

TÁJALAKULÁS VIDÉKI TÉRSÉGEKBEN
KISTELEPÜLÉSEK FUNKCIÓ- ÉS KARAKTERVÁLTOZÁSAINAK ÖSSZEFÜGGÉSEI
HÁROM KISTÉRSÉG PÉLDÁJÁN

Egyed Adrienn

Budapest, 2012

A doktori iskola

megnevezése: Budapesti Corvinus Egyetem
Tájépítészet és Környezetmodellezés

tudományága: Agrárműszaki

vezetője: Csemez Attila, DSc
egyetemi tanár
Budapesti Corvinus Egyetem
Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék

Témavezető: Sallay Ágnes, PhD
egyetemi docens
Budapesti Corvinus Egyetem
Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék

A jelölt a Budapesti Corvinus Egyetem Doktori Szabályzatában előírt valamennyi feltételnek eleget tett, az értekezés műhelyvitájában elhangzott észrevételeket és javaslatokat az értekezés átdolgozásakor figyelembe vette, ezért az értekezés védési eljárásra bocsátható.

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

A Budapesti Corvinus Egyetem Élettudományi Területi Doktori Tanácsának 2012. június 5-i 116/2012. számú határozatában a nyilvános vita lefolytatására az alábbi bíráló Bizottságot jelölte ki:

BÍRÁLÓ BIZOTTSÁG:

Elnöke

Csemez Attila, DSc

Tagjai

Jámbor Imre, CSc, DLA

Kollányi László CsC

Illyés Zsuzsanna, CsC

Szilassi Péter, PhD

Opponensek

Dömötör Tamás, PhD

Szabó Julianna, PhD

Titkár

Boromisza Zsombor, PhD

„Nem a legerősebb marad életben, nem is a legokosabb, hanem az, aki a legfogékonyabb a változásokra.”

(Charles Darwin)

„Minden változásnak megvan a maga szomorúsága, mert amit hátrahagyunk, az önmagunk egy része.”

(Anatole France – Jacques Thibault)

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	3
1. CÉLKITŰZÉSEK	5
2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS	9
2.1. DEFINÍCIÓS VITÁK, ELMÉLETEK ÉS TELEPÜLÉSHÁLÓZATI HELYZETKÉP	9
2.1.1. A vidék fogalma	9
2.1.2. Magyarország településhálózatának változása	12
2.1.3. Falutípusok	16
2.2. VIDÉKI TÉRSÉGEK ÁTALAKULÁSA	23
2.2.1. Vidéki térségek tájformálására ható erők	23
2.2.2. A vidéki térségek átalakulása az EU-ban	27
2.2.3. A vidéki térségek változásainak előrejelzése a 21. század első felére	49
3. MÓDSZERTAN	53
3.1. A VIZSGÁLATBA VONT TELEPÜLÉSEK KÖRE	53
3.1.1. Az országos körképhez használt adatbázis települései	53
3.1.2. A mintaterületek települései	57
3.2. MÓDSZEREK	58
3.2.1. Első szint: statisztikai adatok elemzése	58
3.2.2. Második szint: komplex elemzések	63
3.2.3. Harmadik szint: térségi összehasonlító elemzések	63
4. MAGYARORSZÁG TÁJTÍPUSOKRA ÉPÜLŐ, FUNKCIONÁLIS FALUTÍPUSAI	67
4.1. Agrárfalvak	67
4.2. Ipari falvak	74
4.3. Alvófalvak	82
4.4. Üdülőfalvak	94
5. MINTATERÜLETEK	103
5.1. Magyarország: Pécs agglomerációjának nyugati körzete	104
5.2. Burgenland, Ausztria: Felsőörtől Nagyszenthalmig	118
5.3. Erdély, Románia: Firtos térség	128
6. EREDMÉNYEK	147
6.1. A FALUTÍPUSOK EREDMÉNYEINEK ÖSSZEGZÉSE	147
6.2. A MINTATERÜLETEKEN ELÉRT EREDMÉNYEK ÖSSZEGZÉSE	154
6.3. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK	157
6.3.1. Tézisek	157
6.3.2. Az eredmények gyakorlati alkalmazhatósága	159
7. KÖVETKEZTETÉSEK	163
ÖSSZEFOGLALÁS / SUMMARY	167
KITEKINTÉS	171
MELLÉKLETEK	
M1. IRODALOMJEGYZÉK	
M2. TÁBLÁZATJEGYZÉK	
M3. ÁBRAJEGYZÉK	
M4. AZ EURÓPAI UNIÓS TAGORSZÁGOK TÉRSÉGEINEK FŐBB ADATAI	
M5. MAGYARORSZÁG VIDÉKI TELEPÜLÉSEINEK BESOROLÁSA	
M6. MAGYARORSZÁG FALUTÍPUSAINAK FŐBB ADATAI	
M7. MAGYARORSZÁG TÁJEGYSÉGEINEK FŐBB ADATAI	
M8. A MAGYARORSZÁGI MINTATERÜLET ÁBRA- ÉS FOTÓDOKUMENTÁCIÓJA	
M9. A BURGENLANDI MINTATERÜLET ÁBRA- ÉS FOTÓDOKUMENTÁCIÓJA	
M10. AZ ERDÉLYI MINTATERÜLET ÁBRA- ÉS FOTÓDOKUMENTÁCIÓJA	

BEVEZETÉS

Életmódunk a technikai fejlődéssel párhuzamosan folyamatosan változik, az életmódváltásunk pedig olykor alapvetően átalakítja a tájat, amelyben élünk. A változások a történelem évezredei folyamán különböző intenzitással formálták életvitelünket és életterünket, a 20. század azonban a megelőzőeknél erőteljesebb változásokat okozott, melynek oka nem csupán az új technológiák felfedezéséből, hanem azok széles körű elterjedéséből adódik.

Az állati és az emberi erőre alapozott mezőgazdasági termelést felváltották a gépesített rendszerek, a közlekedés és a kommunikáció hatalmasat fejlődött. A foglalkoztatási szerkezetben az agrárfoglalkoztatás dominanciáját előbb a nagymérvű ipari foglalkoztatottság, majd a harmadik szektor túlsúlya váltotta fel. A háztartások mindennapjai is gyökeresen megváltoztak, az emberek helyhez kötöttsége lényegesen csökkent, szabadidejük pedig nőtt.

A változások óhatatlanul gyökeresen átformálták településeinket, városainkat és falvainkat egyaránt. Kutatásomban falvaink specializációjának vizsgálatát tűztem ki célul. Ugyan számos munka foglalkozik falvainkkal, legtöbb társadalmi-gazdasági szempontú tipizálást, esetleg geográfiai csoportosítást végzett. Munkám középpontjában a falvak funkcióváltozása és a település karakterében, valamint a külterület használatában történt módosulások közti kapcsolat vizsgálata áll.

Az irodalmi áttekintésből kiemelem a vidék definiálásáról, a vidéki térségek tájformálására ható erőkről, valamint az európai vidéki térségekről szóló fejezeteket. Az irodalmi kutatásra alapozva lehatároltam az általam vidékinek tekintett magyarországi települések körét, melyekből adatbázist készítve az alapvető tájtípusokkal összhangban csoportosítottam a falvakat. Ezzel egyrészt képet kaptam a specializációs folyamatok előrehaladottságáról, másrészt lehetővé vált a hasonló funkciójú települések statisztikai adatok alapján történő jellemzése. A tájváltozások mélyebb vizsgálatához három mintaterületet választottam: a magyarországi mellett egy burgenlandi és egy székelyföldi példa segítségével nem csak az egyes funkciók dominanciájában rejlő globális törvényszerűségekre világítottam rá, hanem a különböző fejlettségi szinten álló mintaterületek segítségével a változások időbeli lefolyását is dokumentáltam.

Noha legsikeresebbnek tartott falvaink általában erősen specializáltak, táji folyamataik többnyire nem állíthatók példaként a többi település elé. Igaz ugyan, hogy a gazdasági szektor mindenkor a legmeghatározóbb, mindenkinek tisztában kell lennie vele, hogy mit áldozunk fel a „siker” árán, illetve melyek azok a veszélyforrások, amiket lehetőleg meg kell próbálnunk elkerülni ahhoz, hogy vidéki térségeink harmonikusan fejlődjenek, és a legújabb európai törekvésekkel összhangban multifunkciósak legyenek.

1. CÉLKITŰZÉSEK

Kutatásom alapvető célja annak felmérése, hogy a 20. században zajló, településhálózatra ható folyamatok milyen mértékben változtatták meg a kistelepülések funkcióit és ezek a funkcióváltozások hogyan változtatták meg a települések karakterét.

Ezt megelőzően azonban körbe kell járni a vidék, a vidéki település definiálásának témakörét, hiszen szükség van egy olyan definícióra, ami tájépítészeti szempontból határozza meg a vidéki települések körét, így keretet ad a munkának.

Erre alapozva már elvégezhetőek bizonyos, az egész országra kiterjedő elemzések, amelyek egyfajta körképet adnak az eddig lezajlott változásokról. Ennek a felmérésnek az eredménye akkor a legszemléletesebb, ha a specializálódó települések a karakterüket befolyásoló hatások típusa és erőssége szerint különböző típusokba sorolhatók, amely típusok tájépítészeti szempontok szerint jellemezhetők.

Mivel az országos körkép a feldolgozható adatok típusa és korlátozott tartalma folytán csupán iránymutató lehet, mindenképpen **szükség van az eredmények mintaterületeken történő ellenőrzésére**. Szélesebb körű, empirikus kutatási módszerek bevonásával a mintaterületeken további elemzések segítségével **feltárhatók a jelenlegi állapot kialakulásának okai**, valamint **becsülhetők a jövőben feltételezhető változások**, így fel lehet vázolni, hogy a települések a kívánt jövőképüket milyen karakterváltozások árán tudják megvalósítani.

Munkám során az alábbi problémafelvetésekre alapozott hipotéziseket kívánom alátámasztani:

A. A vidék definiálásával kapcsolatos problémafelvetések és hipotézisek:

P1: Hogyan lehet leválogatni a táji szempontból vidékinek tekinthető települések körét, azaz **mi a vidék?**

H1: A vidéki település tájépítészeti szempontú definíciójának megalkotása szükséges, mivel az ember egy adott terület bejárásakor a tájérzékelés során, vizuálisan kapja az első benyomásokat, amelyek sok esetben más jellegű, részletesebb információk hatására is nehezen módosíthatók. Emiatt az elsődleges érzékelés fontossága miatt **a vidéki település tájépítészeti szempontú definíciójában helyet kell kapnia a település külső megjelenésének** (területhasználatának, építészeti megoldásainak).

P3: **Hogyan**, milyen adattípusra, adatbázisra alapozva lehet országos szinten meghatározni a táji szempontból vidékinek tekinthető települések körét?

H3: A településfejlesztési elképzelések térbeli kereteit megadó településrendezési eszközként a **helyi építési szabályzat és a szabályozási terv jól tükrözi a település**

saját maga által meghatározott jövőképét, ezáltal alkalmas a vidékinek tekinthető települések lehatárolására.

P2: Tekintettel az utóbbi évtizedekben tapasztalható várossá nyilvánítások magas számára, **a városok településkarakterüket tekintve valóban városiasak?**

H2: Ugyan az utóbbi évtizedek igen széles körű településeket érintő várossá nyilvánítási gyakorlata megkérdőjelezi, hogy a városok minden esetben rendelkeznek-e városi funkciókkal, **a városi rang megszerzését szinte minden esetben követi a városias településkarakter megjelenése.**

B. A települések funkcióváltozásával kapcsolatos problémafelvetések és hipotézisek:

P4: **Melyik az a falutipizálás,** ami táji szempontból a legjobban alkalmazható, **azaz egyaránt tükrözi a vidéki települések funkció- és karakterváltozását?**

H4: Mivel a vidéki települések specializációjukat alapvetően meghatározzák helyi és helyzeti energiáik, **lehetségesnek kell lennie a települések típusba sorolása oly módon, hogy az egyben tükrözze funkcióikat és táji adottságaikat.**

P5: **Milyen irányokban és milyen mértékben specializálódtak a vidéki települések az ezredfordulóra Magyarországon,** azaz milyen változásokon mentek át az ország vidéki települései a 20. században, és milyen az ezredfordulós helyzetkép?

H5: A falvak **agrárfunkciója** az ezredfordulóra **radikálisan visszaesett,** az **ipari funkció** pedig elősegíti a települések városiasodását, ennek köszönhetően **nem jelenik meg számottevően a vidéki térségekben.** A vidéki térségekben a **lakófunkció vált** leginkább **domináncssá.** Az **üdülőfunkció** néhány kivételtől eltekintve csak **kiegészítő funkciót tölthet be** a települések életében.

P6: **Milyen típusú településeken és mely területeken a legintenzívebb a területhasználat változása?**

H6: **Nagy arányú népességváltozás nagyarányú területhasználat-változással jár együtt,** hiszen népességnövekedéskor szükség van a rendelkezésre álló terület újra felosztására, ezzel együtt a területhasználat felülvizsgálatára, népességcsökkenéskor pedig nem áll rendelkezésre elég humán erőforrás a korábbi területhasználati módok fenntartására. **Az életmód változása a művelés alól kivont területeket és az intenzív területhasználati módokat érinti a legérzékenyebben,** ezek a változások gyorsan véghezvihetőek, de nehezen visszafordíthatóak.

C. A mintaterületekhez kapcsolódó problémafelvetések és hipotézisek

- P7: **Milyen arányban és milyen módon hatnak felülről és alulról fakadó erők a települések funkció- és karakterváltásaira? Hogyan lehet kiaknázni az európai integrációs törekvéseket a vidékfejlesztésben?**
- H7: A különböző országok mintaterületein található speciális funkciót ellátó településrészek nagyon hasonlóak egymáshoz, mivel a **globális folyamatok napjainkban már erőteljesebben formálják a tájat, mint a helyben kialakult hagyományok. A települések, térségek funkcióváltását elsősorban globális folyamatok alakítják, a helyi erők legtöbbször pontszerűen alakítják a települések karakterváltásait.** Amennyiben sikerül az eltérő társadalmi-gazdasági adottságok szerepét meghatározni, a **különböző fejlettségi szinten álló európai országokban kijelölt mintaterületek elemzése elősegíti a várható változások becslését az alacsonyabb fejlettségi szinten álló országokban.**
- P8: **Hogyan lehet mikrotérségi kontextusban alaposan, ugyanakkor látványos összehasonlítást elérve értékelni a települések fenntarthatóságot szem előtt tartó fejlődését?**
- H8: **Egy olyan indikátor rendszer, amelyben az adott település környezeti, társadalmi és gazdasági adottságai egyaránt szerepet kapnak, és amely előrejelíti, hogy bizonyos adottságok megléte vagy hiánya hogyan befolyásolhatja az adott település fejlődését, nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy az adott település kiegyensúlyozott, hosszútávon fenntartható, saját erőforrásaira alapozott jövőképet alkosson.**
- P9: **Melyek azok a területhasználat terén érvényesülő tendenciák, amelyek általánosan megjelenő problémát jelenthetnek a vidéki térségeket érintő tájtervezési feladatok esetében?**
- H9: **Azok a folyamatok, amelyek tájszerkezetet módosító hatása több mintaterületen is kimutatható, pl. a széttelepülés vagy az ökológiailag jelentős értéket képviselő extenzív területhasználati módok visszaszorulása, olyan általános problémákra mutatnak rá, amelyek feloldására a jelenlegieknél hatékonyabb, összehangolt gazdasági, társadalmi és tájépítészeti eszközökkel kell törekedni.**

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

Az irodalmi kutatásom az alábbi kérdéskörökre fókuszál: a vidék definiálása, a magyar településhálózat vidék szempontú fejlődése és jelenlegi állapota, a magyar falvak tipizálási szempontjai, a vidéki térségek tájváltozására ható folyamatok, valamint a vidéki térségek jelenlegi és a közeljövőben várható fejlődési irányai. Ezeknek a problémaköröknek a tárgyalására a kutatás kiindulópontjaként szolgáló vidéki települések lehatárolásához, a leggyakoribb tipizálási nézőpontok megismeréséhez, valamint a magyar vidéki térségek európai térbe való helyezéséhez van szükség.

2.1. DEFINÍCIÓS VITÁK ÉS ELMÉLETEK

Munkám szempontjából alapvető a vidék, a vidéki település definiálása, valamint a Magyarország vidéki településeire vonatkozó tipizálási lehetőségek minél szélesebb körű feltárása. Az irodalmi kutatás első része ezért a vidéki és városi térségek viszonyait megalapozó, Magyarország településhálózati fejlődésének vidékszempontú vázlatos bemutatása mellett erre a két témakörre összpontosít.

2.1.1. A VIDÉK FOGALMA

Sem a hazai, sem a nemzetközi szakirodalom nem rendelkezik pontosan körvonalazott, egzakt, egységes vidékdefinícióval (BAUM WEINGARTEN 2004, RUDEL 2008). Ez természetesen nem jelenti azt, hogy nem történtek törekvések a vidék meghatározására, éppen ellenkezőleg történt, ám egyrészt napjainkban egyre inkább elmosódnak a határok a város és a vidék között (SCHMITTER 1965, CZNENE 2007), másrészt a szemléletmódunk is folyamatosan változik (SCHRÖDER WEIGERT 2010). Azok a definíciók, amik mégis megpróbálják meghatározni a vidék, a vidékiség fogalmát, igen heterogének: minden meghatározás tükrözi alkotóinak szemléletét, valamint a definíció funkcióját, azaz azt az igényt, ami az adott megfogalmazást életre hívta. Ennek megfelelően megkülönböztethetünk leíró és számszerűsítő meghatározásokat. A leíró definíciókat általában a vidékfejlesztés kérdéskörével foglalkozó kutatók, míg a számszerűsítő meghatározásokat a különböző döntéshozó szervezetek dolgozták ki.

A vidék szót nyelvészeti szempontból vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a latin nyelvben a vid szótó látást, szemléletet jelent, amit a tájépítészet nyelvére a tájérzékelés fogalmára fordíthatunk le, ami a vidék fogalmában a környezettel való erőteljes vizuális kapcsolat fontosságát jelzi (GYÖRY-NAGY 2001). A természetközelség, a természettel való harmónia és az ezzel együtt járó sajátos életforma számos definícióban szerepet kap (FONT 1998).

Köznapi szóhasználatból élve a területek városra és vidékre való elkülönítése olyannyira gyakori, hogy még a területfejlesztési törvényben is megjelenik (1996. évi XXI. tv. 2. §), mint ahogy az egyik legáltalánosabb megállapítás is az, hogy vidék az, ami nem város (HENKEL 1999). Ez a kategorizálás a két településtípus különböző erőforrásaira alapozva (SZAKÁL 1999) feltételezi a vidék és a város egymásrataltságát, azt, hogy a város és a vidék szerves egységet képez, köztük mindennapi gazdasági és társadalmi kapcsolat van. (ROMHÁNYI 1998).

Az utóbbi évtizedek folyamatait figyelembe véve a vidéki térségeket szokás a kedvezőtlen demográfiai helyzettel, átlagon aluli gazdasági teljesítőképességgel és infrastrukturális ellátottsággal jellemezni, ahol a területhasználatban a mezőgazdasági, az erdőgazdasági, a természetvédelmi, és a rekreációs funkciók még mindig számottevőek (RUR. TÉRS. EURÓPAI CHARTÁJA 1998, GRAMMATIKOPOULOU 2004).

HENKEL (1999) szerint a vidéki térségeket mivel egyaránt helyet adnak az agrár-, az ökológiai, az üdülő- és a lakófunkcióknak csak nagyon komplex módon lehet lehatárolni. A vidék definíciójában helyet kell kapnia a mező- és erdőgazdaság dominanciájának, beleértve, hogy ezeket a területeknek a tájképét a szántók, a rétek, a legelők, az erdők és a vizek határozzák meg. A vidéki települések nem töltenek be központi funkciókat, kisebbek, mint a városias területeken, valamint kisebb lakossűrűséggel és alacsonyabb beépítési százalékkal jellemezhetők.

A fentiekkel szemben azonban olyan vélemények is vannak, hogy mivel a város és a vidék hagyományos kapcsolatrendszer felborult, és a vidéki térségek a 20. században erőteljesen differenciálódtak, az elmaradottság, a hiányos ellátottság, a magas munkanélküliség, a negatív demográfiai mutatók már nem alkalmazhatók általánosan a vidéki térségekre (MÜLLER ROHR-ZÄNKER 2003).

Az Európai Bizottság egyik vidékfejlesztést tárgyaló dokumentuma az új évezredben a vidéki térségeket olyan változatos és komplex gazdasági és társadalmi szerveződéssel jellemezte, ami falvakat és kisvárosokat foglal magába, gazdaságában pedig egyaránt helyet kapnak a mezőgazdasági és kézműves vállalkozások, az erdészeti ágazat, a turizmus, a kis és közepes volumenű vállalkozások, emellett őrzi a táj természetközelségét és a kulturális értékeket (BAUM WEINGARTEN 2004).

Gyakori a térségeket népsűrűségükkel és egy bizonyos központi funkciót ellátó település elérhetőségével jellemezni, ami alapján periférikus és köztes térségeket lehet lehatárolni alacsonyabb vagy magasabb népsűrűséggel (RUDEL 2008).

A leíró definíciók egy része is törekszik a nézőpontok mérhetőségének elősegítésére, így a sokszor szubjektív minőségi kitételek mellett egy-két mennyiségi paramétert is tartalmaznak. JÁVOR (2000) szerint hazánkban a kedvezőtlen demográfiai helyzet, az átlagon aluli gazdasági

teljesítőképesség és infrastrukturális ellátottság a legfeljebb 120 fő/km²-es népsűrűségű területeken figyelhető meg.

Vidéki települések esetében mind a magyar, mind a nemzetközi irodalomban a lélekszám felső határát 10 000 főben szokták megadni (DORGAI, 1998a). DORGAI (1998b) megállapítása szerint azokban a térségekben, ahol ilyen települések vannak túlsúlyban, kisebb a zsúfoltság, a gazdasági tevékenységek viszonylag szorosan kötődnek a helyi természeti erőforrásokhoz. A KOVÁCS (1998) által kidolgozott meghatározás szempontjai között szintén megjelenik a csökkenő lélekszám és az alacsony népsűrűség, valamint az agrárszektorban foglalkoztatottak átlagosnál magasabb száma. A szerző konkrét értéket rendel minden szempont mellé.

A döntéshozó szervezetek kénytelenek a vidék definiálását bizonyos küszöbértékek segítségével megtenni, hiszen sok esetben ezen múlik, hogy egy adott település vagy egy adott térség milyen anyagi forrásokra jogosult, milyen pályázatokon vehet részt. (HIVATKOZÁS EU, AVOP 2006, UMVP 2007) Az átláthatóság érdekében pedig fontos szempont, hogy a meghatározás világos és egyszerű legyen.

A legáltalánosabb megoldás szerint a vidéki térségeket a maximális népsűrűséggel szokták definiálni, ez az érték a társadalmi berendezkedéstől függően 100 és 500 fő/km² között lehet. A legmagasabb értékek az olyan kiemelkedően sűrűn lakott országokra jellemzőek, mint Japán és Korea (OECD 2009), míg az Európai Unóban általában a 100 fő/km² küszöbérték használatos. (EUROPEAN COMMISSION, 2000)

A magyar vidékfejlesztési dokumentumokban a vidéki települések meghatározásakor a JÁVOR (2000) által is meghatározott 120 fő/km²-es népsűrűséget használják azzal a kitéttel, hogy a települések lakossága nem haladhatja meg a 10 000 főt. (AVOP 2006) Az ÚJ MAGYARORSZÁG VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM (2007) tovább árnyalta ezt a képet: a budapesti agglomeráció települései kikerültek ebből a körből, azok a települések viszont, ahol a külterületi népesség eléri a 2%-ot, akkor is vidéki településnek számítanak, ha nem felelnek meg a korábban megfogalmazott kritériumoknak. Viszont a GAZDASÁGFEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM (2007) szűkítette a vidéki települések körét, mivel e szerint a dokumentum szerint csak az a községi jogállású település számít vidékinek, amelynek a népsűrűsége 100 fő/km² alatti vagy állandó népessége nem haladja meg az 5 000 főt.

Az eltérő nagyságú közigazgatási területek miatt azonban az azonos népsűrűséggel jellemzett települések egészen különböző településképet is mutathatnak. Ezt a problémát igyekezett áthidalni az Országos Területrendezési Terv akkor, amikor a kiemelt térségi és a megyei tervekben hagyományosan vidéki települési térség meghatározásával azokat a községi jogállású településeket fedte le, ahol a belterület népsűrűsége 15 fő/ha alatt maradt. (2003. ÉVI XXVI. TV. 2. §)

2.1.2. MAGYARORSZÁG TELEPÜLÉSHÁLÓZATÁNAK VÁLTOZÁSA

Beluszky Pál (1999) igen részletesen foglalkozott a magyarországi településrendszer fejlődésével, elkülönítve értékelve a falvak helyzetének változásait, ezért a következőkben főként az ő átfogó munkájára támaszkodva vázolom a vidéki térségek átalakulását.

A Kárpát-medence településhálózatára a letelepedés óta jellemző az elaprózódottság. Az államalapítás után egy faluban mindössze 20-25 család élt, és a falu körüli határ nem volt 5-10 km-nél szélesebb, hiszen ez elegendő volt a szükséges élelem megtermelésére és az állatok legeltetésére, nagyobb távolságot pedig nehéz lett volna naponta megtenni. Ebben az időszakban a falvak még gyakran változtatták helyüket. Az organikusan fejlődő településállományt ért első jelentős külső hatás a tatárjárás volt (KANCZLERNÉ VERÉB KÖRMENDY 2010), amikor a nyílt térszíneken így Csongrád megye területén a falvak közel 80-a elpusztult, de a pusztulás a vizekkel, mocsarakkal tagolt alföldi területeken is megközelítette az 50%-ot.

A mezőgazdaság fejlődése során a két-, majd háromnyomásos gazdálkodás elterjedése megkövetelte a falvak helyének állandósulását, a 14. század végén az ország településállománya mintegy 18-19 ezer egységből épült fel, ezek közül legfeljebb 10 település népessége haladta meg az ötezer főt. Egyes kisebb falvak azonban összeolvadtak a szomszédos nagyobb településekkel, ezért a településszám a következő száz év alatt kb. 10%-kal csökkent, de ekkor még a lakosságnak csupán 20%-a élt városokban.

A török kor és a felszabadító harcok ismét megtörték a településállomány fejlődését (KANCZLERNÉ VERÉB KÖRMENDY 2010), a falupusztulás az Alföld nyílt térszínein 50-90%-os volt. Az ország három részre szakadásával a különböző kézre jutó területek igen különbözőképpen fejlődtek. A Királyi Magyarország területén a falvak között jelentős különbségek alakultak ki attól függően, hogy az adott település mennyire tudott bekapcsolódni a gazdaság vérkeringésébe, és mennyire estek közel a hadszínterekhez. A legkedvezőbb helyzetben a Rábától nyugatra eső területek voltak, ugyan itt is csökkent a településszám, ám a megmaradó falvak egyre növekedtek és egyre gazdagabbá váltak. Egy-egy ilyen település már 50-60 család otthonaként is szolgált. A távol eső, elzárt területeken pl. a Bodroghözben ezzel szemben a középkori állapotok konzerválódtak. A tatárjáráshoz hasonlóan a török időkben is az Alföldet érte a legnagyobb pusztulás, az emberek sokszor beköltöztek egy közeli mezővárosba, a kiürült falvak területe pedig a mezővárosok bérleményévé vált, ez megalapozta a későbbi tanyásodást, a ritka településhálózat pedig az Alföldön hosszú távon stabilizálódott, a szabályos falvak csupán a 19. század végén jelentek meg újra.

A 18. század elején az ország népessége 3,5-4 millió fő között lehetett, de a lakosság eloszlása igen egyenlőtlen volt. Az észak-nyugati és az erdélyi területek voltak a legsűrűbben

lakottak, míg egyes alföldi megyék szinte kiüresedtek. A falvak nagyságuknak, ellátottságuknak, regionális elhelyezkedésüknek, gazdálkodási lehetőségeiknek és a jogi helyzetük szerint differenciálódtak.

A Dél- és Nyugat-Dunántúlon, Észak-Magyarországon és Erdélyben jobbra megmaradt a középkori, sűrű településszerkezet. Az átlagos falu mindössze 300 fős lehetett, de egyes területeken pl. az Őrség szeres településein még ezt a mérettartományt sem érték el. Az Alföldön csak kevés falu éledt újjá, egy átlagos falu itt 4 000 fős volt. Az egykori hódoltsági területek peremvidékein pl. Heves megyében megritkult ugyan valamelyest a középkori faluállomány, de az megmaradt települések közepes méretűek, átlagosan kb. 600 fősek voltak. A 19. század végére Európában tömegével jelentek meg a tengerentúli áruk, ezzel a konkurenciával az alföldi mezővárosok nem tudtak versenyre kelni, ez véget vetett fejlődésüknek.

Az I. világháború előtt az országnak 18 millió lakosa volt, a településállomány tizenkétezer-ötszáz egységből állt, melyek közel kétharmada nem érte el az ezer főt, bár a lakosságnak csupán az egynegyede élt itt. Az emberek többsége 1000 és 5000 fő közötti településen élt. A népesség 25%-a lakott tízezer fő feletti településen. Már ekkor is megfigyelhető volt az elvándorlás az ötezer főnél kisebb településekről. A tanyai lakosság kb. hétszázezer főre becsülhető.

A falvak többsége funkcionálisan még csak kevéssé differenciálódott. A településállomány csupán 4%-a mintegy ötszáz falu esetében vált valamilyen nem agrárjellegű funkció uralkodóvá, de az összes ma is meghatározó funkció megjelent már. A mai Komárom-Esztergom megye területén elszaporodó ipari- és bányászfalvak mellett ilyenek voltak az agrártermelésre alkalmatlan hegyvidéki kézművesfalvak a Zemplénben, míg az első alvófalvak Budapest térségében, az első üdülőfalvak pedig a Balaton partján alakultak ki.

Az I. világháború után az ország területének 66%-a, a településállomány 72%-a és a lakosság 58%-a került elcsatolásra. Ennek következtében megcsonkult a Kárpát-medence tájipolitikai egysége, a bányászati és az ipari tevékenység alapjául szolgáló erőforráskészlet, a vasúthálózat rendszere, valamint tíz regionális központ közül hét elvesztésével igen kiegyensúlyozatlanná vált a településhálózat.

A két világháború között az agrárszektor több tényező is sújtotta: egyrészt az új határok között nehezebb volt piacra juttatni a termékeket, másrészt az mezőgazdasági foglalkoztatottak 40%-a nem rendelkezett annyi földdel, ami elegendő lett volna a megélhetéshez. Az ipari tengely mentén ugyanakkor az ipari termelés gyors növekedésnek indult, a falvak funkcióváltozása különösen Komárom-Esztergom és Veszprém megyében volt szembetűnő. Az agglomerálódás már több nagyváros pl. Győr, Miskolc és Szombathely körzetében is megkezdődött.

Mivel az 1945-ös földreform főként a Dunántúlon fekvő megyéket érintette, jelenős belső migráció indult el az Alföld felől ebbe az irányba. Az 1950-es években felgyorsult az agrártermelés helyszínéül szolgáló falvak leértékelődése az ipari termelésnek otthont adó városokkal szemben. A gazdaságos településméret alsó határát 3000 főben határozták meg akkor a településállomány 56%-a nem érte el ezt a lélekszámot. Az immár egymillió főre kiterjedő tanyavilágot tanyaközségek szervezésével valamint a fejlesztések megtiltásával igyekeztek felszámolni.

Az 1960-as években a termelészövetkezetek összevonása még inkább fokozta a falvak közötti különbségeket, erre az időszakra tehető a települések funkcióváltozásainak nagymértékű megindulása (KÖSZEGFALVI 2001). Ekkor még az ingázás nem volt jellemző mindössze 140 olyan település volt, ahonnan az aktív lakosság nagyobb része ingázott, az emberek inkább nagyobb településekre költöztek, ezért a kistelepülések lélekszáma tovább csökkent.

Az 1971-es Országos Településhálózat-fejlesztési Konceptió már a településállomány 64%-át nem ruházta fel semmilyen szerepkörrel, azaz noha a magasabb hierarchiaszinteken lévő települések fejlesztését elősegítette ez a dokumentum, az amúgy is egyre komolyabb problémákkal küzdő, nyugat- és észak-Magyarországi aprófalvas, valamint az alföldi tanyás térségek problémáira nem kínált megoldást, sőt, az intézményrendszer újabb körzetesítése csak tovább rontott a helyzetükön. Gyűrűfű 1972-ben teljesen elnéptelenedett.

A falvak funkcióváltozása ezzel együtt egyre elterjedtebbé vált. 1980-ra 20% alá esett az agrárfoglalkoztatottak aránya, az ingázás pedig már a falvak nagyobbik részében dominánssá vált. Az ipari ágazat is túljutott csúcspontján, és a következő évtizedre már a szolgáltató szektor fokozatos térnyerése volt jellemző.

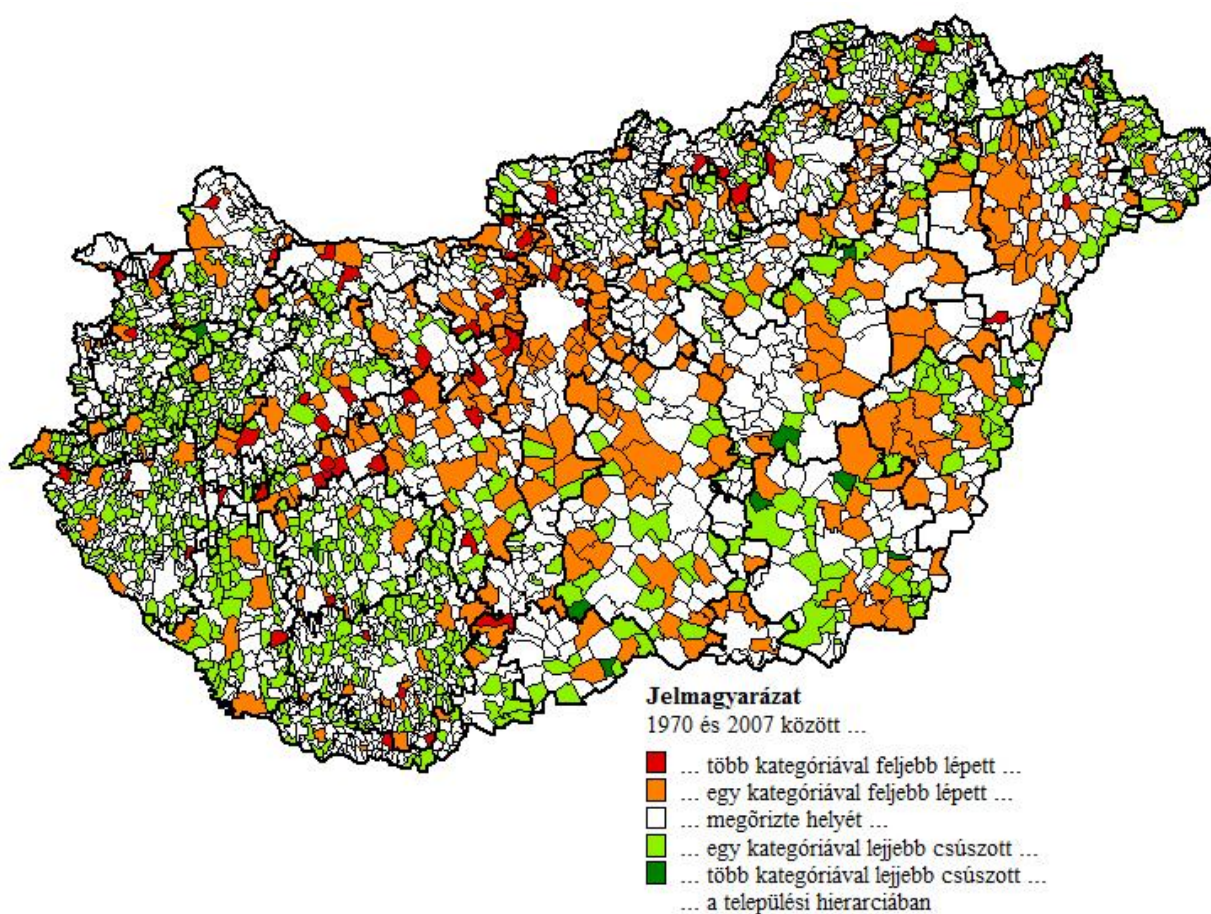
A rendszerváltás az önkormányzati törvénnyel jelentős, a szomszédos országoktól eltérő gyakorlatot honosított meg a magyar településhálózatban. A termelészövetkezetek felszámolásával az agrárszektor tovább gyengült, különösen, mivel az egykor igen jelentős háztáji gazdálkodás is visszaesett. A tanyavilág népessége a korábbi érték töredékére, 200 000 főre csökkent. Az ipari tengely mentén kiterjedt válságövezetek alakultak ki, a foglalkoztatásban a szolgáltató szektor vált uralkodóvá. A települések fejlődési lehetőségeit az utóbbi évtizedekben elsősorban a települési hierarchiában elfoglalt hely és a regionális elhelyezkedés határozza meg.

A rendszerváltás után a TSZ-ek felbomlása erősen csökkentette a falvak által kínált munkalehetőségeket, különösen, ami az ipari szektort illeti. Azoknak a falvaknak, amelyek kedvező elhelyezkedésük folytán nem tudták legalább ideiglenes tartózkodásra bírni a lakosságot, megkezdődött a leszakadásuk. (KÖSZEGFALVI 2001)

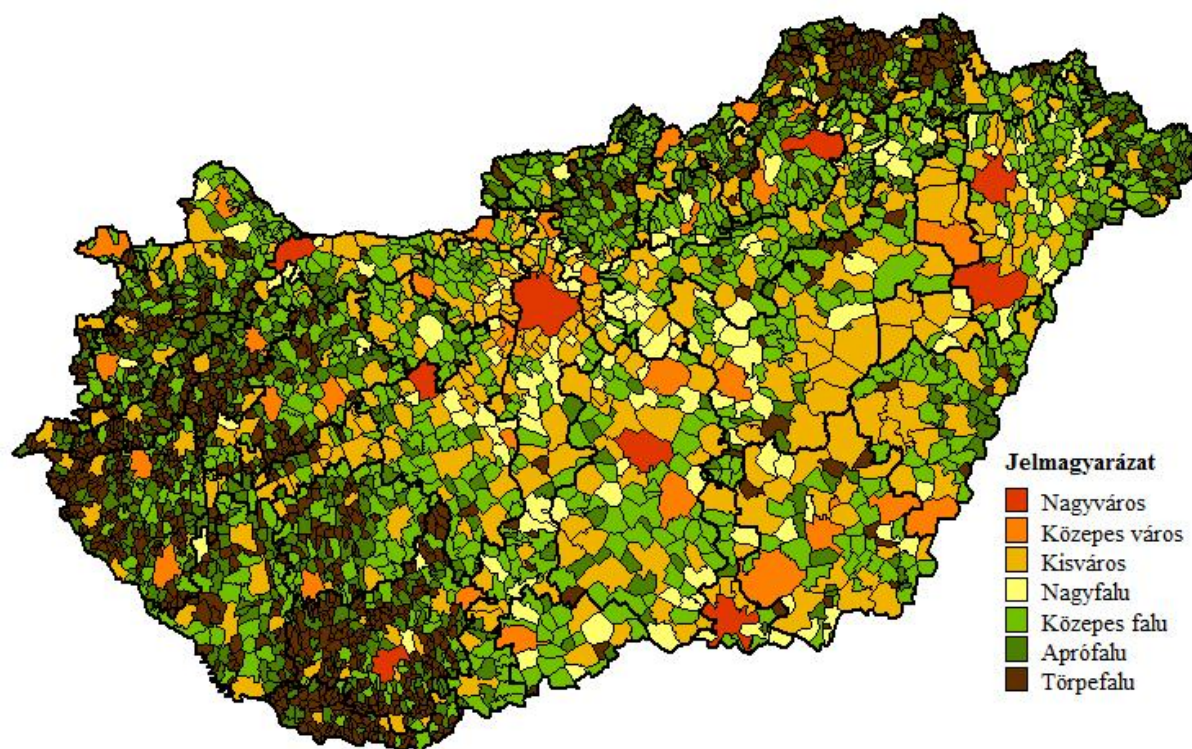
A 1. ábra mutatja be a települési hierarchiában elfoglalt hely (MEGGYESI 2004) változásait nagyságrendileg 20 évvel a rendszerváltás előtt és utána. A legnagyobbat néhány olyan település

lépett előre, amelyek ezalatt a szűk négy évtized alatt aprófalvakból kisvárosokká váltak: ilyen például legkisebb városunk, a környezetében elhelyezkedő törpefalvak közül kiemelkedő Pálháza vagy a dinamikusan fejlődő Zalakaros. A több kategóriával feljebb lépett települések azonban jellemzően közepes méretű falvak voltak, amelyeket időközben várossá nyilvánítottak, noha átlagos népességük mindössze 25-30%-kal nőtt, és most is ritkán haladja meg a 3000 főt.

Az egy kategóriával feljebb lépő települések is jellemzően a megváltozott várossá nyilvánítási gyakorlat hatására lettek nagyméretű falvakból kisvárosok, noha népességszámuk csak néhány százalékkal nőtt, és átlagos lélekszámuk mindössze 8000 fő. (A vizsgált időszakban természetesen számos közigazgatási változás községegyesítés, illetve szétválás történt, azonban csupán 13 esetben például Balatonlellén vagy Zircen fordult elő, hogy a városból időközben ismét önállósult egy vagy több falu, ami szerepet játszhatott a várossá nyilvánított települések népességszámának stagnálásában.) Az ide tartozó 240 helységek köre igen változatos: vannak köztük olyan alföldi települések, mint Bácsalmás, olyan agglomerálódott kisvárosok, mint Ócsa, olyan üdülőhelyek, mint Velence, és olyan települések is, amelyek aprófalvas környezetükből emelkednek ki, mint Sellye.

1. ábra A településhálózat változása 1970 és 2007 között (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

2. ábra Magyarország jelenlegi településhálózata (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

A falvak közül az törpefalvaknak csak 2%-a tudott kitörni a települési hierarchia legalsó fokán elfoglalt helyéből. Ezen a csoporton kívül a közepes méretű falvak bizonyultak a legstabilabbnak, több, mint kétharmaduk besorolása nem változott.

Azok a helységek, amelyek csak egy kategóriával csúsztak lejjebb a települési hierarchiában, szinte kivétel nélkül közepes vagy aprófalvak voltak, mint Bázakerettye vagy Kapolcs. Az ennél jelentősebb visszaesés igen ritka, mindössze 11 közepes falu vált törpefaluvá, szinte kivétel nélkül az Alföldön találhatóak.

Magyarország településállományának jelenlegi nagyságrendi eloszlását (MEGGYESI 2004) a 2. ábra mutatja 2007-es népességi adatok alapján. A 1970-ben is meglévő nagyvárosok mellé felzárkózott Nyíregyháza, Kecskemét és Székesfehérvár. Területük közepes méretű városainkkal együtt sem érik el az ország területének 10%-át, de több, mint a lakosság 40%-ának adnak otthont. Kisvárosaink és nagyfalvaink az ország területének harmadát foglalják el, és ugyanilyen hányadban szolgálnak lakóhelyül. Közepes, apró- és törpefalvainkban ugyan csak a lakók 20%-a él, de ezek a települések adják az ország területének 60%-át.

2.1.3. FALUTIPIZÁLÁSOK

A magyar szakirodalomban igen sok falutipizálási módszer maradt fenn, ezek közül csak néhányat ismertetek, olyanokat, amelyek vagy ma is elterjedtek, vagy a táji adottságokat

helyezik előtérbe, vagy pedig olyan komplex módszerek, amelyek többszöri felvételezésnek köszönhetően lehetőséget adnak az időbeli változások követésére.

Ennek megfelelően a következő szempontok szerinti falutipizálási módszereket mutatok be: lakónépesség szerinti, területi elhelyezkedés szerinti, domborzati adottságok szerinti, településszerkezet szerinti, társadalmi csoportok szerinti, valamint gazdasági szerepkör szerinti osztályozás.

A lakónépesség szerinti osztályozás (MEGGYESI 2004) az egyik legelterjedtebb módszer a települések elkülönítésére. Egyszerűsége ellenére sokatmondó, hiszen a lélekszám már önmagában adhat egy képet arról, hogy a falu milyen adottságokkal bír.

Lélekszám szerinti falutípusok:

- törpefalvak: olyan települések, amelyek lélekszáma legfeljebb 500 fő.
- aprófalvak: lélekszámuk 501 és 1000 fő között van.
- közepes falvak: lakónépességük 1001 és 3000 között változik
- nagy falvak: lakónépességük 3000 fő fölötti.

A területi elhelyezkedés szerinti besorolás (KÖSZEGFALVI LOYDL 1999) egyesíti magában a közlekedési és a humán infrastruktúra elemeihez való hozzáférés idejét, ami nagyban befolyásolja a letelepedési hajlandóságot. Ez a módszer három kategóriát különít el:

- Városkörnyéki vagy egyéb vonzó területek többnyire gyarapodó települései.
- Elzárt, kieső területek törpe-, apró- és kisfalvai.
- Közepes adottságokkal rendelkező területek valamelyest csökkenő lélekszámú települései.

A településkarakter meghatározó elemei a domborzat, a vízrajz és a növényborítottság. Ebből a háromból a domborzathoz kapcsolódó osztályozás (CSIMA 2009) szintén utal az adott település megközelíthetőségére, ezért többletinformációval is bír. Domborzati adottságok szerint meghatározott falutípusok:

- ártér-szegélyi település.
- hegylábi település.
- hegyoldali település.
- medencei település.
- hegybelsői völgytelepülés.
- tagolt felszínű, dombsági település.
- völgykapu település.
- váralja település.

Településszerkezeti szempontból kétféle tipizálást mutatok be. ERDEI Ferenc (1974) ötvözte a telekosztást a települések nagyságrendjével. Az általa meghatározott falutípusok:

- Magányos szállás: a ház telke és a termőterület telke nem különül el egymástól, a termőterület körbeveszi a házat.
- Kisfalvak: a ház telke és a termőterület telke egymással határos, de a ház telke más házak telkeivel is határos. A házak telkei állhatnak szabálytalanul, körbefoghatnak egy teret vagy elrendeződhetnek egy út mellett.
- Nagyobb falvak: a ház telke és a termőterület telke elkülönül, a házak telkei egy helyre csoportosulnak. A házak telkei állhatnak szabálytalanul, alkothatnak sugaras-gyűrűs szerkezetet vagy állhatnak sakktáblaszerűen.

A BALASSA Iván (1997) által szerkesztett Magyar Néprajz című munkában a szerzők a domborzati adottságokhoz való idomulás alapján osztályozták a falvakat, és a következő típusokat határozták meg:

- halmazfalu: ez a domborzati adottságokhoz leginkább illeszkedő, egyben leggyakoribb falutípus, hiszen a domborzati adottságoktól való eltérés nagyban megnöveli a letelepedés költségeit (pl. árvízvédelmi töltés kiépítése, mocsarak lecsapolása stb.)
- Körfalu: Legfeljebb 15-20 házból áll, Magyarországon ritka, olyan elszigetelt területeken maradtak fenn példák ebből a típusból, mint a Nyírség vagy az Ormánság.
- Szalagtelkes falu: ezek a települések alaprajzi korlátaikból következően kisfalvak, melyeket vagy egy út mentén alakítottak ki, vagy domborzati adottságok (pl. völgybéli fekvés) akadályozták meg abban, hogy több irányban is terjeszkedjenek.
- Sakktábla szerű falu: Ez a típus a Dél-Alföldön gyakori, hiszen a domborzati adottságok itt nem gátolták a több irányba való terjeszkedést, és a tervszerű, kompakt elrendezés lehetővé teszi, hogy minél több telek minél közelebb helyezkedjen el a településközpontokhoz.

Társadalmi rétegződés szerint ERDEI Ferenc (1974) készítette a legismertebb osztályozást, amely a jelentős migrációs hatások és a gazdálkodók számának drasztikus csökkenése miatt részleteiben talán már túlhaladott, mégis bemutatom, mert az általa kialakított főtípusok ma is figyelemreméltóak.

- Szabályos parasztfalvak: ide tartoztak a mezőgazdasági szerepkörű középfalvak. Az iparosok és a szellemi foglalkozásúak kizárólag a helyi lakosság ellátását szolgálták. A települések elég nagyok voltak ahhoz, hogy életképesek legyenek, de nem voltak bonyolult felépítésűek. A Közép-Dunántúlon és Észak-Magyarországon fordultak elő a leggyakrabban.
- Apró parasztfalvak: ezek a települések az apró- és törpe- és kisfalvak. Általában túl kicsik voltak ahhoz, hogy a lakosság igényeinek helyben meg lehessen felelni, a lakóknak más települések szolgáltatásait is igénybe kellett venniük. Létjogosultságuk a táji adottságokra

vezethetőek vissza, mivel elhelyezkedésük, eltartó képességük nem tette lehetővé további növekedésüket, viszont a megélhetés feltételeinek megváltozásával az egyetlen lehetőség az ingázás maradt lakóik számára.

- Különös parasztfalvak: ez a 10000 főnél nagyobb, tanyaöv nélküli, városiasodó falvak és a tanya települések falutípusa.
- Uradalmi falvak: ide tartoztak az egykori majorságokból átalakult törpefalvak, amelyek jellemzően a Dunántúlon helyezkednek el.
- Polgári falvak: ez a csoport azokból a településekből épült fel, amik a tipizálás idején különleges szerepkört láttak el, és nem volt olyan sok belőlük, hogy indokolják egy önálló típus kialakítását (pl. üdülőfalvak, ipari falvak, alvófalvak), melyek többségét a tipizálás idején Erdei nem tekintette önálló településeknek, mivel rá voltak utalva egy közelben fekvő másik településre. A 20. században a mezőgazdasági szektor visszaesésével ebbe a kategóriába tartozó falvak terjedtek el, és alkotnak mára különböző altípusokat.

BELUSZKY Pál többször is kategorizálta a településeket. Szempontrendszer több síkú, de minden esetben a gazdasági potenciálra, a lehetséges megélhetési forrásokra helyezte a hangsúlyt. Munkái nem csak elméleti jellegűek, az ország településeinek főbb adatait 1980-ban és 2000-ben is vizsgálta, falutípusainak megalkotásakor ezeknek a vizsgálatoknak az eredményeire támaszkodott. Falutípusait a 3. ábra foglalja össze.

Legutóbbi SIKOS T. Tamással együtt készített munkájában (2000) a következő falutípusokat különítette el:

- Az agglomerációk belső övezetének falvai: igen kedvelt lakóhelyek, rohamosan növekvő népességgel, kvalifikált munkaerővel, kedvező demográfiai adottságokkal. Az ide tartozó 100 település mindegyike Budapest vonzáskörzetébe tartozik.
- Az agglomerációk külső övezetének falvai: kedvelt lakóhelyek, növekvő népességgel, kvalifikált munkaerővel, kedvező demográfiai adottságokkal, de az itt zajló folyamatok kisebb volumenűek, és Budapesten kívül más városok esetében is megjelennek (pl. Székesfehérvár, Mosonmagyaróvár, Debrecen, Miskolc). Mintegy 200 település tartozik ebbe a kategóriába.
- Csekély népességű, stagnáló-kis mértékben csökkenő lélekszámú lakó és vegyes funkciójú falvak: Átlagos vagy annál jobb munkaerőpiaci helyzetű, stagnáló vagy kis mértékben csökkenő népességű, vegyes funkciójú községek esetenként magas ingázási aránnyal. Az ide tartozó települések száma alig marad el az 500-tól. Tömegesen Békés és Tolna megyében fordulnak elő, a többi ilyen falu pedig a Dunántúlon elszórva található.

1960	1980	2000
Agrárfalvak	Gyorsan fogyó népességű, alapfokon ellátatlan, kedvezőtlen életkörülményeket nyújtó apró- és kistelepülések	Hátrányos helyzetű aprófalvak rossz munkaerőpiaci feltételekkel
	Hagyományos falusi funkciójú, agrár, közepes méretű falvak	Kedvezőtlen munkaerőpiaci helyzetű, közepes méretű falvak, esetenként jelentős agrárszerepkel (tanyákkal)
Vegyes funkciójú falvak	Városias funkciókkal is rendelkező falvak	Csekély népességű, stagnáló-kis mértékben csökkenő lélekszámú lakó és vegyes funkciójú falvak
Lakófalvak	Agglomerációk, lakóövezetek közszékei	Az agglomerációk belső övezetének falvai
		Az agglomerációk külső övezetének falvai
Speciális funkciójú falvak	Speciális szerepkörű falvak	Jó munkaerőpiaci helyzetű, stabil társadalmú kistelepülések, lakó- és idegenforgalmi funkcióval
Ipari falvak	Dinamikus növekvő ipari közszékek	Idegenforgalmi szerepkörű falvak

3. ábra Beluszky Pál falutípusálási munkáiban alkalmazott kategóriák változása (saját szerkesztés)

- Idegenforgalmi szerepkörű falvak: Mindössze 40 település került ebbe a kategóriába, többségük a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet partmenti települései közül kerülnek ki.
- Kedvezőtlen munkaerőpiaci helyzetű, közepes méretű falvak, esetenként jelentős agrárszerepkel: Rossz munkaerőpiaci helyzetű, közepes méretű, stagnáló népességű, magas ingázó aránnyal rendelkező közszékek, esetenként magas külterületi népességarányal és jelentős agrárfoglalkoztatottsággal. 450 település tartozik ebbe a kategóriába. Tömegesen a Homokhátságon és a Nyírségben fordulnak elő, de elszórtan az Északi-Középhegységben és Somogy megyében is megtalálhatóak.
- Jó munkaerőpiaci helyzetű, stabil társadalmú kistelepülések, lakó- és idegenforgalmi funkcióval: Magas ingázó aránnyal rendelkező, stabil társadalmú kistelepülések olykor

számottevő idegenforgalmi szerepkörrel. Tömegesen a Dunántúl északi részén fordulnak elő, de Somogy megye keleti részén és Baranya megyében is gyakoriak. Mintegy 770 település sorolható ebbe a típusba.

- Hátrányos helyzetű aprófalvak rossz munkaerőpiaci feltételekkel: Olykor erőteljesen megfogyatkozó lélekszámú, általában kedvezőtlen demográfiai és rossz munkaerőpiaci helyzetű, esetenként kényszerből ingázást vállaló lakossággal rendelkező kistelepülések. Több, mint 900 településével ez a típus a legnépesebb, fő előfordulásuk Borsod megye északi és Baranya megye keleti része.

Több munka is készült kifejezetten törpefalvakra. BAJMÓCZY Péter és BALOGH András (2002) szempontrendszerüket a népesség, a korszerkezet, a gazdaság, az idegenforgalom, az életminőség és a közlekedés témaköreibe rendszerezték. Az általuk megállapított falutípusok a következők:

- Balatoni törpefalvak: mindössze két, erőteljesen idegenforgalmi szerepkörű település került ebbe a csoportba.
- Fejlett törpefalvak: mintegy 50, többnyire Nyugat-Dunántúli Régióban fekvő falu alkotja ezt a csoportot, többnyire kedvező mutatókkal.
- Elcigányosodó törpefalvak: körülbelül 10 település tartozik ide, többnyire Észak-Magyarországról és a Dél-Dunántúlról.
- Törpefalvak: az ide tartozó öt település átlagos lélekszáma már a 25 főt sem éri el, a fennmaradásért küzdenek.
- Típusos törpefalvak: majdnem 500 település tartozik ide, tömbszerűen az Ormánságban, a Zemplénben, a Cserháton és Külső-Somogyban helyezkednek el. Az aprófalvakra jellemző folyamatok mind hatással vannak rájuk, így a nehéz megközelíthetőség, a kedvezőtlen korfa, az alacsony életminőség és a gyenge lábakon álló helyi gazdaság.
- „Kevésbé apró” törpefalvak: mintegy 350 település került ebbe a kategóriába. Viszonylag egyenletesen helyezkednek el az országban, mutatóik az átlagosnál valamivel kedvezőbbek.
- Felzárkózó törpefalvak: nagyságrendileg 150 település alkotja ezt a csoportot, többségük a Dunántúl északi részén helyezkedik el. Gazdasági mutatóik az átlagosnál kedvezőbbek.

FEKETE G. Éva (2005) szintén a törpefalvakat osztályozta, az ő rendező elve kifejezetten a falvak által ellátott funkciókra irányult. Ezek alapján a következő típusokat különítette el:

- Ökofalvak: csupán a vizsgált települések 1%-a tartozik ebbe a csoportba. Ezeknek a falvaknak a specializációja viszonylag újkeletű, alternatív, természetközeli életformát kereső fiatal családok alkotta lakóközösségekkel jellemezhetők.

- Hétvégi házakra alapozott üdülőfalvak: a települések 4%-án az ingatlanoknak már több, mint a felét csak üdülőként hasznosítják.
- Vendégfogadásra alapozott üdülőfalvak: az előző típushoz hasonlóan ez a csoport a törpefalvak 5%-át teszik ki, itt egyszerre több, mint 40 főnek tudnak szállást adni.
- Agrárfalvak: A falvak 5%-a jellemezhető agrártermeléssel, ami vagy a családi gazdaságok magas számában, vagy a kézimunkaigényes művelési módok kiterjedésében vagy pedig az állattenyésztésben mutatkozik meg.
- Egykori uradalmi falvak: a települések 9%-a tartozik ebbe a kategóriába. Az előző típus kritériumainak való megfelelés mellett ezek a helységek átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal és legalább minimális szolgáltató szektorral rendelkeznek.
- Szuburbanizálódó falvak: a vizsgált települések 6%-a érintett szuburbanizációs folyamatokkal, ami átlagosnál kedvezőbb korfát, több beköltözőt, valamint nagyobb arányú ingázást eredményez.
- Gettósodó falvak: A települések 6%-ánál figyelhető meg a hátrányos szociális helyzetben lévő lakók nagyfokú csoportosulása. Ezekben az esetekben is kedvezőbb korfa tapasztalható az átlagosnál, de a helyi munkalehetőségek hiánya mellett is nagyon alacsony fokú a mobilitás, és általában a roma kisebbségek magasabb aránya figyelhető meg.
- Átalakuló falvak: a települések 15%-a egyik kategóriába sem sorolható be, jellegzetességeik egyelőre többféle specializációs lehetőséget is lehetővé tesznek.
- Hagyományos falvak: a települések mintegy fele mindeddig nem specializálódott. Vándorlási egyenlegük nem mutat népességmozgást, de az előregedés miatt lakóik száma folyamatosan csökken.

BELUSZKY Pál SIKOS T. Tamással legutóbbi munkájában (2007) nem csak a falvakat tipizálta, de falutájakat is meghatározott, melyek a következők:

- Nyugat-Magyarország: Jellemzően jó munkaerő-piaci helyzetű törpe- és aprófalvak. Kedvező adottságaik vannak a mezőgazdasági termeléshez. A térség jól működő városhálózattal rendelkezik, Sopron és Győr között megkezdődött az agglomerációk kialakulása.
- Somogy és Baranya: Döntően aprófalvas szerkezetű térség, a Nyugat-Magyarországi területtel ellentétben itt hiányzik a települések egy olyan rétege, mely összeköttetést biztosítana a városok és az apró települések között. A falvak halmozottan hátrányos helyzetűek, kedvezőbb feltételek csak a megyeszékhelyek vonzáskörzetében találhatóak.

- Duna mente és a Mezőföld: Jó regionális helyzetű, népes falvak kedvező természeti adottságokkal. Jól működő intézményhálózat van a térségben, agglomerációk több helyen is kialakulóban vannak.
- Tolna és Bácska: Minden tekintetben átlagos paraméterekkel rendelkező falvak hagyományosan magas nemzetiségi arányokkal. Tolna megyében az egykori uradalmi falvak, míg Bácskában a tanyás települések jellemzőek.
- Budapesti agglomeráció
- Dél-Alföld: A városi rangú települések magas száma a külterületi népesség kiemelkedő aránya jellemzi.
- Észak-Tiszántúl: Döntően közepes méretű falvak és kisvárosok találhatók itt viszonylag sűrű településhálózatba rendeződve. A térség hagyományosan hátrányos helyzetű.
- Észak-Magyarország északi része: Törpe- és aprófalvakkal tűzdelt térség, amely nem alkalmas a mezőgazdasági művelésre. A nehézipar leépülése után településeknek profilváltásra van szükségük, ami mindeztidáig nem történt meg.
- Északi-középhegység déli oldala: Átmeneti hegylábi terület vegyes funkciójú falvakkal

2.2. VIDÉKI TÉRSÉGEK ÁTALAKULÁSA

A döntően Magyarországra összpontosító információk és a hazai viszonyokra kidolgozott elméletek mellett elengedhetetlen a nemzetközi kitekintés. Fontos megismerni a vidéki térségekre ható erők jelenlegi rendszerét és várható változásait. Az Európai Unió tagországaiként, nem csak hasznos, hanem egyenesen szükségszerű áttekinteni az Unió más területein zajló folyamatokat, amelyekhez olykor alkalmazkodni kell, olykor jó példát jelenthetnek számunkra.

2.2.1. VIDÉKI TÉRSÉGEK TÁJFORMÁLÁSÁRA HATÓ ERŐK

Ugyan a város és a vidék kapcsolatrendszere alapvetően megváltozott az utóbbi évszázadban (HENKEL 1999), az ideális térségekről szóló leírások többsége most is feltételezi azt, hogy a város és a környező falvak szerves egységet képeznek, köztük mindennapi gazdasági és társadalmi kapcsolat van (ROMHÁNYI 1998), valamint azt, hogy a vidéki térségek komplexek, és a termelő funkció mellett képesek kedvező lakóköörülményeket, megfelelő színvonalú szolgáltatásokat és vonzó rekreációs lehetőségeket biztosítani a helyben lakók és a látogatók számára. (DEGÓRSKI 2004)

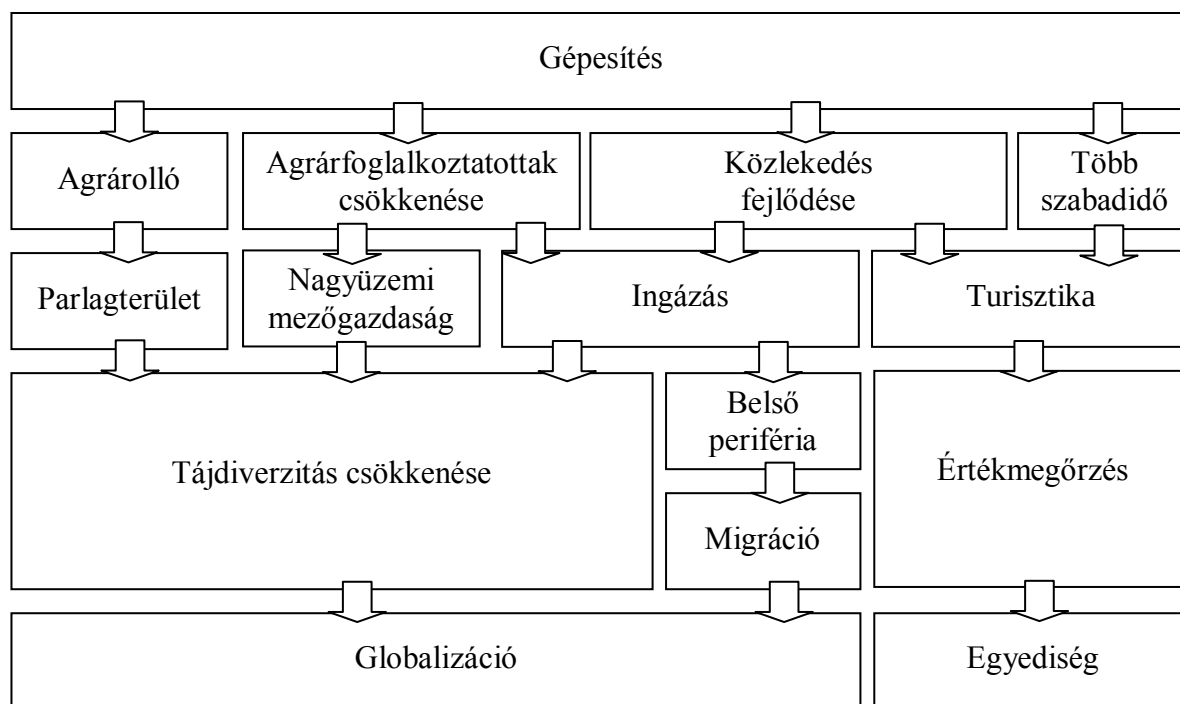
A területhasználat változásának több jelentős hulláma is volt a Kárpát-medencében, kezdve a rómaiakkal, akik utakat, hidakat, vízvezetéseket építettek, mocsarakat csapoltak le, valamint több területen meghonosították a szőlőtermesztést. (CSEMEZ 1996)

A középkorban az egy ember által elvégezhető munka és a közlekedési lehetőségek korlátainak figyelembevételével az általános gyakorlat szerint ott, ahol nagy volt a helyi energia, aminek következtében egy-egy település kereskedelmi és kulturális szerepkörével ki tudott emelkedni, az várossá fejlődött. A város képes volt olyan elsősorban kulturális, egészségügyi és kereskedelmi szolgáltatásokat is nyújtani, amire a szomszédos falvakban nem volt lehetőség (ZIMMERMANN 2001). A megnövekedett lakosság élelmiszer-szükségletét azonban csak a környékbeli települések segítségével tudták kielégíteni. Ez a munkamegosztás területileg a hierarchikus, koncentrikus Christaller-modellben testesült meg. (RÖSEL 1997) Természetesen a kezdetektől voltak olyan áruk pl. a só, amelyeket a magas szállítási költségek ellenére is megért a nemzetközi piacon értékesíteni. (SZEKERES 2002) Az általában csak lokális beavatkozásokkal jellemezhető időszak után a 16. századtól a vízrendezési munkálatok újra az egész országra kiterjedő hatással bírtak (CSEMEZ 1996).

Az ipari forradalomig a nagyobb térségekre kiterjedő, tájat jelentősen befolyásoló tevékenységek mindig tervszerűek, központilag szervezettek voltak. Az ipari forradalom szintén hozott magával ilyen nagy horderejű munkálatokat, például a vasútépítést, ám a technikai fejlődés olyan folyamatokat is beindított, amit a központi hatalom már nem tudott a korábbiakhoz hasonlóan kontrollálni. A mezőgazdasági és ipari gépek, a közlekedési és kommunikációs eszközök fejlődése és elterjedése az élet minden területét a területhasználat módját, a foglalkoztatási területek súlypontjait, a demográfiai folyamatokat, valamint a mindennapi életmódot és igényeket is alapjaiban megváltoztatta (GRAMMATIKOPOULOU 2004). Az ipari forradalom eredményeiből fakadó folyamatokat és összefüggéseiket a 4. ábra szemlélteti.

Az ipari forradalom alapvetően megváltoztatta a hagyományos, kompakt településformákat (SIEVERTS 1999), feloldotta a korábban évszázadokon át viszonylagos stabilitást élvező város-vidék kapcsolatrendszerét (ZIMMERMANN 2001), átalakította a foglalkoztatási szerkezetet (HENKEL 1999), és azzal, hogy számos agrárhagyománnyal rendelkező falut profilváltásra kényszerített, megindította a vidéki települések nagymértékű differenciálódását (SCHLOSSER 1999).

A nagyobb számú és jobban megfizetett munkahely miatt erőteljesen megnőtt a városokba költözők száma (ZIMMERMANN 2001), később az ipari tevékenységek és a lakosság túlságosan nagy száma miatt romlott a környezet minősége, viszont a közlekedés könnyebbé vált, ez a 20. század közepére lehetővé tette a széttelepülést, azaz az agglomerációk kialakulását és egyre nagyobb kiterjedését (DOSCH BECKMANN 2010). Ezzel együtt a vidéki népesség csökkenésnek indult, és a csökkenés a mai napig sem állt meg (SCHRÖDER WEIGERT 2010b). A városokba való

4. ábra A vidéki térségekre ható főbb folyamatok láncolata a 20. században (saját szerkesztés)

vándorlást a felsőfokú oktatásban részesültek egyre magasabb aránya is tovább növelte, akik közül sokan tanulmányaik végeztével már nem akarnak visszatérni szülőhelyükre (SCHÄFER ET AL 1997), és sok esetben a megszerzett tudásuk sem olyan, amit visszatérve tudnának kamatoztatni.

A földhöz való kötődés gyengülése, az állattartás visszaesése és a második és harmadik szektor egyre erősödő, először csak a munkaerőt, majd a lakosságot is elszívó ereje mind a tájdiverzitás csökkenéséhez vezetett (WIGGERING et al. 2010), amit a globalizációs folyamatok csak tovább fokoztak (SÓVÁRGÓ 2007).

A gőzgép feltalálásától a mezőgazdasági gépek magyarországi elterjedéséig több mint száz év telt el, de az 1895-ös mezőgazdasági összeírás már arra utal, hogy a 20. század elején hazánkban is megtörtént a mezőgazdasági gépek térhódítása. Ettől kezdve a szántást, a vetést, az aratást és a cséplést is egyre több helyen géppel végezték (SZÁSZ 1996). A mezőgazdasági munkák munkaigénye csökkent, egyre kevesebb agrárfoglalkoztatott meg tudta művelni a földeket, az I. világháború után a korábbi külföldi piacok elvesztek, a mezőgazdasági termékek ára más árucikkekhez képest kisebb mértékben nőtt (BELUSZKY 1999).

Az agrárium gépesítése a művelési módok megváltozásán kívül a falvak társadalmi kapcsolataira is jelentős hatással volt. A 20. század közepére egyrészt megindult a termőföld tulajdonjogi koncentrációja, ezzel együtt az egyre intenzívebb földhasználat, másrészt a falvak társadalmi kapcsolatrendszerét sokkal oldottabbá tette, hogy mind a faluközösségen, mind az egyes családokon belül jelentősen csökkent az egymásrautaltság a napi munkában (EXNER 2001).

Az agráriumból megélni már tudó, csökkenő népességű falvaknak profilváltásra volt szüksége, ezért adottságaiknak megfelelően az ipari, a lakó vagy a rekreációs igényeket igyekeztek kielégíteni (BARNER 1975). A piacaikat elveszített falvakban az ingázás vált általánossá, míg néhány ehhez kedvező adottságokkal bíró település turisztikai szolgáltatásokkal igyekezett vonzani a városi lakosságot. A megújulásra képtelen településeken lakók egyre hátrányosabb helyzetbe kerültek, leszakadó térségek alakultak ki. (FRIEDEL SPINDLER 2009).

A 19. század elején megindult folyamatok ellenére a 20. század elején a falvak többsége még multifunkcionális volt, azaz a helyi lakosság mindennapi igényeit általában ki tudták elégíteni, így munkát és lakóhelyet is szolgáltatottak az ott élők számára. A falvak többsége döntően agrárszerepkörű volt, a helyi ipar pedig döntően helyi természeti erőforrásokon alapult.

Mára az agrárszektorban foglalkoztatottak aránya erősen lecsökkent. Magyarországon 1900-ban az aktív keresők majd 60%-a az agráriumban dolgozott, 100 évvel később ez az arány nem érte el a 8%-ot (BELUSZKY 1999, [WWW.NAPSZAMALALAS 2001.HU](http://WWW.NAPSZAMALALAS.2001.HU)), ami egyáltalán nem kiugró érték Európában (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b). Ez jelentős hatással volt a tájszerkezetre: a monokultúrás szántóföldi növénytermesztés került előtérbe a kézi munkaigényes területhasználati módok pedig visszaszorultak (CROS KÁRPÁTI ET AL. 2004), csakúgy, mint az állattartáson alapuló legelőterületek. A kihasználatlan földek vagy más művelési ágba kerültek vagy parlagon maradtak.

Annak ellenére, hogy az agrárszektor dominanciája a foglalkoztatásban, valamint súlya a különböző országok gazdasági életében az utóbbi évszázadban Európa-szerte drasztikusan csökkent, ez az ágazat lévén ma is a legnagyobb területhasználó továbbra is igen erősen befolyásolja a tájképet (RIEDEL 2000), ezen keresztül hat arra, hogy az adott terület mennyire vonzó a számunkra, ennek pedig a turizmuson keresztül közvetett, de jelentős gazdasági hatása van (RUDEL 2008)

A felfutó falusi turizmusnak köszönhetően egyre több település érezte magát érintettnek a turisztika területén még akkor is, ha ehhez nem rendelkeztek olyan értékekkel, amiket elsődleges attrakcióvá lehet fejleszteni. A verseny erősödésével ezeknek a falvaknak vonzerejük növelése érdekében egyre nagyobb gondot kell fordítaniuk értékeik megőrzésére, egyediségük kihangsúlyozására (WIGGERING et al. 2010).

A közlekedés fejlődésével javultak a mobilitási lehetőségek, teret hódított az második és a harmadik szektor (MÜLLER ROHR-ZÄNKER 2003), az ezekben az ágazatokban foglalkoztatottak kötött munkaideje viszont egyben több szabadidőt is jelentett. Az igazi fordulópontot azonban egyrészt az egyéni mobilitás ugrásszerű javulását jelentő személyautók (EXNER 2001), valamint az olyan új kommunikációs eszközök, mint az internet elterjedése jelentette (FLIESE 2001), mivel

ezek felértékelték az olcsóbb lakhatási körülményeket és magasabb környezeti minőséget kínáló vidéki településeket, mint lakóhelyeket (SCHÄFER ET AL 1997).

A globális folyamatok a falvak településszerkezetére és építészetére is hatással vannak, főként az új vagy erőteljesen átalakult településrészekben. Egyrészt a hagyományos, útmenti, legkönnyebben megközelíthető területek mellett egyre nehezebben megközelíthető, a faluközponttól egyre távolabb eső területek is fokozatosan beépültek, másrészt a városból kiköltöző lakosság szakított a hagyományos telekbeépítéssel, és városias jellegű lakóházakat épített (KORKISCH 1992)

2.2.2. A VIDÉKI TÉRSÉGEK ÁTALAKULÁSA AZ EU-BAN

Az Európai Unióban zajló folyamatok áttekintéséhez a kifejezetten az adott országokra vonatkozó források mellett több európai léptékű összefoglalót használtam fel, hogy ezáltal is könnyebb legyen a különböző területek összehasonlítása. A legfontosabb mutatók áttekintése után jellemző térségtípusaik szerinti csoportokra bontva mutatom be részletesebben az adott országokra jellemző érdekesebb adatokat. Az egyes országok térségtípusainak néhány főbb adatát az ESPON hálózat EDORA programjának végső jelentésére támaszkodva a 4. számú mellékletben közlöm.

Az ESPON hálózatot az európai folyamatok monitorozására hozták létre, hogy ezzel is elősegítsék hatékonyabb uniós politikák kidolgozását. Az ESPON hálózat számos területen folytat az Európai Unió összes országára – valamint Izlandra, Liechtensteinre, Norvégiára és Svájcra – kiterjedő adatgyűjtést és adatelemzést. (ESPON 2011)

Az európai vidéki térségek jelenlegi állapotát és néhány főbb tendenciáját az ESPON hálózat már lezárult EDORA és még folyamatban lévő EU-LUPA programjai által publikált adatok segítségével tekintem át. Az EDORA program a vidéki térségek fejlesztési lehetőségeit igyekezett feltárni, míg az EU-LUPA a területhasználattal foglalkozik. (ESPON 2011) Az EDORA és az EU-LUPA programok adatbázisainak alapja egyaránt a NUTS rendszer 3-as szintje. Az egyes tagországok főbb demográfiai és foglalkoztatási adatai a 4. számú mellékletben térségtípusok szerinti bontásban olvashatók.

Vidéki térségek eloszlása: Az EDORA program keretében a NUTS3-as egységeket városias vagy rurális jellegük szerint öt kategóriába sorolták. A kategóriákat az OECD, népsűrűsége alapuló hármastípológiájának továbbfejlesztésével, egy elérhetőségi kritérium hozzáfűzésével alakították ki. Az egyes típusok főbb jellemzői a 1. táblázatban láthatóak. Amint az a 2. táblázatban is látható, a városias térségek kevesebb, mint az Unió területének 10%-át teszik ki, a vegyes térségek valamivel nagyobb területre terjednek ki, mint az Unió egyharmada, de az Európai Unió több, mint felét rurális térségek teszik ki. (DIJKSTRA – POELMAN 2008)

1. táblázat A területtípusok lehatárolásának kritériumai
(Forrás: DIJKSTRA – POELMAN 2008, saját szerkesztés)

	Az olyan közösségekben élők aránya, amelyek népsűrűsége 150 fő/km ² alatti	Egy legalább 50 ezer fős város központját autóval legfeljebb 45 perc alatt elérők aránya
Túlnyomórészt városi terület	15% alatti	
Vegyes, városhoz közel eső terület	15-50%	50% feletti
Vegyes, várostól távol eső terület	15-50%	50% alatti
Túlnyomórészt rurális, városhoz közel eső terület	50% feletti	50% feletti
Túlnyomórészt rurális, várostól távol eső terület	50% feletti	50% alatti

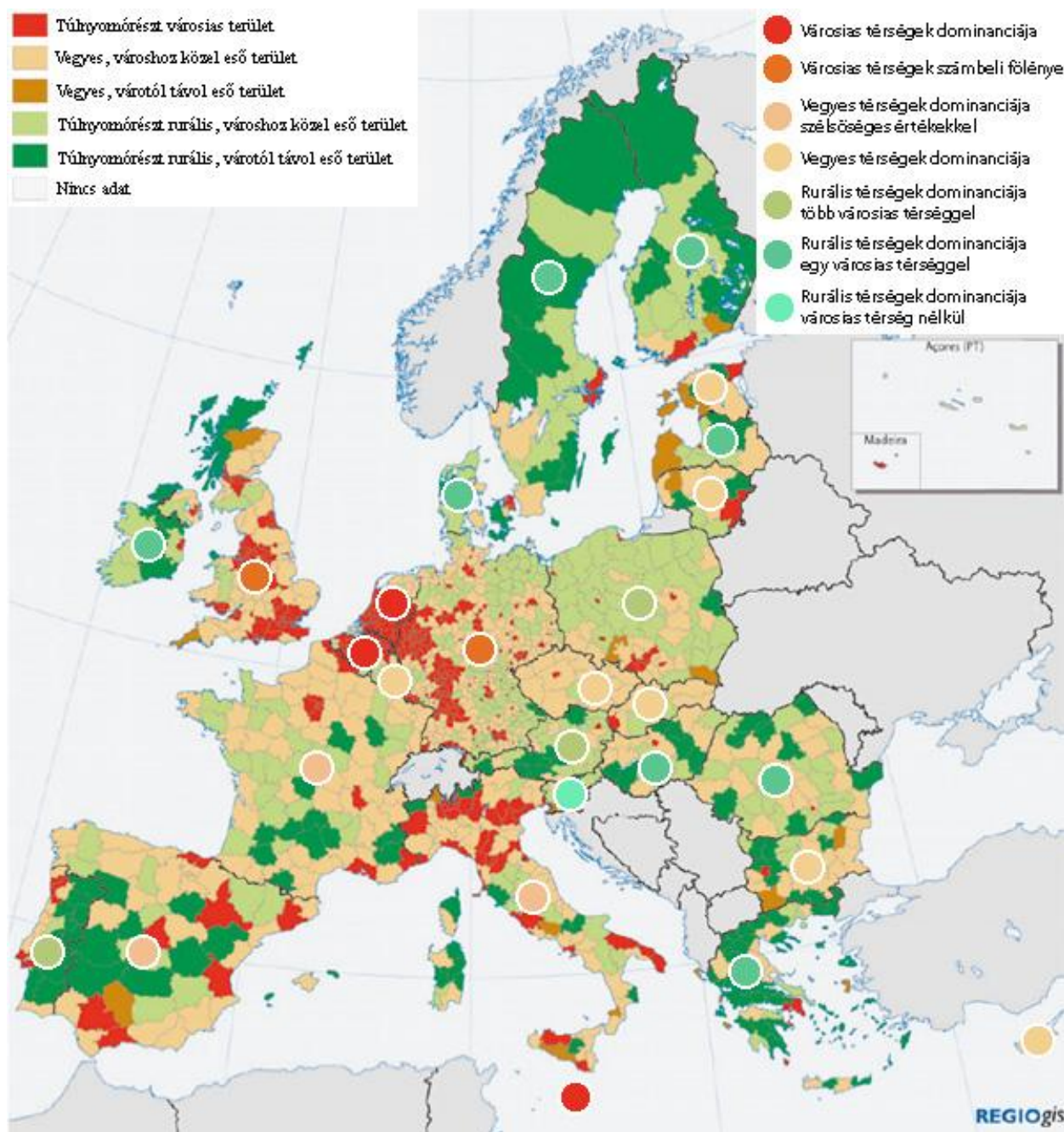
2. táblázat A területtípusok és a népesség kapcsolata az EU-ban (2004)
(Forrás: DIJKSTRA – POELMAN 2008, saját szerkesztés)

	Túlnyomórészt	Vegyes		Túlnyomórészt rurális	
	városi terület	városhoz közel eső terület	várostól távol eső terület	városhoz közel eső terület	várostól távol eső terület
Népesség (fő)	215 022 000	178 463 000	5 680 000	64 516 000	25 990 000
Terület (km ²)	390 000	1 565 000	87 000	1265 000	963 000
Népesség (%)	44%	36%	1%	13%	5%
Terület (%)	9%	36%	2%	29%	22%

A térségtípusok területi eloszlása az 5. ábrán látható. A legsűrűbben lakott, területhiánnyal küzdő országokban a városias térségek dominálnak, ilyen Málta, Hollandia és Belgium. Ezeknek az országoknak nincsenek kifejezetten rurális térségei. Szintén a városias térségek dominálnak az Egyesült Királyságban és Németországban, de ez a két állam különlegesen tagolt NUTS3-as struktúrával rendelkezik, nagyobb városaik külön egységet alkotnak, ezért arányaiban a városias térségeknek nincs akkora súlya, mint az előbb felsorolt országokban. A városias területek mellett az Egyesült Királyságban a vegyes térségek jellemzőek, de Észak-Írországon és Wales-ben vidéki térségek is vannak, Skóciában pedig a kifejezetten távoli, nehezen megközelíthető területek dominálnak. Németország a városias területek mellett a városokhoz közeli vegyes és vidéki térségekkel jellemezhető.

Olaszország, Spanyolország és Franciaország jellemezhető a legszélsőségesebb értékekkel és a legváltozatosabb területtípusokkal. Mindhárom államnak több városias centruma van, mint ahogy több elzárt területtel is rendelkeznek. Észtország, Csehország,

Szlovákia, Litvánia és Bulgária közös vonása, hogy csak fővárosaik környéke városias, az országban az alapvetően a vegyes térségek dominálnak. Kis területük miatt a program Ciprust és Luxemburgot egy-egy, könnyen megközelíthető vegyes térségként kezeli.

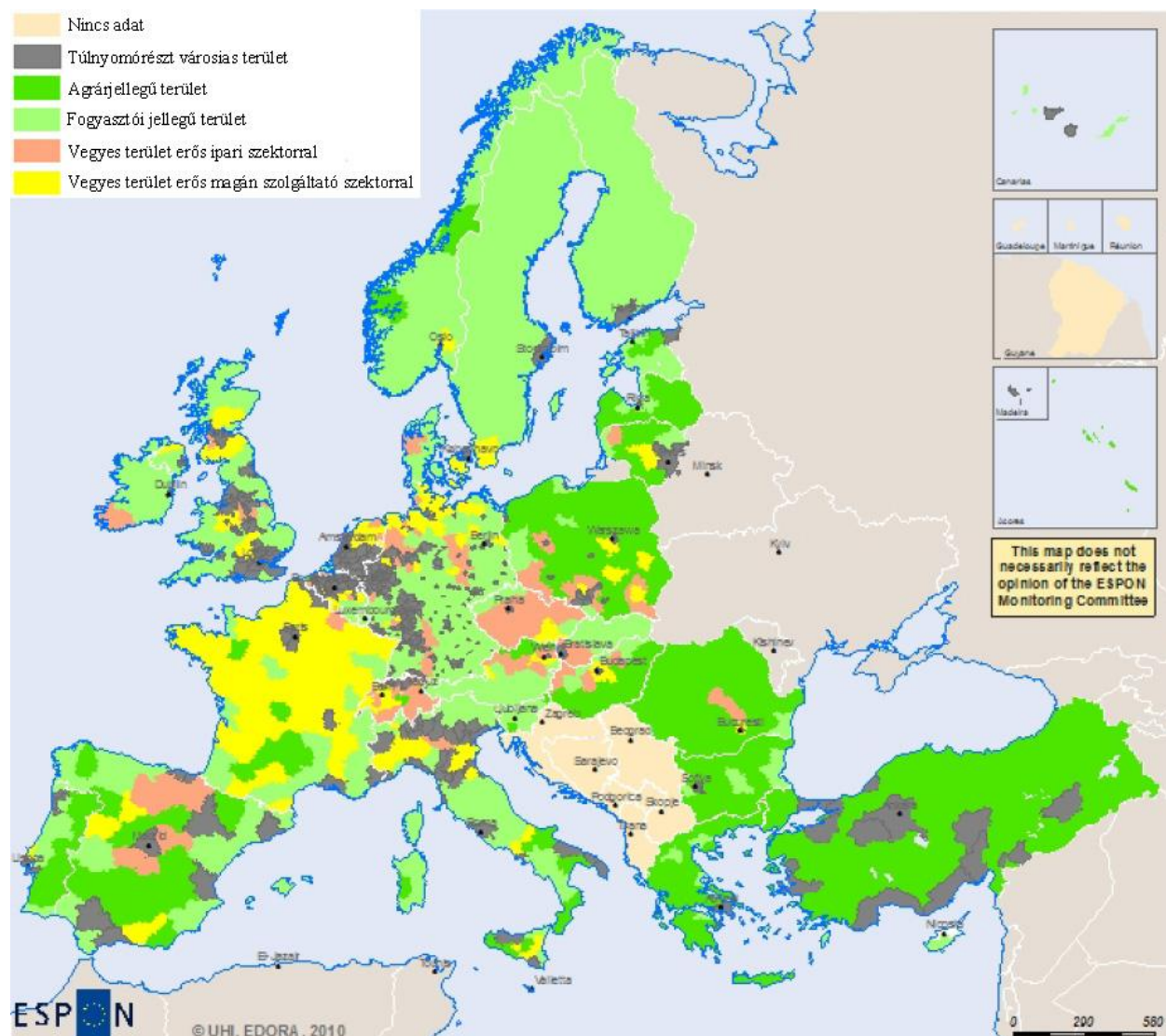

5. ábra Vidéki és városi térségek eloszlása az EU-ban, az egyes országok domináns típusainak feltüntetésével
(Forrás: ESPON & UHI MILL. INS. 2011a, saját szerkesztés)

A legnagyobb csoportot azonban azok az országok alkotják, ahol a vidéki területek dominálnak. Lengyelország, Portugália és Ausztria több városias centrummal is rendelkezik, de Lengyelországra és Ausztriára a könnyen elérhető, míg Portugáliára az elzárt vidéki térségek jellemzőek. A legnagyobb csoportot Románia, Görögország, Magyarország, Dánia, Finnország, Lettország, Svédország és Írország alkotják, ahol a fővárost övező városias térség mellett a nehezen megközelíthető vidéki térségek a meghatározóak. Szlovénia az Európai Unió egyetlen olyan állama, amelyik egyetlen városias térség sincsen, itt a könnyen elérhető vidéki térségek a legjellemzőbbek. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Demográfia: A területtípusok és a népesség kapcsolata a 2. táblázatban látható. 2004-ben az Európai Unió lakosságának 18%-a élt vidéki, 38%-a pedig vegyes térségekben, noha ezek a területek teszik ki az Unió területének több, mint 90%-át. (DIJKSTRA – POELMAN 2008) Az Unió népessége 2001 és 2007 között mintegy 4%-kal esett vissza, de az egyes országokon belül nagy eltérések nem tapasztalhatók, általában legfeljebb 5%-os eltérés mutatkozik (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b). A rurális térségek 64%-ának csökkent a népessége 1995 és 2004 között (DIJKSTRA – POELMAN 2008). Az Unió államait általánosan az előregedés jellemzi. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Foglalkoztatottság: Európai léptékben a NUT3-as terület egységek szektorális típusait a 6. ábra mutatja. Amint az megfigyelhető, a kontinens több évszázadra visszanyúló munkamegosztása nem változott: a Közép-Európai országok és Spanyolország alapvetően még mindig agrárjellegűek, míg a nyugati államok fogyasztói és szolgáltató funkciójuk. A legerősebb ipari dominancia Csehországra jellemző, de az Unió alapító országaiban és

6. ábra Vidéki és vegyes térségek szektorális típusai az EU-ban
(Forrás: ESPON & UHI MILL. INS. 2011a)

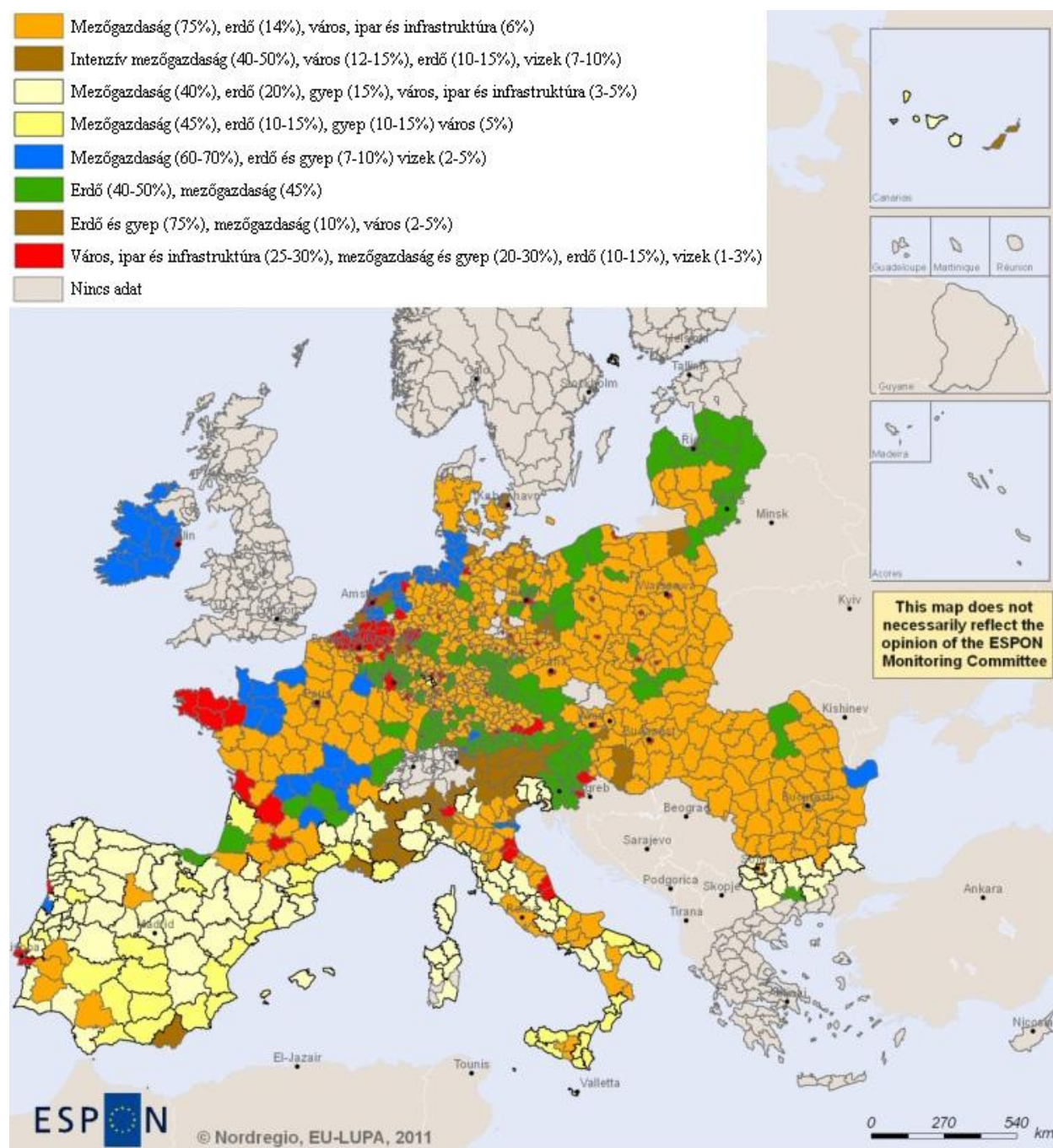
Spanyolországban is vannak máig elsősorban ipari szerepkörű területek (ESPON & UHI MILL. INS. 2011a). Noha Nyugat-Európában az Ibériai-félsziget kivételével kevés a kifejezetten agrár-jellegű terület, míg a kontinens keleti felének ez a fő profilja, a nagyobb terület és az intenzívebb gazdálkodás következtében az Unió legjelentősebb agrártermelői közé az agrárfoglalkoztatottak alacsony aránya mellett is az olyan kedvező természeti adottságokkal rendelkező, jellemzően nagy területű országok tartoznak, mint Franciaország, Németország, Spanyolország, Olaszország és Hollandia (SZABÓ MILELLA 2007).

Az Európai Unióban az agrárfoglalkoztatottak aránya 8%, vidéki térségekben 13-17%. Az ipari foglalkoztatottak aránya az Unióban 27%, ez az adat nem mutat jelentős eltérést a rurális térségekben sem. Az uniós lakosság 65%-a dolgozik a tercier szektorban, ez az arány a vidéki területeken sem sokkal kevesebb, 56-58%.

Gazdasági tevékenységek vidéki térségekben: Vidéki térségekben a regionális elhelyezkedés azon országok esetében különösen meghatározó, ahol csak egy városias térség fejlődött ki. A mikro- és kisvállalkozások dominálnak, kivéve olyan könnyen megközelíthető területeken, ahol könnyebben lehet tartós együttműködést folytatni nagyobb vállalatokkal vagy a vállalkozások közvetlenül be tudnak kapcsolódni az adott ország gazdasági vérkeringésébe. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

A mezőgazdasági vállalkozások nagyságát az EDORA keretén belül az ESU nevű mutatóval mérik: 1 ESU 1200 Euro jövedelemnek felel meg. Az Unión belül a 2 ESU alatti, kis volumenű gazdaságok aránya 31% volt 2005-ben, a 2-100 ESU jövedelemmel rendelkező, közepes volumenű gazdaságok 57%-ot tettek ki, míg csak 8% volt azoknak a nagy volumenű gazdaságoknak az aránya, amelyek 100 ESU-nél nagyobb jövedelemre tudtak szert tenni. 2000 és 2005 között a közepes gazdaságok aránya 14%-kal csökkent, a nagy volumenű gazdaságok aránya 31%-kal nőtt, míg a kis gazdaságok aránya nemigen változott. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b) Az országok közötti eltérések azonban igen jelentősek.

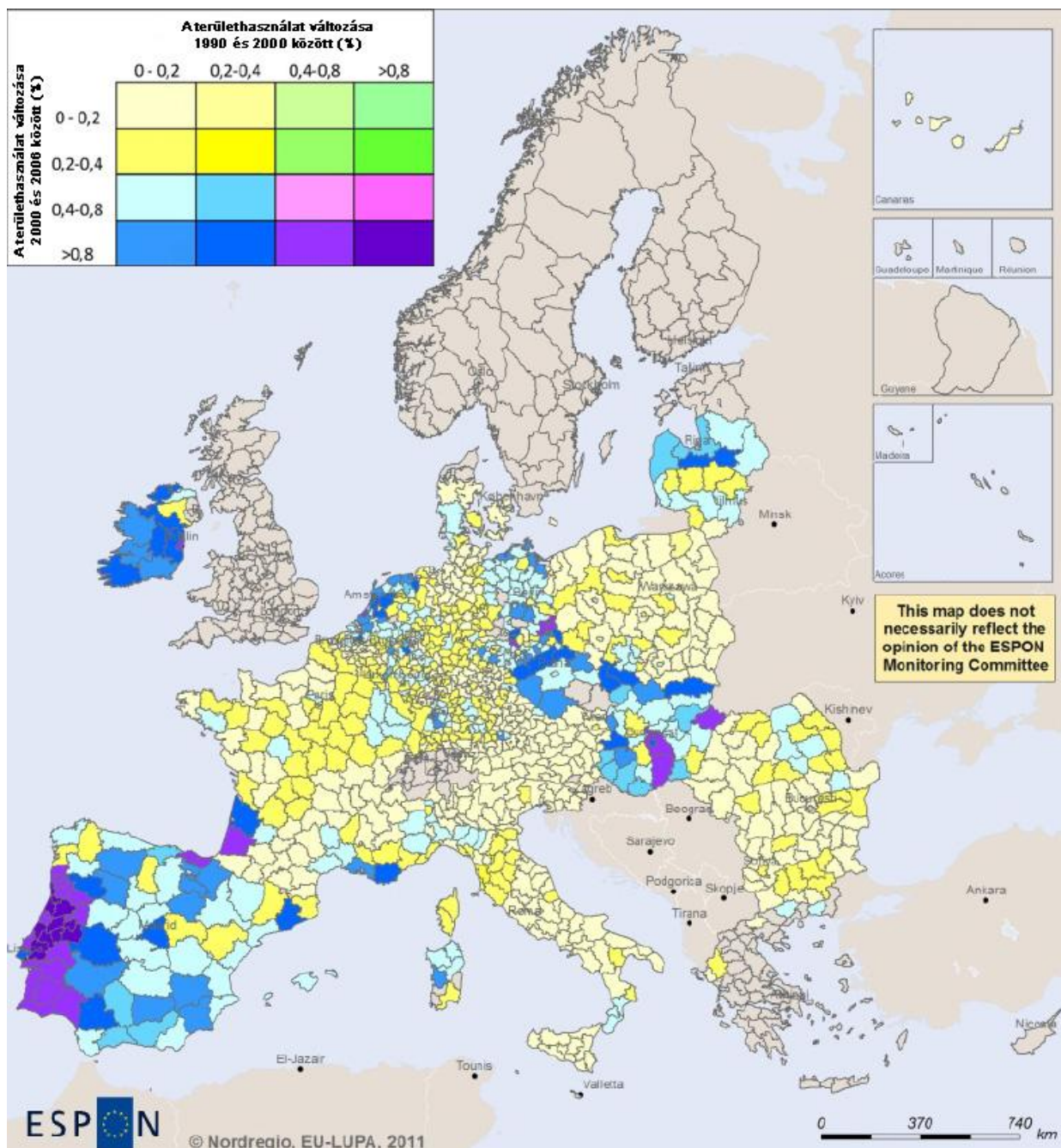
Város-vidék kapcsolatok: Az Európai Unióhoz való csatlakozás több országot is sarkallt a területi szemlélet erősítésére, új szemléletmód kialakítására, a városi és vidéki térségek kapcsolatainak javítására. A város-vidék kapcsolatok elemzésekor még mindig csak az a szemszög uralkodó, hogy mit nyújthat a vidék a város számára, ennek fordítottjára az EDORA program keretében nem történtek utalások. A vidéki területekkel szemben a minőségi élelmiszertermelés mellett elsősorban rekreációs igények merülnek fel, bár több országban is megfigyelhető kisebb mértékű kiköltözés könnyen megközelíthető vidéki területekre. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b) Általános cél a vidéki térségek infrastrukturális ellátottságának javítása, a falvakat intézményekkel ellátó területi központok erősítése, valamint a táj változatosságának és a természeti értékeknek a minél teljesebb megőrzése (TUROWSKI LEHMKÜHLER 1999).

7. ábra Területhasználati típusok az EU-ban (Forrás: ESPON & TECNALIA 2011)

Területhasználat: A területhasználat monitorozásával az ESPON hálózaton belül az EU-LUPA program foglalkozik. Az 7. ábra NUTS3-as területegységeként mutatja a jellemző területhasználatot nyolc típusba sorolva. Az ábrán alapvetően három nagy területegység különíthető el: Az Unió keleti része meglehetősen homogén, néhány erősen erdősült terület kivételével szinte kizárólag a mezőgazdasági művelés dominál.

A mediterrán országok közös jellemzője, hogy itt a legnagyobb a gyepterületek aránya. A legváltozatosabb mintázat az Unió alapító országaiban figyelhető meg: a városok mesterséges felszínei által meghatározott, igen sűrűn lakott Benelux államokbeli területektől a jelentős

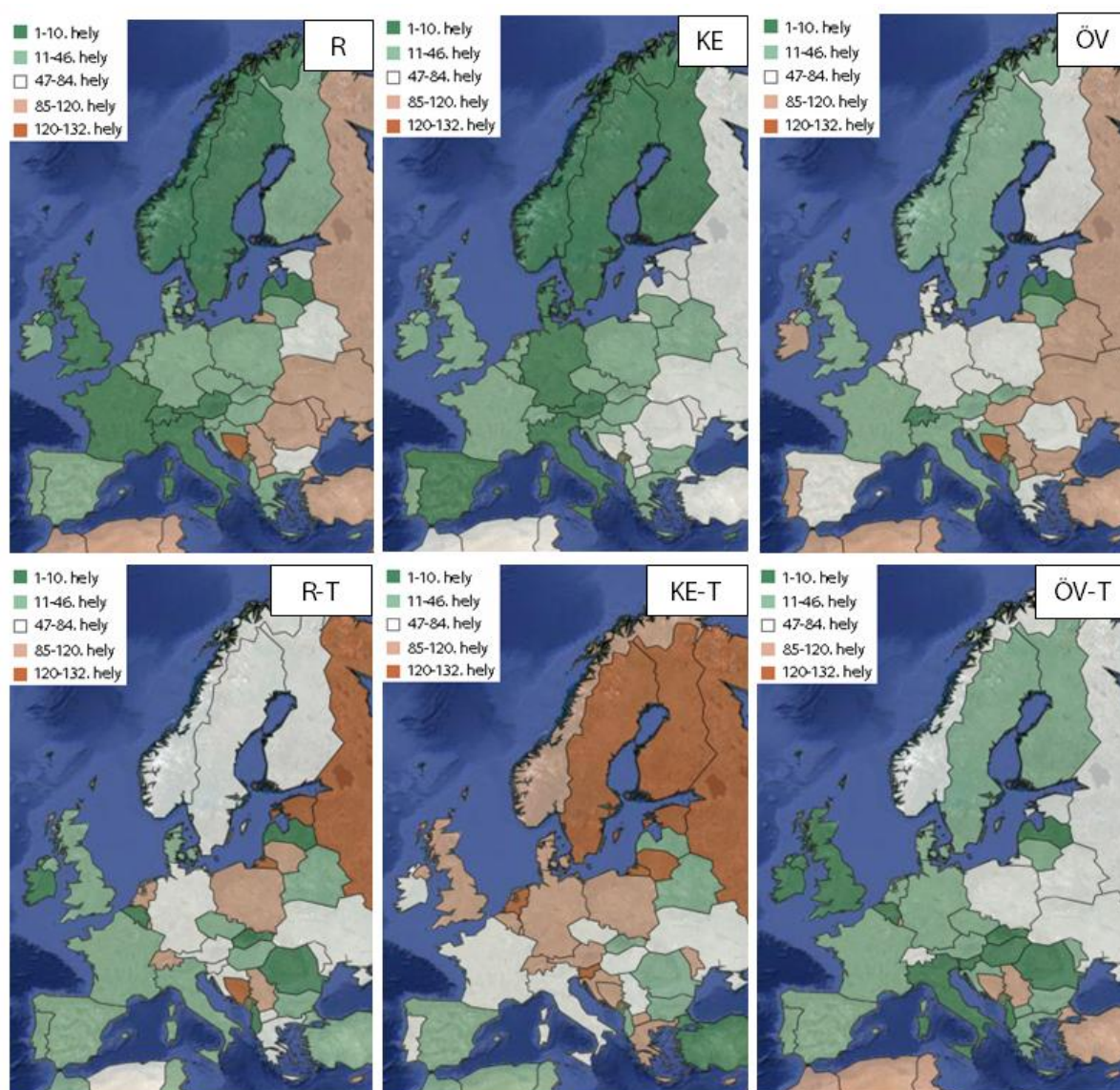

8. ábra A területhasználat változásának üteme az EU-ban (Forrás: ESPON & TECNALIA 2011)

vízfelületekkel és vizes élőhelyekkel rendelkező térségeken keresztül az erdővel borított Alpokig az Unió észak-nyugati részén az összes fő területhasználati típus megtalálható.

A 8. ábra a területhasználat változásának intenzitását szemlélteti 1990 és 2006 között. Ezen igen jól látszik, hogy Portugália mellett Magyarországon történt a legjelentősebb változás ebben a tekintetben. A program az ezredforduló óta hasonlóan jelentős változásokról számolt be Szlovákiában, Csehországban, Írországban, Spanyolországban, Hollandiában és Németország keleti részén. Ausztria, Olaszország és Franciaország területhasználatja jelenleg stabilnak tűnik, míg Lengyelország, Románia és Bulgária minden bizonnyal még előtte állnak a változásoknak. (ESPON & TECNALIA 2011)

A környezeti dimenzió érvényesülése különböző fejlesztési dokumentumokban: A Környezeti Teljesítmény Index (Environmental Performance Index) a Környezeti Fenntarthatóság Index (Environmental Sustainability Index) továbbfejlesztése, amit a Yale és a Columbia Egyetem közös programja keretében dolgozták ki annak érdekében, hogy össze tudják hasonlítani az egyes országok eredményeit abban a tekintetben, hogy mennyire tudják érvényesíteni a kitűzött környezeti céljaikat. A Környezeti Teljesítmény Index indikátorai két fő csoportra oszthatóak: öt indikátor a környezeti állapot egészségre gyakorolt hatását, a többi 17 indikátor az ökoszisztéma vitalitását értékeli. Az első kategória elsősorban a levegő- és a vízminőségre, a második a biodiverzitásra, a mezőgazdaságra, az erdőkre, a halászatra, a megújuló energiaforrásokra, valamint különböző szennyezőanyagok kibocsátására koncentrál. Az indexxel évente 132 ország teljesítményét értékelik az adott évben, emellett az eredmények időbeli változását is számon tartják. (YALE COLUMBIA 2012)

9. ábra A Környezeti Teljesítmény Index értékei Európában
(R rangsor, KE környezeti egészség, ÖV ökológiai vitaitás, T időbeli változás)

(Forrás: Yale University 2012, saját szerkesztés)

Az 9. ábra az európai országok 2012-es rangsorolását az összesített valamint a főcsoportok szerinti értéket, valamint az elmúlt évtizedben tapasztalható változásokat mutatja. Az Európai Unió országainak többsége jó eredményt ért el. Ami azonban inkább az első csoport indikátorainak köszönhető, az ökoszisztémára kapott értékek igen változóak, noha a tagállamok többségénél számottevő javulást állapítottak meg. Lettország javított a legtöbbet, ezzel abszolút értékben is az élmezőnybe került. A sor végén a területiánnyal küzdő Málta, valamint Románia áll.

Az egyes tagországokra jellemző folyamatokat a következőkben csoportonként, a ... ábrán is szemléltetett bontásban, a rájuk jellemző térségtípusok szerint tekintem át. Az országok térségtípusonkénti statisztikai adatai a 4. számú mellékletben találhatóak.

1. A legsűrűbben lakott, területiánnyal küzdő országok: elsősorban a városias térségek dominanciájával jellemezhető országok tartoznak ide, amelyeknek nincsenek kifejezetten rurális térségei: ilyenek Málta, Hollandia és Belgium. A csoport tagjai között az alapvető tendenciákat és fő stratégiai célokat tekintve nincsenek jelentős különbségek.

Demográfia: Ezeknek az országoknak a népessége az uniós tendenciákkal eltérően néhány százalékkal nőtt az elmúlt időszakban. Hollandiában a gyarmatokról való bevándorlási hullámmal kezdődően hagyományosan magas az idegen származásúak aránya (SN 2011), de Belgiummal együtt sok külföldi állampolgárt is foglalkoztatnak (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b).

Foglalkoztatottság: Az agrárfoglalkoztatottság Belgiumban már 2006-ban is egészen elenyésző volt, de Hollandiában és Belgiumban is az amúgy is alacsony EU átlag fele, azaz 4%. Az ipari szektor is kevesebb embert köt le, mint a többi tagállamban bár vidéki térségekben Máltán és Hollandiában is EU átlag feletti az ipari foglalkoztatottak aránya, a hangsúly a szolgáltató szektoron van (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b). Ezek a tendenciák az utóbbi években sem változtak. (OECD 2012)

Gazdasági tevékenységek vidéki térségekben: A mezőgazdasági profilú vállalkozások között a közepes méretűek dominálnak, emellett Belgiumban és Máltán a kisvállalkozások, míg Hollandiában a nagyüzemek jellemzőek (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b).

Annak ellenére, hogy az agrárfoglalkoztatottak aránya Hollandiában sem éri el az 5%-ot, ez az ország a világ harmadik legjelentősebb agrártermékeket exportáló gazdasága. Legfőbb termékeik a gabona- és zöldségfélék, a vágott virágok és a tej. Máltán az agráriumnak leginkább tájfenntartó szerepe van, ami nem csak ökológiai szempontból, hanem az ország turizmusának szempontjából is igen fontos. Ugyan ez a tevékenység használja az ország földterületének közel

felét, csupán a szükséges élelmiszer 20%-át tudják megtermelni, ezért az alapvető élelmiszerekből is jelentős exportra szorulnak (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b).

Az ipari tevékenységek közül vidéki térségekben az élelmiszerfeldolgozó-ipar a legmeghatározóbb, Máltán és Hollandiában is ez az egyik legjellemzőbb vidéki ipari foglalkoztató. Ugyan Belgium déli része még mindig szerkezetváltás előtt áll aminek a sikeres megvalósulása az ország előtt álló egyik legnagyobb kihívást jelenti (OECD 2010), az északi országrészből származó ipari termékek igen meghatározó szerepet játszanak az állam exportjában. Hollandia városközei fekvésű vidéki településein kiemelkedő a különleges technológiákat alkalmazó vállalatok aránya (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b).

Város-vidék kapcsolatok: Máltán igen erős a kapcsolat, a vidéki települések egyáltalán nincsenek hátrányos helyzetben. Hollandiában a vidéki térségek komplexek, a felmerülő problémák kezelésére az országban különböző zónákat alakítottak ki, ezzel biztosítva a különféle területhasználati módok váltakozását és a mozaikos tájszerkezet megőrzését. Máltán és Hollandiában is megfigyelhető kisebb mértékű kiköltözés könnyen megközelíthető vidéki területekre. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Ezeknek az országoknak a térszerkezete kiegyenlített, nincsenek nagy különbségek. A relatíve rosszabbul teljesítő területek az átlagosnál nagyobb ütemben fejlődnek, ugyanakkor a fővárosokat övező térségek növekedése lelassult. (OECD 2011)

Területhasználat: Az ezredforduló óta jelentős változások zajlottak le Hollandiában, míg Belgium területhasználatát stabilnak mondható (ESPON & TECNALIA 2011). Mivel ezek az országok igen intenzíven kell, hogy hasznosítsák területeiket, a fenntarthatóságnak minden esetben kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a fejlesztési stratégiákban (OECD 2010)

A környezeti dimenzió érvényesülése különböző fejlesztési dokumentumokban: Hollandia és Belgium jó értékeket kapott, noha az ökoszisztéma tekintetében csak átlagosan teljesítettek. Málta csak az egészség veszélyeztetettségét mérő indikátorok esetében mutatott jó értékeket, máskülönben kifejezetten lemaradt a többi tagállamhoz képest. (YALE UNIVERSITY 2012)

2. A városias területeket kiemelten kezelő országok: Nagy-Britannia és Németország tartozik ebbe a csoportba. A városias térségek számbeli fölényben vannak ezekben az államokban, de területileg már nem ilyen hangsúlyosak. A NUTS-3-as területek nagyon elaprózódtak ezekben az országokban, mivel nem ritka, hogy egy-egy város saját területegységet alkot. Ennek ellenére a fejlődés mindkét országban viszonylag kiegyenlített, a város-vidék kapcsolatok az átlagosnál szorosabbak.

Demográfia: Nagy-Britanniában az előző csoporthoz hasonlóan valamelyest nőtt a népesség (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b), Németországban viszont az uniós átlagnál gyorsabban csökkent, amiben a tartósan negatív természetes szaporulat mellett az utóbbi években negatív

vándorlási egyenleg is szerepet játszik (SBD 2012). Különösen igaz ez a rurális térségekre, ahol a népességvesztés meghaladta az 5%-ot (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b), miközben az egykori NDK területéről is jelentős volt az elvándorlás (OECD 2010).

Foglalkoztatottság: Mindkét országban kirívóan kevesen dolgoznak agrárszektorban, mint ahogy Nagy-Britanniában az ipari foglalkoztatás is igen alacsony, még a vidéki térségekben is, mivel a hangsúly a szolgáltató szektoron van. Németországban a magasabb ipari foglalkoztatás miatt a szekunder szektor a vidéki területeken is átlagon felüli, a tercier szektor kevésbé domináns (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b).

Gazdasági tevékenységek vidéki térségekben: Mindkét államra a közepes volumenű gazdaságok jellemzőek, emellett Nagy-Britanniában a kis volumenű vállalkozások száma is jelentős. Németországban nem egységes a kép, a nyugati tartományokban a családi gazdaságok, a keleti tartományokban a nagyüzemek a hangsúlyosabbak (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b). Az alacsony agrárfoglalkoztatottság ellenére Németország mezőgazdasági termelése uniós viszonylatban is kiemelkedő, különösen, ami a sertés- és tehénállományt, a cukorrépát, a burgonyát, a gabonaféléket, az olajos magvakat, valamint a bort illeti (SZABÓ MILELLA 2007).

Nagy-Britannia vidéki területein a főként könnyűipari kisüzemek dominálnak, de emellett más területek is viszonylag erősek, úgy, mint a helyi erőforrásokra alapozott tevékenységek pl. a halászat vagy a turizmus különböző fajtái vagy a szolgáltatóipar egyéb kisvállalkozásai. Ezek mellett a megújuló energiaforrások kiaknázására irányuló törekvések is egyre erősebbek (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b).

Város-vidék kapcsolatok: A szuburbanizáció számos államban igen nagy területekre terjedt ki, de az Egyesült Királyságban a többi tagországhoz képest egyelőre még viszonylag kiegyenlített a fejlődés (ESPON), noha a különbségek egyre inkább növekednek, különösen az egyes régiókon belül (OECD 2010). Londonra és környezetére összpontosul a GDP 20%-a, míg Wales és az északi területek egyre kevésbé tudják tartani a lépést a dél-keleti körzet teljesítményével (OECD 2011). Jelentősen javítana a vidéki térségek helyzetén, ha a pontszerűen kiugró teljesítményt elérő kisebb városok környezetükkel szorosabban együttműködve pozitív hatásukat jobban tudnák érvényesíteni, és nagyobb vonzáskörzetet alakítanának ki (OECD 2010).

Németország is meglehetősen kiegyenlített. A gyengébben teljesítő keleti tartományok pl. Tübingia vagy Szászország nagyobb értékben fejlődnek, míg egyes gazdaságilag hagyományosan meghatározó észak-nyugati területek mint a Rajna-vidék veszítettek valamelyest a lendületükből. Az egykori keleti blokkhoz tartozó területek az újraegyesülés óta ugyan rengeteget fejlődtek, az országnak még mindig kiemelt feladata a korábbi NSZK és NDK tartományok között még mindig meglévő különbségek feloldása. (OECD 2011) A jól fejlett

közlekedési infrastruktúrájának köszönhetően Németországban jellemző a nagyobb távolságokra való napi ingázás.

Németország hét területén indítottak olyan interregionális léptékű kísérleti jellegű projektet, ami a legkülönbözőbb jellegű térségek együttes fejlesztésével a város-vidék kapcsolatok elsősorban gazdasági szemléletű szorosabbra fűzését célozza. (PLANUNGSGRUPPE 4 GMBH ET AL 2008) Mivel ez a tervtípus az európai szinten is jelentős nagyvárosok köré szerveződött, félő volt a vidékiek körében, hogy a projekt csak a városok javát szolgálja. A projektgazdák azonban hangsúlyozták, hogy az együttműködés a vidéki területeknek is a hasznára válik, egyrészt, mert az új szemléletű regionális politika számára fontos a periférikus területek pozíciójának javítása, ezért a hatáskörök kiegyensúlyozottabb elosztásával igyekszik erősíteni a városi és vidéki területek közötti kapcsolatokat, másrészt gazdaságélénkítő és infrastrukturális témakörökben. (HAHNE GLATTHAAR 2006) Az olyan területeken, mint a hulladék- és a szennyvízkezelés, a közösségi közlekedés, a területi tervezés vagy az igen kiterjedt ingázás, máris szorosan együttműködnek a különböző térségek. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Területhasználat: Németország területi elhelyezkedése, nagy kiterjedése és változatos természeti adottságainak köszönhetően az egyik legváltozatosabb területhasználattal rendelkező ország, a mediterrán térségekre jellemző típusok kivételével az összes jellemző területhasználati kategória fellelhető. Az ezredforduló óta jelentős változás zajlott le az ország keleti részén. (ESPON & TECNALIA 2011)

A környezeti dimenzió érvényesülése különböző fejlesztési dokumentumokban: Az EPI index szinte minden tekintetben kifejezetten jónak minősítette mindkét ország teljesítményét, kivételt az ökoszisztéma jelentett, ahol Németország átlagos teljesítményt nyújtott. (YALE UNIVERSITY 2012)

3. Változatos térségtípusokkal rendelkező országok: Olaszország, Spanyolország és Franciaország alkotják ezt a csoportot. Mindhárom államnak több városias centruma van, mint ahogy több elzárt területtel is rendelkeznek, emellett vegyes területeik is vannak.

Demográfia: A csoportra általánosan jellemző a növekvő népesség, ami nem kis mértékben a pozitív vándorlási egyenlegre vezethető vissza, hiszen Spanyolország és Olaszország is mind az Unió határain belülről, mind pedig azon kívülről a legkedveltebb célországok közé tartozik. Az Unióban egyedülállóan Olaszországban a bevándorlás nem csupán a nagyvárosokra és agglomerációikra koncentrálódik, hanem sokszor kifejezetten a vidéki térségeket célozza. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b) Spanyolországban számottevő belső migráció figyelhető meg az ország belső régióiból a partmenti területekre, ezért a kevésbé vonzó területek elöregedése az átlagosnál nagyobb problémát okoz (OECD 2010).

Foglalkoztatottság: A foglalkoztatottság szerkezete egyik állam esetében sem tér el jelentősen az uniós átlagtól (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b), és ez várhatóan a jövőben sem változik (OECD 2012). Spanyolországban és Olaszországban egy kicsit erősebb az ipari szektor, hiszen mindkét helyen vannak máig elsősorban ipari szerepkörű területek. Franciaország profilja ettől eltérő, rurális területein is kiemelkedő a különféle szolgáltatásokkal foglalkozók aránya. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Gazdasági tevékenységek vidéki térségekben: Az agrárszektorban az előző csoporthoz hasonlóan ezekben az országokban is a közepes volumenű gazdaságok dominálnak, emellett a mediterrán területeken a kisvállalkozások kapnak szerepet, kiemelkedően nagy üzemek nagyobb arányban csak Franciaországban fordulnak elő. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b) Ennek is köszönhető, hogy Franciaország az EU első számú termelője mind a növénytermesztés, mind az állattenyésztés, mind az agrárszektorhoz kapcsolódó szolgáltatások terén (SZABÓ MILELLA 2007). Így noha Franciaországban igen erős a szolgáltató szektor, vidéki térségei még mindig nagyban függenek az agrártermeléstől, mint ahogy az egykori iparterületek szerkezetváltása sem fejeződött be (OECD 2010).

Más nemzetgazdasági ágakban Spanyolország vidéki területein a mikro- és kisvállalkozások dominálnak, kivéve olyan könnyen megközelíthető térségeket, ahol a vállalkozások közvetlenül be tudnak kapcsolódni az adott ország gazdasági vérkeringésébe. Itt a biogazdálkodásnak, az élelmiszerfeldolgozó-iparnak és az agroturizmusnak a vidék jövője szempontjából nagy jelentőséget tulajdonítanak. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Város-vidék kapcsolatok: Franciaország attól eltekintve, hogy Párizs és térsége adja az ország GDP-jének több, mint 25%-át, meglehetősen kiegyenlített térszerkezetű, és a meglévő különbségek további csökkenést mutatnak. Ehhez hozzájárul a hagyományosan gyengén teljesítő területek pl. Korzika az átlagosnál nagyobb ütemű fejlődése, valamint a tradicionálisan húzóterületnek számító észak-nyugati régiók relatív visszaesése. Az ország egyik prioritása a még megmaradt ipari térségek szerkezetváltásának elősegítése. (OECD 2011)

Franciaországhoz hasonlóan Olaszországban is csak néhány régió Lombardia, Lazio és Veneto teljesít folyamatosan kiugróan, ezért nem különösebben nagyok a regionális eltérések, bár az 1990-es évek javuló tendenciái az utóbbi években ismét növekedtek valamelyest a különbségek. A jó eredményekben szerepet játszanak az olyan korábban alulteljesítő területek fejlődése, mint Calabria vagy Szicília, valamint a hagyományos húzóterületek egy részének pl. Piemont megtorpanása. Ennek ellenére az ország déli területén egyaránt vannak olyan vidéki és városias régiók, amelyek leszakadását egyelőre nem sikerült mérsékelni. (OECD 2011)

A csoport három állama közül Spanyolországban vannak a legnagyobb regionális különbségek, bár az utóbbi évtizedekben jelentős javulás volt megfigyelhető ezen a téren (OECD

2011). Noha több program is törekedett a város-vidék kapcsolatok javítására, Spanyolországban egyelőre inkább csak a különböző vidéki területek tudnak egymással sikeresen együttműködni, ami elsősorban arra vezethető vissza, hogy az ország gazdasági vérkeringésébe csak együtt tudnak bekapcsolódni. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Olaszországban és Spanyolországban is megfigyelhető kisebb mértékű kiköltözés könnyen megközelíthető vidéki területekre, ám a szuburbanizálódó területekre számos olyan teher nehezedik, amivel azok csak nehezen tudnak megbirkózni. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Területhasználat: Az ezredforduló óta jelentős változások zajlottak egész Spanyolországban. Franciaországban csak a határmenti területeken voltak megfigyelhetők jelentősebb változások, míg Olaszország területhasználatja jelenleg stabilnak tűnik. (ESPON & TECNALIA 2011)

A környezeti dimenzió érvényesülése különböző fejlesztési dokumentumokban: A csoport országai egyöntetűen jól teljesítettek, nem csak az aktuális állapotra vonatkozóan, hanem még a tendenciákat figyelembe véve is. Kivételt Spanyolország jelentett, amelyik az ökoszisztéma szempontrendszer szerint átlagos értékeket kapott. (YALE UNIVERSITY 2012)

4. Közepes népsűrűséggel jellemezhető kis területű országok: Ciprust és Luxemburgot kis területük miatt csupán egy egységként kezelik, ami könnyen megközelíthető, vegyes besorolást kapott. Mindkét ország népessége tartósan növekszik, ami miatt idővel a területhiánnyal küzdő országokkal sokban hasonlítanak. Különösen Ciprusnak kell figyelemmel lennie természeti erőforrásai megőrzésére, hiszen gazdasága szinte kizárólag a turizmusra támaszkodik.

Demográfia: Ciprus lélekszáma nőtt az Unióban a legintenzívebben, itt a lakosság 12%-kal gyarapodott a vizsgált időszakban, miután természetes szaporulata és vándorlási egyenlege egyaránt tartósan pozitív. (RCSS 2010) Luxemburg lélekszáma is jelentősen nőtt, amiben a bevándorlásnak nagy szerepe van (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b).

Foglalkoztatottság: Luxemburgban az agrárszektorban foglalkoztatottak száma, míg Cipruson az ipari szektor elenyésző, mindkét ország kifejezetten szolgáltató profillal rendelkezik, lakosságuk több mint a háromnegyede a tercier szektorban dolgozik. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Gazdasági tevékenységek vidéki térségekben: Mindkét országra a közepes volumenű gazdaságok jellemzőek, de emellett Cipruson a kis volumenű gazdaságok is igen gyakoriak, Luxemburgban ilyenek azonban alig fordulnak elő. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b) Az egykor szénbányászatra és acélágazatra építő közösségeknek profilváltásra van szüksége. (OECD 2010) Cipruson vidéken is igen jelentős az építőipar, mely a turisztikai fejlesztésekre vezethető vissza. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Város-vidék kapcsolatok: Cipruson a következő prioritásokat fogalmazták meg a vidéki térségekre vonatkozóan: erőteljesebb hangsúlyt fektetnek a környezet- és természetvédelemre, igyekeznek fenntartható mederben tartani a növekedést, valamint törekszenek a vidéki értékek kiaknázására természetesen elsősorban a turizmus terén. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b) Luxemburgban a gazdaság diverzifikálása, az egyes vidéki településekre nehezedő szuburbanizációs nyomás, valamint a naponta a határon kívülről ingázók által keltett forgalom jelent kihívást. (OECD 2011)

A környezeti dimenzió érvényesülése különböző fejlesztési dokumentumokban: Ennek a csoportnak az országai általánosságban jól szerepeltek, de az ökoszisztémájukra kapott értékek igen változóak. Az élen Luxemburg áll, míg Ciprus szinte minden tekintetben gyenge eredményt ért el. (YALE UNIVERSITY 2012)

5. Vegyes térségekkel jellemezhető országok: ide tartoznak Észtország, Litvánia, Csehország, Szlovákia és Bulgária. Ezeknek az államoknak csak fővárosaik környéke városias, az országban alapvetően a vegyes térségek dominálnak. A csoportba döntően a 2004-es csatlakozási hullámmal tagországgá vált államok tartoznak, több szempontból hasonló tendenciákkal.

Demográfia: Ebben a csoportban az országok népessége legjobb esetben is stagnál, de inkább csökken, ennek okai sokrétűek, a természetes szaporulat és a vándorlási egyenleg viszonya változó, jellegzetességet nem mutat. Az egyedüli általános tendencia a városias térségekbe való migráció vidéki területekről. A rurális térségekben a népességvesztés az új évezredben európai léptékben Bulgária vidéki területein volt az egyik legjelentősebb, meghaladta az 5%-ot (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b), de ha több évtizedre tekintünk vissza, akkor Litvánia észak-keleti, nehezen megközelíthető területeiről olyan jelentős volt, aminek következtében a településhálózat is átfarmálódott, és egyre inkább elszaporodtak a 100 fő alatti falvak (STANAITIS 2004). A korfa országos viszonylatban ennek ellenére a Balti-államokban a legkedvezőbb. Szlovákiában keletről nyugatra irányuló belső migráció figyelhető meg (OECD 2010). Csehország és Szlovákia az Unió határain kívülről érkezők számára a legkedveltebb célországok közé tartoznak. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Foglalkoztatottság: Ez a csoport igen szélsőséges foglalkoztatottsági szerkezeteket mutat. A legtöbb tagállam a szekunder szektorával emelkedik ki. A legerősebb ipari dominancia az egész Európai Unióban Csehországra jellemző, ahol az ipari foglalkoztatottak aránya meghaladja a 40%-ot. Jelentős még a szekunder szektor foglalkoztatása Észtországban és Szlovákiában. Az egyik legerősebb agrárszektora Bulgáriának van, ahol az agrárfoglalkoztatottak aránya országosan is meghaladja a 20%-ot. Bulgáriában a szolgáltató szektorban foglalkoztatottak

aránya uniós keretek közt is igen alacsony, az 50%-ot sem éri el. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Gazdasági tevékenységek vidéki térségekben: Csehországban és Szlovákiában a vidéki térségek regionális elhelyezkedése igen meghatározó, mint a legtöbb olyan ország esetében, ahol csak egy városias térség fejlődött ki. Nagyobb vállalkozások csak az olyan könnyen megközelíthető területeken tudnak gyökeret verni, ahol könnyebben lehet tartós együttműködést folytatni nagyobb vállalatokkal, például Szlovákia nyugati részén, ahol az itt letelepedett autógyárak számára alkatrészek gyártására berendezkedett vállalkozások a jellemzőek. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

A kis volumenű agrárgazdaságok aránya Bulgáriában és Szlovákiában 90%-körül van, de Csehország kivételével ahol a közepes volumenű gazdaságok a jellemzőek máshol is a családi gazdaságok dominálnak. A nagyüzemek csak elenyésző számban vannak jelen. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Litvániában a mezőgazdasági vállalkozások specializációjában pl. gabonafélék termesztése, sertéstenyésztés, tejtermelés vagy gombatermesztés, méhészet, az ökológiai gazdálkodásban, valamint az ágazathoz kapcsolódó szolgáltatások fejlesztésében pl. Turizmus, kézművesség látják az agrárszektor jövőjét. A hétvégi házak iránti igény az 1990-es évek második felében új lendületet kapott, ami jó alapot adhat a belföldi turizmus erősítésére (STANAITIS 2004)

A csoportra általánosan jellemző a természeti adottságok által megalapozott turisztikai potenciál, az infrastruktúra színvonala azonban igen változó. Az Unióhoz való csatlakozás óta könnyebben tudják termékeiket értékesíteni, ami egyes könnyen megközelíthető térségeket jobb helyzetbe hozhat. (BAUM WEINGARTEN 2004).

Város-vidék kapcsolatok: Ebben a csoportban Bulgária kivételével az a jellemző, hogy a különböző térségek közötti különbségek növekvő tendenciát mutatnak. 1995 és 2000 között a legerőteljesebb polarizáció Litvániában volt megfigyelhető. Mivel ez az állam kifejezetten kedvező értékkel rendelkezett a vizsgált időszak kezdetén, így sem került az átlagnál rosszabb helyzetbe (BAUM WEINGARTEN 2004).

Ugyan Csehország és Szlovákia térszerkezete jelenleg még nem szenved nagy különbségektől, de az egyes terület egységeken belül nagy eltérések mutatkozhatnak, mint ahogy a nyugati országrészek is nagyobb ütemben fejlődnek, mint a keleti területek. Az 1990-es évek elejétől a városi és vidéki területek polarizálódása figyelhető meg, ami elsősorban Prága és Pozsony kiugró teljesítményéből adódik. Ezt a fejlődődést egyik államban sem tudták az ország többi részét célzó gazdaságélénkítő kezdeményezések sem tudják ellensúlyozni, sőt, tekintettel Pozsony nyugati határszéli fekvésére Szlovákiában egyes keleti területek egyre nagyobb ütemű leszakadása figyelhető meg. (OECD 2011) Csehországban elsősorban a turisztikai ágazat és az

ökológiai gazdálkodás fejlesztése segítheti a vidéki térségek felzárkózását. (BAUM WEINGARTEN 2004).

Területhasználat: Az ezredforduló óta jelentős változások zajlottak le Szlovákiában és Csehországban, Litvániában csak az ország középső része módosult jelentősen, míg Bulgária minden bizonnyal még előtte állnak a változásoknak. (ESPON & TECNALIA 2011)

A környezeti dimenzió érvényesülése különböző fejlesztési dokumentumokban: Ennek a csoportnak az országai általánosságban jól szerepeltek, de az ökoszisztémájukra kapott értékek igen változóak. Az élen Luxemburg áll, míg Ciprus szinte minden tekintetben gyenge eredményt ért el. (YALE UNIVERSITY 2012)

6. Több városias centrummal rendelkező, alapvetően azonban a vidék térségek dominanciájával jellemezhető országok: Lengyelország, Portugália és Ausztria tartoznak ebbe a kategóriába. Lengyelországra és Ausztriára a könnyen elérhető, míg Portugáliára az elzárt vidéki térségek jellemzőek. Mivel a csoport országai igen eltérő fejlettségi szinten állnak, valamint különböző adottságokkal rendelkeznek, nagyban eltérnek egymástól. A legjobban Lengyelország lemaradása szembetűnő.

Demográfia: Ezeknek az országoknak Lengyelország kivételével néhány százalékkal nő a népességük (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b). Az EU bővítésével Ausztria kedvelt célországgá vált az új tagállamok állampolgárainak a körében, ami hosszú távon problémát is okozhat elsősorban egyes városi pl. Bécs, Graz térségekben (OECD 2010). Ami a vándorlási egyenleget illeti, ezen a téren az Unióban az egyik legjelentősebb veszteséget Lengyelország kénytelen elkönyvelni: a nemzetközi kivándorlás is jelentős (ESPON), emellett a vidéki térségekből a városokba irányuló belső migráció is számottevő (ZEGAR FLORIAŃCZYK 2003).

Foglalkoztatottság: Az agrárfoglalkoztatottság Lengyelország elzárt területein a 45%-ot is meghaladja (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b), országos szinten is majdnem az Unió átlagának háromszorosa, bár az agrárszektorban dolgozó családok jövedelemforrásai már sokkal diverzifikáltabbak, mint 20 évvel ezelőtt, az agrártermelésből származó jövedelem mellett erősödött a fizetések, a nyugdíj és más jövedelemforrások szerepe az eltartásban (ZEGAR FLORIAŃCZYK 2003). Jelentős a primer szektor Ausztria és Portugália vidéki térségeiben is. A szekunder szektor Lengyelország vidéki területein még viszonylag erős, országos átlagban azonban már nem kiemelkedő. A korábbi csoportoknál számottevően erősebb agrárszektor miatt a szolgáltatások területén dolgozók aránya elmarad az Unióban tapasztalható átlagtól (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b), de növekvő tendenciát mutat (OECD 2012)

Gazdasági tevékenységek vidéki térségekben: Lengyelországban egyértelműen a kis volumenű gazdaságokkal jellemezhető agrárfunkció domináns (BAUM WEINGARTEN 2004), kivéve az ország észak-nyugati részét, ahol az erdőgazdaság a meghatározóbb. A két területet

elválasztó sávban a vegyes funkciók uralkodóak. Nagyobb számban csak az egyes városok vonzáskörzetében, illetve az ország nyugati partvidékén tudtak a települések turizmusra vagy egyéb nem mezőgazdasági funkcióra specializálódni. (BAŃSKI 2003)

A vidéki területeken a főként könnyűipari kisüzemek dominálnak. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b) A ma már nem versenyképes ipari térségeknek szerkezetváltásra van szükségük. (OECD2010) A biogazdálkodásnak és az agroturizmusnak (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b), valamint a magas technológiai színvonalú ágazatoknak (BAUM WEINGARTEN 2004) a vidéki térségek jövője szempontjából nagy jelentőséget tulajdonítanak.

Portugáliában vidéken is igen jelentős az építőipar, mely az uniós források által biztosított fejlesztési lehetőségekre vezethető vissza. Igen erős a turizmus Portugáliában és Ausztriában, amelyek hagyományos turisztikai desztinációknak tekinthetők, míg Lengyelország az egyik olyan állam, amelyik a belföldi turizmus fejlesztésére koncentrál. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Ausztriában és Portugáliában a gazdasági produktivitás városias térségekben való koncentrációja meglehetősen erős: Portugáliában a GDP kétharmadát két NUTS-3-as terület egység adja, Ausztriában a GDP több, mint 40%-a 3-4 NUTS-3-as egységhez kötődik. A három ország közül Lengyelország a legkiegyenlítettebb ezen a téren. (OECD 2011)

Város-vidék kapcsolatok: A szuburbanizáció számos államban igen nagy területekre terjedt ki, de Ausztria azon kevés ország közé tartozik, ahol viszonylag kiegyenlített a fejlődés. Portugáliában a szuburbanizálódó területekre számos olyan teher nehezedik, amivel csak nehezen tudnak megbirkózni. Lengyelországban az ebbe a folyamatba bekapcsolódni nem tudó, elzárt térségek egyre erőteljesebb leszakadása figyelhető meg. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Ausztriában a tartományok közötti életminőségbeli különbségek viszont viszonylag kiegyenlítettek, ami annak is köszönhető, hogy az 1980-as években a leggyengébb eredményeket elérő tartományoknak köztük Burgenlandnak a Vasfüggöny lehullása után nagy ütemben sikerült felzárkózniuk (OECD 2010), és annak is, hogy a vidéki és a városi területek közötti kapcsolatok igen sokrétűek. Az utóbbi időszakban a hagyományosan jól teljesítő Salzburg és Tirol veszített a versenyképességéből, míg Steiermark az átlagosnál nagyobb ütemben fejlődött. (OECD 2011) Az Európai Unió 2004-es bővítése óta a Bécs Pozsony Győr háromszög nagy ütemű fejlődése igen jó hatással volt Ausztria érintett tartományaira. Fontos kiemelni, hogy a jól fejlett közlekedési infrastruktúrának köszönhetően a lakosság mobilitása uniós viszonylatban is kiemelkedő, ami a nagy távolságra történő napi ingázásban mutatkozik meg, és ami szintén hozzájárult a vidéki és városi területek közti kapcsolatok javításához (OECD 2010)

Ausztriában a vidéki települések három nagy csoportra oszthatóak: a döntően agrárfunkciójú területekre, a hegyvidéki területekre és a határmenti területekre. A nem agrárjellegű területek

legsikeresebb települései általában rekreációs specializációjuknak köszönhetően hívták fel magukra a figyelmet (WAGNER 2003).

Portugáliára a nagy népsűrűségű tengerparti területek és a gyéribben lakott hátszág kettőssége jellemző (OECD 2010), noha a térségek közötti egyenlőtlenség az 1980-as és 1990-es években jelentősen csökkent. A kiegyenlítődség folyamatában egyaránt szerepet játszott a vezető régiók visszaesése és a gyengén teljesítő területek felzárkózása. A jelenlegi stagnálás elsősorban annak köszönhető, hogy a vezető szerepet játszó területek fejlődése új lendületet kapott. (OECD 2011)

Lengyelország gazdasági teljesítménye kevésbé koncentrált, ám a régiók közti különbségek a csoporton belül egyedül itt mutatnak folyamatos növekedést, ami egyrészt a fővárosi térség fejlődésére, másrészt a gyengén teljesítő területek további leszakadására vezethető vissza. A folyamat visszafordítása komoly kihívást jelent az ország számára. (OECD 2011) A különbségek Varsó és az ország többi része, az ország keleti és nyugati fele viszonylatában is jól érzékelhetőek. Lengyelországban nagy szükség van a különböző városias térségek, valamint a különböző típusú területek szorosabb együttműködésére a területi egyenlőtlenségek mérsékléséhez. (OECD 2010).

Területhasználat: 1990 és 2006 között Portugália területhasználatát kiemelkedően sokat változott. Ausztria területhasználatát ezzel szemben jelenleg stabilnak tűnik, míg Lengyelország minden bizonnyal még előtte állnak a változásoknak. (ESPON & TECNALIA 2011)

A környezeti dimenzió érvényesülése különböző fejlesztési dokumentumokban: A csoport sorrendét itt is az ökoszisztémára kapott értékek határozták meg. Ausztria teljesített a legjobban, Portugália pedig a leggyengébben. (YALE UNIVERSITY 2012)

7. A fővárost övező városias térség mellett a nehezen megközelíthető vidéki térségekkel jellemezhető országok: Ez a legnagyobb és egyben az egyik legheterogénabb csoport. Ide tartoznak a skandináv országok, Dánia, Finnország, és Svédország, a közép- és kelet-európai államok közül Magyarország és Románia, a Baltikumból Lettország, az Atlanti-óceán partjáról Írország, valamint a mediterrán térségből Görögország.

Demográfia: A csoportban növekvő és csökkenő népességű országok egyaránt vannak, de jelentős eltérések nem jellemzőek. Lettország korfája unós szinten is az egyik legkedvezőbb. Ezzel ellentétben Finnországban a lakosság előregedése a legnagyobb mértékű az Unióban, ezért komoly problémát jelenthet az ország számára, ami különösen azokat az alacsony népsűrűségű területeket sújthatja, amelyekből jelenleg is folyamatos elvándorlás figyelhető meg a déli országrészbe (OECD 2010). Románia az előregedés mellett a kivándorlással is küzd (BAUM WEINGARTEN 2004), míg Görögország az Unió határain kívülről érkezők számára az egyik legkedveltebb célország. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Ami a belső migrációt illeti, érdekes adat Romániáról, hogy az 1990-es évek közepe óta többen költöznek ki a városokból vidékre, mint fordítva, kivéve a 20-34 év közötti korosztályt, itt még mindig a városokba való vándorlás dominál. Ez az adat tehát nem a fiatal családok agglomerációkba költözésének tudható be, sokkal inkább az idősebb korosztály visszaköltözéséhez kapcsolódik (RUSU FLORIAN 2003)

Foglalkoztatottság: A csoport országainak foglalkoztatási szerkezete igen heterogén. A primer szektor Romániában és Görögországban a legerősebb, ahol az agrárfoglalkoztatottak aránya országosan is meghaladja a 20%-ot. Románia könnyen megközelíthető vidéki térségeiben ez az érték a 45%-ot is eléri. Ezek ellentétéként Dániában és Svédországban még a vidéki térségekben is kirívóan kevés az agrárszektorban foglalkoztatottak aránya. Jelentős a szekunder szektor foglalkoztatása Szlovéniában, Magyarországon, a vidéki területeken még Írországon is. Rurális területeken Svédországban emelkedik ki a különféle szolgáltatásokkal foglalkozók aránya. A másik végletet Románia, jelenti, ahol a tercier szektorban foglalkoztatottak aránya nem éri el az 50%-ot. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Gazdasági tevékenységek vidéki térségekben: Míg a kis volumenű gazdaságok Dániában és Finnországban is igen ritkák, addig Románia, Magyarország és Lettország esetében ez az arány a 90%-körül van. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b) Hollandiához hasonlóan Dániában is igen intenzív mezőgazdaság határozza meg az ország profilját, aminek köszönhetően hagyományosan számottevő az ország tej és hústermelése. (KRISTENSEN 2004)

Az ipari tevékenységek közül vidéki térségekben az élelmiszerfeldolgozó-ipar a legmeghatározóbb, Görögországban és Romániában is ez az egyik legjellemzőbb vidéki ipari foglalkoztató, ezek mellett főként a könnyűipari kisüzemek dominálnak.

A Skandináv országokban a nagyüzemi mezőgazdasági szerkezet kevesebb agrárfoglalkoztatottat igényel, ezért megnő az olyan nem agrárjellegű tevékenységek jelentősége, mint a falusi turizmus, a helyi termékek előállítása és értékesítése, a hobbikertészet, valamint az ezeknek az alapját adó természeti erőforrások és kulturális örökség védelme, ami együttesen hozzájárul egy multifunkciós vidéki tér kialakításához (KRISTENSEN 2004).

Igen erős a turizmus a hagyományos turisztikai desztinációk közé tarozó Görögországban, de egyre nagyobb jövőt jósolnak a falusi turizmusnak Romániában is. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Lettország és Magyarország a vidéki térségek erőteljes specializációja folytán már az ezredfordulóra relatív előnyre tettek szert környezetükben a nem agrárjellegű tevékenységek terén szerzett tapasztalatok tekintetében, de a vidéki infrastruktúra fejlesztése és a kommunikációs eszközök elterjesztése nem volt kellően hatékony ebben az időszakban. (BAUM WEINGARTEN 2004)

Város-vidék kapcsolatok: Görögország az egyik legnagyobb egyenlőtlenségekkel küzdő ország. A GDP több, mint 40%-át Athén környéke adja. A különbségek az 1980-as években csökkentek valamelyest, de az 1990-es évektől folyamatos növekedésük figyelhető meg (OECD 2011). A főváros erőteljes fejlődése miatt szuburbanizálódó területekre számos olyan teher nehezedik, amivel azok csak nehezen tudnak megbirkózni (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b), miközben a már hagyományosan nehezebb helyzetben lévő északi területek leszakadása egyre szembetűnőbb (OECD 2010).

Finnország és Svédország sűrűn lakott déli területei is természetesen sokkal erősebb gazdasági aktivitást mutatnak, mint a gyéren lakott északi térségek, ami nagy országon belüli egyenlőtlenséget eredményez. (OECD 2011) A különbségek évtizedek óta folyamatosan nőnek, a folyamat visszafordítása vagy akár csak mérséklése igen nehéz feladat, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy a globalizáció előrehaladtával a vidéki térségek között is erősödik a verseny, ami várhatóan további differenciálódáshoz vezet majd (WIBERG 2004) Svédországban a GDP több, mint felét három Stockholm környéki terület adja, míg Finnországban mindössze egyetlen régióhoz több, mint a GDP egyharmada kötődik. Ha figyelembe vesszük a déli és az északi területek különböző népsűrűségét, az azonban mindkét esetben korrigálja ezeket a különbségeket. (OECD 2011) Ezeknek az országoknak az egyik legnagyobb feladata a szolgáltatások egyenlő színvonalú biztosítása a különböző népsűrűségű térségekben, az új kommunikációs technológiák segítségével a lakossági mobilitás további növelése, valamint az olyan vállalkozások és kutatások megtelepítése az északi országrészekben, amelyek profitálni tudnak az extrém körülményekből. (WIBERG 2004)

Lettországban a területi különbségek az 1990-es évek második felében jelentősen nőttek, mint ahogy Magyarországon sem sikerült sem a leszakadó területeket felzárkóztatni, sem Budapest és Pest megye túlsúlyát mérsékelni, ebből adódóan a regionális eltérések hazánkban is átlagon felüliek. (BAUM WEINGARTEN 2004) Miközben a Közép-Magyarországi és a Közép-Dunántúli Régiók jelentik a fejlődés mozgatórugóit, az ország keleti része és a Dél-Dunántúli Régió folyamatosan átlagon aluli teljesítményt nyújt. (OECD 2011)

Noha Romániában egyelőre nem kiugróak a területi különbségek, növekedő tendenciát mutatnak, ami elsősorban egyes elzárt vidéki térségek leszakadására vezethető vissza. Tekintettel a nem agrárjellegű tevékenységek nehézkes megtelepítésére, ezeknek a más lehetőség híján alacsony bevételt generáló agrárszektorral jellemezhető területeknek a profilváltása igen nehéz feladat. (BAUM WEINGARTEN 2004).

Írországban a területi különbségek átlagosak, és ugyan növekednek valamelyest, de nem nagy mértékben. Az ország dél-keleti része ezen belül is Dublin környéke fejlődik a legnagyobb ütemben a városhiányos szerkezetű középső és nyugati országrészekkel szemben,

noha Unió viszonylatban az utóbbiak is jó teljesítményt nyújtanak (OECD 2011). Dublin környékén növekszik a szuburbanizációs nyomás, ebbe a régióba nagy hozzáadott értéket termelő ágazatokat igyekeznek letelepíteni, míg ehhez a lassabban fejlődő térségekben sem az infrastruktúra, sem a humán erőforrás nem ad lehetőséget (OECD 2010).

Dánia területileg ugyan az egyik legkiegyenlítettebb ország, de a régiók közti különbségek az utóbbi időszakban nőttek. Az elzárt vidéki térségek felzárkóztatása a további polarizálódás elkerülése érdekében fontos feladat az ország számára. (OECD 2011)

Területhasználat: Nem csak a csoportban, hanem uniós szinten is Magyarországon történt az egyik legjelentősebb változás. Átlagon felüli módosulás történt az ezredforduló óta Írországból és Lettországból is. Románia minden bizonnyal még előtte állnak a változásoknak. (ESPON & TECNALIA 2011)

A környezeti dimenzió érvényesülése különböző fejlesztési dokumentumokban: Az országok Románia kivételével jól szerepeltek, de Románia is nagy ütemű javulást mutatott. Az ökoszisztémára kapott értékek itt voltak a leggyengébbek, csak Lettország és Svédország kapott átlagon felüli minősítést, de kivétel nélkül jelentős javulást lehetett érzékelni ezen a téren. (YALE UNIVERSITY 2012)

8. Városias térséggel nem rendelkező ország: Szlovénia az Európai Unió egyetlen olyan állama, amelyik egyetlen városias térség sincsen, itt a könnyen elérhető vidéki térségek a legjellemzőbbek.

Demográfia: A népességszám stabil, a vidéki térségekből azonban folyamatos elvándorlás figyelhető meg a gazdaságilag jobban teljesítő területek felé (OECD 2011), emellett természetes szaporulatuk is negatív, de lakosságszámuk csökkenése egyelőre nem jelentős.

Foglalkoztatottság: A primer szektor az uniós átlagnak megfelelő. Jelentős azonban a szekunder szektor foglalkoztatása, viszont ennek terhére a terciér szektorban foglalkoztatottak aránya igen alacsony, nem éri el az 50%-ot sem. (ESPON & UHI MILL. INS. 2011b)

Gazdasági tevékenységek vidéki térségekben: Még mindig vannak az ipari szektorra nagyban támaszkodó térségek, noha ezeknek a termékeknek a versenyképessége az utóbbi időben jelentősen csökkent, a kívánt szerkezetváltás még nem történt meg. (OECD 2010) Pozitívum azonban az utóbbi évtizedekben a nem agrárjellegű tevékenységekben szerzett egyre nagyobb jártasság, noha az ilyen vállalkozások száma még átlagon aluli és jövedelmezőségük is változó (BAUM WEINGARTEN 2004).

Város-vidék kapcsolatok: A régiók közötti különbségek nőttek az elmúlt évtizedekben, de még nem érték el átlagon felüli értéket, az országra alapvetően a kiegyensúlyozott fejlődés jellemző. (OECD 2011)

2.2.3. A VIDÉKI TÉRSÉGEK VÁLTOZÁSAINAK ELŐREJELZÉSE A 21. SZÁZAD ELSŐ FELÉRE

Az agrárszektorban történő változások mellett a következő évtizedekben várhatóan a decentralizáció, valamint a természeti erőforrások és kulturális örökségek védelme, valamint a bennük rejlő lehetőségek maximális kihasználása lesznek a legnagyobb hatással az európai vidéki térségek jövőjét taglaló dokumentumokban. A ágazati megközelítést egyre nagyobb mértékben felváltja az integrált megközelítés, a cél pedig multifunkciális vidéki térségek fejlesztése lesz, ami az agrárszektor átalakítása mellett a infrastruktúra és a szolgáltatások, valamint a vidéki vállalkozások fejlesztését jelenti. (OECD 2006)

A SCENAR 2020 nevű tanulmányt az Európai Bizottság Mezőgazdaság és vidékfejlesztési Főigazgatósága készítette, hogy feltárja a következő évtizedben várható tendenciákat és a vidéki térségekre ható erőket (EC DGARD 2007). A tanulmány az alábbi következtetésekre jutott:

- A vidéki térségek többsége nem tud saját gazdaságára alapozni, hanem függő helyzetben van valamilyen közeli város gazdaságától. Ez legerőteljesebben természetesen az agglomerálódó területeket érinti, ahol az életmód egyre városiasabbá válik. A legnagyobb problémát várhatóan a primer és a szekunder szektorból felszabaduló munkaerő foglalkoztatása, valamint a migrációra és az elöregedésre visszavezethető csökkenő népesség jelenti majd.
- A vidéki területek gazdasági teljesítőképessége és az adott térség agrárpotenciája a legtöbb területen már nem hozható összefüggésbe egymással. A tagállamok agrárszerkezete szélsőségesen különbözik egymástól, mint ahogy piacok elérhetősége sem kiegyenlített. Azokban az országokban, ahol egyelőre a családi gazdaságok dominálnak, ennek a struktúrának a megváltozása valószínűsíthető a nagyobb üzemek javára. A jövőben egyre kevesebb olyan mezőgazdasági vállalkozásra lehet számítani, ahol az emberek teljes munkaidőben dolgoznak, az agrártevékenységnek egyre inkább kiegészítő szerepet tulajdonítanak.
- A vidéki térségek területhasználatának változása egyre jobban felgyorsul: 2000 és 2020 között a szántóterületek, a gyepek és a kézimunkaigényes művelési ágak csökkenését prognosztizálták, míg az erdők, a felhagyott területek és a városok növekedését jelezték előre. A becslések szerint a változások az egyes régiók 4-10%-át érintik majd.
- Az energianövények jövője az előrejelzés egyik legbizonytalanabb pontja, mivel a bioüzemanyagok elterjesztése igen nagy területeket igényelne a termőföldekből, az egyre növekvő élelmiszerárak mellett kétséges, hogy a termőföldek ilyen jellegű használata lenne a legkedvezőbb.

- Az erdők spontán vagy tervezett terjeszkedése néhány elsősorban északi országban olyan mértékűvé válhat, ami az eddigiektől eltérő tájkaraktert eredményezhet.

A PRELUDE (2006) nevű, Európa jövőbeni területhasználati változásaival foglalkozó projekt keretében az alkotók öt forgatókönyvet vázoltak fel az emberek környezethez való viszonyuk tükrében. A projekt 2035-ös célállapotra mintaterületi előrejelzéseket is modellezett. Ennek ellenére ezek inkább víziók, amelyek egy igen széles skálán vázolják fel a társadalom klímaváltozásra adott válaszainak lehetséges környezeti hatásait.

- „Clustered networks”: A társadalom alkalmazkodik az egyre nagyobb arányú idős lakosság igényeihez. A mezőgazdaság szerepe elhanyagolhatóvá válik. A kormányok arra ösztönzik az embereket, hogy költözzenek vidékre, ám a városi lakosság aránya egyre nő. A vidék elnéptelenedik, a vidéki szolgáltatások leépülnek. Új városok alakulnak. Egyre fontosabbá válik a városok körüli zöld gyűrű létrehozása, hogy megakadályozza a települések összenövését. Magyarországon az Észak-Alföldi Régióban, új városoknak köszönhetően nő a népesség.
- „Great Escape”: A piacé a kizárólagos uralom. A mezőgazdasági területek intenzívebben műveltek, de csökkennek. A városi népesség csökken, de életminőségük rosszabb, mint a vidéken élőké, mert a legszegényebb rétegek költöznek be a városba, akik tehetik, vidékre költöznek. Az emberek környezettudatossága csökken, a technológia fejlődik. Magyarországon Budapest súlya némileg csökken.
- „Lettuce surprise U”: Az élelmiszerbiztonság az emberek mindennapjainak részévé válik, ezért az élelmiszeripar nagyfokú fejlődésen megy keresztül. A művelt területek intenzívebb használatba kerülnek, de összterületük csökken. A városi és vidéki népesség aránya nem változik. Magyarországon az Alföld városiasodása mellett az agrárhasznosítást felváltja a mozaikos vidéki tájszerkezet.
- „Big crisis:” A környezeti katasztrófák környezettudatosabb életvitelre sarkallják a társadalmat, így a tömegközlekedés szerepe jelentősen nő. A vándorlás nem jelentős, de a városi lakosság némileg csökken. Jelentős területhasználati változások nem történnek. Magyarországon az Alföld mezőgazdasági arculata erősödik, de a Dunántúlon a mozaikos tájszerkezet válik uralkodóvá.
- „Evolved society”: Az emberek környezettudatossága nő. Sokan költöznek a jobb környezeti feltételekkel rendelkező vidéki térségekbe. A területhasználat kevésbé változik. Az egyéni gazdálkodás szerepe jelentősen nő, a helyi közösségek megerősödnek. A kisváros hálózat megerősödik. Magyarországon Budapest súlya némileg csökken.

Az ESPON program keretében is foglalkoztak az Európai Unió területi átrendeződésének lehetséges forgatókönyveivel. A program négy forgatókönyvet dolgozott ki, és ezek lehetséges hatásait modellezte 2030-ra. (SÓVÁRGÓ 2007) A modellek főbb szempontjai: az Európai Unió gazdasági növekedésének üteme és versenyképessége, a policentrikus városhálózat kialakulása, az Európai Unió régióinak, valamint a városi és vidéki térségeknek a viszonya, a klímaváltozás hatásai.

- **Baseline forgatókönyv:** Az Európai Uniót ugyan közepes gazdasági növekedés jellemzi, de a régiók közötti különbségek igen nagyok. A gazdasági tevékenységek a nagyvárosokra koncentrálódnak. Az új tagok felzárkózása töretlen, bár egyre lassuló ütemű. Ennek köszönhetően az Európai Unió országaiban összességében csökkennek a társadalmi és a gazdasági különbségek, de a város és a vidék közötti különbségek tovább nőnek, különösen Kelet- és Közép-Európában. Az infrastruktúra fejlődésének köszönhetően jelentős területeknek javul számottevően a megközelíthetősége, ezáltal bekapcsolódhatnak a városok gazdasági tevékenységébe. A lakosság előregedése folytatódik. A klímaváltozás hatására bizonyos területek környezeti adottságai lényegesen romlanak. Magyarországon Budapest dominanciája továbbra sem csökken.
- **Kohézió-orientált forgatókönyv:** Az Európai Unió folyamatos, de csak mérsékelt gazdasági növekedést mutat. A városhálózatot erőteljesebb policentrikusság jellemzi, a nagyvárosok vonzáskörzete a jelenleginél sokkal tágabb. A vidéki térségek gazdasági teljesítménye javul, ezért a népesség kevésbé csökken. Az Európai Unió egészében, valamint a városi és a vidéki térségek között egyaránt csökkennek a különbségek. A klímaváltozás hatásai kevésbé súlyosak. A policentrikusság erősödése jó hatással van Magyarország elmaradottnak területeinek fejlődésére.
- **Versenyképesség-orientált forgatókönyv:** Az Európai uniót erőteljes gazdasági növekedés jellemzi, ám ez elsősorban a nagyvárosokra koncentrálódik. Általában országonként egy-egy város teljesítménye emelkedik ki. A városokba irányuló migráció mind az Európai Unión belülről, mind azon kívülről egyre erőteljesebb, így a korfa ugyan kedvezőbb, de a társadalom változatos összetétele komoly konfliktusokhoz vezet. A vidékies térségek népessége csökken, társadalmi és gazdasági mutatóik romlanak, kivéve az idegenforgalmi szerepkörű térségeket. Budapest vonzáskörzete és a policentrikusság is csökken. Budapest elszigeteltté válik, hiszen az ország többi része leszakadó térséggé válik.
- **Proaktív forgatókönyv:** Az Európai Unió eredményes kutatás-fejlesztési projekteket tud felmutatni, bár ezeknek az eredményeknek az elterjesztése még várat magára. Az Európai Unió versenyképessége javulásával megkezdődnek a kohéziós intézkedések. A gazdasági tevékenységek a nagyvárosokba koncentrálódnak, de a diverzifikált mezőgazdaságnak, a

turizmusnak és a jobb lakáskörülményeknek köszönhetően a vidéki térségek is fejlődnek.

A kistelepülések élen járnak a megújuló energiaforrások használatában.

A SENSOR Projekt a következő 15-20 évben valószínűsíthető területhasználati változásokat elemezte az Európai Unió teljes területén, a 2007-ben csatlakozott tagállamokat is beleértve. (KONKOLY-GYURÓ JOMBACH, 2007) Többféle forgatókönyv szerinti területhasználati térképeket modelleztek 2025-ös évre. Ezeken a térképeken már 1 km²-es raszterhálón konkrétan nyomon követhető az egyes területegységek valószínűsíthető területhasználati változásai. A bázis forgatókönyv eredményeit korábban az erdélyi mintaterületen teszteltük (EGYED-JOMBACH 2010), és alapvetően megbízhatónak találtuk.

3. MÓDSZERTAN

Első lépésként meg kellett határoznom azoknak a településeknek a körét, melyek főbb adatait be akartam vonni a vizsgálatba. Mivel azonban ez a statisztikai besorolás az adattartalom korlátozott volta miatt számos kérdésre nem adhat választ, mintaterületeket kiválasztva komplexebb elemzéseket végeztem, melynek során nem feledkeztem meg a falvak lehetséges jövőképeinek vizsgálatáról sem.

3.1. A VIZSGÁLATBA VONT TELEPÜLÉSEK KÖRE

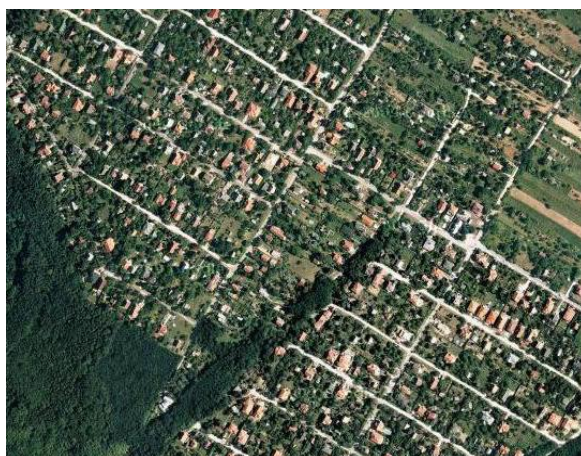
Ahogy azt az előbbi fejezetben jeleztem, a célkitűzéseim között szerepelt egy országos körkép összeállítása arról, hogy az ezredfordulón a falvak milyen mértékben specializálódtak. Ehhez egy adatbázisba gyűjtöttem össze azoknak a településeknek az adatait, amelyeket vidéki településeknek tekintek. Tekintettel arra, hogy az országos körképet csak statisztikai adatok alapján van lehetőségem felvázolni, mindenképpen szükséges volt mintaterületek kiválasztása, ahol részletes elemzésekkel támaszthatom alá a fent vázolt hipotéziseimet.

3.1.1. AZ ORSZÁGOS KÖRKÉPHEZ HASZNÁLT ADATBÁZIS TELEPÜLÉSEI

Az országos körkép alapjául szolgáló adatbázis összeállításához le kellett határolnom Magyarország vidéki településeit, azonban az első fejezetben ismertetett vidéket, vidéki településeket meghatározó definíciókból egyiket sem találtam kielégítőnek. A leíró definíciók túlságosan is általánosak ahhoz, hogy segítségükkel konkrétan le lehessen határozni egyes településeket. A népsűrűséget azon kívül, hogy a különféle definíciók különféle határértéket jelölnek meg a települések eltérő kiterjedése miatt nem tartottam megfelelő indikátornak. Az életmód megváltozása miatt napjainkban már az sem feltétlenül helytálló, hogy vidéken általánosan kimagaslik az agrárkeresők aránya, mint ahogy az elvándorlás sem mindenütt jellemző.

3. táblázat Az OTÉK által meghatározott lakóövezetek paraméterei
(Forrás: OTÉK, saját szerkesztés)

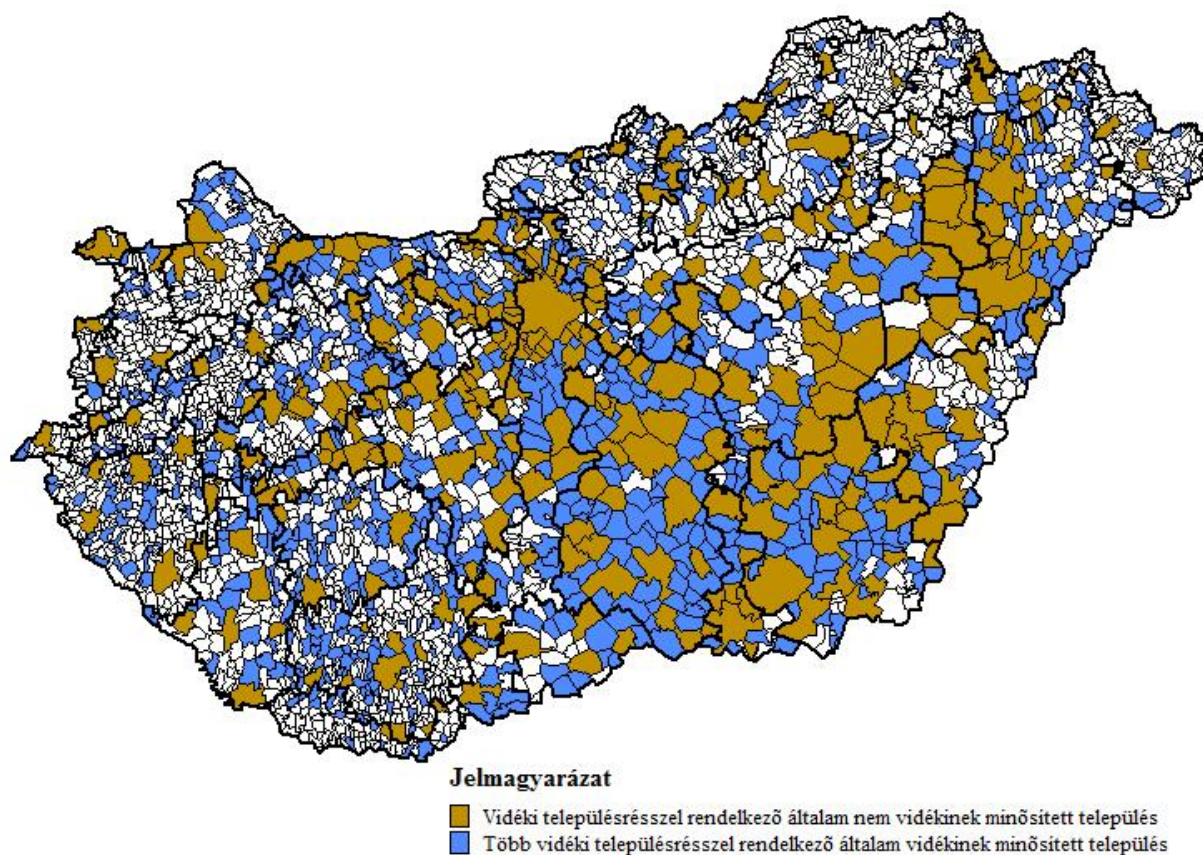
Terület-felhasználási egység	Belépítés intenzitása	Megengedett legnagyobb építmény-magasság (m)	Megengedett legnagyobb szintterület-sűrűség	Megengedett legnagyobb beépítettség (%)	Legkisebb zöldfelület
Nagyvárosias	sűrű	12,5 <	3	80	10
Kisvárosias	sűrű	< 12,5	1,5	60	20
Kertvárosias	laza	< 7,5	0,6	30	50
Falusias	laza	< 7,5	0,5	30	40

10. ábra Példák az OTÉK által meghatározott lakóterületi területfelhasználási egységek látképére és térszerkezetére (saját szerkesztés)

A nyelvészeti szempontú megközelítésekkel foglalkozva leginkább a rural szó eredete, a latin *rus* kifejezés ragadott meg, amely teret jelent. Ezt párosítottam az országos településrendezési és építési követelményekről szóló kormányrendelettel, mely nagyvárosias, kisvárosias, kertvárosias és falusias lakóövezeteket különböztet meg. Amint az a 3. táblázatban is látszik, a különféle beépítési formák paraméterei főként a legnagyobb beépítettség, a legkisebb zöldfelület és a legnagyobb szintterület sűrűség tekintetében megfigyelhető a sűrű és a laza beépítésű övezetek elkülönülése. A 10. ábra vizuálisan is szemlélteti a 3. táblázatban foglaltakat. Ezek alapján döntöttem úgy, hogy a laza beépítésű településeket tekintem vidéki településeknek. Ezt a döntést alátámasztja DORGAI (1998b) leíró meghatározásának az a része, miszerint vidéki térségekre a laza szerkezet jellemző. Döntésem mellett szolt, hogy városaink túlnyomó többsége több, mint 95%-a rendelkezik sűrű beépítésű területtel, ugyanakkor ellenérvként jelent meg, hogy nem tudtam figyelembe venni a településeken a sűrű beépítésű területfelhasználási egységek kiterjedését, így olyan községek is kikerültek a látószögemből, ahol a sűrű beépítés nem domináns. A globális folyamatokat tekintve azonban úgy vélem, ahol már megjelent a sűrű beépítés, az egy folyamat kezdetét jelenti, aminek a terjedésével kell számolni.

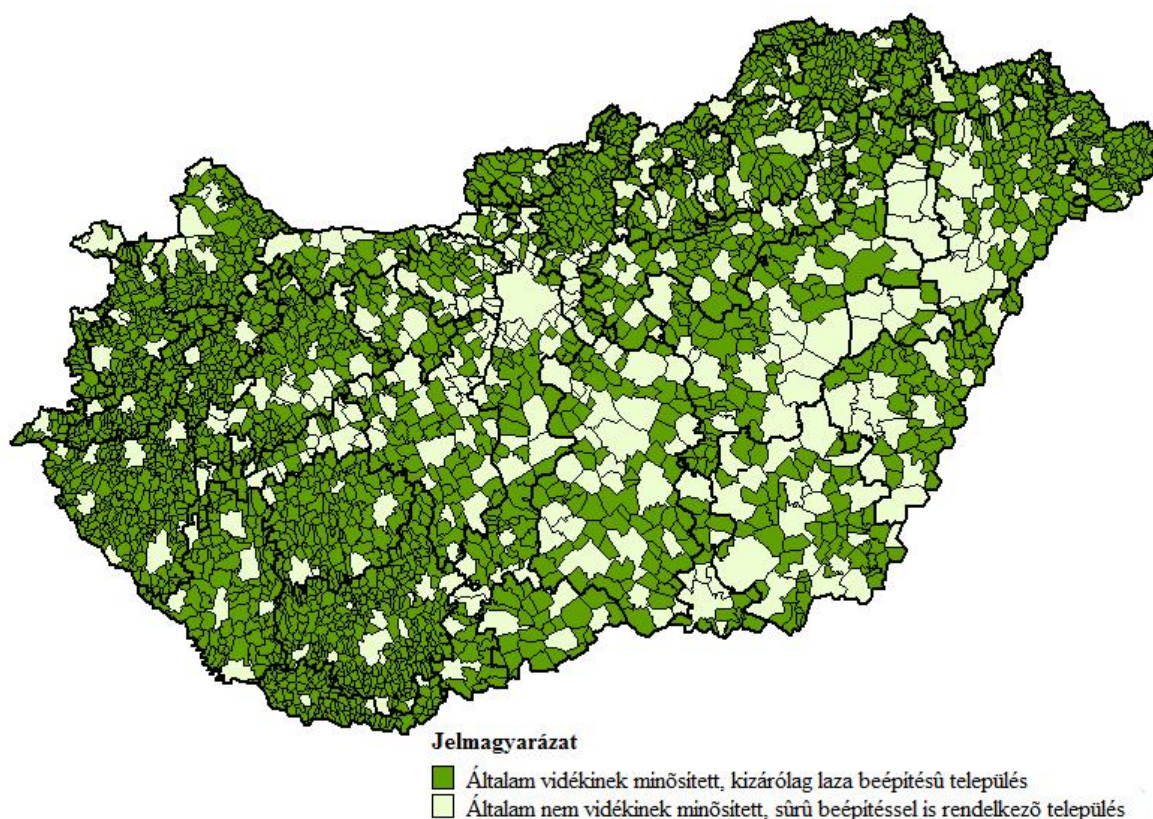
A másik problémát a szórványtelepülések jelentették. Ennek áthidalására bevezettem a vidékies településrész fogalmát, amit a legalább 30 fős lakossággal rendelkező, sűrű beépítésű

11. ábra Magyarország egyéb belterülettel vagy tanyavilággal rendelkező, általam vidéki településrésznek minősített lakóterülettel rendelkező települései
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

területtől fizikailag beépítésre nem szánt területtel elkülönülő, kizárólag laza beépítésű településrészekre, valamint a tanyás térségekre alkalmaztam. Az ezzel a meghatározással érintett települések a 11. ábrán láthatók.

Ezek után elvégeztem Magyarország településeinek besorolását, melynek eredményét a 12. ábrán mutatom be. Ahol volt rá lehetőség, ott a települések helyi építési szabályzatait vettem figyelembe. Ekkor jutottam arra a megállapításra, hogy Magyarországon lényegében a kétezer főnél kisebb települések tekinthetők vidékies településeknek. Ahol nem jutottam hozzá a helyi építési szabályzathoz, ott a megyei területrendezési tervek szerkezeti tervlapjaira támaszkodtam, amelyek megkülönböztetnek városias és hagyományosan vidéki települési térségeket. Ahol egyik dokumentum sem állt rendelkezésemre, ott az Országos Területrendezési Tervről szóló törvénynek megfelelő elv szerint jártam el. A leválogatás eredményeképpen 2725 település került be az adatbázisomba, melyeknek főbb adatait a 4. számú melléklet tartalmazza.

12. ábra Magyarország kizárólag laza beépítésű lakóterülettel rendelkező, általam vidékinek minősített települései

(Forrás: HÉSZ-ek, megyei rendezési tervek, saját szerkesztés)

Nem találtam olyan, az egész országra könnyen beszerezhető indikátort, ami megfelel az általam kidolgozott vidékdefinícióhoz. Úgy vélem, ennek az az oka, hogy a besorolás időben előremutat: olyan településeket is sűrű beépítésű településként tüntet fel, ahol ez egyelőre nem játszik domináns szerepet, de jelentősége várhatóan növekedik majd. E mellett szól az is, hogy a

települések úgy alakítják ki helyi építési szabályzataikat, hogy az összhangban legyen a település jövőjéről alkotott elképzeléseikkel.

3.1.2. A MINTATERÜLETEK TELEPÜLÉSEI

Mivel minden táj, minden térség egyedi, nem tartottam elegendőnek csupán egy mintaterületet választani. Mintaterületeim kijelölésénél a szakmai szempontok mellett óhatatlanul személyes kötődések is szerepet játszottak.

A vidéki településeket tartalmazó adatbázisomon végzett első elemzéseknél nyilvánvalóvá vált, hogy Magyarországon Pécs agglomerációjának nyugati gyűrűje az a terület, ahol viszonylag kis területen az összes főbb falutípus megtalálható. Mivel személyes kötődéssel is rendelkeztem ezen a területen, adott volt, hogy egyik mintaterületemül ezt a helyszínt válasszam.

Mivel több olyan nemzetközi projektben is volt szerencsém részt venni, amely kötődik az erdélyi, Hargita és Maros megye határán fekvő Firtos kistérséghez, mindenképpen megfontolás tárgyává tettem azt, hogy ezt a térséget is bevonjam jelen munkába. A döntés ellen szólt a változó megszerezhető adattartalom és az eltérő jogszabályi környezet, mellette szólt viszont, hogy a kistérség számos értékkel rendelkezik, települései között minden fő falutípus megtalálható, az évek során alkalmam volt igen jól megismerni a területet, és így módom van nemzetközi összehasonlításokra. Amióta Románia is tagja az Európai Uniónak, a közösségi szabályozások hasonló keretet adnak a vidékfejlesztés lehetőségeihez, az adatbeszerzés során felmerülő problémákat pedig helyi terepmunkára alapozva megoldhatónak találtam.

Hogy a nemzetközi összehasonlítás teljesebb legyen, egy nyugat-európai mintaterületet is szükségesnek láttam kiválasztani. Mivel az eddig kiválasztásra került mintaterületeket döntő többségükben magyarok (székelyek) lakják, egy olyan területet kerestem, ahol még mindig van magyar lakosság, hogy a nemzetiség és ezzel a közös kulturális gyökerek összekötő kapocsként szolgálhassanak a területek között. Így esett a választásom Burgenlandnak arra az egyetlen területére, ahol több szomszédos településen is még mindig számottevő a magyar lakosság aránya (SOMOGYI 2000), és ami egyébiránt székely gyökerekkel is rendelkezik.

Közös vonása a mintaterületeknek, hogy a magyar (székely) lakosság mellett több kisebbség is él a kiválasztott térségekben: Magyarországon németek és romák, Erdélyben romák és románok, az Őrvidéken pedig németek és horvátok.

3.2. MÓDSZEREK

A településeket három féle módszerrel vizsgáltam. Az országos adatbázis segítségével statisztikai adatokra alapozott elemzéseket tudtam végezni. Munkámban az ezredforduló környékének állapotát tudom vázolni, mivel a korábbi népszámlálások eltérő adattartalma a legtöbb esetben nem tette lehetővé idősoros mutatók kialakítását, frissebb adatok pedig az egész országra kiterjedően, települési szinten nem voltak elérhetőek. Felmerült ugyan, hogy munkám befejezésével megvárom a legfrissebb, 2011-es népszámlálási adatok közzétételét, de a KSH munkatársai nem bíztattak azzal, hogy az általam kiválasztott adatok a 2001-es lekérdezés adataihoz hasonlóan ismét közzétételre kerüljenek majd. A mintaterületeimen már összetettebb tájértékelésre volt lehetőség. A funkcióváltozásokhoz kötődő tájváltozási törvényszerűségek felvázolásán kívül a települések helyi energiáinak kihasználását, valamint a falvak egymáshoz való viszonyát egy általam kidolgozott módszer segítségével állapítottam meg.

3.2.1. ELSŐ SZINT: STATISZTIKAI ADATOK ELEMZÉSE

Tekintetbe véve a települések funkcióira épülő falutípusizálási módszereket, valamint azokat a tényezőket, amelyek napjainkban hatást gyakorolnak a vidéki térségek táji folyamataira, a falvakat négy fő funkcionális falutípusba kívánom besorolni. Annak függvényében, hogy a falvak milyen funkciókat képesek ellátni, különféle jövőképeket vázoltam fel, melyekről a 4. táblázatban adok áttekintést.

4. táblázat Potenciális jövőképek kistelepülések számára (saját szerkesztés)

	Munkahely	Lakóhely	Üdülőhely	Potenciális jövőkép	Tájtípus
1A	✓	✓		agrár település	termelőtáj (termőföld)
1B	✓	✓		ipari település	termelőtáj (ipargazdasági táj)
2		✓		alvó település	lakótáj
3			✓	üdülőtelepülés	üdülőföld
4				elneptelenedés	
5	növekedés, esetleg összeolvadás folytán feljebb lép a települési hierarchiában				

Az egyik forgatókönyv olyan lakosokkal számol, akik lakóhelye és bevételi forrása is az adott településhez vagy annak közvetlen környékéhez köthető. Ide tartoznak a különböző szektorokhoz tartozó helyi vállalkozások, melyek biztosíthatják a teljes közigazgatási terület szakszerű kezelését, egyes esetekben viszont a profit gyors növelése érdekében háttérbe szoríthatják a fenntartható fejlődést szolgáló érdekeket.

Ide főként az agrárfalvak csoportja tartozik, mivel azok a települések, ahol valamilyen ipar honosodik meg, hosszú távon többnyire feljebb lépnek a települési hierarchiában. Tagadhatatlan, hogy az utóbbi években számos várossá nyilvánított település esetében megkérdőjelezhető, hogy

az adott helység funkcionális szempontból valóban városnak tekinthető-e, ám a településkép idővel a legtöbb esetben városiassá válik.

A másik eshetőség a népesség átstrukturálódása, azaz ha ingázók költöznek be nagy számban a településre. Ebben az esetben a megfelelő munkahely helyben már nem biztosított. Ez a forgatókönyv megfelelő fekvés mellett jó minőségű utakat és megfelelő tömegközlekedést kíván. Ekkor, bár a települések nem maradnak magukra, és a tulajdonosoknak érdeke a környezet jó állapotának megőrzése és gondozottságának fenntartása, ez részint emberi erőforrás hiánya miatt a belterületekre koncentrálódik. Ebben az esetben az új beépítésű lakóterületek övezetei gyakran nem illeszkednek a hagyományos településszerkezetbe, utcaképeik pedig elütnek a hagyományos településképtől.

Azok a települések, melyek sem megfelelő munkahelyet nem tudnak biztosítani, sem lakóhelyként nem elég vonzóak, de természeti és kulturális értékeik jó alapot adnak arra, hogy az emberek egy csoportja számára rendszeres rekreációs lehetőséget biztosítsanak, üdülőtelepüléssé válhatnak. Ezeknek a településeknek az állandó lakosai jövedelmük kisebb-nagyobb részét a szolgáltató szektorból fedezhetik. Ebben az esetben azonban már csak a település szezonális kezelésre van erőforrás. Ezeken a településeken az üdülőövezetek alapvetően elkülönülhetnek az állandóan lakott településrésztől.

Az egyes forgatókönyvek megalkotása után vált világossá, hogy ezek a jövőképek megfelelnek az alapvető tájtypusoknak termelőtáj, lakótáj, üdültő (CSEMEZ 1996), ami alátámasztja, hogy a települések funkcióváltozása törvényszerűen előre jelezhető tájalakulási folyamatokat indít meg.

Az egyes funkciók erősségét az adott településen egy-két paraméter szerint határoztam meg. Az egyes paraméterek erőssége szerint a településnek 3, 2, 1 vagy 0 pontot adtam. A pontszámok jelentése a következő:

- 3 pont: az adott funkció egyértelműen domináns a településen
- 2 pont: az adott funkció nem egyértelműen domináns, de hatással van az adott település térszerkezetére
- 1 pont: az adott funkciónak egyelőre nincs térszerkezetet formáló hatása, de a statisztikai adatok alapján számolni kell azzal, hogy a későbbiekben ez megváltozik.
- 0 pont: az adott funkció a statisztikai adatok szerint sincs jelen a településen

Azt, hogy az egyes falutípusok esetében milyen paramétereket alkalmaztam, valamint az adott paraméterek mely értékeinél húztam meg a határt a funkciók erőssége tekintetében, minden esetben számos település légifelvételének vizsgálata után döntöttem el. Célom az volt, hogy a funkció erőssége tükrözze az adott tevékenység településszerkezetre gyakorolt hatását, mindemellett a küszöbértékek matematikailag is letisztult, átlátható rendszert alkossanak.

Agrárfalvaknál az aktív keresők közül a helybeni agrárfoglalkoztatottak arányát vettem alapul a 2001-es népszámlálás adatai alapján. Ennek az az oka, hogy ezek azok az emberek, akiknek a település egyaránt szolgál lakóhelyül és munkahelyül, és ők azok, akik így biztosan rajta hagyják kezük nyomát a környező területen.

- 3 pont: a helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya magasabb, mint a helybeni szekunder szektorban vagy a helybeni tercier szektorban foglalkoztatottak vagy az eljárók aránya, azaz ez a foglalkoztatási ág dominál a településen, ami a falvak szerkezetére a külterületen és a belterületen egyaránt jelentős hatást fejt ki.
- 2 pont: a helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya eléri az előző csoport legalacsonyabb értékét, de a három másik csoport egyike dominál a településen. Ekkor a helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya nem marad el az előző csoportétól, így a tájat formáló erejük hasonló, de a település profilja változóban van.
- 1 pont: a helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya nem éri el az előző két csoport legalacsonyabb értékét, de legalább 10%-kal meghaladja az adatbázisban szereplő települések helybeni agrárfoglalkoztatottjai arányának az átlagát.
- 0 pont: a helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya nem haladja meg legalább 10%-kal az adatbázisban szereplő települések helybeni agrárfoglalkoztatottjai arányának az átlagát.

Ipari falvaknál az aktív keresők közül az agrártelepülések esetében említett megfontolások alapján a helybeni ipari foglalkoztatottak arányát vettem alapul a 2001-es népszámlálás adatai alapján.

- 3 pont: a helybeni ipari foglalkoztatottak aránya magasabb, mint a helybeni primer szektorban vagy a helybeni tercier szektorban foglalkoztatottak vagy az eljárók aránya, azaz ez a foglalkoztatási ág dominál a településen, ami a falvak szerkezetére a külterületen és a belterületen egyaránt jelentős hatást fejt ki.
- 2 pont: a helybeni ipari foglalkoztatottak aránya eléri az előző csoport legalacsonyabb értékét, de a három másik csoport egyike dominál a településen. Ekkor a helybeni ipari foglalkoztatottak aránya nem marad el az előző csoportétól, de a település profilja változóban van.
- 1 pont: a helybeni ipari foglalkoztatottak aránya nem éri el az előző két csoport legalacsonyabb értékét, de legalább 10%-kal meghaladja az adatbázisban szereplő települések helybeni ipari foglalkoztatottjai arányának az átlagát.
- 0 pont: a helybeni ipari foglalkoztatottak aránya haladja meg legalább 10%-kal az adatbázisban szereplő települések helybeni ipari foglalkoztatottjai arányának az átlagát.

Alvófalvaknál az aktív keresők közül az eljárók arányát vettem alapul a 2001-es népszámlálás adatai alapján. Mivel az ingázás lehet önként vállalt vagy kényszerű, és a két ok

teljesen különböző települési folyamatokra utal, növekvő lélekszámú települések esetén pozitív, stagnáló vagy csökkenő lélekszámú települések esetén negatív számokat alkalmaztam. Az eljárók aránya szerinti csoportosítás társadalmi szempontú a helyi munkalehetőségeket, illetve azok hiányát igyekszik tükrözni, a 10%-os népességnövekedési küszöb a különböző települések szerkezetének vizsgálata alapján került kijelölésre, mivel ezekben a falvakban már sor került új utcák kialakítására.

- 3 pont: az eljárók aránya meghaladja a 80%-ot és a település lélekszáma 1990 és 2007 között legalább 10%-kal nőtt. Ezek jellemzően kizárólag egy másik település szolgáltatásaira alapozva növekvő falvak kiterjedt új lakóterületekkel.
- 2 pont: az eljárók aránya 60% és 80% között van és a település lélekszáma 1990 és 2007 között legalább 10%-kal nőtt. Az ebbe a kategóriába tartozó falvakban is jelentősek a településszerkezeti módosulások, de az ófalu súlya mind társadalmi, mind térszerkezeti szempontból jelentősebb, mint az előző csoportban.
- 1 pont: az eljárók aránya 50% és 60% között van és a település lélekszáma 1990 és 2007 között legalább 10%-kal nőtt. Az ide tartozó falvak az átlagosnál jobb helyzetben vannak, munkaerőpiaci helyzetük mégsem mondható ideálisnak, mivel nem tudnak elegendő munkahelyet biztosítani lakóik számára.
- -3 pont: az eljárók aránya meghaladja a 80%-ot és a település lélekszáma 1990 és 2007 között legfeljebb 10%-kal nőtt. Ezek a leghátrányosabb helyzetű falvak, a munkát adó funkció szinte teljesen hiányzik.
- -2 pont: az eljárók aránya 60% és 80% között van és a település lélekszáma 1990 és 2007 között legfeljebb 10%-kal nőtt. Ebbe a csoportba az átlagosnál gyengébb munkalehetőségeket kínáló falvak tartoznak.
- -1 pont: az eljárók aránya 50% és 60% között van és a település lélekszáma 1990 és 2007 között legfeljebb 10%-kal nőtt. Az ide tartozó falvak az átlagosnál több lakosnak tudnak munkát biztosítani, azonban így is túlságosan sokan kénytelenek ingázni.
- 0 pont: az eljárók aránya nem haladja meg az 50%-ot.

Üdülőfalvagnál az üdülők arányát vettem alapul a 2001-es népszámlálás adatai alapján és a kereskedelmi vendégéjszakák számát a Magyar Turisztikai Hivatal 2006-os adatai alapján. Mivel a kétféle üdülési forma egészen másképp hat a térszerkezetre, ahol az üdülőházak aránya legalább annyira erősen befolyásolja a településeket, mint a vendégéjszakák száma, ott pozitív, ahol a vendégéjszakák hatása az erősebb, ott negatív számokat alkalmaztam. A bemutatott küszöbértékeket egy korábbi, a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzetet érintő tanulmányban dolgoztuk ki MIKHÁZI Zsuzsannával (2008), alapját a falvak légifotóin nyomon követhető, a településszerkezeteken megfigyelhető módosulások mértéke képezi.

- 3 pont: az üdülőházak aránya meghaladja az 50%-ot, azaz a csak időszakosan lakott területek dominálnak az adott településen.
- 2 pont: az üdülőházak aránya 30% és 50% között van, ugyanakkor az éves vendégéjszakák száma nem éri el a 10 000 főt, tehát a falu életében a hétvégi házas turizmus erősebb. A településszerkezeti módosulások jelentősek, de az ófalu súlya mind társadalmi, mind térszerkezeti szempontból jelentősebb, mint az előző csoportban.
- 1 pont: az üdülőházak aránya 10% és 30% között van, ugyanakkor az éves vendégéjszakák száma nem éri el az 1000 főt, tehát a falu életében a hétvégi házas turizmus erősebb, de ez a funkció nemigen tükröződik a település szerkezetében.
- -3 pont: az éves vendégéjszakák száma meghaladja a 10 000 főt, ugyanakkor az üdülőházak aránya nem éri el az 50%-ot, azaz a falu életében a vendégéjszakákra alapozott turizmus erősebb. Ez a funkció a vendéglátóegységeken és a közterületeken keresztül jelentősen befolyásolja a faluképet.
- -2 pont: az éves vendégéjszakák száma 5000 és 10 000 fő között van, ugyanakkor az üdülőházak aránya nem éri el a 30%-ot, tehát a falu életében a vendégéjszakákra alapozott turizmus erősebb. Ez a funkció a vendéglátóegységeken és a közterületeken keresztül megjelenik a faluképben, de nem módosítja azt olyan erősen, mint az előző csoport településein.
- -1 pont: az éves vendégéjszakák száma 1000 és 5000 fő között van, ugyanakkor az üdülőházak aránya nem éri el a 10%-ot, tehát a falu életében a vendégéjszakákra alapozott turizmus erősebb, de ez a funkció nemigen tükröződik a településképben.
- 0 pont: az üdülők aránya nem éri el a 10%-ot, a vendégéjszakák száma pedig 1000 fő alatt marad.

Ezek a fő típusoknak a táji folyamatainak elemzésén kívül két olyan tényezőről kell szólni, ami nagy jelentőséggel bír vidéki térségekben. Az egyik az elnéptelenedés, a másik pedig a közigazgatási függőség egy másik településtől olyan esetben, amikor az adott falu egy vidékinek nem minősülő település fizikailag elkülönült, önálló része. Ezen a csoporton belül kell a vidékinek nem minősülő települések tanyavilágáról is beszélni.

A településsoros népszámlálási és földhasználati adatok elemzése alkalmat ad a falvak specializációjának országos szintű becslésére abban a tekintetben, hogy az egyes funkciók mennyire elterjedtek és milyen erősségűek. A funkciókhoz kapcsolódó egyes tendenciák megállapítása is lehetséges már ezen a szinten, de a folyamatok okainak feltárására és a települések karakterében bekövetkező változások megállapításához ezek a források nem adnak elegendő információt. Külön ki kell emelni a földhasználati adatbázis azon hiányosságát, hogy az egyes művelési ágakon belül nem különbözteti meg a művelés alatt álló és a felhagyott

területek kiterjedését. (A Földhasználat Magyarországon 2000-ben című KSH kiadványban ugyan szerepel ez a megkülönböztetés, de az összeírás a tulajdonosok lakhelye, nem pedig a földterületek elhelyezkedése szerinti csoportosításban készült, ezért jelen kutatásban felhasználhatósága igencsak korlátozott.)

3.2.2. MÁSODIK SZINT: KOMPLEX ELEMZÉSEK

A mintaterületeken történeti és jelenkori térképek, légifotók, irodalmi források, archív felvételek és terepbejárás alapján leíró elemzést végeztem. Térségi szinten kitértem a terület alapadataira: a regionális kapcsolatokra, a táji adottságokra, a társadalmi helyzetre és a gazdasági háttérre.

Az egyes településeken belül külön figyelmet szenteltem azoknak a tájelemeknek és területhasznalatoknak, amelyek a speciális funkciók megjelenésére utalnak a falvakban, ilyen a településszerkezet egészébe szervesen nem illeszkedő településrészek megjelenése, a külterület használata, a telekosztás jellegzetességei, a közterületek használata, a telekbeépítések és az építkezések során alkalmazott jellegzetes stílusjegyek.

Végül a SENSOR Projekt eredményeit saját helytörténeti kutatásaimmal korrigálva ismertettem a térségben várható tájváltozási folyamatokat, és meghatároztam az egyes települések várható jövőképét.

A statisztikai adatokra alapozott elemzés eredményei egyrészt alátámaszthatóak ezen a szinten, másrészt a részletes elemzés módot ad a megállapított tendenciák okainak feltárására. A Kárpát-medence különböző országaiban kijelölt mintaterületeknek köszönhetően ennek a szintnek a harmadik hozadéka, hogy lehetőség nyílik bizonyos nemzetközi összehasonlításokra.

3.2.3. HARMADIK SZINT: TÉRSÉGI ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSEK

A céloom egy olyan értékelési módszer kidolgozása volt, ami rámutat arra, milyen természeti erőforrásai vannak egy adott településnek, az ott lakók mennyire használják ki az ezekben rejlő lehetőségeket, és hogyan építik rá erre az alapra társadalmi és gazdasági életüket. Követelmény volt továbbá a módszerrel szemben, hogy egyszerre legyen gyorsan áttekinthető és részleteiben elemezhető, ezen kívül pedig módot adjon a szomszédos településekkel való összehasonlításra.

A módszer két elmélet alapjain nyugszik: Herman Daly erős fenntarthatóságára (GJOKSI SEDLACKO 2010) és Maslow szükségletpiramisára (BOEREE 2006). Mindkét elmélet arra ösztökélt, hogy a legfontosabbnak tartott környezeti, társadalmi és gazdasági szempontokat egy piramisba rendszerezem, hiszen a fenntarthatóság három pillére hierarchikus viszonyban áll egymással. Ennek következtében értékelési módszeremet összehasonlító erőforrás-piramisnak neveztem el.

Daly háromszögével ellentétben, ahol a piramis alján lévő környezetet a gazdaság követi, és a társadalom koronázza meg a rendszert (GJOKSI SEDLACKO 2010), én a környezet társadalom gazdaság sorrend mellett döntöttem. Daly a sorrendiségével azt akarta hangsúlyozni, hogy a gazdaság sem lehet öncélú, a társadalmi jólétet kell szolgálnia. Az általam elvégzett módosítást a területi koncentráció motiválta: a környezet mindenütt körülvesz bennünket, a környezet bizonyos pontjain letelepedtünk, de gazdasági tevékenységeink nagy részét az utóbbi évszázadban egyre erőteljesebben a településhálózat bizonyos pontjaira koncentráljuk.

El kellett döntenem, hogy az egyes szektorokat hány szemponttal jellemezzem. Hogy a harmonikus fejlődést grafikailag is kifejezésre juttassam, az arany metszés arányait követtem, mivel ez az arány gyakran előfordul a természetben és a harmónia szimbólumaként a művészetekben is számtalanszor használták. (STAKHOV SLUCHENKOVA 2003) Így tizenhárom környezeti, nyolc társadalmi és öt gazdasági szempontot rendeztem a piramisomba, amiket a 5. táblázatban foglaltam össze. Az arany metszés aránya azt is lehetővé tette, hogy harmonikus

5. táblázat A települések értékeléséhez kiválasztott szempontok rendszere (saját szerkesztés)

Népesség		
Környezet	Településhálózatban elfoglalt hely	A legközelebbi város közelsége
		A legközelebbi főút közelsége
		Az áthaladó utak száma
		A legközelebbi település közelsége
	Területhasználat	A területhasználati módok változatossága
		A természetes és természetközeli vegetációk aránya
		Értékes területhasználati módok kiterjedése
		Az épületállomány minősége
	(Természeti) adottságok	Településszerkezet harmonikus fejlődése
		Domborzati adottságok
		Vízfelület jelenléte
		Talajminőség
	Ritkaság	Országos szintű táji értékek jelenléte
Társadalom	Közigazgatás	Közigazgatási szerepkör
	Demográfia	Népességszám változása
		Korfa
		Nemzetiségek jelenléte
	Oktatás és foglalkoztatottság	Helyben tanulók aránya
		Helyben foglalkoztatottak aránya
		Keresők aránya
	Helyi társadalom aktivitása	Civil szervezetek jelenléte
Gazdaság	Mobilitás	Személyautók aránya
	Foglalkoztatás	Helyi vállalkozások aránya
		Bejárók aránya
	Infrastruktúra	Infrastrukturális ellátottság
	Fejlesztések	Az utóbbi öt évben végrehajtott fejlesztések

fejlődés esetén mind a környezeti és a társadalmi szektor, mind pedig a társadalmi és a gazdasági szektor aránya közelít az 1,6-os értékhez, így az ettől való lényeges eltérés számtanilag is jelzi a súlypontok egyik vagy a másik irányba való eltolódását. Noha a szempontok kiválasztása során óhatatlanul szerepet játszott a személyes tapasztalatom és meggyőződésem, igyekeztem úgy összeállítani a rendszert, hogy az tartalmazza a települések általános vizsgálatakor szokásos legfőbb elemeket.

Maga az értékelés módszere igen egyszerű: a falvak minden szempontra 2, 1 vagy 0 pontot kaphatnak:

- 2 pont: Az adott szempont mennyisége vagy minősége kiemelkedő, stabil, ennek köszönhetően kiemelkedően jó hatással van a település fejlődésére.
- 1 pont: Az adott szempont megjelenik, mennyisége vagy minősége az átlagosnál egy kicsit kedvezőbb, ezek szolgáltatják a fejlődés csíráit, viszont sérülékenyek és megsemmisülésük vagy károsodásuk esetén nehezen helyettesíthetők.
- 0 pont: Az adott szempont nem jelenik meg, hiánya gátat jelent a település fejlődésének.

A pontozásnál két egymásnak olykor ellentmondó elvnek kell érvényt szerezni:

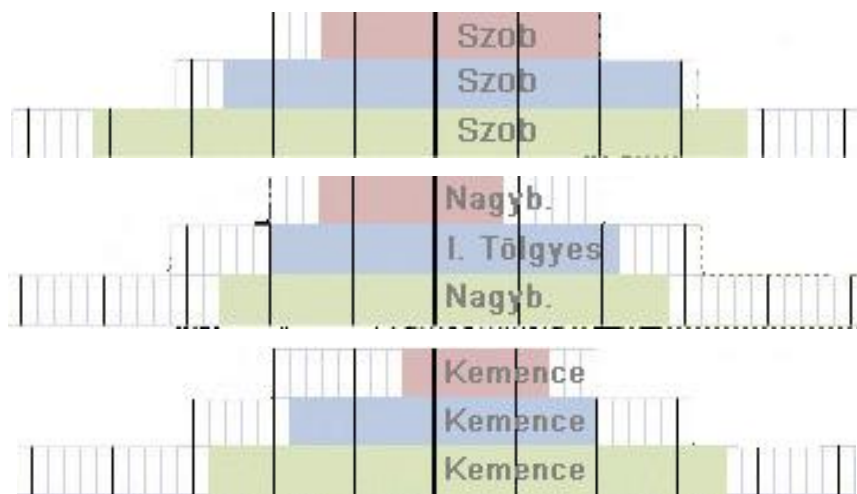
- elég objektívnek kell lenni ahhoz, hogy a kapott eredmények valós képet tükrözzenek a településekről és más térségekkel is összehasonlíthatóak legyenek,
- elég szubjektívnek kell lenni ahhoz, hogy a térségen belüli különbségek megjelenjenek.

A pontozás egyszerűsége lehetővé teszi azt, hogy az értékelés a szempontok magas száma ellenére gyorsan kivitelezhető legyen, mivel elegendő hozzá a települések ismerete, konkrét adatok ismerte nem szükséges. Felmerült a részletesebb pontrendszer kidolgozásának a lehetősége, de ebben az esetben mindenképpen szükség lett volna konkrét küszöbértékek meghatározására, ami amellet, hogy nagyon nehéz feladat, túlságosan merevvé tette volna a rendszert, ami így bár szubjektívebb, jobban tud alkalmazkodni a helyi sajátosságokhoz, így az egyes térségeken belüli különbségek jobban érzékeltethetők.

A piramis grafikailag két részből épül fel: a bal oldalon a vizsgált település adatai láthatóak, a jobb oldalon pedig szektoronként a környező települések közül a legjobb eredményt elért falu értéke látszik, így a vizsgált település eredményének abszolút értékén kívül azonnal látszik az is, hogy ez az érték milyen viszonyban van a szomszédos települések értékeivel. Mivel könnyen előfordulhat, hogy a piramis jobb oldalán az egyes szektorok értékei más-más településekhez tartoznak, a forrástelepülések neve minden alkalommal fel van tüntetve.

Grafikailag a különböző helyzetben lévő falvak karakteres eltéréseket mutatnak. A 13. ábrán egy harmonikusan fejlődő, egy, a környezetében vezető szerepet betöltő, és egy periférikus elhelyezkedésű település jellegzetes piramisa látszik.

A harmonikusan fejlődő település piramisa rámutat arra, hogy a vizsgált település jó értékekkel rendelkezik, de ezzel nem áll egyedül a térségben, sőt, egyik szomszédja minden esetben egy kicsivel jobb értékeket tud felmutatni. A második piramisról is azonnal leolvasható, hogy a település központi szerepkörrel rendelkezik, hiszen természeti adottságai nem a

13. ábra Példák az összehasonlító erőforrás-piramis legjellegzetesebb alakzataira: a harmonikusan fejlődő, a központi szerepkörű és a periférikus elhelyezkedésű falvakra
(saját szerkesztés)

legjobb, erre mégis erős társadalmi és a környező települések gazdasági tevékenysége is ide koncentrálódott. A harmadik piramis a másodiknak épp az ellenkezője, világosan utal a periférikus elhelyezkedésre, hiszen jónak mondható környezeti értékekkel rendelkezik, ehhez mértelen elfogadható társadalmi értékeket vett fel, gazdasági tevékenysége viszont minimális, és minden szektorban ugyanarra a szomszédos településre támaszkodik.

Ez az értékelési szint már nem csak az egyes települések különálló egységként való elemzését teszi lehetővé, de hozzásegít ahhoz, hogy a vizsgált községeket elhelyezhessük a környezetében lévő térségben. Szem előtt kell tartani, hogy a szempontok úgy vannak összeválogatva és a pontozási rendszer úgy van megalkotva, hogy kifejezetten kistelepülések értékelését szolgálják, mivel 3000 főnél népesebb települések esetében a különbségek már rajzolódnak ki egyértelműen. A módszer természetesen adaptálható nagyobb települések értékelésére is, erre azonban ebben az esetben nem volt szükség.

4. MAGYARORSZÁG TÁJTÍPUSOKRA ÉPÜLŐ, FUNKCIONÁLIS FALUTÍPUSAI

A falvak által ellátott funkciók alapján négy fő funkcionális falutípust határoztam meg, amelyek nagy vonalakban megfeleltethetők a BELUSZKY Pál (1965) által kidolgozott gazdasági szempontú falutípusozási módszerekkel, valamint megegyeznek a fő tájtípusokkal (CSEMEZ 1996). Ezek a falutípusok a következők: agrárfalvak, ipari falvak, alvófalvak és üdülőfalvak. Az általam vidékinek minősített települések besorolását az 5. számú mellékletben, a legalább 10 települést tömörítő altípusok főbb adatait a 6. számú mellékletben, tájegységenkénti (MAROSI - SOMOGYI 1990) bontásukat a 7. számú mellékletben foglaltam össze.

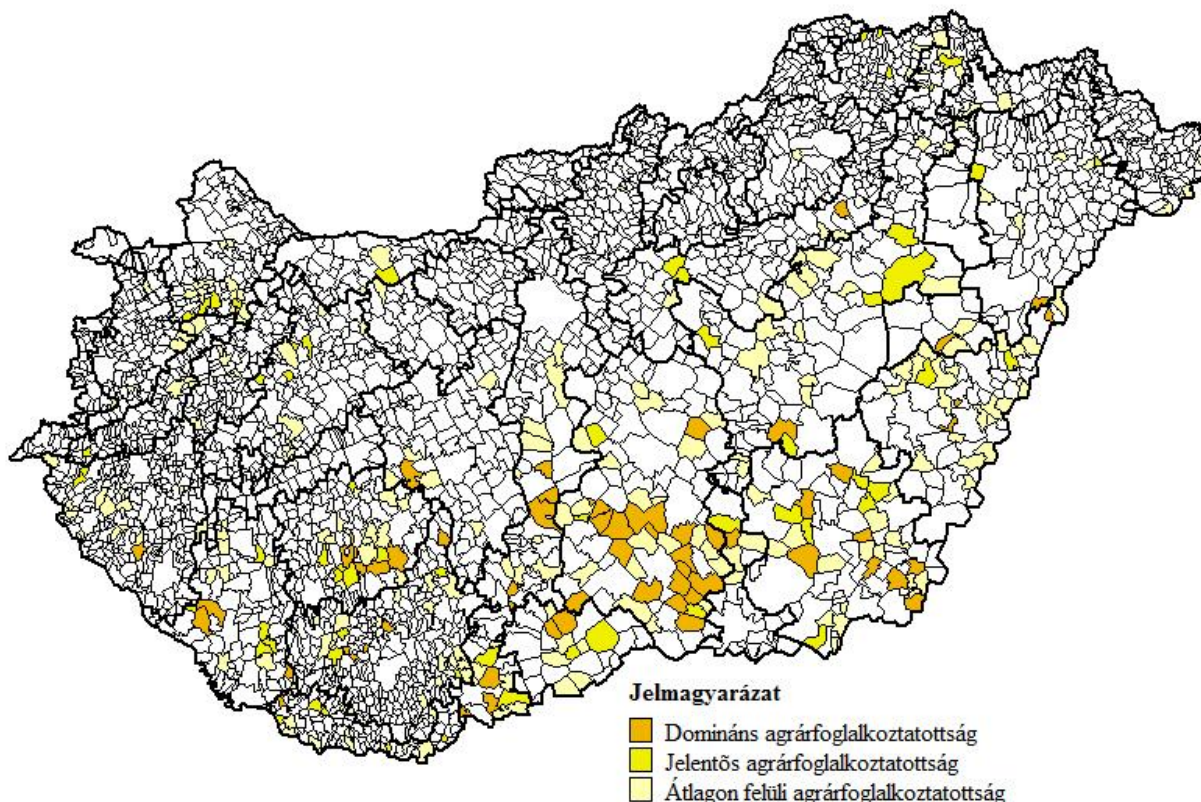
4.1. AGRÁRFALVAK

A legutóbbi népszámlálás szerint Magyarországon a helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya átlagosan 9%(KSH 2003). Mindössze 356 olyan, általam vidékinek minősített település maradt, ahol a helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya ezt az értéket legalább 10%-kal meghaladja, azaz bekerült az agrártevékenység szemszögéből vizsgált települések körébe, ez alig több mint a vidéki településállomány 13%-a. Területi eloszlásuk a 14. ábrán látható.

1) Az agrárfalvak főbb csoportjai

A legtöbb ebbe a típusba tartozó település a Duna Tisza köze és a Duna mente déli részén, a Körös Maros közén, és Külső-Somogyban található, átlagon felüli agrárszerepkörrel jellemezhető települések csoportosulnak továbbá a Berettyó Körös vidékén, a Közép-Tisza vidéken és a Győri-medencében.

Csupán 121 olyan település maradt az országban, ahol a helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya még az ezredfordulón is jelentős volt. Ezek egyik felében egyértelműen a helybeni agrárfoglalkoztatás dominál a települések életében, míg a másik felében egy másik szektor a legfőbb foglalkoztató vagy az ingázás nyomja rá a bélyegét az adott falura. A helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya ezeken a településeken 30% és 65% közötti értéket vett fel. További 235 faluban ez az arány 19% és 29% közötti.

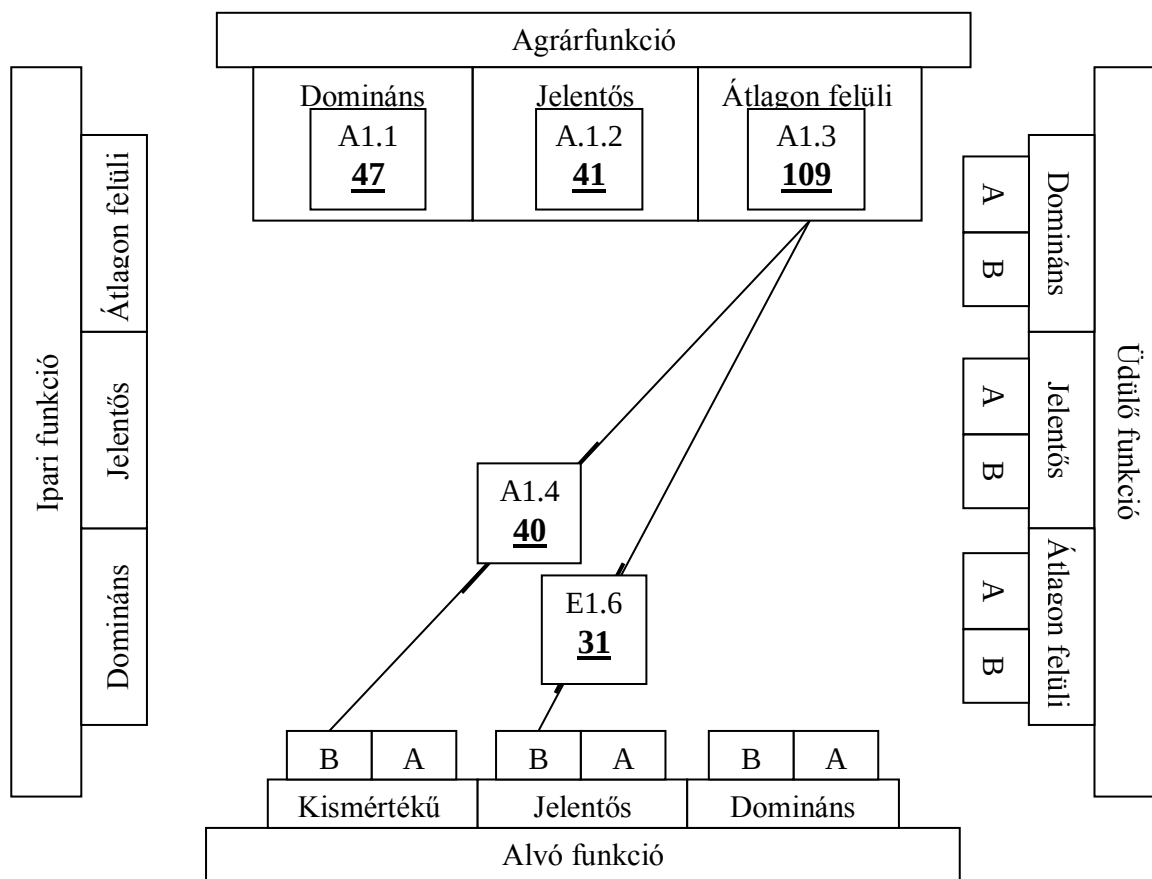

14. ábra Az agrártelepülések területi eloszlása a funkció erőssége szerint
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Az agrárszerepkörű falvak főbb csoportjai a 15. ábrán láthatóak. Amint az az ábrán is látszik, az agrártelepüléseknek öt olyan csoportja van, amely kiteszi a vidéki településállomány 1%-át, ezek a településcsoportok kódjukkal, megnevezésükkel és kapott pontjaikkal a 6. táblázatban vannak összefoglalva. Másik funkció csak két csoport esetében társul a kiemelkedő agrártevékenységhez, ez a funkció mindkét esetben a település növekedése nélküli, kényszerűségből vállalt ingázás.

Demográfiai adatok: Az agrártelepülések lélekszáma az Alföldön 1000-2000 fő között van, de a Dunántúlon is általában a nagyobb falvak tartoznak ezekbe a csoportokba, törpefalvak csak ritkán, egyes hegyvidéki tájegységekben vagy azok völgyeiben elhelyezkedő települések esetében fordulnak elő.

Természetes szaporulatuk az országos tendenciáknak megfelelően általában negatív, kivéve egyes alföldi tájegységeket, így egyes a Duna mentén és a Duna Tisza közén fekvő agrárfalvakban a természetes szaporulat kis mértékben pozitív is lehet. A vándorlási egyenleg változó, az Alföldön és Külső-Somogyban általában stagnál, az ország más részeiről viszont elvándorlás figyelhető meg.

15. ábra Az agrártelepülések főbb csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

6. táblázat Az agrártelepülések főbb csoportjai (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
A1.1	Tisztán dominánsan agrárszerepkörű települések csoportja	3	0	0	0
A1.2	Tisztán jelentős agrárszerepkörrel bíró települések csoportja	2	0	0	0
A1.3	Tisztán átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja	1	0	0	0
A1.4	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja a település növekedése nélküli kisebb mértékű ingázással	1	0	-1	0
E1.6	A település növekedése nélküli jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli agrárszerepkörrel	1	0	-2	0

Foglalkoztatottság: A helybeni agrárfoglalkoztatottság a dominánsan agrárszerepkörű települések (A1.1) esetében 39-49% között van, a legalacsonyabb ez az arány Körös-Maros közén, a legmagasabb pedig a Duna-Tisza közén, itt található az a település is, ahol a legdominánsabb a helyi agrárszektor, ami az aktív keresők 65%-át foglalkoztatja. A terciér szektorban foglalkoztatottak aránya megegyezik az ország más térségeiben tapasztalhatóval, az ipari foglalkoztatottak és az ingázók aránya viszonyt átlagon aluli.

A jelentős agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető településeken (A1.2) az agrárfoglalkoztatottak aránya néhány százalékkal marad el az előző csoportban tapasztalható értékektől, az agrárszerepkör részben a helyi terciér szektorban foglalkoztatottak az országos

átlagnál magasabb aránya miatt, részben pedig az ingázók aránya miatt nem domináns a településeken, mely utóbbi viszont még így jóval az országos átlag alatt marad.

Az átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető településeken (A1.3, A1.4, E1.6) a helybeni primer szektorban dolgozó aktív keresők aránya már jelentősen elmarad az előző csoportokban tapasztalható értékektől, 23%. A csak ebből a szempontból kiemelkedő településeken (A1.3) általában a tercier szektor a legnagyobb foglalkoztató, míg a jelentős ingázással sújtott falvakban (E1.6) a helyi szekunder és tercier szektor csak a lakosság legszűkebb igényit elégíti ki, az ingázás pedig már meghaladja az amúgy is magas országos átlagot.

Az agrártelepülések általában adnak munkát bejáróknak is, de azoknak a munkahelyeknek a száma, amelyeket más településeken élők töltenek be, az ingázók arányával fordítottan arányos, átlagosan 20 és 50 fő között változik. A jelentős ingázással sújtott falvakban (E1.6) a legrosszabbak az oktatás feltételei, a többi csoporttal ellentétben, ahol jellemzően 100 felett van a helyben tanulók száma, ezeken a településeken a legmagasabb az eljárni kényszerülő tanulók száma, ahol van helyben alapfokú oktatás, az is legfeljebb az alsó tagozatra korlátozódik.

Területhasználat: Amint az a 7. táblázaton is látható, az agrártelepülések csoportjainak művelési ág megoszlása meglehetősen hasonló, és összhangban van az országos tendenciákkal, bár a táji adottságoktól függően tájegységenként jelentős eltérések lehetnek.

A szántók aránya az agrárfalvak esetében is csökkent néhány százalékkal, még minden csoport esetében meghaladja a vidéki átlagot, 56% és 60% között van. Kiemelkedően a legfelszántottabb tájegység a Körös-Maros köze, ahol ez az arány olykor a 90%-ot is

7. táblázat Az agrártelepülések főbb csoportjai területhasználatának változása
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	A1.1	13 %	4 %	10 %	3 %	3 %	57 %	7 %
	A1.2	13 %	4 %	11 %	2 %	2 %	59 %	7 %
	A1.3	10 %	4 %	10 %	3 %	2 %	62 %	8 %
	A1.4	14 %	6 %	8 %	2 %	1 %	63 %	8 %
	E1.6	18 %	7 %	8 %	2 %	1 %	56 %	7 %
	Agrárfalvak átlaga	15 %	5 %	9 %	2 %	2 %	57 %	7 %
	Vidéki átlag	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	A1.1	15 %	3 %	10 %	0 %	1 %	56 %	14 %
	A1.2	18 %	2 %	9 %	1 %	1 %	57 %	11 %
	A1.3	14 %	3 %	10 %	0 %	1 %	60 %	11 %
	A1.4	18 %	3 %	6 %	0 %	1 %	58 %	13 %
	E1.6	21 %	3 %	7 %	0 %	0 %	56 %	11 %
	Agrárfalvak átlaga	19 %	3 %	9 %	1 %	1 %	56 %	12 %
	Vidéki átlag	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

megközelítheti. A szántók ugyanakkor egyes erdősültebb dunántúli tájegységek pl. Belső-Somogy falvaiban alig éri el a települések területének harmadát. A szántókkal ellentétben az erdők területe néhány százalékkal nőtt, arányuk általában így is elmarad az országos átlagtól, a Körös-Maros közén ez a művelési ág szinte elhanyagolható, míg Belső-Somogyban a települések területének akár a felét is elfoglalhatják. A rétek aránya az utóbbi 30 évben valamelyest csökkent, a legelők aránya stabil. A rétgazdálkodás a Duna-Tisza közén a legmeghatározóbb, ahol ez a művelési ág 8-9%-ot tesz ki, kisebb mértékben a Baranyai-dombság agrárfalvaira jellemző. A legelők a Berettyó-Körös vidékén a 15%-ot is elérhetik, jelentősek még a Zalai-dombság és a Duna-Tisza-köze agrárfalvaiban.

A kézimunkaerőt igénylő művelési ágak mindenütt visszaestek, a kertek és a gyümölcsösök és a szőlők szinte csak a Duna-Tisza-közén maradtak meg nagyobb számban, bár a visszaesés ebben a tájegységben is jelentős volt. Nagyobb gyümölcsösök a Baranyai dombságon és a Berettyó-Körös vidékén maradtak meg. A művelés alól kivont területek aránya az 1970-es évek eleje óta az alföldi tájegységekben 50%-kal, a dunántúli tájegységekben 100%-kal nőtt, jelenleg 11-15%-ot tesz ki, de szélsőséges esetben a 25%-ot is elérheti.

Agrártevékenység hatása a településszerkezetre Az Alföldön a sakktábla szerű, teleklábas településszerkezet jellemzi az agrárfalvakat, de a mértani kialakítás szinte mindenhol meghatározó. A párhuzamos utcák a termesztett kultúrák függvényében pl. a 19. században jellemző dohánytermesztés jelentős távolságban is feketnek egymástól, az új utcák azonban általában már közelebb vannak egymáshoz, mint a település központjában. A Dunántúli települések kisebbek, itt jellemzőek az egy vagy néhány utcás úti vagy útféli falvak. A telkek mindkét esetben hosszan elnyúlnak a házak mögött. Ahogy az a 16. ábrán is látszik, a telkek használatában a Duna-Tisza közén szembetűnő a földhasználat jelenléte.

16. ábra Jellegzetes példák agrárszerepkörű települések szerkezetére: egy alföldi és egy dunántúli, tisztán dominánsan agrárszerepkörű település, Csengele és Somogyszil településszerkezete
(Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu)

Szabálytalan településszerkezet tanyabokrokból kialakult települések esetében jellemző, vagy a domborzati és vízrajzi adottságokra pl. időközben lecsapolt mocsarakra vezethető vissza. Ezekre példák a 17. ábrán láthatóak. A kör alaprajzú, vagy ahhoz közelítő településszerkezetű falvak igen ritkák. Szabálytalan településszerkezet esetében is mindig kapcsolódik a házakhoz megművelt földdarab.

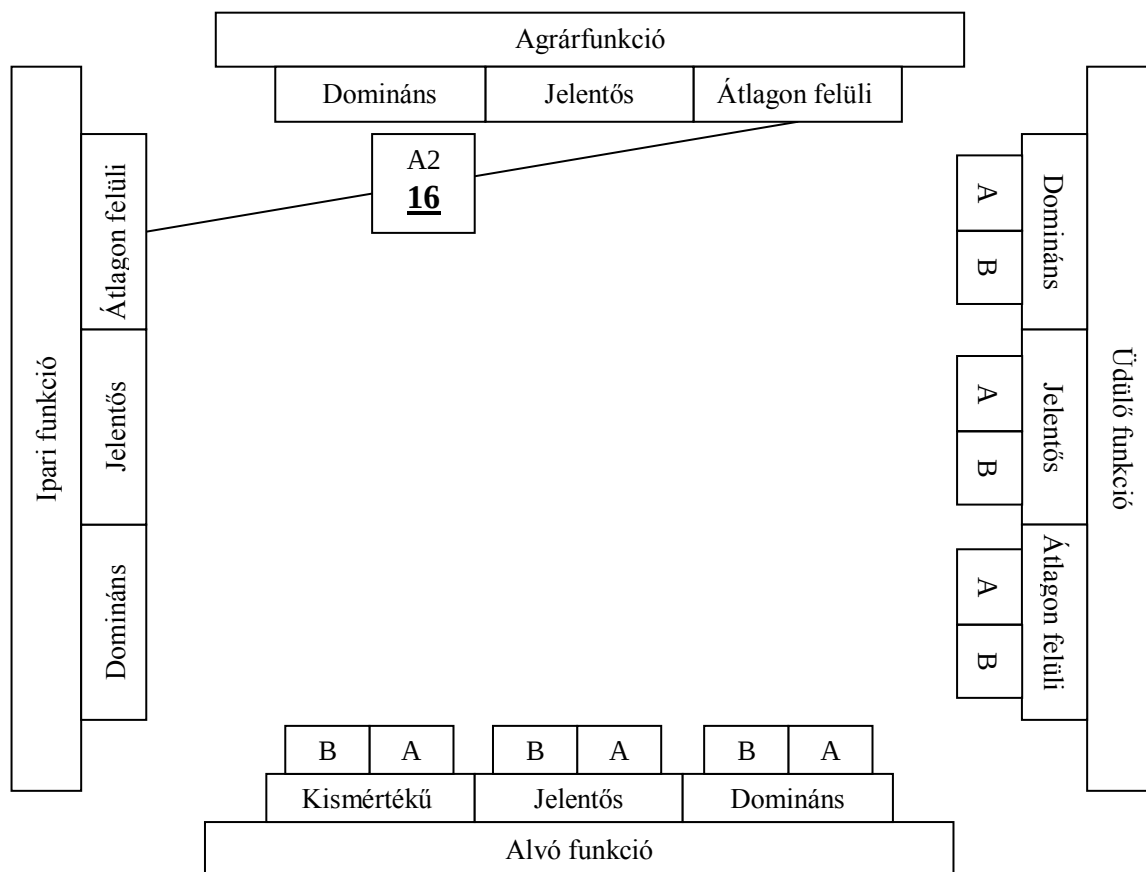
17. ábra Ritka példák agrárszerepkörű települések szerkezetére: egy alföldi és egy dunántúli, tisztán dominánsan agrárszerepkörű település, Móricgát és Homorúd tanyákból kialakult településszerkezete (Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu)

Agrártevékenység jellemezői: A növénytermesztés kevésbé esett vissza, mint az állattenyésztés. A Duna-Tisza közén a fölhasznált területeken különféle zöldségeket termelnek, az egész Alföldön preferáltak a gabonafélék, a kukorica, a napraforgó, kisebb mértékben a kukorica és a dohány, míg a Dunántúlon a gabonafélék és a kukorica mellett inkább a burgonyatermesztés jellemző. Az állattartáson belül a sertésenyésztés emelkedik ki, de elterjedt még a szarvasmarha-tenyésztés, és több helyen fellelhetőek szárnyastelepek is.

2) Az agrárfalvak kisebb településszámú csoportjai

Amint azt a 18. ábra is mutatja, kisebb településszámú csoportok nemigen jellemzőek az agrárszerepkörű falvakra. Az egyetlen ebbe a kategóriába tartozó településcsoport az átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja átlagon felüli ipari szerepkörrel (A2). 16 település alkotja ezt a csoportot, többségük az Alföldön és a Dunántúli-dombságban helyezkedik el. Helybeni agrárfoglalkoztatottjaik aránya az átlagos tartományának alsó határán áll, 22%. Helybeni ipari foglalkoztatottjainak aránya az országos átlag 7%-ával szemben 19%.

A falvak fele közepes méretű, a fele aprófalú, de néhány kifejezetten nagy település is tartozik ide. Közös jellemzőjük a viszonylag jó megközelíthetőség, sokuk valamelyik nagyváros, autópálya vagy főút mellett fekszik. Ennek ellenre a természetes fogyás mindegyikükre jellemző, de a közepes és nagyobb települések vándorlási egyenlege pozitív. A bejárók száma magas,

18 ábra Az agrártelepülések kisebb településszámú csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

általában 100 fő körül van, és szinte mindenhol van helyi alapfokú oktatási intézmény. Területhasználatuk kifejezetten stabil, a változások tendenciái megfelelnek a típus többi csoportjánál tapasztalható folyamatokkal. Településszerkezetükre jellemző kisebb kiterjedésű üzemek megjelenése a falvak szélén, többnyire az egykori TSZ-ek helyén.

Az agrárfalvak jellemzőire visszavezethető általános táj- és településszerkezeti problémák: Az agrárfalvakhoz kapcsolódó legfőbb ilyen jellegű probléma jelenleg a külterületi és az egyéb belterületként számon tartott, de szórványtelepülésen élő népesség lakóhelyének formálásához köthető. Ez a struktúra nem csak az agrárfalvakra, de az alföldi városi jogállású településekre is általánosan jellemző.

A Duna-Tisza-közén található Homokhátság tanyavilágát a Tanyakollégium I. (2002-2003) és a Tanyakollégium II. (2009-2010) keretében többször is vizsgálták a Tanyakollégium II. munkájában személyesen is volt szerencsém részt venni, így lehetőség nyílt idősoros vizsgálatok elvégzésére. A vizsgálatok rámutattak a tanyák funkcióváltozására, különösen a fiatal családok körében. Ugyan még a Tanyakollégium II. idején is a termelő funkció dominált, többségük már csak önellátást célozta. A termelő funkció mellett egyre elterjedtebb lett a lakófunkció, illetve a turisztikai célú hasznosítás is. A nagy kézimunkaigényű kertgazdálkodás helyett sokan földjeik

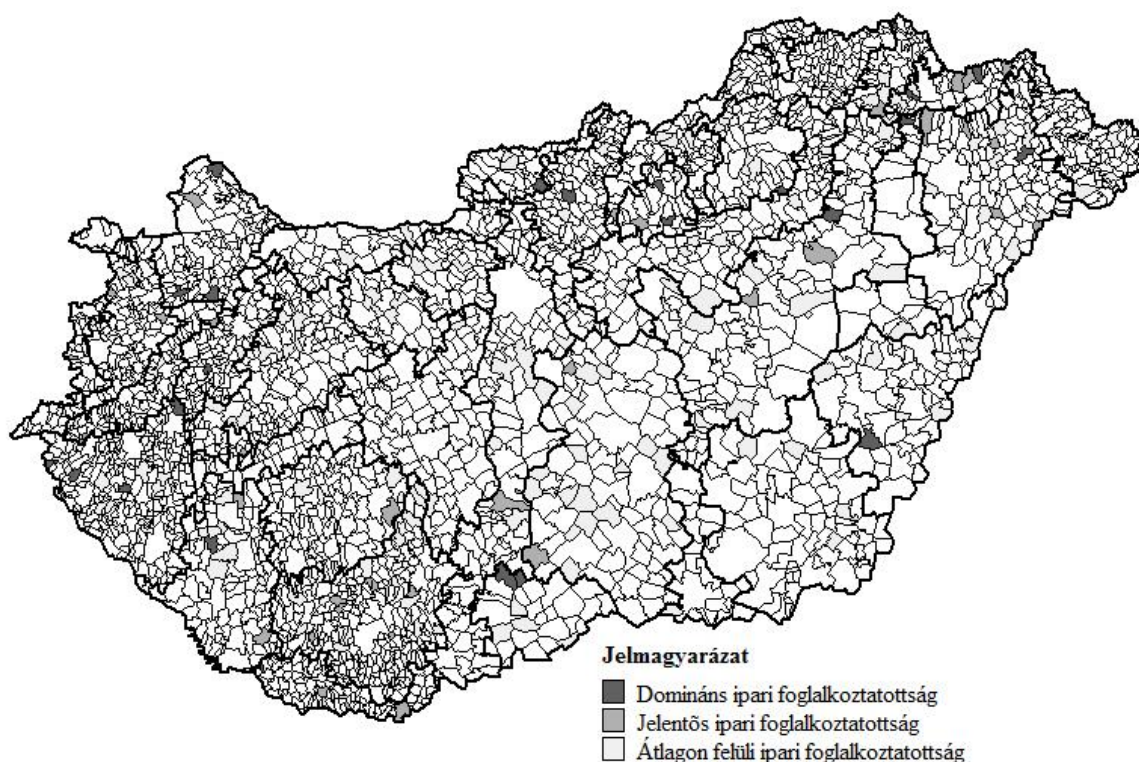
extenzív hasznosítására tértek át pl. hobbi vagy turisztikai célú kis egyedszámú állat számára legeltetés egyre elterjedtebbé vált , ami hosszú távon jelentősen megváltoztathatja a Homokhátság tájkarakterét. Noha több szervezet is szorgalmazza a tanyasi életmód népszerűsítését a fiatalok körében, az ezirányú ösztönzők reális gazdasági jövőkép hiányában egyelőre kevésbé hatékonyak.

4.2. IPARI FALVAK

A legutóbbi népszámlálás szerint Magyarországon a helybeni ipari foglalkoztatottak aránya átlagosan 7%(KSH 2003). 268 olyan, általam vidékinek minősített település van, ahol a helybeni ipari foglalkoztatottak aránya ezt az értéket legalább 10%-kal meghaladja, azaz bekerült az ipari tevékenység szemszögéből vizsgált települések körébe. Ez a vidéki településállomány 10%-át sem teszi ki. Területi eloszlásuk a 19. ábrán látható.

1) Az ipari falvak főbb csoportjai

Az ebbe a típusba tartozó települések meglehetősen egyenletesen oszlanak el az országban, mégis a Zalai dombvidéken, a Baranyai-dombvidéken, a Nyírségben, Belső-Somogyban, a Duna-Tisza közén, az Észak-Alföldön és az Északi középhegység medencéiben fordulnak elő nagyobb számban. Az adatok nagyon kicsi, illetve nagyon nagy településméret esetén azonban félrevezetőek lehetnek. Néhány száz fős hegyvidéki falvak esetében az ipari tevékenység kevés

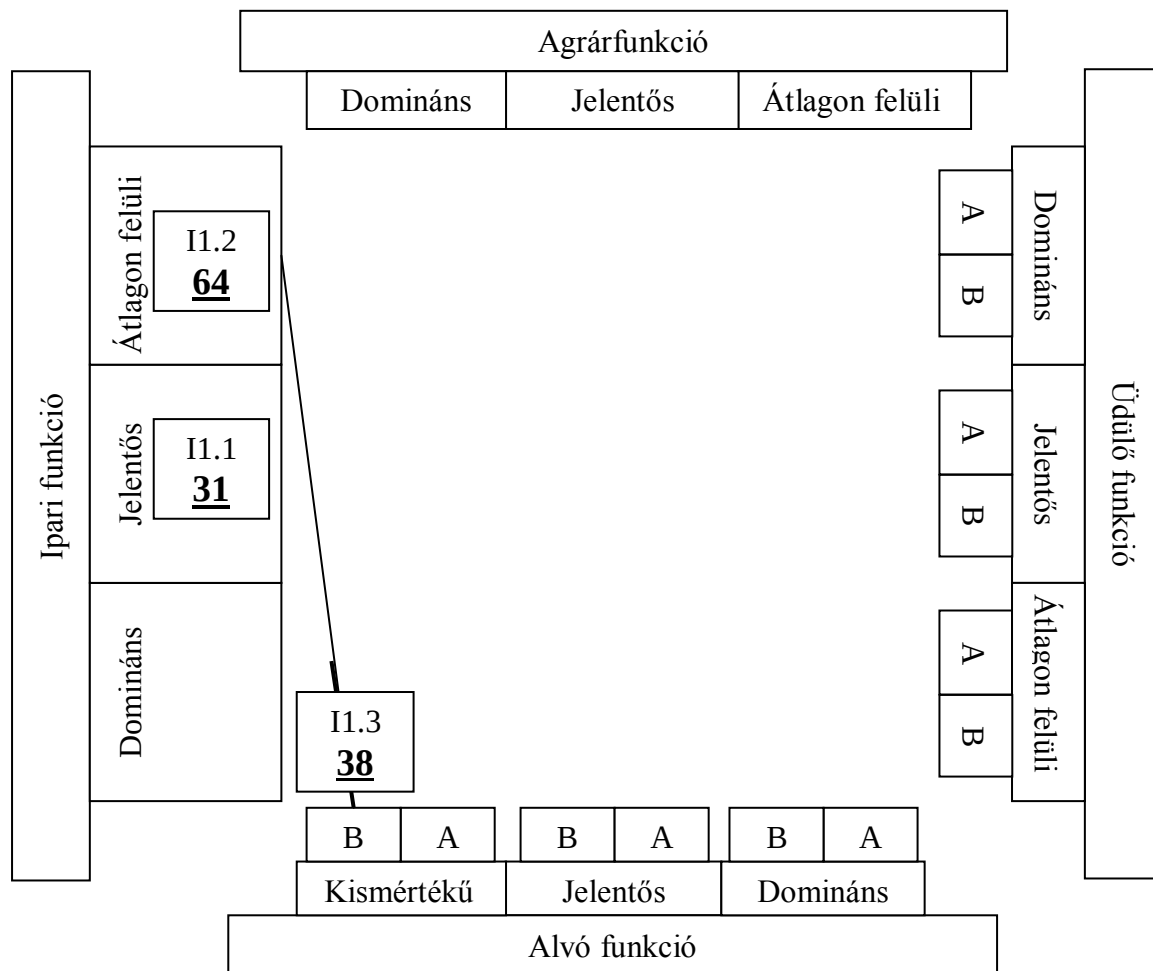

19 ábra Az ipari települések területi eloszlása a funkció erőssége szerint
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

számú helybeni ipari foglalkoztatott esetén is jelentős arányt tehet ki a helyi foglalkoztatottságból, míg a nagy alföldi településeken az átlagosnál nagyobb ipari foglalkoztatottak aránya sokszor egyszerűen csak a helyi lakosság igényeit elégíti ki.

Csupán 24 olyan település van, ahol a helybeni ipari szektor domináns szerepet tölt be a falu életében, ezeken a helyeken ez a szektor az aktív lakosság 32-72%-át foglalkoztatottja. Még 45 olyan község van, ahol a helybeni ipari foglalkoztatottak aránya jelentős mértékűvé vált, 27% és 43% között van. További 199 település került még ebbe a kategóriába, ezekben a falvakban a lakosság 17-26% dolgozik a helybeni ipari szektorban. A települések egy része még mindig agrárfaluként azonosítja magát, annak ellenére, hogy a foglalkoztatási szerkezet ezt már nem igazolja.

Az ipari szerepkörű falvak főbb csoportjai az 20. ábrán láthatóak. Amint az az ábrán is látszik, az ipari településeknek három olyan csoportja van, amely kiteszi a vidéki településállomány 1%-át, ezek a településcsoportok kódjukkal, megnevezésükkel és kapott

20. ábra Az ipari települések főbb csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

8. táblázat Az ipari települések főbb csoportjai (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
I1.1	Tisztán jelentős ipari szerepkörrel bíró települések csoportja	0	2	0	0
I1.2	Tisztán átlagon felüli ipari szerepkörrel bíró települések csoportja	0	1	0	0
I1.3	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja a település növekedése nélküli, kismértékű ingázással	0	1	-1	0

pontjaikkal a 8. táblázatban vannak összefoglalva. Másik funkció csak egy csoport esetében társul a kiemelkedő ipari tevékenységhez, ez a funkció pedig a település növekedése nélküli, kényszerűségből vállalt kismértékű ingázás.

Demográfiai adatok: Az ipari települések lélekszáma igen változó. Bár a Dunántúlon tartoznak ebbe a típusba 500-600 fős aprófalvak, a községek túlnyomó többségének 1000 és 2500 fő közötti lakossága van. Az országos tendenciáknak megfelelően az összes csoport természetes szaporulata negatív, vándorlási egyenlegük azonban minden csoport esetében pozitív értéket mutat.

Foglalkoztatottság: A tisztán jelentős ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető falvakban (I1.1) a helybeni ipari foglalkoztatottak aránya meglehetősen szűk tartományon belül mozog, 27% és 34% között van. Az agrárszektorban foglalkoztatottak aránya megfelel az országos átlagnak, a szolgáltató szektor az átlagnál erősebb, míg az eljárók aránya jóval az országos átlag alatt marad.

Az átlagon felüli helyi ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető települések (I1.2) foglalkoztatási szerkezete hasonló, de a helyi szekunder szektor csak az aktív lakosság 21%-át foglalkoztatja. A kevesebb ipar foglalkoztatott mellett erősebb helyi szolgáltató szektor alakult ki.

Ott, ahol az átlagon felüli ipari foglalkoztatás kismértékű kényszerű ingázással társul (I1.3), a helyi primer szektor foglalkoztatása néhány százalékkal elmarad az altípusba tartozó csoport átlagértékeitől, a helyi terciér szektor viszont jelentősen gyengébb azoknál.

Az ipari falvakra általánosan jellemző a számottevő bejáró 100-200 fő jelenléte, és majdnem minden esetben megoldott a helyi alapfokú oktatás. Ebben a tekintetben a kisebb lélekszámú, jelentős ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető dunántúli aprófalvak vannak, mivel ezeknek csak a felében van helyi iskola, amelyekben a tanulók száma 35-50 fő között mozog.

Területhasználat: Az ipari szerepkörű települések területhasználati adatait csoportbontásban összefoglaló 9. táblázatból is megállapítható, hogy az agrárszerepkörű településekhez hasonlóan az ipari települések művelési ág megoszlása is hasonlít egymáshoz.

A művelés alól kivett területek aránya megfelel az országos átlagnak, sőt, ez az érték általában a tájegységek átlaga alatt marad. Az 1971-es felmérés óta ez a területhasználati forma nem nőtt jelentősebb mértékben, mint az ország más településein.

A szántók aránya bő 10%-kal marad el az agrártelepüléseknél tapasztalható értékektől, és míg az agrárfalvakban a szántók aránya az utóbbi évtizedekben nem változott, az ipari községekben az országos tendenciának megfelelően csökkent. A szántóföldi művelés az alföldi tájegységekben általában elmarad a tájegységekben tapasztalható átlagtól, míg a Dunántúlon megegyeznek az tájegységre jellemző értékekkel.

A szántókkal ellentétben az erdők aránya mind az országos, mind a tájegységek átlagait meghaladja. A rétek és a legelők aránya Duna Tisza köze kivételével megegyezik a tájegységekre jellemző értékekkel, a Duna Tisza közén megfigyelhető számottevő rétgazdálkodás az itt található ipari falvakra nem jellemző.

9. táblázat Az ipari települések főbb csoportjai területhasználatának változása
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	I1.1	13 %	5 %	7 %	4 %	2 %	58 %	9 %
	I1.2	16 %	5 %	9 %	5 %	4 %	55 %	8 %
	I1.3	30 %	6 %	8 %	3 %	2 %	42 %	7 %
	Ipari falvak átlaga	20 %	6 %	9 %	4 %	3 %	49 %	8 %
	Vidéki átlag	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	I1.1	18 %	4 %	8 %	1 %	1 %	52 %	16 %
	I1.2	20 %	4 %	10 %	1 %	2 %	50 %	12 %
	I1.3	34 %	5 %	10 %	1 %	1 %	38 %	10 %
	Ipari falvak átlaga	24 %	4 %	10 %	1 %	2 %	44 %	14 %
	Vidéki átlag	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

A kézimunkaerő-igényes területhasználati módok kert, gyümölcsös és szőlő az országos tendenciáknak megfelelően visszaestek, de 1-2%-os arányban a legtöbb helyen fennmaradtak, mivel a termés alapanyagot jelenthet a helyi élelmiszer-feldolgozóüzemeknek és borászatoknak.

Ipari tevékenység hatása a településszerkezetre: Az ipari tevékenység csak elszórva hagy jelentős nyomot a települések szerkezetén. Azokban a községekben, ahol kistérségi vagy térségi szinten is jelentős az ipari tevékenység, általában a települések szélén, esetenként a régi TSZ-ek területén kialakított üzemek adnak otthont a fő foglalkoztatóknak erre két példa a 21. ábrán látható , míg a kisebb vállalkozók a községekben elszórtan, sokszor lakótelkeiken folytatják tevékenységeiket. Ipari parkok kialakítása igen ritka.

Bányászati tevékenység ezeken a településeken nem jellemző, így az ezekből adódó markáns tájsebekkel sem kell számolni. Ez alól csak egyes hegyvidéki tájegységekben akad egy-két kivétel, mint például az uzsai bazaltkitermelés a Bakonyban.

Aprófalvak esetében gyakori, hogy hiába a jelentős arányú helybeni ipari foglalkoztatott, ez összességében mégsem jelent túl nagy kapacitást, inkább az adott település mikrotérségi vezető szerepéből adódik, és kisvállalkozásokra korlátozódik, amelyek a szomszédos települések lakóinak a szükségleteit is kielégítik, tevékenységük viszont nincs jelenős hatással a településszerkezetre.

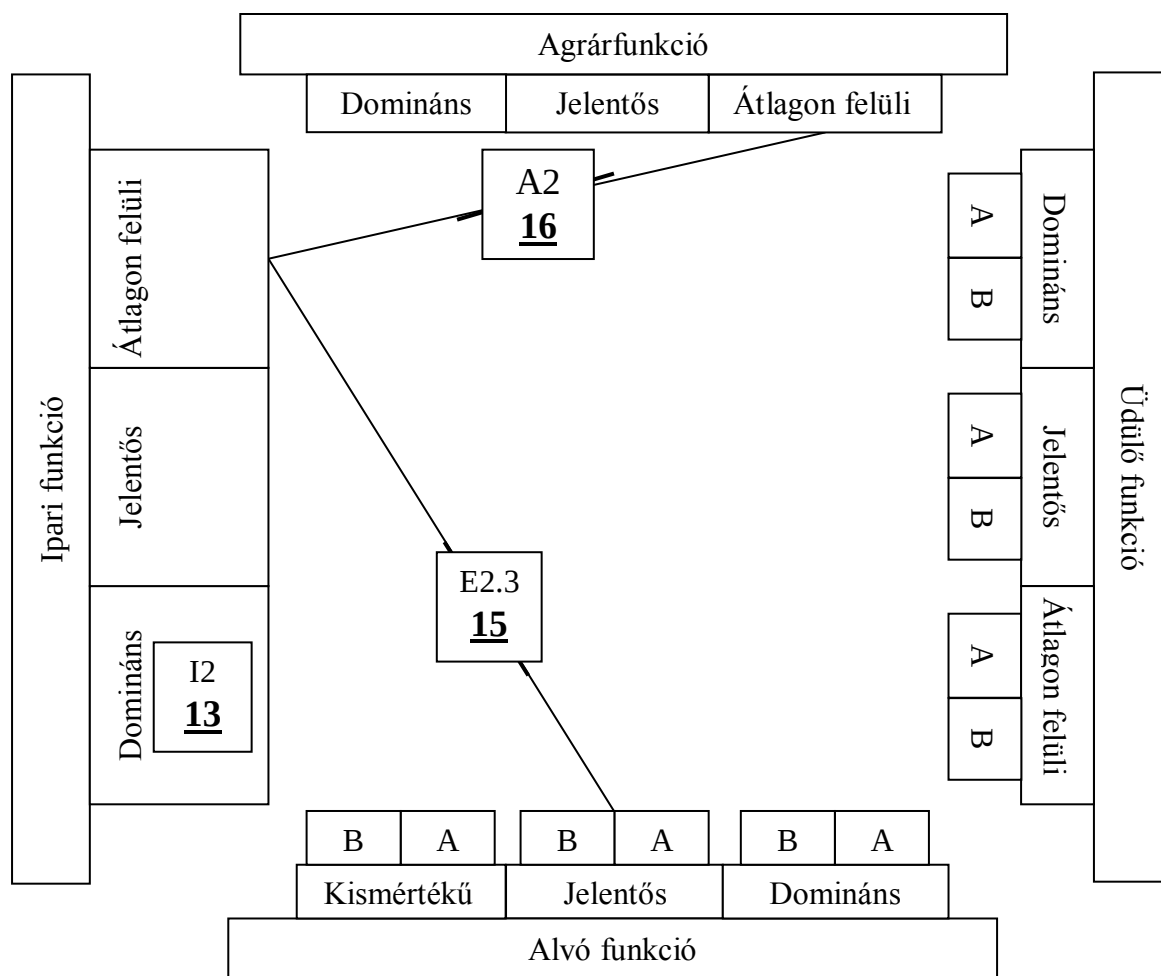
21. ábra Jellegzetes példák ipari szerepkörű települések szerkezetére: egy alföldi és egy dunántúli, tisztán jelentős ipari szerepkörű település, Hernád és Halastó településszerkezete
(Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu)

Ipari tevékenység jellemzői: Azokban a jelentős helyi ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető falvakban (I1.1), ahol megjelent egy nagyobb foglalkoztató, a jellemző tevékenységek az élelmiszeripar és a könnyűipar, kisebb mértékben ffeldolgozó üzemek fordulnak elő.

2) Az ipari falvak kisebb településszámú csoportjai

Az ipari településeknél a kizárólag az adott funkció tekintetében domináló, más tekintetben azonban átlagos paraméterekkel rendelkező falvak csoportja nem teszi ki a vidéki települések állományának 1%-át. A tisztán domináns ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető községek csoportja (I2) azonban csak 24 faluból áll. Ez alátámasztja Beluszky Pál azon megállapítását, hogy az iparosodás olyan tényező, ami gyakran maga után vonja a városiasodást, így kikerül a vidéki települések köréből.

Az ipari falvak kisebb településszámú csoportjainak funkcionális kapcsolódási pontjai az 22. ábrán láthatóak, ezek a csoportok kódjukkal, megnevezésükkel és kapott pontjaikkal a 10. táblázatban vannak összefoglalva. Amint az a 22. ábrán is látható, az átlagon felüli ipari foglalkoztatottság átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal és a település növekedésével nem jár, jelentős alvófunkcióval társulhat.

22. ábra Az ipari falvak kisebb településszámú csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

10. táblázat Az ipari falvak kisebb településszámú csoportjai
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
I2	Tisztán dominánsan ipari szerepkörű települések csoportja	0	3	0	0
A2	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja átlagon felüli ipari szerepkörrel	1	1	0	0
E2.3	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja a település növekedése nélküli, jelentős ingázással	0	1	-2	0

Demográfiai adatok: Ezeknek a falvaknak a lélekszáma igen szélsőséges. Az ingázással is sújtott települések (E2.3) többnyire 100-300 fős aprófalvak, míg az agrárfunkció tekintetében is kiemelkedő alföldi községek (A2) 1500-5000 fős közepes és nagy települések. Természetes szaporulatuk egyöntetűen negatív, vándorlási egyenlegük azonban változó.

Foglalkoztatottság: A tisztán dominánsan ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető települések (I2) helybeni ipari foglalkoztatottjainak aránya átlagosan 30-50%, de Hollóházán a helyi aktív lakosság 72%-át is kiteszi. Ezeken a településeken az összes többi szektor gyengébb

az átlagosnál, ez leginkább az eljárók esetében szembetűnő, esetükben ez az arány az országos átlag 62%-ának a felét sem éri el.

Az agrárfoglalkoztatottsággal és ipari foglalkoztatottsággal is kiemelkedő települések (A2) foglalkoztatási szerkezete igen kiegyensúlyozott. A helybeni szekunder szektor az aktív lakosság 19%-ának ad munkát, a falvak agrárszerepköre ennél általában néhány százalékkal erősebb. Az eljárók aránya alacsony.

Az ipari funkció mellett a jelentős kényszerű ingázással is kiemelkedő községek (E2.3) esetében az agrárfoglalkoztatottság szinte teljesen minimális, a helyi szolgáltató szektor is csak a legszűkebb igényeket tudja kielégíteni, míg átlagosan az aktív keresők 60-75%-a más településre kénytelen ingázni.

A bejárók száma az ipari tevékenységgel domináló községek esetében több száz is lehet, de a többi csoport esetében általában közel sem ekkora jelentőségű, noha egyes esetekben elérhet a 100 főt. Az első két csoport esetében általában megoldott a helyi oktatás, még akkor is, ha ez olykor csak az alsó tagozatra korlátozódik, az ingázással is sújtott települések esetében azonban sokszor ez a lehetőség sem adott.

Területhasználat: A fő csoportoktól eltérően a kisebb településszámú csoportok területhasználatának változása nem mutat egyöntetű képet. Amint az a 11. táblázat adataiból is látszik, hogy a területhasználatra az agrár- és az alvófunkció egyaránt jelentős módosító hatást gyakorol.

11. táblázat Az ipari falvak kisebb településszámú csoportjai területhasználatának változása
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	I2	14 %	8 %	9 %	5 %	4 %	57 %	11 %
	A2	12 %	6 %	10 %	3 %	3 %	63 %	7 %
	E2.3	19 %	11 %	12 %	3 %	1 %	44 %	9 %
	Ipari falvak átlaga	20 %	6 %	9 %	4 %	3 %	49 %	8 %
	Vidéki átlag	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	I2	18 %	7 %	7 %	0 %	3 %	46 %	19 %
	A2	16 %	3 %	8 %	1 %	2 %	58 %	11 %
	E2.3	25 %	7 %	10 %	0 %	1 %	38 %	19 %
	Ipari falvak átlaga	24 %	4 %	10 %	1 %	2 %	44 %	14 %
	Vidéki átlag	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Ipari tevékenység hatása a településszerkezetre: Az ipari tevékenység településszerkezetre való hatását jól szemlélteti a 23. ábra, ahol egy dunántúli és egy észak-magyarországi, dominánsan ipari szerepkörű település szerkezete látható. Az iparterületek vagy közvetlenül csatlakoznak a lakott területhez, vagy a természeti adottságokhoz pl. nyersanyag lelőhelyek való kötődés miatt a külterületen találhatóak. Míg Tófej esetében csak a gyár területe hasít ki egy meglehetősen nagy szeletet a település területéből, Visontán több tájseb is látható, a védősávot igénylő hőerőmű a lakott területtől távolabb esik. Mindkét település esetében megfigyelhető az új

23. ábra Jellegetes példák ipari szerepkörű települések szerkezetére: tisztán dominánsan ipari szerepkörű települések, Tófej és Visonta településszerkezete
(Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu)

lakóterületek elterjedése: az új utcák általában telepszerűek vagy egy út mentén sorakoznak, míg a régi településrészek halmazos szerkezetűek, és maximálisan alkalmazkodnak a domborzati adottságokhoz.

Ipari tevékenység jellemzői: A dominánsan ipari szerepkörű településekre az Alföldön a könnyűipar, a hegyvidékeken elsősorban a kerámiagyárak jelenléte jellemző, melyek között európai jelentőségű üzemek is vannak. Ezen kívül még a porcelánkészítés és a nyersanyag-kitermelés is előfordul.

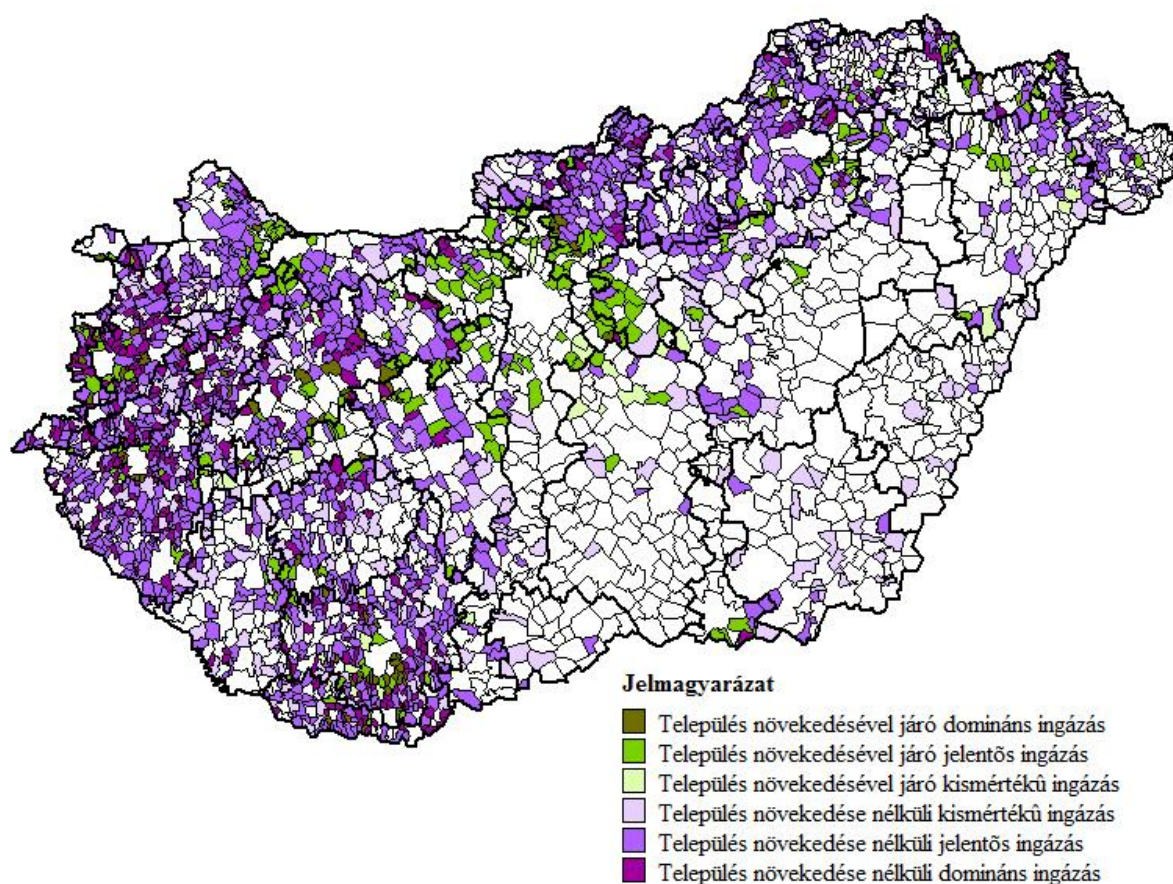
Az ipari falvak jellemzőire visszavezethető általános táj- és településszerkezeti problémák: Ipari falvak esetében a tevékenység függvényében valamilyen legalább a vizuális konfliktusokat feloldó védőzónát célszerű kialakítani, emellett a különböző károsanyag-kibocsátásokra tekintettel megfelelő védőzónát kell kialakítani. Nyersanyagkitermelés esetén gondolni kell a felhagyás utáni rekultivációra, nagyobb volumenű ipari tevékenység esetén pedig ügyelni kell a megnövekedett lakóterületi igény olyan jellegű kiszolgálására, ami illeszkedik a már meglévő településrészekhez, ugyanakkor nem igényel túlzottan nagy arányú területfoglalást. Költséghatékonyság folytán jellemzőek a telepszerű építkezések, amelyek eltérő szerkezetét és megjelenését ugyan indokolja az eltérő bevételi forrás által meghatározott speciális életmód, nem

integráltak a korábban kialakult településrészekhez, az ipari tevékenység felszámolása után pedig igen nehezen hasznosíthatóak.

4.3. ALVÓFALVAK

A legutóbbi népszámlálás szerint Magyarországon az eljárók aránya átlagosan 62% (KSH 2003). Mivel ez az arány olyan magas, ami már nem kedvező egy település szempontjából, mindazokat a falvakat besoroltam az alvófalvak közé, amelyek esetében az eljárók aránya meghaladja az 50%-ot. Az ingázás kiterjedt volta miatt így 2089 település esett ebbe a típusba. Ezek a települések két altípusba sorolhatók aszerint, hogy a település lakossága növekszik vagy pedig stagnál, esetleg csökken. Területi eloszlásuk a 24. ábrán látható. Noha az első altípusba került községek között előfordul, hogy a település növekedése nem a bevándorlásra, hanem a természetes szaporulatra vezethető vissza, ez nem jellemző.

A 24. ábrán jól kirajzolódik a budapesti agglomeráció belső és külső gyűrűjének azon részei, amelyek még többé-kevésbé megőrizték vidéki jellegüket. Erőteljesen kirajzolódik továbbá a győri, a pécsi, a szombathelyi és a székesfehérvári agglomeráció, de a legtöbb megyeközpont szomszédságában található egy-két kedvelt lakóterület, ahova jelenleg is zajlik a városokból való kitelepülés. 403 település tartozik ebbe az altípusba, az alvófalvak 80%-ának népessége nem

24. ábra Az alvótelepülések területi eloszlása a funkció erőssége szerint
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

növekszik. 1686 olyan község van az országban, ahol az aktív lakosság helyi munkalehetőség hiányában ingázásra kényszerül, esetleg már lezajlott a kiköltözési hullám. Ez a funkció az Alföld kivételével az egész országban igen elterjedt, a Dunántúl aprófalvas térségeiben kifejezetten uralkodóvá vált.

1) Az alvófalvak főbb csoportjai

Az alvófalvak főbb csoportjainak funkcionális eloszlása a 25. ábrán látható. Az agrár és az ipari falvakhoz hasonlóan itt is kiemelkednek az egyetlen funkció kiszolgálására specializálódott települések. Ugyan a több kiemelkedő értékkel is jellemezhető településcsoportok kisebbek, az alvó funkció az előző két falutípustól eltérően minden más alapvető funkció mellett megtalálható.

Az alvófalvaknak összesen 11 olyan csoportja van, amely kiteszi a vidéki településállomány 1%-át, ezek közül hármat alkotnak azok a falvak, melyeknek a lélekszáma nő. A településcsoportok kódjukkal, megnevezésükkel és kapott pontjaikkal a 12. és a 13. táblázatokban vannak összefoglalva.

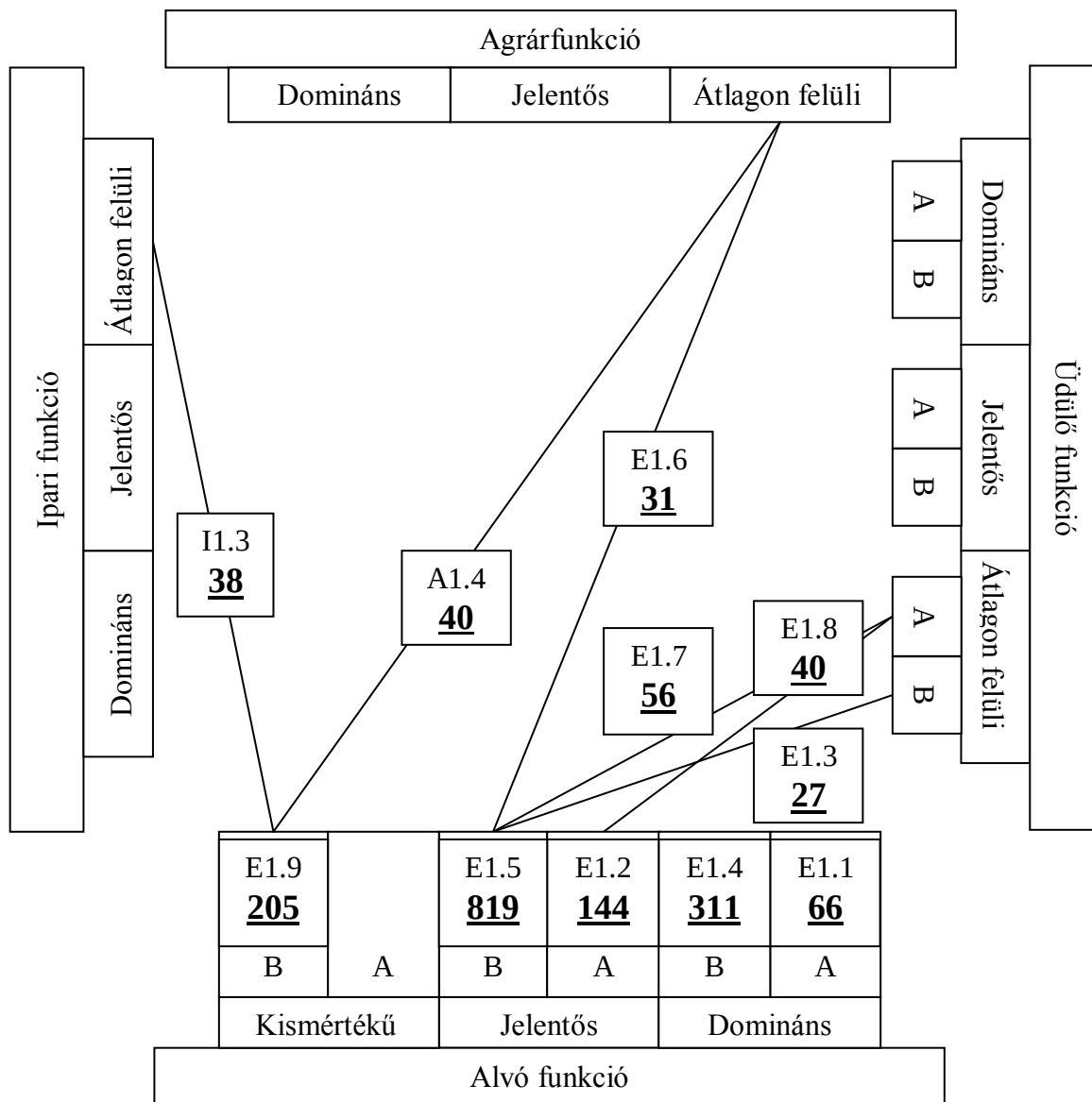
1A) Növekvő alvófalvak főbb csoportjai

A növekvő települések közül domináns az ingázás 79 településen, ezek a falvak átlagosan 30%-kal nőttek az utóbbi húsz évben. A legnagyobb arányú növekedést a Pécs melletti Keszű könyvelhette el, ami 1990-ben még csak törpefalu volt, mára azonban akkori népessége megháromszorozódott, így közepes méretű községgé vált. 227 településen az ingázás az országos átlagnak megfelelően jelentős. A kizárólagosan jelentős alvó funkciójú települések növekedése általában 20%-os, azok, amelyek idegenforgalmi szerepkört is betöltenek, ennél jóval nagyobb arányban is növekedhettek. Telki egyedülállóan közel megötszörözte lakóinak számát a vizsgált időszakban. Növekvő település esetében a kismértékű ingázás nem jellemző, mindössze 49 ilyen település van az országban, többsége az Alföldön található.

Demográfiai adatok: A települések lélekszáma az ingázás mértékével fordítottan arányos. A dominánsan ingázással sújtott települések (E1.1) a legkisebbek, ezek többnyire 500-800 fős aprófalvak, a jelentős ingázással jellemezhető községek (E1.2) népessége 800-2000 fő, míg ahol ez az érték idegenforgalomi szerepkörrel is párosul (E1.3), ott 2200-3000 fő. Természetes szaporulatuk szinte minden esetben negatív, vándorlási egyenlegük viszont egyértelműen pozitív.

Foglalkoztatottság: Az ingázás a domináns alvófalvakban (E1.1) átlagosan 85%, de szélsőséges esetben a 100%-ot is elérheti. (A 95%-nál nagyobb értékek esetében azonban a növekedés

egyértelműen a természetes szaporulatra vezethető vissza.) Helybeni agrár és ipari foglalkoztatottjai aránya elenyésző, a helybeni szolgáltató szektor is csak a legszűkebb igényeket elégíti ki. A bejárók száma az alvó funkció erősségével fordítottan arányos. A jelentős ingázást elkönyvelő településeken (E1.2 és E1.3) a helybeni primer és szekunder szektor helyzete az előzőhöz hasonló, a magasabb arányú helybeni foglalkoztatottság egyértelműen a szolgáltató

25. ábra Az alvófalvak főbb csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

12. táblázat Az alvófalvak főbb csoportjai 1A (Növekvő népességű alvófalvak)
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
E1.1	A település növekedésével járó, kizárólag domináns ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	3	0
E1.2	A település növekedésével járó, kizárólag jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	2	0
E1.3	A település növekedésével járó, kizárólag jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően	0	0	2	1

	üdülőházakra épülő idegenfogalmi szerepkörrel				
--	---	--	--	--	--

13. táblázat Az alvófalvak főbb csoportjai 1B (Stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak)
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
E1.4	A település növekedése nélküli, kizárólag domináns ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	-3	0
E1.5	A település növekedése nélküli, kizárólag jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	-2	0
E1.6	A település növekedése nélküli, jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli agrárszerepkörrel	1	0	-2	0
E1.7	A település növekedése nélküli, jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenfogalmi szerepkörrel	0	0	-2	1
E1.8	A település növekedése nélküli, jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően vendégéjszakákon alapuló idegenfogalmi szerepkörrel	0	0	-2	-1
E1.9	A település növekedése nélküli, kizárólag kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	-1	0
A1.4	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja a település növekedése nélküli kisebb mértékű ingázással	1	0	-1	0
I1.3	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja a település növekedése nélküli, kismértékű ingázással	0	1	-1	0

szektort erősíti, meglepő módon a tercier szektor semmivel sem erősebb az idegenforgalmi szerepkörrel is bíró települések esetében, mint a tisztán alvó funkciójú falvakban.

A domináns alvófalvakban (E1.1) a máshol élő foglalkoztatottak száma minimális, míg a csak kismértékű ingázással jellemezhető idegenforgalmi szerepkörű településeken (E1.3) a bejárók száma 130-170 fő között mozog. A domináns alvófunkciójú falvak (E1.1) kivételével, ahol legfeljebb alsó tagozat működik, a növekvő alvótelepüléseken van helyi alapfokú oktatás.

14. táblázat Az alvófalvak főbb csoportjai területhasználatainak változása 1A
(Növekvő népességű alvófalvak)
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	E1.1	14 %	6 %	7 %	4 %	2 %	58 %	7 %
	E1.2	15 %	5 %	8 %	4 %	6 %	54 %	9 %
	E1.3	16 %	3 %	6 %	6 %	4 %	52 %	9 %
	Alvófalvak A átlaga	16 %	5 %	8 %	5 %	5 %	55 %	10 %
	Alvófalvak átlaga	19 %	6 %	8 %	4 %	2 %	53 %	8 %
	Vidéki átlag	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	E1.1	17 %	4 %	7 %	2 %	2 %	54 %	14 %
	E1.2	18 %	3 %	7 %	1 %	1 %	53 %	15 %
	E1.3	20 %	2 %	5 %	2 %	2 %	50 %	18 %
	Alvófalvak A átlaga	20 %	3 %	7 %	2 %	2 %	49 %	17 %
	Alvófalvak átlaga	23 %	4 %	8 %	1 %	1 %	49 %	14 %
	Vidéki átlag	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Területhasználat: Az agrár és az ipari szerepkörű településekhez hasonlóan az alvófalvak művelési ág megoszlása is hasonlít egymáshoz. Az országos átlagtól is nagyon kicsi eltérések tapasztalhatók, ezt mutatja a területhasználati adatokat csoportbontásban összefoglaló 14. táblázat. Tájegységenként azonban jelentősek lehetnek az eltérések.

A művelés alól kivont területek aránya általában néhány százalékkal meghaladva a tájegységi átlagot 10 és 18% között változik. A kézimunka igényes területhasználati módok egységesen visszaszorultak, bár a Zalai dombságban, a Baranyai dombságban és a Nyírségben még átlagon felüli értékek tapasztalhatóak. A rétek aránya a Zalai dombságban a legkiemelkedőbbek, de átlagon felüliek a Felső-Tisza vidéken és a Bakonyban is. A legelőgazdálkodás néhány százalékkal marad el a tájegységi átlagoktól, kivéve a Sopron Vasi síkot, ahol ez a területhasználati forma szinte teljesen hiányzik. A termőterületek közül a szántók haladják meg legnagyobb mértékben a tájegységre jellemző értékeket, nem sokkal maradnak el az agrárfalvak esetében tapasztalható arányoktól. A szántókkal ellentétben az erdők kiterjedése szinte mindig jelentősen elmarad a tájegységre jellemző értékektől.

Az alvófunkció hatása a településszerkezetre: Az alvófalvak területhasználati ugyan nem mutat speciális eltéréseket, a települések szerkezetének jellegzetességei már sokkal inkább szembeszökőek. A kiköltözéssel leginkább érintett települések esetében a településszerkezet igen jelentős változáson mehet át, hiszen szükség van új lakóterületek kijelölésére. A régi és az új településrészek sok esetben nem harmonizálnak egymással: utcahálózatuk, telekosztásuk, épületeik is jelentősen eltérnek egymástól.

Új településrészek először általában az utcák meghosszabbításával keletkeznek, nagyobb, összefüggő lakóterületek kijelölésekor az új parcellák legtöbbször egy új tömbben helyezkednek el. A régi és az új településrészek közötti különbségeket mindkét esetben jól szemlélteti a 26. ábra. Az új településrészek az utcahálózat kevésbé alkalmazkodik a terepadottságokhoz,

26. ábra Jellegzetes példák domináns ingázással jellemezhető, növekvő alvófalvak szerkezetére: egy halmazos és egy egyutcsás település, Sé és Veszprémfajsz településszerkezete
(Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu)

inkább valamilyen mértani formát vesz fel, halmazos, szabálytalan szerkezet egyáltalán nem fordul elő.

A telkek szerkezetében és beépítésben jelentkező különbségeket a 27. ábra szemlélteti. Az újonnan parcellázott telkek a régi településrészek telkeinél kisebbek, alakjuk nem hosszúkas, inkább négyzetes. A telkeken gazdasági épületek elhelyezése nem jellemző, haszonkertek vagy vegyes felhasználású kertek helyett gyepesített díszkertek kerülnek kialakításra. A lakóházak elhelyezése, mérete, beosztása, stílusa is jelentősen eltér a régi településrészekben tapasztalható gyakorlattól: az oldalhatáron álló beépítést felváltja a lakóépületek szabadon álló elhelyezési módja, a földszintes épületek helyett az egy vagy

27. ábra Jellegzetes példák jelentős ingázással jellemezhető, növekvő alvófalvak szerkezetére: Páty és Kópháza régi és új parcelláinak szerkezetei
(Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu)

kétszintes házak építése jellemző. Összességében elmondható, hogy bár ezek a településrészek is laza beépítésűek, így vidéki településrésznek tekinthetők, karakterük kertvárosias, jól megkülönböztethető a régi településrészek falusias karakterétől.

Az ingázás jellemzői: A domináns ingázással sújtott települések eljáróinak 40%-a az iparban, 40%-a a szolgáltató szektorban dolgozik, jelentős ingázás esetében az szekunder szektorban foglalkoztatott eljárók aránya alacsonyabb, a helybeni ipari és szolgáltató szektor viszont erősebb. A lakosok Budapest vonzáskörzetének kivételével általában az adott kistérségen belül ingáznak, és a legközelebbi várost keresik fel, az utazás során legfeljebb két-három településen haladnak keresztül. Budapest vonzáskörzete ennél jóval nagyobb, ide szinte minden szomszédos megyéből jelentős az ingázók száma, akiknek az utazási ideje az átlagosnál kétszer-háromszor hosszabb is lehet. Közös vonása ennek a típusú ingázásnak a fejlett közlekedési infrastruktúra, mind az utak minősége, mind a tömegközlekedés tekintetében.

1B) Stagnáló vagy csökkenő alvófalvak főbb csoportjai

A nem növekvő alvófalvak adják jelenleg az ország településtípusainak gerincét. Az ide tartozó községek ötödén marad az ingázás szintje az országos átlag alatt, az ötödén pedig

dominál, ám hatvan százalékan átlagos értéket vesz fel. A legnagyobb településcsoportot a település növekedése nélküli, csak jelentős ingázással jellemezhető községek adják, ami egyedül a vidéki településállomány 30%-át teszi ki.

Demográfiai adatok: A domináns ingázással sújtott települések (E1.4) törpe és aprófalvak. Az ingázók arányának csökkenésével a települések lélekszáma fordítottan arányos. Jelentős ingázással jellemezhető települések (E1.5, E1.6, E1.7, E1.8) egy része már közepes méretű, lélekszámuk átlagosan 700 és 1500 fő között mozog, az idegenforgalmi szerepkörű falvak ezeknél is nagyobbak, de ritkán haladják meg a 2000 főt. Ugyan sokszor jellemző rájuk kismértékű bevándorlás, de mivel természetes szaporulatuk egyöntetűen negatív, a lakosság száma stagnál vagy csökken.

Foglalkoztatottság: Domináns ingázás (E1.4) esetén a helybeni foglalkoztatási szerkezet megegyezik a hasonlóan erősen specializálódott, ám növekvő alvófalvaknál leírtakkal: az ingázók aránya átlagosan 85%, a helyi foglalkoztatás csak a legszűkebb igényeket képes kielégíteni. A jelentős ingázással jellemezhető településeken (E1.5, E1.6, E1.7, E1.8) az eljárók aránya átlagosan 69%, a helyben foglalkoztatottak magasabb aránya az erősebb szolgáltató és ipari szektorokban nyilvánul meg. A bejárók száma ezekben a községekben elenyésző, kivételt ez alól legfeljebb a döntően vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel is rendelkező falvak (E1.8) alkotnak, ahol akár 100 más településen élő is kap munkát. Ennek az altípusnak az oktatási helyzete a leggyengébb, a falvak általában csak közösen tudnak alapfokú oktatási intézményeket fenntartani, ezért a kisebb településeken általában legfeljebb csak alsó tagozat működik.

Területhasználat: Mivel ez az altípus adja a vidéki településállomány több, mint 60%-át, nagy súlyuk révén az országos átlagok megállapításánál természetes, hogy amin azt a 15. táblázat is mutatja, az altípus területhasználat változásának tendenciái jóformán teljesen megegyeznek az országosan is jellemző folyamatokkal és arányokkal. A művelés alól kivont területek aránya valamivel elmarad a növekvő alvófalvaknál tapasztalható értékektől, hiszen új lakóterületek nem kerülnek kijelölésre. A kézimunkaerőt igénylő területhasználati módok visszaestek, bár az idegenforgalmi szerepkörrel is rendelkező települések esetében valamivel kisebb mértékben. A szántók aránya 1970 óta néhány százalékkal csökkent, 50% körüli, a tisztán ingázással jellemezhető falvakban 49 és 55% közötti értéket vesz fel. A legelőgazdálkodás stabil, a rétek aránya néhány százalékkal csökkent. A szántók mellett a legnagyobb szórás az erdők arányában figyelhető meg, mely minden csoport esetében növekszik ugyan, de ez az egyes tájegységek adottságai szerint 18% és 35% között változik.

Az alvófunkció hatása a településszerkezetre: Mivel ezeknek a településeknek sem a lélekszáma nem nő, sem új, speciális funkciót betöltő településrészek nem alakulnak ki, légifelvételekkel is alátámasztható településszerkezeti változások nem mutathatók ki. Az

15. táblázat Az alvófalvak főbb csoportjai területhasználatának változása 1B
(Stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak)
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	E1.4	18 %	7 %	7 %	3 %	1 %	53 %	7 %
	E1.5	19 %	6 %	8 %	4 %	2 %	52 %	7 %
	E1.6	18 %	7 %	8 %	2 %	1 %	56 %	7 %
	E1.7	23 %	6 %	9 %	3 %	3 %	46 %	8 %
	E1.8	21 %	4 %	8 %	3 %	2 %	53 %	11 %
	E1.9	15 %	5 %	10 %	4 %	1 %	58 %	6 %
	A1.4	14 %	6 %	8 %	2 %	1 %	63 %	8 %
	I1.3	32 %	5 %	8 %	3 %	2 %	42 %	6 %
	Alvófalvak B átlaga	19 %	6 %	8 %	4 %	2 %	53 %	8 %
	Alvófalvak átlaga	19 %	6 %	8 %	4 %	2 %	53 %	8 %
	Vidéki átlag	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	E1.4	22 %	4 %	8 %	1 %	1 %	52 %	12 %
	E1.5	23 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	13 %
	E1.6	21 %	3 %	7 %	0 %	0 %	56 %	11 %
	E1.7	25 %	4 %	9 %	1 %	2 %	42 %	16 %
	E1.8	22 %	3 %	9 %	1 %	1 %	47 %	14 %
	E1.9	18 %	3 %	9 %	1 %	1 %	55 %	12 %
	A1.4	18 %	3 %	6 %	0 %	1 %	58 %	13 %
	I1.3	35 %	4 %	9 %	0 %	1 %	40 %	10 %
	Alvófalvak B átlaga	23 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	13 %
	Alvófalvak átlaga	23 %	4 %	8 %	1 %	1 %	49 %	14 %
	Vidéki átlag	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

alvófunkció ebben az esetben a falvak karakterében idéz elő változásokat, ám ezek nem tükröződnek statisztikai adatokban: a külterületek egy részének felhagyása és mindenekelőtt a telkek hagyományosan falusiastól eltérő használata mintaterületek vizsgálata után értékelhető.

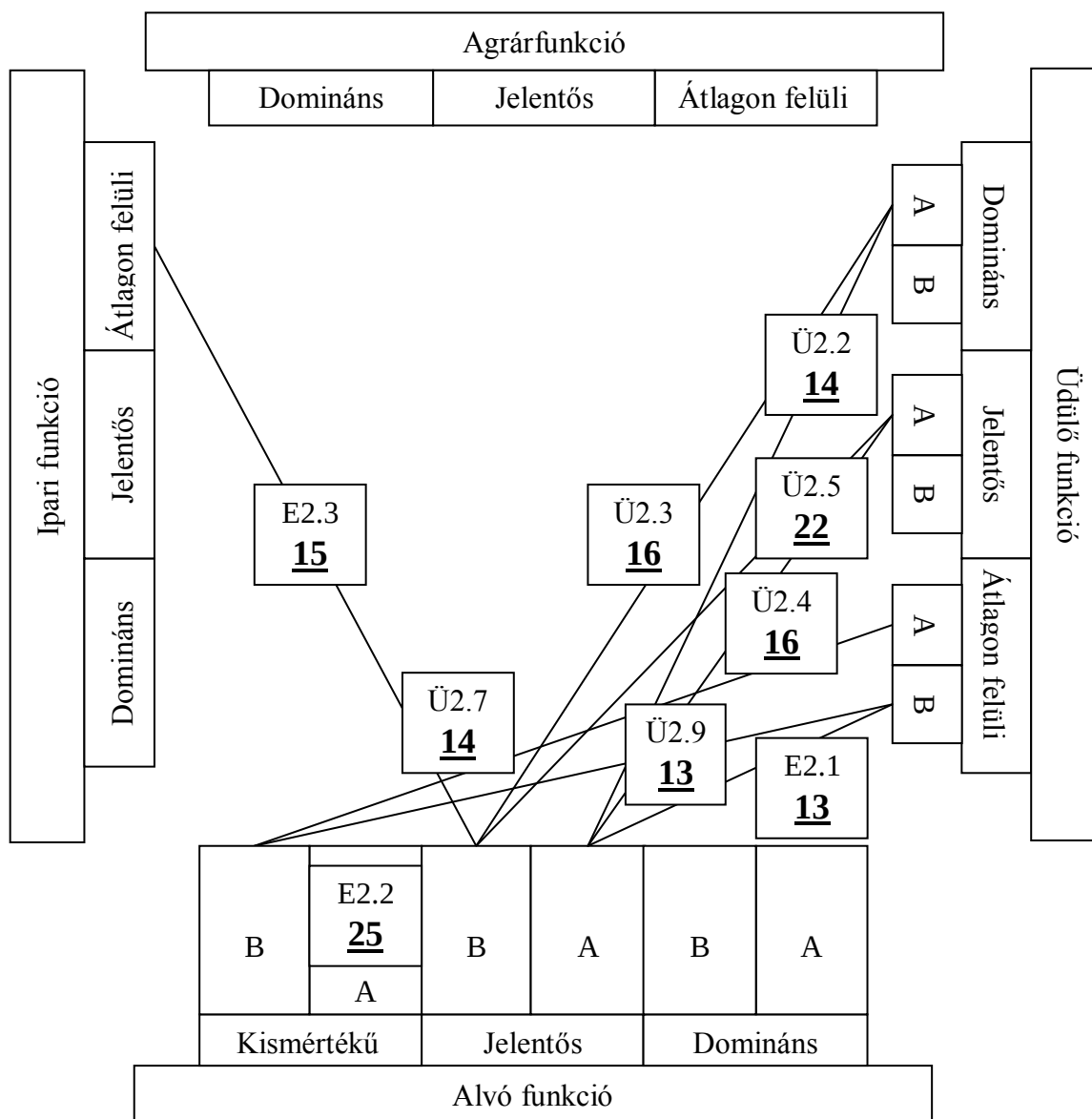
Az ingázás jellemzői: A növekvő alvófalvaktól eltérően azoknak a településeknek a lakói, akik kényszerűségből ingáznak, sokszor jóval hosszabb utat kénytelenek naponta megtenni, jóval szerényebb közlekedési infrastruktúra mellett. A gyenge tömegközlekedés miatt olykor a kisebb távolságok is nehezen leküzdhetőek, a személygépkocsik aránya pedig alacsonyabb, mint a növekvő alvófalvakban. Az ezeken a településeken élők nagyobb arányban dolgoznak az ipari, mint a szolgáltató szektorban, ami alacsonyabb iskolai végzettségükre utal. A mezőgazdasági szektorban foglalkoztatott ingázók aránya minden településcsoport esetében alacsony, legfeljebb 5%.

2) Az alvófalvak kisebb településszámú csoportjai

Az alvófalvak kisebb településszámú csoportjainak funkcionális kapcsolatait a 28. ábra mutatja, a csoportok kódjukkal, megnevezésükkel és kapott pontjaikkal a 16. és a 17. táblázatokban vannak összefoglalva. Amint az a 28. ábrán is látszik, az alvó funkció alapvetően üdülőfunkcióval társul, azon belül is jellemzően az üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkör jellemző.

2A) Növekvő alvófalvak kisebb településszámú csoportjai

Ezt az altípust négy csoport alkotja, ahol jelentős alvófunkció kapcsolódik különféle erősségű és jellegű idegenforgalmi szerepkörrel. Az ide tartozó települések egyik esetben sem csoportosulnak egy-két tájegységben, hanem viszonylag egyenletesen helyezkednek el szerte az országban.

28 ábra Az alvófalvak kisebb településszámú csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

16. táblázat Az alvófalvak kisebb településszámú csoportjai 2A (Növekvő népességű alvófalvak)
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
Ü2.2	Döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedésével járó, jelentős ingázással	0	0	2	3
Ü2.4	Döntően üdülőházakra épülő, jelentős idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedésével járó, jelentős ingázással	0	0	2	2
E2.1	A település növekedésével járó, jelentős ingázás átlagon felüli, döntően vendégéjszakákon alapuló idegenforgalmi szerepkörrel	0	0	2	-1
E2.2	A település növekedésével járó, kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	1	0

17. táblázat Az alvófalvak kisebb településszámú csoportjai 2B
(Stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak)
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
E2.3	A település növekedése nélküli, jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli ipari szerepkörrel	0	1	-2	0
Ü2.3	Döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedése nélküli, jelentős ingázással	0	0	-2	3
Ü2.5	Döntően üdülőházakra épülő, jelentős idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedése nélküli, jelentős ingázással	0	0	-2	2
Ü2.7	A település növekedése nélküli, kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörrel	0	0	-1	1
Ü2.9	A település növekedése nélküli, kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel	0	0	-1	-1

Demográfiai adatok: Bár néhány esetben apró vagy akár törpefalvak is tagjai ezeknek a csoportoknak, erre az altípusra a közepes és nagy falvak jellemzőek, amelyeknek átlagos lélekszáma 1100 és 4500 fő között mozog. Természetes szaporulatuk többnyire negatív, vándorlási egyenlegük azonban minden esetben pozitív.

Foglalkoztatottság: Az eljárók aránya a jelentős ingázással jellemezhető települések esetében 70% körül van. Az idegenforgalmi szerepkör hatására a helybeni foglalkoztatottak többsége a szolgáltató szektorban dolgozik, az ipari szektor igen szűk körű, az agrárszektor pedig egészen minimális. Az eljárók többsége a harmadik, kisebb részben a második szektor foglalkoztatottja, ami megfelel a növekvő alvófalvak főbb csoportjainak eljáróira jellemző foglalkoztatottsági szerkezettel. Az alvófalvaktól eltérően a legtöbb település jelentős számú bejárónak tud munkát adni, különösen, ha az adott község rendelkezik kereskedelmi szálláshelyekkel. A települések mintegy felén biztosított a helyi alapfokú oktatás.

Területhasználat: A 18. táblázatban is megfigyelhető, hogy a több tekintetben is kiemelkedő, speciálisan fejlődő alvófalvak területhasználatára sokkal nagyobb változatosság jellemző, mint az alvófalvak főbb csoportjaira. A művelés alól kivont területek aránya az idegenforgalmi szerepkört is betöltő településcsoportok esetében jelentősen magasabb a megszokottnál, különösen a döntően üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkör esetében. A kézimunkát igénylő területhasználati módok ugyan általában ezekben a falvakban is csökkentek, de az átlagosnál kisebb mértékben, a döntően üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel is rendelkező települések esetében viszont arányuk nőtt. A szántók aránya az üdülő funkció

18. táblázat Az alvófalvak kisebb településszámú csoportjai területhasználatának változása 2A
(Növekvő népességű alvófalvak)
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Ü2.2	28 %	4 %	11 %	4 %	4 %	45 %	29 %
	Ü2.4	19 %	4 %	9 %	4 %	5 %	47 %	14 %
	E2.1	17 %	5 %	7 %	4 %	1 %	59 %	9 %
	E2.2	10 %	4 %	8 %	5 %	3 %	64 %	7 %
	Alvófalvak A átlaga	16 %	5 %	8 %	5 %	3 %	55 %	10 %
	Alvófalvak átlaga	19 %	6 %	8 %	4 %	2 %	53 %	8 %
	Vidéki átlag	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Ü2.2	32 %	2 %	5 %	5 %	3 %	20 %	30 %
	Ü2.4	20 %	2 %	6 %	2 %	3 %	39 %	26 %
	E2.1	24 %	2 %	5 %	2 %	1 %	50 %	16 %
	E2.2	14 %	3 %	8 %	1 %	1 %	61 %	12 %
	Alvófalvak A átlaga	20 %	3 %	7 %	2 %	2 %	49 %	17 %
	Alvófalvak átlaga	23 %	4 %	8 %	1 %	1 %	49 %	14 %
	Vidéki átlag	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

erősségével egyenes arányban esett vissza, domináns idegenforgalmi funkció esetén mindössze átlagosan a települések 20%-át teszik ki. Az extenzív területhasználati módok területének aránya és változásai felelnek meg legjobban az országos tendenciáknak.

2B) Stagnáló vagy csökkenő alvófalvak kisebb településszámú csoportjai

A nem növekvő alvófalvak öt kisebb településszámú csoportot alkotnak: jelentős vagy kismértékű ingázás kapcsolódik különféle erősségű, jellemzően üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel, egy esetben pedig az átlagosnál fejlettebb ipari tevékenységgel. Az átlagosnál fejlettebb ipari tevékenységgel is jellemezhető alvófalvak (E2.3) a Zalai dombságban, a döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenforgalmi szerepkörű alvófalvak (Ü2.3) a Bakonyban csoportosulnak, a többi településcsoport nem koncentrálnak, noha inkább a hegyvidékeken fordulnak elő.

Demográfiai adatok: Az átlagosnál fejlettebb ipari tevékenységgel is jellemezhető alvófalvak (E2.3) és a döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenfogalmi szerepkörű alvófalvak (Ü2.3) törpefalvak, lakosságszámuk 100 és 400 fő között van. A többi csoport települései ennél nagyobbak, de ritkán érik el a 2000 főt.

Foglalkoztatottság: Az eljárók aránya a jelentős ingázással jellemezhető települések esetében 66-70%, a kismértékű ingázással érintett falvakban 55-56% körüli. A csak kismértékű ingázással érintett községekben a több helyi foglalkoztatott egyenletesen oszlik el a különböző nemzetgazdasági ágakban. Az eljárók esetében általában az ipari foglalkoztatottak aránya legmagasabb, ami megfelel a nem növekvő alvófalvak főbb típusainál tapasztaltakkal. A bejárók száma az előző altípusnál alacsonyabb, kivételt a döntően vendégéjszakákra alapozott idegenfogalmi szerepkörű alvófalvak (Ü2.9) és az átlagosnál fejlettebb ipari tevékenységgel is jellemezhető alvófalvak (E2.3) jelentenek, ahol a bejárók száma a 90-150 főt is elérheti.

Területhasználat: Bár az ebbe az altípusba tartozó településcsoportok községeinek területhasználatára is mutat némi szórást, a döntően üdülőházakra épülő, amint azt a 19. táblázat is mutatja, a domináns idegenfogalmi szerepkörű alvófalvak csoportja (Ü 2.3) mutatja a legjelentősebb eltérést. A művelés alól kivont területek arányait tekintve kiemelkedik, ahol ez az arány meghaladja a 20%-ot. Szintén ez az a csoport, ahol a többivel ellentétben nem csökkent, hanem nőtt a kézimunkaerőt igénylő területhasználati módok aránya. A szántók aránya is ezekben a községekben a legalacsonyabb. Az extenzív területhasználati módok az intenzívekénél sokkal stabilabbak, a vizsgált időszakban nemigen változtak.

19. táblázat A stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak kisebb településszámú csoportjai területhasználatának változása 2B (Stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak)
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	E2.3	19 %	11 %	12 %	3 %	1 %	44%	9 %
	Ü2.3	20 %	8 %	10 %	2 %	8 %	30 %	15 %
	Ü2.5	23 %	6 %	7 %	2 %	4 %	41 %	8 %
	Ü2.7	23 %	5 %	8 %	2 %	2 %	43 %	8 %
	Ü2.9	15 %	4 %	9 %	3 %	1 %	63 %	8 %
	Alvófalvak B átlaga	19 %	6 %	8 %	4 %	2 %	53 %	8 %
	Alvófalvak átlaga	19 %	6 %	8 %	4 %	2 %	53 %	8 %
	Vidéki átlag	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	E2.3	25 %	7 %	10 %	0 %	1 %	37 %	19 %
	Ü2.3	24 %	7 %	9 %	2 %	9 %	27 %	22 %
	Ü2.5	29 %	2 %	7 %	1 %	2 %	43 %	16 %
	Ü2.7	28 %	5 %	7 %	1 %	1 %	44 %	13 %
	Ü2.9	16 %	2 %	7 %	1 %	1 %	61 %	11 %
	Alvófalvak B átlaga	23 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	13 %
	Alvófalvak átlaga	23 %	4 %	8 %	1 %	1 %	49 %	14 %
	Vidéki átlag	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Az alvófalvak jellemzőire visszavezethető általános táj- és településszerkezeti problémák:

Növekvő népességű alvófunkciójú falvaknál a legáltalánosabb és legszembeszökőbb probléma az új és a korábban kialakult településrészek közötti kapcsolatok és összhang hiánya. Az új településrészeken folytatott életmód ebben az esetben is eltér a régebbi településrészeken folytatott életmódtól, amit ezeknek a területeknek a fizikai kialakítása is alátámaszt: a közintézmények, a kereskedelmi- és vendéglátóipari egységek, a közösségi terek általában alulreprezentáltak, mint ahogy a parcellák is számottevően kisebbek a régebben kialakult településrészekre jellemző telkeknél, ami azok használati lehetőségeit is jelentősen befolyásolja.

Agglomerációk esetében további probléma a települések összenövése, ami megnehezíti az ökológiai hálózatok folytonosságának biztosítását, ezen kívül csökkenti a települések egyediségre való törekvésének hatékonyságát, valamint növeli a városi területekhez fűződő környezeti és társadalmi problémákat, ezzel több szemszögből is a tájdiverzitás csökkenését eredményezi.

Stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak esetében légifelvételekkel is alátámasztható szerkezeti módosulások nem mutathatóak ki, de a csökkenő emberi erőforrás és a megváltozott életmód szükségszerűen a kézimunkaigényes területhasználati módok csökkenésével és a tájszerkezet mozaikosságának elvesztésével jár.

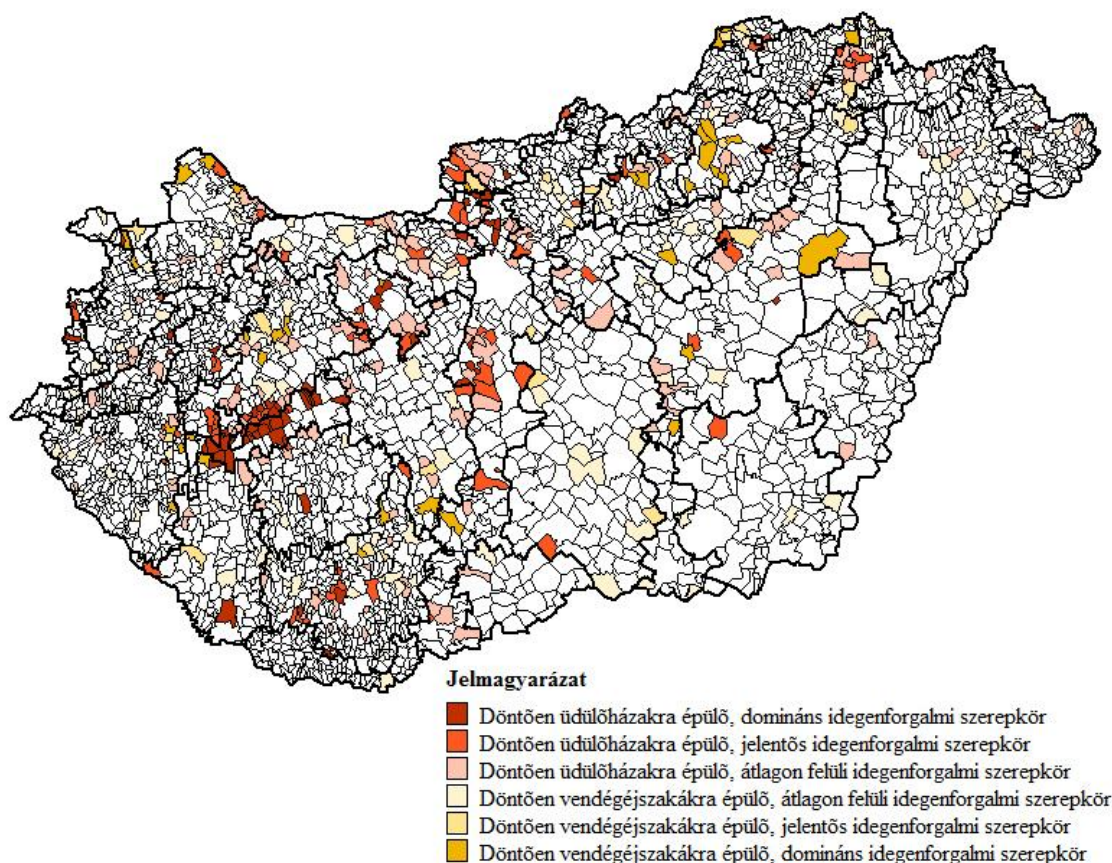
4.4. ÜDÜLŐFALVAK

Az üdülőfalvaknak két fő típusa van: ahol az üdülőházas építkezés jellemző, illetve ahol számottevő vendégéjszakát tudnak évente elszámolni. 486 olyan, általam vidékinek minősített település van, ahol az üdülők aránya eléri a 10%-ot vagy az 1000 vendégéjszakát. Területi eloszlásuk a 29. ábrán látható.

Az elsősorban üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörű falvak az ország két legkedveltebb turisztikai célterületén csoportosulnak, a Balatonnál és a Dunakanyarnál kialakított kiemelt üdülőkörzetekben, míg a Mátra és a Bükk térségében a települések inkább kereskedelmi vendégéjszakáik magas számával tűnnek ki. Üdülőfalvak csoportosulása figyelhető meg továbbá a Szigetközben, a Duna középső szakaszán, az Alföld északi részén, a Zemplénben, a Bakonyban, a Vértesben és a Mecsekben.

1) Az üdülőfalvak főbb csoportjai

Az idegenforgalmi szerepkörű községek főbb csoportjainak funkcionális kapcsolatait a 30. ábrán látható, melyből kitűnik, hogy az üdülőfunkció minden esetben csupán átlagon felüli, és jelentős alvófunkcióval társul. A településcsoportok kódjukkal, megnevezésükkel és kapott pontjaikkal a 20. táblázatban vannak összefoglalva.

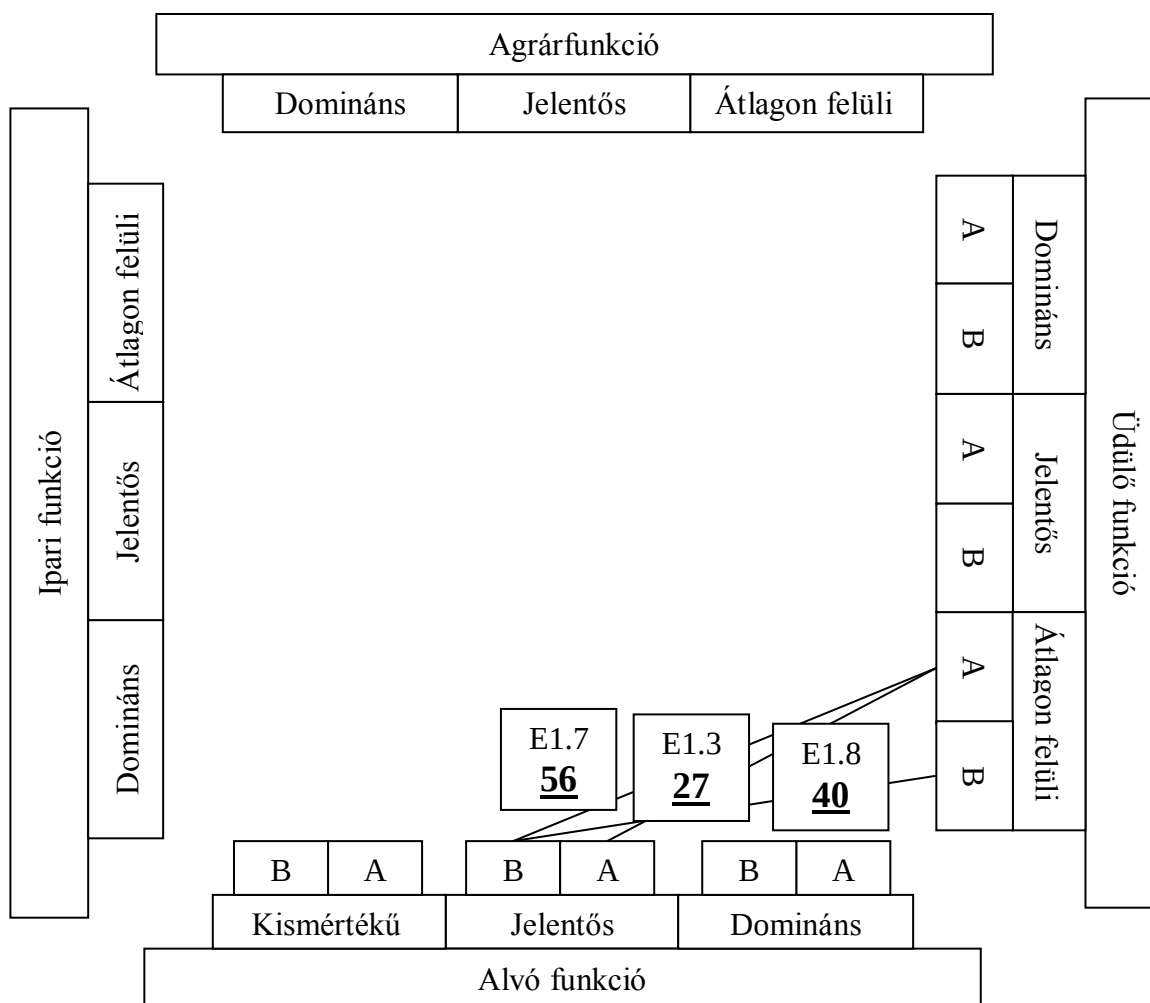
29. ábra Az üdülő települések területi eloszlása a funkció erőssége szerint

(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Demográfiai adatok: Az ide tartozó települések meglehetősen nagyok általában közepes méretű falvak. A nem növekvő településeket (E1.7, E1.8) is 700-2000 fő lakja, a növekvő községek (E1.3) lélekszáma pedig a 3000 főt is elérheti. Természetes szaporulatuk negatív, vándorlás egyenlegük viszont többnyire pozitív.

Foglalkoztatottság: Az eljárók aránya meghaladja az országos átlagot, 68-73%, a helybeni szolgáltatóiparban foglalkoztatottak aránya viszont valamivel átlag alatti, 17-20%. A bejárók száma azonban a vendégszákák tekintetében is kiemelkedő települések esetében a 100-150 főt is elérheti. A nem növekvő településeken (E1.7, E1.8) legfeljebb az alsó tagozat működik, a növekvő községekben (E1.3) azonban többnyire helyben biztosított az alapfokú oktatás.

Területhasználat: Bár az egyes csoportok művelési ágainak megoszlásában vannak kisebb különbségek, a 21. táblázat jól mutatja az idegenforgalmi funkcióval járó jellegzetességeket a területhasználat változásában. A művelés alól kivont területek az üdülőházak magas számával kitűnő csoportokban (E1.3 és E1.7) az országos átlagnál $\neg$ és a tájegységi átlagoknál $\neg$ jelentősebb növekedésen mentek keresztül a vizsgált időszakban, és a települések közigazgatási

30. ábra Az üdülő települések főbb csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

20. táblázat Az üdülőfalvak főbb csoportjai (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
E1.3	A település növekedésével járó, kizárólag jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenfogalmi szerepkörrel	0	0	2	1
E1.7	A település növekedése nélküli, jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenfogalmi szerepkörrel	0	0	-2	1
E1.8	A település növekedése nélküli, jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően vendégéjszakákon alapuló idegenfogalmi szerepkörrel	0	0	-2	-1

területéhez mérten jelenleg is az átlagosnál nagyobb kiterjedésűek. A kert- és a szőlőművelőknek köszönhetően a kézimunkát igénylő területhasználati módok az átlagosnál kevésbé estek vissza, mint más térségekben. A szántók aránya még megközelíti az országos értéket, ám a tájegységre jellemző arányt már nem éri el, és az üdülőfunkció erősödésével ez a művelési ág egyre jobban visszaesik. Ebben az esetben is az extenzív művelési ágakra hat legkevésbé a községek specializálódása, ezeknek az aránya az országos arálynak megfelelően változik.

21. táblázat Az üdülőfalvak főbb csoportjai területhasználatának változása
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	E1.3	16 %	3 %	6 %	6 %	4 %	52 %	9 %
	E1.7	23 %	6 %	9 %	3 %	3 %	46 %	8 %
	E1.8	21 %	4 %	8 %	3 %	2 %	53 %	11 %
	Üdülőfalvak A átlaga	22 %	6 %	9 %	3 %	3 %	43 %	11 %
	Üdülőfalvak B átlaga	28 %	5 %	9 %	4 %	2 %	45 %	8 %
	Üdülőfalvak átlaga	24 %	5 %	9 %	3 %	3 %	43 %	10 %
	Vidéki átlag	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	E1.3	20 %	2 %	5 %	2 %	2 %	50 %	18 %
	E1.7	25 %	4 %	9 %	1 %	2 %	42 %	16 %
	E1.8	22 %	3 %	9 %	1 %	1 %	47 %	14 %
	Üdülőfalvak A átlaga	25 %	4 %	8 %	2 %	3 %	38 %	20 %
	Üdülőfalvak B átlaga	31 %	3 %	10 %	1 %	1 %	39 %	13 %
	Üdülőfalvak átlaga	28 %	4 %	8 %	2 %	2 %	39 %	17 %
	Vidéki átlag	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Az üdülőfunkció hatása a településszerkezetre: Ugyan a területhasználati adatok már rámutatnak az üdülőfunkcióval járó jellegzetességekre, amint azt a 31. ábra is szemlélteti, a települések szerkezetében a csupán átlagon felüli idegenforgalmi szerepkör nem idéz elő jelentős változásokat, mivel az üdülés csak kiegészítő szerepet tölt be a jelentősebb alvófunkció mellett. Amennyiben a település növekszik (E1.3), akkor az általában egykori zártkertekből kialakult üdülőterületek gyakran alakulnak át lakóterületekké. Ha a település

31. ábra Jellegzetes példák átlagon felüli idegenforgalmi szerepkörrel jellemezhető üdülőfalvak szerkezetére: egy hétvégi házakra és egy vendégéjszakákra alapozó település, Tiszaug és Hollókő településszerkezete
(Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu)

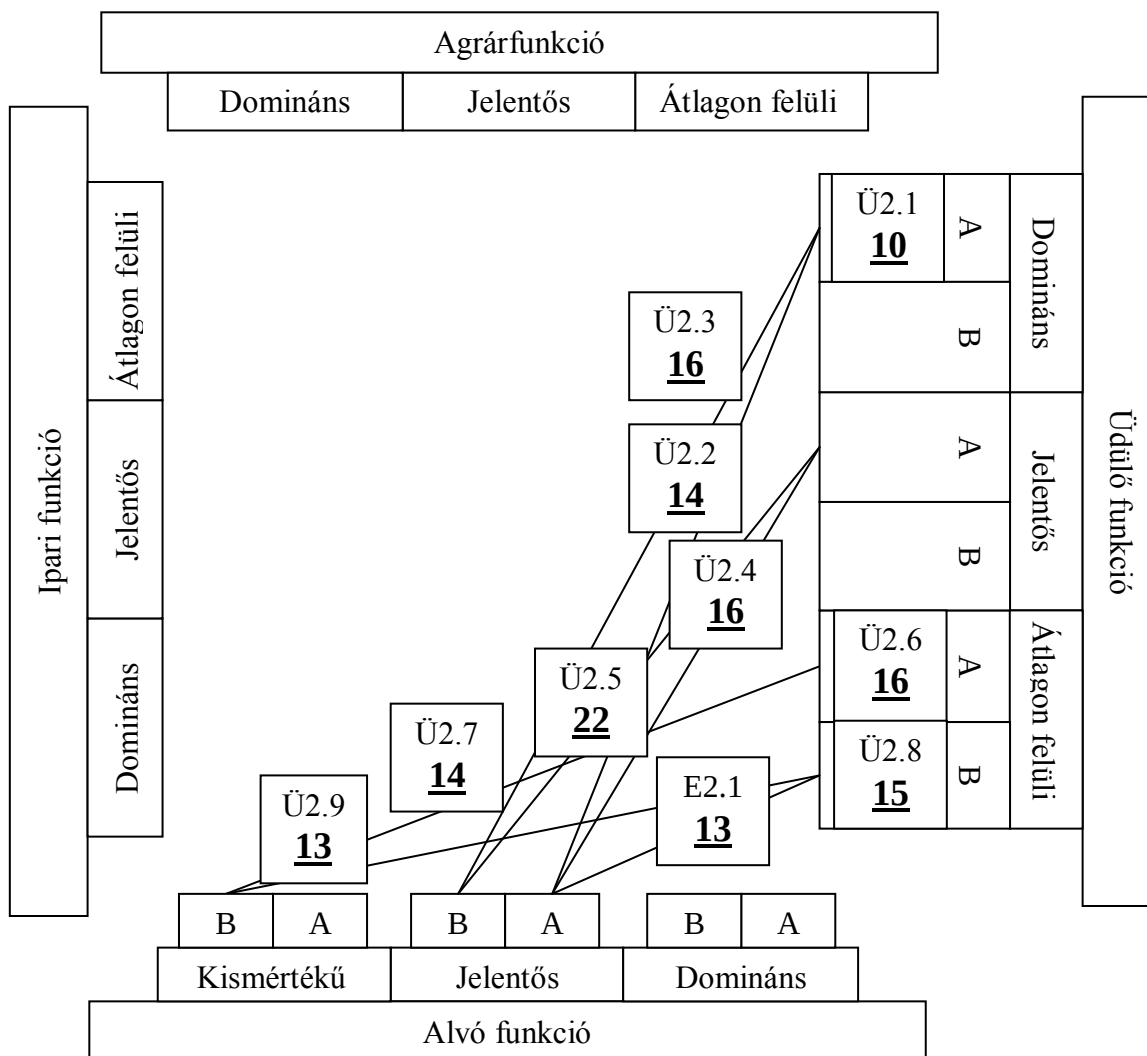
lélekszáma stagnál vagy csökken (E1.7), akkor fordított tendencia figyelhető meg, azaz a lakóházak egy részét hasznosítják üdülőházként, ami a községek karakterére van hatással, de szerkezeti változásokat ritkán idéz elő.

Az üdülés jellemzői: A döntően üdülőházakra alapozott átlagon felüli idegenforgalmi szerepkörrel rendelkező falvak (E1.3 és E1.7) épületállományának 18-19%-át teszik ki hétvégi házak. Vendégéjszakáik száma nem számottevő. Amennyiben a község nem az üdülőházak, hanem a vendégéjszakák számával tűnik ki (E1.8), az általában az adott település mikrotérségi

központi szerepkörére, és nem a település turisztikai attrakcióira vezethető vissza, ennek köszönhetően tudnak közel 2000 vendégéjszakát elszáolni évente, üdülőházak viszont szinte alig vannak ezekben a falvakban.

2) Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjai

Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjainak funkcionális kapcsolatai a 32. ábrán láthatóak, a településcsoportok kódjukkal, megnevezésükkel és kapott pontjaikkal a 22. és a 23. táblázatokban vannak összefoglalva. A falvak a domináns és az átlagon felüli idegenforgalmi szerepkör esetén csoportosulnak egy-egy tájegységre. Döntően üdülőházakra alapozott, domináns idegenforgalmi szerepkörű falvak más funkció társulása nélkül (Ü2.1) a Balatoni-medencében, a település növekedése nélküli, jelentős ingázással együtt (Ü2.3) a Bakonyban

32. ábra Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

találhatóak meg. Átlagon felüli üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkörű falvak (Ü2.6) a Közép-Tisza vidéken, átlagon felüli vendégszaka építő települések (Ü2.8) a Felső-Tisza vidéken jellemzőek.

Demográfiai adatok: A tisztán döntően üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkörű települések (Ü2.1, Ü2.4) az átlagosnál nagyobbak, közepes méretűek, 900-1700 lakosuk van. Azok között a települések között, ahol az üdülőfunkció jelentős ingázással társul (Ü2.2, Ü2.3, Ü2.5 és Ü2.7), már nem ritkák az apró- és törpefalvak. A vendégszaka számával kiemelkedő települések (Ü2.8, Ü2.9, E2.1) lélekszáma igen változatos, itt az aprófalvaktól a nagyméretű községekig minden mérettartományú település megtalálható. A természetes szaporulat minden csoport esetében negatív, a vándorlási egyenleg többnyire pozitív, mégis csak három csoport (Ü2.2, Ü2.4, E2.1) falvai mutatnak számottevő növekedést.

Foglalkoztatottság: A foglalkoztatási szerkezet többnyire az országos átlagnak megfelelő, csak néhány olyan csoport (Ü2.1, Ü2.6 és Ü2.8) esetében jellemző a helyi szolgáltatóipari foglalkoztatottak kiemelkedő aránya, ahol az üdülőfunkció az egész tájegységre jellemző. Ahol az idegenforgalmi szerepkör kismértékű (Ü2.7 és Ü2.9) vagy jelentős (Ü2.2, Ü2.3, Ü2.4, Ü2.5 és E2.1) alvófunkcióval is társul, az eljárók aránya 55-56%, illetve 70-72% között mozog. A

22. táblázat Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjai A
(Döntően üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörű falvak)
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
Ü2.1	Tisztán döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja	0	0	0	3
Ü2.2	Döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedésével járó, jelentős ingázással	0	0	2	3
Ü2.3	Döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedése nélküli, jelentős ingázással	0	0	-2	3
Ü2.4	Döntően üdülőházakra épülő, jelentős idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedésével járó, jelentős ingázással	0	0	2	2
Ü2.5	Döntően üdülőházakra épülő, jelentős idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedése nélküli, jelentős ingázással	0	0	-2	2
Ü2.6	Tisztán átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja	0	0	0	1
Ü2.7	A település növekedése nélküli, kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörrel	0	0	-1	1

23. táblázat Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjai B
(Döntően vendégéjszakákra épülő idegenforgalmi szerepkörű falvak)
(Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés)

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
Ü2.8	Tisztán átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja	0	0	0	-1
Ü2.9	A település növekedése nélküli, kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel	0	0	-1	-1
E2.1	A település növekedésével járó, jelentős ingázás átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapuló idegenforgalmi szerepkörrel	0	0	2	-1

bejárók száma igen széles körben változik, egyes településcsoportok esetében a 200-250 főt is elérheti. A törpefalvak kivételével a legtöbb községben legalább alsó tagozatos oktatás biztosított.

Területhasználat: A kisebb településszámú üdülőfalvak művelési ágainak megoszlását a 24. és a 25. táblázatok mutatják. A Balatoni-medencére összpontosuló, döntően üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja (Ü2.1) esetén a művelés alól kivont területek 47%-os kiugró aránya a jelentős vízfelületre vezethetők vissza, azonban ezt leszámítva is meghaladják az üdülőfalvakra jellemző átlagot. A szántók viszont a domináns üdülőtevékenységgel jellemezhető települések (Ü2.1, Ü2.2 és Ü2.3) esetében a legkisebbek az országban, nem érik el a 30%-ot. A borvidékeknek köszönhetően a kézimunkaerőt igénylő

24. táblázat Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjai területhasználatának változása A
(Döntően üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörű falvak)
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Ü2.1	17 %	6 %	5 %	2 %	4 %	20 %	23 %
	Ü2.2	28 %	4 %	11 %	4 %	4 %	45 %	29 %
	Ü2.3	20 %	8 %	10 %	2 %	8 %	30 %	15 %
	Ü2.4	19 %	4 %	9 %	4 %	5 %	47 %	14 %
	Ü2.5	23 %	6 %	7 %	2 %	4 %	41 %	8 %
	Ü2.6	20 %	4 %	17 %	4 %	1 %	45 %	9 %
	Ü2.7	23 %	5 %	8 %	2 %	2 %	43 %	8 %
	Üdülőfalvak A átlaga	22 %	6 %	9 %	3 %	3 %	43 %	11 %
	Üdülőfalvak átlaga	24 %	5 %	9 %	3 %	3 %	43 %	10 %
	Vidéki átlag	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Ü2.1	20 %	3 %	6 %	0 %	3 %	21 %	47 %
	Ü2.2	32 %	2 %	5 %	5 %	3 %	20 %	30 %
	Ü2.3	24 %	7 %	9 %	2 %	9 %	27 %	22 %
	Ü2.4	20 %	2 %	6 %	2 %	3 %	39 %	26 %
	Ü2.5	29 %	2 %	7 %	1 %	2 %	43 %	16 %
	Ü2.6	24 %	3 %	17 %	1 %	1 %	42 %	13 %
	Ü2.7	28 %	5 %	7 %	1 %	1 %	44 %	13 %
	Üdülőfalvak A átlaga	25 %	4 %	8 %	2 %	3 %	38 %	20 %
	Üdülőfalvak átlaga	28 %	4 %	8 %	2 %	2 %	39 %	17 %
	Vidéki átlag	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

25. táblázat Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjai területhasználatának változása B (Döntően vendégéjszakákra épülő idegenforgalmi szerepkörű falvak) (Forrás: KSH, saját szerkesztés)

		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Ü2.8	29 %	6 %	11 %	4 %	2 %	40 %	6 %
	Ü2.9	15 %	4 %	9 %	3 %	1 %	63 %	8 %
	E2.1	17 %	5 %	7 %	4 %	1 %	59 %	9 %
	Üdülőfalvak B átlaga	28 %	5 %	9 %	4 %	2 %	45 %	8 %
	Üdülőfalvak átlaga	24 %	5 %	9 %	3 %	3 %	43 %	10 %
	Vidéki átlag	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Ü2.8	36 %	4 %	12 %	1 %	1 %	33 %	13 %
	Ü2.9	16 %	2 %	7 %	1 %	1 %	61 %	11 %
	E2.1	24 %	2 %	5 %	2 %	1 %	50 %	16 %
	Üdülőfalvak B átlaga	31 %	3 %	10 %	1 %	1 %	39 %	13 %
	Üdülőfalvak átlaga	28 %	4 %	8 %	2 %	2 %	39 %	17 %
	Vidéki átlag	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

művelési ágak közül a szőlőterületek csak kismértékben estek vissza. A vendégéjszakák számával kiemelkedő településeken (Ü2.8, Ü2.9 és E2.1) a területhasználat változása nem mutat szélsőséges ingadozásokat.

Az üdülőfunkció hatása a településszerkezetre: A tisztán döntően üdülőházakra alapozott domináns idegenforgalmi szerepkör (Ü2.1) alakította át legerőteljesebben az ide tartozó települések szerkezetét. Azok a falvak, ahol a vendégéjszakák száma is jelentős, többnyire a Balaton dél partján fekvő települések, amelyek specializációja egészen az 1930-as évekig visszanyúlik. A legszélsőségesebben a 33. ábrán is látható Balatonmárfürdő alakult át, amelynek szárazföldi területe csupán egy szűk partmenti

33. ábra Jellegzetes példák döntően üdülőházakra alapozott domináns idegenforgalmi szerepkörrel jellemezhető üdülőfalvak szerkezetére: Balatonmárfürdő és Örvényes településszerkezete (Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu)

sávra korlátozódik, ami szinte teljes egészében be van építve. Épületállományának 88% üdülő. A déli part egészére jellemzően Balatonmárfürdő is keleti és nyugati irányban egyaránt összenőtt a szomszédos településekkel. Azokban a falvakban, ahol kevesebb vendégéjszakát tudnak elszámolni, és ahol az idegenforgalmi szerepkör a település jelentős alvófunkcióval is társul (Ü2.2 és Ü2.3), a település szerkezetében bekövetkező változások kevésbé dominánsak. A

községek központja általában a parttól távolabb esik, és az utcák maximálisan alkalmazkodnak a domborzati adottságokhoz. Az új utcákat azzal a céllal nyitották, hogy minél gyorsabb lejutást biztosítsanak a parthoz, így jellemzően négyzethálós, geometrikus szerkezet alakult ki. A régi és az új településrészekben a telekbeépítési formák is jelentősen eltérnek egymástól. Míg a községközpontokban sokszor fennmaradt a hagyományos, fésűs beépítés, addig az új településrészekben a szabadon álló beépítési forma jellemző. Ezeknek a falutípusoknak a tipikus példája Örvényes.

Az üdülés jellemzői: A döntően üdülőházakra alapozott domináns idegenforgalmi szerepkörű falvakban (Ü2.1, Ü2.2 és Ü2.3) az épületállomány 65-67%-a hétvégi ház. A tisztán idegenforgalmi szerepkörű települések (Ü2.1) emellett igen jelentős, mintegy 50 ezer vendégéjszakát számolnak el évente. Ahol ez a funkció ingázással is társul (Ü2.2 és Ü2.3), a vendégéjszakák száma 5000 és 7000 között változik. Ahol ez az idegenforgalmi szerepkör jelentős (Ü2.4 és Ü2.5), az üdülőházak aránya 37-38%, vendégéjszakáik száma pedig már alig haladják meg az 1000 főt. Az átlagon felüli üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkörű falvak (Ü2.6 és Ü2.7) épületeinek 17-18%-a üdülő, vendégéjszakáik száma minimális.

Az üdülőfalvak jellemzőire visszavezethető általános táj- és településszerkezeti problémák:

Üdülőtelepülések esetében a legnagyobb problémát a megváltozott üdülési szokásokra visszavezethető, fénykorukban is csak időlegesen lakott, szerény infrastruktúrával rendelkező, jelenleg többnyire alulhasznosított, esetleg funkcióváltozás alatt álló, többnyire hétvégi házas üdülőtelepek kezelése jelenti, melyek kiterjedése a legfrekvenciáltabb tájegységek településeinek esetében az eredeti falvak méretét is meghaladhatja, és a települések a növekvő alvófalvaknál említett összenövése ezekben az esetekben is számos ökológiai és társadalmi probléma forrása.

Funkcióváltás esetén biztosítani kell az igényelt infrastruktúrát, az építményeket, az utcahálózatot és a parcellaszerkezetet is az új funkcióhoz jellemzően lakófunkcióhoz illeszkedve kell átalakítani. Az üdülőtelepek nagy része azonban jelenleg sokkal kevésbé intenzív használat alatt áll, mint kialakulásukkor, de a váltást elősegítő hajtóerő híján, tekintettel a tulajdonviszonyok sokrétűségére igen nehéz ezeknek a területeknek a használatát optimalizálni.

Vendégéjszakákra alapozott üdülőfunkció esetében a kapacitás növelésének üteme egy idő után számos esetben meghaladja a kereslet növekedésének ütemét, ami a település karakterének olykor magát a turisztikai attrakciót is negatívan befolyásoló megváltozásához vezet, másrészt a kereslet tartós visszaesése után ezeket a módosulásokat igen nehéz egy másfajta jövőképhez beilleszteni.

5. MINTATERÜLETEK

Ebben a fejezetben áttekintem a vidéki térségek legjellemzőbb területhasználati tendenciáit egy őrvidéki, egy baranyai és egy székelyföldi kistérség példáján keresztül a 20. század elejétől napjainkig. A három különböző kistérségben a lehető legkülönbözőbb fejlődési utat bejáró települések fordulnak elő. (Az egységességet szem előtt tartva az első említés után a településeknek mindig a magyar nevét fogom használni.)

A mintaterületek feldolgozása minden esetben négy részből áll:

- A települések lehatárolása.
- A terület bemutatása a demográfiai folyamatok vizsgálatán, a tájfejlődés bemutatásán, a jelenlegi gazdasági tevékenységek áttekintésén, valamint a települések legkiemelkedőbb értékeinek felvázolásán keresztül.
- Az agrár-, az ipari-, az alvó- és az üdülőfunkciók hatásának leírása a falvak külterületének használatára, a településszerkezetre, a telekbeépítésre, valamint az építészetre, kitérve az országos körképben már feltárt, legfőbb táj- és településszerkezeti problémákra.
- A települések várható jövőképeinek becslése a terepbejárások és hagyományos háttéranyagok, a SCENAR 2020 és a SENSOR projekt, valamint az összehasonlító erőforráspiramis eredményei alapján.

A fejezetet a mintaterületeken tapasztalt folyamatok összevetése zárja. A mintaterületeket bemutató térképek és fotók a 8-10. számú mellékletekben találhatók.

A mintaterületek alapadatai a 26. táblázatban vannak összefoglalva. A magyarországi mintaterület minden szempontból köztes értékekkel rendelkezik, ez a legideálisabb. Az erdélyi mintaterület ennél jelentősen nagyobb, ami a földrajzilag legszélső falvak jellegzetes problémáira pl. Bözödújfalusi-tó (üdülőfunkció), Parajd (ipari funkció), Szentlélek (agglomerálódás) vezethető vissza, míg a terület belsejében több hasonló profilú település található. A burgenlandi mintaterület ezzel ellentétben valamivel kisebb az optimálisnál, de ebben az esetben a magyar gyökerek kiterjedése, a szomszédos városok, a közlekedési kapcsolatok együttesen korlátozták a nagyobb mintaterület kialakítását, amelyet végül a helyi együttműködést figyelembe véve határoltam le.

26. táblázat A mintaterületek alapadatai (saját szerkesztés)

	Őrvidék	Baranya	Hargita
Településszám	7	12	20
Terület	55 km ²	170 km ²	430 km ²
Népesség	4 000 fő	9 000 fő	18 000 fő

5.1. MAGYARORSZÁG: PÉCS AGGLOMERÁCIÓJÁNAK NYUGATI KÖRZETE

Az volt a legfőbb oka, hogy ezt a területet választottam magyarországi mintaterületemül, hogy ez volt szinte az egyetlen hely az országban, ahol viszonylag kis területen az összes funkcionális specializáció megfigyelhető. Ez a térség természeti adottságaiból adódik: hiába Pécs közelsége, a Mecsek egészen elzárttá tesz bizonyos északi településeket, míg a déli falvakra olykor kiemelkedően nagy szuburbanizációs nyomás nehezedik.

A mintaterület három gócpont köré csoportosul:

- A Pécestől a Mecsek által elválasztott, mesterséges tavainak köszönhetően igen kedvelt üdülőhellyé vált Orfű, Abaliget, és az Orfű vonzáskörzetébe tartozó két törpefalu, az idegenforgalmi- és agrárszerepkörű Kovácsszénája és a még mindig kifejezetten agrárszektorra épülő, egyre több külföldi tulajdonossal rendelkező Husztót.
- A Jakab-hegy déli oldalában fekvő egykori bányásztelepülések, melyek egyre kedveltebb lakóhelyek, de az agglomerációs folyamat igen eltérő szintjén állnak, és sikerült hagyományos településkarakterüket megőrizni.
- A 6-os számú főúttól délre eső Pellérd, Keszű és Gyód, melyeken Pécs közvetlen szomszédságának hatása a legerőteljesebben érvényesül.

Ezeket kiegészíti Hetvehely, ami ugyan már tulajdonképpen a Zselic része, de Pécsen kívül a rajta keresztülhaladó út jelenti az egyetlen összeköttetést a déli és az északi települések felé, emellett a többi településtől eltérő szerepkörrel bír, így növeli a mintaterület változatosságát.

Demográfiai összetétel: A 2011-es Helyiségnévtár szerint a területen valamivel több, mint nyolcezer-hétszáz ember él (KSH 2011). Figyelembe véve az 1785-ig visszanyúló népességtörténeti statisztikákat (KOVACSICS 2003), ez az eddig tapasztalt legmagasabb népességszám, a terület lakossága 1990 óta mintegy kétezer fővel gyarapodott, a növekedés szinte kizárólag a vándorlási nyereségből adódott. A legnépzsűrűbb falunak Keszű bizonyult, ahol a lakosság majdnem megháromszorozódott, de az utóbbi húsz évben Cserkút lakossága is megkétszereződött. Ezek mellett még Orfű, Gyód és Pellérd könyvelhetett el számottevő népességnövekedést az utóbbi évtizedekben. A terület két legveszélyeztetettebb települése az észak-nyugati periferián elhelyezkedő két törpefalu, Kovácsszénája és Husztót, melyek a rendszerváltás óta lakosságuk mintegy felét veszítették el, és állandó népességük mindössze ötven fő körül van. (KSH 2011)

A terület legnagyobb települése Pellérd, amely a 2000 főt is meghaladja. Rajta kívül azonban csak Keszű és Kővágószőlős esnek a közepes falvak kategóriájába, a többi kilenc falu közül négy apró-, öt pedig törpefalu.

A falvak nemzetiségi összetétele több évszázadra visszamenően is meglehetősen változatos (KOVACSICS 2003), a 2001-es népszámláláskor szinte minden településen több nemzetiséget is számba vettek. A legnagyobb arányú 3-3%-ot kitevő kisebbségek a cigány és a német, melyek az egész területen képviseltetik magukat, de élnek mellettük horvátok, románok, lengyelek, szlovákok és szerbek is. A cigány kisebbség Kovácsszénáján, Hetvehelyen és Kővágószőlősen a legerősebb, míg a németek Hetvehelyen, Orfűn és Gyódon élnek nagyobb arányban (KSH 2003). Azonban míg a németajkú lakosság évszázadok óta meghatározó volt a térségben, az első világháború előtt a terület népességének harmadát adta, a cigány kisebbség csak a huszadik század elején jelent meg, akkor is csak igen csekély mértékben (KOVACSICS 2003). A cigányok és a németek mellett csak a horvátoknak van kisebbségi önkormányzatuk a területen, ez Keszűn található (KSH 2011).

Fontos megemlíteni, hogy elsősorban a terület két legelszigeteltebb településén egyre meghatározóbb a külföldiek jelenléte: Husztót 40 házának majdnem negyede már külföldi főként holland, kisebb mértékben osztrák tulajdonban van (GRÜNWALD 2010), és Kovácsszénáján is egyre több a külföldi érdeklődő. A nagyobb települések közül Kővágószőlősen tartanak számon több holland tulajdont (GRÜNWALD 2010).

Tájalakulás-történet: A terület első tárgyi emlékeit – amelyek az újkőkorból származnak – a terület déli részén fekvő Keszűn és a Jakab-hegy oldalában fekvő Bakonyán találták. Az északi részen Abaligeten fedezték fel a legmesszebbre nyúló régészeti leleteket, amelyek a keltáktól és a római korból maradtak fenn. (GRÜNWALD 1997)

A 10. század közepén érkeztek ide a honfoglaló magyarok, melyek közül az Aba és a Kán nemzetség telepedett meg, melyre több település neve is utal. A térség a pécsi püspökség megalapításával az államalapítástól fogva egy regionális centrum mellett fekvő fejlődött. (ÓDOR 1996)

Az Árpád-korban sorra alakultak ki a vizsgált települések, és a korszak végére Husztót kivételével az összes falut lakott helyként tartották számon (KOVACSICS 2003). 1225-ben Bertalan püspök megalapította a Jakab-hegyi pálos kolostort, mely elsősorban oktatási feladatot látott el. A tatárjáráskor Bertalan püspök Dalmáciába menekült, az egyház térségi vezető szerepét az oligarchák vették át. (ÓDOR 1996)

A török hódoltság Baranya megyében Szigetvár elestével kezdődött 1566-ban, és 1689-ig tartott. (ÓDOR 1996) A periférikus területek kivételével a török hadmozdulatok és a felszabadító harcok során egyaránt jelentős volt a pusztítás, a megye településállománya jelentősen megfogyatkozott, noha a vizsgált településeket ez alatt az idő alatt is lakták, ugyanennyi, 5-10 portával rendelkező falu elpusztult (FOLLAJTÁR, 1942). A korábban színmagyar települések lélekszáma mintegy 90%-os veszteséget szenvedett el, aminek a pótlására az első hullámban

jelentős délszláv lakosság jelent meg (ÓDOR 1996), a 18. század első felében pedig több településen meghatározó német betelepítés történt. (GRÜNWARD 1997)

Az ELSŐ KATONAI FELMÉRÉSEN (1782-1785) látható, hogy a terület északi részét az erdő, déli részét pedig a víz uralta (34. ábra). Az úthálózat főbb elemei erre az időszakra mind kialakultak. A települések közül Pellérd, Abaliget és Bakonya volt a legjelentősebb. Pellérden jelentős ecetgyár és selyemszövő üzem működött, Abaligeten ekkor már ismert volt a barlang, ugyan még nem volt járható. Bakonya környezetéből a mezőgazdasági termelésével tűnt ki. (GRÜNWARD 1997)

**34. ábra Pellérd térségének vízviszonyai
a csatornázási munkák előtt (I. KATONAI FELMÉRÉS) és után (IV. KATONAI FELMÉRÉS)**

A MÁSODIK KATONAI FELMÉRÉSEN (1819-1869) látható, hogy jelentős csatornázási munkákat végeztek el, ám a déli részen még így is maradtak mocsaras területek. Az Orfői és az Abaligeti völgyekben rétek és legelők voltak, de egyébiránt az erdő szinte kizárólagosan uralta az északi településeik területeit. Legjelentősebb mértékben a Jakab-hegy oldalában lévő falvak növekedtek, a legnagyobb ütemben Kővágószőlős fejlődött.

A HARMADIK és NEGYEDIK KATONAI FELMÉRÉSEN már látható a terület vasútvonala, a NEGYEDIK KATONAI FELMÉRÉSEN a pellérdi halastavak is ábrázolásra kerültek (34. ábra). A területhasználat és a települések egymáshoz való viszonya a megelőző felméréshez képest jelentősen nem változott.

A Jakab-hegy oldalában fekvő településeket az 1950-es évek elején kezdett uránérc bányászat teljesen átformálta. A korábbi tudást és a hagyományokat nem mindenhol sikerült megőrizni, noha a szántóföldi növénytermesztés, az állattenyésztés és a szőlőművelés tekintetében is voltak kiemelkedő eredményeik. A bányák bezárásával megszűnt a települések legfőbb jövedelemforrása, többük máig sem tudott új alapokra építkezni. (GRÜNWARD 1997)

Az 1962 és 1973 között létesített négy tóból álló, összesen mintegy százharminc hektár felületű Pécsi tórendszer teljesen átformálta a terület északi településeit – Husztót kivételével,

amely közvetlenül nem határos a tőrendszerrel. Az addig növénytermesztéssel, állattenyésztéssel és háziiparral foglalkozó orfűi lakosság azóta szinte teljes egészében kicserélődött, de a többi környező település profilja is változott. (GRÜNWALD 1997)

Noha Pécs mindig igen erős hatást gyakorolt a vizsgált térségre, az agglomerálódás felerősödésével ez a hatás a rendszerváltás óta tovább fokozódik. Ez a folyamat leginkább Keszűn érzékelhető, aminek az arculata az új parcellázásoknak köszönhetően teljesen átformálódott.

Gazdasági tevékenységek:

Mezőgazdaság: Szántóföldi művelésre csak a térség déli települései alkalmasak, mind a domborzati, mind a talajadottságok miatt, bár a föld termőképessége ezeken a településeken is az országos átlag alatt marad. (FEDELES 2005) Ezt a kistérségi viszonylatban kedvező adottságot a leginkább Pellérdén használják ki, ahol még mindig két jelentős forgalmú mezőgazdasági vállalkozás működik (GRÜNWALD 2010), fő terményeik a búza, a kukorica, a repce és a napraforgó. A településeken a falvak lakófunkcióinak erősödésével az utóbbi évtizedben a háztáji gazdálkodás erőteljes csökkenése tapasztalható, ami éppúgy érinti a növénytermesztést, a kertészetet és a szőlőművelést, mint az állattartást. (MEDGYESI 2005)

A domboldalak több helyen kedveznének a gyümölcstermesztésnek a térség jellemző gyümölcse volt az őszibarack, de mivel ezek a települések általában nehezen megközelíthetőek, szállítási problémák miatt a gazdák már nemigen foglalkoznak ezzel az ágazattal, noha ennek több településen pl. Husztóton, és a Jakab-hegy oldalában és Pellérdén is nagy hagyományai vannak (GRÜNWALD 1997, FEDELES 2005)

A szőlőművelés az egyetlen olyan mezőgazdasági tevékenység, amihez szinte minden településen jók az adottságok, és szinte mindenhol hagyományai is vannak. A Mecsekaljai az ország legkisebb borvidéke, pécsi körzete mintegy 500 hektárra terjed ki. Uralkodó fajtája a filoxéra óta az Olaszrizling, korábban jellegzetes fajtája volt a Kadarka, a Círfandli és Tokajból hozott tövekről termesztett Furmint is. A pezsgő-alapbor előállítás is több mint száz évre tekint vissza. (FEDELES 2005)

Ahol a termőtalaj minősége és a domborzati adottságok nem feleltek meg a növénytermesztésnek, ott inkább az állattartás szarvasmarha, juh, sertés volt jellemző, de a települések profilváltásával mára ez szinte mindenhol visszaszorult. (GRÜNWALD 1997) A 2002-es összeírásakor már csak néhány faluban volt jelentősebb állatállomány: Abaligeten, Gyódon és Keszűn szárnyasokkal, Orfűn juhokkal és turisztikai célból lovakkal foglalkoztak. (FEDELES 2005)

Erdőgazdaság: A térség északi, jelentős erdőterületekkel rendelkező részén az erdőgazdálkodás szerepe természetesen kiemelkedő. Azokban a falvakban, amelyek csak

kevésbé alkalmasak a profilváltásra ilyen a nehezen megközelíthető, elsődleges attrakciókkal nem rendelkező Hetvehely, de Husztót, Kovácsszénája és Bakonya is, ez az ágazat a település fő foglalkoztatója. (GRÜNWALD 1997) Bár elhelyezkedését tekintve Cserkút sokkal kedvezőbb helyzetben van, a fakitermelésre egy kistérségi szinten is jelentős üzem alapozza forgalmát, ami tömörfa bútorok előállításával foglalkozik. (Grünwald 2010)

Vízgazdálkodás: A pellérdi vízbázis igen nagy jelentőségű, hiszen a pécsi lakosság fele innen kapja az ivóvizet. (GRÜNWALD 1997) Ugyan a területen nincs természetes állóvíz, számos mesterséges tó került kialakításra. Ezek közül kiemelkedik a már említett, négy tóból álló orfői Pécsi tórendszer, melynek tagjai az Orfői-patak folyásiránya szerint, azaz dél felől az Orfői-, a Pécsi-, a Hermann Ottó- és a Kovácsszájai tó, melyek összes vízfelülete meghaladja a 130 hektárt. Abaliget két tava az orfőihez hasonlóan inkább turisztikai jelentőségű, míg a hetvehelyi tó főként a helyiek igényeit elégíti ki. (FEDELES 2005) A pellérdi halastavakban jelentős haltenyésztés folyik, de a nagyközönség által is használható horgásztavuk is van. (GRÜNWALD 2010) A forrásvizek általában csekély hozamúak, ami részben a bányászati tevékenység következménye. (GRÜNWALD 1997)

Bányászat: Az uránérc bányászat a 20. század második felében alapvetően meghatározta a Jakab-hegy oldalában fekvő települések életét, nemzetközi hírnevet is hozva ezen a területen a falvaknak, de a rendszerváltást követően az összes bányát bezárták (Lovász 2001). A bányászt okozta károkat a közeli pellérdi vízbázis miatt a lehető legrövidebb időn belül helyre kellett állítani, ez Pellérd térségében be is fejeződött. (GRÜNWALD 2010) Jelenleg csak Cserkút határában foglalkoznak homokkőfejtéssel, de mivel a lakott területről és a bekötőutak egyikéről sincs rá jó rálátás, jelentős esztétikai konfliktust nem okoz.

Szolgáltatások: A vizsgált települések többsége Hetvehely és az országúttól délre eső falvak kivételével a Pécs Nyugati-Mecsek ökoturisztikai régió része, melynek következtében a szolgáltató szektor az átlagosnál szélesebb körű. (FEDELES 2005) Több településen is máris erőteljes a turisztikai ágazat, ahol ez még nem fejlődött ki, ott is törekszenek ennek az arculatnak az erősítésére. A legtöbb szálláshely Orfűn, Abaligeten és Cserkúton van, de szinte minden falu rendelkezik valamilyen vendégfogadásra alkalmas létesítménnyel. (GRÜNWALD 2010)

Természeti, építészeti és kulturális értékek:

Természeti értékek: A terület több országos jelentőségű természeti értékkel is rendelkezik. A Nyugat-Mecsek Tájvédelmi körzet a Jakab-hegy lábánál fekvő falvakat, valamint Hetvehelyet, Orfűt és Abaligetet érinti. Számos horgászó köztük a Pécsi tórendszer és az abaligeti csónakázótavak, Abaliget és Orfű területén több barlang, található itt, melyekhez kapcsolódóan a Nemzeti parknak két bemutatóhelye is van. Abaliget nevezetessége a Denevérmúzeum. A kilátópontok közül a legkedveltebbek a Jakab-hegy és a kővágószőlősi Zsongor-kő, valamint az

orfői Balázs-kilátó. A Tájvédelmi Körzet az ökológiai hálózat magterülete és Natura 2000-res terület is egyben, a magterületeket összekötő ökológiai folyosó Pellérd vizes élőhelyeire és kis mértékben Keszűre, a különleges természetmegőrzési terület a kovácsszénájai horgásztóra is kiterjed. (TEIR 2011)

A térség relief adottságai országos viszonylatban is kimagaslóak, Kővágószőlős területén a szintkülönbség a falu legalacsonyabb és legmagasabb pontja között megközelíti az 500 métert. A mikroklimatikus adottságoknak köszönhetően számos védett növény- és állatfaj megtalálható itt. (LOVÁSZ 2001)

Helyi jelentőségű természeti érték továbbá az orfői gyógyhatású termálvíz (FEDELES 2005), a hetvehelyi halastó és jelentős zöldfelületi elemként a pellérdi Brázay-kastély parkja (MEDGYESI 2005).

Építészeti értékek: Építészeti értékek közül elsőként Bakonya, Cserkút, Hetvehely, Kővágószőlős és Kővágótöttös (35. ábra) Árpád-kori templomait kell megemlíteni. A térség többi temploma a 18. században nyerte el mai formáját, ilyen épületek állnak Abaligeten, Keszűn és Pellérden. Pellérd a Brázay-kastély épületével, Cserkút, Kővágótöttös, Gyód valamint a Hetvehely és Orfű egyes településrészei Kán, ill. Tekeres (35. ábra) és Mecsekszakáll népi építészeti értékeivel emelkedik ki, melyek között jellegzetesek a helyi építőanyagok felhasználásával készült épületek. (FEDELES 2005)

35. ábra Kővágótöttös Árpád-kori temploma (2010) és Tekeres főutcája (2009)
(saját felvételek)

Kulturális értékek: Helyi jelentőségű kulturális értéket képviselnek az egykori bányásztelepülések településképei, a még megmaradt, kézimunkaigényes területhasználatok a Jakab-hegy oldalában, Pellérden és Gyódon. A térség számos települése rendezett be helytörténeti kiállítást pl. Abaliget, Bakonya, Hetvehely és Orfű, mint ahogy a búcsúkat is rendszeresen megrendezik. Noha a bányák már húsz éve bezártak, Bakonyán minden évben megrendezik a bányásztalálkozót. Orfű a nyári időszakban igen sok rendezvénynek ad otthont. Kovácsszénája országos hírnevet szerzett folyamatosan megújuló fotókiállításával. A husztóti temetőben igen régi, különlegesen megmunkált sírkövek találhatók. (GRÜNWARD 2010)

Speciális funkciók megjelenése a falvakban:

Agrár funkció: Az agrárfoglalkoztatottak aránya csak Hetvehelyen és Kovácsszénáján átlagon felüli a térségben, de ezekben a falvakban is az erdészet a legfőbb foglalkoztató, a területhasználat egyelőre meglehetősen változatos maradt.

Külterület-használat: A térség északi részén az erdőterületek dominálnak. A domborzati adottságokból adódóan a nagyobb összefüggő szántóterületek a 6-os számú főúttól délre, a Jakab-hegy lábánál fekvő települések alacsonyabb térszínein, valamint az északi terület patak völgyeiben terülnek el. Nagyobb kiterjedésű, többnyire a belterülethez csatlakozó, eredendően szőlőművelési célzatú, mára azonban vegyes használatú területek vannak Pellérdén, Gyódon, Kővágószőlősen, Kővágótöttösön és Orfűn, melyek átalakulása különböző mértékben haladt előre, ám Orfű kivételével a mezőgazdasági funkció akár szőlőművelés, akár kertészkedés formájában még mindig meghatározó. Mivel az állattartás erőteljesen lecsökkent, a legelőket felhagyták, a lágyszárúkkal borított, extenzíven fenntartott területek kiterjedése az előbb említett területhasználati módokkal összevetve nem jelentős.

Településszerkezet: A falvak vegyes szerkezetűek, alapvetően zártak, bár az utcák meglehetősen távol vannak egymástól, lehetőséget adva a házhoz csatlakozó, művelésre alkalmas hátsó udvar kialakítására, amit azonban nem mindenhol használtak ki. A hegylábi településekre a domborzathoz alkalmazkodó halmazos szerkezet (36. ábra), az alacsonyabb térszíneken az egyutcás elrendeződés (36. ábra) volt jellemző. Helyenként pl. Gyódon és Keszűn a szintkülönbség miatt az utca két oldala különböző magasságban fut, a különbséget pedig a kettéosztott úttest közötti támfalak oldják fel. A falvak szerkezete a 20. század elejéig jelentősen nem változott. A leglazább szerkezete Kovácsszénájának van, Hetvehely azonban az idők folyamán jobban besűrűsödött.

Telekbeépítés-építészeti: Az utóbbi évszázadban kialakult településrészek kivételével a falvak nagy többsége őrzi az agrárszerepkörű falvak jellegzetességeit, bár módosulások ezeken a

36. ábra Husztót halmazos és Gyód egyutcás településszerkezete (2010)
(saját felvételek)

területeken is bekövetkeztek. A gazdasági épületek egyre nagyobb arányban elmaradtak, tulajdonosaik valószínűleg felújítás helyett elbontották őket.

A települések ófalaira a fésűs beépítés jellemző. A megmaradt gazdasági épületek és a lakóházak viszonya igen változatos. Bakonyán pl. utcáról utcára változik, ami az egykori vegyes lakosságra vezethető vissza. A régebbi beépítés két fő típusa, amikor a gazdasági épület az oldalhatáron álló ház mögött, annak folytatásaként, illetve amikor arra merőlegesen helyezkedik el. Mindenhol előfordulnak ezeken kívül a 20. század közepének jellegzetes, szabadon álló, négyzet alaprajzú házai. Ezekhez gazdasági épület még ritkábban csatlakozik, ha igen, az általában a ház folytatásaként, a telek oldalsó határával párhuzamosan áll. A lakóházaknak egy további módosulása, a fésűs szerkezetben álló, de az utcafronton L alakban kiszélesedő épületek. Mivel az a típus az Őrvidéken igen gyakori, ez a típus valószínűleg német hatásra alakult ki.

Az egykori szőlőhegyek parcellái a domborzattól függően többnyire szabálytalanul vannak felosztva, mint ahogy az épületek is elszórtan, szabálytalanul és rendeltetésüktől függően igen változatosan vannak kialakítva. Kivételt a belterületekhez közeli részeken, egy-egy lakófunkciót felvett utca képez.

Táj- és településszerkezeti problémák: A települések mintegy felén vannak a központi belterülettől fizikailag elkülönült lakóterületek, azaz általam vidéki településrésznek definiált térségek. Lakosszámuk általában 50-70 fő között van. Kialakulásuk a szőlőhegyek funkcióváltozására pl. Pellérd, Gyód, Cserkút, Kővágószőlős, a vasút megjelenésére pl. Abaliget, és az egykor önálló falvak súlyos népességvesztésére, ezzel párhuzamosan az üdülőfunkció megerősödésére pl. Tekeres (Orfű), Kán (Hetvehely) vezethető vissza. Ezek a módosulások jelentősen csökkentették illetve várhatóan csökkenteni fogják az említett területek hagyományos tájszerkezetének fenntartására irányuló humán kapacitást, ami a tájdiverzitás csökkenésével jár, így az északi településeken beerdősülést, a délieken pedig a művelés alól kivont területek arányának növekedését eredményezi.

Ipari funkció: Ugyan a bányák bezárásával az ipari foglalkoztatottság minimálisra csökkent a térségben, a települések szerkezetére és kialakítására gyakorolt hatásai jelenleg is érezhetőek, mint ahogy néhány tájseb is fellelhető, noha ma már csak Kővágószőlős rendelkezik átlagon felüli mutatókkal ebben a szektorban.

Külterület-használat: Jelenleg a cserkúti az egyetlen működő nyersanyag-kitermelő hely a térségben, ahol vörös homokkővet fejtenek (37. ábra). A bánya területe alacsony térszínen helyezkedik el, nem nyílik rá jó rálátás, a település belterületére nincs számottevő zavaró hatása. Az uránércbányászat által érintett területek rekultivációja a pellérdi vízbázis közelsége miatt évekkel ezelőtt befejeződött.

**37. ábra A cserkúti bánya és a kővágószőlősi bányásztelep házai (2010)
(saját felvételek)**

Településszerkezet-építészet: Az uránércbányászat elsősorban a tevékenység központi települését, Kővágószőlős településszerkezetét módosította. A település határában egy kisebb lakótelepet (37. ábra) építettek a bányászok családjainak. A lakótelep négyszintes házai köszöntik a faluba érkezőket, élesen elütve a területre kizárólagosan jellemző laza beépítési módoktól. A bánya egyik üzeme a falut Cserkúttal összekötő út mellett helyezkedik el, jelenleg kihasználatlanul. A bányászat érdekes hozadéka a település belterületétől távolabb eső Golgota nevű településrész, amit eredendően olyan rabok elszállásolására építettek ki, akiket a bányában akartak foglalkoztatni, noha erre sohasem került sor. Noha a bányák több évtizede bezártak, az egykori bányászfalvak rendezett, infrastrukturálisan jól ellátott településképén még érezhető az egykori gazdagság.

Táj- és településszerkezeti problémák: Az ipari termelés radikális csökkenése folytán több egykori iparterület áll kihasználatlanul. Ezeknek a területeknek az új funkcióval való felruházása előbbre lendíthetné az érintett falvak szerkezetváltását. A jelenlegi alulhasznosítás jól tükrözi a falvak megtorpanását és tanácstalanságát.

Alvó funkció: A falvak ebből a szempontból igen erősen differenciáltak. A Pécsről kiköltözők, de oda továbbra is visszaingázók körében a legkedveltebb települések Keszű és Gyód, de nem sokkal marad le tőlük Cserkút, Pellérd és Orfű sem, míg a többi településről a tősgyökeres lakosok inkább a helyi munkalehetőségek hiányában kényszerülnek ingázni. Ez a funkció a lakott területeken okoz jelentős módosulásokat.

Településszerkezet: A legmarkánsabb változás Keszűn zajlott le az utóbbi évtizedekben. 1990-ben még a térségre jellemző szőlőhegy uralta a falutól keletre lévő területet, amit a település vezetősége parcellázott, és Cserpes-dűlői lakótelep néven egy teljesen új, az ófaluhoz nem kapcsolódó, saját jellegzetességekkel rendelkező kertvárosias településrészt alakított ki (38. ábra). Az új lakóterület az örvidéki Vasvörösvár új településrészeivel azonos szerkezettel bír: a terület tengelyében egy feltáró út halad keresztül, az erről leágazó gyűjtőutak autófordulóval, zsákutcaként záródnak.

38. ábra Keszű régi és új településrésze markánsan elkülönül (Forrás: GoogleMap 2012)

Pellérd a másik olyan település, aminek a szerkezete a lakosság növekedése miatt alapvetően megváltozott a 20. században, és ugyan az újabb településrész sakktáblára emlékeztető, de változatos méretű telekszerkezetével itt is elkülönül az ófalutól, a változás itt jóval lassabban ment végbe, és a két település több szállal kapcsolódik egymáshoz.

A többi faluban az újonnan betelepedett ingázók vagy megüresedett házakba költöztek be, vagy pedig a szőlőhegyek könnyen megközelíthető területein építkeztek. Így nyíltak az átlagosnál magasabb fokú infrastruktúrával ellátott, módosított parcellaszerkezetű utcák szabályos sorban épített, állandó tartózkodásra alkalmas házakkal Gyód, Pellérd és Orfű szőlőhegyein.

Telekbeépítés-építészet: Keszű esetében a legszembetűnőbb, Pellérden is megfigyelhető a parcellázások alkalmával a hagyományosnál lényegesen kisebb területek lehatárolása. Ez a fajta telekosztás Keszűn jóformán csak a lakóépület elhelyezésére ad lehetőséget, míg Pellérd nagyobb mélységű utcáinak telkein olykor melléképületek is fellelhetők. A házak stílusát koruk határozza meg: Pellérd és Orfű esetében ezeken a területeken a négyzetes alaprajzú épületek jellemzőek, míg Keszűn a kertvárosokban gyakori, több szintes családi házak épültek.

Táj- és településszerkezeti problémák: Az agglomerációs nyomás miatt az alvófunkcióval kapcsolatos problémák a legkiterjedtebbek a területen. A települések összenövése (Cserkút), a meglévő térszerkezetbe nem integrált, külső szolgáltatásokra alapozó új településrészek (Keszű), a tájdiverzitás csökkenése (Keszű, Husztót) mind-mind olyan problémák, amelyek erre a mintaterületre is jellemzőek, és várhatóan a következő években egyre nagyobb problémát jelentenek majd.

Üdülő funkció: Az üdülőfunkció központja egyértelműen Orfű és Abaliget, emellett átlagon felüli értékeket ért el Kovácsszénája, Kővágószőlős és Keszű. Noha egyes falvakban több

településrészt is átalakított a hétvégi házakra alapozott rekreációs funkció, a szálláshelyek igénybevétele dominál a térségben.

Külterület-használat: Az üdülőfunkció az egykori szőlőhegyek funkcióváltozásán keresztül formálja legerőteljesebben a külterületeket. A funkcióváltozás Orfűn már lezajlott, az itteni szőlőhegy teljesen átalakult: az alacsonyabban fekvő utcák lakófunkciójúak, a nehezebben megközelíthetőek üdülőfunkciójúakká váltak. A terület a lakóövezettel igen szoros kapcsolatban van. A többi településen a szőlőhegyek vegyes funkciójúak, az eredeti területhasználat mellett a kertészkedés és a díszkertek is megjelentek.

Településszerkezet: Kifejezetten üdülési célú településrészek Orfűn és Abaligeten alakultak ki. Orfűn a már említett szőlőhegy mellett ilyen módosuláson estek át a nehezebben megközelíthető falurészek, Bános, Mecsekszakáll és Tekeres, de teljesen új területek is kialakultak, mint az országos ismertségre szert tett Horgászfalu és a Kempingnek nevezett, a kempingen kívül a panziók többségének helyet adó településrész. A Horgászfalu (39. ábra) kiugróan apró méretű parcellái a Pécsi-tó keleti partján négy szektorra osztva, a parttal párhuzamosan több sorban helyezkednek el, a beépítés itt olyan sűrű, hogy az egyes telkek csak gyalog közelíthetőek meg, szektoronként közös parkoló került kialakításra viszont minden telektulajdonosnak van a parton egy saját stége. A Kemping falurész telekosztása a szokásosnál lazább, hiszen az itt található épületegyüttesek is jóval nagyobbak. Orfűvel ellentétben Abaliget

39. ábra Az orfűi Horgászfalu és egy felújított, üdülőként használt porta Kovácsszénáján (2009)
(saját felvételek)

üdülőterületén nem kellett területhiánnyal küzdeni, itt jóval lazább szerkezet alakult ki. A többi faluban a településszerkezeti változás elhanyagolható, mivel a megüresedett lakóépületeket használják ma hétvégi háznak ez főként a terület két legkisebb településére, Kovácsszénájára (39. ábra) és Husztótra jellemző.

Telekbeépítés-építészet: A Horgászfaluban csak igen kis épületek elhelyezésére volt lehetőség, a kerítések is csak jelképesek, zöldfelület is jóformán csak a közterületeken található. Az itteni épületek egyöntetűen az 1970-es évek elején épültek, komfortfokozatuk közepesnek mondható. A Kemping falurész panziói olykor több, szorosan egymás mellé épített egységből

álló komplexumok, ami összességében szintén igen sűrű beépítést eredményez. Az abaligeti üdülőterületen a lakóterületeknél lazább beépítés alakult ki, nagyobb méretű, de egyszerű kialakítású hétvégi házakkal. A többi olyan területen, ahol a házak funkcióváltozása ment végbe, a tulajdonosok igyekeznek hagyományos stílusban felújítani az épületeket, hiszen az ingatlan kiválasztásakor a településképp vonzerőt jelentett.

Táj- és településszerkezeti problémák: Az üdülőtelepülésekre általánosan jellemző problémákat Orfű és Abaliget esetében jórészt sikerült elkerülni. Példaértékű, hogy még a legintenzívebb üdülési hasznosítás alatt álló Pécsi-tó körbeépítését is sikerült az évtizedek során tudatos és szigorú szabályozással megakadályozni. Az orfűi Szőlőhegy azonban teljes egészében elveszett, szerény infrastruktúra kiépítése mellett, kedvezőtlen parcellaszerkezettel és úthálózattal üdülőterületté alakult.

Települések jövőképe, várható tájalakulási tendenciák:

Terepbejárások alatt szerzett benyomások és irodalmi források alapján: A települések egy része mára igen erőteljesen differenciálódott: Keszű és Gyód, kisebb mértékben Pellérd és Cserkút alvófalukká alakultak, noha Pellérd igyekszik több lábon állni, az ingázás vált itt is uralkodóvá, míg Orfű és Abaliget térségi szinten is jelentős szerepet vállal a turizmusban, amihez Kovácsszénája is igyekszik felzárkózni. Cserkút esetében ez a funkció várhatóan tovább erősödik majd, Pellérd mikrotérségi vezető szerepkörének köszönhetően valószínűleg nem kerül Pécsről a jelenleginél függőbb helyzetbe. A többi település specializációja pedig annyira előrehaladott, hogy további változások a jelenlegi körülmények között már nem várhatóak, bár Orfűn a termálvíz hasznosítása még szélesebbé teheti a falu turisztikai attrakcióinak palettáját.

Pécs közeli fekvésének hatására Cserkúthoz hasonlóan a többi Jakab-hegy környéki faluban is az lakófunkció dominál, noha ezekben a falvakban ez inkább kényszerűségből adódik, de a mobilitás várható növekedése hosszú távon kedvezőbb feltételeket teremthet az ingázáshoz. Időről időre felmerül, hogy új technológiákkal további uránkincs is gazdaságosan kitermelhetővé válik, az érintett falvak jelenlegi lakossága egy ilyen fordulatnak kifejezetten örülne. Hetvehely mikrotérségi vezető szerepének köszönhetően profilváltás nélkül, az erdőgazdaság segítségével várhatóan fenntartja magát, a legnehezebb helyzetben az igen kevés állandó lakossal rendelkező Husztót van, ahol viszont egyre több holland vett telket, akik ideiglenes tartózkodásra használják az ingatlanokat.

A SCENAR 2020 és a SENSOR projekt előrejelzése alapján: Az Európai Unió SCENAR 2020-as tanulmányának következtetései helytállóak ezen a mintaterületen. A pécsi agglomeráció máris szépen kirajzolódik, további növekedése is reális előrejelzésnek mondható. Ez a folyamat elsősorban a Jakab-hegy lábánál fekvő, jelenleg adottságaikat kihasználni kevésbé tudó falvakat

felértékelné. Ezeken a településeken az egyik legnagyobb probléma a nyersanyagkitermelés területéről felszabadult munkaerő foglalkoztatása, amire mindeddig nem sikerült teljes körű megoldást találni. A falvak elhelyezkedéséből adódóan a részmunkaidős agrárfoglalkoztatásnak is itt vannak meg a legkedvezőbb feltételei. A tanulmány által felvázolt területhasználat-változási tendenciák a szántóterületek, a gyepek és a kézimunkaigényes művelési ágak csökkenése, az erdők, a felhagyott területek és a művelés alól kivont területek növekedése szintén jelenleg is zajló folyamatok.

A SENSOR Projekt modellje nem tudott számolni az M6-os autópálya megépítése következtében zajló változásokkal, de a terület déli részén enélkül is intenzívebb területhasználati módokat jelez előre a még meglévő erdőfoltok, a fél-természetes és a lágyszárú növényzet által borított területek rovására. Az északi részen a modell a jelenleg fél-természetes növényzet által borított területek beerdősülését, valamint Abaliget térségében az extenzív területek visszaszorulását mutatja állandóan művelt térségek javára. Ezzel mindhárom esetben a tájdiverzitás csökkenését jelzi előre. Az előrejelzett folyamatok az autópálya kiépülésével a térség déli részén várhatóan felgyorsulnak.

Az összehasonlító erőforráspiramis eredményei alapján: Az erőforráspiramis grafikai része három fő csoportra osztja a településeket. Az alapvetően harmonikusan fejlődő településekre, amelyek kedvező fekvésük, jó adottságaik vagy adminisztratív mikrotérségi vezető szerepkörük folytán kiegyensúlyozottan fejlődnek, társadalmi folyamataik alapvetően kedvezőek, és a legtöbb esetben gazdasági szektoruk is erős. Nemigen van szükségük arra, hogy egy másik településre támaszkodjanak, ennek megfelelően hálózati kapcsolataik igen sokrétűek. Mivel a Pécsi Kistérség országos viszonylatban is az egyik legfejlettebbnek számít, nem meglepő, hogy a települések fele ebbe a kategóriába tartozik. Ilyen falvak a kedvező elhelyezkedésükre alapozó Pellérd és Cserkút, a turizmusra specializálódó Orfű és Abaliget, az uránércbányászat alatt megerősödött Kővágószőlős és a mikrotérségi vezető szerepet betöltő Hetvehely.

Külön csoportot alkot Keszű és Gyód, amelyek környezeti szektora kistérségi viszonylatban igen gyenge, gazdasági szektoruk átlagos, viszont a Pécsről kiköltözők igen megerősítik társadalmukat, de fejlődésüket külső tényezőkre alapozzák, ezért ezek a rendszerek sérülékenyek lehetnének, fenntarthatóságuk csak Pécs tözsomszédságának tükrében valószínű.

A harmadik nagy csoportot azok a falvak adják, amelyeknek csak a környezeti értékeik magasak, a társadalmi és a gazdasági szektoraik kifejezetten gyengék. Ennek a csoportnak az élén Bakonya áll, ez a település van a legjobb helyzetben, ezt követi Kővágótöttös és a két fennmaradásért küzdő falu, Kovácsszénája és Husztót.

Mivel a piramis háttértáblázata igen részletes és számos következtetésre ad lehetőséget, csak azokkal a településekkel foglalkozom a továbbiakban, amelyek az utolsó csoportba tartoznak.

Bakonya környezeti szegmense nem marad el a többi Jakab-hegy lábánál fekvő falu által elért értékektől, de megközelíthetősége az erős helységekhez képest számottevően rosszabb, amit részben az elzártságból adódó természeti értékekkel, részben a bányászfaluként megszerzett előnyökkel tudott ellensúlyozni. Sajnos azonban semmilyen olyan speciális, kiemelkedő értéke nincs, ami turisztikai attrakcióvá fejlesztve biztosíthatná jövőjét. Sem a relief adottságok, sem a talajminőség nem ad lehetőséget a mezőgazdasági szektor megújítására. Lakosságának mobilitása közepes, ami a nehézkes megközelíthetőséggel kombinálva nem valószínűsíti a lakófunkció erősödését. Társadalmi-gazdasági szektora inkább csak a múltjából adódóan gyenge közepes, eredménye várhatóan romlik majd, hacsak a külső körülmények pl. új technológiák, egy közeli település ugrásszerű fejlődése, saját bekötőút kiépítése a 6-os számú főútra, vagy egy tenni akaró vállalkozó megjelenése nem változnak meg oly módon, ami új lehetőségeket tár fel a falu számára.

Kővágótöttös környezeti szektora mind a megközelíthetőség, mind a természeti adottságok, mind a területhasználat és az értékek terén szinte teljesen azonos Bakonyáéval. Ezek tehát nem adnak jó alapot semmilyen specializációra. Társadalmi-gazdasági folyamatai előrehaladottabbak, ennél fogva ezeken a területeken rosszabb eredményei vannak, mint Bakonyának. Erről a faluról is elmondható, hogy a külső körülmények kedvező változásából adódó új lehetőségek adhatnak csak számottevő lendületet a településnek. Ezek közül a legtöbbet az segítené, ha a két településnek lenne egy közös rávezető útja a 6-os számú főútra. Jelenleg van egy földút, ami a két falu között ágazik le és mintegy három kilométer hosszan vezet a főútig. Egy ilyen jó minőségű, minden időszakban járható út jelentősen javítaná a falvak elérhetőségét, és mivel az infrastruktúra megfelelő, a települések gondozottak, épületállományuk karbantartott, ez egyaránt vonzóbbá tenné Bakonyát és Kővágótöttöst a lakók és a vállalkozók számára.

Kovácsszénája és Husztót is az előző két faluhoz hasonló helyzetben van azzal a lényeges különbséggel, hogy a horgászto által biztosított lehetőségek kihasználásával Kovácsszénája igyekszik minél inkább a turizmus felé fordulni.

Egyik falu lakossága sincs távol az ötven főtől, elzártak, a horgászto kivételével semmilyen speciális értékkel sem rendelkeznek. Bakonyától és Kővágótöttöstől eltérően itt a talajminőség és a relief adottságok lehetővé teszik a mezőgazdasági termelést, de ez legfeljebb néhány családnak biztosít megélhetést. A rossz megközelíthetőség szinte kizárja a nagyobb távolságra szóló napi ingázást, a jelenlegi mobilitási hajlandóság mellett legfeljebb a szomszédos településeken való munkavállalásban vagy távmunkában lehet gondolkodni. Ugyan Kovácsszénája nem esik messze Orfütől, aminek a munkaerőkapacitása kiemelkedő, közvetlen közúti kapcsolat nincs a két helység között, a védett területek miatt egy turistaút vezet közvetlenül a Hermann Ottó-tó partján autóval csak Abaligetén keresztül lehet egyik faluból a másikba eljutni.

A jelenlegi feltételek mellett a turizmus jelentheti az egyetlen kiutat ezeknek a településeknek, noha nincs alap kiemelkedő turisztikai fejlesztésekre. Mindkét falu kisebb mérvű hétvégi házas igénybevételre számíthat, emellett Kovácsszénáján szállásra is van igény. Fordulatot hozhat továbbá a települések életében a külföldiek egyre számottevőbb jelenléte, akik sorra vásárolják fel elsősorban Husztót ingatlanait. Számuk azonban egyelőre nem olyan nagy, hogy akár tájalkító, akár társadalmi-gazdasági hatásuk kimutatható volna.

5.2. BURGENLAND, AUSZTRIA: FELSOŐRTŐL NAGYSZENTMIHÁLYIG

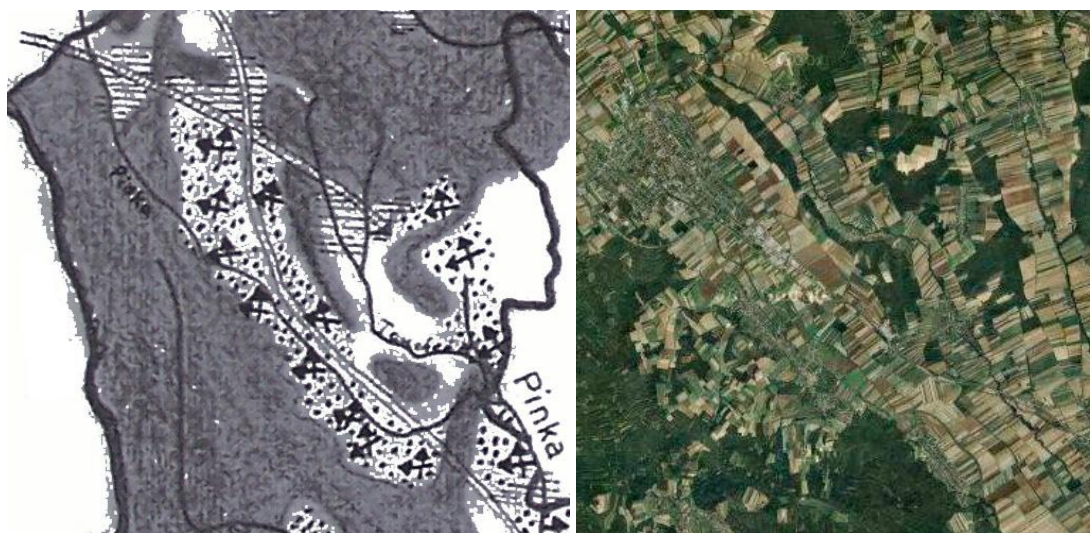
Az elemzésre kiválasztott terület az Őrvidéken található, központja Alsóőr (Unterwart), ahol a Magyar Média- és Információs Központ és a környező települések értékeit is őrző Helytörténeti Gyűjtemény nagy segítségemre volt az adatgyűjtésben. A térség másik döntően magyarok által lakott települése Őrisziget (Siget in der Wart). A mintaterület lehatárolásában ennek a két településnek az elhelyezkedése, és az itt kialakult helyi együttműködés játszott szerepet, így az itt vizsgált települések a már említetteken kívül a következők: Vasvörösvár (Rotenturm an der Pinka), Vasjobbágyi (Jabing), Oláhciklénny (Spitzzicken), Németciklénny (Eisenzicken) és Őrállás (Oberdorf im Burgenland). Ezen a mintaterületen is megtalálhatóak a fő falutípusok, bár az üdülési funkció nem olyan erős, mint a másik két mintaterületen.

Demográfiai összetétel: Legkisebb mintaterületem jelenlegi lakossága kicsivel több, mint négyezer fő. Az 1869-ig visszanyúló statisztikai adatok alapján a terület a 20. század elején volt a legnépesebb, akkori lakossága meghaladta a hatezer főt. Az azóta elszenvedett népességveszteség a csúcspontjai a világháborúk éveire köthetőek. A legstabilabb Őrállás népessége, ez az utóbbi évszázadban szinte egyáltalán nem változott, míg Vasjobbágyinak 20%-os, Vasvörösvárnak és Alsóörnek 40-50%-os népességveszteséget kellett elkönyvelnie. Az utóbbi évtizedben azonban a települések többségének kismértékű vándorlási nyereséget sikerült elkönyvelnie. (SA 2011). A települések mérete ma változatos: Vasvörösvár és Őrállás lakossága valamivel több, mint 1000 fő, Alsóőr és Vasjobbágyi 700 fős, Őrisziget, Oláhciklénny és Németciklénny törpefalvak.

Felsőőr körzetét ma is a legnagyobb burgenlandi magyar anyanyelvű szigetként tartják számon, hiszen napjainkban egyedülálló módon több olyan falu is található itt, ahol a magyar anyanyelvű lakosság száma még számottevő. A 2001-es népszámlálás idején Alsóőr és Őrisziget lakosságának több, mint kétharmada, míg Vasvörösvár és Felsőőr lakosságának körülbelül ötöde vallotta magát magyarak. (KOC SIS KOC SIS-HODOSI 1995)

Tájalakulás-történet: A történelmi nyugati határvidéken számos avarkori leletet találtak, melyeknek egy szűkebb csoportjáról feltételezhető, hogy székely gyökerekre utalnak (BALÁS 1989). A mintaterület településeinek első írásbeli említései a 13. századra nyúlnak vissza (SOMOGYI 2000).

Az Órvidék valószínűsíthető középkori tájszerkezete és a terület jelenlegi állapota a 40. ábrán (SOMOGYI 2000) látható. Jól látszik a Pinka patak mentén a gyepüvonal, ahol több határőrtelepülést is számon tartottak, többek között Alsóört is. Ugyancsak jól látszik a Szék

40. ábra Az Órvidék tájszerkezete a középkorban és ma
(Források: Somogyi 2000 p. , GoogleMap 2012)

patak mai nevén Zickenbach mentén kialakult, lefolyástalan, mocsaras terület, ahova Órisziget települt, és ami ennél fogva egyrészt rendszeresen megmenekült a hadicselekményekkel együtt járó pusztításoktól, másrészt elszigeteltségének köszönhetően igen sokáig megőrizte hagyományait.

Az ELSŐ KATONAI FELMÉRÉST (1780-1784) tekintve a legszembeszökőbb érdekesség, hogy Alsóört és Vasvörösvár települései már ekkor összenőttek. (A térkép Felsőört tévesen Alsóörként tünteti fel.) Ezek a falvak az erdővonal szélére települve napjainkig meghatározták a Pinka ezen szakaszának jobb partján az erdővonal helyét, ami napjainkig sem változott. Alsóört és Németciklén egyutcás falvak voltak és alapvetően azok is maradtak, míg Órisziget természeti adottságai, Vasvörösvár pedig nagyobb jelentősége folytán halmazos szerkezetet mutatott. A Felsőört Nagyszentmihállyal összekötő, a területet keresztező feltárási út északi oldalát viszont a maitól eltérően erdők uralták. A Pinka völgyének egy részét művelték, másik része viszont legelőként szolgált. Ez a területhasználat egészen a 20. századig meghatározta a tájszerkezetet. További érdekesség, hogy a felmérés jelöli a vasvörösvári várat, melyet ekkor a Pinka patak felduzzasztásával nyert vizesárok védett.

A MÁSODIK KATONAI FELMÉRÉSEN (1819-1869) elsősorban az úthálózatban történtek számottevő változások. Mind a térségi, mind a helyi jelentőségű útszakaszokat kiegyenesítették. Vízrajzi szempontból (41. ábra) a térkép legszembeszökőbb vonása az, hogy látszik, a Pinka és a Szék patakokat még nem szabályozták, ezért a mocsaras vagy időszakosan elárasztott területek különösen a Pinka és az országút között, valamint Órisziget térségében igen jelentősek voltak. A települések szerkezetében számottevő változás nem figyelhető meg, csupán a vasvörösvári vár fejlődésének jelei láthatók.

**41. ábra A Pinka völgye
a szabályozási munkák előtt (II. KATONAI FELMÉRÉS) és után (III. KATONAI FELMÉRÉS)**

FÉNYES Elek (1851) földrajzi leírása is kiemeli Vasvörösvárt. Két halastavának, liszt- és fűrészmalmának, tehén- és juhtenyésztésének megemlítése mellett a következőket írja: „Öt országos vásárán sok posztó és ló eladatik; ezenkívül a vizkereshti és mindsenti különösen a lenre nézve híresek. Lakosai többnyire takácsok és fazekasok. ... A föld minősége ez uradalomban: sárga agyag, melly a hegyeken kavicsos, s vastag szemű homokkal van keverve, de azért a völgyekben meglehetősen termékeny, s a kukoriczán kívül mindent megterem, főképp sok hajdinát. Rétjei kövérek és jó szénát adnak, csak hogy a Pinka gyakran elönti. A stájer lóherét igen termesztik. Jó karban tartott erdeje ... nagyobb részét bikkfa teszi. Egyébiránt a gazdálkodás okszerűleg folytattatik, s az uraságnál több czélszerű erőműveket, s gazdasági szerszámokat szemlélhetni (oldalszám nélkül).” A szerző Alsóórról rövidebben szól: „Szántóföldjei soványak, de rétjei kövérek és jó szénát adnak. Lakosai ... sok lent termesztenek; gyolcsot, posztót csinálnak; erős és csontos lovakat tenyésztene (oldalszám nélkül).”

A HARMADIK KATONAI FELMÉRÉS (1872-1884) már megelőlegezi az 1888-ban átadott, Pinkafőt Szombathellyel összekötő vasútvonalat, ami az egész térségnek jelentős fejlődést hozott. A vasutat az I. világháború után, 1921-ben felszámolták (ÉGER SZESZTAY 2008).

A 20. században egyre inkább a globális folyamatok határozták meg a tájváltozás irányait. Noha az erdők aránya számottevően csökkent, a két patak közötti erdősáv nem tűnt el teljesen. A

legnagyobb változás a patakok menti extenzív gyepterületeket érintette, melyek ma lakott területeknek, ipari-kereskedelmi területeknek vagy intenzív növénytermesztésnek adnak helyet.

Gazdasági tevékenységek:

Mezőgazdaság: A Pinka völgyének a domináns terményei a búzafélék, Vasjobbágyi, és Vasvörösvár szántóinak több, mint 50%-án ilyen növényeket termesztnek. A búzafélék mellett szinte minden településen termesztnek szójababot és repcét, ezek a fajták a szántóterületek 20-30%-át foglalják el. Takarmánynövényekből Órálláson termelnek a legtöbbet, itt lóherével, rozssal és zabbal is foglalkoznak. Alsóórön termesztnek még árpát, kukoricaféléket és tökmagot, míg Vasvörösváron napraforgóföldek vannak. Mivel állattartással csak néhány család foglalkozik a térségben és ők sem hajtják ki az állatokat a földekre, a legelők aránya elhanyagolható (SA 2010).

Vízgazdálkodás: A területen nincs természetes állóvíz, de Órállás területén mind a falu közvetlen szomszédságában, mind attól távolabb több kisebb horgásztó is található. A település melletti tavak közül a nagyobbik is csupán kéthektáros, a Teichbach patak feldusszasztásával létrehozott három tó vízfelülete viszont megközelíti a 20 hektárt.

Szolgáltatások: A területen Alsóór nyújtja a legszélesebb körű szolgáltatásokat. A faluban van étkezési és szálláslehetőség, itt van a Magyar Média- és Információs Központ, a falu területén de a beépített területtől távolabb eső, 1971 óta működő kereskedelmi-ipari park több, mint 40 vállalkozásnak és mintegy 600 üzletnek otthont adva Magyarországról is vonzza a vásárlókat (BETRIEBSGEBIET UNTERWART 2011). Vasvörösvár nyújt még a mikrotérség egészére kiterjedő szolgáltatásokat. Órállás szálláshelyeinek számával, Órisziget futball- és tenispályáival tűnik ki a falvak közül, egyébiránt a településeken csak néhány, helyi igényeket kielégítő vállalkozás működik.

Természeti, építészeti és kulturális értékek:

Természeti értékek: A mintatelepüléseken három védett terület található. Egy gyepterület Vasjobbágyi mély fekvésű részén, a Pinka völgyében, és két láp Alsóór magasabb részein, a Rennbach patak forrásterületén. Mindegyik terület kis kiterjedésű. (GEOLAND 2011) Természeti értéket képvisel továbbá a vasvörösvári tájképi kastélypark és az Órállás területén fekvő Fischteich nevezetű horgásztó-együttes. Helyi értéként tartható számon az Alsóór településképét évszázadok óta meghatározó, a falu központjából a templomhoz vezető kettős fasor.

42. ábra Az óriszigeti Szent László templom és a vasvörösvári Erdődy-kastély (2010)
(saját felvételek)

Építészeti értékek: Órisziget Árpád-kori, Szent Lászlónak szentelt római katolikus temploma (42. ábra) az Órvidék egyik legrégebbi épülete, mely nemrégiben renováláson esett át. Belső festése geometrikus mintázatának jelentését a szakemberek ma is kutatják, de széles körben elfogadott válasz egyelőre nem született erre a kérésre. Vasvörösváron található a tájképi parkkal körülvett Erdődy-kastély (42. ábra), mely a terepbejárások alatt épp felújítás alatt állt.

Tartományi szinten számon tartják továbbá a végső formájukat többnyire az 18. században elnyert egyházi épületeket köztük az alsóőri, a vasvörösvári, a németciklénny, a horvátciklénny, vasjobbágyi és az órállási római katolikus, valamint az óriszigeti evangélikus templomot, továbbá Óriszigeten és Vasjobbágyiban több parasztházat. (BURGENLAND 2011) Helyi értéket képvisel Órállás szeres településszerkezete.

Kulturális értékek: Figyelemreméltó a terület etnikai változatossága: az osztrák lakosság mellett ez az egyik legerősebb burgenlandi magyar sziget, és egyes településekre a török kor után horvátokat telepítettek le. A falvak még fennmaradt dűlőnevei nagyon árulkodóak: Alsóórön a magyar, székely, horvát és német megnevezések hűen tükrözik a térség etnikai sokszínűségét. (SOMOGYI 2000, SZINNYEI 2003, SÁNTHA 2004) Alsóórön mind a Magyar Média- és Információs Központ mind pedig az Alsóőri Helytörténeti Gyűjtemény őrzi magyar vonatkozású adatokat, leírásokat és tárgyi emlékeket a szomszédos településekről is.

A terület egykori birtokosait, a Széchenyi család egyik ágának több tagját is a vasvörösvári templomkertben temették el, sírjuk ott ma is megtalálható. Szinte minden temetőben található néhány igen régi sírkő, ami egykori vezető személyiségekre emlékeztet, valamint magyar és esetenként horvát nyelvű sírfeliratok.

Speciális funkciók megjelenése a falvakban:

Agrár funkció: Ugyan a térségben az agrárfoglalkoztatottság igen alacsony, a magas fokú gépesítettségnek köszönhető a parlagterületek aránya nem számottevő, általában 3-5%, csak

Órállás esetében haladja meg a 10%-ot (SA 2010), ám a településeken belül már csak kevés tájelen emlékeztet az egykor domináns agrárszerepkörre.

Külterület-használat: A terület forgalmasabb, utakkal jól feltárt részeit patak völgyi művelt szántók uralják, parlagterületeket szinte sehol sem látni. A mezőgazdasági területek Alsóőr és Vasvörösvár határában a domboldalakra is felkúsztak. Az extenzív fenntartású területek a patakok legszűkebb sávjára korlátozódnak, mint ahogy a kézimunkaigényes területhasználatok is teljes mértékben visszaszorultak, szőlő- és gyümölcsstermesztés valamint kertgazdálkodás már szinte egyáltalán nem fordul elő.

Településszerkezet: A szórt településszerkezetű Órállás kivételével a falvak többnyire zártak, a székely gyökerekkel rendelkező falvakban pl. Alsóőrn a régi településrészekben a nadrágszíjparcellák jellemzőek, míg a korán elnémetesedett települések esetében pl. Németciklényn a parcellák ugyan hasonlóan keskenyek, de kevésbé mélyek. A hátsó udvarok agrárhasznosítása egyre kevésbé jellemző.

Telekbeépítés: Az összes falu régi településrészein viszonylag nagy számban maradtak fenn gazdasági épületek, melyet azonban mára már új tároló funkcióval ruháztak fel vagy pedig üresen állnak.

A telekbeépítések esetében is megfigyelhetők a székely és horvát, valamint a német eredetű falvak közti különbségek. Alsóőr (43. ábra) és Horvátciklényn hosszú parcelláin az egymást követő generációk egy telken laktak, így a lakóházakat fésűs szerkezetben, az utcára merőlegesen, egymás mögé építették. A gazdasági épületeket is többféleképp helyezték el, vagy a házak mögött vagy azzal párhuzamosan a telek hosszanti tengelye mentén, vagy változatos mélységben L alakban fordult be az udvar végében. Ez a rendszer igen változatos elrendezéseket eredményezett, ami jelentős hatást gyakorolt a településképre. A telkeknek sem az első, sem a hátsó frontja nem alkot zárt térfalat, több oldalról is jól be lehet látni az udvarokra, az első és a hátsó kertekre.

43. ábra Alsóőr és Németciklényn jellegzetes telekbeépítései (Forrás: GoogleMap 2011)

Ezzel ellentétben Németsiklénnyben (43. ábra) és kisebb mértékben Vasvörösváron a szász falvakra is jellemző zárttság jellemző. A lakóházak előkert nélkül, L alakban, részben az utcával párhuzamosan épültek, a gazdasági épületek ehhez kapcsolódó, fordított L alakban, hozzávetőlegesen azonos mélységben zárták le az udvarokat. Ennek az egyöntetű elrendezésnek köszönhetően az udvar minden irányból zárt, a rálátás lehetősége igen korlátozott.

Őriszigeten egy, Őrálláson több, az Őrségre jellemző U alakú porta is fennmaradt. Ezekben a falvakban a legváltozatosabb a telekbeépítés, különösen Őrálláson, ami nem sűrűsödött be, és a tagolt domborzat is hozzájárul a sokszínűséghez.

Építészet: A ma hagyományosnak, védelemre érdemesnek tartott háztípus az 1970-es évekből való kismemesi, árkádos házakat jelenti, melyből a legtöbb Alsóőrön maradt fenn. Ezek az utcára merőlegesen épültek, az utcafronton három ablakot nyitottak. Az árkád ritkán futott végig a ház teljes hosszán, általában csak az épület második felén alakították ki. (MMIK 2010)

Táj- és településszerkezeti problémák: Külterületi és egyéb belterületi lakosság jelenléte nem jellemző. Ezen a területen a legfőbb problémát az ökológiailag értékes, extenzív területek visszaszorulása jelenti ez a folyamat a mintaterületek közül csak erre az egy térségre jellemző. A kézimunka-igényes területhasználatok itt is visszaszorultak, a szőlőhegyek egy része beerdősült (Németsiklénny), más része lakóterületté vált (Vasvörösvár). Tekintettel arra, hogy a domborzati adottságok jóval nagyobb táblaméreteket is lehetővé tennének, a tájszerkezet mozaikossága összességében kedvezőnek ítélné meg.

Ipari funkció: Az iparterületek a térséget nyugatról határoló Felsőőrt és az attól keletre fekvő Nagyszentmihályt összekötő út mentén találhatók, ezért csak a külterület használatára voltak hatással, a többi vizsgálati szinten nem figyelhetőek meg speciális módosulások.

Külterület-használat: Az alsóőri ipari park (44. ábra) annak ellenére markáns tájegyüttése a tájnak, hogy a térség egyik legmélyebb térszínén helyezkedik el, hiszen a magaslatokról jó rálátás nyílik a több, mint egy kilométer hosszan elnyúló területre. Noha az ipari park immár negyven éves múltra tekint vissza, mégis markáns a különbség közte és a

**44. ábra Alsóőr egykori és jelenlegi iparterületei:
a már nem működő malom és az egyre bővülő ipari park (2010) (saját felvételek)**

környező, agrárjellegzetességeiket még sok helyen megőrző aprófalvak között. Az ellentétet tovább fokozza, hogy a tájba illesztést semmi pl. fásítás nem segíti, sőt, a terület erős kereskedelmi funkciójánál fogva a cél az, hogy a terület minél inkább felhívja magára a figyelmet.

Egy autókereskedés és néhány kisebb raktárépület található Órisziget határában. Ezeknél általában megfigyelhető valamiféle védőfásítás, így többnyire csak a főútról nyílik jó rálátás rájuk.

Táj- és településszerkezeti problémák: Az ipari létesítmények körül a védőfásítás jellemzően hiányos ugyan, de az említett létesítmények jellemzően a lakóterületektől távol esnek, a domborzati adottságok völgybeni fekvés, magaslatra felkapaszkodó települések pedig nem teszik lehetővé a hatékonyabb takarást. Az ipartörténeti emlékek állapota összességében kielégítő, de új funkcióval való felruházásuk egyelőre nem történt meg.

Alvó funkció: Az eljárók aránya az egész térségben igen magas, községi szinten minden esetben meghaladja a 80%-ot, ugyanakkor Alsóőrre az Órvidék egész területéről több, mint ötszázan járnak dolgozni. Helyi munkaerőpiaci vonzáskörzete Vasvörösvárnak van. Az itt élők mobilitása igen magas fokú, noha a legtöbben Felsőőrön, Alsóőrön és Nagyszentmihályon dolgoznak, Pinkafő mellett a Bécsbe és Grazba ingázók száma is kimutatható az ingázók mintegy 10%-a naponta Bécsbe jár dolgozni. (SA 2009) Az ingázásnak az alsóbb vizsgálati szintekre gyakorolt hatása a legerősebb.

Külterület-használat: Az alvófunkciónak a külterület használatára nincs számottevő hatása. Kézimunkaigényes területhasználati formák ugyan egyik területen sem lelhetők fel, de ezeknek a művelési módoknak az erőteljes visszaszorulása globális jelenség, másfajta specializáció esetén is megfigyelhető.

Településszerkezet: Az ingázás a legerősebben a településszerkezeteket formálta át.

A változás leginkább Vasvörösvárt (45. ábra), Vasjobbágyit érintette, ahol több új településrész is kialakult: Vasvörösváron a település alapvetően megőrizte halmazos szerkezetét, hiszen a domboldalra felfutó utcáknak alkalmazkodniuk kell a domborzati adottságokhoz. Vasjobbágyi eredendően egyutcás faluszerkezete viszont alapvetően megváltozott: a Pinka völgyében egy párhuzamos utca kialakításával, szabályos rendben indult meg a parcellázás, a domboldalra pedig szabálytalanul futnak fel az új utcák. Németsiklénynben ugyan abszolút értékben kevesebb új ház épült, a két új utca, ami emiatt nyílt egy új településközpontot hozott létre. Órállason számottevő változást a szerek összenövése jelentett. Az így képződött utcák meghosszabbodtak, de a faluszerkezet így is igen laza, halmazos maradt.

45. ábra Vasvörösvár ófalujának és legújabb településrészének képe (2010) (saját felvételek)

A többi falu szerkezete nem változott jelentősen. Alsóőr északi szélén a legújabb parcellázások alkalmával három utcát is nyitottak, de ezek az utcák nem hosszabbak a régi nadrágszíjparcelláknál, így nem oldják észrevehetően az erőteljes vonalas szerkezetet. Őrisziget településszerkezete annak ellenére sem módosult sokat, hogy a természeti adottságai a letelepedés óta a mocsarak lecsapolása és a patakok szabályozása folytán jelentősen megváltoztak. Mindössze egy utca épült ki a völgyet átszelő főút felé. Horvátciklénny valamelyest meghosszabbodott, de szerkezete ettől eltekintve nem sokat változott.

Nagyobb, összefüggő új településrészek kialakításánál jellegzetes megoldásnak bizonyult a Vasvörösváron és a baranya megyei Keszűn is látható példa: az új településrész teljesen elzárt, gyűjtőútjai egy autófordulóval, zsákutcaként záródnak, a parcellaegyüttes pedig csak a terület tengelyében futó főút csatlakozási pontjában lép kapcsolatba az ófaluval. Figyelemreméltó, hogy az új településrészek általában semmilyen nagyobb közterülettel nem rendelkeznek, mint ahogy kereskedelmi és szolgáltatóegységek sem települnek ki az új területekre.

Telekbeépítés-építéset: Az új településrészekben a telekbeépítés jelentősen eltér a hagyományos változatoktól. A jobbára négyzetes vagy téglalap alakú telkeken szabadon álló házak állnak, a házzal egybeépített vagy attól külön álló garázzsal. Más épület elhelyezése nem, csupán szabadtéri tartózkodásra alkalmas kisebb kerti építmények jellemzőek. A telekhasználatban szinte kizárólagos a gyepesített díszkert típusa. A lakóházak stílusa igen változatos, alapvetően kertvárosias jellegű.

Táj- és településszerkezeti problémák: Ezen a területen a magyarországi térségben már említett problémák is jelen vannak azzal a különbséggel, hogy az agglomerációs nyomás jóval kisebb, a folyamatok mégis jóval előrehaladottabb stádiumban vannak. Ilyenek a meglévő térszerkezetbe nem integrált, külső szolgáltatásokra alapozó új településrészek (Vasvörösvár, Vasjobbágyi), a tájdiverzitás csökkenése (Vasvörösvár, Őrisziget) valamint a települések összenövése (Alsóőr, Vasvörösvár).

Üdülő funkció: A térség turisztikai potenciálja nem jelentős, csupán a két szomszédos kisváros, Felsőőr és Nagyszentmihály tud számottevő vendégéjszakát felmutatni, ennél fogva az ilyen jellegű specializáció is kis mértékű. A mintatelepülések közül egy-egy attrakcióval Órállás, Vasvörösvár, Alsóőr és Órisziget is tud néhány órás programot kínálni a látogatóknak.

Külterület-használat: Órálláson minkét horgászto-együttes (46. ábra) partján történtek bizonyos fejlesztések, bár magántulajdonú üdülők nem jelentek meg. Egy-egy ház épült mindkét helyen, a nagyobbik a Fischteich partján: ez egy 2005-ben létesített panzió, amit 2009-ben kibővítettek, így már akár nagyobb rendezvényeknek is otthont tud adni.

46. ábra Órállás nagyobbik horgásztava és az alsóőri helytörténeti gyűjtemény épülete (2010) (Források: www.koi-kulinarik.at, ill. saját felvétel)

Telekbeépítés-építészet: Még ha a vendégéjszakák száma nem is jelentős, a néhány órás látogatásokra alapozott turizmus is pozitív hatással van a településekre, mivel elősegíti az építészeti értékek megőrzését és a hagyományok fennmaradását. Ez a jelenség megfigyelhető Alsóőrön (46. ábra) és Óriszigeten is, ahol tudatosan védik a ma hagyományosnak tekintett háztípust.

Táj- és településszerkezeti problémák: Az üdülőfunkció jelenleg nem olyan erős a térségben, hogy számottevő nyomást gyakoroljon a táj és a települések szerkezetére.

Települések jövőképe, várható tájalakulási tendenciák:

Terepbejárások alatt szerzett benyomások és irodalmi források alapján: Tekintettel arra, hogy a mintatelepülések foglalkoztatása szektorálisan máris igen szélsőséges, további specializáció már nem valószínű. A mintatelepülések az Erdődy-kastély kivételével kiemelkedő turisztikai attrakciókkal nem rendelkeznek, ezért ennek az ágazatnak az erősödése sem várható. A nagyfokú mobilitás biztosítja, hogy a települések népessége a szélsőségesen magas ingázási arányok mellett is viszonylag stabil maradjon.

Összegzésként tehát elmondható, hogy a falvak várhatóan továbbra is döntően alvófunkciójúak maradnak. Alsóőr a legsokoldalúbb, mivel kereskedelmi-ipari parkja jelentős munkaerőkapacitást képes lekötni. A turizmus fellendítése az Erdődy-kastély megfelelő

hasznosítása esetén lehetséges. Bár az utóbbi időben a térség vándorlási egyenlege pozitív volt, a születések alacsony száma miatt egyelőre új, alvó településrészek kialakulására sem kell számítani.

A SCENAR 2020 és a SENSOR projekt előrejelzése alapján: Az Európai Unió SCENAR 2020-as tanulmányában előrejelzett folyamatok ezen a mintaterületen lényegében már lezajlottak. A primer és a szekunder szektorból felszabadult munkaerő jelentős része nagy távolságokra való napi ingázással talált munkahelyet magának, a lakosok nagy része erre az életformára berendezkedett, mobilitásuk jelentősen nőtt. A külső gazdasági potenciállal egyedül az alsóőri ipari park igyekszik ezidáig térségi szinten sikeresen felvenni a versenyt. A tanulmányban előrejelzett területhasználat-változási folyamatok érzékelhetők, de a tájszerkezet további változása már nem valószínűsíthető.

A SENSOR Projekt az örvidéki mintaterületen csak néhány raszteren jelzett előre változást: általában a szántóterületek növekedését jelezte előre olyan erdőfoltok helyén, amelyek területe az utóbbi időben is folyamatosan csökkent. Ezek ugyan nem radikális változások, de a magas fokú gépesítettséggel összevetve a jelenlegi mozaikos tájszerkezet változatosságának csökkenését vetíthetik előre. Máskülönben a jelenlegi területhasználati módok meglehetősen stabilnak látszanak.

Az összehasonlító erőforráspiramis eredményei alapján: Az erőforráspiramis grafikai része több érdekességre is rámutat. Egyrészt látszik, hogy az összes település harmonikus vagy az elvárhatónál erőteljesebb fejlődést mutat, veszélyeztetett települések nincsenek. A törpefalvak gazdasági értékei is elfogadhatóak, ami az infrastrukturális fejlettségre és a lakosság nagyfokú mobilitására vezethető vissza. Mivel a kedvező társadalmi-gazdasági mutatók alapját nagyrészt a jól működő kisvároshálózat és Alsóőr ipari parkja adja, ezért a természeti erőforrások túlhasználata nem jelen komoly veszélyt, ugyanakkor a terület nem annyira belső erőforrásaira, hanem külső tényezőkre támaszkodik, ezért stabilitása is nagyban függ környezetének állapotváltozásaitól. Másrészt a települések közti társadalmi-gazdasági hierarchia igen szigorú, Alsóőr és Vasvörösvár vezető szerepéhez nem fér kétség, mindkét településnek megvan a maga vonzáskörzete, átfedések nemigen vannak, a falvak közötti horizontális kapcsolatok meglehetősen gyengék.

A piramisok háttértáblázata rámutat arra, hogy a települések között nincsenek a méretükből fakadóan jelentős különbségek. Inkább egy nagyobb, homogén térről van szó több lakóterülettel, semmint eltérő adottságú falvak láncolatáról, noha a települések múltja, fejlődési útja igen különböző volt, de a 20. század második felében lezajlott területfejlesztési elsősorban infrastrukturális és intézményfejlesztési intézkedések kiegyensúlyozták a térséget, és felzárkóztatták a hátrányosabb helyzetben lévő falvakat.

5.3. ERDÉLY, ROMÁNIA: FIRTOS TÉRSÉG

Ez a mintaterület a magyarországihoz hasonlatosan igen változatos, de annál nagyobb kiterjedésű. 2005 óta foglalkozom ezekkel a településekkel a legkülönbébb vizsgálatok céljából, így lehetőségem nyílt széleskörű adatgyűjtésre, valamint a változások több éven keresztül történő nyomon követésére. Tekintettel arra, hogy diplomamunkámban is ezzel a területtel foglalkoztam, a terület bemutatásakor nagyban támaszkodtam az akkor leírtakra.

A térség Hargita megye dél-nyugati részén fekszik, meglehetősen nagy, mintegy húsz településre terjed ki, és alapvetően kétarcú:

- A térség keleti oldalán végighúzódó országos főút mentén elhelyezkedő, nemzetközi szinten is ismert elsődleges attrakciókkal bíró idegenforgalmi szerepkörű települések Parajd (Prajd), Korond (Corund), Farkaslaka (Lupeni) és kisebb mértékben Felsősfalva (Ocna de Sus). A térség nyugati szélén, az egykori Bözödújfalú (Bezidu Nou) helyén az 1990-es években kialakított 182 ha-os víztározó idegenforgalmi hasznosítása szintén figyelmet érdemel.
- A nemzetközi főút V alakú nyomvonala által közrefogott települések szinte kivétel nélkül aprófalvak, melyek többsége az állattartásra igyekszik alapozni megélhetését, de differenciálódásuk tagadhatatlanul megkezdődött.
 - Továbbra is kifejezetten agrárszerepkörűek: Atyha (Atia), Csehétfalva (Cehetel), Etéd (Atid), Firtosmartonos (Firtănuș), Firtosváralja (Firtuș), Küsmöd (Cușmed) és Tarcsafalva (Tarchesti).
 - Az agrárszerepkör mellett egyre nagyobb szerepet kap az ingázás: Szentlélek (Bisericani), Alsósfalva (Ocna de Jos), Kecset (Paltinis), Kisfalud (Satu Mic) és Székelypálfalva (Pauleni).
 - Az agrárszerepkör mellett olykor nemzetközi hírnévre is szert tett attrakciókra alapozva megjelent a turizmus, illetve egyre több házat üdülőként tartanak fenn: Énlaka (Inlăceni), Kőrispatak (Crișeni), Siklód (Șiclod) és Tordátfalva (Turdeni).

Demográfiai összetétel: A térségben az 2002-es népszámlálás szerint tizennyolc ezer ember élt. A területen 1941-ben laktak a legtöbben, ekkor több, mint huszonháromezer embert számoltak össze. Átlagosan tehát mintegy húsz százalékos népességbeli fogyás mutatkozott. Ennél jelentősen nagyobb mértékben csökkent Siklód, Énlaka, Székelypálfalva, Tordátfalva és Küsmöd lakossága, miközben a sóvidéki települések, valamint Etéd és Firtosváralja lakossága nőtt. Utóbbi két településen a népességnövekedés a roma családok beköltözésének köszönhető. (VARGA 2002)

A települések lakosság szerinti beosztása Hargita megyében némileg eltér a Magyarországon használt rendszertől. Háromszáz fő alatti – aprófalú – a települések több, mint egy harmada, itt a lakosok kilenc százaléka él. Öt háromszáz és nyolcszáz fő közötti településen – kistelepülések – él a népesség tizenkét százaléka. A lakosság harmada négy nyolcszáz és kétezer fő közötti településen – középmezők – él. Parajdon – nagyfalú – több, mint háromezren élnek, míg Korondnak, Hargita megye legnagyobb településének több, mint ötezer lakosa van – óriásfalú. (MEGGYESI 2004, SEPSISZÉKI NAGY 2003)

A lakosság korösszetételét tekintve a térség az előregedő területek közé tartozik. Általánosan elmondható, hogy a húsz és negyven év közötti, aktív korosztály hiányzik leginkább, mivel a fiatalok, ha tehetik, elvándorolnak. A fiatalabb korosztályban a férfiak, az idősebbek között a nők vannak többen. (SEPSISZÉKI NAGY 2003)

A nemzetiségi összetétel a népszámlálási adatok tükrében meglehetősen egyöntetű. Az emberek 97%-a vallotta magyarnak magát, a fennmaradó három százalékot a roma lakosság tette ki. Ám ez az adat igencsak félrevezető, mivel a területen ennél sokkal több roma él.

A romáknak két fő csoportja van, a háziak és a sátorosok. A házi cigányok vallják magyarnak magukat, magyarul beszélnek, és sokszor betelepülnek a magyarok közé. A sátorosok a falvakban is élesen elkülönülnek, egymást közt saját nyelvükön beszélnek, őrzik hagyományaikat, mely ruházódásukban látványosan is megjelenik. (SEPSISZÉKI NAGY 2003)

A települések közül Etéd, Küsmöd, Kőröspatakon, Firtosváralján, Firtosmartonoson és Felsőszőlőfalván laknak a legtöbben, míg Siklód, Atyhán, Csehétfalván, Tordátfalván és Kisfaludon egy cigány család sincsen.

Tájalakulás-történet: A területen az első tárgyi emlékek a bronzkorból származnak, ebből az időből a Küsmöd pataka völgyében edénytöredékeket találtak. A római korban Énlaka keleti határában volt az erdélyi limes egyik legjelentősebb tábor – Paetoria Augusta –, ennek megfelelően a terület úthálózatát tekintve a legkisebb mértékig sem tükrözte mai elzártságát. Rómától egészen Énlakáig kőúton el lehetett jutni. Régész szakemberek úgy vélik, jó esély van arra, hogy Énlaka nem temploma és népi építészeti értékei, hanem ezek miatt a római emlékek miatt váljon a Világörökség részévé. Castrum nyomainak vannak Firtosmartonoson, a castrumokat támogató őrtornyok maradványaira leltek Alsósófalván, Korondon és Székelypálfalván. (VOFKORI 1998)

Az első olyan írásos dokumentum, melyben szerepel a térség néhány települése, az 1333-as pápai jegyzék, melyben Énlaka, Korond, Küsmöd és Tarcsafalva kerül megemlítésre. A legfiatalabb falu Alsósófalva, mely leválva Sófálváról csak a 18. században vált önálló településsé.

A Firtos-tetőt övező gazdag mondavilág alapjául az itt épített vár szolgál, mely minden valószínűség szerint a 15. századból származik, bár vannak, akik 12. századi megépülés mellett foglalnak állást. Egyes régész szakemberek szerint Firtosváralja – akkori nevén Besenyőtelek –, Székelypálfalva, Korond, Atyha, Énlaka és Etéd lakói török támadástól tartva együttes erővel emelték a várat, hogy szükség esetén oda menekülhessenek. A Firtos várához kapcsolódó Tartód és Rapsonné – vagy Rapsóné – várának is hasonló, védelmi szerepet tulajdonítanak – bár utóbbi építését valamivel későbbre teszik, mint az első kettőét –, különösen, mivel ezek az erődök elhelyezkedésük folytán nem voltak alkalmasak arra, hogy ellenőrzésük alatt tartsák a környező vidéket, így támaszpontként nem állhatták meg a helyüket. (SÓFALVI 2005)

Egyes helységek alapítói nem a falvak jelenlegi határain belül telepedtek le, csak idővel költöztek át kedvezőbb adottságú területre. Így Farkaslaka eredetileg három kilométerrel északnyugatra alakult ki, lakói csak később költöztek le a hegyekből a Fehér-Nyikó partjára. Más falvak – Firtosmartonos és Siklód – lakói a térség magasabban fekvő területein jellemző suvadás miatt kényszerültek áttelepülésre. (EGYED – SZIVÁK 2006)

A középkorban az úthálózat a jelenlegihez képest komoly eltéréseket mutatott. Egyrészt a ma elzárt településeken is nagy jelentőségű utak haladtak keresztül, másrészt a falvak közti úthálózat is sűrűbb volt. Az országút egészen a II. világháborúig érintette Székelypálfalvát, mivel az nem a Kebeled pataka völgyében, hanem a Kalonda tetőn ment keresztül.

Az ELSŐ KATONAI FELMÉRÉS tanúsága szerint a ma gyér forgalommal rendelkező Kőrispatak – Atyha útvonal – 136A megyei jelentőségű út – is fontos szerepet töltött be. Az Etéd – Atyha útszakasz 2007 nyaráig időszakosan járhatatlan volt. Amióta Etéd határában felépült a Firtos pataka felett húzódó híd, ami személygépkocsival gond nélkül járhatóvá tette az utat, érezhetően megnőtt a forgalom, mivel a Szovátán tartózkodó turisták ebből az irányból közelítik meg a kőrispataki Szalmakalap Múzeumot.

A HARMADIK KATONAI FELMÉRÉS már nagyobb hasonlóságot mutat a jelenleg tapasztalható állapottal. Ez már zsákfaluként tünteti fel Siklódot, ám Énlaka és Firtosváralja megközelítéséhez csak földutat jelöl.

Parajdon a tájképet a sötömbre alapozott bányászat változtatta meg. Kezdetben külszíni fejtéssel termelték ki a sót. A mélyművelésű bányászatot 1780-ban kezdték meg a József bánya megnyitásával. (TÓFALVI 2007)

A térség északi, magasabban fekvő része mindig beerdősültebb volt, mint a déli, alacsonyabban fekvő települések környéke. Farkaslaka már a 16. században a szénégetők egyik központja lett, ami együtt járt az erdőirtással.

Más települések környékén az erdőirtások a 18-19. századi éhínségekhez kapcsolhatók. A lakosság számának emelkedésével egyre több szántóra volt szükség, hogy elegendő pityókát

termeszthessenek. Ráadásul az erdőirtással szerzett földeket kivonták az évenkénti újraosztás alól, azt az irtást végző élete végéig használhatta, bár eladni és örökíteni ezeket a területeket sem lehetett. Ehhez az időszakhoz tartozik például a siklódi szilfa- és az atyhai bükkállomány eltűnése. A Székelypálfalva határában lévő szilfaerdőt az I. világháború idején az ide vezényelt katonák vágták ki. (MADAR 2003)

A kollektív gazdálkodásra vezethetők vissza a ma főként kaszálónak használt, lágyszárúak által uralt domboldalak, amelyeket eredetileg erdő borított, ám a TSZ-ek idején évtizedeken át veszteségesen műveltek.

A 20. század elején Tarcsafalva határában a Konyha pataka felduzzasztásának köszönhetően egy halastó állt, ám a kollektivizálás során ezt lecsapolták, hogy helyét művelés alá vonják. Ebben az időben a kedvezőtlen adottságok ellenére minél több gabonát, elsősorban búzát kellett termeszteni, bár ez többnyire veszteséges vállalkozásnak bizonyult.

Gazdasági tevékenységek:

Mezőgazdaság: A rendszerváltás után az elnéptelenedés és a vadak elszaporodása együttesen vezetett a szántók fokozatos felhagyásához, így egyes településeken – például Etéden, Énlakán és Kőrispatakon – 2007-re teljesen felhagytak a földműveléssel, csak a házak közötti konyhakertekkel és a falvak közvetlen közelében lévő földdarabokkal foglalkoznak. Ezzel egyidejűleg egyre nagyobb arányú a beerdősülés, ez főként Etéden, Énlakán és Tordátfalván figyelhető meg.

A falvak többsége esetében a föld 20-30%-a mezőgazdasági terület – a Sóvidéken ez az arány a 20%-ot sem éri el –, de ennek is csak legfeljebb 30%-a szántó. A vadkár miatt csak szálas takarmányt lehet őrzés nélkül vetni, ami jó alapot ad az állattenyésztésnek, de a termés egy hektárra vetített mennyisége ennek ellenére is jóval az országos átlag alatt marad. A fő művelési ágat a kaszálók jelentik, melyek a mezőgazdasági terület 37%-át foglalják el. (PÉTER 2006)

Farkaslakán, a Küsmödi-medencében, a Firtos-tető déli oldalában és Tordátfalván – ahol a déli domboldalak különösen jó termőhelyi viszonyokat teremtettek – egészen az 1990-es évek elejéig a gyümölcsösök jelentették az egyik legfőbb jövedelemforrást. (SZENTANNAI 1999, PATAKFALVI 2001, PÁL 2005, SZŐCS 2008)

Szőlő a magasabban fekvő területeken – Énlakán és Székelypálfalván – már nem terem meg, de az Etédi- és a Küsmödi-medencében a direkttermő fajták honosak. Itt a medvék okozta károk miatt termesztésük egyre inkább visszaszorul. (Egyed – Szivák 2006) Tulajdonosaik a még meglévő gyümölcsösöket – amik már az összterület 1%-át sem teszik ki – is felhagyják. (PÉTER 2006)

A növénytermesztés korlátozott lehetőségei, a sikertelen ipartelepítési próbálkozások, és az állattenyésztésnek kedvező természeti adottságoknak köszönhetően – a Görgény-Hargitai vulkáni fennsík legelői kiválóan alkalmasak legeltetésre – ez az ágazat vált az aprófalvak legfőbb megélhetési forrásává. Ennek megfelelően a mezőgazdasági területek 32%-át a legelők teszik ki, ami a gyepek után a második legjelentősebb művelési ággá vált a térségben. (PÉTER 2006) Ugyanakkor a tej egyre alacsonyabb átvételi ára és a gazdálkodási hajlandóság csökkenése arra sarkall egyes falvakat, hogy más kitérési pontot keressenek maguknak. Ma már sem Siklódon, sem Kőrispatakon nem foglalkoznak tejtermeléssel, mindkét település a turizmus felé fordult.

Erdőgazdaság: Az erdők aránya a térségben az összterület 10-20%-át teszi ki, kivételt képez a Parajdi-Sóvidék, ahol ez a mutató 20-50%-os. A Sóvidék településein kívül jelentős az erdőgazdasági tevékenység Kőrispatakon, és más falvakban pl. Etéden, Székelypálfalván is találhatóak kisebb fafeldolgozó üzemek (PÉTER 2006).

Vízgazdálkodás: A területen nincs természetes tó, azonban több mesterséges állóvizet is kialakítottak. Tordátfalván 2004-ben négy gazda 8 hektáros tavat alakított ki, ami egyre nagyobb ismertségre tesz szert, bár gondozottsága egyelőre változó. A térség legjelentősebb víztározója a 182 hektáros Bözödi-tó, melyet az 1990-es évek elején Bözödújfalun nagy részének elárasztásával alakítottak ki (47. ábra). A tó déli partján évről-évre egyre több üdülő épül, míg a nehezebben megközelíthető északi parton a horgászok és a kempingezők telepednek le.

47. ábra Bözödújfalú a közelmúltig évszázadokon át nem változott jelentősen (I. KATONAI FELMÉRÉS), de a víztározó a falu belterületét is elfoglalta (GoogleMap)

Élelmiszerfeldolgozás: A különféle élelmiszerek helyben történő feldolgozásának gondolata mindig foglalkoztatta a lakosságot. A Civitas Alapítvány közreműködésével 2010 végén végre sikerült egy gyümölcsfeldolgozó üzemet nyitni Farkaslakán. Az üzem a vártnál is nagyobb sikerrel kezdte meg működését, ahol különféle gyümölcsleveket és lekvárokat készítenek. (SZÁSZ 2010) Amennyiben a feldolgozó hosszú távon sikeres marad, az biztos piacot jelenthet a környék gyümölcstermesztőinek, így a felhagyás veszélye csökkenhet.

Bányászat: A parajdi sóbányán kívül több kisebb kavicsbánya is található a területen, egy Csehétfalva határában, egy pedig Kőrispatakon. Míg azonban Kőrispatakon az ipari tevékenység a frekventált területektől távol esik, Csehétfalva esetében a településhez vezető egyetlen útra települt rá a bánya, ami ezáltal nem csak környezetterhelést okoz, de a megközelíthetőséget is jelentősen rontja.

Szénégetés: Noha a szénégetés volumene a korábbi időszakhoz képest jelentősen visszaesett, egy-egy baksa még mindenfelé meghúzódik a tájban, főképp az utak mentén, de estenként azoktól távol, teljesen elzárt területeken is. A legtöbb jelenleg működő baksa Etéden és a környező településeken működik.

Szolgáltatások: A Parajdi-Sóvidék településein, valamint Farkaslakán a turisztikai ágazat természetesen igen jelentős. A térségre ezzel együtt a családi vállalkozások jellemzőek. Ezek vagy egy-egy falu élelmiszerellátását célozzák, vagy szálláshelyeket, a Parajdi-Sóvidéken és Farkaslakán pedig különféle használati- és dísz tárgyakat kínálnak a látogatók számára.

Természeti, építészeti és kulturális értékek:

Természeti értékek: Patak völgyekkel és mesterséges tavakkal tarkított, változatos domborzat, különleges geológiai felszínformák, ásvány- és termálvizek (VOFKORI 1998), gazdag növény- (KOVRIK 2003) és állatvilág (KOZMA 1998), ami több település esetében elsőrendű attrakciót szolgáltat a turisztikai ágazat számára.

A térségben három védett terület található. Az egyik a Firtos-tető egy, Firtosvár aljához tartozó negyvenhektáros darabja, a másik a korondi Csiga-domb nyolchektáros része. A legnagyobb védelem alatt álló terület a parajdi Sópát és Só-szoros, amely hatvan hektárt tesz ki. A Firtos-tető flórája, a Csiga-domb, a Sópát és a Só-szoros geológiai tulajdonságai miatt kapott megyei szintű védelmet. Ezen felül a korondi Likas-kő élvez helyi szintű védelmet. (PÉTER 2006, HORVÁTH 2003) Különleges értéket képviselnek az énlaki unitárius, a kőrispataki és a küsmödi református, valamint az atyhai katolikus templom mellett álló ősi, több évszázadot megért kislevelű hársfák, melyek közül az énlaki hatszáz éves hárs megyei szinten nevesítetten is védelem alatt áll (HORVÁTH 2003).

Építészeti értékek: A térségben számos megyei jegyzékbe vett műemlék található. Ilyen az énlaki, a korondi és a tordátfalvi unitárius, az etédi, a felsősófalvi, a kisfaludi, a parajdi és az etédi református templom, a kecseti, a küsmödi és a siklói fa harangláb. (VOFKORI 1998) Az énlaki és a kisfaludi templomnak festett, cifra deszkafőlepe van (48. ábra), az énlaki templom egyik kazettáján rovásírás olvasható (BALASSA 2008). Bár ritkán élveznek védelmet, a

48. ábra Az énlaki (2009) és a kisfaludi (2007) templomok festett kazettái (saját felvételek)

települések hagyományos székely portái, valamint az igen változatos kialakítású székelykapuk is jelentős értéket képviselnek.

Kulturális értékek: A területnek több neves szülötte van, Farkaslakán Tamási Áron, Parajdon Áprily Lajos emlékét őrzik. Szülőházaikban emlékmúzeumokat alakítottak ki, a Tamási Áron sírjánál álló, az író regényalakjait ábrázoló faragott andezittömb megyei védelmet is kapott. A térség nemesi családja volt a Pálffy grófi család. A család birtokközpontja eredetileg Tarcsafalván volt (VOFKORI 1998) – az itteni épületek sajnos megsemmisültek –, majd küsmödi kúriájukba költöztek – ez az épület ma lakóház –, sírboltjuk pedig a közeli Bözödi-tó északi oldalán, a domboldalon ma is jó állapotban van.

Kiemelkedő az Énlakán állított világháborús emlékmű, mivel a tetejét egy lelőtt turulmadárral díszítették. Atyhán, Küsmödon és Alsósófalván még mindig állítanak a temetőkbe kopjafákat. Egyháztörténeti értéket képviselnek sok helyen a több évszázados sírkertek és sírok, így Énlakán a 17-18. századból való sírkövek. (VOFKORI 1998)

Korondi kézműveshagyományok nemzetközi hírnevet szereztek a falunak. Etéd, Küsmöd és Körispatak évszázadokon át üzte a szalmakalap-készítést, erre alapozva 2001-ben Körispatakon Szalmakalap-múzeumot alapítottak, mely mára több országos szintű elismerést kapott. Csehétfalván 2007 óta minden nyáron megszervezik az egy hetes Orbán Balázs szekértúrát, az immár hagyománnyá vált tánc tábor pedig Felsősófalva kulturális életének egyik legkiemelkedőbb eseménye.

Speciális funkciók megjelenése a falvakban: A Firtos térségben az agrártermelés extenzív jellegéből adódóan a módosulások a legtöbb esetben még nem hagytak jelentős nyomot a külterület-használaton, leginkább a települések főutcaira és az új településrészekre korlátozódnak.

Agrárfunkció: Ebben a térségben az agrárszerepkör általánosan igen erős, a települések többségén a mezőgazdaság szerves része az emberek mindennapi életének. Jelenleg és a továbbiakban is várhatóan domináns agrárszerepkörrel jellemezhető települések: Atyha, Csehétfalva, Etéd, Firtosmartonos, Firtosvárálja, Küsmöd és Tarcsafalva, valamint az alvófunkcióval is jellemezhető Székelypálfalva és az üdülőfunkcióval is jellemezhető Énlaka. Tekintettel azonban az általános előregedésre, a jelentős vadkárra, valamint arra, hogy a gépesítettség meglehetősen alacsony fokú számos munkát lovakkal, esetleg más igavonó állatokkal, valamint kézierővel végeznek, az intenzív művelés alatt álló területek aránya igen kicsi, a parlagterületek aránya pedig meglehetősen magas, és várhatóan tovább nő. Az agrárfunkció az összes vizsgálati szintre rányomja a bélyegét, ami a több évszázados dominanciára vezethető vissza.

Külterület-használat: Az agrártevékenységgel töltött jelentős idő az előbb említett okok miatt a külterület-használatban nem szembetűnő, elsősorban a az állatok vonulási útjain a taposási károk okozta mikrodomborzati formamódosulásokkal tarkított legelők a Firtos-tető déli oldalán, Énlaka és Tarcsafalva határában (49. ábra), a főként kézzel készített szénaboglyákkal jellemezhető kaszálók (49. ábra) – a Gordon-tető teljes Farkaslaka felé eső oldalán, és szinte az összes aprófalú külterületén –, a szabályosan, négyzethálós elrendezésben ültetett jelenlegi és már felhagyott gyümölcsösök – Farkaslaka, Kecset, Énlaka és Tordátfalva határában – bekerített esztenák pl. Küsmöd, Etéd külterületén és a parlagterületek határozzák meg a tájképet. A települések belterületéhez közeledve elszórtan bekerített táblák láthatók, míg a házak közötti üres telkeken veteményeskertek tűnnek fel.

**49. ábra Kézzel rakott szénaboglyák Firtosmartonoson (2011),
valamint az erősen erodált tartcsafalvi legelő (2007). (saját felvételek)**

Az egykori TSZ-ek földjének mai tulajdonviszonyai még mindig rendezetlenek, a gazdák közül néhányan most kezdik földjeiket bekeríteni és megkezdeni a művelést. Ezek ma még egy-egy táblával bontják meg az összefüggő területeket, de várható, hogy mozaikosan egyre több ilyen tábla jelenik meg a határban, ami módosítja a jelenlegi tájképet.

Az erdőgazdálkodás szigorú keretek között zajlik, az erdők a faluközösségek tulajdonában vannak. A fakitermelés nyomai legdominánsabban Felsősfalván, az Etédet és Kőrispatakot összekötő út mentén, valamint az Etédről Firtosmartonos felé vezető út mentén jelennek meg.

Településszerkezet: A jelenleg is agrártevékenységre alapozó települések általában halmazos szerkezetűek, a telkek nagy méretűek, laza kiosztásúak, mind az utcahálózat, mind a telekosztás maximálisan alkalmazkodik a természeti adottságokhoz. Több faluban pl. Énlakán, Siklódon és Atyhán megfigyelhető a telkek közé beékelődött nagyobb mezőgazdasági hasznosítású terület, pl. gyümölcsös, mint ahogy az üres telkeken kialakított veteményeskertek is itt a leggyakoribbak.

Az állatok vonulási útvonala a taposási károk miatt sok helyen azonosítható. Azok a gazdák, akik nagyobb állatállománnyal dolgoznak, gyakran bérelnek ki faluszélen elhelyezkedő egykori TSZ-épületeket állattartás céljára.

Telekbeépítés: Gazdasági épületek szinte minden település régi településrészén nagy számban fennmaradnak, de az agrárfalvakban pl. Csehétfalván számuk az egész településre kiterjedően, minden településrészen igen jelentős, fajtaik ige változatosak. Az is előfordul, hogy az adott telken csak gazdasági épületek állnak.

Lakótelkek esetében a csűrök az udvarok lezárásaképpen általában valamivel az utcára merőlegesen álló házak vonala mögött, párhuzamosan helyezkednek el a kerítéssel. Ha nincs nyári konyha, akkor az egyéb gazdasági építmények tyúkketrec, kukoricatároló stb. a főépülettel párhuzamosan, az utcáról is jól látható módon helyezkednek el, ha van, akkor valamivel mélyebben, a ház mögött, de még az udvarban. A csűr mögött terül el a hátsó kert, ami a település szélső utcáinak esetében sokszor összenyílik a külterülettel. Amennyiben a telken nem áll lakóház, a csűr általában a kerítésre merőlegesen, az utcához egészen közel helyezkedik el.

Építészet: Az agrárfalvak épületállományában a régi házak dominálnak. A két fő típust a háromosztatú hagyományos székely parasztház különböző változatai (50. ábra) (BÍRÓ 1992) és a század közepén épített négyzetes alaprajzú házak adják. Az itt lakó, számában lecsökkent

lakosság erős helyi identitástudattal rendelkezik, felismerték a hagyományos településképben

50. ábra Példa a térségben fellelhető legkorábbi és legkésőbbi hagyományos házakra Kőrispatakról (2006) és Csehétfalváról (2007) (saját felvételek)

rejlő értékeket, ezért a felújítások és korszerűsítések alkalmával is törekszenek a falvak arculatának megőrzésére. Ennek törekvésnek az egyik legszebb példája Énlaka, ahol a testvértelepülések segítségével külön alapot hoztak létre a hagyományos településképet megőrző felújításokhoz való anyagi hozzájárulás céljából, ezzel is ösztönözve a lakosságot az értékmegőrző beruházásokra.

Táj- és településszerkezeti problémák: A külterületi és egyéb belterületi népesség jelenléte nem számottevő, egy-két egykori tanyabokor található a területen pl. Firtosi-láz, Kalonda, amelyeknek a népessége egykor jelentős volt, mára azonban néhány családra korlátozódik, akik szinte kivétel nélkül önellátásra rendezkedtek be. A már nem használt területek az évtizedek folyamán beerdősültek. Ideiglenesen a külterületi népességet gyarapítják a szénégetők és a juhászok, akik közül az előbbiekről évről-évre ugyanott telepednek meg, utóbbiak néhány évente változtatják szálláshelyeiket. Mivel a lakosság jelenleg jóval kevesebb, mint a terület eltartóképessége, és a kedvezőtlen demográfiai mutatók alacsony gépesítettséggel és nagy reliefenergiával társul, a térség legfőbb problémája a parlagosodás és a beerdősülés. Ez egyik más mintaterületre sem jellemző.

Ipari funkció: Az ipari funkció egyik település életében sem domináns. A legnagyobb ipari foglalkoztató a parajdi sóbánya, ám ott mélyművelésű kitermelés folyik, és a település húzóágazata a turizmus. Noha Csehétfalva külterületén a kőbányában három műszakban dolgoznak, egyetlen helyi vagy környékbeli foglalkoztatott sincsen, az emberek az agrárszektorban tevékenykednek, a település belterületére a kőfejtésnek a zajhatástól eltekintve semmilyen befolyása nincsen. Az ipari funkció ezért főként a külterület-használatra, valamint az ipari és lakóépületek kialakítására van hatással.

Külterület-használat: Csehétfalván a bánya kezdetben a falu felé vezető egyetlen út mellett meg, ma azonban az út lényegében a bánya területén, a fejtett kőfal, valamint az osztályozók és a

depóniák között halad, esős időben szinte megközelíthetetlené téve a falut. A kitermelés a Firtos-tetőről is jól látható, egyre jelentősebb tájsebet okoz a Fenős-erdőnek nevezett domboldalon, amint a termelés egyre nagyobb mértékben változtatja meg az eredeti domborzatot. További probléma, hogy a terület tözsomszédtságában folyik a terület legjelentősebb forrása, a Réti-csorgó, ami aszály esetén mind Csehétfalva, mind Tarcsafalva legjelentősebb vízforrása, és ugyan a kitermelés eddig nem befolyásolta a vízhozamot, félő, hogy az egyre erőteljesebb beavatkozás során ez is bekövetkezik.

A szénégető telepek pontszerűek, ugyan levegőszennyező források, területhasználatukkal jelentősen nem befolyásolják környezetüket, és mivel ritkán esik rájuk jó rálátás, esztétikai konfliktust sem okoznak. Ha mégis jól látató helyen vannak mint a Csaba-kútjánál lévő két, olykor három baksával is működő szénégető telep (51. ábra) a Firtosmartonos felől Etédre vezető út mentén, az inkább a táj változatosságát emeli ki, semmint esztétikai konfliktus forrása lenne.

51. ábra Szénégetés a Csaba-kútjánál (2009) és fafeldolgozás Felsősófalván (2007) (saját felvételek)

Az ipari funkció ezeken kívül egy-egy élelmiszerfeldolgozó vagy fafeldolgozó üzem épületével jelenik meg a külterületen, mint például a székelyszentléleki Gordon Prod. Kft. tejcsarnokának főépülete vagy a falvak szélén pl. Felsősófalva (51. ábra) vagy Székelypálfalva határában található, szinte kivétel nélkül kisebb volumenű fatelepek.

Településszerkezet és építészet: A bányaművelés kezdetekor a parajdi sóbánya is külterületen feküdt, mára azonban több irányból is körbevették lakott területek: keletről Parajd, délről pedig Alsósófalva, így még ma is a település szélén található, de annak szerves részét képezi. Jellegzetesek továbbá a Parajd központjában lévő négyszintes tömbházak, amelyeket a bányászok számára építettek, hiszen a körzet falvaiban ez az egyetlen sűrű beépítésű terület. A sóbánya épületei közül említésre méltó a sóház, mely ma a bánya irodahelyiségeinek ad otthont.

Táj- és településszerkezeti problémák: Az ipari termelés csak Parajd térségében formálta erőteljesen a tájat, itt a művelési mód megváltozásából fakadó súlypontváltozások következtében felhagyott területeket sikerült turisztikai funkcióval felruházni. A csehétfalvi kavicsbánya ugyanakkor várhatóan egyre nagyobb tájsebet okoz, amit a termelés felhagyása után várhatóan igen nehéz feladat lesz rekultiválni.

Alvó funkció: Az alvófunkció Alsósófálva, Kecset és Kisfalud esetében a legjelentősebb, de Székelypálfalván, Farkaslakán és Korondon is megjelent már, noha Székelypálfalván az agrárszektor, Farkaslakán és Korondon pedig a turizmus dominál. Alsósófálváról Parajdra, Kecsetről, Kisfaludról és Székelypálfalváról Farkaslakára vagy Székelyudvarhelyre, Korondról és Farkaslakáról Székelyudvarhelyre járnak az ingázók. Az alvófunkció egyik település esetében sem olyan előrehaladott, hogy az a külterület használatára rányomja a bélyegét, inkább az alsóbb vizsgálati szinteken érzékelhető.

Településszerkezet: Az alvófunkció csak azoknak a településeknek a szerkezetére van hatással, amelyeknek a népessége növekszik, ami miatt új telkek parcellázása szükséges. A térségben ilyen Farkaslaka, Korond és Alsósófálva. Míg Alsósófálva esetében ez a település főutcájának megnyúlásában ezzel együtt Parajddal való összenövésében (52. ábra) öltött testet, Farkaslakán a települést eddig elkerülő főút túloldalán egy új településrész van kialakulóban (52. ábra). A széttelepülés Korondon a leginkább szembeötlő, ott az új házakat a főút mellett elszórtan építik fel. Kisfaludon egy új igen rövid, de az addig egyutcás település szempontjából jelentős utca alakult ki, melynek karaktere gyökeresen eltér a főutca karakterétől.

Telekbeépítés és építészet: Az új parcellák beépítése során a legjelentősebb különbség a szakítás a több évszázados hagyományokkal rendelkező oldalhatáron álló beépítéssel, és az áttérés a szabadon álló beépítésre. A lakosok megváltozott életformáját tükrözi a gazdasági

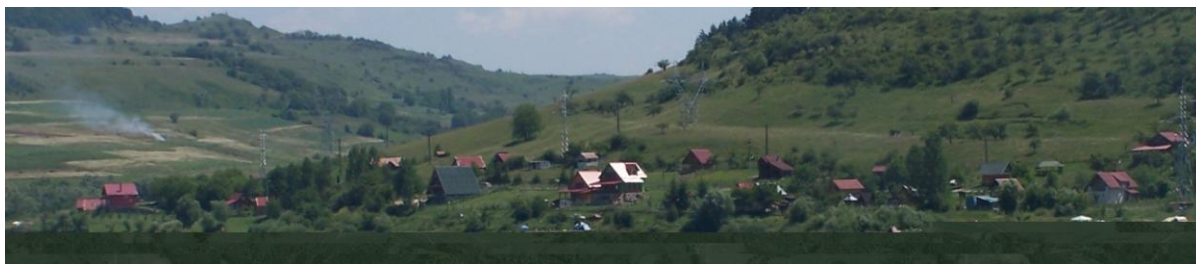
52. ábra Alsósófálva összenövése Parajddal (2010) és Farkaslaka új lakóterülete (2008) (saját felvételek)
épületek teljes hiánya, hiszen ezek ezek a családok többnyire már részmunkaidőben sem foglalkoznak mezőgazasággal. A lakóházak stílusa a beköltözők ízlésétől és rekreációs igényeiktől függően igen sokféle lehet, helyi sajátosságok nemigen jellemzőek.

Táj- és településszerkezeti problémák: Az új lakóterületek iránti igény a legnagyobb problémát Korondon jelenti, ahol a terjeszkedés igen extenzív módon, a főút mellett a közigazgatási terület teljes hosszában elszórva megy végbe, ami várhatóan kedvezőtlen szerkezetet eredményez majd. Farkaslakán az új parcellázások rendszerezettebben zajlottak, noha az országút nyomvonala miatt az új településrészt itt is nehéz lesz megfelelő módon

integrálni a településszövetbe. Mind Parajd, mind Farkaslaka térségében tudatosan, szigorú szabályozással kellene a települések jelentősebb összenövését megakadályozni.

Üdülő funkció: A speciális funkciók közül az üdülőfunkció a legelterjedtebb. A turizmus húzóágazatot jelent Parajdon, Korondon és Farkaslakán, kisebb mértékben Felsősófalván. Szinte kizárólag ez határozza meg az egykori Bözödújfalú területhasználatát, valamint egyre nagyobb szerepet kap Kőrispatak, Siklód, Énlaka és Tordátfalva életében. Míg a főút mellett főszezonban már tömegesnek mondható a turisták száma, akik közül sokan átutazóban vannak, Kőrispatakon, Énlakán a néhány órás tartózkodás mellett a vendégházak jellemzőek, míg Siklódon a hétvégi házak aránya növekszik. Az üdülőfunkció az összes vizsgálati szinten érzékelteti hatását, bár települési szinten nem annyira a faluszerkezetben, hanem a településképben bekövetkező módosulások számottevőek.

Külterület-használat: A terület mesterséges állóvizei minden esetben vonzzák a rekreációs tevékenységeket. Ez az egykori Bözödújfalú helyén kialakult Bözödi-tó környezetét teljesen átfőrmálta. Az út mentén, a tó déli oldalán olyannyira elszaporodtak a hétvégi házak, hogy már igen nehéz szabadon lejutni a parthoz (53. ábra). Az északi oldalon csak egy szekérút halad, ez a rész mintegy tíz éven keresztül megőrizte elzártságát, de részben a déli part telítettsége miatt az utóbbi években főszezonban a horgászok és a kempingezők sátrai lepik be a területet.

53. ábra A Bözödi-tó déli oldala (2008) (saját felvétel)

A tordátfalvi halastó turisztikai vonzereje hullámozik, a terület két-három éve élte eddigi virágkorát, ekkor itt is felépült az első kempingház, egyébiránt a néhány órás hétvégi itt-tartózkodás volt jellemző. A 2010-es árvíz azonban jelentősen megrongálta a tó gátját, a terület helyreállítása lassan haladt, a tó elveszítette éppen hogy megszerzett látogatóit, az érdeklődés visszaesése pedig a fenntartási munkák elhagyásához vezetett, aminek következtében a tó sekélyebb, északi részén jelentős szukcesszió figyelhető meg.

Településkép: Az elsődleges turisztikai attrakciókkal rendelkező, nagy turistaforgalommal jellemezhető településeken a főút mellett sorakozó, egyre inkább elszaporodó árusítóhelyek és a kirakodott árúk jelentősen veszélyeztetik a hagyományos faluképet. Ennek a veszélynek az elhárítása érdekében eddig egyedül Farkaslaka tett lépéseket, ahol az önkormányzat korlátozott terület kijelölésével és az elárusítóhelyek egységesítésével igyekszik keretet adni az ilyen irányú fejlesztéseknek. A turizmusnak azonban pozitív hatása is lehet a településképre, amennyiben a

falu erőforrásnak tekinti a hagyományos faluképet erre a szemléletre példa Énlaka, Siklód és a már bekövetkezett módosulások ellenére Kőrispatak és Farkaslaka is.

Telekbeépítés-építészet: A Bözödi-tó partján a parcellák meglehetősen sűrűn követik egymást, hiszen a tulajdonosoknak a lakóépületen kívül különösebb területigényeik nem voltak, és minél többen szerettek volna vízközei földdarabhoz jutni. Az itt álló épületek hasonló sajátosságokkal rendelkeznek, mint az alvófalvak új házai. A kevésbé intenzív üdülési terhelést kapó falvakban a rekreációs igények pozitívan hatnak a településekre, hiszen az ide érkezők nagyra értékelik a hagyományos faluképet, ezért megszállni is szívesebben szállnak meg olyan portákon, amelyek akár új funkciókkal is, de erősítik a régi faluképet, a hétvégi házak tulajdonosai is törekednek a településképbbe illő felújításokhoz, és ha másként hasznosítva is, de szívesen megtartják régi formájukban a telken meglévő épületeket, építményeket.

Táj- és településszerkezeti problémák: Az egykori Bözödújfalú helyén elterülő tónál figyelhető meg az üdülőfunkcióra visszavezethető legsúlyosabb problémák. A tó déli partján igen kedvezőtlenül zajlott le az üdülők területfoglalása, ami miatt a vízhez való lejutás ezen a partszakaszon jelentősen korlátozottá vált. Tekintettel a néhány éve még háborítatlan északi part egyre nagyobb terhelésére, célszerű lenne felkészülni a még megóvható partszakaszok védelmére. Noha már több településen is egyre erőteljesebb az hétvégi házakra alapuló üdülőfunkció, kizárólag ideiglenes lakosok által elfoglalt településrész a Bözödi-tó kivételével egyelőre nem alakult ki.

Települések jövőképe, várható tájalakulási tendenciák:

Terepbejárások alatt szerzett benyomások és irodalmi források alapján: Parajd és Alsósófalva máris összeér, és a kis távolság miatt hosszabb távon várható, hogy Felsősófalvával együtt feljebb lépnek a települési hierarchiában. Hargita megye legnagyobb községe, Korond is követheti ezt az utat.

Farkaslaka is összenőtt ugyan Székelyszentlélekkel, ám Székelyszentlélek lakossága jelenleg nem olyan nagy, hogy ez nagyságrendi változást okozzon a települések életében. Mindkét településen virágzik azonban az élelmiszerfeldolgozó ipar, ami az erős turisztikai szektorral együtt lehetőséget ad arra, hogy mérsékelje a Székelyudvarhely elszívó hatását, és így megóvja a településcsoportot attól, hogy csak a lakófunkció domináljon.

Kecset aktív lakosságának nagy része már most is Farkaslakára vagy Székelyudvarhelyre jár dolgozni. A település alvófalú jellege tovább erősödhet, az ingázók útvonalába a jelenleg száz főnél is kisebb Kisfalud is bekapcsolódhat. Csehétfalva és Tarcsafalva adottságai is megfelelőek ahhoz, hogy idővel népességük csökkenése megálljon és beköltöző lakosai naponta bejárhasanak Farkaslakára vagy Székelyudvarhelyre.

Bár az egykori Udvarhelyszék klasszikus üdülőterülete Székelykeresztúrtól keletre esik, Kőrispatak, Énlaka és Siklód egyaránt üdülőtelepüléssé válhat, az utóbbi két település állandó lakossága a következő évtizedekben várhatóan kritikus szintre csökken, azaz 100 fő alá esik. Az egykori Bözödújfalú helyén kialakított Bözödi-tó déli partját jelenleg is egyre több üdülő foglalja el. A 2004-ben kialakított tordátfalvi halastó talán megmentheti a falut az elnéptelenedéstől.

Kisfaludon és Tordátfalván kívül a térség legveszélyeztetettebb települési közé sorolható Atyha. Az utóbbi ötven évben ez a települések szenvedte el az egyik legnagyobb népességcsökkenést a lakosság 1500 főről 200-300 főre esett vissza, megközelíthetősége kifejezetten rossz. Atyha Korondhoz és Parajdhoz fekszik a legközelebb, így az elnéptelenedésen kívül esetleg alvófaluvá válhat.

A térség többi településén a várható tendencia az, hogy enyhe népességcsökkenés mellett a jelenleg is zajló, főként önellátásra alapozott agrártevékenység folytatódik, míg a piaci részvétel az állattartáson keresztül jelenik meg. Az erőteljesebb piaci jelenlét legvalószínűbben helyi összefogással létesített élelmiszerfeldolgozó üzemeken keresztül képzelhető el.

A SCENAR 2020 és a SENSOR projekt előrejelzése alapján: Az Európai Unió SCENAR 2020-as tanulmányában előrejelzett folyamatok ezen a mintaterületen is érzékelhetőek, de még nem dominánsak a térségben. Az agglomerációk kezdenek kialakulni, de a napi ingázás egyelőre még kis távolságokra sem jellemző, a lakosság mobilitása igen alacsony. A vidéki területek népességcsökkenése várhatóan súlyos problémát okoz a következő évtizedekben, a jelenlegi aprófalvak ezáltal veszélyeztetetté válhatnak. Bár több példa is van a nagyobb mezőgazdasági üzemek létrehozására, ennek a szerkezeti modellnek az elterjedése az alacsony lakossági hajlandóság miatt várhatóan az átlagosnál lassabb ütemű lesz, mint ahogy a jelenleg főként a mezőgazdaságra alapuló foglalkoztatottsági szerkezet eltolódása is várhatóan csak lassan a keleti területről nyugat felé megy majd végbe. A tanulmány által felvázolt területhasználat-változási tendenciák lényegében helytállóak, ám hajtóerejük a korábban bemutatott mintaterületektől eltérően nem az intenzívebb használat iránti igény, hanem a csökkenő aktív népesség.

A SENSOR Projekt modellje szerint a három mintaterület közül a legjelentősebb területhasználat-változás ebben a térségben várható. Az itt előre jelzett két fő tendencia a települések összenövése a Parajdi-Sóvidéken, valamint legelők beerdősülése a Firtos-tető déli oldalán. A települési hierarchiában várhatóan feljebb lépő falvak esetében a modell minden esetben a művelés alól kivont területek növekedését jelzi többnyire a lágyszárú vegetációk kárára. Az agrárfalvak esetében a legerőteljesebb a beerdősülés veszélye, ami a csökkenő népességre, valamint az agrárszektor helybeni problémáira kis jövedelmezőség, vadkár vezethető vissza. Az üdülőterületeken a modell a művelt területek növekedését jelezte a legelők

kárára. Ez az egyik legnehezebben magyarázható előrejelzés, ami az üdülőfunkció erősödésével összefüggésben álló növekvő népességmegtartó erővel lehet kapcsolatban.

Az összehasonlító erőforráspiramis eredményei alapján: Az erőforráspiramis grafikai része három fő csoportra osztja a településeket: Vannak olyan, gazdaságilag meghatározó falvak, melyeknek a piramisa igen meredek, ami hosszú távon a természeti erőforrások veszélyeztetettségére utalhat. Ezek azok a települések, ahol a térség gazdasági élete koncentrálódik. Ide tartoznak: Parajd, Korond, Szentlélek, Felsősófalva és Kőrispatak. Ezek a falvak Szentlélek és Felsősófalva kivételével mikrotérségi központok, nem támaszkodnak a szomszédos településekre, sőt, több falu lakosságát látják el különféle árukkal és szolgáltatásokkal. Közülük Farkaslaka fejlődése a legharmonikusabb, ez az a falu, amelyik a legtöbb ágazatban jelentős szerepet tud vállalni, hiszen elhelyezkedése kiváló, természeti adottságai igen kedvezőek, közszéközpont, könnyűipara fejlődik, és első rendű turisztikai attrakciókkal is rendelkezik. Ennek a kategóriának egy alcsoportját alkotja Alsósófalva és Etéd, ahol a társadalom számottevően erősebb az elvárhatónál. Alsósófalva esetében ez abból adódik, hogy a lakosok nagy része Parajdra ingázik, és ott veszi igénybe a különféle szolgáltatásokat, Etédet pedig közszéközponti szerepe emeli ki mesterséges módon a környező falvak közül.

A második csoportot azok a települések alkotják, amelyek többé-kevésbé harmonikus fejlődést mutatnak. Valamivel jobb gazdasági mutatókkal rendelkezik Énlaka, Székelypálfalva és Kecset, mint Csehétfalva, Firtosmartonos, Firtosváralja, Tarcsafalva és Kisfalud, de nagy különbségek nincsenek. A jobb gazdasági érték Énlaka esetében a falusi turizmusra, Székelypálfalva és Kecset esetében a kedvező elhelyezkedésre vezethető vissza. Ebben a csoportban vegyesen találhatók olyan falvak, amelyek valamilyen szempontból egyértelműen kiemelkednek környezetükből ilyen környezeti értéket tekintve Énlaka, olyanok, amelyek egyetlen szomszédos településre támaszkodnak ilyen a Farkaslaka árnyékában fejlődő Kecset, és olyanok, melyeknek a különböző szektorokat tekintve különböző településekkel kedvező szorosabb kapcsolatot tartaniuk ilyen Kisfalud, melynek környezetében Kecset természeti adottságaival, Szentlélek pedig társadalmi és gazdasági értékeivel emelkedik ki.

A harmadik csoportba azok a települések tartoznak, amelyekben a gazdasági szektor szinte teljesen hiányzik. Ilyenek Küsmöd, Siklód, Tordátfalva és Atyha, melyek kivétel nélkül erősen támaszkodnak egy szomszédos településre. Ezeknek a falvaknak a társadalmi értéke még elfogadható, de veszélyeztetettek, mindenképpen megújulásra van szükségük. Siklód és Tordátfalva üdülőtelepülésekké igyekeznek formálódni, míg Küsmöd és Atyha sorsa kérdéses.

Mivel a piramis háttértáblázata igen részletes és számos következtetésre ad lehetőséget, csak azokkal a településekkel foglalkozom a továbbiakban, amelyek jövőképe a legbizonytalanabb.

Tordátfalva a vendégéjszakákra alapozott üdülőfunkciót igyekszik erősíteni. E erőforráspiramisa alapján a mikortérségében átlagos településnek tekinthető, valamivel gyengébb gazdasági szerepkörrel. A táblázatból jól látszik, hogy a falu népessége igen alacsony, egy igen nagy község periferiáján helyezkedik el, korfája kedvezőtlen, munkalehetőség nincs, a lakosság mobilitása és helyi aktivitása sem társadalmi sem gazdasági területen nem számottevő, a települést az elnéptelenedés fenyegeti. A domborzati adottságok igen kedvezőek, ami viszont nem teszi alkalmassá falut a szántóföldi kultúrák termesztésére, emellett a talajminőség sem kiemelkedő. A település megközelíthetősége közepes, ezért valószínűtlen, hogy bármilyen természetbarát ipart le tudna telepíteni (Ez legfeljebb a falu közigazgatási területének déli részén, a főút közelében, a falutól dombsorral elzárt, távoli részen elképzelhető.), illetve hogy vonzóvá válhatna az ingázók számára. A változatos domborzat, a természetközeli területek magas aránya, a halmazos településszerkezet, néhány érdekes építészeti érték és mindenekelőtt a négy hektáros vízfelület azonban megalapozottá teszi az elképzelést, hogy bár elsődleges turisztikai attrakciókkal nem rendelkezik a falu kistérségi turisztikai vonzáskörzetet tudjon magának kiépíteni. Az ehhez szükséges fejlesztések eddig elmaradtak, de úgy tűnik, most van olyan vállalkozó, aki a korábban sikeres kezdeményezést szeretné újjáéleszteni.

Siklód mutatói sokban hasonlítanak Tordátfalva eredményeihez: a kedvezőtlen demográfiai folyamatok, az igen alacsony lakossági aktivitás erre a falura is jellemző. A terület növénytermesztési és ipari hasznosításra hasonlóképpen alkalmatlan. A településen már a tejbegyűjtéssel is felhagytak, és az igen nehéz megközelíthetőség miatt több nagyobb létszámú állattartási kísérlet is kudarcba fulladt a gazdák nem tudtak megfelelő állatorvosi felügyeletet biztosítani. A turizmushoz kedvező természeti adottságok mellett a falu temploma azonban kiemelkedő értéket képvisel, településszerkezete és építésze szinte érintetlen. Az utóbbi években egyre több, a házakat üdülőnek megvásároló család megjelenése arra utal, hogy Siklód megtalálhatja a turisztikai palettán saját célközönségét. Mindkét település esetében figyelemmel kell azonban lenni a tájfenntartás fontosságára, hiszen az erdők által uralt, jelenleg azonban még mozaikos tájszerkezet beerdősülése csökkentheti a falvak turisztikai vonzerejét.

Társadalmi-gazdasági alapadatait tekintve Küsmöd sem különbözik sokban az előző két településtől. Megközelíthetősége valamivel jobb, mivel egészen közel fekszik Etédhez, a falu mindenben a községközpontra támaszkodik. A területhasználat változatossága és a természetközeli vegetációk hiánya utal arra, hogy a mezőgazdaság annak ellenére erősebb itt, mint a környező településeken, hogy csak a falu déli határa kedvez a növénytermesztésnek. Miután az összes többi fejlődési út kizárható a közepes megközelíthetőség miatt a vállalkozástelepítés, a jelenlegi körülmények között az ingázás, valamint különleges attrakciók hiányában a turizmus is ennek a településnek a legkedvezőbb jövőképe az agrártevékenység

megújításában rejlik. Tekintettel az Etéddel való szoros kapcsolatra, ha a községközpont valamilyen egyelőre nem látható okból ugrásszerű fejlődésnek indul, akkor Küsmöd könnyen alvófaluvá válhat, ám ez egyelőre nem valószínű. Mind Küsmöd, mind Siklód adottságait nagyban megváltoztathatná, ha a jelenleg ezeket a településeket a nem messze fekvő országúttal összekötő egykor jelentős, mára azonban szekérúttá romlott útvonalak újra integrálódnának az úthálózatba. Ebben az esetben Siklód közvetlen összeköttetésbe kerülne Szováttával, Küsmöd pedig a Kis-Küküllő menti nagyobb falvakkal. Egyelőre azonban ilyen strukturális változás nem valószínűsíthető.

Noha elhelyezkedése nem kiemelkedően rossz, mégis a térség legnehezebb helyzetben lévő települése Atyha. Az igen nehezen megközelíthető hegyvidéki falu Korond községhez tartozik, így mindenben a községközpont szolgálja ki. Társadalmi-gazdasági alapadatai nem térnek el a többi kritikus helyzetben lévő falu alapadataitól. A talaj minőségére ugyan lehetne valamiféle mezőgazdasági megújulást alapozni a település feletti fennsíkon, erre azonban érdeklődő vállalkozó hiányában kicsi az esély. A fennsík kivételével meredek lejtők jellemzik a tájat, így a gépesítés várható erősödése sem jelent nagy változást a falunak, az állattenyésztésnek pedig hasonló nehézségei vannak, mint Siklódon. A kieső fekvés az ingázást és a nem agrár jellegű vállalkozások telepíthetőségét is kizárja. A falu természeti adottságai alapvetően jók, mint ahogy a településkép is megmaradt hagyományos formájában, azonban főként Korond és Parajd szomszédságában nincs olyan attrakció, ami legalább térségi jelentőségűvé válhatna. Minden t összevetve ezen a településen a kézimunkaigényes, biotechnológiával előállított, ezért magasabb áron értékesíthető termékek jelenthetik a legvalószínűbb kitörési pontot, amennyiben sikerül erre fogékony vállalkozót találni.

6. EREDMÉNYEK

Eredményeimet két alfejezetre bontva közlöm. Az első alfejezet az általam összeállított adatbázis alapján készített körképet mutatja be a magyarországi falvak funkcionális specializációjáról és az ehhez kapcsolódó főbb jellemzőkről, a második alfejezet pedig a mintaterületeimen végzett elemzéseimet tartalmazza.

6.1. A FALUTÍPIZÁLÁS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEGZÉSE

Az európai léptékű áttekintés rámutatott arra, hogy a kontinens évszázados munkamegosztása alapvetően nem változott: Európa keleti felén a térségek többsége még mindig a primer és a szekunder szektorral jellemezhetőek, míg a nyugati országokban a terciér szektor és a fogyasztás dominál. Magyarországon az Európában fellelhető összes szektoriális típus megtalálható: Budapest és térsége jelenti a városias központot, Pest megyében koncentrálódnak a szolgáltatások, a Közép-Magyarországi Régió még mindig kiemelkedik az ipari termelés tekintetében, az ország többi részét pedig agrártérségekként tartják számon. Falvaink funkcionális alapú besorolásával ezt a NUTS 3-as szintű sematizált képet sikerült finomítani.

A falvak specializációja: A nem növekvő alvófalvak adják jelenleg az ország településtípusainak gerincét. Ez a funkció az Alföld kivételével az egész országban igen elterjedt, a Dunántúl aprófalvas térségeiben kifejezetten uralkodóvá vált. Az alvó funkció alapvetően üdülőfunkcióval társul, de minden más alapvető funkció mellett is megtalálható.

A növekedő települések átlagosan 30%-kal nőttek az utóbbi húsz évben, de azok, amelyek idegenforgalmi szerepkört is betöltenek, ennél nagyobb arányban is növekedhettek. Az Alföld nagyobb településein az ingázás szignifikánsan kisebb méreteket ölt, mint a nyugati országrész kisebb helységeiben.

Kirajzolódnak a budapesti agglomeráció belső és külső gyűrűjének azon részei, amelyek még többé-kevésbé megőrizték vidéki jellegüket, kialakult továbbá a győri, a pécsi, a szombathelyi és a székesfehérvári agglomeráció, de a legtöbb megyeközpont szomszédságában található egy-két kedvelt lakóterület, ahova jelenleg is zajlik a városokból való kitelepülés.

Azok a falvak, ahol a turisztikai funkció a településszerkezetben is tükröződik, nem éri el a vidéki településállomány 3%-át. Az elsősorban üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörű falvak az ország két legkedveltebb turisztikai célterületén csoportosulnak, a Balatonnál és a Dunakanyarnál kialakított kiemelt üdülőkörzetekben, míg a Mátra és a Bükk térségében a települések inkább kereskedelmi vendégéjszakáik magas számával tűnnek ki.

Ellentétben az európai léptékű ábrázolással csupán 120 olyan település maradt az országban, ahol a helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya még az ezredfordulón is jelentős volt. A legtöbb

ebbe a típusba tartozó település a Duna Tisza köze és a Duna mente déli részén, a Körös Maros közén, és Külső-Somogyban található. Másik funkció csak esetenként társul a kiemelkedő agrártevékenységhez.

A tisztán domináns ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető községek csoportja csak 24 faluból áll. Ez alátámasztja Beluszky Pál azon megállapítását, hogy az iparosodás olyan tényező, ami gyakran maga után vonja a városiasodást, így kikerül a vidéki települések köréből. Az ebbe a típusba tartozó települések meglehetősen egyenletesen oszlanak el az országban. Másik funkció csak kivételes esetben társul a kiemelkedő ipari tevékenységhez.

Demográfia: A települések lélekszáma az ingázás mértékével fordítottan arányos. A dominánsan ingázással sújtott települések a legkisebbek, míg ahol ez az érték kisebb, és idegenforgalmi szerepkörrel is párosul, ott a falvak általában közepes méretűek. Az idegenforgalmi szerepkörű települések jellemzően közepes méretűek, de ahol az üdülőfunkció jelentős ingázással társul, már nem ritkák az apró- és törpefalvak. Az agrártelepülések lélekszáma a legnagyobb.

Foglalkoztatottság: A helybeni agrárfoglalkoztatottság a dominánsan agrárszerepkörű települések esetében 39-49% között van. A tercier szektorban foglalkoztatottak aránya megegyezik az ország más térségeiben tapasztalhatóval, az ipari foglalkoztatottak és az ingázók aránya viszonyt átlagon aluli. Az agrártelepülések általában 20 és 50 fő közötti bejáróknak adnak munkát.

A tisztán dominánsan ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető települések helybeni ipari foglalkoztatottjainak aránya átlagosan 30-50%. Az agrárszektorban foglalkoztatottak aránya megfelel az országos átlagnak, a szolgáltató szektor az átlagnál erősebb, míg az eljárók aránya jóval az országos átlag alatt marad. Az ipari falvakra általánosan jellemző a legtöbb bejáró foglalkoztatása.

Az ingázás országos átlagban is magasabb, mint 65%. Az alvófalvakban a helybeni agrár és ipari foglalkoztatottjai aránya elenyésző, a helybeni szolgáltató szektor is csak a legszűkebb igényeket elégíti ki. A máshol élő foglalkoztatottak száma minimális, kivételt az idegenforgalmi szerepkörrel is rendelkező települések jelentenek.

Az üdülőfalvakban a foglalkoztatási szerkezet többnyire az országos átlagnak megfelelő, csak néhány olyan csoport esetében jellemző a helyi szolgáltatóipari foglalkoztatottak kiemelkedő aránya, ahol az üdülőfunkció az egész tájegységre jellemző. Az idegenforgalmi szerepkör jellemzően alvófunkcióval is társul, ekkor az eljárók aránya 55-70% között mozog. A bejárók száma igen széles körben változik, egyes településcsoportok esetében a 200-250 főt is elérheti.

Területhasználat: A különböző funkciójú településcsoportok területhasználatának változása a 27. táblázatban van összefoglalva. Mivel a növekedés nélküli alvófalvak típusa adja a vidéki településállomány több, mint 60%-át, az altípus területhasználat változásának tendenciái jóformán teljesen megegyeznek az országosan is jellemző folyamatokkal és arányokkal. A művelés alól kivont területek aránya valamivel elmarad a növekvő alvófalvaknál tapasztalható értékektől, hiszen új lakóterületek nem kerülnek kijelölésre. A kézimunkaerőt igénylő területhasználati módok visszaestek, bár az idegenforgalmi szerepkörrel is rendelkező települések esetében valamivel kisebb mértékben. A szántók és a rétek aránya 1970 óta néhány százalékkal csökkent. A legelőgazdálkodás stabil. Az erdők aránya minden csoport esetében növekszik.

27. táblázat A különböző funkciójú falvak területhasználatának változása
(Forrás: KSH, saját szerkesztés)

		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Agrárfalvak	15 %	5 %	9 %	2 %	2 %	57 %	7 %
	Ipari falvak	20 %	6 %	9 %	4 %	3 %	49 %	8 %
	Alvófalvak A	16 %	5 %	8 %	5 %	5 %	55 %	10 %
	Alvófalvak B	19 %	6 %	8 %	4 %	2 %	53 %	8 %
	Üdülőfalvak A	22 %	6 %	9 %	3 %	3 %	43 %	11 %
	Üdülőfalvak B	28 %	5 %	9 %	4 %	2 %	45 %	8 %
	Vidéki átlag	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Agrárfalvak	19 %	3 %	9 %	1 %	1 %	56 %	12 %
	Ipari falvak	24 %	4 %	10 %	1 %	2 %	44 %	14 %
	Alvófalvak A	20 %	3 %	7 %	2 %	2 %	49 %	17 %
	Alvófalvak B	23 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	13 %
	Üdülőfalvak A	25 %	4 %	8 %	2 %	3 %	38 %	20 %
	Üdülőfalvak B	31 %	3 %	10 %	1 %	1 %	39 %	13 %
	Vidéki átlag	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Növekvő alvófalvak esetében a művelés alól kivont területek aránya általában néhány százalékkal meghaladva a tájegységi átlagot, 10 és 18% között változik. A kézimunka igényes területhasználati módok egységesen visszaszorultak. Az erdők kiterjedése szinte mindig jelentősen elmarad a tájegységre jellemző értékektől.

Az ipari falvakban a művelés alól kivett területek aránya megfelel az országos átlagnak, sőt, ez az érték általában a tájegységek átlaga alatt marad. A szántóföldi művelés az alföldi tájegységekben általában elmarad a tájegységekben tapasztalható átlagtól, míg a Dunántúlon megegyeznek az tájegységre jellemző értékekkel. A szántókkal ellentétben az erdők aránya mind az országos, mind a tájegységek átlagait meghaladja. A rétek és a legelők aránya Duna-Tisza köze kivételével megegyezik a tájegységekre jellemző értékekkel, a Duna Tisza közén megfigyelhető számottevő rétgazdálkodás az itt található ipari falvakra nem jellemző. A kézimunkaerő-igényes területhasználati módok kert, gyümölcsös és szőlő az országos

tendenciáknak megfelelően visszaestek, de 1-2%-os arányban a legtöbb helyen fennmaradtak, mivel a termés alapanyagot jelenthet a helyi élelmiszer-feldolgozóüzemeknek és borászatoknak.

A szántók aránya az agrárfalvak esetében is csökkent néhány százalékkal, még minden csoport esetében meghaladja a vidéki átlagot, 56% és 60% között van. Kiemelkedően a legfelszántottabb tájegység a Körös-Maros köze, ahol ez az arány olykor a 90%-ot is megközelítheti. A szántók ugyanakkor egyes erdősültebb dunántúli tájegységek falvaiban alig éri el a települések területének harmadát. A szántókkal ellentétben az erdők területe néhány százalékkal nőtt, arányuk általában így is elmarad az országos átlagtól.

A rétek aránya az utóbbi 30 évben valamelyest csökkent, a legelők aránya stabil. A rétgazdálkodás a Duna-Tisza közén a legmeghatározóbb, ahol ez a művelési ág 8-9%-ot tesz ki. A legelők a Berettyó-Körös vidékén a 15%-ot is elérhetik, jelentősek még a Zalai-dombság és a Duna-Tisza-köze agrárfalvaiban.

A kézimunkaerőt igénylő művelési ágak mindenütt visszaestek, a kertek és a gyümölcsösök és a szőlők szinte csak a Duna-Tisza-közén maradtak meg nagyobb számban, bár a visszaesés ebben a tájegységben is jelentős volt. Nagyobb gyümölcsösök a Baranyai dombságon és a Berettyó-Körös vidékén maradtak meg. A művelés alól kivont területek aránya az 1970-es évek eleje óta az alföldi tájegységekben 50%-kal, a dunántúli tájegységekben 100%-kal nőtt, jelenleg 11-15%-ot tesz ki, de szélsőséges esetben a 25%-ot is elérheti.

A döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenfogalmi szerepkörű alvófalvak csoportja mutatja a fentiekől a legjelentősebb eltérést. A művelés alól kivont területek arányait tekintve kiemelkedik, ahol ez az arány meghaladja a 20%-ot. Szintén ez az a csoport, ahol a többivel ellentétben nem csökkent, hanem nőtt a kézimunkaerőt igénylő területhasználati módok aránya. A szántók aránya is ezekben a községekben a legalacsonyabb. Az extenzív területhasználati módok az intenzíveknél sokkal stabilabbak, a vizsgált időszakban nemigen változtak.

A Balatoni-medencére összpontosuló, döntően üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja esetén a művelés alól kivont területek 47%-os kiugró aránya a jelentős vízfelületre vezethető vissza, azonban ezt leszámítva is meghaladják az üdülőfalvakra jellemző átlagot. A szántók a domináns üdülőtevékenységgel jellemezhető települések esetében a legkisebbek az országban, nem érik el a 30%-ot. A borvidékeknek köszönhetően a kézimunkaerőt igénylő művelési ágak közül a szőlőterületek csak kismértékben estek vissza. Ebben az esetben is az extenzív művelési ágakra hat legkevésbé a községek specializálódása, ezeknek az aránya az országos aránynak megfelelően változik.

Településszerkezet: Az alvófalvak településszerkezeti jellegzetességei igen szembeszökőek. A kiköltözéssel leginkább érintett települések esetében a településszerkezet igen jelentős változáson mehet át, hiszen szükség van új lakóterületek kijelölésére. A régi és az új

településrészek sok esetben nem harmonizálnak egymással: utcahálózatuk, telekosztásuk, épületeik is jelentősen eltérnek egymástól.

Új településrészek először általában az utcák meghosszabbításával keletkeznek, nagyobb, összefüggő lakóterületek kijelölésekor az új parcellák legtöbbször egy új tömbben helyezkednek el. Az új településrészekben az utcahálózat kevésbé alkalmazkodik a terepadottságokhoz, inkább valamilyen mértani formát vesz fel, halmazos, szabálytalan szerkezet egyáltalán nem fordul elő.

Az újonnan parcellázott telkek a régi településrészek telkeinél kisebbek, a lakóházak elhelyezése, mérete, beosztása, stílusa is jelentősen eltér a régi településrészekben tapasztalható gyakorlattól: az oldalhatáron álló beépítést felváltja a lakóépületek szabadon álló elhelyezési módja, a földszintes épületek helyett az egy vagy kétszintes házak építése jellemző. Összességében elmondható, hogy bár ezek a településrészek is laza beépítésűek, így vidéki településrészeknek tekinthetők, karakterük kertvárosias, jól megkülönböztethető a régi településrészek falusias karakterétől.

A döntően üdülőházakra alapozott domináns idegenforgalmi szerepkör alakította át legerőteljesebben az ide tartozó települések szerkezetét. A Balaton északi partján a községek központja általában a parttól távolabb esik, és az utcák maximálisan alkalmazkodnak a domborzati adottságokhoz. Az új utcákat azzal a céllal nyitották, hogy minél gyorsabb lejutást biztosítsanak a parthoz, így jellemzően négyzethálós, geometrikus szerkezet alakult ki.

Az Alföldön a sakktábla szerű, teleklábas településszerkezet jellemzi az agrárfalvakat, de a mértani kialakítás szinte mindenhol meghatározó. A párhuzamos utcák a termesztett kultúrák függvényében pl. a 19. században jellemző dohánytermesztés jelentős távolságban is feketnek egymástól, az új utcák azonban általában már közelebb vannak egymáshoz, mint a település központjában. A Dunántúli települések kisebbek, itt jellemzőek az egy vagy néhány utcás úti vagy útféli falvak. A telkek mindkét esetben hosszan elnyúlnak a házak mögött. A telkek használatában a Duna-Tisza közén szembetűnő a földhasználat jelenléte.

Az iparterületek vagy közvetlenül csatlakoznak a lakott területhez, vagy a természeti adottságokhoz pl. nyersanyag lelőhelyek való kötődés miatt a külterületen találhatóak. A településeken megfigyelhető az új lakóterületek elterjedése: az új utcák általában telepszerűek vagy egy út mentén sorakoznak, míg a régi településrészek halmazos szerkezetűek, és maximálisan alkalmazkodnak a domborzati adottságokhoz.

Az egyes funkciókhoz kapcsolódó általános táj- és településszerkezeti problémák:

Agrárfalvak a külterületi és az egyéb belterületként számon tartott, de szórványtelepülésen élő népesség lakóhelyének átalakulása. Ez a struktúra nem csak az agrárfalvakra, de az alföldi városi jogállású településekre is általánosan jellemző. A tanyák funkcióváltozása különösen a fiatal családok körében figyelhető meg. Ugyan még a a termelő funkció dominál, többségük már

csak önellátást célozza. A termelő funkció mellett egyre elterjedtebb lett a lakófunkció, illetve a turisztikai célú hasznosítás is. A nagy kézimunkaigényű kertgazdálkodás helyett sokan földjeik extenzív hasznosítására tértek át, ami hosszú távon jelentősen megváltoztathatja a táj karakterét.

Ipari falvak a tevékenység függvényének megfelelő védőzónák kialakítása, a felhagyott nyersanyagkitermelő helyek rekultivációja, nagyobb volumenű ipari tevékenység esetén a megnövekedett lakóterületi igény olyan jellegű kiszolgálására, ami illeszkedik a már meglévő településrészekhez, az alulhasznosított telepszerű lakóterületek hasznosítása.

Alvófalvak Növekvő népességű alvófunkciójú falvak esetén az új és a korábban kialakult településrészek közötti kapcsolatok és összhang hiánya. Agglomerációk esetében további probléma a települések összenövése, ami megnehezíti az ökológiai hálózatok folytonosságának biztosítását, ezen kívül csökkenti a települések egyediségre való törekvésének hatékonyságát, valamint növeli a városi területekhez fűződő környezeti és társadalmi problémákat, ezzel több szemszögből is a tájdiverzitás csökkenését eredményezi.

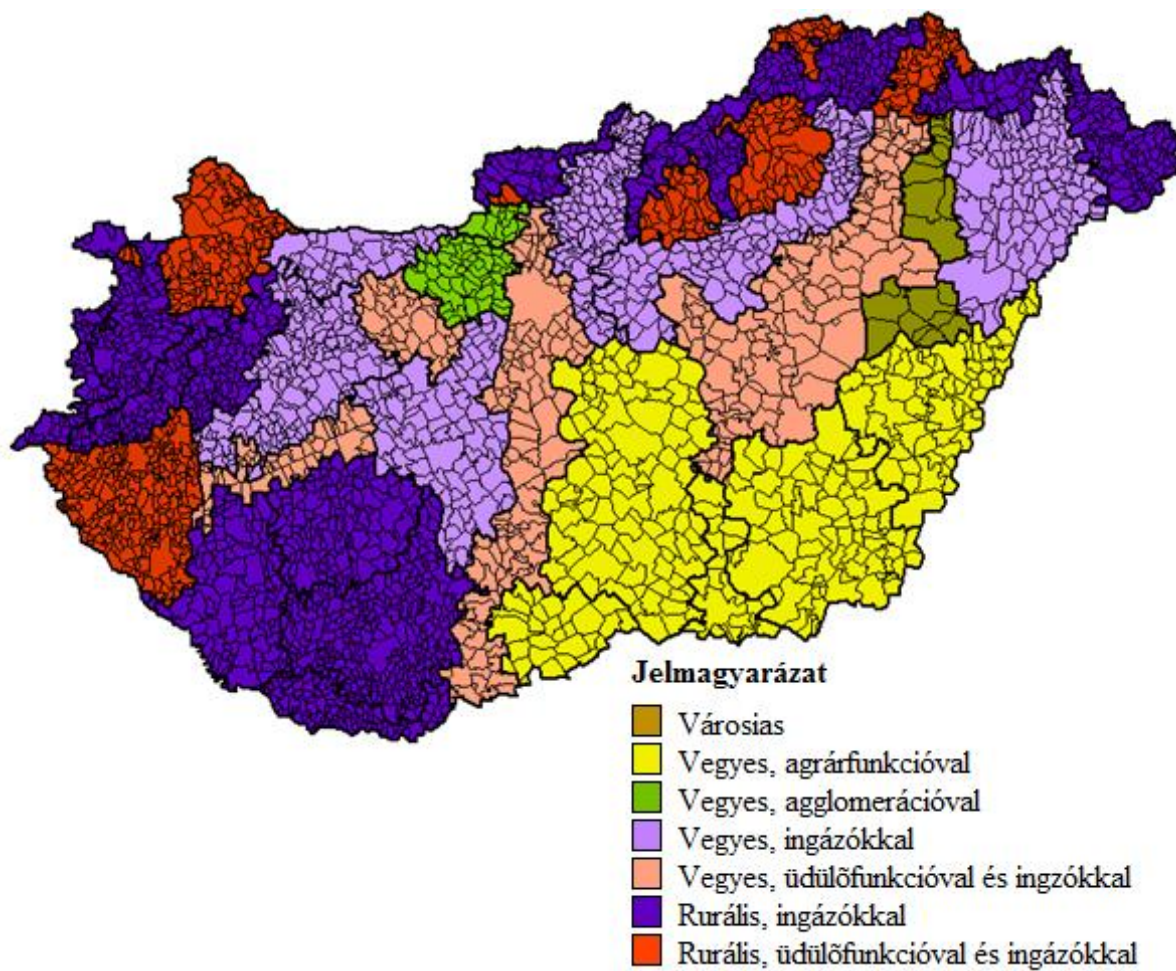
Stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak esetén légifelvételekkel is alátámasztható szerkezeti módosulások nem mutathatóak ki, de a csökkenő emberi erőforrás és a megváltozott életmód szükségszerűen a kézimunkaigényes területhasználati módok csökkenésével és a tájszerkezet mozaikosságának elvesztésével jár.

Üdülőtelepülések a megváltozott üdülési szokásokra visszavezethető, fénykorukban is csak időlegesen lakott, szerény infrastruktúrával rendelkező, jelenleg többnyire alulhasznosított, esetleg funkcióváltás alatt álló, többnyire hétvégi házas üdülőtelepek kezelése, a települések a növekvő alvófalvaknál említett összenövése.

Vendégéjszakákra alapozott üdülőfunkció esetében a kapacitás növelésének üteme egy idő után számos esetben meghaladja a kereslet növekedésének ütemét, ami a település karakterének olykor magát a turisztikai attrakciót is negatívan befolyásoló megváltozásához vezet, másrészt a kereslet tartós visszaesése után ezeket a módosulásokat igen nehéz egy másfajta jövőképhez beilleszteni.

Falutájak: Az EURÓPAI TÁJ EGYEZMÉNYHEZ csatlakozva Magyarország is deklarálta, hogy minden tájtypust védeni kell (2. cikk), valamint vállalta, hogy számba veszi az országban fellelhető tájakat, elemezi a rájuk ható legfőbb tényezőket, valamint számon tartja változásaikat (6. cikk C) (2007. ÉVI CXI. TV). Ezt a vállalást segítheti elő az ország falutájainak meghatározása.

BELUSZKY Pálhoz és SIKOS T Tamáshoz (2007) hasonlóan én is elvégeztem egy ilyesfajta besorolást. BELUSZKY és SIKOS a településhálózati jellemzőket és a munkaerőpiaci helyzetet vették alapul. A településhálózat rendszerén kívül én a települések specializálódásának irányait vettem számba középtájak szerinti bontásban. Döntésem háttérében az állt, hogy a középtájak

54. ábra A falvak specializációjára alapuló falutájak a tájegységek határainak felhasználásával meghatározása már számos természetföldrajzi hasonlóságot és különbséget magában foglal, a falvak specializációja pedig a területre jellemző gazdasági szegmenseken kívül a fentebb tárgyalt táji jellegzetességekre is rámutat. A besorolás eredménye az 54. ábrán látható.

Az ábra számos hasonlóságot mutat BELUSZY Pál és SIKOS T. Tamás (2007) munkájával. Eltérő lehatárolásokkal, de mindkét esetben megjelennek az alábbi kategóriák:

- Nyugat-Magyarország rurális, alapvetően alvófunkcióval jellemezhető térségei.
- Észak-kelet-Dunántúl vegyes, döntően alvófunkcióval jellemezhető térségei.
- Dél-Dunántúl rurális, alapvetően alvófunkcióval jellemezhető térségei.
- Dél-Alföld vegyes, jellemzően agrártermelésből élő térségei jelentős külterületi népességgel.
- Észak-Magyarország északi része rurális, alapvetően alvófunkcióval jellemezhető térségei.
- Északi-középhegység déli oldala vegyes, döntően alvófunkcióval jellemezhető térségei.

A tájegységekhez igazodó ábrán nem rajzolódik ki:

- a Budapesti agglomeráció, csak annak észak-nyugati szektora, mivel csak itt találhatóak olyan tájegységek, amelyek területének jelentős részét érinti ez az ország szempontjából igen jelentős folyamat.
- a Tolnát és Bácskát lefedő, átlagos paraméterű falvakat tömörítő terület, amelynek részei négy különböző funkcionális térségbe csatlakoznak a dél-dunántúli rurális, alvófunkciójú területhez; az észak-kelet-dunántúli vegyes, döntően alvófunkciójú térséghez; a Duna-mente vegyes, üdülőfunkcióval is jellemezhető térségéhez; valamint a dél-alföldi vegyes, alapvetően agrárfunkciójú területéhez.
- az Észak-Tiszántúlt tömörítő terület, amelynek részei több különböző típusú tájegységre tagolódnak a Hajdúság az egykori mezővárosokkal az egyetlen olyan tájegység, ahol a városi jogállású települések vannak túlsúlyban, természetesen jelentős külterületi népességgel; a Közép-Tiszavidék vegyes településhálózatú területén az ingázás mellett a falvak jelentős részében van jelen valamilyen formában a turizmus; a Nyírség vegyes településhálózatú, valamint a Bodroghöz rurális területein pedig az alvófunkciójú falvak dominálnak.

A tájegységekhez igazodó ábra kiemeli azokat a tájegységeket, amelyek valamilyen mértékű turisztikai szerepkörrel rendelkeznek: ilyenek a vegyes településhálózatú Balatoni-medence és a Vértes-Velencei hegyvidék, valamint a rurális Győri medence, a Zalai-dombság, a Börzsöny, a Mátra, a Bükk, valamint a Tokaj-Zempléni és az Aggtelek-Rudabányai hegyvidék.

6.2. A MINTATERÜLETEKEN ELÉRT EREDMÉNYEK ÖSSZEGZÉSE

A területhasználat változásának fő tendenciái és előfordulásuk a mintaterületeken a 28. táblázatban van összefoglalva. A folyamatok irányítás nélkül minden esetben problémákat okozhatnak.

28. táblázat A mintaterületeken megfigyelhető főbb területhasználat-változási tendenciák (saját szerkesztés)

Területhasználat-változási tendencia	Őrvidék	Baranya	Hargita
Települések összenövése	✓	✓	✓
Új, a település egészéhez nem illeszkedő településrész megjelenése	✓	✓	✓
Kézimunkaigényes területhasználatok visszaszorulása	✓	✓	✓
Extenzív területhasználatok visszaszorulása	✓	✓	
Parlagosodás		✓	✓
Beerdősülés			✓

A települések összenövése olyan általános, hogy tulajdonképpen globális problémának tekinthető. Az Őrvidéken Alsóőr és Vasvörösvár már évszázadokkal ezelőtt összenőtt. A Firtos térségben Parajd és Alsósófalva összenövése kezdődött meg néhány évvel ezelőtt, és amint az az 55. ábrán is látszik, ha a terjeszkedés tovább folytatódik, előbb-utóbb Felsősófalva fizikai önállósága is veszélybe kerül. A Baranya megyei Orfű öt önálló település adminisztratív összekapcsolásából jött létre, de ebben az esetben a falvak annak ellenére nem nőttek össze fizikailag, hogy a nagymérvű turisztikai fejlesztés következtében két új településrész is kialakult. Mind a magyar, mind pedig az erdélyi mintaterületen várható ennek a folyamatnak az erősödése, az ebből adódó problémákat pedig meg kell előzni, illetve a már meglévőket kezelni kell. A települések összenövésének megakadályozására számos térségben vannak törekvések, ám ezek hatékonysága igen eltérő.

55. ábra A Parajdi-Sóvidéken egyre nagyobb a laksűrűség (2009)
(Források: Hargita megye digitális alaptérképe, saját szerkesztés, ill. saját felvétel)

Az új, a régi település karakteréhez nem illeszkedő településrészek kialakulása a falvak összenövéséhez hasonlóan elterjedt probléma. A vizsgált területekről a legjellemzőbb példák Vasvörösváron (Burgenland), Keszün (Magyarország) és Farkaslakán (Erdély) tapasztalhatók. Az új lakóterületek igen változatos területhasználati formák helyébe léptek: Vasvörösvár és Farkaslaka esetében egykori gyepterületeket foglalnak el, Keszű esetében egy régi szőlőhegy került felparcellázásra. A telekalakítás minden esetben igen eltérő attól, ami korábban megszokott volt az adott településen, mint ahogy az újonnan épült házak stílusa is merőben eltér a falak hagyományos építészeti megoldásaitól. A különböző országok mintaterületein található új településrészek viszont nagyban hasonlítanak egymásra, hiszen mindhárom esetben az alvófunkció domináns az új településrészekben.

A kézimunkaerő igényes területhasználati formák visszaszorulása, és ezzel a táj diverzitásának csökkenése szintén egy olyan folyamat, ami valamennyi mintaterületen rámutat az életforma és az értékrend megváltozására. Bár az Őrvidéken nagyon sok föld áll művelés alatt, a természeti adottságoknak megfelelően a domináns művelési ágak a szántók és az erdők, a kézimunka-igényes területhasználati módok ritkák. Ezeknek a területeknek a visszaszorulása más és más okokra

**56. ábra Az egykori szőlőhegyek átalakulása üdülő- (Gyód,) és lakóterületté (Keszü)
(Forrás: Topográfiai térkép, GoogleMap)**

vezethetőek vissza a Baranya megyei és a székelyföldi mintaterületeken. Baranya megyében az egykori szőlőhegyek helyén ma üdülőövezetek vagy lakóterületek húzódnak (56. ábra), míg a Firtos környékén egyszerűen felhagyták őket.

A tájdiverzitás csökkenése nem csak az intenzív, az extenzív területhasználati formákat is érintette. A változások ebben az esetben is más-más okra vezethetők vissza a különböző területeken. Az Őrvidéken és Baranya megyei terület déli részén az intenzív területhasználati módok kerültek előtérbe, míg Baranya megye északi, elszigeteltebb részén és a székelyföldi területen a gazdálkodás nehézségei, többek között a csökkenő jövedelmezőség és nem utolsósorban a jelentős vadkár miatt a gazdák egy része felhagyott a mezőgazdasági tevékenységgel.

A parlagosodás csak a magyarországi mintaterület északi és nyugati részén, valamint a Firtos környékén figyelhető meg, az őrvidéki területre nem jellemző. A folyamat okai a már említett csökkenő jövedelmezőségen és a vadkaron kívül az előregedés és az elvándorlás. Ugyan mindhárom mintaterületen jelentős kiterjedésű az erdőborítottság, az erdők arányának növekedése csak a Firtos térségen figyelhető meg, ami a parlagosodással van összefüggésben.

A következő évtizedre szóló területhasználati változások becsléséhez a SENSOR Projekt eredményeit használtam, ami a CORINE térkép 2000-es állapotát vette alapul, és 1 km²-es raszterháló alkalmazásával erre építve készített előrejelzéseket 2025-re. A bázis forgatókönyv eredményeit korábban az erdélyi mintaterületen teszteltük, és alapvetően megbízhatónak találtuk.

A SENSOR Projekt az őrvidéki mintaterületen csak néhány raszteren jelzett előre változást, de a jelenlegi területhasználati módok meglehetősen stabilnak látszanak. A magyarországi mintaterületen

a modell nem tudott számolni az M6-os autópálya megépítése következtében zajló változásokkal, de a terület déli részén enélkül is intenzívebb területhasználati módokat jelez előre. Az északi részen a modell a jelenleg fél-természetes növényzet által borított területek beerdősülését mutatja. A modell szerint legjelentősebb területhasználat-változás a Firtos térségben várható. Az itt előre jelzett két fő tendencia a települések összenövése a Parajdi-Sóvidéken, valamint legelők beerdősülése a Firtos-tető déli oldalán.

6.3. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Ebben a fejezetben tömören, tézisek formájában ismertetem az irodalmi áttekintés után felmerülő problémafelvetéseimre kapott válaszaimat, eredményeimet. A tézisek megfogalmazása után külön alfejezetben térek ki az eredmények további alkalmazhatóságára.

6.3.1. TÉZISEK

Téziseimet a problémafelvetésekkel összhangban a vidék definiálása, a települések funkcióváltozása, valamint a mintaterületeken szerzett tapasztalatok témakörei szerint csoportosítottam.

A. A vidék definiálásával kapcsolatosan megfogalmazott tézisek:

T1: A város és a vidék viszonya a 20. században jelentősen átalakult, ami megnehezítette a vidéki települések meghatározását. A konkrét lehatárolást eredményező, kvantitatív definíciók azonban főként népsűrűségi mutatókon alapulnak, így igen különböző karakterű településeket sorolnak egyazon kategóriába. A vidék tájépítészeti szempontú definícióját a vidék szóval kapcsolatos nyelvészeti elemzések, az OTÉK által meghatározott paraméterek és Dorgai László leíró vidékdefiníciójának figyelembevételével alkottam meg, miszerint **a vidéki települések kizárólag laza beépítésű lakóterületekkel** (azaz falusias vagy kertvárosias lakóterületekkel) **rendelkeznek**. Elsősorban **a sűrű beépítésű központ mellett jelentős külterületi lakossággal is jellemezhető települések belső ellentmondására szolgáló áthidaló megoldásként bevezettem a vidéki településrész fogalmát, amit a legalább 30 fős lakossággal rendelkező, a sűrű beépítésű területtől fizikailag beépítésre nem szánt területtől elkülönülő, kizárólag laza beépítésű településrészekre, valamint a tanyás térségekre alkalmaztam.**

T2: **A helyi építési szabályzat és a szabályozási terv az önkormányzatok kezében lévő településrendezési eszközként van a legnagyobb összhangban a település fejlesztésének aktuális kereteivel és a jövőjéről alkotott elképzelésekkel.** Mivel a magasabb szintű tervek csupán népsűrűség szerint osztályozzák a településeket, nem

alkalmasak az általam alkotott vidékdefiníció szerinti lehatárolásra. Kutatásom elején az tízezer és ezer fő közötti, nagyközségi és községi jogállású falvak körében összegyűjtöttem az elérhető helyi építési szabályzatokat, melyek segítségével **lehatároltam azoknak a magyarországi településeknek a körét, amelyek az általam megalkotott vidékdefiníció szerint 2008-ban vidéki települések voltak.** A KSH 2001-es Helységnévtárának adatai alapján **lehatároltam, hogy melyek voltak 2001-ben Magyarország vidéki településrészei.** Ezek alapján megállapítottam, hogy **vidéki településrészeink kialakulásának fő mozgatórugói a tanyásodás, az egykori majorok és puszták átalakulása, kisebb mértékben az ipartelepeket övező és a szőlőhegyeken megjelenő lakófunkció.** A vidéki településrészek jelentős száma a településhálózat nagy fokú elaprózódottságát emeli ki.

T3: Miután megvizsgáltam 10 ezer főnél kevesebb lakossal rendelkező városaink helyi építési szabályzatait, bebizonyosodott, hogy a városi rangú településeink 95%-a jelenleg is rendelkezik sűrű beépítésű területekkel, a kivételeket csupán a legfiatalabb városaink jelentik, amelyek még csupán néhány éve nyerték el ezt a rangot, és a korábban várossá nyilvánított településeken lezajlott folyamatokra alapozott tapasztalatok alapján idővel várhatóan ezek is kialakítják sűrű beépítésű, városias karakternek megfelelő településrészeiket. A kapott eredmény azt mutatja, hogy **a várossá nyilvánítás felgyorsítja a települések átalakulását, néhány éven belül kisvárosias karaktert kölcsönözve a településnek, ami a sűrű beépítésű lakóterületek megjelenésében is megnyilvánul.**

B. A települések funkcióváltozásával kapcsolatosan megfogalmazott tézisek:

T4: A falvakat a meglévő munka-, lakó- és pihenőhelyet biztosító funkcióik alapján soroltam különböző csoportokba. A csoportosítás tájépítészeti szempontból is megfelelő, ezt az támasztja alá, hogy az így meghatározott fő falutípusok teljes egészében megfeleltethetőek a fő tájtipusoknak. **Az általam elkülönített fő falutípusok a következők: agrárfalvak (termőtáj), ipari falvak (ipargazdasági táj), alvófalvak (lakótáj), üdülőfalvak (üdülőtáj).** Az áttekintett falutipizálási módszerek vagy természetföldrajzi vagy társadalmi vagy gazdasági nézőpontúak, ezért eltérnek a fent vázolt csoportosítástól, noha Beluszky Pál 1960-as falutipizálása közel áll hozzá.

T5: Miután csoportokba soroltam az általam vidékinek tekintett településeket, a következő ezredfordulós helyzetképre jutottam: Az agrárfunkció olyannyira visszaesett a vidéki térségeken, hogy mindössze 120 olyan falu maradt az országban, ahol az agrárszerepkör még mindig jelentős szerepet tölt be. Ezzel szemben az alvófunkció olyannyira elterjedt, hogy az ingázás országos átlaga meghaladja a 60%-ot, az

ingázás a vidéki településállomány több, mint 75%-át érinti, egyedül a kizárólag a település növekedése nélküli jelentős ingázással sújtott falvak csoportját több, mint 800 község alkotja, ezzel kimagaslóan ez lett a legnagyobb településszámú falucsoport. A falvak csoportosítása során a kizárólag üdülőfunkcióval kiemelkedő községek csupán kis településszámú csoportokat tudtak alkotni, ez alátámasztja, hogy az idegenforgalmi szerepkör csak kiegészítő funkciót tölthet be a falvak életében.

T6: Megvizsgálva a **területhasználati adatsorokat a következő megállapítást tettem: a statisztika a növekedő településeken alátámasztotta a művelési ágak nagyarányú változását. Jelentős népességvesztés esetén az adatbázisokon keresztül nem jelent meg ez a folyamat, ám a mintaterületek vizsgálata alátámasztotta azt a feltevést, hogy ezeken a településeken is jelentősen változik a területhasználat, ám ennek oka a felhagyás, ami jelenleg még nem jelenik meg jól elemezhető módon a statisztikákban,** mivel ehhez a közölt statisztikai adatok se nem elég részletesek, se nem elég naprakészek.

C. A mintaterületekhez kapcsolódóan megfogalmazott megfogalmazott tézisek:

T7: A mintatelepülések elemzése alapján megállapítottam, hogy **az újonnan létrehozott településrészek nagyban hasonlítanak egymásra és nem tükrözik az adott település építészeti hagyományait, hiszen az új funkció domináns az új településrészekben, melyek a helyi sajátosságok helyett a globális trendekre vezethetők vissza. Az űrvidéki mintaterület tájváltozása időben a magyarországié előtt jár, a székelyföldi mintaterületen pedig éppen csak elkezdődtek azok a folyamatok, amelyek Baranya megyében már jelentős hatást fejtettek ki.**

T8: Kidolgoztam és három mintaterület 39 településén teszteltem az összehasonlító erőforrás-piramist, **egy olyan környezeti, társadalmi és gazdasági szempontokat is magába foglaló településértékelési módszert, ami háttértáblázatának köszönhetően kellően részletes elemzésre a lehetőséget, grafikai megjelenése pedig lehetővé teszi az adott település adottságainak mikrotérségi kontextusban való értékelését.**

T9: **Az összes mintaterületen is megfigyelhető, globális hatásokra visszavezethető problémák a következők: települések összenövése, új, a régi település karakteréhez nem illeszkedő településrészek kialakulása, valamint a kézimunkaerő igényes területhasználati formák visszaszorulása. Az extenzív területhasználati módok visszaszorulása a nyugatabbra fekvő mintaterületeken figyelhető meg, míg keletebben elhelyezkedő mintaterületeken a parlagosodás jelent komoly problémát.**

6.3.2. AZ EREDMÉNYEK GYAKORLATI ALKALMAZHATÓSÁGA

Kutatási eredményeim egyik része irányelvként, segédletként alkalmazható a települési és a kistérségi tervezésben, másik része további kérdéseket vet fel, így kiindulópontot jelenthet más kutatások számára, adatai pedig felhasználhatóak éppúgy mások kutatásai során, mint az oktatásban.

Alkalmazhatóság a tervezésben:

AT1: A **vidéki településrészekre** fordított nagyobb figyelem **biztosíthatja** ezeknek a periférikus, de a tájfenntartás szempontjából általában fontos szerepet vállaló lakóterületeknek a **megfelelő helyét a nagyobb léptékű tervezésben**.

AT2: A **települések 2001-es** adatok alapján való **besorolása**, különösen a különböző funkciók együttes megjelenése a **falvak kiegyensúlyozottabb fejlődésének és szorosabb együttműködésének** biztosításához a tervezésben is segítséget nyújthat.

AT3: Az **erőforrás-piramis** grafikai része rámutat, ha egy település növekedését oly mértékben külső erőforrásokra alapozza, ami veszélyezteti a rendszer fenntarthatóságát, jelzi a mikroközpontokat és perifériákat, valamint a falvak egymástól való függőségét. A háttértáblázat segít a falvak optimális jövőképeinek meghatározásában, valamint az erőforrások hatékonyabb felhasználásában, ezzel **segédletet nyújt a kistérségi tervezéshez**.

AT4: A **települések karakterére ható globális folyamatok meghatározása és jellemzése segíti tervezéskor az általánosan jellemző problémák azonosítását, a jó példák hozzájárulnak a várható negatív hatások elkerüléséhez, valamint rámutatnak a helyi sajátosságok megőrzésének fontosságára és lehetőségeire**.

AT5: A **területhasználati változások jellemzésekor statisztikai adatok csak kiindulópontot jelenthetnek**, a kizárólag ezekre alapozva levonható következtetések köre igen korlátozott, **ezt mind a fejlesztési, mind a rendezési típusú tervezéskor szem előtt kell tartani**.

AT6: A **mintaterületek** egymáshoz való viszonyának feltárása lehetőséget ad a **keletebben fekvő területeknek** arra, hogy elemezzék a várható folyamatok pozitív és negatív hatásait, valamint arra, hogy **felkészüljenek a változásokra**, kihasználják a pozitívumokat és a minimálisra csökkentsék a negatív hatásokat.

Alkalmazhatóság a kutatásban:

AK1: A **vidéki területek tájépítészeti szempontú definiálása** a gazdasági szemléletű meghatározásokkal szemben a vidéki **értékek megőrzésének** fontosságára hívja fel a figyelmet, ami az építészeti örökségek új funkcióval való felruházásának egyre

szélesebb körű alkalmazásával több nyugat-európai országban pl. Nagy-Britanniában vagy Dániában is egyre jelentősebb szerepet kap.

AK2: A **vidéki településrészek** száma és mérete árnyalja a településekről alkotott képet, ami segítheti az **együtt tervezhető térségek lehatárolására és fejlesztésére** vonatkozó **módszertan** kidolgozását.

AK3: A **városok városias karakterének törvényszerű kialakulásának elfogadása** hozzájárul a **funkcionálisan megkérdőjelezhető várossá nyilvánítási gyakorlat tájépítészeti szempontú értékeléséhez.**

AK4: A **falvak** funkciókon alapuló **csoportosítása** amellet, hogy gazdagítja a falutípusizálások körét, összekötő **kapocsként** szolgálhat a **tájépítészeti és a gazdasági megközelítés között.**

AK5: A **vidéki térségek dinamikus változásának nyomonkövetéséhez jó alapot nyújt** az általam megalkotott definíciók alapján a vidéki települések és településrészek 2008-as, illetve 2001-es adatok szerinti lehatárolása. A **2001-es statisztikai adatokra alapozott magyarországi körkép** kiindulópontot ad a változások időbeli nyomonkövetésére.

Alkalmazhatóság az oktatásban:

AO1: A **vidéki települések, vidéki településrészek definíciói** felhasználhatók a hallgatók **szemléletformálására.**

AO2: Az alapvető tájtípusoknak megfeleltethető csoportosítást alkalmazó **2001-es körkép adatai**, valamint a hozzájuk fűződő általános érvényű megállapítások, **törvényszerűségek** az oktatásban is felhasználhatóak.

AO3: Az **erőforrás-piramis** szerkezete, elvei a **településértékelés egy példajaként** szolgálhatnak a hallgatók számára.

7. KÖVETKEZTETÉSEK

Munkám eddigi felépítésével összhangban következtetéseimet is három nagy csoportra osztom: az első csoportban közölt megállapítások az általános tendenciákkal foglalkozó forrásmunkákra, a második pontban megfogalmazott következtetések az országos helyzetképre irányulnak, míg a harmadik rész a mintaterületeken szerzett tapasztalataimat összegzi.

A vidéki térségekre ható folyamatokkal kapcsolatos következtetések:

A városi és a vidéki évszázadokon át viszonylag stabil településforma számos, az ipari forradalom vívmányaira visszavezethető folyamat hatására jelentős változáson ment keresztül a 19. század óta. A változás a 20. század közepén új lendületet kapott, és ma is tart. Részben ez a változási folyamat, részben a falvak széles körű specializációja jelentősen megnehezíti a vidék, a vidéki térségek vagy a vidéki települések akár minőségi, akár mennyiségi kritériumainak a meghatározását.

Felmerült a kérdés, hogy érdemes-e egyáltalán ragaszkodni a hagyományos város / falu kategóriákhoz, vagy új kifejezések használata inkább a célravezető. Ez a problémafelvetés véleményem szerint nagyrészt abból a területfejlesztési szemléletből adódik, amelynek legalsó szintét egyre inkább településcsoportok és nem az egyes helységek képezik. Nem tartom azonban szerencsés tendenciának ezt a megközelítést, hiszen ugyan a stabilan együttműködni tudó településcsoportoknak és ezek együttes tervezésnek a jelenleginél sokkal nagyobb szerepet kell adni, a kizárólagos csoportos kezelés számos problémáról és lehetőségről elvonhatja a figyelmet.

A vidéki térségekre ható erők különösen az Európai Unió kohéziós politikájának tükrében hasonló változásokat valószínűsítenek, amelyek már lezajlottak Nyugat-Európában, azaz az agrárfoglalkoztatottak arányának további csökkenését, növekvő mobilitás mellett és egyéb alapvető, megfelelő eltartóképeségű funkció híján az alvófunkció folyamatos erősödését, azokban a térségekben pedig, amelyek erre nem alkalmasak, a népességvesztéset vagy hátrányos helyzetű csoportok megtelepedését.

Magyarország vidéki térségei alapvetően négy nagy kategóriába sorolhatók, melyeknek igen különböző problémákkal kell szembenézniük: Budapest, Pest megye és az Észak-Kelet-Dunántúl a térség nagyvárosainak hatása alatt áll. Az Alföld legnagyobb részét kisvárosias-nagyfalvas-tanyás struktúra jellemzi. Az ország többi részét kiterjedt aprófalvas területek uralják, amelyek közül a Nyugat- Dunántúlon elhelyezkedők vannak a legjobb helyzetben, míg kisebb részben Somogy, nagyobb részben az Ormánság és az Észak-Keleti határvidék immár tradicionálisan hátrányos helyzetű, leszakadó falvakkal jellemezhető.

Magyarország falvainak funkcióváltozásával kapcsolatos következtetések:

Magyarországon olyannyira elszaporodtak a növekedés nélküli alvófalvak, hogy az országos helyzetképet lényegében az ebbe a csoportba tartozó települések határozzák meg. Növekvő alvófalvak nagyobb számban csak Budapest, Győr, Pécs, Szombathely és Székesfehérvár körül találhatóak. A többi funkció csoportosan néhány tájegységhez köthető: az agrárfunkció a Dél-Alföldön, az üdülőfunkció a Balatonnál és a Dunakanyarnál jellemző. A legerősebb tájváltató hatást az üdülőfunkció és a növekedéssel járó alvófunkció okozza. Az agrárszektor gyengülése a gépesítés elterjedése és az egyre intenzívebb művelés miatt kevésbé szembetűnő, noha a művelési módok változásai jelentős vizuális módosulásokat okozhatnak.

Figyelemreméltó a falvak az utóbbi száz évben elszenvedett nagymértékű funkcióvesztése. Igaz ugyan, hogy az üdülési igények sokkal szűkebb körben voltak elterjedtek, a falvak döntő többsége egyaránt tudott munka- és lakóhelyet biztosítani a lakóinak. A 20. század elején a történelmi Magyarország 12 ezer települése közül is csak mintegy 500 specializálódott ami arában 5% alatt marad, 2000-re a falvaknak több, mint háromnegyedét érték olyan hatások, amelyek jelentősen megváltoztatták a település fejlődési útját.

Az erőteljesen specializálódott települések többnyire gazdasági vagy társadalmi szempontból ugyan sikertörténetnek könyvelhetőek el, ez vagy alapvetően átformálta környezetüket vagy a védelmi törekvések ellenére is jelentős terhelést jelent természeti erőforrásaikra. Mivel ezeknek a falvaknak a fejlődését jellemzően külső tényezők befolyásolják, rendszereik igen érzékenyek lehetnek. Ennek tükrében érdekes adat, hogy a jelentős specializáción keresztülment települések csupán 30%-a áll több lábon.

Figyelembe véve, hogy a különböző funkciók hogyan kapcsolódnak egymáshoz, láthatjuk, hogy míg a termelő funkciók kiemelkedő szerepe esetén igen kevés kapcsolódási pont alakult ki, az alvó- és az üdülőfunkciók a lehető legváltozatosabb kombinációkban fordulnak elő, ami jelzi azt, hogy ezek a funkciók nem teljes értékűek. Ez különösen a rekreációs funkcióra igaz, ami igen ritkán fordul elő önmagában.

A mintaterületekhez kapcsolódó következtetések:

A mintaterületeken az alábbi változások voltak leginkább érezhetőek a területhasználatban: a települések összenövése; új, a település egészéhez nem illeszkedő településrészek megjelenése; a kézimunkaigényes területhasználatok visszaszorulása. Ezeken kívül az örvidéki és baranyai mintaterületen az extenzív területhasználatok visszaszorulása, a baranyai és erdélyi mintaterületen a parlagosodás, az erdélyi mintaterületen a beerdősülés tapasztalható.

A különféle tendenciák időbeli eltérése, valamint a következő évtizedekre előrejelzett változások a fejlettségi szinttel fordítottan arányos dinamikája rámutat arra, hogy az örvidéki

terület tájváltozása mintegy 50 évvel megelőzi a hazai folyamatokat, a székelyföldi térség pedig még a hazánkban már lezajlott változások előtt áll. Ez lehetővé teszi, hogy utóbbi térségek figyelembe vegyék az előbbieken tapasztalt változások pozitív és negatív vonatkozásait.

A minden mintaterületen megfigyelhető módosulások rámutatnak a globalizációra visszavezethető, általános érvényű veszélyekre, amelyek alól a legnehezebb a falvaknak kivonniuk magukat. Ezek közül is kiemelkedik az új településrészek megjelenése, amelyekről nem csak az állapítható meg, hogy ritkán integrálódnak megfelelően a falvak egészébe, hanem az is, hogy sajátosságaikat elsősorban speciális funkciójuk határozza meg, így igen hasonló a kialakításuk a különböző fejlettségi szintű, különböző történetre visszatekintő és különböző kultúrkörben felnőtt lakossággal rendelkező falvakban.

A burgenlandi mintaterület falvai közötti különbségek számottevően kisebbek voltak, mint a másik két mintaterületen, ami akkor is a mindenhol egyformán magas szintű infrastrukturális ellátottságra, valamint arra vezethető vissza, hogy a településekre ható folyamatok egységesen, kívülről határozzák meg a falvak fejlődési irányait, ha tekintetbe vesszük, hogy ez a terület nem rendelkezik olyan szélsőséges adottságokkal, mint a másik két mintaterület települései.

ÖSSZEFOGLALÁS

Munkám során az alábbi fő célokat tűztem ki magam elé: Magyarország településkarakter szempontjából vidékinek tekinthető településeinek lehatárolása; a lehatárolt települések által biztosított funkciók erősségének statisztikai adatokon alapuló becslése, valamint ez alapján Magyarország falutípusainak meghatározása és jellemzése; a különböző típusú falvak mintaterületek bevonásával történő mélyebb elemzése.

A vidéki település definícióját a falvak lakóterületeinek külső megjelenésére alapozva alkottam meg, a definícióról folytatott viták során felvetődött problémák áthidalására ezt a meghatározást kiegészítettem a vidéki településrész fogalmának bevezetésével. 2008-as adatok alapján 2725 általam vidékinek tekintett települést vontam be a statisztikai vizsgálatba, mely során ellátott funkcióik erőssége és a funkciók közötti kapcsolatok alapján meghatároztam az ország főbb és kisebb településszámú falutípusait. A meghatározott falutípusokat elhelyezkedésük, alapvető demográfiai és foglalkoztatási adataik, területhasználatuk, valamint településszerkezeti jellegzetességeik alapján jellemeztem. A tájegységek közötti különbségeket a tájegységekre vonatkozó átlagértékek figyelembevételével minimalizáltam.

Annak érdekében, hogy Magyarország vidéki térségeinek helyzetét össze lehessen hasonlítani a különböző európai országok vidéki térségeivel, hogy lehetőség legyen a várható folyamatok becslésére, valamint hogy meg lehessen határozni a főbb lehetőségeket és veszélyeket, az Európai Unió országainak körében kitekintést végeztem. A kitekintés alapja a NUTS-3-as területi szint, szempontrendszerének vázát az egyes területtípusok elhelyezkedése, főbb demográfiai és foglalkoztatási adataik, a város-vidék kapcsolatok, a vidéki gazdaság fejlesztése, valamint a területhasználat változásai alkották.

Falvaink specializációja erősen előrehaladott. Noha ezek közül a települések közül több helység országos hírnévre, elismerésre tett szert, az erőteljesen specializált rendszerek nemegyszer igen sérülékenyek. A többfunkciós települések, térségek elterjedésének elősegítése szempontjából különösen figyelemre méltóak a különböző funkciók kapcsolódási pontjait bemutató ábrák, amelyek egyelőre csak az alvó és az üdülőfunkció erőteljes összefonódását mutatják, míg a termelő funkciók társulási hajlama egyelőre igen alacsony. Abban, hogy a különböző funkciók erőteljes hálózatot alkossanak, segíthetnek az olyan kezdeményezések, mint az agroturizmus fejlesztése, amely több európai ország vidékfejlesztési elképzelései között is prioritásként szerepel.

Mintaterületeket a globális folyamatok szerepének kiemelhetősége érdekében több országból, Magyarországon kívül Ausztria és Románia magyarok / székelyek által lakott, vagy ilyen gyökerekkel rendelkező területei közül választottam. A mintaterületek esetében

bemutattam a térségekben zajló főbb demográfiai folyamatokat, foglalkoztam az adott területek tájfejlődésével, áttekintettem a települések gazdasági életét megalapozó és a tájszerkezetet formáló jelenlegi tevékenységeket, valamint a települések legkiemelkedőbb természeti, építészeti és kulturális értékeit. Kiemelten foglalkoztam az agrár-, az ipari-, az alvó- és az üdülőfunkciók a falvak külterületének használatára, településszerkezetére, telekbeépítéseire, valamint az építészetre gyakorolt hatásaival. A települések várható jövőképeit, a főbb lehetőségeket és veszélyeket a terepbejárások és hagyományos háttéranyagok, a SENSOR projekt, valamint az általam kidolgozott összehasonlító erőforráspiramis eredményei alapján vázoltam fel.

Az osztrák mintaterület példája a mobilitás növekedését, ezzel együtt az alvófunkció további erősödését jelzi előre. Ez a mintaterület számot ad arról, hogy egy „bázis forгатókönyv” szerint mire számíthatunk, ha Magyarországon is fejlődik a vidéki térségek közlekedési és kommunikációs infrastrukturális ellátottsága. A magyarországi mintaterület déli részén zajló folyamatok, különösen az új településrészek és területhasználati változások nem sokban különböznek az örvidéki településektől, ami rámutat a globalizáció nem lebecsülhető hatására. A lényeges különbség a két terület között az, hogy Burgenlandban egy periférikus elhelyezkedésű területről van szó, míg Magyarországon egy nagyváros közvetlen közelsége idézte elő a változásokat. A baranyai mintaterület északi részének egyes települései az erdélyi térséggel mutatnak hasonló vonásokat, noha a főút menti erdélyi falvakban már a burgenlandi tájváltozások csírái is megfigyelhetők.

Mindent összevetve a mintaterületek vizsgálatából az erdélyi térség tanulhat a legtöbbet, hiszen törekedhet arra, hogy elkerülje azokat a veszélyforrásokat, amiket az első két területen sikerült azonosítani. Ezek közül a legfontosabbak a külső erőforrásokra alapozott nagy arányú növekedés; a települések összeolvadásával több lakóközösség ugyanattól az erőforrástól való kizárólagos függése, ezzel együtt homogenizálódása; a tájdiverzitás csökkenése, valamint értékvesztés.

A még fellelhető helyi tudásbázis megőrzése fontosságának a legjobb példáját a Jakab-hegy lábánál fekvő települések szolgáltatják. Ezek a falvak olyan erősen specializálódtak a bányászatra, hogy annak dacára küszködnek még mindig a profilváltással, hogy a bányák már húsz éve bezártak, és már az ipari specializációjuk előtt jelentős hírnévre tettek szert egyéb ágazatokban. Bízom abban, hogy munkámmal sikerül hozzájárulni egyes települések harmonikus, hosszú távon fenntartható, sikeres jövőképeinek kidolgozásához.

SUMMARY

At the beginning of my work I had the following main aims: to identify the rural settlements of Hungary from the point of view of the settlement character; to estimate the strenghts of the functions of these villages based on statistical data; to classify the rural settlements of Hungary according to the estimated functions and give a description of the village types; to analyse the villages with different functions with the help of useing pilot areas.

I created the definition for the rural settlement according to the outlook of the living zones of the villages. As a solution for the appeared problems during the discussions of this definition I completed this description by the definition for the rural part of a given settlement. Based on data of 2008 I created a database of 2725 villages that fulfilled the requirements of the above mentioned definition on rural settlements. With the help of this database I named the main and minor types of the Hungarian rural settlements according to the strenghts of the functions they have and according to the connectionship of these functions. I made a description of these village types using the followingviewpoints: location, basic demographic and employment data, landuse and settlement structure. I minimized the differences connected to the different location with taking into account the average values of the medium-sized landscape units.

I made an outlook onto the EU-countries according to compare the situation of the Hungarian rural areas with the rural areas of other European countries and to estimate the possible processes, opportunities and threats that will form the Hungarian rural areas in the future. The outlook is based on the NUT 3 units, and made a description of the countries using the following viewpoints: the types and location of the areas, basic demographic and employment data, relationship between urban and rural areas, development of the rural economy and changes in the landuse.

The specialization of our villages made a long way already. Although some of the strongly specialized villages are well known all over the country and often used as good examples, these strongly specialized systems are often very vulnerable. Taking into account the aim of creating multifunctional areas, the figures that show the connecting points of the different functions, are quite remarkable. These figures show only the strong connection between the dormant and the recreational functions, while the productive functions don't really connect themselves with other functions yet. The initiatives such as the development of the agrotourism, which is a priority of more European countries, can help to make the connections stronger between the functions.

I choose pilot areas from different countries in order to make a stress on the role of the global processes. Beside the Hungarian pilot area located in the surrounding of Pécs, I worked with pilot areas that have Hungarian / Szekler past or present in Austria and Romania. In each

case I sketched the main demographic processes, the landscape evaluation, I described the economic activities that form the landscape structure nowadays and I highlighted the main natural, architectural and cultural values of the pilot settlements. I focused on the impact of the agricultural, the industrial, the dormant and the resort functions on the landscape, on the settlement structure, on the plot arrangement and on the architecture as well. I estimated the future of the villages including the main opportunities and threats based on traditional resources, my experiences of my field trips, the results of the SENSOR Project and the new tool I worked out for rating the resources of the villages, the comparative resource pyramid.

The Austrian pilot area shows the further increase of the mobility, and so the further dominance of the dormant function. This area is a kind of „basic scenario” of the processes we can count on in Hungary, if the infrastructure of the transportation and of the communication of the rural areas develops. The processes of the southern half of the Hungarian pilot area are very similar to the ones of the Austrian site, that shows the power of the globalisation. The important difference between the two cases, that the Austrian pilot area is a peripheral one, while in Hungary a big city is the motor of the changes. Some villages of the northern part of the Hungarian site is similar to the Transylvanian settlements, although in some Transylvanian cases, when the villages located at the main road of the area the dominant processes of the Austrian site are already stated as well.

All in all the Transylvanian pilot area can learn the most from the analysis of the pilot areas, because these villages can try to avoid the threats that could be described on the other sites, for example the great development based on resources coming from outside, the join of more settlements in growing and depending more community from the same resources, the homogenisation, the decreasing landscape diversity, and the loss of the values.

The best example for the importance of maintaining the traditional knowledge are the villages located at the foot of the Jakab Hill. These settlements focused so strongly for the mining activity, that after twenty years of the end of the mining era they are still struggling with searching a new profile for themselves, although before the mining decades they were famous for their products and activities in other sectors. I do hope that with my work I could contribute to the harmonious, sustainable and successful development of some of our villages.

KITEKINTÉS

Azzal, hogy munkámban vállalkoztam egy, a vidéki térségek funkcionális specializációját érintő, települési szintű, tájépítészeti szempontú országos körkép felvázolására, valamint három magyar gyökerű, de különböző országban fekvő mintaterület elemzésére, máris igen nagy feladatot vállaltam fel, bizonyos fontos kérdésekkel vagy adathiány miatt vagy az adott téma sokrétűsége miatt nem foglalkozhattam. Ezek közül a legfontosabbak:

- *A falvak specializációjának időbeli nyomon követése:* Amennyiben az elkövetkezendő népszámlálási adatok lehetőséget adnak az összevetésre, olyan adatbázis létrehozása, ami lehetővé teszi Magyarország települései specializációjának és funkcionális kapcsolatainak időbeni nyomon követését települési szinten.
- *A táj változásainak országos szintű nyomon követése:* Módszertan kidolgozása arra, hogy országos körben, települési szinten mélyebb, a táji folyamatokat jobban megbecsülő helyzetkép kialakítására legyen lehetőség különös tekintettel a felhagyott területek számba vételére. Ehhez minden bizonnyal térinformatikai segítségre van szükség.
- *Nemzetközi összehasonlítások:* Települési szintű helyzetkép vizsgálata néhány olyan európai országban az országok egyes régióiban, esetleg csupán mintaterületeken keresztül, amelyek jó példaként állhatnak Magyarország előtt vidéki térségeink megújításában. A releváns országok, térségek kiválasztásában segítséget nyújthat az irodalmi áttekintésben közölt európai helyzetkép, ami alapján pl. Litvánia aprófalvas térségei érdekes kutatási területnek bizonyulhatnak.
- *A települések együttes tervezésére vonatkozó minták vizsgálata:* A különböző közigazgatási rendszerek, különböző kis- és mikrotérségi társulások összehasonlítása folytán annak vizsgálata, hogy milyen veszélyek és lehetőségek rejlenek a településcsoportok együttes kezelésében.
- *Kulturális örökségeink megőrzésének lehetőségei az ezredforduló után:* A régebbi korokból ránk maradt értékek megőrzési lehetőségeinek vizsgálata megváltozott feltételek között, új funkcióval való felruházásuk pozitív és negatív hatásai.

A magam részéről remélem, hogy a jövőben lehetőség nyílik idősoros adatbázis létrehozására, valamint további magyarországi és külföldi mintaterületek bevonásával sikerül majd folytatnom kutatásomat.

MELLÉKLETEK

M1. IRODALOMJEGYZÉK**KÖNYVEK, CIKKEK, TANULMÁNYOK:**

- BAJMÓCZY BALOGH 2002 BAJMÓCZY Péter BALOGH András (2002) Aprófalvas településállományunk differenciálódási folyamatai. In.: Földrajzi Értesítő 2002/3-4. pp. 385-405.
- BALÁS 1989 BALÁS Gábor (1989) Középkori székely települések a Kárpát- és a Duna-medencében. In.: Acta Historica Hungarica Truiciensia. IV. évf. 1. szám pp. 40-43. Zürich Magyar Történelmi Egyesület. Budapest – Felsőőr.
- BALASSA 1997 BALASSA Iván et al (szerk) (1997) Magyar Néprajz IV. kötet – Életmód. pp. 39-42. Budapest. Akadémiai Kiadó.
- BALASSA 2008 BALASSA M. Iván (2008) Az énlaki cifra deszkafőlep. In.: Visy Zsolt (szerk) Tanulmányok Énlaka történetéről és kultúrájáról. Pro Énlaka Alapítvány.
- BAŃSKI 2003 BAŃSKI „Jerzy (2003) Transforming the functional structure of Poland’s rural areas. In.: European Rural Development Network Vol 1. pp.19-38. Institute of Agricultural and Food Economics and Institute of Geography and Spatial Organization. Warsaw.
- BARNER 1975 BARNER, Jörg (1975) Einführung in die Raumforschung und Landesplanung. pp. 97-112. Ferdinand Enke Verlag. Stuttgart
- BAUM WEINGARTEN 2004 BAUM, Sabine; WEINGARTEN, Peter (2004) Developments of rural economies in Central and Eastern Europe: an overview. In.: European Rural Development Network Vol 2. pp.7-30. Institute of Agricultural and Food Economics and Institute of Geography and Spatial Organization. Warsaw.
- BELUSZKY 1965 BELUSZKY Pál (1965) Falusi településeink osztályozása In.: Földrajzi Értesítő 1965/1. pp. 149–163.

- BELUSZKY 1999 BELUSZKY Pál (1999) Magyarország településföldrajza Budapest-Pécs. Dialóg Campus Kiadó
- BELUSZKY SIKOS 2007 BELUSZKY Pál SIKOS T. Tamás (2007) Változó falvaink. MTA Társadalomkutató Központ. Budapest
- BÍRÓ 1992 BÍRÓ Gábor (1992) A Sóvidék népi építészete. Szentendre.
- BOEREE 2006 BOEREE, George (2006) Abraham Maslow. In. Personality Theories. E-book.
<http://webspace.ship.edu/cgboer/maslow.html>
- CROS KÁRPÁTI ET AL 2004 CROS KÁRPÁTI Zsuzsa, GUBICZA Csilla, ÓNODI Gábor (2004) Kertségek és kertművelők. Urbanizáció vagy vidékfejlesztés? Mezőgazda Kiadó.
- CZENE 2007 CZENE Zsolt (2007) Vidéki térségek a programban (ESPON program). Az 1.1.2. projekt: város-vidék kapcsolatok. In. Falu Város Régió 2007/4 p 25
- CSEMEZ 1996 CSEMEZ Attila (1996) Tájtervezés – tájrendezés. Budapest, Mezőgazda kiadó.
- CSIMA 2009 CSIMA Péter (2009) Település a tájban Tájépítész szemmel. In. MM XC p 68
- DEGÓRSKI 2004 DEGÓRSKI, Marek (2004) Spatial variability of multifunctional landscape as the basis for potential differences of regional „smart growth“ of rural areas – the examples from Poland. In.: European Rural Development Network Vol 2. pp.133-148. Institute of Agricultural and Food Economics and Institute of Geography and Spatial Organization. Warsaw.
- DIJKSTRA – POELMAN 2008 DIJKSTRA, Lewis – POELMAN Hugo (2008) Remote rural regions. How proximity to a city influences the performance of rural regions In.: European Union Regional Policy 01/2008 p.7.

- DORGAI 1998a DORGAI László(1998a) A területfejlesztéstől a vidékfejlesztésig az agrárgazdaság nézőpontjából. In. A Falu 1998/2 27.
- DORGAI 1998b DORGAI László (1998b) Az agrárgazdaság helye és szerepe a vidékfejlesztésben. In. A Falu 1998/4 31.
- DOSCH BECKMANN 2010 DOSCH, Fabian, BECKMANN, Gisela (2010) Transformationsprozesse im Raum. Eine analytische Sicht auf die gesellschaftliche Nutzung des Raumes. In.: Der gebäudigte Raum. pp. 31-54. Wasmuth Verlag. Bonn.
- ÉGER SZESZTAY 2008 ÉGER György SZESZTAY Ádám (2008) Alsóőr. Száz magyar falu könyvesháza. Budapest.
- EGYED – JOMBACH 2010 EGYED Adrienn – JOMBACH Sándor (2010) Tájalakulási tendenciák előrejelzése a Firtos térségben. Mesterségek a székely közösségekben. Molnár István Múzeum Kiadványai 2. pp. 67-78. Székelykeresztúr
- EGYED – MIKHÁZI 2010 EGYED Adrienn – MIKHÁZI Zsuzsanna (2010) Landscape transformation at tourist resorts around Lake Balaton pp. 613-620 Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning 2010. Budapesti Corvinus Egyetem, Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék. Budapest.
- EGYED– SZIVÁK 2006 EGYED Adrienn – SZIVÁK Ágnes (2006) Rekreációs fejlesztési lehetőségek a Firtos térségben. TDK dolgozat. BCE Tájépítészeti Kar.
- ERDEI 1974 ERDEI Ferenc(1974) Magyar falu. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- ESPON 2011 ESPON (2011) ESPON Projects Overview by November 2011

- ESPON & UHI MILL. INS. 2011a ESPON & UHI MILLENNIUM INSTITUTE (2011) European Development Opportunities for Rural Areas Applied Research 2013/1/2 Final Report Parts A, B and C August 2011
- ESPON & UHI MILL. INS. 2011b ESPON & UHI MILLENNIUM INSTITUTE (2011) European Development Opportunities for Rural Areas Applied Research 2013/1/2 Final Report: Version 2, September 2011 Annex 2 (Country Profiles Reports)
- ESPON & TECNALIA 2011 ESPON & TECNALIA (2011) European Land Use Patterns Applied Research 2013/1/8 Interim Report Version 3rd/June/2011 pp.42-46.
- EUROPEAN COMMISSION 2000 EUROPEAN COMMISSION (2000) Discussion Paper for Agriculture's contribution to rural development. International Conference on Non-Trade Concerns in Agriculture. Ullensvang, Norway, 2-4 July 2000. p 1.
- EXNER 2001 EXNER, Peter (2001) Vom Bauerndorf zur Vorstadt: Metamorphosen der Landgemeinde nach 1945. In.: Zimmermann, Clemens (szerk) Dorf und Stadt. Ihre Beziehungen vom Mittelalter bis zur Gegenwart. pp. 245-267. DLG-Verlag. Frankfurt am Main.
- FEDELES 2005 FEDELES Tamás (2005) Pécsi kistérség. Száz magyar falu könyvesháza Kht. Budapest.
- FEKETE 2005 FEKETE G. Éva (2005) Small Villages Undergoing Transformation. In.: Hungarian Spaces and Places. Patterns of Transition. pp. 483-500. Centre of Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences. Pécs.
- FÉNYES 1851 FÉNYES Elek (1851) Magyarország geographiai szótára. Pest. E-könyv: www.arcanum.hu/fszek/lpext.dll/rmf/Infobase/1c94/1d82?fn=document-frame.htm&f=templates&2.0

- FLIESE 2001 FLIESE, Thomas (2001) Zwischen Einkaufszentren und Umgebungsstraßen. Das Land in Suburbanisierung sprozess an Ende des 20. Jahrhunderts. In.: Zimmermann, Clemens (szerk) Dorf und Stadt. Ihre Beziehungen vom Mittelalter bis zur Gegenwart. pp. 273-283. DLG-Verlag. Frankfurt am Main.
- FOLLAJTÁR 1942 FOLLAJTÁR Ernő (1942) Baranya Vármegye eltűnt helységei. In.: Községi Adattár 4. szám. Magyar Szociográfiai Intézet, Pécs
- FONT 1998 FONT Erzsébet (1998) A vidék gondja globális vagy lokális kérdés? In. A Falu 1998/3 27
- FRIEDEL – SPINDLER 2009 FRIEDEL, Rainer SPINDLER, Edmund A. (szerk) (2009) Nachhaltige Entwicklung ländlicher Räume Chancenverbesserung durch Innovation und Traditionspflege. pp. 13-22. VS Verlag für Sozialwissenschaften. Wiesbaden.
- GJOKSI SEDLACKO 2010 GJOKSI, Nisida SEDLACKO, Michal. (2010) The ‘Beyond GDP’ Debate and Measuring Societal Progress in the Context of Sustainable Development European Sustainable Development Network Quarterly Report December 2010
- GRAMMATIKOPOULOU 2004 GRAMMATIKOPOULOU, Eleni (2004) Planung, Methodik, Ländliche Räume. pp. 71-81. Leue Verlag. Berlin.
- GRÜNWALD 1997 GRÜNWALD Géza (szerk) (1997) Baranya Megye Kézikönyve. Bo and Bo Bt., Ceba-Holding, Grappa Bt., Szekszárd
- GRÜNWALD 2010 GRÜNWALD Géza (szerk) (2010) Baranya megye enciklopédiája és adattára. Ceba-Holding, Grünwald Kft., Dabas
- GYŐRI-NAGY 2001 GYŐRI-NAGY Sándor (2001) A vidékfejlesztés kultúrokológiája In. A Falu 2001/1. 18

HAHNE GLATTHAAR 2006

HAHNE, Ulf GLATTHAAR, Michael (2006) Die großräumige Verantwortungsgemeinschaft Eine neue Formel für den regionalen Verteilungskampf? In.: Raumplanung Nr.124 pp.5-10.

HENKEL 1999

HENKEL, Gerhard (1999) Der ländliche Raum. Gegenwart und Wandlungsprozesse seit dem 19. Jahrhundert in Deutschland. pp. 28-39. Teuber Verlag. Stuttgart, Leipzig.

HORVÁTH 2003

HORVÁTH Gyula szerk. (2003) Székelyföld. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó

JÁVOR 2000

JÁVOR Károly (2000) A Magyar Modell és ami mögötte van. In. A Falu 2000/1 6.

KANCZLERNÉ VERÉB KÖRMENDY 2010

KANCZLERNÉ VERÉB Mária KÖRMENDY Imre (2010) A települési önkormányzatok száma és a települések tagoltsága. In.: Falu Város Régió. 2010/2–3. pp. 4-20.

KOCSIS – KOCSIS-HODOSI 1995

KOCSIS Károly KOCSIS-HODOSI Eszter (1995) Hungarian Minorities in the Carpathian Basin Toronto. Matthias Corvinus Pub.

KONKOLY-GYURÓ – JOMBACH 2007

KONKOLY-GYURÓ Éva – JOMBACH Sándor (2007) Risk and vulnerability of landscape identity, Proceedings of the IALE World Congress, Wageningen, pp. 566-567.

KORKISCH 1992

KORKISCH, Erhard Ernst (1992) Landschaftsraum und Siedlungsgestaltung. Band 2. pp. 28., 64. Fachhochschule Weichenstephan. Freising.

KOVÁCS 1998

KOVÁCS Teréz (1998) Mi tekinthető vidéknek? In. Gazdálkodás 1998/3 39.

- KOVACSICS 2003 KOVACSICS József (2003) Baranya megyei népességtörténeti lexikon. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó. Budapest
- KOVRIG 2003 KOVRIG Zoltán (2003) Az Erdőszentgyörgy környéki lombhullató erdők növényzete – Környezetvédelmi füzetek I. 17-20. old.
- KOZMA 1998 KOZMA Mária (1998) Hargita megye. Csíkszereda, Pallas-Akadémia Könyvkiadó.
- KŐSZEGFALVI 2001 KŐSZEGFALVI György (2001) Területfejlesztés. Egyetemi jegyzet. pp. 36-37. Pécsi Tudományegyetem, Földrajzi Intézet. Pécs
- KŐSZEGFALVI LOYDL 1999 KŐSZEGFALVI György LOYDL Tamás (1999) Településfejlesztés. Budapest. ELTE Eötvös Kiadó (44-45. old)
- KRISTENSEN 2004 KRISTENSEN, Soren Pilgaard (2004) Danish rural areas: recent experiences and future trends. In.: European Rural Development Network Vol 2. pp.59-78. Institute of Agricultural and Food Economics and Institute of Geography and Spatial Organization. Warsaw.
- LOVÁSZ 2001 LOVÁSZ György (2001) Kővágószőlős környékének természeti viszonyai. In.: Füzes Miklós (szerk) (2001) Kővágószőlős. Kővágószőlős Község Önkormányzata, Kővágószőlős pp. 7-28.
- MADAR 2003 MADAR Ilona (2003) A Sóvidék földművelése. Marosvásárhely, Mentor Kiadó.
- MAROSI SOMOGYI 1990 MAROSI Sándor SOMOGYI Sándor (szerk.) (1990) Magyarország kistájainak katasztere. MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest.
- MEDGYESI 2005 MEDGYESI Antal (szerk) (2005) 700 év emlékei Képek és visszaemlékezések Pellérd történetéből. Pellérd Község Önkormányzata

- MEGGYESI 2004 MEGGYESI Tamás (2004) Településfejlesztés. Budapest. BME Egyetemi jegyzet. (5.old)
- MÜLLER ROHR-ZÄNKER 2003 MÜLLER, Wolfgang, ROHR-ZÄNKER, Ruth (2003) Perspektiven ländlicher Räume und die Rolle der Raumordnung. p. 3. Entwicklungsplanung und Strukturforchung GmbH an der Universität Hannover. Hannover.
- ÓDOR 1996 ÓDOR Imre (szerk) (1996) Baranya megye évszázadai (1000-1918). Baranya Megyei Levéltár. Pécs
- OECD 2006 OECD (2006) The New Rural Paradigm: Policies and Governance pp. 57-77.
- OECD 2009 OECD (2009) Regional Typology. Directorate for Public Governance and Territorial Development, p 2.
- OECD 2011 OECD (2011) OECD Regional Outlook 2011: Building resilient regions for stronger economies. pp. 228-292. OECD.
- OROSZ 2010 OROSZ Bálint (2010) Térinformatika a települési karakterkutatásban. In: Falu – Város – Régió 2010/8 pp. 23-26.
- PÁL 2005 PÁL Áron (2005) Firtosvárálja. Székelyudvarhely, Infopress Rt.
- PATAKFALVI 2001 PATAKFALVI Jenő 2001. Az én hazám Firtos alatt Énlaka. Pro Énlaka Alapítvány.
- PÉTER 2006 PÉTER Pál (2006) Udvarhelyszéki kistérségek agrár-környezetvédelmi vizsgálata. Kézirat.

- PLANUNGSGRUPPE 4 GMBH ET AL 2008 Planungsgruppe 4 GmbH; Deutsches Institut für Urbanistik GmbH; Büro für Angewandte Geographie (2008) Großräumige Verantwortungsgemeinschaft Berlin, Brandenburg, Mecklenburg-Vorpommern. im Rahmen des Modellvorhabens der Raumordnung "Kooperation und Vernetzung im Nordosten"
- PRELUDE 2006 PRELUDE (2006) Prospective environmental analysis of land use development in Europe. European Environmental Agency. CD Kiadvány.
- RIEDEL 2000 RIEDEL, Wolfgang (2000) vom Konflikt zum wechselseitigen Nutzen . In.: von Heidrun, Amende; Köhlbach Karsten (szerk.) Landwirtschaft und Landschaftspaltung. Kuratorium für Technik und Bauwesen in der Landwirtschaft eV. Darmstadt.
- ROMHÁNY 1998 ROMHÁNY Pál (1998) Miért fontos a vidék? In. Gazdálkodás 1998/5 49
- RÖSEL 1997 RÖSEL, Michael (1997) Strukturwandel im Ländlichen Raum. Fachbereich Betriebswirtschaft Fachhochschule ... Eberswalde.
- RUDEL 2008 RUDEL, Gerd (2008) Dörfer und ländlicher Raum. In.: Hermann, Rita A. Munier, Gerald (szerk) Stadt, Land, Grün Handbuch für alternative Kommunalpolitik. pp. 103-110. Verein zur Förderung kommunalpolitischer Arbeit Alternative Kommunalpolitik. Bielefeld.

- RUSU FLORIAN 2003 RUSU, Marioara; FLORIAN, Violeta (2003) Rural space and rural development in Romania. In.: Eurpoean Rural Development Network Vol 1. pp.39-56. Institute of Agricultural and Food Economics and Institute of Geography and Spatial Organization. Warsaw.
- SÁNTHA 2004 SÁNTHA Attila (2004) Székely szótár. Havas Kiadó. Kézdivásárhely.
- STANAITIS 2004 STANAITIS, Saulius (2004) Social, economic and demographic changes of rural areas in Lithuania. In.: Eurpoean Rural Development Network Vol 2. pp.45-58. Institute of Agricultural and Food Economics and Institute of Geography and Spatial Organization. Warsaw.
- EC DGARD 2007 European Commission Directorate-General Agriculture and Rural Development (2007) SCENAR 2020 Scenario study on agriculture and the rural world. pp. 15-34.
- SCHÄFER ET AL 1997 SCHÄFER, Rudolf; SCHMIDT, Elfriede; DEHNE, Peter; KNOCH, Harald (1997) Strategien für strukturschwache ländliche Räume. pp. 43-50. Bundesministerium für Raumordnung, Bauwesen und Städtebu. Bonn.
- SCHLOSSER 1999 SCLOSSER, Franz (1999) Ländliche Entwicklung im Wandel der Zeit. p. 29. Bayerisches Staatsministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten. München.
- SCHMITTER 1965 SCHMITTER, Ernst Peter (1965) Die ländliche Gemeinde Planung und Gestaltung. p 40. Bayerischer Landwirtschaftsverlag. München Basel Wien.
- SCHRÖDER WEIGERT 2010a SCHRÖDER, Jörg WEIGERT, Kirsten (szerk) (2010) Landraum entwerfen auf dem Land. p. 11. Jovis. Berlin.
- SCHRÖDER WEIGERT 2010b SCHRÖDER, Jörg WEIGERT, Kirsten (szerk) (2010) Landraum entwerfen auf dem Land. p.111. Jovis. Berlin.

- SEPSISZÉKI NAGY 2003 SEPSISZÉKI Nagy Balázs (2003) Székelyföld falvai a XX. század végén. Nap Kiadó Kft. Dunaszerdahely.
- SIEVERTS 1999 SIEVERTS, Thomas (1999) Zwischenstadt Zwischen Ort und Welt, Raum und Zeit, Stadt und Land. pp. 13-15. Bauverlag. Gütersloh. Berlin.
- SÓFALVI 2005 SÓFALVI András (2005) Sóvidék a középkorban. Székelyudvarhely, Haáz Rezső Múzeum.
- SOMOGYI 2000 SOMOGYI László (2000) Die Burgenlandische Magyaren. BEV. Szekszárd.
- SÓVÁRGÓ 2007 SÓVÁRGÓ Krisztina (2007) Globális felzárkózás vagy belső integráció. Alternatívák Európa területi képére, 2030-ra. In. Falu Város Régió 2007/4 pp. 60-69
- STAKHOV SLUCHENKOVA 2003 STAKHOV, Alexey SLUCHENKOVA, Anna (2003) Museum of Harmony and the Golden Section: Mathematical connections in Nature, Science and Art. http://www.trinitas.ru/rus/doc/0232/004a/Museum_Harmony_for_AT.pdf
- SZABÓ – MILELLA 2007 SZABÓ Péter – MILELLA, Arcangelo (2007) EU Agricultural Income +3.8% (real terms) in 2006. In.: Agriculture and Fisheries 38/2007. European Communities. p. 3.
- SZAKÁL 1999 SZAKÁL Ferenc (1999) A fenntartható mezőgazdaság és a szerepe a vidéki térségek fejlődésében. A Falu 1999/2. 24.
- SZÁSZ 2006 SZÁSZ Kálmán (2006) A mezőgazdaság gépesítése. In. Magyarország a XX. században. Babits Kiadó, Szekszárd. pp. 500-505

- SZÁSZ 2010 SZÁSZ Csaba (2010) Székelygyümölcs a jelen, székelyzöltség s székelykolbász a jövő? In.: Udvarhelyi Híradó XXII. évf., 2010. december 13. p.5.
- SZEKERES 2002 SZEKERES Lukács Sándor (2002) Kodáros kincsei. pp. 61-73. Infoprint Kft. Székelyudvarhely.
- SZENTANNAI 1999 SZENTANNAI Mózes (1999) Nyikómente az ezredvégen. Infopress Rt. Székelyudvarhely.
- SZINNYEI 2003 SZINNYEI József (2003) Magyar tájszótár. Nap Kiadó. Budapest.
- SZÓCS 2008 SZÓCS Lajos (2008) Énlaka rövid története. In.: Visy Zsolt (szerk) Tanulmányok Énlaka történetéről és kultúrájáról. Pro Énlaka Alapítvány.
- TÓFALVI 2007 TÓFALVI Zoltán (2007) A só és vidéke. Kézirat.
- TUROWSKI LEHMKÜHLER 1999 TUROWSKI, Gerd LEHMKÜHLER, Gaby (1999) Raumordnerische Konzeptionen in Grundriß der Landes- und Regionalplanung. pp. 157-172. Akademie für Raumforschung und Landesplanung. Hannover.
- VARGA 2002 VARGA E. Árpád (2002) Erdély etnikai és felekezeti statisztikája 1. köt. Pro-Print Kiadó. Csíkszereda.
- VOFKORI 1998 VOFKORI László (1998) Székelyföld Útikönyve. Cartographia Kft. Budapest.
- WAGNER 2003 WAGNER, Klaus (2003) Regional future scenarios for rural space types in Austria. In.: European Rural Development Network Vol 1. pp.57-64. Institute of Agricultural and Food Economics and Institute of Geography and Spatial Organization. Warsaw.

ORSZÁGOS SZINTŰ JOGSZABÁLYOK, FEJLESZTÉSI TERVEK ÉS EGYÉB DOKUMENTUMOK:

1996. ÉVI XXI. TV	1996. ÉVI XXI. TÖRVÉNY a területfejlesztésről és a területrendezésről
2003. ÉVI XXVI. TV	2003. ÉVI XXVI. TÖRVÉNY az Országos Területrendezési Tervről
2007. ÉVI CXI. TV	2007. ÉVI CXI. TÖRVÉNY a Firenzében, 2000. október 20-án kelt, az Európai Táj Egyezmény kihirdetéséről
253/1997. KR	253/1997. (XII. 20.) KORM. RENDELET az országos településrendezési és építési követelményekről
AVOP 2004	AGRÁR- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM 2004-2006 (107. old)
BURGENLAND 2011	Burgenland unbewegliche und archäologische Denkmale unter Denkmalschutz (rechtlich nicht verbindlich) 2011.05.30.
BETRIEBSGEBIET UNTERWART	BETRIEBSGEBIET UNTERWART. (2011) Gemeinde Unterwart. Unterwart.
GOP 2007	GAZDASÁGFEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM 2007-2013 (96. old)
RUR. TÉRS. EURÓPAI CHARTÁJA 1998	RURÁLIS TÉRSÉGEK EURÓPAI CHARTÁJA In. Falu Város Régió 1998/8
ÚMVP 2007	ÚJ MAGYARORSZÁG VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM 2007-2013 (12. old)

AZ ORSZÁG VIDÉKI TELEPÜLÉSEINEK LEHATÁROLÁSÁHOZ HASZNÁLT HELYI ÉPÍTÉSI SZABÁLYZATOKRÓL SZÓLÓ ÖNKORMÁNYZATI RENDELETEK ÉS TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERVEK, VALAMINT MEGYEI RENDEZÉSI TERVEK:

ÁDÁND	Ádánd Községi Önkormányzat Képviselő-testületének 4/2000. (V.11.) Kt. számú rendelete Ádánd község helyi építési szabályozásáról (Egységes szerkezetben)
-------	--

ALSÓNÉMEDI	Alsónémedi Nagyközség Képviselő-testületének 8/2004. (V. 03.) sz. rendelete Alsónémedi Község szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról egységes szerkezetben a módosítására kiadott 6/2006. (VI. 15.) és 11/2007. (VII. 02.) sz. önkormányzati rendeletekkel
ALSÓZSOLCA	Alsózsolca Város Önkormányzatának Képviselőtestületének az építés helyi rendjének biztosítása érdekében megalkotott 12/2005./V.13./ sz. KT rendelete
BAG	Bag Nagyközség Önkormányzata képviselő-testületének 25/2005. (V.26.) önkormányzati határozattal elfogadott Településszerkezeti Terve
BALATONFENYVES	Balatonfenyves Község Önkormányzata Képviselő-testületének 21/2006 (IX.15) számú rendelete Balatonfenyves Község helyi építési szabályzatáról. (egységes szerkezetben)
BALATONSZEMES	Balatonszemes Község Önkormányzatának 13 / 2005. (VII. 25.) számú rendelete Balatonszemes Község Bel-és Külterület Helyi Építési Szabályzatának és Szabályozási Tervének megállapításáról
BALLÓSZÖG	Ballószög Község Képviselő-testületének többször módosított, egységes szerkezetbe foglalt 12/2002./X.15./ sz. Rendelete a helyi építési szabályokról
BALOTASZÁLLÁS	Balotaszállás Község kül-és belterületének szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról szóló 13/2007.(IX.28.)rendelete
BARACS	Baracs Község Helyi Építési Szabályzata és Szabályozási Terve (2006)
BÁTA	Báta Község Önkormányzata Képviselőtestületének 15/2008. (XII. 12.) számú ÖK rendelete Báta község helyi építési szabályozásáról
BECSEHELY	Becsehely Önkormányzat Képviselő-testületének 22/2007. (II.28.) Önkormányzati határozata Becsehely Településszerkezeti Tervének jóváhagyásáról
BÉKÉSSÁMSON	Békéssámsón Község Településrendezési Terve (2007)
BERKENYE	Berkenye Község Önkormányzatának Képviselő Testülete 5/2007 (XI.08.) rendelete a Berkenye község Helyi Építési Szabályzatáról
BERZENCE	Berzence Község Önkormányzata Képviselőtestületének 8/2004. (IV. 6.) sz. rendelete Berzence község helyi építési szabályozásáról

BESENYSZÖG	Besenyszög Község Önkormányzata Képviselő Testületének 1/2008. (II. 04.) sz. önkormányzati rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
BIHARNAGYBAJOM	Biharnagybajom Község Önkormányzatának 8/2005. (VI. 15.) rendelete a helyi építési szabályzatról
BÓCSA	Bócsa Község Önkormányzat Képviselő-testületének 12/2005. (XI.29.) Kt.sz. rendelete a helyi építési szabályokról
BOGÁCS	Bogács Község Településrendezési terve (2008) SÁTH Péter Herkely György Kovács Tamás
BÖKÖNY	Bököny Község Önkormányzata 5 /2006. (VII. 28.) rendelete Bököny Község közigazgatási területére elkészült szabályozási tervének és építési szabályzatának létrehozásáról
BŐSÁRKÁNY	Bősárkány Önkormányzata Képviselő-testületének 11/2007. (IX.13.) rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
BUGYI	Bugyi Nagyközség helyi építési szabályzata (2002) BAU-URB Tervező és Tanácsadó Kft.
BUJ	Buj Község Képviselő Testületének 13/2006. (V. 24.) Kt. Számú rendelete Buj igazgatási területe Szabályozási Terveinek és a Helyi Építési Szabályzatának jóváhagyásáról
CEGLÉDBERCEL	Ceglédbercel község településrendezési terve és helyi építési szabályzata. Tervezet (2008)
CSABRENDEK	Csabrendek Község Szabályozási Terve és Helyi Építési Szabályzata (2004) KASIB Mérnöki Manager Iroda Kft.
CSANÁDPALOTA	Csanádpalota Nagyközség Önkormányzata Képviselő-testülete 15/2007. (VI. 27.) ÖR. rendelete Csanádpalota Nagyközség Helyi Építési Szabályzatáról (egységes szerkezet)
CSANYTELEK	Csanytelek Község Önkormányzata Képviselő-testülete 34/2005. (XI. 29.) ÖKT rendelete Csanytelek Község Helyi Építési Szabályzatáról
CSEMŐ	Csemő Község Önkormányzatának 8/2001. (IV. 06.) ÖK. sz. rendelete Csemő község helyi építési szabályzatáról
CSENGŐD	Csengőd Község Képviselőtestülete 4/2005.(V.1.) rendelete a közseg Helyi Építési Szabályzatáról

CSÉVHARASZT	Csévharaszt Község Önkormányzatának az 5/2002. (IV.5.), a 13/2003. (XII.12.), és a 8/2006. (IX.15.) számú rendeletével módosított 4/2000. (V.12.) számú rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
CSOBÁNKA	Csobánka Község Képviselő-testületének 26/2005.(XII.1.) KTr. sz. rendeletével módosított 8/2001 (IV. 26.) ÖK.sz. rendelete a település helyi építési szabályzatáról (egységes szerkezetben)
CSÖMÖR	Csömör Nagyközség településrendezési eszközeinek módosítása. Helyi építési szabályzat (2007)
CSOPAK	Csopak településszerkezeti terve (2007) Hübner Tervező Kft.
DÁNSZENTMIKLÓS	Dánszentmiklós Község Önkormányzata Képviselő testületének 10/2006. (IX.21.) sz. rendelete a község helyi építési szabályzatáról
DÁNY	Dány Község Önkormányzata Képviselő-testületének 7/1998. (X.5.) sz. rendelettel módosított 4/1995. (IV.10.) sz. rendelete a helyi építési szabályozásról
DESZK	Deszk Község Önkormányzat Képviselőtestületének 11/2006. (V. 29.) Ör. rendelete Deszk község helyi építési szabályzatáról
DÖMSÖD	Dömsöd Nagyközségi Önkormányzat Képviselő-testületének 8/2002. (X.2.) sz. rendelete a nagyközség Helyi Építési Szabályzatáról
DUDAR	Dudar Község Képviselő-testületének 9/2008. (IX.29.) sz. Ökt. Rendelete Dudar község Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási Tervéről
DUNABOGDÁNY	Dunabogdány településszerkezeti terve, helyi építési szabályzata és szabályozási terve (2005) A.D.U. Építész Iroda Kft.
DUNAKILITI	Dunakiliti Község Önkormányzatának 14/2005. (IX.16.) ÖK. Rendelete a helyi építési szabályzatról
DUNAPATAJ	Dunapataj Nagyközség Önkormányzata Képviselő-testületének 11/2006.(V.29.) rendelete a helyi építési szabályokról
DUNASZEKCSŐ	Dunaszekcső Község Önkormányzatának 2 / 2005. (IV.01.) számú rendelete a helyi építési szabályzatról
DUNASZENTGYÖRGY	Dunaszentgyörgy Község Önkormányzata Képviselő-testületének 3/2005.(II.17.) sz. rendelete a módosítással egységes szerkezetben a helyi építési szabályzatról

ÉCS	Écs község Önkormányzata Képviselőtestületének 10/2006. (IX.15.) ÖK rendelete Écs község helyi építési szabályzatáról
EGERSZALÓK	Egerszalók Község Önkormányzata 2./ 2003./ III.15./ rendelete a helyi építési szabályokról
ELŐSZÁLLÁS	Előszállás község Önkormányzata Képviselőtestületének 15/2005 (XI.1.) ÖK sz. rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
ERDŐKERTES	Erdőkertes Község Önkormányzat Képviselő-testületének 9/2007 (12.06.) ÖK. sz. rendelete Erdőkertes Község helyi építési szabályzatáról
ÉRSEKCSANÁD	Érsekcsanád Község Önkormányzatának 16/2006.(VIII. 29.) rendelete a helyi építési szabályokról
FARMOS	Farmos Község Önkormányzata Képviselő testületének 6/2007. (IV. 17.) Kt. Rendelete a község Helyi Építési Szabályzatáról
FEKETEERDŐ	Feketeerdő településrendezési Terv (2007) Regioplan Környezet és Településtervező Kft.
FELSŐÖRS	Felsőörs Község Önkormányzata Képviselő-testületének 14/2008. (09.17.) sz. rendelete a település Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási Tervéről
FELSŐPAKONY	Felsőpakony Község Önkormányzatának 7/2000. (VI. 01.) Kt.rendelete a község Helyi építési szabályzatáról (egységes szerkezetben)
FELSŐTÁRKÁNY	Felsőtárkány Község Önkormányzatának 16/2000 (IX.28.) sz. rendelete Felsőtárkány helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről
FERTŐRÁKOS	Fertőrákos Község Önkormányzata Képviselő-testületének 4/2007.(III.21) rendelete Fertőrákos Község Szabályozási tervéről és Helyi Építési Szabályzatáról
FÖLDEÁK	Földeák Község Önkormányzati Képvisel –testületének 25/2004. (XII.16.) rendelete a helyi építési szabályzatról
FÖLDES	Földes Nagyközség Önkormányzat Képviselő-testületének 13/2006. (IX.21.). számú rendelete Földes Nagyközség Helyi Építési Szabályzata és Szabályozási Terve jóváhagyásáról
GENCSAPÁTI	Gencsapáti Község Képviselő-testületének (8/2008.VI.06.) sz. rendelete a község helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről

GESZTELY	Gesztely Község Önkormányzata Képviselőtestületének 7/2008. (VI.4.) sz. ÖK rendelete Gesztely Község Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási Tervéről
GOMBA	Gomba Község Önkormányzat Képviselő-testületének 3/2003. (II. 5.) sz. rendelete a település Helyi építési szabályzatáról és Szabályozási tervéről
GYŐRÚJBARÁT	Győrújbarát Község Önkormányzata 15/2005. (XI .11.) önkormányzati rendelettel módosított 8/2005. (VI .22.) önkormányzati rendelete a helyi építési szabályzatról (egységes szerkezetben)
HÉVÍZGYÖRK	Hévízgyörk Község Önkormányzata Képviselőtestületének 10/2001. (X.30.) számú rendelete Hévízgyörk Község Helyi Építési Szabályzatáról (egységes szerkezetben)
HORT	Hort Község Önkormányzata Képviselő-testületének 7/1999 (X.20.) rendelete Községrendezési és szabályozási előírásokról Hort község Rendezési Tervéhez (egységes szerkezet)
HORTOBÁGY	Hortobágy Községi Önkormányzat Képviselő-testületének 11/2007. (V. 25.) Hö. rendelete a helyi építésügyi szabályzatról és szabályozási tervről
HOSSZÚHETÉNY	Hosszúhetény Községi Önkormányzat Képviselő-testületének a helyi építési szabályzatról szóló 16/2005. (X.24.), 11/2006.(VII.03.) rendeletekkel módosított 16/2003. (XII. 1.) rendelete (egységes szerkezetben)
IKRÉNY	Ikrény Község Önkormányzatának egységes szerkezetbe foglalt a 13/2003. (VII.3.) kr. rendelettel és a 8/2001. (IX.3) kr. Rendelettel módosított 15/2000. (XII. 22.) kr. Rendelete a helyi építési szabályzatról
INÁRCS	Inárcs község Önkormányzat Képviselő testületének 7./2001. (VIII. 8.) sz. rendelete a község helyi építési szabályzatáról
JAKABSZÁLLÁS	Jakabszállás Községi Önkormányzat 13/2006.(X.1.) rendelete a helyi építési szabályokról
JÁSZKISÉR	Jászkisér Nagyközség Önkormányzata Képviselő-testülete 10/2008 (V.16.) rendelete a település közigazgatási területére vonatkozó Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási Tervéről

JÁSZLADÁNY	Jászládány Nagyközség Önkormányzata Képviselőtestületének 21/2008. (XII.07) sz. rendelete Jászládány Nagyközség Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási Tervéről
JÁSZSZENTLÁSZLÓ	Jászszenzlászló Településrendezési terve és helyi építési szabályzata (2004) Építészműhely Kft.
KAKASD	Kakasd község helyi építési szabályzata. Tervezet. (2008)
KAKUCS	Kakucs Község Önkormányzat Képviselő-testületének 9./2004. (VII. 19.) Önk. Rendelete Kakucs Község Helyi Építési Szabályzatáról
KÁL	Kál nagyközség önkormányzati képviselőtestületének 15/2006. (VII. 20.) önkormányzati rendelete Kál nagyközség helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről
KAPOSFŐ	Kaposfő Község Önkormányzata Képviselőtestületének 7/2005.(VI.23.) számú rendelete Kaposfő község helyi építési szabályzatáról
KARÁCSOND	Karácsond Község Önkormányzata 1/2008 (I. 15.) rendelete a község kül- és belterületének Szabályozási Tervéről és a Helyi Építési Szabályzatról
KARÁD	Karád Községi Önkormányzat Képviselőtestületének 10/2004. (VII.15.) rendelete Karád község Helyi Építési Szabályzatának, valamint Szabályozási Tervének jóváhagyásáról
KARANCSLAPUJTÓ	Karancslapujtó község Önkormányzata Képviselőtestületének 5/2002. (VI.27.) Ör. sz. rendelete Karancslapujtó község Helyi Építési Szabályzatáról
KERECSEND	Kerecsend Község Önkormányzata Képviselő-testületének 14/2004. (IX.14.) rendelete a helyi építési szabályzatról
KEREPES	Kerepes Önkormányzata Képviselőtestületének 19/2007. (VII. 12) sz. Kt. rendelete Kerepes Nagyközség Helyi Építési Szabályzatáról
KIMLE	Kimle Község Önkormányzatának a helyi építési szabályokról szóló 13/2000. (VI.29.) Ök. rendelete (egységes szerkezetben)
KINCSESBÁNYA	Kincsesbánya településszerkezeti terve, szabályozási terve és helyi építési szabályzata (2006) Fehérvár Építész Kft.
KISKUNLACHÁZA	Kiskunlacháza nagyközség településrendezési terve és helyi építési szabályzata (2005) Pestterv Kft.

KISSZÁLLÁS	Kisszállás Községi Önkormányzat Képviselő-testülete 14/2007.(XI.30.) számú rendelete a helyi építési szabályokról
KISTOKAJ	Kistokaj község Önkormányzat Képviselő-testületének 8/2003. (II.17.) számú rendelete Kistokaj község Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási tervéről
KORONCÓ	Koroncó Község Önkormányzat Képviselőtestületének 12/2007. (VIII.9.) SZ. KT. rendelete a helyi építési szabályzatról szóló 17/2003.(XII.16.) ÖK rendelet módosításáról (egységes szerkezetben)
KÖRÖSLADÁNY	Körösladány Város Képviselő-testületének 10/2007/VII.27./ sz. rendelete a helyi építési szabályokról
KÖRÖSTARCSA	Köröstarcsa Község településszerkezeti terve. Egyeztetési anyag. (2007) ERBO-PLAN Kft.
KOZÁRMISLENY	Kozármisleny Város Önkormányzata Képviselő-testületének 10/2003.(VII.3.) Ök. számú rendelete a Kozármisleny város helyi építési szabályzatáról (egységes szerkezetben)
KUNSZÁLLÁS	Kunszállás Községi Önkormányzat Képviselő-testületének 5/2005 (III.22. Ör). sz. rendelete a helyi építési szabályokról
LÁBOD	Lábod község Képviselőtestületének 1/2004 (II.1) rendelete „Lábod helyi építési szabályzatá”-ról
LEÁNYFALU	Leányfalu Nagyközség Képviselő-testületének 25/2005.(XII.29.) számú rendelete Leányfalu helyi építési szabályzatáról
LEÁNYVÁR	Leányvár Község Önkormányzata Képviselő testületének 4/2004. (III.29.) sz. rendelete a helyi építési szabályzatról
LITÉR	Litér Község Önkormányzata Képviselő-testületének 4/2004. (III.23.) rendelete Litér szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról
MADOCSA	Madocsa Község Önkormányzat Képviselő-testületének 3/2006.(VII.2.) számú rendelete Madocsa Község Szabályozási Tervének jóváhagyásáról és Helyi Építési Szabályzatának megállapításáról
MAGLÓD	Maglód nagyközség önkormányzat képviselőtestületének 22/2002.(IX.30.)Kt. Rendelete a nagyközség Helyi Építési Szabályzatáról (egységes szerkezetben)

MÁGOCS	Mágocs község Önkormányzata Képviselőtestülete 3/2006. (IV.01) módosított rendelete a Helyi Építési Szabályzatról (egységes szerkezetben)
MAGYARALMÁS	Magyaralmás szabályozási terve és helyi építési szabályzata (2008) Pomsár és Társai Építész Iroda kft.
MÁTRADERECSKE	Mátraderecske Községi Önkormányzat Képviselő-testületének 13 / 2001. (XII.17.) Önk. rendelete Mátraderecske község Helyi Építési Szabályzatáról
MENDE	Mende Önkormányzata Képviselő testületének 11/2002. (X.8.) sz. rendelete a község Helyi Építési Szabályzatáról
MÉRA	Méra Község Önkormányzata Képviselőtestületének 35/2004. /XI.8./ rendelete a helyi építési szabályzatról (egységes szerkezetben)
MÉRK	Mérk Nagyközség Önkormányzata Képviselőtestületének 10/2008 (VII. 08) Kt. rendelete a helyi építési szabályzatról és a szabályozási tervek elfogadásáról
MERNYE	Mernye településrendezési terve (2003) Virányi Építész Stúdió Bt., Pagony Kft.
MOCSA	Mocsa község Önkormányzata Képviselő testületének 7/2005. (IV.25.) sz. rendelete a helyi építési szabályzatról
MOGYORÓD	Mogyoród Község Önkormányzatának 16/2005. (VII.06.) Ör. sz. rendelete Mogyoród Község Építési Szabályzatáról szóló 15 /2002. (VII. 1.) Ör. sz. rendelet módosítására (egységes szerkezetben)
NAGYBERKI	Nagyberki Község Önkormányzata Képviselőtestületének 6/2006.(04.20.) számú rendelete Nagyberki község helyi építési szabályzatáról
NAGYHEGYES	Nagyhegyes Község Önkormányzata Képviselő-testületének 14/2007. (VI.20.) Ör rendelete a település Helyi Építési Szabályzatának és hozzá tartozó Szabályozási Tervének jóváhagyásáról szóló 14/2002. (IX. 18.) Ör számú rendelete módosításáról (egységes szerkezetben)
NAGYKOZÁR	Nagykozár Község Önkormányzata Képviselő-testületének 1/2004.(I.20.) sz. rendelete a helyi építési szabályzatról
NAGYRÉDE	Nagyréde településrendezési tervének módosítása és felülvizsgálata (2008) Provincia Területfejlesztési és Építészeti Tervező Kft.

NAGYVÁZSONY	Nagyvázsony Község Képviselő-testületének 12/2003. (XII. 19.) Kt. rendelete Nagyvázsony község Helyi Építési Szabályzatáról
NAGYVENYIM	Nagyvenyim község Képviselő-testületének 9/2006. (VII.01.) számú rendelete Nagyvenyim Építési Szabályzatáról
NASZÁLY	Naszály Község 8/2002 (IX.27.) KT. Számú rendeletével jóváhagyott helyi építési szabályzata
NYÁREGYHÁZA	Nyáregyháza Község Önkormányzata 16/2004. (I.1.) sz. rendelete a település Helyi építési szabályzatáról és Szabályozási tervéről
NYÁRSAPÁT	Nyársapát község Önkormányzatának 11/2003. (IX. 22.) számú rendelete a 8/2001.(IV.26.) önk. rendelet módosítására a község Helyi Építési Szabályzatáról (egységes szerkezetben)
NYÍRÁBRÁNY	Nyírábrány Nagyközség Önkormányzatának 17/2008.(XI.26.) sz. rendelete Nyírábrány Nagyközség helyi építési szabályzatáról
NYÍRBÉLTEK	Nyírbétek Község Önkormányzata Képviselőtestületének 11/2006 (V. 28) számú rendelete a helyi építési szabályzatról és a szabályozási tervek elfogadásáról
NYÍRTASS	Nyírtass Község Önkormányzat Képviselő-testületének 17/2006. (XII.19.) Kt. Számú rendelete Nyírtass Község igazgatási területe szabályozási terveinek és helyi építési szabályzatának jóvágyásáról
NYÚL	Nyúl Településszerkezeti terve (2007) Talent-Plan Kft.
ÖCSÖD	Öcsöd Nagyközségi Önkormányzat Képviselőtestületének 25/2006./XII.20./Ör. rendelettel módosított 18/2006. /IX. 25./ Ör. rendelete a helyi építés szabályairól (egységes szerkezetben)
ONGA	Onga Község Önkormányzati Képviselőtestülete 11/1999.(VI.1.) számú rendelete a helyi építés szabályzatról (egységes szerkezetbe foglalva a 2006.II.15.-én hatályos módosítással)
ÓRBOTTYÁN	Órbottyán Nagyközség Önkormányzat Képviselő-testületének 4/2001. (VI. 25.) Helyi Építési Szabályzata
ORFŰ	Orfű Község Önkormányzata Képviselőtestülete 13/2004. (XI. 29.) rendelete a helyi építési szabályzatról
ÖSKÜ	Öskü Szabályozási terve és Helyi Építési Szabályzata (2007) Pannonterv Kft.
ÖTTEVÉNY	Öttevény község képviselő testületének 19/2004 (IX. 03.) Kr. rendelete a helyi építési szabályzatról

PÁKOZD	Pákozdi Község Képviselő-testületének 1/2003. (II.3.) sz. Rendelete Pákozdi Építési Szabályzatáról (egységes szerkezetben)
PÁLFA	Pálfa Településrendezési terve (2006) Benedek Kft.
PÁLMONOSTORA	Pálmonostora Község Képviselőtestületének 4/2003.(III.19.) számú önkormányzati rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
PAP	Pap Község Önkormányzata Képviselő-testületének 12/2006. (VI.01.) rendelete a helyi építési szabályzatról és a szabályozási tervek elfogadásáról
PÁTY	Páty Önkormányzat Képviselő testületének 18./2002 (X.15.) Kt. sz. rendelete Páty község helyi építési szabályzatáról
PELLÉRD	Pellérd Község Önkormányzata Képviselőtestületének 7/2005. (V. 30.) rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
PENC	Penc Község Önkormányzata Képviselőtestületének 8/2004. (V. 29.) számú rendelete Penc Község Építési Szabályzatáról
PÉR	Pér Község Önkormányzati Képviselőtestülete 8/2005. (VII. 12.) ÖKR számú és 2/2005. (II. 3.) ÖKR számú rendelettel módosított 9/2004. (VII. 22.) ÖKR számú rendelete a helyi építési szabályzatról (egységes szerkezetben)
PERBÁL	Perbál község Önkormányzata Képviselő testületének 5 /2002. (V.24.) sz. rendelete a község Helyi Építési Szabályzatáról
PÉTERI	Péteri Község Önkormányzata Képviselőtestületének 30/2004. (XII.15.) rendelete a település Helyi építési szabályzatáról
PETŐFIBÁNYA	Petőfibánya Község Önkormányzatának 14/2005.(IX.20.) rendelete Petőfibánya Építési Szabályzata és Szabályozási Tervének megállapításáról
PILISBOROSJENŐ	Pilisborosjenő Község Önkormányzat Képviselő-testületének 4/2002. (IV. 15.) Kt. rendelete Pilisborosjenő Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási tervéről
PILISCSÉV	Piliscsév Településrendezési terve (2004) Tér-Háló Építésziroda
PILISMARÓT	Pilismarót Község 4/2008 (V.6.) és a 12/2004 (XI.30.) ÖKT. rendeleteivel módosított, 1/2004 (II. 23.) ÖKT. rendelettel jóváhagyott helyi építési szabályzata (egységes szerkezetben)

PILISSZÁNTÓ	Pilisszántó Község Önkormányzat Képviselő-testületének 3/2002. (IV.30.) számú önkormányzati rendelete Pilisszántó helyi építési szabályzatáról
POCSAJ	Pocsaj Nagyközség Önkormányzatának 3/2007.(V.09.) ÖR. sz. rendelete Pocsaj Helyi Építési Szabályzatáról
PÓCSMEGYER	Pócsmegyer Község Önkormányzata Képviselőtestületének 13/2006. (XII.13.) rendelete a település közigazgatási területére vonatkozó Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási Tervéről
POROSZLÓ	Poroszló Településrendezési terve (2004)
PUSZTASZABOLCS	Pusztaszabolcs Nagyközségi Önkormányzat 8/2001. (III. 01.) számú rendelete a helyi építési szabályzatról (egységes szerkezetben)
RÁBAPATONA	Rábapatoná Községi Önkormányzat Képviselő-testületének 8/2003 (V. 5.) K.R. számú rendelete Helyi Építési Szabályzat Rábapatoná Község Rendezési Tervéhez
RÁCKERESZTÚR	Ráckeresztúr Község képviselő Testületének 212/2006. (IX. 19.) számú határozata Ráckeresztúr község településszerkezeti tervének jóváhagyásáról
RÁD	Rád Község Képviselőtestületének 4/2008.(III. 31.) számú rendeletével módosított 6/2004. (IX. 21.) KT sz. rendelete Rád Helyi Építési Szabályzatáról
RÁKÓCZIÚJFALU	Rákócziújfalu Községi Önkormányzat Képviselő-testület 9/2007.(XI.07.) sz. rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
RÉPCELAK	Répcelak Város Önkormányzata Képviselő Testületének 32/2001. (XII. 13.) rendelete Répcelak Város Szabályozási Tervéről, valamint Helyi Építési Szabályzatáról (egységes szerkezetben)
RÖSZKE	Röszke Község Önkormányzat Képviselő-testületének 11/2007. (VII. 26.) Kt. Ör. Számú rendelete a község közigazgatási területére vonatkozó Helyi Építési Szabályzatról
SAJÓSZÖGED	Sajószöged Önkormányzat Képviselő-testületének 21/2004.(XII.22.) sz. KT. rendelete a Helyi Építési Szabályzatról és a Szabályozási Tervről (egységes szerkezetben)
SÁRÁND	Sáránd Község Önkormányzati Képviselő testületének 12/2001. (X. 3.) KT. sz. rendelete Sáránd Község Helyi Építési Szabályzatáról

SARKADKERESZTÚR	Sarkadkeresztúr Község Önkormányzata Képviselőtestületének 11/2004.(VII. 09.) számú rendelete a település helyi építési szabályozásáról
SÁRRÉTUDVARI	Sárrétudvari Önkormányzatának 14/2004. (XI.25.) rendelete Sárrétudvari új Szabályozási tervéről és a Helyi építési Szabályzatáról
SEGESD	Segesd Község Önkormányzata Képviselő-testületének 10/2002 (X.15.) Kt. számú rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
SEREGÉLYES	Seregélyes Nagyközség Önkormányzata Képviselő-testületének 1/2005.(II.1.) sz. rendelete a Helyi építési Szabályzatról
SÖJTÖR	Söjtör község Önkormányzat Képviselő Testületének 7 / 2007. (V. 22.) számú Önkormányzati Rendelete Söjtör Helyi Építési Szabályzatáról
SOMOGYJÁD	Somogyjád község Képviselőtestületének 13/2003 (VI.19.)számú önkormányzati rendelete Somogyjád helyi építési szabályzatáról
SÓSKÚT	Sóskút Község Önkormányzatának 10/2003.(08.07) Ör. sz. rendelete a község Helyi Építési Szabályzatáról
SÜKÖSD	Helyi Építési Szabályzat (2000) Építésműhely Kft.
SÜLYSÁP	Sülysáp Szabályozási terve (2004) Pestterv Kft.
SZADA	Szada Településszerkezeti Terve (2008) FOR-MA Építésztervező & Vállalkozói Kft.
SZALKSZENTMÁRTON	Szalkszentmárton Község Önkormányzatának 8./2006. (XI.29.) rendelete Szalkszentmárton Község Helyi Építési Szabályzatáról
SZANK	Szank Községi Önkormányzat 14 / 2000. (V.31.) ÖR számú önkormányzati rendelete a helyi építési szabályokról (egységes szerkezetben)
SZÁSZVÁR	Szászvár Önkormányzata Képviselőtestületének 7/2002.(VIII.10.) számú rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
SZEDERKÉNY	Szederkény Község Önkormányzata Képviselő-testületének 6/2001.(X.25.) ÖR. számú rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
SZENTISTVÁN	Szentistván nagyközségi Önkormányzat 6/2001.(IV.23.) sz. rendelete a Helyi Építési Szabályzatról

SZENTKIRÁLYSZABADJA	Szentkirályszabadja	Község	Önkormányzata
	Képviselőtestületének 9./2007. (IX.01.) rendelete a Helyi Építési Szabályzatról (egységes szerkezetben)		
SZENTMÁRTONKÁTA	Szentmártonkát	Önkormányzata	Képviselő testületének 8/2004. (IX.16.) rendelete Szentmártonkát Község Helyi Építési Szabályzatáról
SZIGETÚJFALU	Szigetújfalu	Építési Szabályzata.	Tervezet (2004) Bau-Urb Tervező és Tanácsadó Kft.
SZIRMABESENYŐ	Szirmabesenyő	Nagyközség	Önkormányzati Képviselőtestületének 6/2005. (IV.25.) sz. rendelete Szirmabesenyő Nagyközség Szabályozási tervéről és Helyi Építési Szabályzatáról
SZŐD	Sződ község	Önkormányzat	Képviselőtestületének 6/2002.(V.13.) Kt. rendelete a község Helyi Építési Szabályzatáról
SZŐDLIGET	Sződliget Község	Képviselő-testületének 11/2002. (XII. 01.) számú önkormányzati rendelete Sződliget község szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	
SZOKOLYA	Szokolya Községi	Önkormányzat	Képviselő-testületének 7/2002. (VII.15.) rendelete a község helyi építési szabályzatáról
TAKTAHARKÁNY	Taktaharkány Nagyközség	12/2007.(IX. 18.) sz. rendelete a Helyi Építési Szabályzatról	
TÁPIÓBICSKE	Tápióbicske Község	Önkormányzat	12/2004. (XII. 15.) rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
TÁPIÓGYÖRGYE	Tápiógyörgye Községi	Önkormányzat	14/2003. (XII.15.) számú rendelete a község helyi építési szabályzatáról
TÁPIÓSÁG	Tápióság Község	Önkormányzata	Képviselő-testületének 11/2004. (X.29.) rendelete Tápióság Község helyi építési szabályzatáról
TÁPIÓSZECŐ	Tápiószecő Nagyközség	Önkormányzata	képviselő-testületének 18/2006. (XII.13.) Kt. Rendelete Tápiószecő Nagyközség Helyi Építési Szabályzatáról

TÁPIÓSZENTMÁRTON	Tápiószentmárton Nagyközségi Önkormányzata Képviselő-testületének 11/2006. (IX.28) rendelete Tápiószentmárton Nagyközség Helyi Építési Szabályzatáról
TÁPIÓSZÖLŐS	Tápiószőlős község Önkormányzata 11/1991. (XII. 16.) sz. önk. rendelete az általános rendezési terv szabályzási előírásairól (egységes szerkezetben)
TÁPLÁNSZENTKERESZT	Táplánszentkereszt község Önkormányzata Képviselőtestülete 25/2003. (VIII.21.) rendelete Táplánszentkereszt község Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási tervéről (egységes szerkezetben)
TARCAL	Tarcal község Képviselőtestületének 5/2005. (IV.12.) Ök. számú rendelete Tarcal község Szabályozási Tervének elfogadásáról, és a Helyi Építési Szabályzat területre vonatkozó előírásainak megállapításáról
TARJÁN	Tarján Község Önkormányzata Képviselő testületének 3/2007. (II.12.) sz. KT. rendelete a helyi építési szabályzatról
TASS	Tass Község Önkormányzata Képviselő-testületének 9/2004./IV.15./ önk. rendelete a helyi építési szabályzatáról
TATÁRSZENTGYÖRGY	Tatárszentgyörgy község Önkormányzata 8/1998.(IX.23.) sz. rendelete Tatárszentgyörgy Község helyi építésügyi szabályozásáról (egységes szerkezetben)
TELKI	Telki Község Önkormányzat Képviselő-testületének 10/2006. (IX.11.) számú rendelete Telki Község Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási tervéről
TISZAALPÁR	Tiszaalpár Nagyközségi Önkormányzat Képviselőtestületének 10/2006.(V.24.) Ktr. Rendelete Tiszaalpár Nagyközség Helyi Építési Szabályzatáról (HÉSZ) és Szabályozási Tervének jóváhagyásáról
TISZAJENŐ	Tiszajenő Községi Önkormányzat 15/ 2006. (VI. 30.) rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
TISZALÚC	Tiszalúc Nagyközség Önkormányzatának 21/2000 (12.20.) sz. rendelete Tiszalúc helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről
TISZAVÁRKONY	Településrendezési Terv (Tér és Terület Bt)

TÓALMÁS	Tóalmás község Önkormányzata Képviselőtestületének 13/2005. (XII. 22.) Kt. rendelete a község Helyi Építési Szabályzatáról
ÚJHARTYÁN	Újhartyán Község Önkormányzata Képviselő-testületének 6/2003. (VII.22.) rendelete helyi építési szabályzatának módosításáról (egységes szerkezetben)
ÚJKÍGYÓS	Helyi Építési Szabályzat tervezete (2007)
ÚJLENGYEL	Újlengyel Község Önkormányzat Képviselőtestületének 7/2007. (IV. 26.) rendelete a község helyi építési szabályzatáról szóló 5/2005. (VI. 30.) sz. rendeletének módosításáról
ÜLLÉS	Üllés Községi Önkormányzat Képviselőtestületének 5/2003. (II.27.) KT számú rendelete Üllés Község helyi építési szabályzatáról
ÚRI	Úri Önkormányzata Képviselő testületének 4/2004. (.IV.05) rendelete a község helyi építési szabályzatáról
VÁCHARTYÁN	Váchartyán Község Önkormányzatának 6/2006. (IV.12.) ÖK. rendelete Váchartyán Község Építési Szabályzatáról
VÁCRÁTÓT	Vácrátót Község Önkormányzat Képviselő-testületének 12/2005. (X. 20.) számú rendelete a 4/2002. (IV.04.) számú Önkormányzati rendeletének módosításáról
VÁMOSMIKOLA	Vámosmikola Község Önkormányzat Képviselő-testületének 32/2004. (IX. 29.) Ök. rendelete a község Helyi Építési Szabályzatáról
VÁSÁROSDOMBÓ	Vásárosdombó Község Önkormányzata Képviselő-testületének 22/2005 (X.28.) számú rendelete a Helyi Építési Szabályzatáról
VASMEGYER	Vasmegyer Község Képviselőtestületének 12/2002. (XI. 22.) számú rendelete Vasmegyer Önkormányzat Helyi Építési Szabályzatáról
VÉKÉNY	Vékény Önkormányzat Képviselő-testülete 5/2003./VII.2./ számú önkormányzati rendelete a Helyi Építési Szabályzatról (egységes szerkezetben)
VONYARCVASHEGY	Vonyarcvashegy Nagyközség Önkormányzata Képviselő-testülete 7/2006. (V.25.) rendelete a helyi építési szabályzatról szóló 15/2004. (VII. 5.) rendelet módosítása (egységes szerkezetben)

ZÁDOR	Zádor község Önkormányzati Képviselő-testülete 7/2006 (IV. 1.) sz. rendelete a település helyi építési szabályzatáról
ZÁKÁNYSZÉK	Zákányszék Községi Önkormányzat Képviselő-testületének 11/2001. (V.15.) Ör. számú rendelete Zákányszék Község Helyi Építési Szabályzatáról
ZALAKOMÁR	Zalakomár község Önkormányzat Képviselő-testületének 7/2000. (V. 3.) számú rendelete Zalakomár község helyi építési szabályzatáról
ZAMÁRDI	Zamárdi nagyközség képviselő-testületének 1/2006. (I. 20.) sz. rendelete Zamárdi építési szabályzata és szabályozási tervének megállapításáról
ZOMBA	Zomba Község Önkormányzati Képviselő-testülete 12/2006. (IX.1.) sz. Kt. rendelete a helyi építési szabályzatról
ZSADÁNY	Zsadány Község Önkormányzatának Képviselő-testülete 23/2006. (XII. 29.) KT. sz. rendelete Zsadány Község Helyi Építési Szabályzatáról
FEJÉR MEGYE	Fejér Megye Területrendezési Terve (2001) VÁTI Kht. Településtervező Iroda
KOMÁROM ESZTERGOM MEGYE	Komárom Esztergom Megye Területrendezési Terve (2005) M-Teampannon Kft.
NÓGRÁD MEGYE	Nógrád Megye Területrendezési Terve (2005) VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság Térségi Tervezési Iroda
TOLNA MEGYE	Tolna Megye Területrendezési Terve (2004) VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság Tervezési Igazgatóság – Területi Tervezési Iroda
VAS MEGYE	Vas Megye Területrendezési Terve (2008) Vas Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 3/2008 (II.15.) sz. Önkormányzati rendelete
VESZPRÉM MEGYE	Veszprém Megye Területrendezési Terve (2006) VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság Térségi Tervezési Iroda

ADATOK, TÉRKÉPEK, LÉGIFOTÓK:

I. KATONAI FELMÉRÉS	I. katonai felmérés CD kiadvány.
II. KATONAI FELMÉRÉS	II. katonai felmérés CD kiadvány.
III. KATONAI FELMÉRÉS	III. katonai felmérés Magyarország, Burgenland: CD kiadvány, Erdély: lazarus.elte.hu/hun/digkonyv/topo/3felmeres.htm
IV. KATONAI FELMÉRÉS	IV. katonai felmérés tajertektar.hu
FÖMI (2000)	FÖMI (2000) Ortofotók tajertektar.hu
GEOLAND (2011)	GEOLAND (2011) Das Geodatenportal der österreichischen Länder. www.geoland.at
KSH (2001)	KSH (2001) Földhasználat Magyarországon a 2000. Évben. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
KSH (2003)	KSH (2003) A Magyar Köztársaság helységnévtára 2003. január 1. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
KSH (2007)	KSH (2007) A Magyar Köztársaság helységnévkönyve 2007. január 1. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
KSH (2011)	KSH (2011) A Magyar Köztársaság helységnévkönyve 2011. január 1. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
KSH (2003)	KSH (2003) Népszámlálás 2001. www.nepszamlalas.hu
MMIK (2010)	MMIK (2010) Magyar Média- és Információs Központ Fotótára. Alsóőr.
OECD (2012)	OECD (2012) stats.oecd.org/index.aspx?queryid=24862
RCSS (2010)	RCSS (2010) Republic of Cyprus, Statistical Service www.mof.gov.cy/ mof/cystat/statistics.nsf/index_en/index_en?OpenDocument
SA (2009)	SA (2009) Pendlermatrix, Interaktive Karten www.statistik.at
SA (2010)	SA (2010) Bodennutzung, Interaktive Karten www.statistik.at
SA (2011)	SA (2011) Gemeindedaten www.statistik.at
SBD (2012)	SBD (2012) Statistisches Bundesamt Deutschland www.destatis.de
SN (2011)	SN (2011) Looking back. A century of Dutch statistics. pp. 12- 13. Statistics Netherlands. The Hague
TEIR (2011)	TEIR (2011) Természetvédelmi Információs Rendszer arctgis.vati.hu:81/teirgis_termeszetvedelem/

YALE UNIVERSITY

YALE UNIVERSITY (2012) epi.yale.edu/epi2012/map

AZ AGRÁRFALVAK TEVÉKENYSÉGÉNEK JELLEMZÉSÉHEZ FELHASZNÁLT TELEPÜLÉSI HONLAPOK:

CSÓLYOSPÁLOS	http://csolyospalos.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=26 (2011. 06.21.)
DOMBEGYHÁZ	http://dombegyhaz.hu/?cat=dhaz_history (2011. 06.21.)
DUNATETÉTLÉN	http://www.dunatetetlen.hu/info/tortenet (2011. 06.21.)
FORRÁSKÚT	http://www.forraskut.hu/pages/varos_al.aspx?id=1521314 (2011. 06.21.)
GYULAJ	http://www.gyulaj.hu/index.php/gyulaj-tortenete (2011. 06.21.)
HARTA	http://www.harta.hu/content/tortenelem-es-mult (2011. 06.21.)
HUNYA	http://www.hunya.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=8 (2011. 06.21.)
KOCSÉR	http://www.kocser.hu/kocser/telepulesunk_bemutakozik/ (2011. 06.21.)
KUNÁGOTA	http://www.kunagota.hu/ (2011. 06.21.)
MIKE	http://www.somogy.hu/mike/?mode=12&name=Falukr%F3nika (2011. 06.21.)
NAGYKAMARÁS	http://www.nagykamaras.hu/04telepules.php (2011. 06.21.)
PETŐFISZÁLLÁS	http://www.petofiszallas.hu/index.php?page=hir&hir_id=70 (2011. 06.21.)
ÜLLÉS	http://www.ulles.hu/pages/varos_al.aspx?id=1526912 (2011. 06.21.)
ZÁKÁNYSZÉK	http://www.zakanyszek.hu/koezseguenk/zakanyszek-koernyezeti-adottsagai.html (2011. 06.21.)
ZSANA	http://www.zsana.hu/telepulesrol (2011. 06.21.)

AZ IPARI FALVAK TEVÉKENYSÉGÉNEK JELLEMZÉSÉHEZ FELHASZNÁLT TELEPÜLÉSI HONLAPOK:

TISZAKESZI	http://www.tiszakeszi.hu/telepulesunk/bemutakozunk (2011. 06.27.)
MAGYARSZOMBATFA	http://www.magyorszombatfa.hu/hun/index.html (2011. 06.27.)
TÓFEJ	http://www.tofej.hu/koszonto/ (2011. 06.27.)

VISONTA	http://www.visonta.hu/bemutakozas/tortenet.php (2011. 06.27.)
BÜKKÁBRÁNY	http://www.bukkabrany.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=92 (2011. 06.27.)
HOLLÓHÁZA	http://www.hollohaza.hu (2011. 06.27.)
ROMHÁNY	http://www.romhany.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=67 (2011. 06.27.)
RAMOCSAHÁZA	http://www.ramocsahaza.hu/index.php?module=news&fname=a_telepules_bemutatasa (2011. 06.27.)
VASMEGYER	http://www.vasmegyer.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=68&Itemid=84 (2011. 06.27.)
HERNÁD	http://www.hernad.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=175 (2011. 06.27.)
VAJSZLÓ	http://www.vajszlo.hu/ (2011. 06.27.)
NAGYLAK	http://www.nagylak.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=13&Itemid=31 (2011. 06.27.)
TISZABURA	http://www.tiszabura.hu/tiszabura_tortenete.html (2011. 06.27.)
PETŐHÁZA	http://www.petohaza.hu/bemutatk.htm (2011. 06.27.)
HALASTÓ	http://www.halasto.hu/gazd..html (2011. 06.27.)
UZSA	http://www.uzsa.hu/gazdasag.htm (2011. 06.27.)
APC	http://www.apc.hu/00/00_menu.swf (2011. 06.27.)

A TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ SAJÁT PUBLIKÁCIÓK, VÁLOGATÁS:

Folyóiratcikkek, angol nyelven:

SALLAY Ágnes EGYED Adrienn (2011) Ethnicity and landscape. In.: Acta Universitatis Sapientiae. Agriculture and Environment. Vol 3. Suppl. pp. 210-217. Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem. Kolozsvár. (Cluj-Napoca) ISSN 2068-2964

EGYED Adrienn (2010) „Winners” and „losers” of the Balaton Recreational Area in the year of the recession (2009) Agrár- és Vidékfejlesztési Szemle Volume 5. 2010/1 supplement. pp. 226-230 A folyóirat CD melléklete. Hódmezővásárhely ISSN 1788-5345

Folyóiratcikkek, magyar nyelven:

EGYED Adrienn (2011) A területhasználat változása a 20. században kárpát-medencei példák alapján. In.: E-tudomány 2011/3 pp. III1-III9. HU ISSN 1786-6960 http://www.e-tudomany.hu/etudomany/web/uploaded_files/Egyed_Aдриenn_lt.pdf

FILEPNÉ KOVÁCS Krisztina EGYED Adrienn (2011) Ökológiai hálózatok rehabilitációja és a zöldútervezés kapcsolata Magyarországon. In.: Tájökológiai Lapok 2011/1 pp. 73-85. SZIE Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet. Gödöllő. ISSN 1589-4673

Konferenciakiadványokban megjelent munkák, full paper, angol nyelven:

EGYED, Adrienn (2011) Viewpoints for rating the resources of the villages. Spring Wind Conference pp. 101-108 Doktoranduszok Országos Szövetsége. Pécs. ISBN 978-615-5001-33-8

EGYED Adrienn (2011) Comparision the special resources of villages settled in mountains and valleys. pp. 68-73 Turizmus szerepe a területi fejlődésben IV. Nemzetközi Konferencia kiadványa. Gyergyószentmiklós (Gheorgheni) ISBN 2068-9578

EGYED Adrienn (2011) Changes in land use in the 20th century based on pilot areas situated in the Carpathian Basin. XVII. Nemzetközi Tehetséggondozási Környezetvédelmi és Vidékfejlesztési Diákkonferencia CD kiadványa. Szolnok. ISBN 978-963-89339-0-4

EGYED, Adrienn (2010) Valuable landmarks and mind mapping. Spring Wind Conference pp. 120-123 Doktoranduszok Országos Szövetsége. Pécs. ISBN 978-615-5001-05-5

EGYED, Adrienn – MIKHÁZI, Zsuzsanna (2010) Landscape transformation at tourist resorts around Lake Balaton pp. 613-620 Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning 2010. Budapesti Corvinus Egyetem, Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék. Budapest. ISBN 978-963-503-409-3

EGYED, Adrienn – FILEPNÉ KOVÁCS, Krisztina (2010) Reviving of natural networks in Hungary pp. 607-612 Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning 2010. Budapesti Corvinus Egyetem, Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék. Budapest. ISBN 978-963-503-409-3

EGYED, Adrienn (2010) Regulations for unique landscape features cadastre: theory and practice in Hungary pp. 13-16. 7th International Conferenc of PhD Students – Agriculture Miskolci Egyetem. Miskolc. ISBN 978-963-661-936-7

EGYED, Adrienn – SALLAY, Ágnes (2010) Role and possible tracks of thematic roads in the Firtos region pp. 106-112 Turizmus szerepe a területi fejlődésben III. Nemzetközi Konferencia kiadványa. Gyergyószentmiklós (Gheorgheni) ISSN 2068-9578

EGYED Adrienn (2010) Impact of village formation on the character of the settlements XVI. Nemzetközi Környezetvédelmi és Vidékfejlesztési Diákkonferencia CD kiadványa. Mezőtúr. ISBN 978-963-87874-5-3

EGYED, Adrienn – SALLAY, Ágnes (2009) The tourism as the motor of the development in a micro-region around the Firtos Hill. pp. 114-122 Turizmus szerepe a területi fejlődésben II. Nemzetközi Konferencia kiadványa. Gyergyószentmiklós (Gheorgheni) ISBN 978-973-8387-59-1

Konferenciakiadványok, megjelent munkák, full paper, magyar nyelven:

EGYED Adrienn (2009) Tájalakulási tendenciák vidéki térségekben. 12. Tavaszi Szél konferencia kiadványa. pp. 85-90 Doktoranduszok Országos Szövetsége. Szeged. ISBN 978-963-87569-3-0

EGYED Adrienn (2009) A vidék új szempontú megközelítése. A Tudomány Hete konferencia kiadványa. (In press.)

Dr. SALLAY Ágnes MIKHÁZI Zsuzsanna FILEPNÉ KOVÁCS Krisztina Dr. CSEMEZ Attila EGYED Adrienn (2009) Turisztikai desztinációk táji adottságainak optimális használata. CD kiadvány. ISBN 978-963-9871-30-4

Könyvrészlet, angol nyelven:

SALLAY, Ágnes MIKHÁZI, Zsuzsanna FILEPNÉ KOVÁCS, Krisztina EGYED, Adrienn CSEMEZ, Attila (2009) Optimal use of landscape conditions of tourist destinations. 4th International Conference „Creativity and Innovation in Managing Uncertainty and Risk in Tourism Theory and Practice” című konferencia tanulmánykötete (In press.)

Könyvrészletek, jegyzet részlete, magyar nyelven:

EGYED Adrienn – JOMBACH Sándor (2010) Tájalakulási tendenciák előrejelzése a Firtos térségben. Mesterségek a székely közösségekben. Molnár István Múzeum Kiadványai 2. pp. 67-78. Székelykeresztúr ISBN 978-973-1879-18-5

EGYED Adrienn (2010) Táji értékek és mentális térképezés. 4D Könyvek. Ormos Imre Tudományos Ülésszak LOV 2009. Tájépítészeti tanulmányok pp. 143-150. Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti Kar, Budapest. ISBN 978-963-87922-2-8

EGYED Adrienn (2011) Az üdülési formák negatív táji hatásai, ezek csökkentésére irányuló eszközök a tervezésben. In.: Sallay Ágnes (szerk) Tájtervezés és területfejlesztés. Egyetemi jegyzet. pp. 129-140. BCE-TTT. Budapest. ISBN 978-963-503-459-8

EGYED Adrienn (2012) A burgenlandi székelyek nyomában. Az örvidéki székelyek táji lenyomatainak vizsgálata pp. 241-254. In.: Sófalvi András, Visy Zsolt (szerk) Tanulmányok a székelység középkori és fejedelemskori történelméből. Énlaka → Székelyudvarhely. ISBN 978-606-92494-8-2

M2. TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat A területtípusok lehatárolásának kritériumai (Forrás: DIJKSTRA – POELMAN 2008, saját szerkesztés) (28. oldal)
2. táblázat A területtípusok és a népesség kapcsolata az EU-ban (2004) (Forrás: DIJKSTRA – POELMAN 2008, saját szerkesztés) (28. oldal)
3. táblázat Az OTÉK által meghatározott lakóövezetek paraméterei (Forrás: OTÉK, saját szerkesztés) (53. oldal)
4. táblázat Potenciális jövőképek kistelepülések számára (saját szerkesztés) (58. oldal)
5. táblázat A települések értékeléséhez kiválasztott szempontok rendszere (saját szerkesztés) (64. oldal)
6. táblázat Az agrártelepülések főbb csoportjai (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (69. oldal)
7. táblázat Az agrártelepülések főbb csoportjai területhasználatának változása (Forrás: KSH, saját szerkesztés) (70. oldal)
8. táblázat Az ipari települések főbb csoportjai (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (76. oldal)
9. táblázat Az ipari települések főbb csoportjai területhasználatának változása (Forrás: KSH, saját szerkesztés) (77. oldal)
10. táblázat Az ipari falvak kisebb településszámú csoportjai (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (79. oldal)
11. táblázat Az ipari falvak kisebb településszámú csoportjai területhasználatának változása (Forrás: KSH, saját szerkesztés) (80. oldal)
12. táblázat Az alvófalvak főbb csoportjai 1A (Növekvő népességű alvófalvak) (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (84. oldal)
13. táblázat Az alvófalvak főbb csoportjai 1B (Stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak) (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (85. oldal)
14. táblázat Az alvófalvak főbb csoportjai területhasználatának változása 1A (Növekvő népességű alvófalvak) (Forrás: KSH, saját szerkesztés) (85. oldal)
15. táblázat Az alvófalvak főbb csoportjai területhasználatának változása 1B (Stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak) (Forrás: KSH, saját szerkesztés) (89. oldal)
16. táblázat Az alvófalvak kisebb településszámú csoportjai 2A (Növekvő népességű alvófalvak) (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (91. oldal)

17. táblázat Az alvófalvak kisebb településszámú csoportjai 2B (Stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak) (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (91. oldal)
18. táblázat Az alvófalvak kisebb településszámú csoportjai területhasználatának változása 2A (Növekvő népességű alvófalvak) (Forrás: KSH, saját szerkesztés) (91. oldal)
19. táblázat A stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak kisebb településszámú csoportjai területhasználatának változása 2B (Stagnáló vagy csökkenő népességű alvófalvak) (Forrás: KSH, saját szerkesztés) (93. oldal)
20. táblázat Az üdülőfalvak főbb csoportjai (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (96. oldal)
21. táblázat Az üdülőfalvak főbb csoportjai területhasználatának változása (Forrás: KSH, saját szerkesztés) (97. oldal)
22. táblázat Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjai A (Döntően üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörű falvak) (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (99. oldal)
23. táblázat Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjai B (Döntően vendégéjszakákra épülő idegenforgalmi szerepkörű falvak) (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (100. oldal)
24. táblázat Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjai területhasználatának változása A (Döntően üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörű falvak) (Forrás: KSH, saját szerkesztés) (100. oldal)
25. táblázat Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjai területhasználatának változása B (Döntően vendégéjszakákra épülő idegenforgalmi szerepkörű falvak) (Forrás: KSH, saját szerkesztés) (101. oldal)
26. táblázat A mintaterületek alapadatai (saját szerkesztés) (103. oldal)
27. táblázat A különböző funkciójú falvak területhasználatának változása (Forrás: KSH, saját szerkesztés) (149. oldal)
28. táblázat A mintaterületeken megfigyelhető főbb területhasználat-változási tendenciák (saját szerkesztés) (154. oldal)

M3. ÁBRAJEGYZÉK

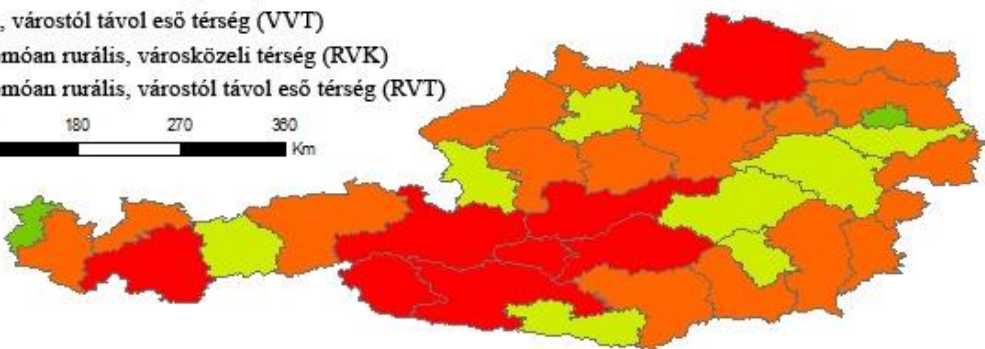
1. ábra A településhálózat változása 1970 és 2007 között (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (15. oldal)
2. ábra Magyarország jelenlegi településhálózata (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (16. oldal)
3. ábra Beluszky Pál falutipizálási munkáiban alkalmazott kategóriák változása (saját szerkesztés) (20. oldal)
4. ábra A vidéki térségekre ható főbb folyamatok láncolata a 20. században (saját szerkesztés) (25. oldal)
5. ábra Vidéki és városi térségek eloszlása az EU-ban, az egyes országok domináns típusainak feltüntetésével (Forrás: ESPON & UHI MILL. INS. 2011a, saját szerkesztés) (29. oldal)
6. ábra Vidéki és vegyes térségek szektorális típusai az EU-ban (Forrás: ESPON & UHI MILL. INS. 2011a) (30. oldal)
7. ábra Területhasználati típusok az EU-ban (Forrás: ESPON & TECNALIA 2011) (32. oldal)
8. ábra A területhasználat változásának üteme az EU-ban (Forrás: ESPON & TECNALIA 2011) (33. oldal)
9. ábra A Környezeti Teljesítmény Index értékei Európában (Forrás: Yale University 2012, saját szerkesztés) (34. oldal)
10. ábra Példák az OTÉK által meghatározott lakóterületi területfelhasználási egységek látképére és térszerkezetére (saját szerkesztés) (54. oldal)
11. ábra Magyarország egyéb belterülettel vagy tanyavilággal rendelkező, általam vidéki településrésznek minősített lakóterülettel rendelkező települései (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (55. oldal)
12. ábra Magyarország kizárólag laza beépítésű lakóterülettel rendelkező, általam vidékinek minősített települései (Forrás: HESZ-ek, megyei rendezési tervek, saját szerkesztés) (56. oldal)
13. ábra Példák az összehasonlító erőforrás-piramis legjellegzetesebb alakzataira: a harmonikusan fejlődő, a központi szerepkörű és a periférikus elhelyezkedésű falvakra (saját szerkesztés) (66. oldal)
14. ábra Az agrártelepülések területi eloszlása a funkció erőssége szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (68. oldal)

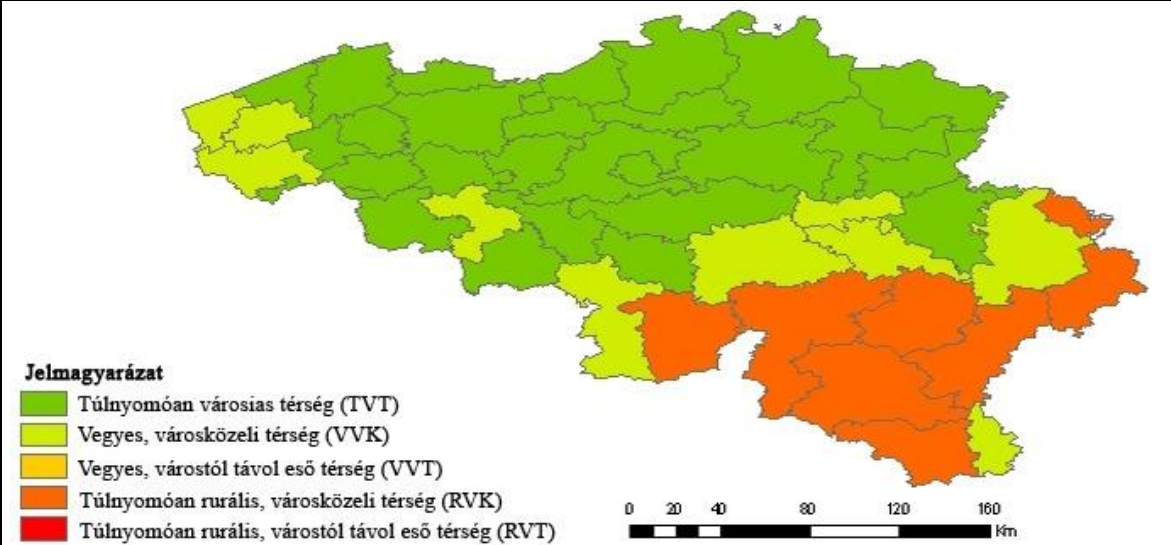
15. ábra Az agrártelepülések főbb csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (69. oldal)
16. ábra Jellegzetes példák agrárszerepkörű települések szerkezetére: egy alföldi és egy dunántúli, tisztán dominánsan agrárszerepkörű település, Csengele és Somogyuszil településszerkezete (Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu) (71. oldal)
17. ábra Ritka példák agrárszerepkörű települések szerkezetére: egy alföldi és egy dunántúli, tisztán dominánsan agrárszerepkörű település, Móricgát és Homorúd tanyákból kialakult településszerkezete (Forrás: Ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu) (72. oldal)
18. ábra Az agrártelepülések kisebb településszámú csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (73. oldal)
19. ábra Az ipari települések területi eloszlása a funkció erőssége szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (74. oldal)
20. ábra Az ipari települések főbb csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (75. oldal)
21. ábra Jellegzetes példák ipari szerepkörű települések szerkezetére: egy alföldi és egy dunántúli, tisztán jelentős ipari szerepkörű település, Hernád és Halastó településszerkezete (Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu) (78. oldal)
22. ábra Az ipari falvak kisebb településszámú csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (79. oldal)
23. ábra Jellegzetes példák ipari szerepkörű települések szerkezetére: tisztán dominánsan ipari szerepkörű települések, Tófej és Visonta településszerkezete (Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu) (81. oldal)
24. ábra Az alvótelepülések területi eloszlása a funkció erőssége szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (82. oldal)
25. ábra Az alvófalvak főbb csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (84. oldal)
26. ábra Jellegzetes példák domináns ingázással jellemezhető, növekvő alvófalvak szerkezetére: egy halmazos és egy egyutcás település, Sé és Veszprémfajsz településszerkezete (Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu) (86. oldal)
27. ábra Jellegzetes példák jelentős ingázással jellemezhető, növekvő alvófalvak szerkezetére: Páty és Kópháza régi és új parcelláinak szerkezetei (Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu) (87. oldal)

28. ábra Az alvófalvak kisebb településszámú csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (90. oldal)
29. ábra Az üdülő települések területi eloszlása a funkció erőssége szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (95. oldal)
30. ábra Az üdülő települések főbb csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (96. oldal)
31. ábra Jellegzetes példák átlagon felüli idegenforgalmi szerepkörrel jellemezhető üdülőfalvak szerkezetére: egy hétvégi házakra és egy vendégéjszakákra alapozó település, Tiszaug és Hollókő településszerkezete (Forrás: Ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu) (97. oldal)
32. ábra Az üdülőfalvak kisebb településszámú csoportjai a funkciók kapcsolódása szerint (Forrás: KSH 2001, saját szerkesztés) (98. oldal)
33. ábra Jellegzetes példák döntően üdülőházakra alapozott domináns idegenforgalmi szerepkörrel jellemezhető üdülőfalvak szerkezetére: Balatonmáriafürdő és Örvényes településszerkezete (Forrás: ortofotó 2000, www.tajertaktar.hu) (101. oldal)
34. ábra Pellérd térségének vízviszonyai a csatornázási munkák előtt (I. KATONAI FELMÉRÉS) és után (IV. KATONAI FELMÉRÉS) (106. oldal)
35. ábra Kővágóottós Árpád-kori temploma (2010) és Tekeres főutcája (2009) (saját felvételek) (109. oldal)
36. ábra Husztót halmazos és Gyód egyutcás településszerkezete (2010) (saját felvételek) (110. oldal)
37. ábra A cserkúti bánya és a kővágószőlősi bányásztelep házai (2010) (saját felvételek) (112. oldal)
38. ábra Keszű régi és új településrésze markánsan elkülönül (Forrás: GoogleMap 2012) (113. oldal)
39. ábra Az orfői Horgászfalu és egy felújított, üdülőként használt porta Kovácsszénáján (2009) (saját felvételek) (113. oldal)
40. ábra Az Őrvidék tájszerkezete a középkorban és ma (Források: Somogyi 2000 p. , GoogleMap 2012) (119. oldal)
41. ábra A Pinka völgye a szabályozási munkák előtt (II. KATONAI FELMÉRÉS) és után (III. KATONAI FELMÉRÉS) (120. oldal)
42. ábra Az őriszigeti Szent László templom és a vasvörösvári Erdődy-kastély (2010) (saját felvételek) (121. oldal)

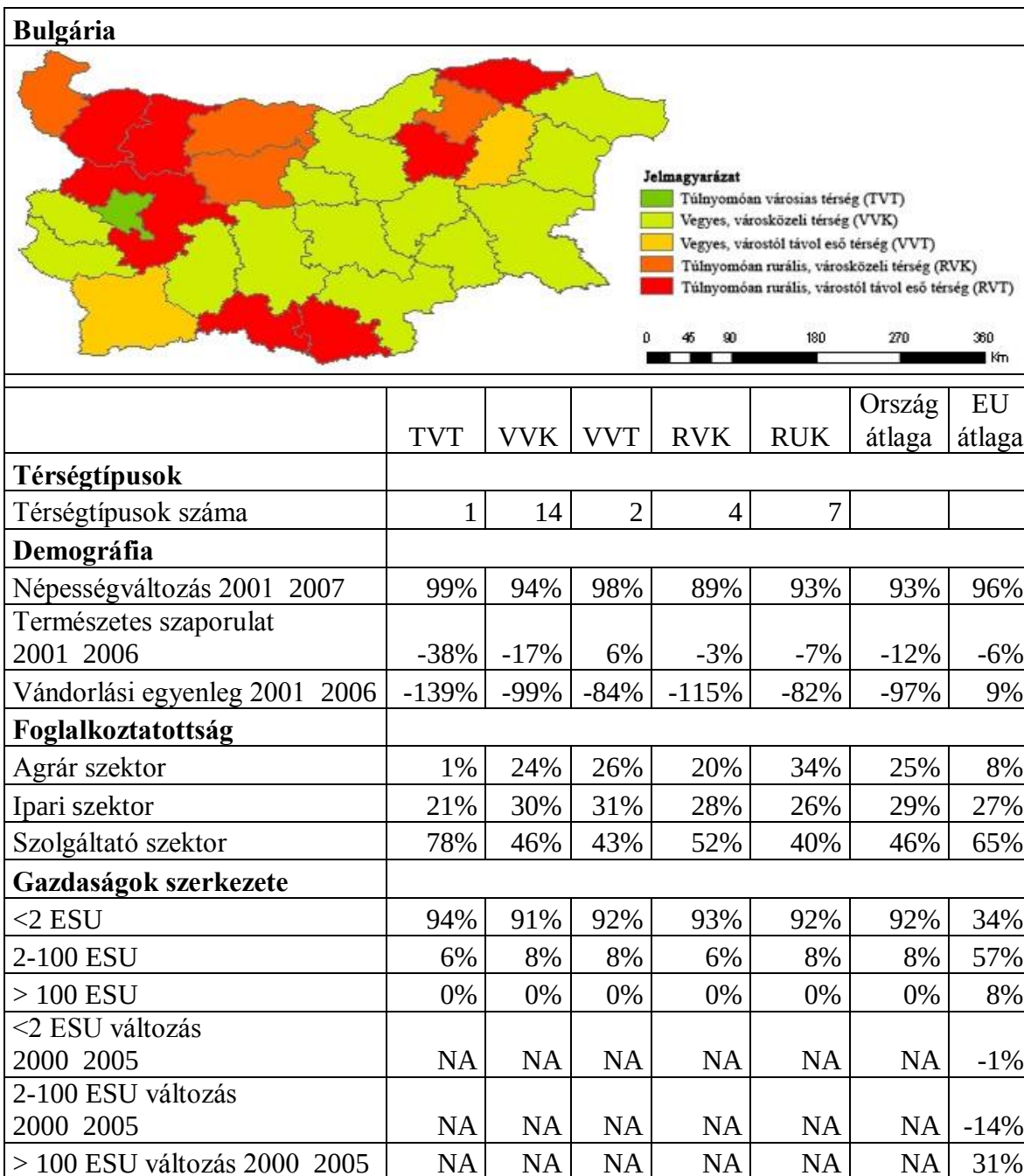
43. ábra Alsóőr és Németciklénny jellegzetes telekbeépítései (Forrás: GoogleMap 2011) (123. oldal)
44. ábra Alsóőr egykori és jelenlegi iparterületei: a már nem működő malom és az egyre bővülő ipari park (2010) (saját felvételek) (124. oldal)
45. ábra Vasvörösvár ófalujának és legújabb településrészének képe (2010) (saját felvételek) (125. oldal)
- 46.. ábra Órállás nagyobbik horgásztava és az alsóőri helytörténeti gyűjtemény épülete (2010) (Források: www.koi-kulinarik.at, ill. saját felvétel) (127. oldal)
47. ábra Bözödújfalú a közelmúltig évszázadokon át nem változott jelentősen (I. KATONAI FELMÉRÉS), de a víztározó a falu belterületét is elfoglalta (GoogleMap) (133. oldal)
48. ábra Az énlaki (2009) és a kisfaludi (2007) templomok festett kazettái (saját felvételek) (134. oldal)
49. ábra Kézzel rakott szénaboglyák Firtosmartonoson (2011), valamint az erősen erodált tartcsafalvi legelő (2007). (saját felvételek) (136. oldal)
50. ábra Példa a térségben fellelhető legkorábbi és legkésőbbi hagyományos házakra Kőrispatakról (2006) és Csehétfalváról (2007) (saját felvételek) (137. oldal)
51. ábra Szénégetés a Csaba-kútjánál (2009) és fafeldolgozás Felsősófalván (2007) (saját felvételek) (138. oldal)
52. ábra Alsósófalva összenövése Parajddal (2010) és Farkaslaka új lakóterülete (2008) (saját felvételek) (140. oldal)
53. ábra A Bözödi-tó déli oldala (2008) (saját felvétel) (141. oldal)
54. ábra A falvak specializációjára alapuló falutájak a tájegységek határainak felhasználásával (153. oldal)
55. ábra A Parajdi-Sóvidéken egyre nagyobb a laksűrűség (2009) (Források: Hargita megye digitalis alaptérképe, saját szerkesztés, ill. saját felvétel) (155. oldal)
56. ábra Az egykori szőlőhegyek átalakulása üdülő- (Gyód,) és lakóterületté (Keszü) (Forrás: Topográfiai térkép, GoogleMap) (156. oldal)

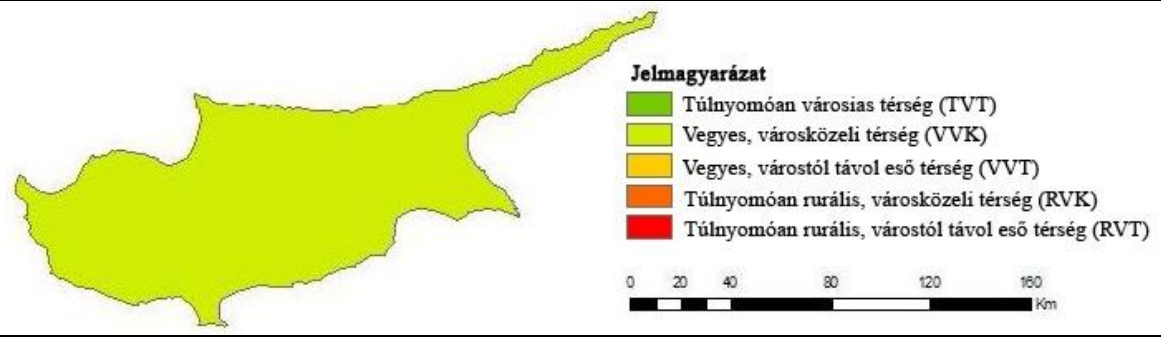
M4. AZ EURÓPAI UNIÓS TAGORSZÁGOK TÉRSÉGEINEK FŐBB ADATAI

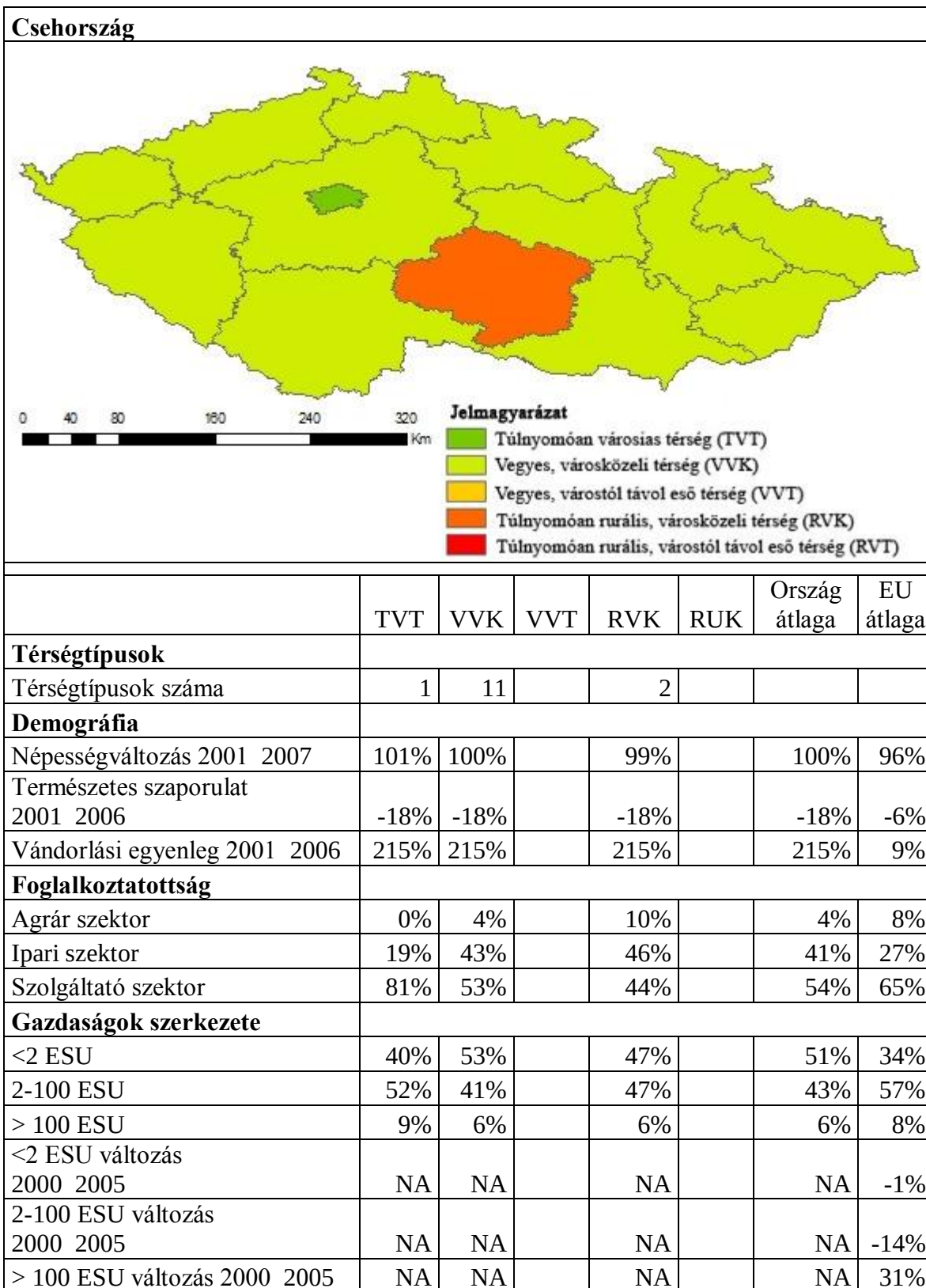
Ausztria							
Jelmagyarázat Túlnyomóan városias térség (TVT) Vegyes, városközeli térség (VVK) Vegyes, várostól távol eső térség (VVT) Túlnyomóan rurális, városközeli térség (RVK) Túlnyomóan rurális, várostól távol eső térség (RVT) 0 45 90 180 270 360 Km 							
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	2	8		17	8		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	105%	102%		102%	102%	102%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	-108%	69%		109%	-13%	64%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	59%	-42%		-92%	-112%	-76%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	2%	8%		23%	24%	18%	8%
Ipari szektor	23%	24%		26%	22%	24%	27%
Szolgáltató szektor	74%	69%		51%	55%	57%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	25%	30%		28%	33%	29%	34%
2-100 ESU	67%	69%		71%	67%	69%	57%
> 100 ESU	8%	1%		1%	1%	1%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	23%	-13%		-19%	-6%	-15%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	34%	-13%		-17%	-13%	-16%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	44%	149%		152%	123%	138%	31%

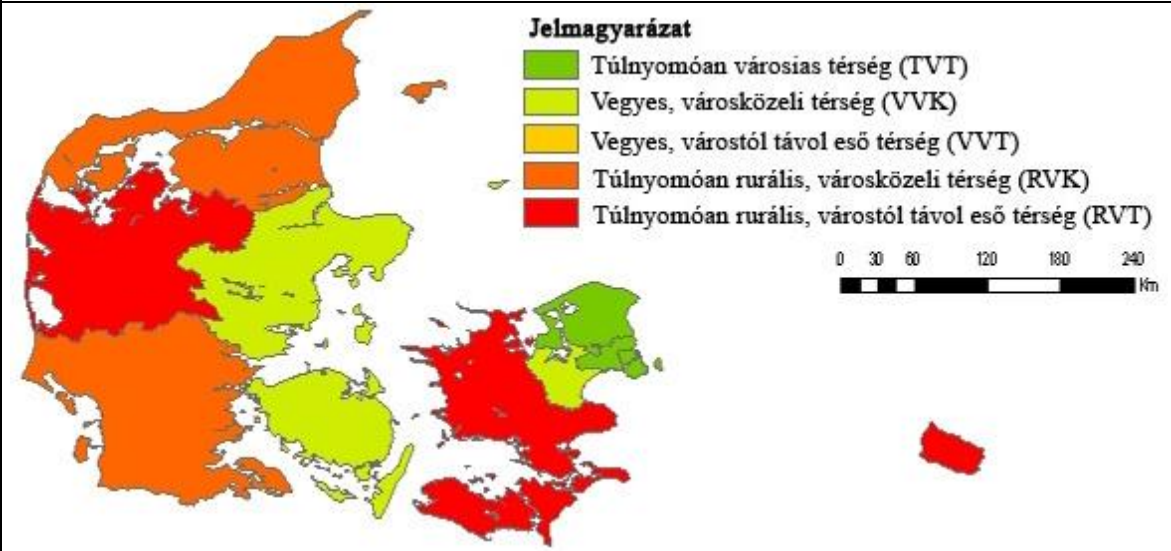
Belgium

	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	26	10		8			
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	102%	102%		103%		102%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	91%	100%		0%		87%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	471%	0%		74%		300%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	1%	1%		1%		2%	8%
Ipari szektor	23%	22%		19%		21%	27%
Szolgáltató szektor	77%	77%		80%		77%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	8%	6%		6%		7%	34%
2-100 ESU	66%	68%		77%		68%	57%
> 100 ESU	22%	26%		17%		22%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	-32%	-21%		-36%		-30%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	-24%	-21%		-26%		-24%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	21%	23%		74%		30%	31%

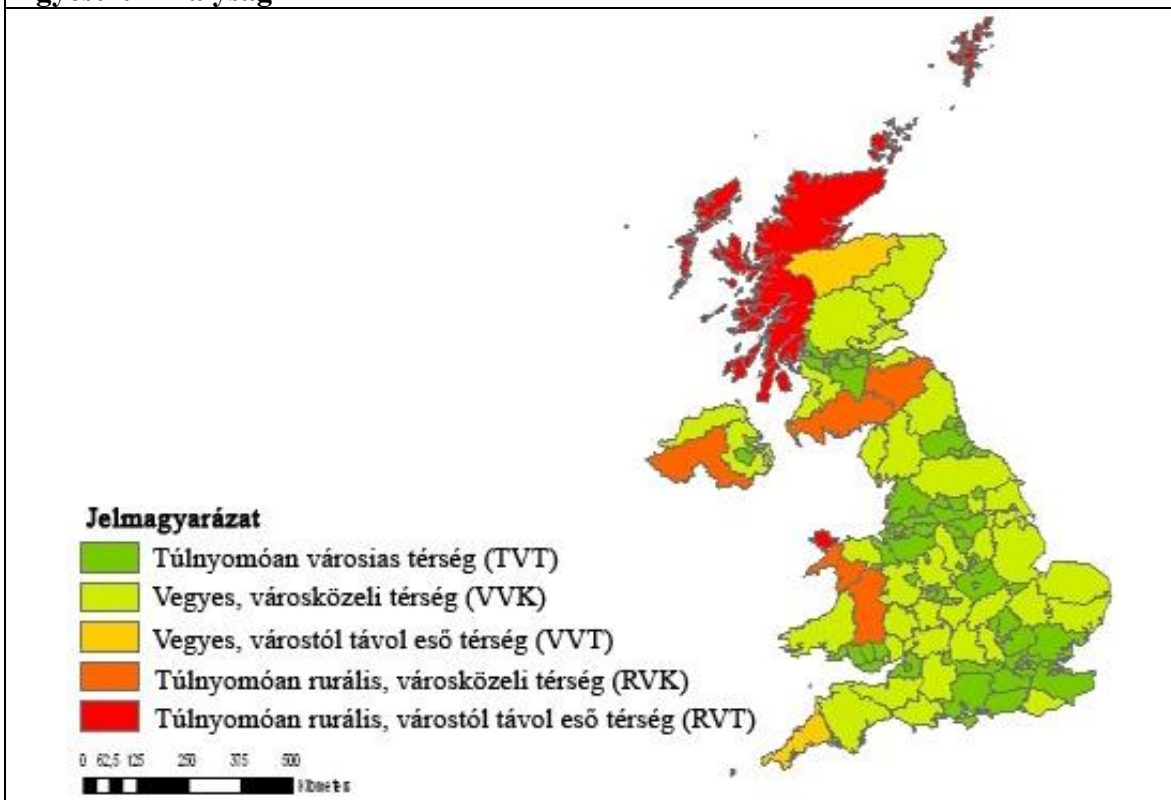
Ciprus							
 Jelmagyarázat - Túlnyomóan városias térség (TVT) - Vegyes, városközeli térség (VVK) - Vegyes, várostól távol eső térség (VVT) - Túlnyomóan rurális, városközeli térség (RVK) - Túlnyomóan rurális, várostól távol eső térség (RVT) 0 20 40 80 120 160 Km							
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma		1					
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007		112%				112%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006		-18%				-18%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006		215%				215%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor		5%				5%	8%
Ipari szektor		20%				20%	27%
Szolgáltató szektor		75%				75%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU		54%				54%	34%
2-100 ESU		45%				45%	57%
> 100 ESU		1%				1%	8%
<2 ESU változás 2000 2005		NA				NA	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005		NA				NA	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005		NA				NA	31%

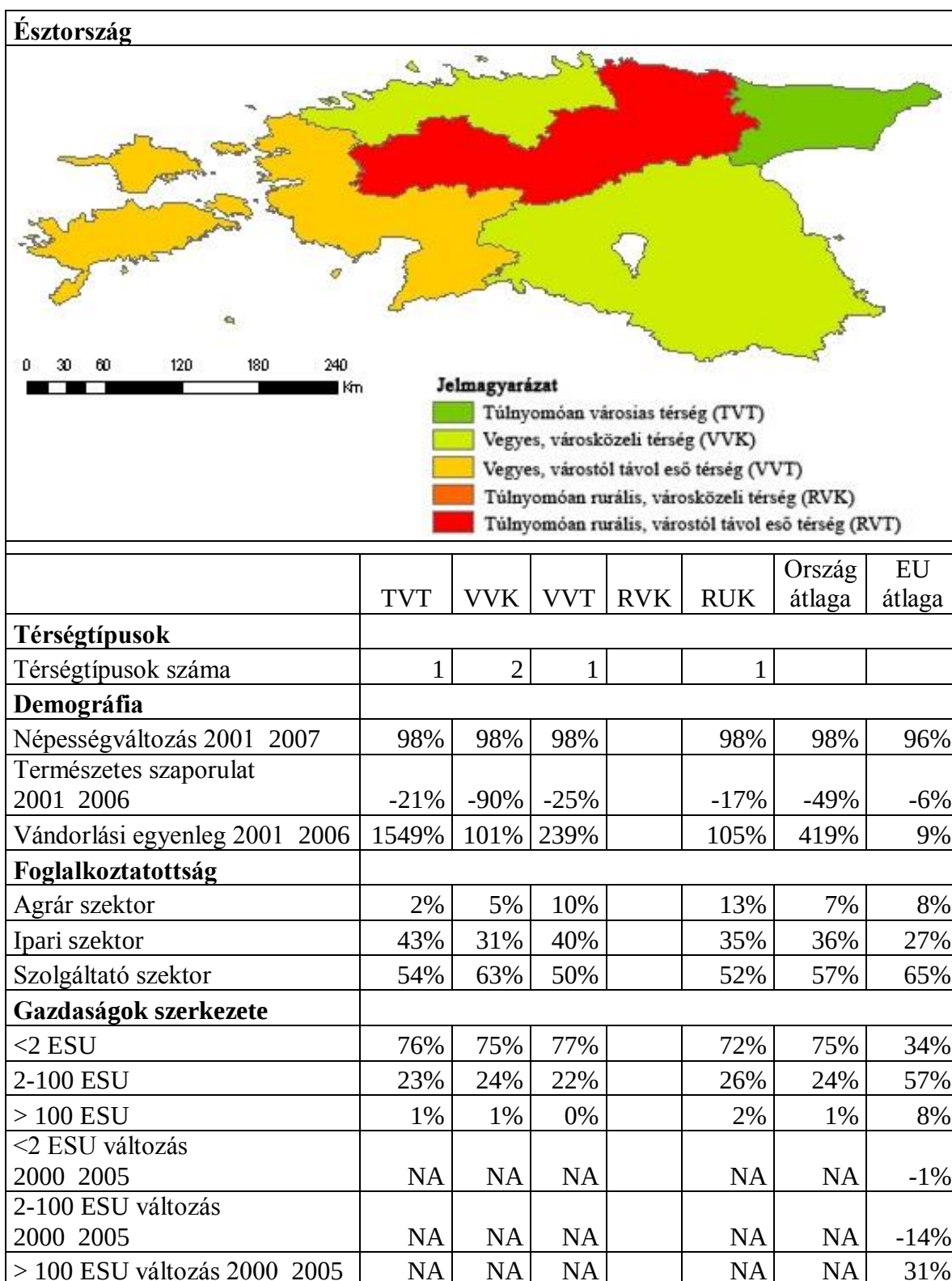
Dánia

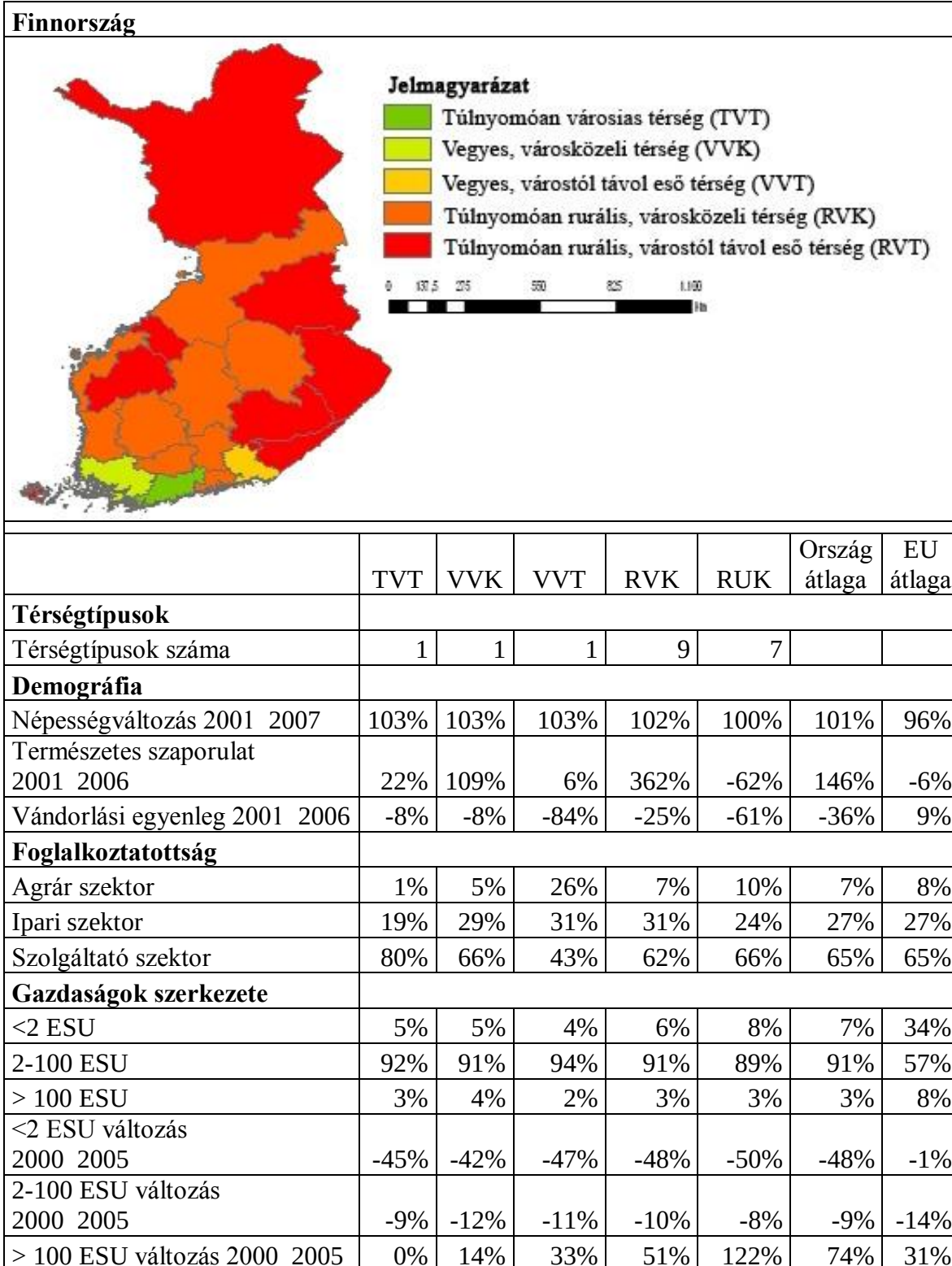
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	1	3		3	4		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	NA	NA		NA	NA	NA	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	12%	83%		-87%	9%	18%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	-92%	140%		3%	-30%	5%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	1%	3%		5%	5%	3%	8%
Ipari szektor	14%	21%		26%	24%	21%	27%
Szolgáltató szektor	85%	76%		69%	71%	76%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	3%	2%		2%	2%	2%	34%
2-100 ESU	86%	77%		75%	80%	80%	57%
> 100 ESU	11%	22%		23%	18%	18%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	NA	288%		239%	290%	275%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	-3%	-17%		-11%	-13%	-11%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	-23%	-9%		-4%	-1%	-8%	31%

Egyesült Királyság

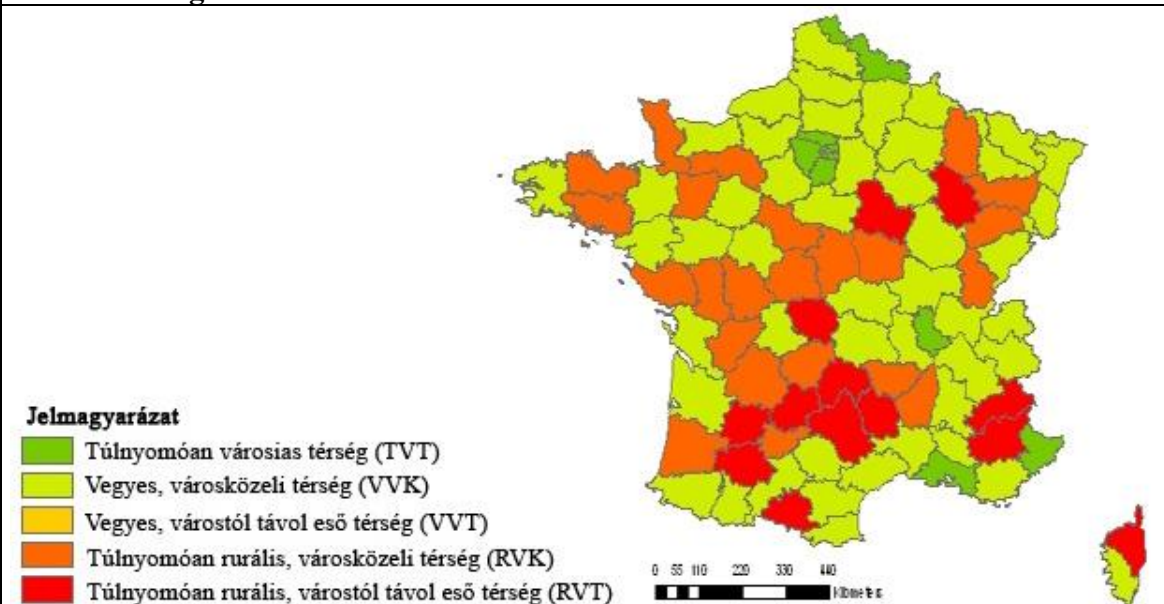

	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	81	38	2	5	7		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	102%	103%	105%	101%	102%	102%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	9%	-2%	7%	44%	-13%	7%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	0%	-137%	-8%	47%	-40%	-39%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	1%	3%	4%	9%	10%	2%	8%
Ipari szektor	21%	22%	20%	22%	19%	21%	27%
Szolgáltató szektor	79%	74%	76%	68%	72%	77%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	51%	38%	37%	31%	41%	46%	34%
2-100 ESU	35%	48%	54%	57%	56%	41%	57%
> 100 ESU	8%	14%	9%	13%	3%	10%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	94%	84%	73%	59%	29%	86%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	-4%	2%	-4%	-9%	-18%	-3%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	-11%	-7%	6%	13%	19%	-7%	31%

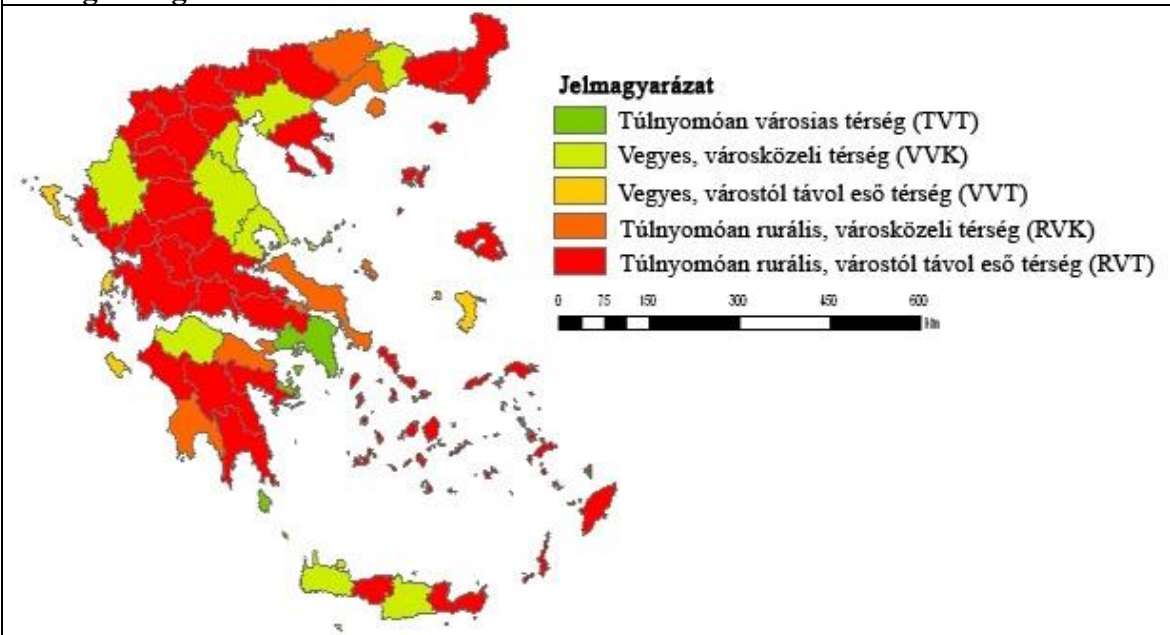

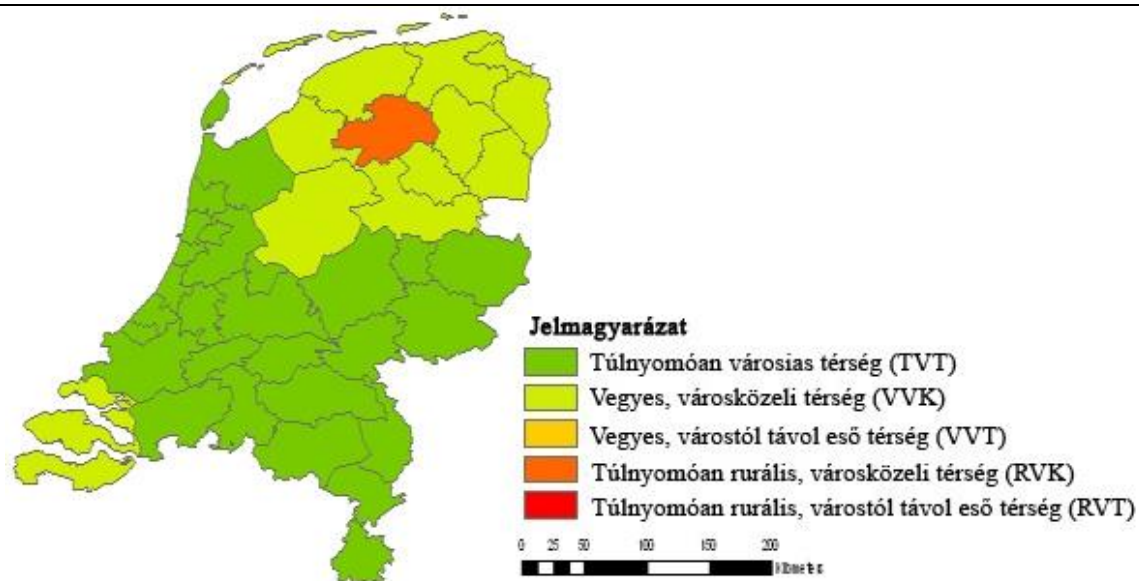
Franciaország

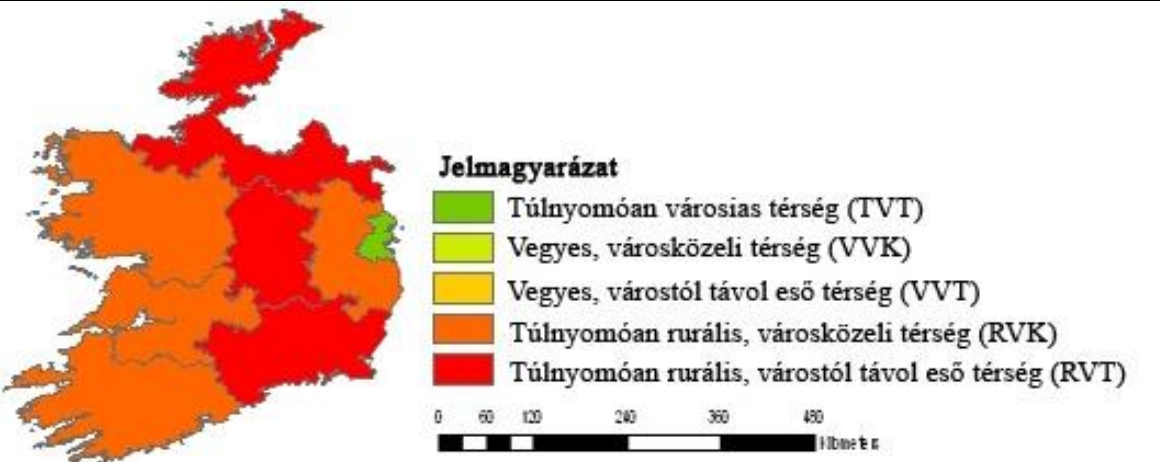
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	11	49		23	13		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	104%	103%		104%	105%	104%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	9%	-6%		0%	-45%	-8%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	-53%	-53%		-48%	-42%	-51%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	1%	4%		7%	10%	5%	8%
Ipari szektor	17%	24%		27%	21%	23%	27%
Szolgáltató szektor	81%	72%		66%	70%	71%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	11%	14%		14%	11%	13%	34%
2-100 ESU	71%	71%		72%	78%	72%	57%
> 100 ESU	18%	16%		14%	10%	15%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	-30%	-35%		-34%	-31%	-34%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	-20%	-18%		-18%	-17%	-18%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	4%	10%		17%	15%	12%	31%

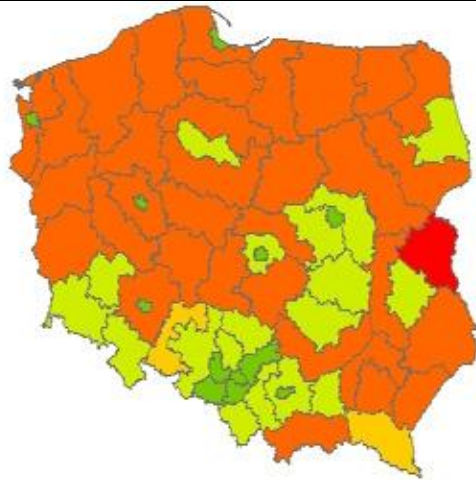
Görögország

	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	1	9	4	6	31		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	104%	102%	105%	100%	101%	101%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	84%	46%	0%	-8%	-13%	2%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	194%	-35%	-58%	-204%	-136%	-112%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	1%	19%	17%	22%	24%	22%	8%
Ipari szektor	20%	20%	14%	20%	20%	20%	27%
Szolgáltató szektor	79%	62%	69%	58%	56%	59%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	56%	33%	43%	31%	36%	36%	34%
2-100 ESU	44%	67%	57%	69%	64%	64%	57%
> 100 ESU	0%	0%	0%	0%	0%	0%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	-7%	0%	38%	24%	7%	9%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	14%	1%	-12%	-4%	3%	1%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	167%	63%	NA	128%	82%	86%	31%

Hollandia

	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	27	12		1			
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	90%	144%		102%		106%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	-13%	-34%		-49%		-20%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	-136%	163%		-105%		-144%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	4%	5%		6%		4%	8%
Ipari szektor	22%	25%		27%		23%	27%
Szolgáltató szektor	74%	70%		67%		73%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	0%	0%		0%		0%	34%
2-100 ESU	67%	65%		61%		67%	57%
> 100 ESU	33%	35%		39%		33%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	-100%	NA		NA%		-100%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	-23%	-15%		-13%		-20%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	-12%	14%		-18%		-13%	31%

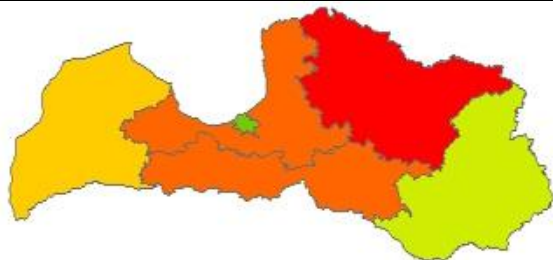
Írország							
 Jelmagyarázat - Túlnyomóan városias térség (TVT) - Vegyes, városközeli térség (VVK) - Vegyes, várostól távol eső térség (VVT) - Túlnyomóan rurális, városközeli térség (RVK) - Túlnyomóan rurális, várostól távol eső térség (RVT) 0 60 120 240 360 480 Kilométer							
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	1			4	3		
Demográfia							
Népességváltozás 2001–2007	104%			104%	104%	104%	96%
Természetes szaporulat 2001–2006	-100%			-100%	-100%	-100%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001–2006	-455%			86%	-3%	-13%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	0%			8%	9%	8%	8%
Ipari szektor	19%			32%	31%	30%	27%
Szolgáltató szektor	80%			60%	59%	62%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	9%			11%	12%	11%	34%
2-100 ESU	88%			86%	86%	87%	57%
> 100 ESU	3%			2%	2%	2%	8%
<2 ESU változás 2000–2005	-23%			-15%	-13%	-15%	-1%
2-100 ESU változás 2000–2005	-4%			-5%	-6%	-5%	-14%
> 100 ESU változás 2000–2005	-16%			-13%	-5%	-10%	31%

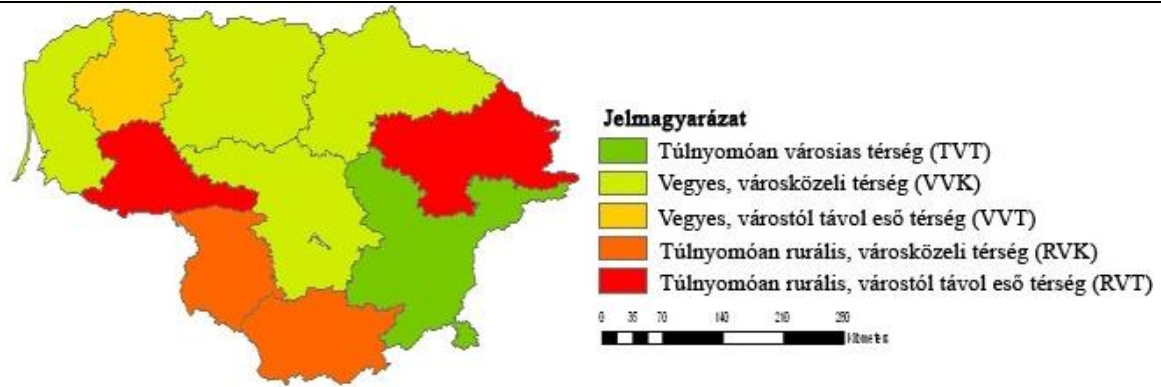
Lengyelország**Jelmagyarázat**

- Túlnyomóan városias térség (TVT)
- Vegyes, városközeli térség (VVK)
- Vegyes, várostól távol eső térség (VVT)
- Túlnyomóan rurális, városközeli térség (RVK)
- Túlnyomóan rurális, várostól távol eső térség (RVT)

0 50 100 200 300 400
Kilométer

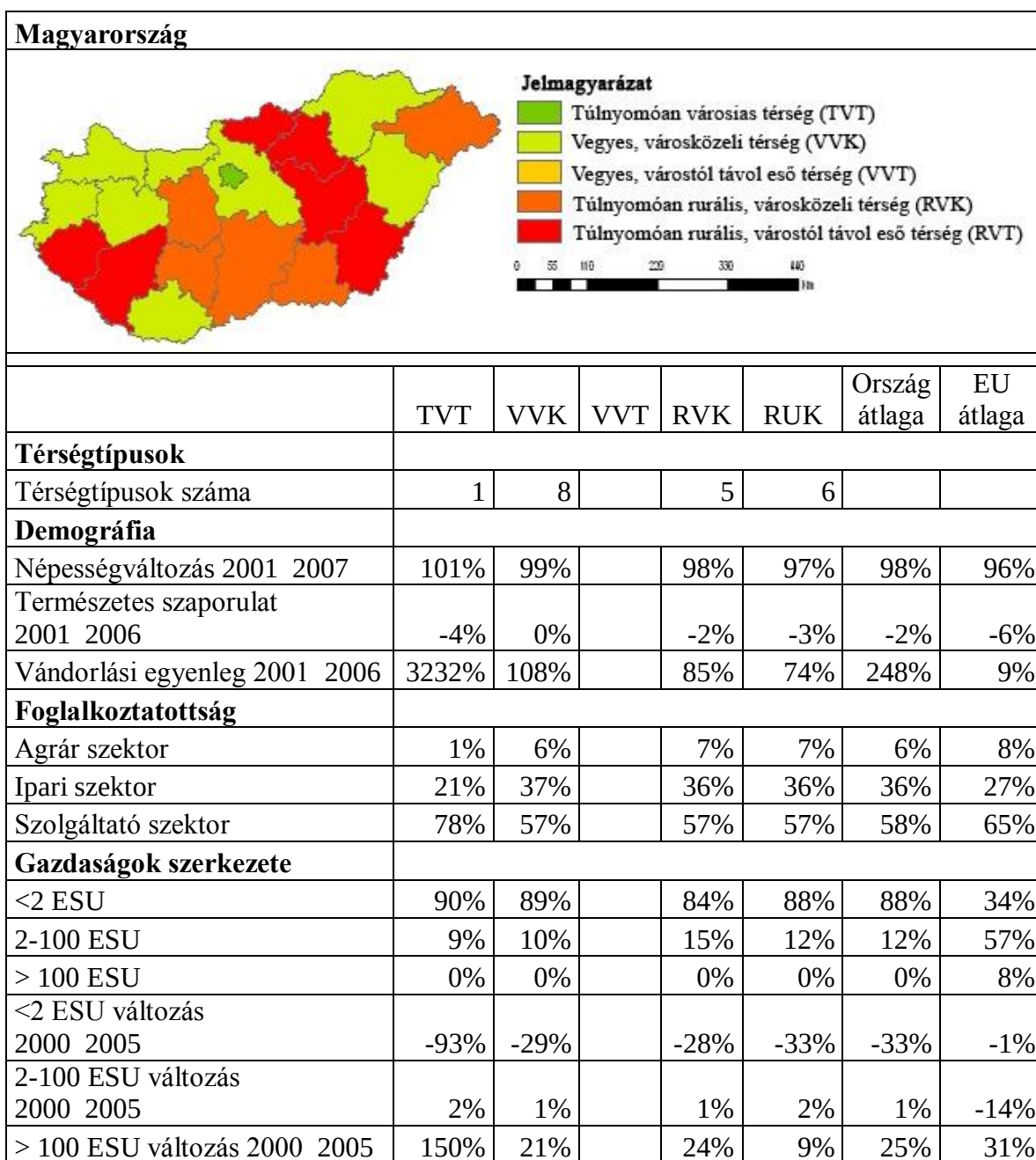
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	12	18	2	33	1		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	98%	98%	97%	99%	97%	98%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	-43%	NA	NA	-28%	200%	-41%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	36%	NA	NA	-4%	50%	8%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	4%	19%	24%	22%	42%	18%	8%
Ipari szektor	30%	37%	38%	37%	15%	27%	27%
Szolgáltató szektor	66%	54%	49%	51%	43%	55%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	76%	72%	80%	63%	65%	68%	34%
2-100 ESU	24%	27%	20%	37%	35%	31%	57%
> 100 ESU	0%	0%	0%	0%	0%	0%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	NA	NA	NA	NA	NA	NA	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	NA	NA	NA	NA	NA	NA	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	NA	NA	NA	NA	NA	NA	31%

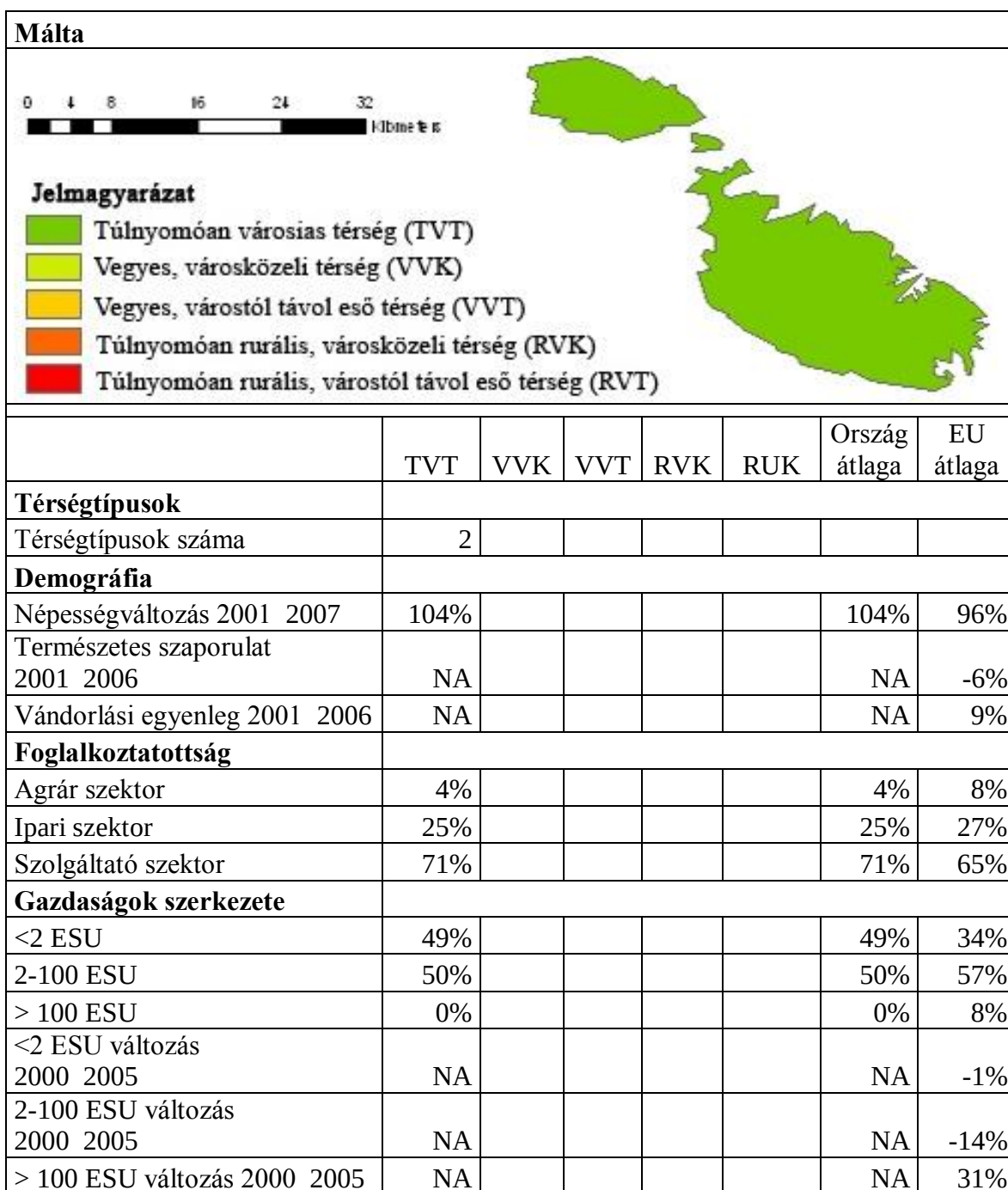
Lettország							
 Jelmagyarázat - Túlnyomóan városias térség (TVT) - Vegyes, városközei térség (VVK) - Vegyes, várostól távol eső térség (VVT) - Túlnyomóan rurális, városközei térség (RVK) - Túlnyomóan rurális, várostól távol eső térség (RVT)							
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	1	1	1	2	1		
Demográfia							
Népességváltozás 2001-2007	96%	96%	96%	96%	96%	96%	96%
Természetes szaporulat 2001-2006	-49%	13%	-14%	-27%	17%	-14%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001-2006	-52%	85%	25%	-15%	47%	13%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	1%	20%	16%	18%	19%	15%	8%
Ipari szektor	26%	22%	28%	26%	27%	26%	27%
Szolgáltató szektor	73%	59%	56%	55%	54%	59%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	85%	85%	80%	83%	86%	84%	34%
2-100 ESU	15%	15%	20%	17%	14%	16%	57%
> 100 ESU	0%	0%	0%	0%	0%	0%	8%
<2 ESU változás 2000-2005	-7%	-8%	-6%	-6%	-8%	-7%	-1%
2-100 ESU változás 2000-2005	NA	-17%	-21%	-21%	-23%	-20%	-14%
> 100 ESU változás 2000-2005	NA	150%	50%	50%	0%	80%	31%

Litvánia

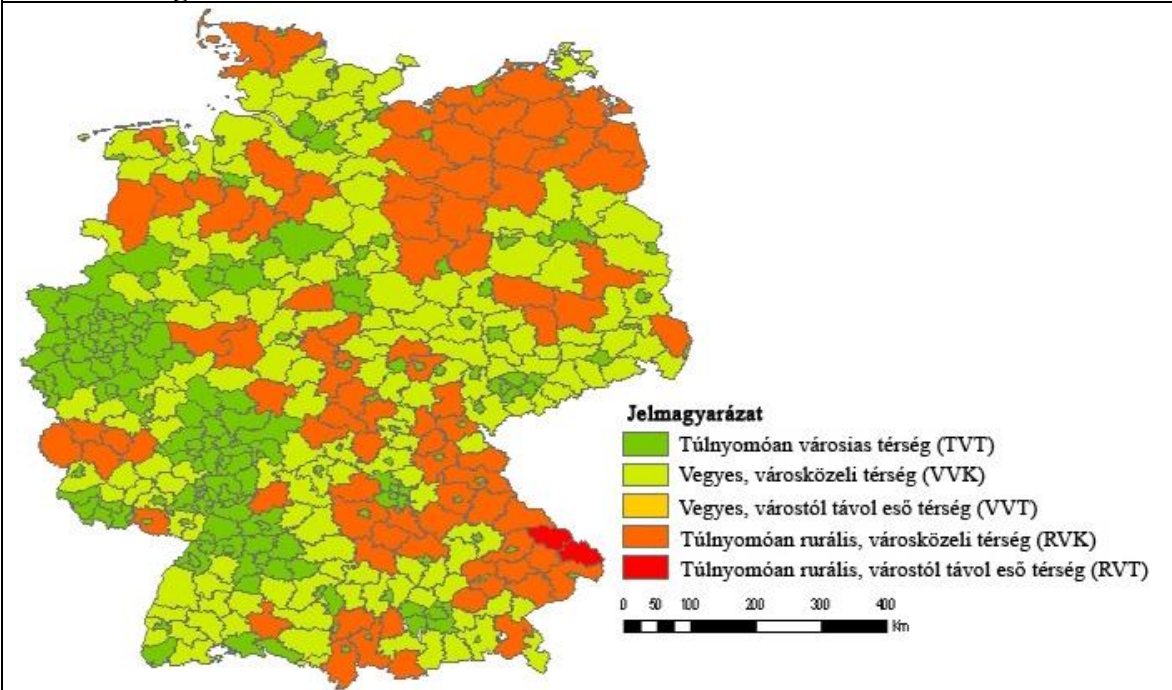
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	1	4	1	2	2		
Demográfia							
Népességváltozás 2001-2007	97%	97%	97%	97%	97%	97%	96%
Természetes szaporulat 2001-2006	20%	66%	100%	108%	70%	74%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001-2006	373%	94%	9805%	572%	-230%	1123%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	4%	15%	17%	23%	30%	19%	8%
Ipari szektor	28%	29%	37%	26%	27%	29%	27%
Szolgáltató szektor	67%	56%	46%	51%	43%	52%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	89%	78%	78%	75%	79%	79%	34%
2-100 ESU	11%	22%	22%	25%	21%	21%	57%
> 100 ESU	0%	0%	0%	0%	0%	0%	8%
<2 ESU változás 2000-2005	NA	NA	NA	NA	NA	NA	-1%
2-100 ESU változás 2000-2005	NA	NA	NA	NA	NA	NA	-14%
> 100 ESU változás 2000-2005	NA	NA	NA	NA	NA	NA	31%

Luxemburg							
 Jelmagyarázat - Túlnyomóan városias térség (TVT) - Vegyes, városközeli térség (VVK) - Vegyes, várostól távol eső térség (VVT) - Túlnyomóan rurális, városközeli térség (RVK) - Túlnyomóan rurális, várostól távol eső térség (RVT) 0 12,5 25 50 75 100 Kilométer							
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma		1					
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007		108%				108%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006		0%				0%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006		86%				86%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor		1%				1%	8%
Ipari szektor		21%				21%	27%
Szolgáltató szektor		77%				77%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU		9%				9%	34%
2-100 ESU		80%				80%	57%
> 100 ESU		11%				11%	8%
<2 ESU változás 2000 2005		-40%				-40%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005		-16%				-16%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005		125%				125%	31%

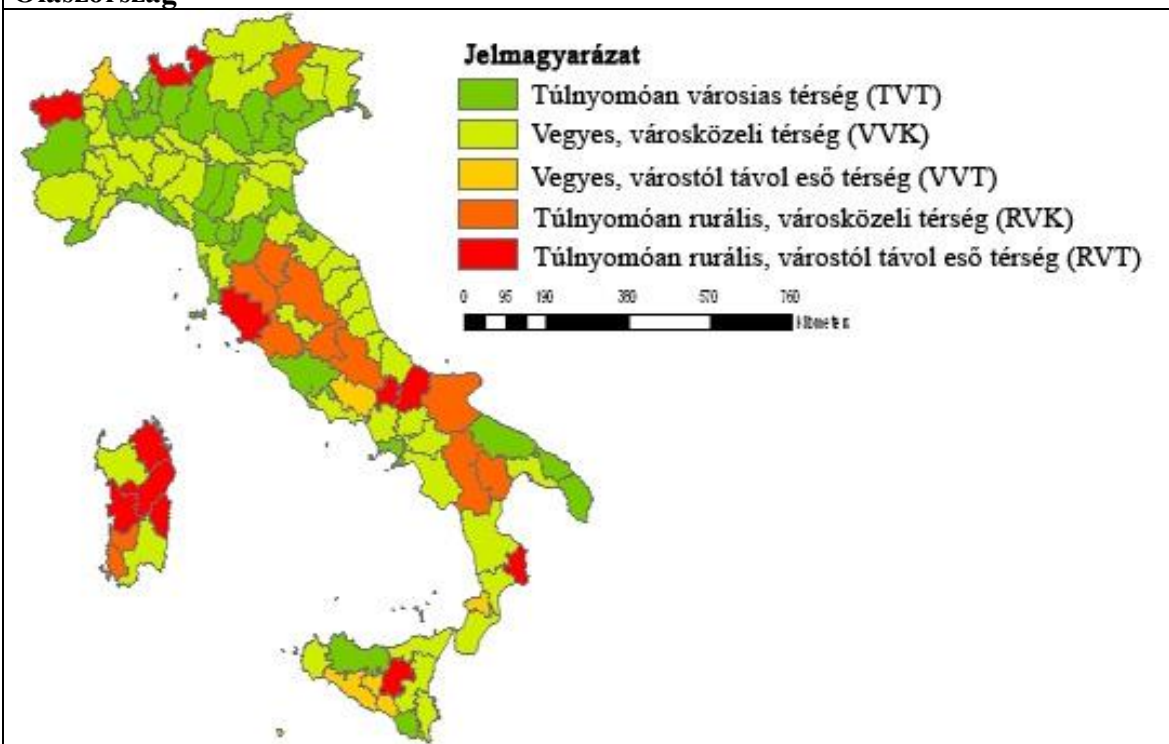

Németország

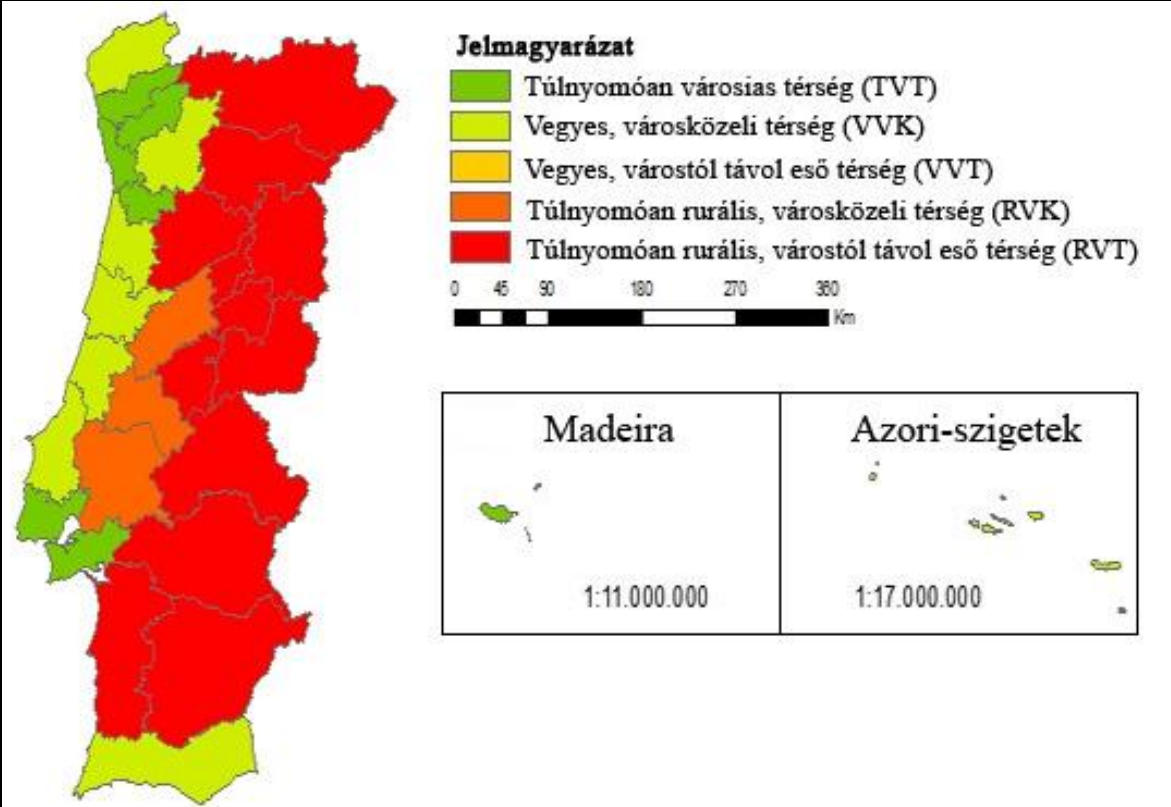
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	189	152		86	2		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	87%	87%		86%	89%	86%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	-59%	-45%		-41%	NA	-47%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	-108%	43%		193%	NA	64%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	1%	4%		6%	7%	3%	8%
Ipari szektor	26%	30%		30%	33%	28%	27%
Szolgáltató szektor	73%	66%		64%	60%	69%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	14%	14%		14%	16%	14%	34%
2-100 ESU	74%	73%		70%	80%	73%	57%
> 100 ESU	12%	13%		16%	4%	13%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	-2%	-6%		2%	-8%	-3%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	-21%	-22%		-18%	-20%	-21%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	28%	33%		39%	47%	32%	31%

Olaszország

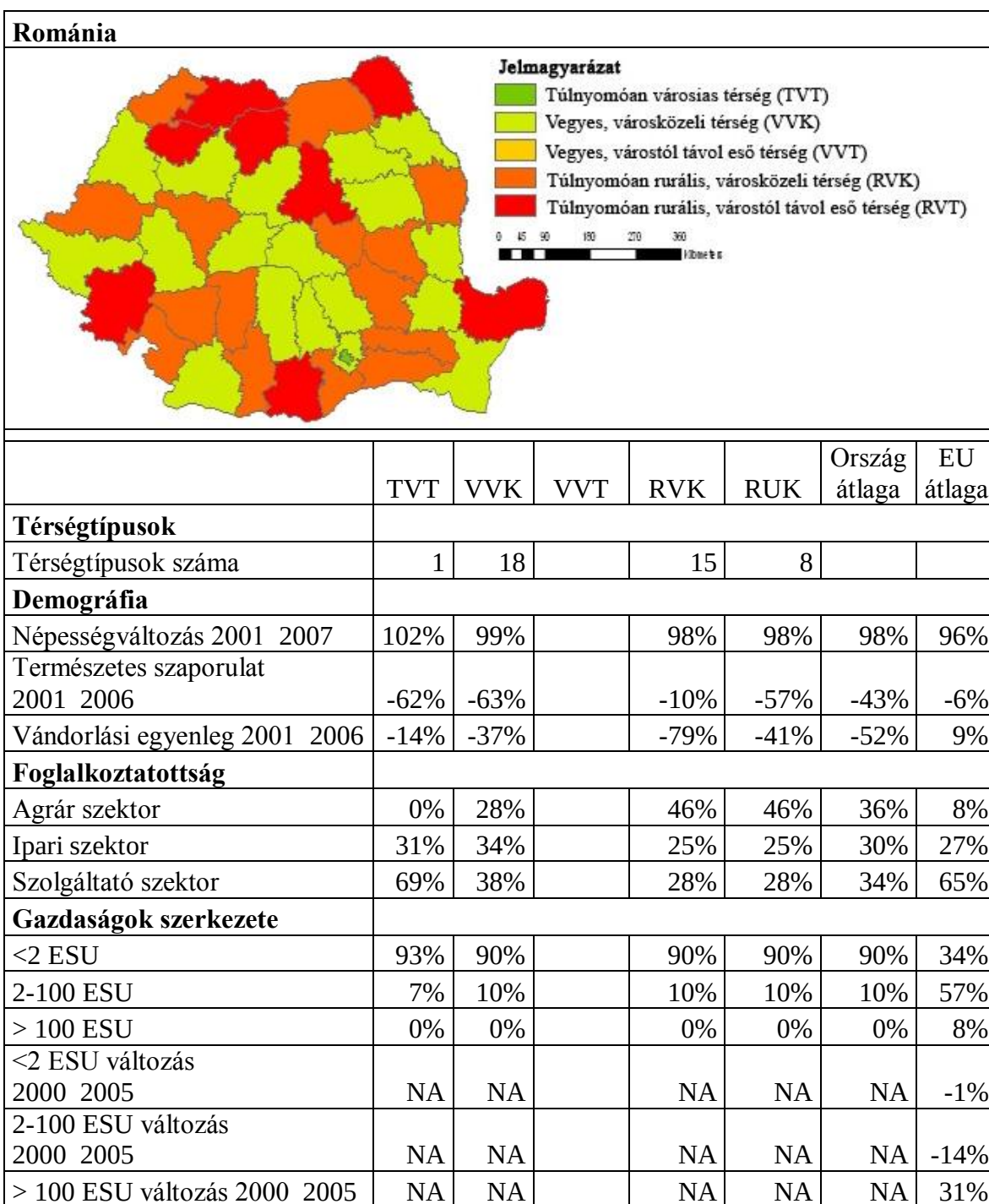

	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	34	45	5	12	11		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	104%	104%	102%	103%	102%	103%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	4%	-19%	-29%	26%	-38%	-9%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	-161%	79%	522%	322%	127%	56%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	3%	7%	9%	8%	8%	6%	8%
Ipari szektor	31%	29%	25%	27%	24%	29%	27%
Szolgáltató szektor	66%	64%	66%	65%	68%	65%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	34%	33%	36%	44%	38%	35%	34%
2-100 ESU	62%	65%	62%	55%	60%	62%	57%
> 100 ESU	4%	3%	1%	1%	2%	3%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	-34%	-39%	-45%	-38%	-38%	-36%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	-13%	-8%	-18%	-14%	-3%	-10%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	15%	24%	32%	38%	24%	23%	31%

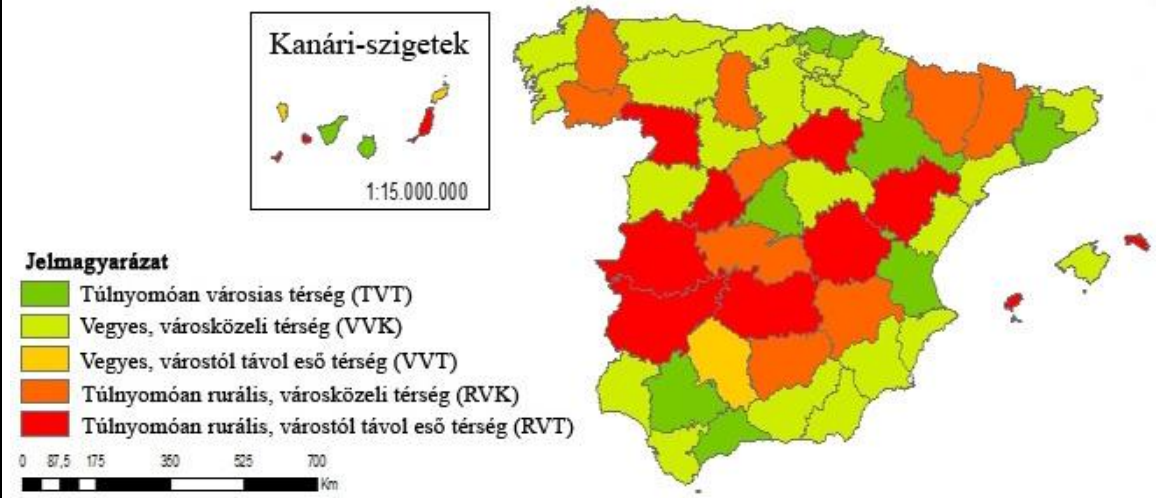
Portugália

	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	6	7		3	12		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	103%	104%		102%	102%	103%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	-24%	-32%		-6%	6%	-12%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	8%	-6%		-31%	-128%	-54%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	6%	16%		19%	32%	20%	8%
Ipari szektor	38%	32%		31%	21%	29%	27%
Szolgáltató szektor	57%	52%		50%	47%	51%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	48%	60%		61%	57%	56%	34%
2-100 ESU	51%	40%		38%	41%	43%	57%
> 100 ESU	1%	1%		1%	1%	1%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	10%	0%		-7%	-22%	-8%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	-29%	-40%		-29%	-33%	-34%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	31%	1%		6%	12%	10%	31%

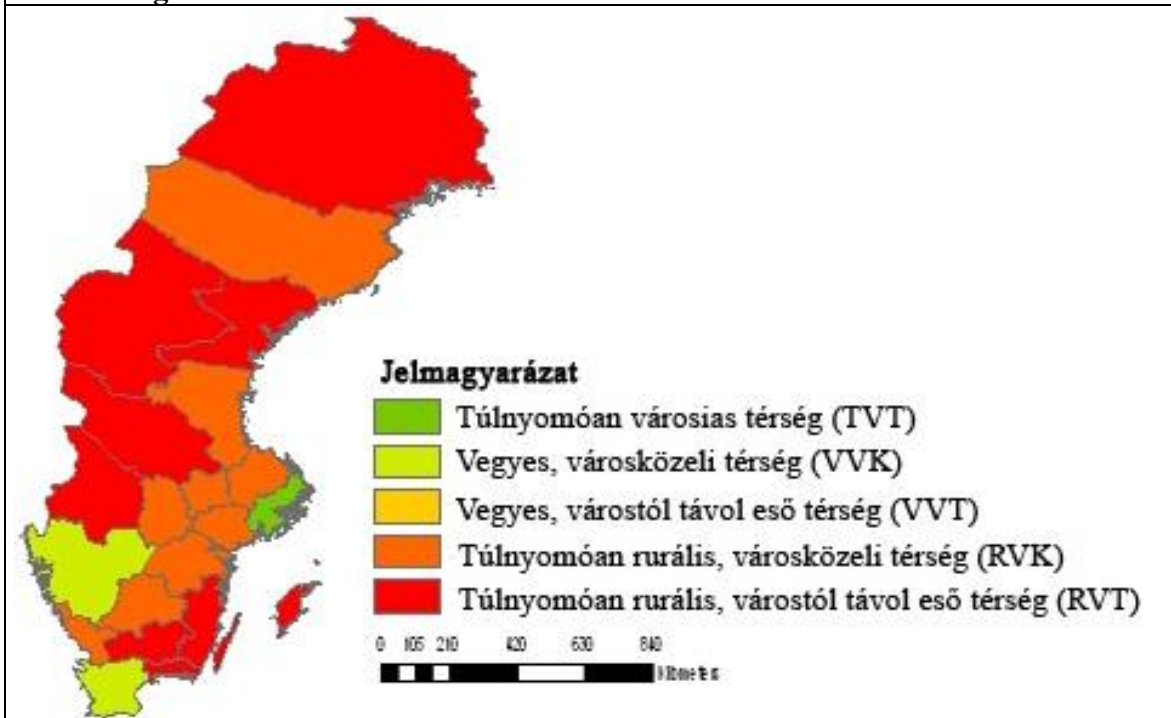

Spanyolország

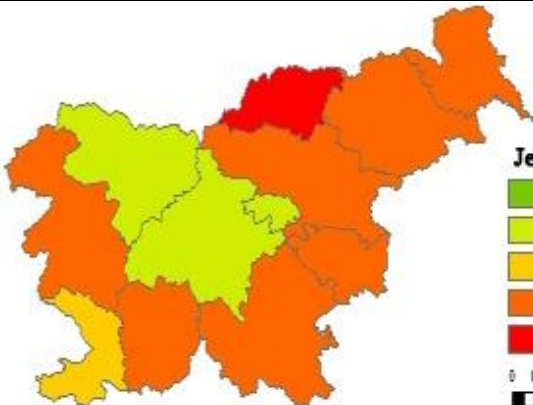
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	11	23	3	9	13		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	109%	108%	113%	106%	109%	108%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	NA	NA	NA	NA	NA	NA	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	NA	NA	NA	NA	NA	NA	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	3%	7%	5%	14%	11%	8%	8%
Ipari szektor	26%	32%	23%	30%	26%	29%	27%
Szolgáltató szektor	71%	61%	72%	57%	63%	63%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	18%	25%	8%	26%	22%	22%	34%
2-100 ESU	63%	73%	87%	71%	74%	71%	57%
> 100 ESU	3%	3%	5%	3%	4%	3%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	-50%	-35%	-66%	-32%	-47%	-42%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	-15%	-8%	-7%	-11%	-4%	-9%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	93%	126%	155%	132%	116%	121%	31%

Svédország

	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	1	2		9	9		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007	105%	104%		101%	100%	101%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006	65%	-885%		-63%	-52%	-130%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006	91%	36%		84%	1346%	621%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	0%	2%		3%	5%	3%	8%
Ipari szektor	15%	24%		26%	24%	25%	27%
Szolgáltató szektor	85%	73%		71%	71%	72%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	17%	20%		23%	36%	28%	34%
2-100 ESU	80%	74%		73%	61%	69%	57%
> 100 ESU	3%	6%		4%	3%	3%	8%
<2 ESU változás 2000 2005	31%	48%		38%	58%	48%	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005	2%	-14%		-14%	-23%	-17%	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005	-36%	-27%		-37%	-45%	-39%	31%

Szlovákia							
		Jelmagyarázat Túlnyomóan városias térség (TVT) Vegyes, városközei térség (VVK) Vegyes, várostól távol eső térség (VVT) Túlnyomóan rurális, városközei térség (RVK) Túlnyomóan rurális, várostól távol eső térség (RVT)					
		0	30	60	120	180	240
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma	1	5		2			
Demográfia							
Népességváltozás 2001-2007	101%	100%		100%		100%	96%
Természetes szaporulat 2001-2006	-100%	-9%		-13%		-21%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001-2006	142%	-214%		-79%		-136%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor	2%	4%		7%		5%	8%
Ipari szektor	22%	39%		33%		35%	27%
Szolgáltató szektor	76%	57%		60%		60%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU	90%	91%		90%		90%	34%
2-100 ESU	8%	8%		9%		8%	57%
> 100 ESU	3%	2%		1%		2%	8%
<2 ESU változás 2000-2005	-3%	-5%		-5%		-4%	-1%
2-100 ESU változás 2000-2005	6%	26%		10%		19%	-14%
> 100 ESU változás 2000-2005	20%	-15%		-14%		-10%	31%

Szlovénia							
 Jelmagyarázat - Túlnyomóan városias térség (TVT) - Vegyes, városközeli térség (VVK) - Vegyes, várostól távol eső térség (VVT) - Túlnyomóan rurális, városközeli térség (RVK) - Túlnyomóan rurális, várostól távol eső térség (RVT) 0 15 30 60 90 120 km							
	TVT	VVK	VVT	RVK	RUK	Ország átlaga	EU átlaga
Térségtípusok							
Térségtípusok száma		3	1	7	1		
Demográfia							
Népességváltozás 2001 2007		101%	102%	100%	100%	101%	96%
Természetes szaporulat 2001 2006		69%	-50%	-39%	NA	-11%	-6%
Vándorlási egyenleg 2001 2006		142%	18%	36%	40%	61%	9%
Foglalkoztatottság							
Agrár szektor		7%	6%	16%	13%	12%	8%
Ipari szektor		38%	25%	39%	48%	39%	27%
Szolgáltató szektor		55%	69%	45%	39%	49%	65%
Gazdaságok szerkezete							
<2 ESU		50%	52%	47%	46%	48%	34%
2-100 ESU		50%	48%	53%	54%	52%	57%
> 100 ESU		0%	0%	0%	0%	0%	8%
<2 ESU változás 2000 2005		NA	NA	NA	NA	NA	-1%
2-100 ESU változás 2000 2005		NA	NA	NA	NA	NA	-14%
> 100 ESU változás 2000 2005		NA	NA	NA	NA	NA	31%

M5. MAGYARORSZÁG VIDÉKI TELEPÜLÉSEINEK BESOROLÁSA

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Abaliget	4.4	Ü2.5	0	0	-2	2
Abasár	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Abaújalpár	6.7	A1.3	1	0	0	0
Abaújkér	6.8	–	0	0	0	0
Abaújlak	6.8	Ü2.9	0	0	-1	-1
Abaújszolnok	6.8	E2.2	0	0	1	0
Abaújvár	6.8	–	0	0	0	0
Abod	6.8	–	0	0	0	0
Ábrahámhegy	4.1	–	0	0	-1	3
Acsa	6.3	I1.3	0	1	-1	0
Acsád	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Acsalag	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Ácsteszer	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Adács	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Ádánd	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Adásztevel	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Adorjánháza	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Adorjás	1.5	E1.1	0	0	3	0
Ág	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Ágasegyháza	1.2	I1.3	0	1	-1	0
Aggtelek	6.6	–	0	0	0	-3
Agyagosszergény	2.1	E1.4	0	0	-3	0
Ajak	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Aka	5.1	E1.6	1	0	-2	0
Akasztó	1.2	A2	1	1	0	0
Alacska	6.5	E1.4	0	0	-3	0
Alap	1.4	E1.9	0	0	-1	0
Alattyán	1.7	E1.2	0	0	2	0
Aldebrő	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Alibánfa	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Almamellék	4.4	–	1	0	0	-1
Almásfűzitő	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Almásháza	3.4	–	0	0	-3	2
Almáskamarás	1.13	E1.9	0	0	-1	0
Almásskeresztúr	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Álmosd	1.12	E1.9	0	0	-1	0
Alsóberecki	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Alsóbogát	4.2	E1.7	0	0	-2	1
Alsódobsza	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Alsógagy	6.8	–	0	0	0	0
Alsómocsolád	4.4	I1.1	0	2	0	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Alsónána	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Alsónémedi	1.1	A1.3	1	0	0	0
Alsónemesapáti	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Alsónyék	1.1	E1.5	0	0	-2	0
Alsóörs	4.1	Ü2.2	0	0	2	3
Alsópáhok	3.4	–	0	0	2	-3
Alsópetény	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Alsórajk	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Alsóregmec	6.7	E1.5	0	0	-2	0
Alsószenterzsébet	3.4	E2.3	0	1	-2	0
Alsószentiván	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Alsószentmárton	1.5	–	0	0	0	0
Alsószőlők	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Alsószuha	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Alsótelekes	6.6	–	0	0	0	0
Alsótold	6.3	–	0	0	0	0
Alsóújlak	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Alsóvadász	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Ambrózfalva	1.13	E1.9	0	0	-1	0
Anarcs	1.10	E1.2	0	0	2	0
Andocs	4.2	E1.9	0	0	-1	0
Andrásfa	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Annayölgy	5.3	E1.4	0	0	-3	0
Apácatorna	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Apagy	1.10	Ü2.9	0	0	-1	-1
Apaj	1.1	E1.2	0	0	2	0
Aparhant	4.4	A1.4	1	0	-1	0
Apátfalva	1.7	A1.2	2	0	0	0
Apátistvánfalva	3.1	E1.5	0	0	-2	0
Apátvarasd	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Apc	6.8	I1.1	0	2	0	0
Áporka	1.1	E1.3	0	0	2	1
Apostag	1.1	I1.2	0	1	0	0
Aranyosapáti	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Aranyosgadány	4.4	E1.1	0	0	3	0
Arka	6.7	A1.3	1	0	0	0
Arló	6.5	E1.7	0	0	-2	1
Ároktő	1.7	Ü2.6	0	0	0	1
Árpádhalm	1.13	A1.2	2	0	0	0
Árpás	2.1	–	1	0	-1	1
Ártánd	1.12	A1.3	1	0	0	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Ásotthalom	1.2	Ü2.8	0	0	0	-1
Ásványráró	2.1	Ü2.7	0	0	-1	1
Aszaló	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Aszófő	4.1	Ü2.4	0	0	2	2
Áta	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Átány	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Atkár	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Attala	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Babarc	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Babarcszőlős	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Babócsa	4.3	–	0	0	0	0
Bábonymegyer	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Babosdöbréte	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Babót	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Bácsbokod	1.3	A2	1	1	0	0
Bácsborsód	1.3	E1.9	0	0	-1	0
Bácsszentgyörgy	1.3	E1.5	0	0	-2	0
Bácsszőlős	1.3	E1.5	0	0	-2	0
Badacsonytördemic	5.1	–	0	0	-1	3
Bagamér	1.12	A1.3	1	0	0	0
Baglad	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Bagod	3.4	–	0	1	2	0
Bágyogszovát	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Baj	5.3	E1.2	0	0	2	0
Bajánsenye	3.4	–	0	0	0	0
Bajna	5.3	E1.7	0	0	-2	1
Bajót	5.3	E1.4	0	0	-3	0
Bak	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Bakháza	4.3	E1.4	0	0	-3	0
Bakóca	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Bakonszeg	1.12	Ü2.6	0	0	0	1
Bakonya	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Bakonybánk	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Bakonybél	5.1	–	0	1	0	-3
Bakonycsérnye	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Bakonygyirót	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Bakonyjákó	5.1	–	0	1	-1	-1
Bakonykoppány	5.1	A1.2	2	0	0	0
Bakonykúti	5.1	–	0	0	-3	2
Bakonynána	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Bakonyoszlop	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Bakonypéterd	5.1	E1.3	0	0	2	1
Bakonypölöske	5.1	–	2	0	-1	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Bakonyság	2.2	E1.7	0	0	-2	1
Bakonysárkány	5.2	E1.5	0	0	-2	0
Bakonyszentiván	2.2	E1.9	0	0	-1	0
Bakonyszentkirály	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Bakonyszentlászló	5.1	–	0	1	0	-1
Bakonyszombathely	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Bakonyszücs	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Bakonytamási	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Baks	1.2	A1.3	1	0	0	0
Baksa	4.4	E2.2	0	0	1	0
Baktakék	6.8	–	0	0	0	0
Baktüttös	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Balajt	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Balástya	1.2	–	3	0	0	-1
Balaton	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Balatonakali	4.1	–	0	0	1	3
Balatonberény	4.3	–	0	0	0	-3
Balatoncsicsó	5.1	–	0	0	1	3
Balatonederics	5.1	Ü2.5	0	0	-2	2
Balatonendréd	4.2	–	0	0	-3	1
Balatonfenyves	4.1	Ü2.1	0	0	0	3
Balatonfőkajár	1.4	E1.7	0	0	-2	1
Balatongyörök	4.1	–	0	0	1	3
Balatonhenye	5.1	Ü2.3	0	0	-2	3
Balatonkeresztúr	4.3	Ü2.3	0	0	-2	3
Balatonmagyaród	4.1	A1.4	1	0	-1	0
Balatonmáriafürdő	4.1	–	0	0	-1	3
Balatonőszöd	4.1	–	0	0	-1	3
Balatonrendes	4.1	–	0	0	-1	3
Balatonszemes	4.1	Ü2.1	0	0	0	3
Balatonszentgyörgy	4.3	–	0	0	0	0
Balatonszepezd	4.1	–	0	0	-1	3
Balatonszőlős	5.1	E1.3	0	0	2	1
Balatonudvari	4.1	Ü2.3	0	0	-2	3
Balatonújlak	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Balatonvilágos	4.1	Ü2.1	0	0	0	3
Balinka	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Ballószög	1.2	E1.2	0	0	2	0
Balogunyom	3.2	E1.2	0	0	2	0
Balotaszállás	1.2	A1.3	1	0	0	0
Balsa	1.11	–	0	0	0	0
Bálványos	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Bana	2.3	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Bánd	5.1	E1.2	0	0	2	0
Bánfa	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Bánhorváti	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Bánk	6.8	Ü2.3	0	0	-2	3
Bánokszentgyörgy	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Bánréve	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Bár	1.1	-	1	0	-1	2
Barabás	1.6	-	0	0	0	0
Baracs	1.4	E1.3	0	0	2	1
Baracska	1.4	-	0	0	0	0
Báránd	1.12	A1.3	1	0	0	0
Baranyahidvég	1.5	E1.6	1	0	-2	0
Baranyaajenő	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Baranyaszentgyörgy	4.4	E2.3	0	1	-2	0
Barbacs	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Bárdudvarnok	4.3	E1.8	0	0	-2	-1
Barlahida	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Bárna	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Barnag	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Bársonyos	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Basal	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Baskó	6.7	-	0	1	0	1
Báta	1.1	A1.2	2	0	0	0
Bátaapáti	4.4	E1.8	0	0	-2	-1
Baté	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Bátmonostor	1.1	E1.5	0	0	-2	0
Bátor	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Bátorliget	1.10	-	0	1	0	-1
Bátya	1.1	A1.3	1	0	0	0
Batyk	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Bázakerettye	3.4	-	0	1	0	-1
Bazsi	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Béb	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Becsehely	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Becske	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Becskeháza	6.6	E1.9	0	0	-1	0
Becsvölgye	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Bedegkér	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Bedő	1.12	A1.3	1	0	0	0
Bejcggyertyános	3.3	I1.3	0	1	-1	0
Békás	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Bekecs	1.7	E1.2	0	0	2	0
Békéssámson	1.13	E1.9	0	0	-1	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Békésszentandrás	1.13	-	0	1	-1	2
Bekölce	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Bélavár	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Belecska	4.4	I1.2	0	1	0	0
Beled	2.1	-	0	3	0	-1
Beleg	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Belezná	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Bélmegyer	1.12	-	1	3	0	0
Beloianisz	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Belsősárd	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Belvárdgyula	4.4	A1.4	1	0	-1	0
Benk	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Bénye	6.3	E1.1	0	0	3	0
Bér	6.3	E1.8	0	0	-2	-1
Bérbaltavár	3.3	E1.9	0	0	-1	0
Bercel	6.3	-	0	3	0	-1
Bregdaróc	1.6	Ü2.8	0	0	0	-1
Beregsurány	1.6	-	0	0	0	0
Berekböszörmény	1.12	A1.3	1	0	0	0
Berekfürdő	1.7	-	0	1	0	3
Beremend	1.5	-	1	2	0	-1
Berente	6.5	-	0	1	-1	-2
Beret	6.8	E2.2	0	0	1	0
Berkenye	6.8	E1.2	0	0	2	0
Berkesd	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Berkesz	1.10	-	0	0	0	0
Bernecebaráti	6.2	Ü2.6	0	0	0	1
Berzék	1.9	E1.2	0	0	2	0
Berzence	4.3	-	0	0	0	0
Besence	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Besenyőd	1.10	E1.2	0	0	2	0
Besenyőtelek	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Besenyszög	1.7	A1.3	1	0	0	0
Besnyő	1.4	E1.6	1	0	-2	0
Beszterec	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Bezedek	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Bezenye	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Bezeréd	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Bezi	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Bicsérd	4.4	-	0	1	1	0
Bihardancsháza	1.12	E1.9	0	0	-1	0
Biharnagybajom	1.12	-	2	1	0	0
Bihartorda	1.12	A1.3	1	0	0	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Biharugra	1.12	I1.2	0	1	0	0
Bikács	1.4	–	0	0	-2	-2
Bikal	4.4	–	0	0	-2	-3
Biri	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Birján	4.4	E1.1	0	0	3	0
Bisse	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Boba	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Bocfölde	3.4	E1.1	0	0	3	0
Boconád	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Bócsa	1.2	–	3	1	0	0
Bocska	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Boda	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Bodmér	5.2	E1.5	0	0	-2	0
Bodolyabér	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Bodonhely	2.1	E1.7	0	0	-2	1
Bodony	6.4	E1.7	0	0	-2	1
Bodorfa	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Bodrog	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Bodroghalom	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Bodrogkeresztúr	6.7	–	0	1	0	-1
Bodrogkislalud	6.7	E1.5	0	0	-2	0
Bodrogolaszi	1.6	–	0	1	1	0
Bódvalenke	6.6	E1.5	0	0	-2	0
Bódvarákó	6.6	E1.5	0	0	-2	0
Bódvaszilas	6.6	–	0	0	0	0
Bogács	6.5	–	0	0	0	-3
Bogád	4.4	–	0	0	3	1
Bogádmindszent	1.5	E1.9	0	0	-1	0
Bogdása	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Bogyiszló	1.1	E1.9	0	0	-1	0
Bogyoszló	2.1	–	1	0	-1	1
Bojt	1.12	–	0	0	0	0
Bókaháza	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Bokod	5.2	E2.3	0	1	-2	0
Bokor	6.3	A1.4	1	0	-1	0
Boldog	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Boldogasszonyfa	4.4	–	0	0	-3	-1
Boldogkőújfalu	6.7	E1.5	0	0	-2	0
Boldogkőváralja	6.7	–	0	0	0	0
Boldva	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Bolhás	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Bolhó	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Boncodfölde	3.4	E1.1	0	0	3	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Bonyhádvarasd	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Bonnya	4.2	–	1	0	0	-1
Bordány	1.2	A1.2	2	0	0	0
Borgáta	3.3	Ü2.3	0	0	-2	3
Borjád	4.4	A1.4	1	0	-1	0
Borota	1.3	A1.1	3	0	0	0
Borsfa	3.4	I1.3	0	1	-1	0
Borsodbóta	6.5	E1.9	0	0	-1	0
Borsodgeszt	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Borsodivánka	1.9	–	0	0	0	0
Borsodszentgyörgy	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Borsodszirák	6.8	–	0	0	0	0
Borsosberény	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Borszörcsök	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Borzavár	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Bosta	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Botpalád	1.6	–	0	0	0	0
Botykapeterd	4.4	–	0	0	-3	2
Bozzai	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Bozsok	3.1	Ü2.5	0	0	-2	2
Bózsva	6.7	E1.8	0	0	-2	-1
Bó	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Bócs	1.9	I1.2	0	1	0	0
Böde	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Bődeháza	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Bögöt	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Bögöte	3.3	Ü2.9	0	0	-1	-1
Böhönye	4.3	I1.2	0	1	0	0
Bököny	1.10	E1.9	0	0	-1	0
Bölcske	1.4	E1.9	0	0	-1	0
Bóny	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Börcs	2.1	E1.2	0	0	2	0
Börzönce	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Bósárkány	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Bószénfa	4.4	I1.3	0	1	-1	0
Bucsa	1.12	–	0	0	0	0
Bucusu	3.1	E1.4	0	0	-3	0
Bucuszentlászló	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Bucsuta	3.4	A1.3	1	0	0	0
Bugac	1.2	–	3	0	0	-1
Bugacpusztaháza	1.2	–	3	0	0	1
Bugyi	1.1	A2	1	1	0	0
Buj	1.10	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Buják	6.3	E1.9	0	0	-1	0
Buzsák	4.3	Ü2.7	0	0	-1	1
Bükkábrány	6.5	I2	0	3	0	0
Bükkaranyos	6.5	E1.2	0	0	2	0
Bükkmogyorósd	6.5	E1.4	0	0	-3	0
Bükkösd	4.4	E1.7	0	0	-2	1
Bükkszék	6.8	–	0	0	-1	2
Bükkszenterzsébet	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Bükkszentkereszt	6.5	–	0	0	-1	-3
Bükkszentmárton	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Bükkzsérc	6.5	I1.3	0	1	-1	0
Bürös	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Büssü	4.2	–	2	0	-1	0
Büttös	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Cák	3.1	–	0	0	3	1
Cakóháza	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Cece	1.4	–	0	0	0	0
Cégénydányád	1.6	–	0	0	0	0
Ceglédbercel	1.2	E1.5	0	0	-2	0
Cered	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Chernelházadamony	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Cibakháza	1.7	I1.2	0	1	0	0
Cikó	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Cirák	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Cún	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Csabacsüd	1.13	E1.9	0	0	-1	0
Csabaszabadi	1.13	E1.9	0	0	-1	0
Csabdi	5.3	E1.3	0	0	2	1
Csabrendek	5.1	I1.3	0	1	-1	0
Csáfordjánosfa	3.2	E1.9	0	0	-1	0
Csaholc	1.6	–	0	0	0	0
Csajág	1.4	E1.7	0	0	-2	1
Csákány	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Csákánydoroszló	3.2	Ü2.9	0	0	-1	-1
Csákberény	5.2	E1.5	0	0	-2	0
Csanádalberti	1.13	E1.5	0	0	-2	0
Csanádapáca	1.13	A1.3	1	0	0	0
Csanádpalota	1.13	A1.3	1	0	0	0
Csánig	2.1	E1.4	0	0	-3	0
Csány	1.9	A1.2	2	0	0	0
Csányoszló	1.5	E1.9	0	0	-1	0
Csanytelek	1.2	A1.1	3	0	0	0
Csapi	3.4	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Csapod	3.2	–	0	0	-3	-1
Csárdaszállás	1.13	A1.3	1	0	0	0
Csarnóta	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Csaroda	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Császár	5.2	E1.7	0	0	-2	1
Császártöltés	1.2	I1.1	0	2	0	0
Császló	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Csátalja	1.3	E1.9	0	0	-1	0
Csatár	3.4	E1.1	0	0	3	0
Csataszög	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Csatka	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Csávoly	1.3	I1.2	0	1	0	0
Csebény	4.4	E1.6	1	0	-2	0
Csécse	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Csegöld	1.6	I1.2	0	1	0	0
Csehbánya	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Csehi	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Csehimindszent	3.3	–	0	0	0	0
Csém	2.3	E1.4	0	0	-3	0
Csemő	1.2	–	1	0	1	0
Csempeszkopács	3.2	E1.1	0	0	3	0
Csengele	1.2	A1.1	3	0	0	0
Csengersima	1.6	A1.3	1	0	0	0
Csengerújfalu	1.6	A1.3	1	0	0	0
Csengőd	1.2	A1.3	1	0	0	0
Csénye	3.2	E1.1	0	0	3	0
Csenyéte	6.8	–	0	0	0	0
Csép	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Csépa	1.7	–	0	0	0	0
Csér	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Cserdi	4.4	–	0	0	3	1
Cserénfa	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Cserépfalu	6.5	–	0	1	-1	1
Cserépváralja	6.5	E1.8	0	0	-2	-1
Cserháthaláp	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Cserhátsurány	6.3	E1.9	0	0	-1	0
Cserhátszentiván	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Cserkeszlő	1.7	–	1	0	0	-3
Cserkút	4.4	E1.2	0	0	2	0
Csernely	6.5	I1.2	0	1	0	0
Cserszegtomaj	4.1	–	0	0	2	-3
Csertalakos	3.4	E2.3	0	1	-2	0
Csertő	4.4	E1.8	0	0	-2	-1

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Csesznek	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Csesztreg	3.4	–	0	3	0	-1
Csesztve	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Csetény	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Csévharaszt	1.1	–	0	1	1	0
Csibrák	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Csikéria	1.3	–	0	0	0	0
Csikóstóttós	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Csikvánd	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Csincse	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Csipkerek	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Csitár	6.3	E1.9	0	0	-1	0
Csobád	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Csobaj	1.7	–	0	0	0	0
Csobánka	5.3	E1.3	0	0	2	1
Csókakő	5.2	Ü2.4	0	0	2	2
Csokonyavisonta	4.3	Ü2.1	0	0	0	3
Csokvaomány	6.5	I1.2	0	1	0	0
Csólóspálos	1.2	A1.1	3	0	0	0
Csoma	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Csomád	6.3	E1.3	0	0	2	1
Csombárd	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Csonkahegyhát	3.4	E1.2	0	0	2	0
Csonkamindszent	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Csopak	4.1	Ü2.3	0	0	-2	3
Csór	5.1	–	0	0	3	1
Csót	2.2	I1.3	0	1	-1	0
Csőde	3.4	–	2	0	-1	-1
Csőgle	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Csőkmő	1.12	E1.9	0	0	-1	0
Csőköly	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Csőmend	4.3	E1.4	0	0	-3	0
Csőmödér	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Csőmör	1.1	E1.3	0	0	2	1
Csőnge	3.2	A1.4	1	0	-1	0
Csőnyeföld	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Csőrötnek	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Csősz	1.4	E1.4	0	0	-3	0
Csővár	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Csurgónagymarton	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Dabronc	2.2	A1.4	1	0	-1	0
Dabrony	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Dad	5.2	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Dág	5.3	E1.5	0	0	-2	0
Dáka	2.2	E1.9	0	0	-1	0
Dalmand	4.2	A1.1	3	0	0	0
Damak	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Dámóc	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Dánszentmiklós	1.2	E2.2	0	0	1	0
Dány	1.9	E1.7	0	0	-2	1
Daraboshegy	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Darány	4.3	–	0	0	0	0
Darnó	1.6	E1.2	0	0	2	0
Darnózseli	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Darvas	1.12	A1.3	1	0	0	0
Dávod	1.1	–	2	0	0	1
Debercsény	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Debréte	6.6	E1.5	0	0	-2	0
Dédestapolcsány	6.5	E1.8	0	0	-2	-1
Dég	1.4	–	0	0	0	0
Dejtár	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Délegyháza	1.1	Ü2.4	0	0	2	2
Demjén	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Dencsháza	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Dénesfa	2.1	E1.9	0	0	-1	0
Derekegyház	1.13	A1.3	1	0	0	0
Deszk	1.7	E1.2	0	0	2	0
Detek	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Detk	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Dinnyeberki	4.4	A1.4	1	0	-1	0
Diósberény	4.4	I1.3	0	1	-1	0
Diósjenő	6.8	Ü2.7	0	0	-1	1
Dióskál	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Diósviszló	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Doba	2.2	–	0	0	0	0
Doboz	1.12	Ü2.7	0	0	-1	1
Dobri	3.4	E2.3	0	1	-2	0
Dobronhegy	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Dóc	1.8	A1.3	1	0	0	0
Domaháza	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Dombegyház	1.13	A1.1	3	0	0	0
Dombiratos	1.13	A1.3	1	0	0	0
Domoszló	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Dormánd	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Dorogháza	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Dozmat	3.1	E1.1	0	0	3	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Döbörhegy	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Döbröce	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Döbrököz	4.2	E1.9	0	0	-1	0
Döbrönte	5.1	–	0	0	-3	-3
Döge	1.6	E1.2	0	0	2	0
Dömös	6.1	Ü2.5	0	0	-2	2
Dömsöd	1.1	–	0	0	0	2
Dör	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Dörgicse	5.1	Ü2.3	0	0	-2	3
Döröske	3.3	–	0	0	-3	3
Dótk	3.4	–	0	0	-3	2
Dövénny	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Drágszél	1.1	E1.5	0	0	-2	0
Drávacsehi	1.5	E1.1	0	0	3	0
Drávacsepely	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Drávafok	1.5	E1.9	0	0	-1	0
Dravagárdony	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Drávaiványi	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Drávakeresztúr	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Drávapalkonya	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Drávapiski	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Drávaszabolcs	1.5	–	0	0	0	0
Drávaszerdahely	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Drávasztára	1.5	A1.4	1	0	-1	0
Drávataási	4.3	–	0	0	0	0
Drégelypalánk	6.8	I1.3	0	1	-1	0
Dubicsány	6.8	E1.2	0	0	2	0
Dudar	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Duka	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Dunaalmás	2.3	Ü2.5	0	0	-2	2
Dunabogdány	6.1	–	0	1	1	1
Dunaegyháza	1.1	A1.3	1	0	0	0
Dunafalva	1.1	–	3	0	0	1
Dunakiliti	2.1	–	0	3	0	-3
Dunapataj	1.1	–	0	2	0	2
Dunaremete	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Dunaszeg	2.1	E1.2	0	0	2	0
Dunaszekcső	1.1		1	0	-1	1
Dunaszentbenedek	1.1	E1.9	0	0	-1	0
Dunaszentgyörgy	1.1	E1.5	0	0	-2	0
Dunaszentmiklós	5.3	–	0	0	-3	-2
Dunaszentpál	2.1	E1.1	0	0	3	0
Dunasziget	2.1	Ü2.5	0	0	-2	2

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Dunatetőtlen	1.1	A1.1	3	0	0	0
Dúzs	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Ebergőc	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Ebes	1.1	Ü2.9	0	0	-1	-1
Écs	5.1	E1.2	0	0	2	0
Ecséd	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Ecseg	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Ecsegfalva	1.12	I1.2	0	1	0	0
Ecseny	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Edde	4.2	E1.4	0	0	-3	0
Edve	2.1	E1.4	0	0	-3	0
Egerág	4.4	E1.3	0	0	2	1
Egeralja	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Egeraracs	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Egerbakta	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Egerbocs	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Egercsehi	6.8	E2.3	0	1	-2	0
Egerfarmos	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Egerlövő	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Egerszalók	6.5	–	0	0	2	-3
Egerszólát	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Égerszög	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Egervár	3.3	E1.8	0	0	-2	-1
Egervölgy	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Egyed	2.1	A1.4	1	0	-1	0
Egyek	1.7	I1.1	0	2	0	0
Egyházasdengeleg	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Egyházasfalva	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Egyházasgerge	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Egyházasharaszti	1.5	A1.3	1	0	0	0
Egyházashetye	3.3	A1.4	1	0	-1	0
Egyházashollós	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Egyházaskesző	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Egyházaskozár	4.4	–	0	0	-1	-2
Egyházasrádóc	3.1	E1.8	0	0	-2	-1
Ellend	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Előszállás	1.4	E1.9	0	0	-1	0
Encsencs	1.10	–	0	0	0	0
Endrefalva	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Endrőc	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Enese	2.1	E1.2	0	0	2	0
Eperjes	1.13	A1.1	3	0	0	0
Eperjeske	1.6	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Eplény	5.1	E1.1	0	0	3	0
Epöl	5.3	E1.5	0	0	-2	0
Erdőbénye	6.7	–	0	1	0	-2
Erdőhorváti	6.7	Ü2.6	0	0	0	1
Erdőkertes	6.3	Ü2.4	0	0	2	2
Erdőkövesd	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Erdőkürt	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Erdősmárok	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Erdősmecske	4.4	E1.8	0	0	-2	-1
Erdőtarcsa	6.3	E1.8	0	0	-2	-1
Erdőtelek	1.9	–	0	1	-1	-1
Erk	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Érpatak	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Érsekcsanád	1.1	Ü2.7	0	0	-1	1
Érsekhalma	1.3	–	1	3	0	0
Értény	4.2	A1.4	1	0	-1	0
Erzsébet	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Esztár	1.12	A2	1	1	0	0
Eszteregnye	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Esztergályhorváti	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Ete	2.3	E1.6	1	0	-2	0
Etes	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Fábiánháza	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Fábiánsebestyén	1.13	A1.2	2	0	0	0
Fácánkert	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Fadd	1.1	–	0	0	-2	-3
Fáj	6.8	–	0	0	0	0
Fajsz	1.1	A1.1	3	0	0	0
Fancsal	6.8	A1.2	2	0	0	0
Farád	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Farkasgyepű	5.1	Ü2.6	0	0	0	1
Farkaslyuk	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Farmos	1.9	E1.2	0	0	2	0
Fazekasboda	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Fedémes	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Fehértó	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Fehérvárcsurgó	5.2	Ü2.5	0	0	-2	2
Feked	4.4	E1.7	0	0	-2	1
Feketeerdő	2.1	E1.2	0	0	2	0
Felcsút	5.3	E1.2	0	0	2	0
Feldebrő	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Felgyő	1.2	A1.2	2	0	0	0
Felpéc	5.1	E1.3	0	0	2	1

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Felsőberecki	1.6	E1.4	0	0	-3	0
Felsőcsatár	3.1	–	0	0	-3	3
Felsődobsza	6.8	E1.7	0	0	-2	1
Felsőegerszeg	4.4	–	0	0	-3	2
Felsőgagy	6.8	–	0	0	0	0
Felsőjánosfa	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Felsőkelecsény	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Felsőlajos	1.2	–	0	1	1	0
Felsőmarác	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Felsőmocsolád	4.2	E1.9	0	0	-1	0
Felsőnána	4.4	–	2	0	-1	0
Felsőnyárád	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Felsőnyék	4.2	E1.9	0	0	-1	0
Felsőörs	5.1	Ü2.2	0	0	2	3
Felsőpáhok	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Felsőpakony	1.1	E1.2	0	0	2	0
Felsőpetény	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Felsőrajk	3.4	I1.3	0	1	-1	0
Felsőregmec	6.7	E1.2	0	0	2	0
Felsőszenterzsébet	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Felsőszentiván	1.3	A1.3	1	0	0	0
Felsőszentmárton	1.5	A1.3	1	0	0	0
Felsőszölnök	3.1	E1.5	0	0	-2	0
Felsőtárkány	6.5	–	0	0	-2	-3
Felsőtelekes	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Felsőtold	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Felsővadász	6.8	–	0	0	0	0
Fényeslitke	1.10	–	0	0	0	0
Fenyőfő	5.1	A1.2	2	0	0	0
Ferencszállás	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Fertőboz	2.1	E1.8	0	0	-2	-1
Fertőendréd	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Fertőhomok	2.1	Ü2.2	0	0	2	3
Fertőrákos	3.1	E1.8	0	0	-2	-1
Fertőszéplak	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Fiad	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Filkeháza	6.7	E1.4	0	0	-3	0
Fityeház	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Foktő	1.1	E1.7	0	0	-2	1
Folyás	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Fonó	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Fony	6.7	Ü2.6	0	0	0	1
Forráskút	1.2	A1.1	3	0	0	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Földeák	1.13	E1.5	0	0	-2	0
Földes	1.11	–	1	1	0	-1
Főnyed	4.1	E2.3	0	1	-2	0
Fulókércs	6.8	–	0	0	0	0
Furta	1.12	E1.9	0	0	-1	0
Füle	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Fülesd	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Fülöp	1.10	I1.2	0	1	0	0
Fülöpháza	1.2	A1.4	1	0	-1	0
Fülöpjakab	1.2	E1.6	1	0	-2	0
Fülöpszállás	1.1	–	0	0	0	0
Fülpösdaróc	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Fürged	4.2	A1.4	1	0	-1	0
Füzér	6.7	E1.9	0	0	-1	0
Füzérkajata	6.7	E1.4	0	0	-3	0
Füzérkomlós	6.7	E1.9	0	0	-1	0
Füzéradvány	6.7	Ü2.9	0	0	-1	-1
Füzvölgy	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Gáborján	1.12	–	0	0	0	0
Gáborjánháza	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Gacsály	1.6	–	0	0	0	0
Gadács	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Gadány	4.3	I1.2	0	1	0	0
Gadna	6.8	–	0	0	0	0
Gádoros	1.13	E1.9	0	0	-1	0
Gagyapáti	6.8	E1.1	0	0	3	0
Gagybátor	6.8	–	0	0	0	0
Gagyvendégi	6.8	–	0	0	0	0
Galambok	3.4	–	0	0	0	-3
Galgaguta	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Galgagyörk	6.3	E1.2	0	0	2	0
Galgahévíz	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Galgamácsa	6.3	E1.2	0	0	2	0
Gálosfa	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Galvács	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Gamás	4.2	–	0	0	0	0
Ganna	5.1	E1.7	0	0	-2	1
Gánt	5.2	–	0	1	-1	3
Gara	1.3	–	0	0	0	0
Garáb	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Garabonc	3.4	E1.7	0	0	-2	1
Garadna	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Garbolc	1.6	Ü2.8	0	0	0	-1

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Garé	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Gasztony	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Gátér	1.2	E1.5	0	0	-2	0
Gávavencsellő	1.10	I1.1	0	2	0	0
Géberjén	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Gecse	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Géderlak	1.1	E1.9	0	0	-1	0
Gégény	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Gelej	1.9	–	3	1	0	0
Gelénés	1.6	–	0	0	0	0
Gellénháza	3.4	E2.3	0	1	-2	0
Gelse	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Gelsesziget	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Gemzse	1.10	E2.2	0	0	1	0
Gencsapáti	3.2	E1.2	0	0	2	0
Gérce	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Gerde	4.4	–	0	1	2	0
Gerendás	1.13	A1.1	3	0	0	0
Gerényes	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Geresdlak	4.4	A2	1	1	0	0
Gerjen	1.1	A1.3	1	0	0	0
Gersekarát	3.3	E1.9	0	0	-1	0
Geszt	1.12	A1.3	1	0	0	0
Gesztely	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Gesztéréd	1.10	A1.3	1	0	0	0
Gétye	3.4	E1.6	1	0	-2	0
Gic	5.1	I1.3	0	1	-1	0
Gige	4.3	–	0	1	1	0
Gilvánfa	1.5	E1.2	0	0	2	0
Girincs	1.9	–	0	0	0	0
Gógánfa	2.2	I1.2	0	1	0	0
Golop	6.7	E1.5	0	0	-2	0
Gomba	6.3	E1.3	0	0	2	1
Gomboszeg	3.4	E1.1	0	0	3	0
Gór	3.2	E1.1	0	0	3	0
Gordisa	1.5	A1.2	2	0	0	0
Gosztola	3.4	–	1	0	1	1
Gödre	4.4	A1.3	1	0	0	0
Gölle	4.2	A1.2	2	0	0	0
Gömörszőlös	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Göncruszka	6.8	A1.3	1	0	0	0
Gönyű	2.3	E2.1	0	0	2	-1
Görbeháza	1.7	E1.9	0	0	-1	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Görcsöny	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Görcsönydoboka	4.4	-	2	0	-1	0
Görgeteg	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Gősfá	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Grábóc	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Gulács	1.6	-	0	0	0	0
Gutorfölde	3.4	E1.8	0	0	-2	-1
Gyalóka	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Gyanógeregye	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Gyarmat	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Gyékényes	4.3	-	0	0	0	2
Gyepükaján	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Gyermely	5.3	-	0	1	0	2
Gyód	4.4	E1.1	0	0	3	0
Gyóró	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Gyömöre	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Gyöngyfa	1.5	E2.2	0	0	1	0
Gyöngyösfalu	3.2	E1.1	0	0	3	0
Gyöngyöshalász	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Gyöngyösmellék	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Gyöngyösoroszi	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Gyöngyöspata	6.4	E1.8	0	0	-2	-1
Gyönk	4.4	I1.2	0	1	0	0
Győrasszonyfa	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Györe	4.4	I1.3	0	1	-1	0
Györgytarló	1.6	-	0	0	0	0
Györköny	1.4	-	1	0	0	1
Győrladamér	2.1	E1.2	0	0	2	0
Győröcske	1.6	E1.4	0	0	-3	0
Győrság	2.3	E1.4	0	0	-3	0
Győrsövényház	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Győrszemere	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Győrtelek	1.6	E2.2	0	0	1	0
Győrújbarát	5.1	E1.3	0	0	2	1
Győrújfalú	2.1	E1.2	0	0	2	0
Győrvár	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Győrzámoly	2.1	E1.3	0	0	2	1
Gyugy	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Gyulaháza	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Gyulaj	4.2	A1.1	3	0	0	0
Gyulakeszi	4.1	E1.2	0	0	2	0
Gyúró	1.4	E1.3	0	0	2	1
Gyügye	1.6	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Gyüre	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Gyűrűs	3.4	E1.6	1	0	-2	0
Hács	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Hagyárosbörönd	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Hahót	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Hajdúbajos	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Hajdúszovát	1.11	A1.3	1	0	0	0
Hajmás	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Halastó	3.3	I1.1	0	2	0	0
Halászi	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Halimba	5.1	-	0	1	2	0
Halmaj	6.8	E2.2	0	0	1	0
Halmajugra	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Halogy	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Hangács	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Hangony	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Hantos	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Harasztifalu	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Harc	1.4	E1.2	0	0	2	0
Harka	3.1	E1.1	0	0	3	0
Harkakötöny	1.2	A1.3	1	0	0	0
Háromfa	4.3	A1.3	1	0	0	0
Háromhuta	6.7	-	2	0	0	2
Harsány	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Hárskút	5.1	-	0	0	3	-1
Harta	1.1	A1.1	3	0	0	0
Hásságy	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Hédervár	2.1	E1.8	0	0	-2	-1
Hedrehely	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Hegyesd	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Hegyeshalom	2.1	-	0	0	0	-3
Hegyfalú	3.2	-	0	0	0	0
Hegyháthodász	3.3	E1.7	0	0	-2	1
Hegyhátmaróc	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Hegyhátsál	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Hegyhátszentjakab	3.3	-	0	2	0	1
Hegyhátszentmárto	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Hegyhátszentpéter	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Hegykő	2.1	-	0	0	-3	-3
Hegymagas	4.1	Ü2.3	0	0	-2	3
Hegymeg	6.8	I1.1	0	2	0	0
Hegyszentmárton	4.4	-	0	0	-1	3
Héhalom	6.3	E1.4	0	0	-3	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Hejce	6.7	-	0	0	0	2
Hejőbába	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Hejőkeresztúr	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Hejőkürt	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Hejőpapi	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Hejőszalonta	1.9	E1.1	0	0	3	0
Helesfa	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Hencida	1.12	A1.2	2	0	0	0
Hencse	4.3	E1.8	0	0	-2	-1
Hercegkút	6.7	E1.5	0	0	-2	0
Hercegszántó	1.3	A1.3	1	0	0	0
Heréd	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Héreg	5.3	E1.7	0	0	-2	1
Herencsény	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Heresznye	4.3	E1.4	0	0	-3	0
Hermánszeg	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Hernád	1.2	II.1	0	2	0	0
Hernádbüd	6.8	-	0	0	-3	1
Hernádcéce	6.8	A1.3	1	0	0	0
Hernádkak	1.9	E1.3	0	0	2	1
Hernádkércs	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Hernádpetri	6.8	-	0	0	0	0
Hernádszentandrás	6.8	E1.2	0	0	2	0
Hernádszurdok	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Hernádvécse	6.8	-	0	0	0	0
Hernyék	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Hét	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Hetefejércse	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Hetes	4.2	E1.2	0	0	2	0
Hetvehely	4.4	A1.1	3	0	0	0
Hetyefő	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Hevesaranyos	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Hevesvezekény	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Hévízgyörk	1.9	E1.2	0	0	2	0
Hidas	4.4	-	0	2	-1	0
Hidegkút	5.1	-	0	0	3	1
Hidegség	2.1	E1.4	0	0	-3	0
Hidvégardó	6.6	-	0	0	0	0
Himesháza	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Himod	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Hirics	1.5	E2.3	0	1	-2	0
Hobol	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Hodász	1.10	-	0	0	0	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Hollád	4.3	A1.4	1	0	-1	0
Hollóháza	6.7	I2	0	3	0	0
Hollókő	6.3	Ü2.8	0	0	0	-1
Homokbödöge	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Homokkomárom	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Homokmégy	1.1	A1.3	1	0	0	0
Homokszentgyörgy	4.3	A1.3	1	0	0	0
Homorúd	1.1	A1.1	3	0	0	0
Homrogd	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Hont	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Horpács	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Hort	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Hortobágy	1.7	-	2	0	0	-3
Horváthertelend	4.4	E1.6	1	0	-2	0
Horvátlövő	3.1	E1.4	0	0	-3	0
Horvátzsidány	3.1	E1.5	0	0	-2	0
Hosszúhetény	4.4	Ü2.5	0	0	-2	2
Hosszúpályi	1.10	E2.2	0	0	1	0
Hosszúpereszteg	3.3	Ü2.7	0	0	-1	1
Hosszúvíz	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Hosszúvölgy	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Hosztót	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Hottó	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Högyész	4.4	-	0	1	0	-3
Hövej	2.1	E1.4	0	0	-3	0
Hugyag	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Hunya	1.13	A1.2	2	0	0	0
Hunyadfalva	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Husztót	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Ibafa	4.4	A1.2	2	0	0	0
Iborfia	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Igal	4.2	Ü2.1	0	0	0	3
Igar	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Igrici	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Iharos	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Iharosberény	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Ikervár	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Iklad	6.3	E2.3	0	1	-2	0
Iklanberény	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Iklódbördöce	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Ikrény	2.1	E1.2	0	0	2	0
Iliny	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Ilk	1.10	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Illocska	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Imola	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Imrehegy	1.2	A1.3	1	0	0	0
Ináncs	6.8	-	0	0	0	0
Inárcs	1.1	-	0	0	2	-2
Inke	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Ipacsfa	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Ipolydamásd	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Ipolytarnóc	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Ipolytölgyes	6.8	I1.2	0	1	0	0
Ipolyvece	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Iregszemcse	4.2	-	0	0	0	0
Irota	6.8	-	0	0	0	0
Ispánk	3.3	E1.2	0	0	2	0
Istenmezeje	6.8	I1.3	0	1	-1	0
Istvándi	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Iszkaszentgyörgy	5.1	Ü2.4	0	0	2	2
Iszkáz	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Isztimér	5.1	E1.7	0	0	-2	1
Ivád	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Iván	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Ivánbattyán	4.4	E1.6	1	0	-2	0
Ivánc	3.3	I1.2	0	1	0	0
Ivándárda	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Izmény	4.4	-	0	0	-3	-2
Izsófalva	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Jágónak	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Ják	3.1	E1.2	0	0	2	0
Jakabszállás	1.2	-	1	0	0	-1
Jákfa	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Jákfalva	6.8	E1.2	0	0	2	0
Jákó	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Jánd	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Jánkmajtis	1.6	-	0	0	0	0
Jánoshida	1.7	E1.9	0	0	-1	0
Járdánháza	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Jármi	1.10	-	0	0	0	0
Jásd	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Jászágó	1.9	A1.2	2	0	0	0
Jászsalsószyörgy	1.7	E1.9	0	0	-1	0
Jászboldogháza	1.7	A1.3	1	0	0	0
Jászdózsa	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Jászfelsőszentgyörgy	1.9	A1.4	1	0	-1	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Jászivány	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Jászfákóhalma	1.7	I1.3	0	1	-1	0
Jászkarajenő	1.2	A1.3	1	0	0	0
Jáskisér	1.9	I1.2	0	1	0	0
Jászládány	1.7	I1.2	0	1	0	0
Jászszentandrás	1.9	-	0	0	-1	-3
Jászszentlászló	1.2	A1.3	1	0	0	0
Jásztelek	1.7	Ü2.9	0	0	-1	-1
Jéke	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Jenő	1.4	E1.2	0	0	2	0
Jobaháza	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Jósvafő	6.6	-	0	0	0	-2
Juta	4.2	E1.2	0	0	2	0
Kacorlak	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Kács	6.5	E1.7	0	0	-2	1
Kacsóta	4.4	Ü2.5	0	0	-2	2
Kajárpéc	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Kajászó	1.4	E1.2	0	0	2	0
Kajdacs	1.4	E1.9	0	0	-1	0
Kakasd	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kákics	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Kakucs	1.1	E1.2	0	0	2	0
Kál	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Kalaznó	4.4	Ü2.6	0	0	0	1
Káld	3.3	A1.4	1	0	-1	0
Kálló	6.3	E1.2	0	0	2	0
Kallósd	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Kállósemjén	1.10	-	0	0	0	0
Kálmánca	4.3	I1.1	0	2	0	0
Kálmánháza	1.10	A2	1	1	0	0
Kálócfa	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Káloz	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Kám	3.2	I1.3	0	1	-1	0
Kamond	2.2	-	0	0	0	0
Kamut	1.13	A1.2	2	0	0	0
Kánó	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Kántorjánosi	1.10	-	0	0	0	0
Kány	6.8	A1.2	2	0	0	0
Kánya	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Kányavár	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Kapolcs	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Kápolna	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Kapoly	4.2	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Kaposfő	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Kaposgyarmat	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kaposhomok	4.4	E1.1	0	0	3	0
Kaposkeresztúr	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kaposmérő	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Kapospula	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Kaposújlak	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Kaposszekcső	4.4	E2.2	0	0	1	0
Kaposszerdahely	4.4	E1.2	0	0	2	0
Káptalanfa	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Káptalantóti	4.1	E1.7	0	0	-2	1
Kára	4.2	E1.4	0	0	-3	0
Karácsond	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Karád	4.2	I1.2	0	1	0	0
Karakó	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Karakószörcsök	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Karancsalja	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Karancsberény	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Karancskeszi	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Karancslapujtő	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Karancsság	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Kárász	4.4	E1.7	0	0	-2	1
Karcsa	1.6	I1.1	0	2	0	0
Kardos	1.13	E1.9	0	0	-1	0
Kardoskút	1.13	A1.3	1	0	0	0
Karmacs	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Karos	1.6	E1.1	0	0	3	0
Kásád	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Kaskantyú	1.2	–	3	1	0	0
Kastélyosdombó	1.5	I2	0	3	0	0
Kaszaper	1.13	E1.9	0	0	-1	0
Kaszó	4.3	–	3	0	0	-2
Katádfa	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Katafa	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Kátoly	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Katymár	1.3	A1.3	1	0	0	0
Káva	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Kávás	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Kazár	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Kázsmárk	6.8	E1.2	0	0	2	0
Kazsok	4.2	–	2	0	-1	0
Kecskéd	5.2	E1.3	0	0	2	1
Kehidakustány	3.4	–	0	0	0	-3

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Kék	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Kékcse	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Kéked	6.8	Ü2.8	0	0	0	-1
Kékesd	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Kékkút	5.1	–	0	1	1	3
Kelebia	1.3	–	0	0	0	0
Keléd	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Kelemér	6.8	I1.3	0	1	-1	0
Kéleshalom	1.2	A1.1	3	0	0	0
Kelevíz	4.3	I1.1	0	2	0	0
Kemence	6.2	Ü2.6	0	0	0	1
Kemendollár	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Kemeneshőgyész	3.3	I1.1	0	2	0	0
Kemeneskápolna	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Kemenesmagasi	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Kemenesmihályfa	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Kemenespálfa	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Kemenessömjén	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Kemenesszentmárto	2.2	E1.6	1	0	-2	0
Kemenesszentpéter	3.3	E1.9	0	0	-1	0
Kéménfa	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Kémes	1.5	E1.9	0	0	-1	0
Kemestaródfa	3.1	E1.4	0	0	-3	0
Kemse	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Kenéz	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Kenézlő	1.6	A1.3	1	0	0	0
Kengyel	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Kenyeri	3.3	A1.4	1	0	-1	0
Kercaszomor	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Kercseliget	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kerecsend	1.9	E2.2	0	0	1	0
Kerecseny	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Kereki	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Kerékteleki	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Kerepes	6.3	E1.2	0	0	2	0
Keresztéte	6.8	–	0	0	0	0
Kerkabarabás	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Kerkafalva	3.4	–	2	0	-2	0
Kerkakutas	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Kerkáskápolna	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Kerkaszentkirály	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Kerkateskánd	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Kérsemjén	1.6	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Kerta	2.2	I2	0	3	0	0
Kertészsziget	1.12	A1.3	1	0	0	0
Keszeg	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Kesznyéten	1.7	–	0	0	0	0
Keszőhidegkút	4.2	E1.9	0	0	-1	0
Keszü	4.4	–	0	0	3	1
Kétdobony	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Kétegyháza	1.13	Ü2.9	0	0	-1	-1
Kéthely	4.3	I1.2	0	1	0	0
Kétpó	1.7	Ü2.9	0	0	-1	-1
Kétsoprony	1.13	A1.2	2	0	0	0
Kétújfalu	1.5	E1.9	0	0	-1	0
Kétvölgy	3.1	E1.5	0	0	-2	0
Kéty	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kevermes	1.13	A1.3	1	0	0	0
Kilimán	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Kimle	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Kincsesbánya	5.2	–	0	1	-2	1
Királd	6.5	I1.3	0	1	-1	0
Királyegyháza	1.5	E1.9	0	0	-1	0
Királyhegyes	1.13	A1.3	1	0	0	0
Királyszentistván	5.1	E1.1	0	0	3	0
Kisapáti	4.1	–	0	0	-3	1
Kisapostag	1.4	E1.3	0	0	2	1
Kisar	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Kisasszond	4.3	E1.2	0	0	2	0
Kisasszonyfa	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Kisbabot	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Kisbágyon	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Kisbajcs	2.1	E1.2	0	0	2	0
Kisbajom	4.3	–	0	0	0	0
Kisbárapáti	4.2	A1.3	1	0	0	0
Kisbárkány	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Kisberény	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Kisberzseny	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Kisbeszterce	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Kisbodak	2.1	E1.4	0	0	-3	0
Kisbucsa	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Kisbudmér	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kiscséc	1.9	–	0	0	0	0
Kiscsehi	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Kiscsősz	2.2	E1.9	0	0	-1	0
Kisdér	4.4	E1.4	0	0	-3	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Kisdobsza	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Kisdombegyház	1.13	A1.4	1	0	-1	0
Kisdorog	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kisecset	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Kisfalud	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Kisfüzes	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Kisgörbő	5.1	I1.2	0	1	0	0
Kisgyalán	4.2	E1.6	1	0	-2	0
Kisgyőr	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Kishajmás	4.4	–	0	2	-1	0
Kisharsány	4.4	E1.2	0	0	2	0
Kishartyán	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Kisherend	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Kishódos	1.6	A1.3	1	0	0	0
Kishuta	6.7	Ü2.5	0	0	-2	2
Kisigmánd	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Kisjakabfalva	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kiskassa	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kiskinizs	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Kiskorpád	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Kiskunlacháza	1.1	–	0	1	0	1
Kiskutas	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Kisláng	1.4	E1.9	0	0	-1	0
Kisléta	1.10	–	0	0	0	0
Kislippó	1.5	A1.2	2	0	0	0
Kislőd	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Kismányok	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kismarja	1.12	I1.2	0	1	0	0
Kismaros	6.1	Ü2.2	0	0	2	3
Kisnamény	1.6	–	0	0	0	0
Kisnána	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Kisnémedi	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Kisnyárad	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Kisoroszi	1.1	–	0	0	1	2
Kispalád	1.6	–	0	0	0	0
Kispáli	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Kispirit	2.2	E1.6	1	0	-2	0
Kisrákos	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Kisrécse	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Kisrosvág	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Kissikátor	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Kissomlyó	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Kistamási	4.3	E1.2	0	0	2	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Kistapolca	1.5	E1.2	0	0	2	0
Kistokaj	1.9	–	0	0	3	1
Kistolmács	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Kistormás	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kistótfalu	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Kisunyor	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Kisvarsány	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Kisvásárhely	2.2	E1.2	0	0	2	0
Kisvaszar	4.4	A1.1	3	0	0	0
Kisvejte	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kiszombor	1.7	E1.9	0	0	-1	0
Kissidány	3.1	E1.5	0	0	-2	0
Kisszállás	1.3	–	0	0	0	0
Kisszekely	4.4	–	0	1	0	2
Kisszekeres	1.6	E1.2	0	0	2	0
Kisszentmárton	1.5	E1.6	1	0	-2	0
Kissziget	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Kisszölös	2.2	E1.1	0	0	3	0
Klárafalva	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Kocs	2.3	–	2	0	-1	0
Kocsér	1.2	A1.1	3	0	0	0
Kocsola	4.2	A1.2	2	0	0	0
Kocsord	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Kóka	1.9	E1.2	0	0	2	0
Kokad	1.12	A1.1	3	0	0	0
Kolontár	5.1	E1.1	0	0	3	0
Komját	6.6	E1.5	0	0	-2	0
Komlódtótfalu	1.6	E2.2	0	0	1	0
Komlós	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Komlóska	6.7	–	1	0	0	-1
Komoró	1.10	E1.8	0	0	-2	-1
Kompolt	1.9	E2.1	0	0	2	-1
Kondó	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Kondorfa	3.1	E1.5	0	0	-2	0
Kóny	2.1	E1.8	0	0	-2	-1
Konyár	1.12	A1.3	1	0	0	0
Kópháza	3.1	E2.1	0	0	2	-1
Koppányszántó	4.2	A1.4	1	0	-1	0
Korlát	6.7	E1.5	0	0	-2	0
Koronc	2.1	E1.2	0	0	2	0
Körös	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Kosd	6.3	E1.2	0	0	2	0
Kóspallag	6.2	–	0	0	-1	-3

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Kótaj	1.10	E1.2	0	0	2	0
Kovácsida	1.5	E1.2	0	0	2	0
Kovácsszénája	4.4	–	3	0	0	2
Kovácsvágás	6.7	E1.2	0	0	2	0
Kozárd	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Kozmadombja	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Köblény	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Köcsk	3.3	E1.6	1	0	-2	0
Kökény	4.4	E1.1	0	0	3	0
Kőkút	4.3	A1.2	2	0	0	0
Kölese	1.6	I1.2	0	1	0	0
Kölesd	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Kölked	1.1	E1.5	0	0	-2	0
Kömlő	1.9	–	0	0	0	0
Kömlöd	5.2	E2.2	0	0	1	0
Kömörő	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Kömpöc	1.2	A1.1	3	0	0	0
Köröm	1.9	E1.2	0	0	2	0
Köröshegy	4.2	E1.7	0	0	-2	1
Körösnagyarsány	1.12	–	0	0	0	0
Köröstarcsa	1.12	–	0	0	0	0
Köröstetétlen	1.2	E1.9	0	0	-1	0
Körösújfal	1.12	A2	1	1	0	0
Körösszakál	1.12	A1.3	1	0	0	0
Körösszegapáti	1.12	A1.3	1	0	0	0
Kőszárhegy	1.4	E1.1	0	0	3	0
Kőszegdorozló	3.1	E1.4	0	0	-3	0
Kőszegpaty	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Kőszegszerdahely	3.1	E1.2	0	0	2	0
Kötöcse	4.2	E1.9	0	0	-1	0
Kötegyán	1.12	–	0	0	0	0
Kőtelek	1.7	–	0	0	0	0
Kővágóörs	4.4	–	0	0	-1	3
Kővágószölös	4.4	–	0	1	-2	1
Kővágótöttös	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Kővegy	1.13	E1.5	0	0	-2	0
Köveskál	5.1	–	0	0	-1	2
Krasznokvajda	6.8	–	0	0	0	0
Kulcs	1.1	Ü2.2	0	0	2	3
Kunadacs	1.2	A1.3	1	0	0	0
Kunágota	1.13	A1.1	3	0	0	0
Kunbaja	1.3	I1.2	0	1	0	0
Kunbaracs	1.2	–	2	0	0	-1

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Kuncsorba	1.7	A1.3	1	0	0	0
Kunfehértó	1.2	–	0	1	0	2
Kunmadaras	1.7	I1.2	0	1	0	0
Kunpeszér	1.1	–	0	1	0	2
Kunszállás	1.2	I1.2	0	1	0	0
Kunsziget	2.1	I1.2	0	1	0	0
Kup	2.2	I1.3	0	1	-1	0
Kupa	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Kurd	4.2	A1.3	1	0	0	0
Kurityán	6.8	I1.3	0	1	-1	0
Kustánszeg	3.4	E1.7	0	0	-2	1
Kutas	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Kutasó	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Kübekháza	1.7	–	0	0	-3	-1
Külsősárd	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Külsővat	2.2	E1.9	0	0	-1	0
Küngös	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Lábod	4.3	Ü2.8	0	0	0	-1
Lácacséke	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Lad	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Ladánybene	1.2	I1.2	0	1	0	0
Ládbesenyő	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Lajoskomárom	1.4	A1.1	3	0	0	0
Lak	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Lakhegy	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Lakócsa	1.5	A1.3	1	0	0	0
Lánycsók	1.1	E1.5	0	0	-2	0
Lápafő	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Lapáncsa	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Laskod	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Lasztonya	3.4	E2.3	0	1	-2	0
Látrány	4.2	E1.9	0	0	-1	0
Lázi	5.1	A1.4	1	0	-1	0
Leányfalu	1.1	Ü2.2	0	0	2	3
Leányvár	5.3	E1.2	0	0	2	0
Lébény	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Legénd	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Legyesbénye	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Léh	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Lénárdaróc	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Lendvadedes	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Lendvajakabfa	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Lengyel	4.4	Ü2.8	0	0	0	-1

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Lesencefalu	5.1	Ü2.3	0	0	-2	3
Lesenceistvánd	5.1	–	0	0	-3	2
Lesencetomaj	5.1	–	0	0	-1	2
Letkés	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Levelek	1.10	–	0	1	0	1
Libickozma	4.3	A1.2	2	0	0	0
Lickóvados	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Liget	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Ligetfalva	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Lipót	2.1	–	0	0	-1	-3
Lippó	1.5	–	0	0	0	0
Liptód	4.4	A1.4	1	0	-1	0
Lispezentadorján	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Liszó	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Litér	5.1	E1.2	0	0	2	0
Litka	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Litke	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Lócs	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Lókút	5.1	E1.7	0	0	-2	1
Lónya	1.6	–	0	0	0	0
Lórév	1.1	–	0	0	0	0
Lothárd	4.4	E1.1	0	0	3	0
Lovas	4.1	Ü2.2	0	0	2	3
Lovasberény	5.2	E1.7	0	0	-2	1
Lovászhetény	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Lovászi	3.4	–	0	1	0	-1
Lovászipatona	2.2	E1.9	0	0	-1	0
Lőkősháza	1.13	–	0	0	0	0
Lövő	3.2	I1.3	0	1	-1	0
Lövőpetri	1.10	E1.4	0	0	-3	0
Lucfalva	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Ludányhalászi	6.8	–	0	0	0	0
Ludas	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Lukácsháza	3.2	–	0	1	2	0
Lulla	4.2	–	2	0	-2	0
Lúzsok	1.5	E1.1	0	0	3	0
Mád	6.7	–	0	2	0	-1
Madaras	1.3	A1.3	1	0	0	0
Madocsa	1.1	E1.9	0	0	-1	0
Maglóca	2.1	E1.4	0	0	-3	0
Mágocs	4.4	–	0	1	0	-1
Magosliget	1.6	–	0	0	0	0
Magy	1.10	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Magyaralmás	5.2	E1.5	0	0	-2	0
Magyaratád	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Magyarbánhegyes	1.13	I1.2	0	1	0	0
Magyarbóly	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Magyarcsanak	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Magyardombegyház	1.13	E1.9	0	0	-1	0
Magyaregregy	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Magyaregres	4.2	E1.1	0	0	3	0
Magyarföld	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Magyargéc	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Magyargencs	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Magyarhertelend	4.4	Ü2.5	0	0	-2	2
Magyarhomorog	1.12	A1.3	1	0	0	0
Magyarkeresztúr	2.1	A1.4	1	0	-1	0
Magyarkeszi	4.2	A1.3	1	0	0	0
Magyarlak	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Magyarlukafa	4.4	I1.2	0	1	0	0
Magyarmecske	1.5	–	0	0	0	0
Magyarnádalja	3.2	E1.1	0	0	3	0
Magyarnándor	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Magyarpolány	5.1	E1.7	0	0	-2	1
Magyarsarlós	4.4	E1.1	0	0	3	0
Magyarszecsőd	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Magyarszék	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Magyarszentmiklós	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Magyarszerdahely	3.4	I1.2	0	1	0	0
Magyarszombatfa	3.4	I2	0	3	0	0
Magyartelek	1.5	A1.3	1	0	0	0
Majosháza	1.1	Ü2.4	0	0	2	2
Majs	1.5	E1.9	0	0	-1	0
Makád	1.1	E1.7	0	0	-2	1
Makkoshotyka	6.7	E1.5	0	0	-2	0
Maklár	1.9	E1.2	0	0	2	0
Malomsok	2.1	E1.6	1	0	-2	0
Mályi	1.9	Ü2.4	0	0	2	2
Mályinka	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Mánd	1.6	E1.4	0	0	-3	0
Mánfa	4.4	E2.1	0	0	2	-1
Mány	5.3	E1.3	0	0	2	1
Maráza	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Marcalgergelyi	2.2	E1.6	1	0	-2	0
Marcaltó	2.1	A1.4	1	0	-1	0
Márfa	1.5	E1.2	0	0	2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Máriaalom	5.3	E1.2	0	0	2	0
Máriakálnok	2.1	E1.2	0	0	2	0
Máriakéménd	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Márianosztra	6.2	E2.2	0	0	1	0
Markaz	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Márkháza	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Márkó	5.1	E1.2	0	0	2	0
Markóc	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Markotabödöge	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Maróc	3.4	I1.2	0	1	0	0
Marócsa	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Márok	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Márokföld	3.4	–	0	0	-3	-2
Márokpapi	1.6	–	0	0	0	0
Maroslele	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Mártély	1.13	Ü2.9	0	0	-1	-1
Martonfa	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Martonyi	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Mátételke	1.3	A1.2	2	0	0	0
Mátraballa	6.4	E1.9	0	0	-1	0
Mátradereske	6.4	–	0	1	0	1
Mátramindszent	6.4	E1.9	0	0	-1	0
Mátraszele	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Mátraszentimre	6.4	Ü2.1	0	0	0	3
Mátraszőlős	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Mátraterenye	6.8	–	0	1	-1	-1
Mátraverebély	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Mátyásdomb	1.4	E1.6	1	0	-2	0
Matty	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Mátyus	1.6	–	0	0	0	0
Máza	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Mecseknádasd	4.4	–	0	1	-1	-1
Mecsekpölöske	4.4	E1.1	0	0	3	0
Mecsér	2.1	E1.8	0	0	-2	-1
Medgyesbodzás	1.13	A1.3	1	0	0	0
Medina	1.4	–	0	0	0	0
Megaszó	1.9	–	0	0	0	0
Megyehid	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Megyer	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Meggyeskovácsi	3.2	E1.7	0	0	-2	1
Méhkerék	1.12	A1.3	1	0	0	0
Méhtelek	1.6	–	0	0	0	0
Mekényes	4.4	E1.4	0	0	-3	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Mélykút	1.3	A1.2	2	0	0	0
Mencshely	5.1	Ü2.3	0	0	-2	3
Mende	6.3	E1.2	0	0	2	0
Méra	6.8	E1.2	0	0	2	0
Merenye	4.3	A1.1	3	0	0	0
Mérges	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Mérk	1.10	–	0	0	0	0
Mernye	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Mersevát	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Mesterháza	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Mesteri	3.3	–	0	0	-3	3
Mesterszállás	1.7	A1.2	2	0	0	0
Meszes	6.8	E1.7	0	0	-2	1
Meszlen	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Mesztegyő	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Mezőcsokonya	4.3	E1.2	0	0	2	0
Meződ	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Mezőgyán	1.12	A1.3	1	0	0	0
Mezőhék	1.7	–	3	1	0	0
Mezőkomárom	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Mezőladány	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Mezőlak	2.2	I1.3	0	1	-1	0
Mezőnagy Mihály	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Mezőnyárad	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Mezőörs	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Mezőpeterd	1.12	E1.9	0	0	-1	0
Mezősas	1.12	E1.9	0	0	-1	0
Mezőszemere	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Mezőszentgyörgy	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Mezőszilas	1.4	A1.3	1	0	0	0
Mezőtárkány	1.9	Ü2.9	0	0	-1	-1
Mezőzombor	1.7	E1.8	0	0	-2	-1
Miháld	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Mihályfa	2.2	I1.2	0	1	0	0
Mihálygerge	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Mihályháza	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Mihályi	2.1	A1.4	1	0	-1	0
Mike	4.3	A1.2	2	0	0	0
Mikebuda	1.2	A2	1	1	0	0
Mikekarácsonyfa	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Miklósi	4.2	E1.4	0	0	-3	0
Mikófalva	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Mikóháza	6.7	E1.2	0	0	2	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Mikosszéplak	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Milejszeg	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Milota	1.6	–	0	0	0	0
Mindszentgodisa	4.4	I1.1	0	2	0	0
Mindszentkál	5.1	E1.7	0	0	-2	1
Misefa	3.4	E1.2	0	0	2	0
Miske	1.1	–	0	0	0	0
Miszla	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Mocsa	2.3	–	1	0	-1	-1
Mogyoród	6.3	Ü2.4	0	0	2	2
Mogyorósbánya	5.3	E1.4	0	0	-3	0
Mogyoróska	6.7	–	0	0	0	2
Moha	5.2	E1.2	0	0	2	0
Mohora	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Molnári	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Molnaszecsőd	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Molvány	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Monaj	6.8	E1.2	0	0	2	0
Monok	6.7	E1.9	0	0	-1	0
Mónosbél	6.8	E1.7	0	0	-2	1
Monostorapáti	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Monostorpályi	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Monoszló	5.1	–	1	0	0	2
Monyoród	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Mórág	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Móricgát	1.2	A1.1	3	0	0	0
Mórichida	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Mosdós	4.2	–	0	0	0	0
Mosonszentmiklós	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Mosonszolnok	2.1	I1.1	0	2	0	0
Mozsgó	4.4	I1.2	0	1	0	0
Mőcsény	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Mucsfa	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Mucsi	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Muhi	1.9	E1.4	0	0	-3	0
Murakeresztúr	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Murarátka	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Muraszemenye	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Murga	4.4	A1.3	1	0	0	0
Murony	1.13	A1.3	1	0	0	0
Nábrád	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Nadap	5.2	–	0	0	3	1
Nádasd	3.3	E1.7	0	0	-2	1

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Nádasdladány	1.4	E1.4	0	0	-3	0
Nágocs	4.2	A2	1	1	0	0
Nagyacsád	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Nagyalásony	2.2	A1.3	1	0	0	0
Nagyar	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Nagybajcs	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Nagybakónak	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Nagybánhegyes	1.13	–	3	0	0	-1
Nagybaracska	1.1	A1.3	1	0	0	0
Nagybarca	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Nagybárkány	6.3	E1.9	0	0	-1	0
Nagyberény	4.2	E1.8	0	0	-2	-1
Nagyberki	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Nagybörzsöny	6.2	–	0	0	-1	2
Nagybudmér	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Nagycsány	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Nagycsécs	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Nagyecsepely	4.2	E1.7	0	0	-2	1
Nagyecserkesz	1.10	A1.2	2	0	0	0
Nagydém	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Nagydobos	1.10	E1.9	0	0	-1	0
Nagydotsza	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Nagyér	1.13	E1.9	0	0	-1	0
Nagyesztergár	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Nagyfüged	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Nagygeresd	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Nagygörbő	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Nagygyimót	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Nagyhajmás	4.4	A1.4	1	0	-1	0
Nagyharsány	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Nagyhegyes	1.7	–	1	1	0	1
Nagyhódos	1.6	–	0	0	0	0
Nagyhuta	6.7	E1.4	0	0	-3	0
Nagyigmánd	2.3	I1.2	0	1	0	0
Nagyiván	1.7	A1.2	2	0	0	0
Nagykamarás	1.13	A1.1	3	0	0	0
Nagykapornak	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Nagykarácsony	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Nagykereki	1.12	E1.9	0	0	-1	0
Nagykeresztúr	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Nagykinizs	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Nagykónyi	4.2	A1.4	1	0	-1	0
Nagykorpád	4.3	E1.9	0	0	-1	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Nagykovácsi	5.3	Ü2.4	0	0	2	2
Nagykozár	4.4	E1.1	0	0	3	0
Nagykökényes	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Nagykölked	3.1	E1.1	0	0	3	0
Nagykörű	1.7	–	0	0	0	0
Nagykutas	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Nagylak	1.7	I1.1	0	2	0	0
Nagylengyel	3.4	E1.2	0	0	2	0
Nagylóc	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Nagylók	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Nagylózs	3.2	E1.9	0	0	-1	0
Nagymágocs	1.13	A1.3	1	0	0	0
Nagymizdó	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Nagynyárád	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Nagyoroszi	6.8	I1.2	0	1	0	0
Nagypáli	3.3	E1.2	0	0	2	0
Nagypall	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Nagypeterd	4.4	–	0	0	-1	2
Nagypirit	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Nagyrábé	1.12	A1.3	1	0	0	0
Nagyrada	3.4	E1.7	0	0	-2	1
Nagyrákos	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Nagyrécse	3.4	E1.2	0	0	2	0
Nagyréde	6.4	–	0	2	-1	0
Nagyrév	1.8	Ü2.6	0	0	0	1
Nagyrosvány	1.6	I2	0	3	0	0
Nagysáp	5.3	E1.4	0	0	-3	0
Nagysimonyi	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Nagyszakácsi	4.3	I1.2	0	1	0	0
Nagyszékely	4.4	I1.2	0	1	0	0
Nagyszekeres	1.6	–	0	0	0	0
Nagyszokoly	4.2	E1.9	0	0	-1	0
Nagytálya	6.5	E1.4	0	0	-3	0
Nagytevel	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Nagytilaj	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Nagytótfalu	4.4	E1.1	0	0	3	0
Nagytőke	1.13	E1.6	1	0	-2	0
Nagyút	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Nagyvarsány	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Nagyvát	4.4	E1.7	0	0	-2	1
Nagyvázsony	5.1	–	1	0	0	-1
Nagyvejke	4.4	–	0	0	-3	1
Nagyveleg	5.1	E1.1	0	0	3	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Nagyvenyim	1.4	E2.1	0	0	2	-1
Nagyvisnyó	6.5	–	0	0	-2	-3
Nak	4.2	A1.1	3	0	0	0
Napkor	1.10	–	0	0	1	-1
Nárai	3.1	E1.4	0	0	-3	0
Narda	3.1	E1.4	0	0	-3	0
Naszály	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Négyes	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Nekézseny	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Nemesapáti	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Nemesbikk	1.9	E2.2	0	0	1	0
Nemesborzova	1.6	E1.4	0	0	-3	0
Nemesbőd	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Nemesbük	3.4	Ü2.5	0	0	-2	2
Nemescsó	3.1	E1.4	0	0	-3	0
Nemesdéd	4.3	A1.3	1	0	0	0
Nemesgörzsöny	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Nemesgulács	4.1	–	0	2	0	1
Nemeshany	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Nemeshetés	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Nemeske	4.3	A2	1	1	0	0
Nemeskér	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Nemeskeresztúr	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Nemeskisfalud	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Nemeskocs	2.2	E1.1	0	0	3	0
Nemeskolta	3.2	E1.6	1	0	-2	0
Nemesládony	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Nemesmedves	3.1	–	0	1	1	0
Nemesnádudvar	1.1	–	0	3	0	-1
Nemesnép	3.4	A1.4	1	0	-1	0
Nemespátró	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Nemesrádó	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Nemesrempehollós	3.2	E1.6	1	0	-2	0
Nemessándorháza	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Nemesvid	4.3	I1.2	0	1	0	0
Nemesvita	5.1	Ü2.5	0	0	-2	2
Nemesszalók	2.2	A1.3	1	0	0	0
Nemesszentandrás	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Németbánya	5.1	A1.2	2	0	0	0
Németfalu	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Németkér	1.4	Ü2.9	0	0	-1	-1
Nemti	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Neszmély	2.3	E1.7	0	0	-2	1

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Nézsza	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Nick	3.2	Ü2.5	0	0	-2	2
Nikla	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Nógrád	6.8	E1.7	0	0	-2	1
Nógrádkövesd	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Nógrádmarcál	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Nógrádmegyer	6.3	I1.3	0	1	-1	0
Nógrádsáp	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Nógrádsipek	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Nógrádszakál	6.8	–	0	1	-1	2
Nóráp	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Noszlop	2.2	E1.8	0	0	-2	-1
Noszvaj	6.5	–	0	0	-2	-3
Nova	3.4	A2	1	1	0	0
Novaj	6.5	E1.2	0	0	2	0
Novajidrány	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Nőtincs	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Nyalka	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Nyárad	2.2	E1.9	0	0	-1	0
Nyáregyháza	1.2	E1.2	0	0	2	0
Nyárlőrinc	1.2	I1.2	0	1	0	0
Nyársapát	1.2	E1.2	0	0	2	0
Nyesta	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Nyim	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Nyírábrány	1.10	–	0	0	0	0
Nyíracsád	1.10	E1.9	0	0	-1	0
Nyírbéltek	1.10	–	0	0	0	0
Nyírbogát	1.10	Ü2.8	0	0	0	-1
Nyírbogdány	1.10	I1.2	0	1	0	0
Nyírcsaholy	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Nyírcsászári	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Nyílderzs	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Nyírgelse	1.10	I1.1	0	2	0	0
Nyírgyulaj	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Nyíri	6.7	E1.5	0	0	-2	0
Nyíribrony	1.10	E1.9	0	0	-1	0
Nyírkákó	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Nyírkársz	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Nyírkáta	1.10	E2.2	0	0	1	0
Nyírkércs	1.10	A1.3	1	0	0	0
Nyírlövő	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Nyírmada	1.10	I1.2	0	1	0	0
Nyírmártonfalva	1.10	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Nyírmeggyes	1.10	E1.9	0	0	-1	0
Nyírmihálydi	1.10	–	0	0	0	0
Nyírparasznya	1.10	E1.2	0	0	2	0
Nyírpazony	1.10	E1.3	0	0	2	1
Nyírpilis	1.10	–	0	0	0	0
Nyírtass	1.10	I1.2	0	1	0	0
Nyírtét	1.10	E1.9	0	0	-1	0
Nyírtura	1.10	E1.2	0	0	2	0
Nyírvasvári	1.10	E2.2	0	0	1	0
Nyomár	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Nyógér	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Nyugotszenterzsébe	4.4	–	0	2	1	3
Nyúl	2.3	E1.3	0	0	2	1
Óbánya	4.4	–	0	0	-2	-2
Óbarok	5.3	Ü2.4	0	0	2	2
Óbudavár	5.1	Ü2.7	0	0	-1	1
Ócsárd	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Ófalu	4.4	E1.7	0	0	-2	1
Ófehértó	1.10	–	0	0	0	0
Óföldeák	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Óhid	2.2	I1.3	0	1	-1	0
Okány	1.12	–	0	0	0	0
Okorág	1.5	A1.2	2	0	0	0
Okorvölgy	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Olasz	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Olaszfa	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Olaszfalu	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Olaszliszka	1.6	I1.2	0	1	0	0
Olcsva	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Olcsvaapáti	1.6	–	0	0	0	0
Old	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Ólmod	3.1	E1.4	0	0	-3	0
Oltárc	3.4	A1.1	3	0	0	0
Onga	1.9	E1.2	0	0	2	0
Ópályi	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Ópusztaszer	1.2	–	1	0	0	-2
Orbányosfa	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Orci	4.2	E1.1	0	0	3	0
Ordacsehi	4.2	E1.7	0	0	-2	1
Ordas	1.1	E1.5	0	0	-2	0
Orfalu	3.1	E1.5	0	0	-2	0
Orfű	4.4	–	0	0	1	3
Ormándlak	3.4	A2	1	1	0	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Ormosbánya	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Oroszi	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Oroszló	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Orosztony	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Ortaháza	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Osli	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Ostffyasszonyfa	3.2	–	1	0	0	-1
Oszkó	3.3	E1.9	0	0	-1	0
Oszlár	1.7	E1.2	0	0	2	0
Osztopán	4.2	Ü2.7	0	0	-1	1
Ózdfalu	4.4	–	1	0	1	0
Ozmánbük	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Ozora	4.2	I1.2	0	1	0	0
Öcs	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Öcsöd	1.13	–	0	0	0	0
Ökörítőfülpös	1.6	–	0	0	0	0
Ölbő	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Ömböly	1.10	I1.1	0	2	0	0
Ör	1.10	A1.3	1	0	0	0
Örbottyán	6.3	E1.3	0	0	2	1
Öregcsertő	1.1	E1.9	0	0	-1	0
Öreglak	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Örhalom	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Örimagyarósd	3.3	–	2	0	0	-1
Örményes	1.7	A1.3	1	0	0	0
Örménykút	1.13	–	3	1	0	0
Örtilos	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Örvényes	4.1	Ü2.3	0	0	-2	3
Ösagárd	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Öskü	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Öttevény	2.1	E2.1	0	0	2	-1
Öttömös	1.2	A1.3	1	0	0	0
Ötvöskónyi	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Pácin	1.6	–	0	2	0	1
Pacsa	3.4	I1.2	0	1	0	0
Pácsony	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Padár	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Páhi	1.2	A1.1	3	0	0	0
Páka	3.4	I1.3	0	1	-1	0
Pakod	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Pákozd	5.2	Ü2.4	0	0	2	2
Palé	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Pálfa	1.4	–	0	0	0	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Pálfiszeg	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Pálháza	6.7	Ü2.8	0	0	0	-1
Páli	2.1	A1.2	2	0	0	0
Palkonya	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Pálmajor	4.3	E1.2	0	0	2	0
Pálmonostora	1.2	A1.3	1	0	0	0
Palotabozsok	4.4	A2	1	1	0	0
Palotás	6.3	Ü2.5	0	0	-2	2
Paloznak	4.1	Ü2.2	0	0	2	3
Pamlény	6.8	A1.2	2	0	0	0
Pamuk	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Pánd	6.3	E1.2	0	0	2	0
Pankasz	3.4	–	0	0	0	0
Pányok	6.7	I1.2	0	1	0	0
Panyola	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Pap	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Pápadereske	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Pápakovácsi	2.2	E1.9	0	0	-1	0
Pápasalamon	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Pápateszér	5.1	I1.3	0	1	-1	0
Papkeszi	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Pápoc	3.3	A1.4	1	0	-1	0
Papos	1.10	–	2	0	1	0
Páprád	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Parád	6.4	–	0	0	-1	-3
Parádsasvár	6.4	–	0	3	0	-3
Parasznya	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Paszab	1.10	–	0	1	1	0
Pásztori	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Pat	4.3	E1.4	0	0	-3	0
Patak	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Patalom	4.2	–	0	0	0	0
Patapoklosi	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Patca	4.4	–	0	0	-3	-1
Pátka	5.2	E1.7	0	0	-2	1
Patosfa	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Pátroha	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Patvarc	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Páty	5.3	E2.1	0	0	2	-1
Pátyod	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Pázmánd	4.4	E1.7	0	0	-2	1
Pázmándfalu	2.3	Ü2.5	0	0	-2	2
Pecöl	3.2	E1.4	0	0	-3	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Pécsbagota	4.4	E1.1	0	0	3	0
Pécsdevecser	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Pécsely	5.1	E1.7	0	0	-2	1
Pécsudvard	4.4	E1.1	0	0	3	0
Pellérd	4.4	E1.2	0	0	2	0
Pély	1.9	A1.3	1	0	0	0
Penc	6.3	E1.1	0	0	3	0
Penészlek	1.10	–	0	0	0	0
Pénzesgyőr	5.1	Ü2.7	0	0	-1	1
Penyige	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Pér	2.3	E1.8	0	0	-2	-1
Perbál	5.3	–	0	1	2	0
Pere	6.8	E1.8	0	0	-2	-1
Perecse	6.8	–	0	0	0	0
Pereked	4.4	I1.1	0	2	0	0
Perenye	3.1	E1.4	0	0	-3	0
Peresznye	3.1	E1.5	0	0	-2	0
Peresztteg	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Perkupa	6.6	Ü2.8	0	0	0	-1
Perőcsény	6.2	–	0	0	-1	2
Peterd	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Péterhida	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Pethőhenye	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Petneháza	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Petőfiszállás	1.2	A1.1	3	0	0	0
Petőháza	3.2	I1.1	0	2	0	0
Petőmihályfa	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Petrikeresztúr	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Petrivente	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Pettend	1.5	A1.4	1	0	-1	0
Piliny	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Pilisborosjenő	5.3	E1.2	0	0	2	0
Piliscsév	5.3	E1.7	0	0	-2	1
Pilisjászfalu	5.3	E1.2	0	0	2	0
Pilismarót	6.1	Ü2.4	0	0	2	2
Pilisszántó	5.3	Ü2.2	0	0	2	3
Pilisszentlászló	6.1	E1.3	0	0	2	1
Pincehely	4.2	–	0	0	0	0
Pinkamindszent	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Pinnye	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Piricse	1.10	–	0	0	0	0
Pirtó	1.2	I1.3	0	1	-1	0
Piskó	1.5	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Pitvaros	1.13	A1.4	1	0	-1	0
Pócsa	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Pocsaj	1.12	A1.3	1	0	0	0
Pócsmegyer	1.1	Ü2.2	0	0	2	3
Pócspetri	1.10	E1.9	0	0	-1	0
Pogány	4.4	E1.2	0	0	2	0
Pogányszentpéter	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Pókaszepetk	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Polány	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Porcsalma	1.6	–	0	0	0	0
Pornóapáti	3.1	E1.5	0	0	-2	0
Poroszló	1.7	–	1	0	0	-2
Porpác	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Porrog	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Porrogszentkirály	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Porrogszentpál	3.4	E1.6	1	0	-2	0
Pórszombat	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Porva	5.1	–	0	1	-1	-3
Pósfa	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Potony	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Potyond	2.1	E1.4	0	0	-3	0
Pölöske	3.4	I1.3	0	1	-1	0
Pölöskefő	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Pörboly	1.1	A1.3	1	0	0	0
Pördefölde	3.4	–	1	1	-2	0
Pötréte	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Prügy	1.7	A1.3	1	0	0	0
Pula	5.1	–	0	0	-3	1
Pusztapaáti	3.4	–	0	0	0	0
Pusztaberki	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Pusztacsalád	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Pusztacsó	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Pusztadobos	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Pusztaderics	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Pusztafalu	6.7	–	0	0	-2	-2
Pusztaföldvár	1.13	E1.9	0	0	-1	0
Pusztahencse	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Pusztakovácsi	4.3	–	0	0	0	0
Pusztamagyaród	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Pusztamérges	1.2	–	0	0	0	0
Pusztamiske	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Pusztamonostor	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Pusztatölke	1.13	E1.9	0	0	-1	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Pusztaradvány	6.8	E1.8	0	0	-2	-1
Pusztaszemes	4.2	E1.4	0	0	-3	0
Pusztaszentlászló	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Pusztaszer	1.2	A2	1	1	0	0
Pusztavacs	1.2	I1.2	0	1	0	0
Pusztavám	5.2	I1.3	0	1	-1	0
Pusztazámor	5.3	E1.2	0	0	2	0
Püski	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Püspökhátvan	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Püspökmolnári	3.2	E1.7	0	0	-2	1
Püspökszilágy	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Rábacsanak	2.1	I1.2	0	1	0	0
Rábacsécsény	2.1	E1.2	0	0	2	0
Rábagyarmat	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Rábahidvég	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Rábakecöl	2.1	A1.2	2	0	0	0
Rábapatoná	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Rábapaty	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Rábapordány	2.1	E1.6	1	0	-2	0
Rábasebes	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Rábaszentandrás	2.1	E1.6	1	0	-2	0
Rábaszentmihály	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Rábaszentmiklós	2.1	E1.4	0	0	-3	0
Rábatamási	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Rábatöttös	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Rábcakapi	2.1	A1.4	1	0	-1	0
Rácalmás	1.4	Ü2.4	0	0	2	2
Ráckeresztúr	1.4	E1.2	0	0	2	0
Rád	6.3	E1.1	0	0	3	0
Rádfalva	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Rádóckölked	3.1	E1.9	0	0	-1	0
Radostyán	6.5	E1.4	0	0	-3	0
Ragály	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Rakaca	6.8	–	0	0	0	0
Rakacaszend	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Rákóczi falva	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Rákócziújfalva	1.7	E1.2	0	0	2	0
Ráksi	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Ramocsa	3.4	A1.3	1	0	0	0
Ramocsa háza	1.10	I1.1	0	2	0	0
Rápolt	1.6	–	0	0	0	0
Raposka	4.1	E1.1	0	0	3	0
Rásonysápberencs	6.8	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Rátka	6.7	E1.5	0	0	-2	0
Rátót	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Ravazd	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Réde	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Rédics	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Regéc	6.7	–	1	0	-1	1
Regenye	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Regöly	4.2	I1.1	0	2	0	0
Rém	1.3	A1.1	3	0	0	0
Répáshuta	6.5	–	1	0	0	-2
Répceszemere	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Répceszentgyörgy	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Répcevis	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Resznek	3.4	A1.4	1	0	-1	0
Rétalap	2.3	E1.2	0	0	2	0
Rétközberencs	1.6	E1.2	0	0	2	0
Révfülöp	4.1	Ü2.1	0	0	0	3
Révleányvár	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Rezi	5.1	E1.2	0	0	2	0
Ricse	1.6	–	0	0	0	0
Rigács	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Rigyác	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Rimóc	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Rinyabesenyő	4.3	A1.2	2	0	0	0
Rinyakovácsi	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Rinyaszentkirály	4.3	–	0	0	0	0
Rinyaújlak	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Rinyaújnép	4.3	E1.4	0	0	-3	0
Rohod	1.10	E1.9	0	0	-1	0
Románd	5.1	E1.9	0	0	-1	0
Romhány	6.8	I2	0	3	0	0
Romonya	4.4	E1.1	0	0	3	0
Rózsafa	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Rózsály	1.6	–	0	0	0	0
Rózsaszentmárton	6.4	E1.8	0	0	-2	-1
Röjtökmuzsaj	3.2	–	1	0	-1	-3
Rönök	3.1	E1.5	0	0	-2	0
Röszke	1.8	–	0	1	0	-1
Rudolftelep	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Rum	3.2	Ü2.7	0	0	-1	1
Ságújfalu	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Ságvár	4.2	E1.2	0	0	2	0
Sajóecseg	1.9	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Sajógalgóc	6.8	E1.1	0	0	3	0
Sajóhidvég	1.9	E1.2	0	0	2	0
Sajóivánka	6.5	E1.1	0	0	3	0
Sajókápolna	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Sajókeresztúr	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Sajólászlófalva	6.5	E1.4	0	0	-3	0
Sajómercse	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Sajónémeti	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Sajóőrös	1.9	E1.1	0	0	3	0
Sajópálfala	1.9	E1.1	0	0	3	0
Sajópetri	1.9	E1.2	0	0	2	0
Sajópüspöki	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Sajósenye	1.9	E1.1	0	0	3	0
Sajószöged	1.9	E1.3	0	0	2	1
Sajóvamos	1.9	E1.4	0	0	-3	0
Sajóvelezd	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Sajtoskál	3.2	E1.9	0	0	-1	0
Salföld	5.1	–	0	0	0	2
Salköveskút	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Salomvár	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Sály	6.5	–	0	0	0	0
Sámod	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Sámsönháza	6.3	–	0	0	0	0
Sand	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Sántos	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Sáp	1.12	–	0	0	0	0
Sáránd	1.10	E1.2	0	0	2	0
Sárazsadány	1.6	I2	0	3	0	0
Sáregres	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Sárfimizdó	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Sárhida	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Sárisáp	5.3	E1.5	0	0	-2	0
Sarkadkeresztúr	1.12	E1.9	0	0	-1	0
Sárkeresztes	5.2	E1.2	0	0	2	0
Sárkeresztúr	1.4	E1.2	0	0	2	0
Sárkeszi	1.4	E1.1	0	0	3	0
Sármellék	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Sárok	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Sárosd	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Sárpilis	1.1	E2.2	0	0	1	0
Sárrétudvari	1.12	A1.3	1	0	0	0
Sarród	3.2	–	0	0	-2	-2
Sárszentágota	1.4	E1.4	0	0	-3	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Sárszentlőrinc	1.4	II.2	0	1	0	0
Sarud	1.9	-	1	0	0	2
Sáska	5.1	-	0	1	-2	1
Sáta	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Sátorhely	1.1	A1.1	3	0	0	0
Sávoly	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Sé	3.1	E1.1	0	0	3	0
Segesd	4.3	II.2	0	1	0	0
Selyeb	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Semjén	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Semjénháza	3.4	E1.4	0		-3	0
Sénye	3.4	-	0	1	-3	1
Sényő	1.10	E1.2	0	0	2	0
Seregélyes	1.4	E1.8	0	0	-2	-1
Serényfalva	6.8	II.3	0	1	-1	0
Sérsekszőlős	4.2	E1.4	0	0	-3	0
Sikátor	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Siklósbodony	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Siklósnagyfalu	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Sima	6.7	-	2	0	0	3
Simaság	3.2	E1.9	0	0	-1	0
Simonfa	4.4	A1.4	1	0	-1	0
Sióagárd	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Siójut	4.1	E1.1	0	0	3	0
Sitke	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Sobor	2.1	-	2	0	-1	0
Sokorópátka	5.1	E1.8	0	0	-2	-1
Soltszentimre	1.2	II.2	0	1	0	0
Sóly	5.1	E1.1	0	0	3	0
Som	4.2	E1.4	0	0	-3	0
Somberek	4.4	A1.3	1	0	0	0
Somlójenő	2.2	-	0	0	3	2
Somlószőlős	2.2	Ü2.3	0	0	-2	3
Somlóvásárhely	2.2	Ü2.5	0	0	-2	2
Somlóvecse	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Somodor	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Somogyacsa	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Somogyapáti	4.4	-	0	0	0	0
Somogyaracs	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Somogyaszaló	4.2	E1.8	0	0	-2	-1
Somogybabod	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Somogybükkösd	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Somogyicsicsó	4.3	A1.2	2	0	0	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Somogydöröcske	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Somogyegres	4.2	E1.4	0	0	-3	0
Somogyfajsz	4.2	A1.3	1	0	0	0
Somogygeszti	4.2	E1.8	0	0	-2	-1
Somogyhárságy	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Somogyhatvan	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Somogyjád	4.2	E1.9	0	0	-1	0
Somogymeggyes	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Somogysámson	4.3	A1.3	1	0	0	0
Somogysárd	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Somogysimonyi	4.3	E1.7	0	0	-2	1
Somogyszentpál	4.3	II.1	0	2	0	0
Somogyszil	4.2	A1.1	3	0	0	0
Somogyszob	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Somogytúr	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Somogyudvarhely	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Somogyvámos	4.2	-	0	0	0	0
Somogyvár	4.2	-	0	0	0	0
Somogyviszló	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Somogyzsitfa	4.3	A1.3	1	0	0	0
Sonkád	1.6	Ü2.6	0	0	0	1
Soponya	1.4	E1.5	0	0	-2	0
Sopronhorpács	3.2	E1.9	0	0	-1	0
Sopronkövesd	3.2	II.3	0	1	-1	0
Sopronnémeti	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Sorkifalud	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Sorkikápolna	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Sormás	3.4	E1.8	0	0	-2	-1
Sorokpolány	3.2	E1.2	0	0	2	0
Sóshartyán	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Sóskút	1.4	E1.2	0	0	2	0
Sóstófalva	1.9	E2.2	0	0	1	0
Sósvertike	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Sótony	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Söjtör	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Söpte	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Söréd	5.2	E1.1	0	0	3	0
Sukoró	5.2	Ü2.2	0	0	2	3
Sumony	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Súr	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Surd	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Sükösd	1.3	-	0	0	0	0
Sülysáp	1.9	E1.2	0	0	2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Sümegecsehi	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Sümegprága	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Süttő	2.3	–	0	1	-2	1
Szabadbattyán	1.4	E1.3	0	0	2	1
Szabadhidvég	1.4	A1.4	1	0	-1	0
Szabadi	4.2	E1.4	0	0	-3	0
Szabadkígyós	1.13	E1.5	0	0	-2	0
Szabadszentkirály	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Szabás	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Szabolcs	1.11	E1.5	0	0	-2	0
Szabolcsbáka	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Szabolcsveresmart	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Szada	6.3	E1.3	0	0	2	1
Szágy	4.4	A1.4	1	0	-1	0
Szajk	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Szajla	6.8	E1.7	0	0	-2	1
Szajol	1.7	–	0	0	-1	-3
Szakácsi	6.8	E2.2	0	0	1	0
Szakadát	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Szakáld	1.9	E1.4	0	0	-3	0
Szakály	4.2	–	0	0	0	0
Szakcs	4.2	A1.3	1	0	0	0
Szакmár	1.1	I1.2	0	1	0	0
Szaknyér	3.3	E1.6	1	0	-2	0
Szakoly	1.10	I1.2	0	1	0	0
Szakony	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Szakonyfalu	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Szákszend	5.2	A1.4	1	0	-1	0
Szalafő	3.4	A1.3	1	0	0	0
Szalánta	4.4	E2.2	0	0	1	0
Szalapa	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Szalaszend	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Szalatnak	4.4	–	0	2	-1	0
Szálka	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Szalkszen tmárton	1.1	–	1	0	0	1
Szalmatercs	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Szalonna	6.6	–	0	0	-1	2
Szamosangyalos	1.6	–	0	0	0	0
Szamosbecs	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Szamoskér	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Szamosáslyi	1.6	–	0	0	0	0
Szamosatár falva	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Szamosúj lak	1.6	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Szamosszeg	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Szanda	6.3	–	0	0	-2	-2
Szank	1.2	A2	1	1	0	0
Szántód	4.1	Ü2.1	0	0	0	3
Szany	2.1	I2	0	3	0	0
Szápár	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Szaporca	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Szár	5.2	E1.4	0	0	-3	0
Szárász	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Szárasd	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Szár föld	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Szárliget	5.3	–	0	0	3	1
Szarvasgede	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Szarvaskend	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Szászberek	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Szászfa	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Szászvár	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Szatmárcseke	1.6	–	0	0	0	0
Szátok	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Szatta	3.4	A1.4	1	0	-1	0
Szava	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Szebény	4.4	E1.6	1	0	-2	0
Szécsénke	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Szécsényfalu	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Szécsisziget	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Szederkény	4.4	I1.3	0	1	-1	0
Szegerdő	4.3	E2.3	0	1	-2	0
Szegi	1.6	–	0	0	0	0
Szegilong	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Szegvár	1.8	A1.3	1	0	0	0
Székely	1.10	E1.9	0	0	-1	0
Székelyszabar	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Székkutas	1.13	A1.1	3	0	0	0
Szeleste	3.2	E1.8	0	0	-2	-1
Szelevény	1.7	E1.9	0	0	-1	0
Szellő	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Szemely	4.4	E1.1	0	0	3	0
Szemenye	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Szemere	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Szendehely	6.3	E1.2	0	0	2	0
Szendrőlád	6.6	–	0	0	0	0
Szena	4.4	E2.1	0	0	2	-1
Szenta	4.3	A1.1	3	0	0	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Szentantalfa	5.1	-	1	1	0	2
Szentbalázs	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Szentbékálla	5.1	-	0	0	0	2
Szentborbás	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Szentdénes	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Szentdomonkos	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Szente	6.3	E1.4	0	0	-3	0
Szentegát	1.5	A1.2	2	0	0	0
Szentgáloskér	4.2	A1.2	2	0	0	0
Szentgyörgyvár	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Szentgyörgyvölgy	3.4	Ü2.8	0	0	0	-1
Szentimrefalva	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Szentistván	1.9	A1.4	1	0	-1	0
Szentistvánbaksa	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Szentjakabfa	5.1	-	1	0	-2	1
Szentkatalin	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Szentkirály	1.2	A1.3	1	0	0	0
Szentkozmadombja	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Szentlászló	4.4	-	0	0	0	0
Szentliszló	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Szentlőrincskáta	1.9	I1.2	0	1	0	0
Szentmargitfalva	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Szentmártonkáta	1.9	E1.2	0	0	2	0
Szentpéterfa	3.1	E1.5	0	0	-2	0
Szentpéterfölde	3.4	E1.6	1	0	-2	0
Szentpéterszeg	1.12	-	0	0	0	0
Szentpéterúr	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Szenyér	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Szepetnek	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Szerecseny	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Szeremle	1.1	E1.5	0	0	-2	0
Szerep	1.12	A1.3	1	0	0	0
Szergény	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Szigetbecse	1.1	Ü2.3	0	0	-2	3
Szigetcsép	1.1	E1.7	0	0	-2	1
Szigetmonostor	1.1	-	0	0	1	3
Szigetszentmárton	1.1	Ü2.2	0	0	2	3
Szigetújfalu	1.1	E1.7	0	0	-2	1
Szigliget	4.1	Ü2.1	0	0	0	3
Szihalom	1.9	E1.7	0	0	-2	1
Szijártóháza	3.4	I1.1	0	2	0	0
Szil	2.1	A1.2	2	0	0	0
Szilágy	4.4	E1.4	0	0	-3	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Szilaspogony	6.8	I1.2	0	1	0	0
Szilsárkány	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Szilvág	3.4	E1.6	1	0	-2	0
Szilvás	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Szilvásvárad	6.5	-	0	0	0	-3
Szilvásszentmárton	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Szin	6.6	Ü2.8	0	0	0	-1
Szinpetri	6.6	E1.5	0	0	-2	0
Szirák	6.3	Ü2.9	0	0	-1	-1
Szirmabesenyő	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Szokolya	6.2	-	0	0	-2	-2
Szólád	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Szomód	5.3	E1.2	0	0	2	0
Szomolya	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Szomor	5.3	E1.2	0	0	2	0
Szorosad	4.2	A1.1	3	0	0	0
Szőc	5.1	Ü2.5	0	0	-2	2
Szőce	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Szód	1.1	E1.7	0	0	-2	1
Szódliget	1.1	E2.1	0	0	2	-1
Szőgliget	6.6	-	0	0	-1	-2
Szőke	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Szőkéd	4.4	E1.1	0	0	3	0
Szőkedencs	4.1	I1.3	0	1	-1	0
Szölösárdó	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Szőlősgyörök	4.2	E1.7	0	0	-2	1
Szőrény	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Szúcs	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Szuha	6.4	Ü2.5	0	0	-2	2
Szuhafő	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Szuhakálló	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Szuhogy	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Szulimán	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Szulok	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Szurdokpüspöki	6.8	-	0	0	-2	-2
Szücsi	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Szügy	6.8	E1.2	0	0	2	0
Szűr	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Tabajd	5.3	E1.5	0	0	-2	0
Tabdi	1.2	A1.2	2	0	0	0
Tác	1.4	E1.2	0	0	2	0
Tagyon	5.1	Ü2.3	0	0	-2	3
Takácsi	2.2	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Tákos	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Taktabáj	1.7	E1.9	0	0	-1	0
Taktaharkány	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Taktakenéz	1.7	–	0	0	0	0
Taktaszada	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Taliándörög	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Tállya	6.7	I1.2	0	1	0	0
Tanakajd	3.2	E1.1	0	0	3	0
Táp	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Tápióbicske	1.9	E1.2	0	0	2	0
Tápiógyörgye	1.7	E2.2	0	0	1	0
Tápióság	1.9	E1.2	0	0	2	0
Tápiószentmárton	1.2	Ü2.7	0	0	-1	1
Tápiószőlős	1.2	E2.2	0	0	1	0
Táplánszentkereszt	3.2	E1.2	0	0	2	0
Tapsony	4.3	–	1	3	0	0
Tápszentmiklós	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Tar	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Tarany	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Tarcal	1.7	–	0	1	0	-2
Tard	6.5	E1.9	0	0	-1	0
Tardona	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Tardos	5.3	I1.3	0	1	-1	0
Tarhos	1.12	–	0	0	0	0
Tarján	5.3	–	0	1	-1	-1
Tarjánpuszta	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Tárkány	2.3	E1.5	0	0	-2	0
Tarnabod	1.9	E1.2	0	0	2	0
Tarnalelesz	6.8	I1.2	0	1	0	0
Tarnaméra	1.9	E1.8	0	0	-2	-1
Tarnaörs	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Tarnaszentmária	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Tarnaszentmiklós	1.7	–	0	0	0	0
Tarnaszadány	1.9	I1.2	0	1	0	0
Tárnokréti	2.1	E1.6	1	0	-2	0
Tarpa	1.6	–	0	0	0	0
Tarrós	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Táska	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Tass	1.1	–	1	0	-1	2
Tataháza	1.3	A1.3	1	0	0	0
Tatárszentgyörgy	1.2	–	0	0	1	-2
Tázlár	1.2	–	3	1	0	0
Tékes	4.4	E1.6	1	0	-2	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Teklafalu	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Telekes	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Telekgerendás	1.13	A1.3	1	0	0	0
Teleki	4.2	–	0	0	-1	2
Telki	5.3	E1.3	0	0	2	1
Telkibánya	6.7	–	1	0	0	-3
Tengelic	1.4	–	0	0	0	-3
Tengeri	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Tengőd	4.2	E1.9	0	0	-1	0
Tenk	1.9	E1.2	0	0	2	0
Tényő	5.1	E1.2	0	0	2	0
Tépe	1.12	A1.3	1	0	0	0
Terem	1.10	E1.9	0	0	-1	0
Terény	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Tereske	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Teresztenye	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Terpes	6.8	–	0	2	-1	0
Tés	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Tésa	6.8	Ü2.5	0	0	-2	2
Tésenfa	1.5	–	0	2	-2	0
Tésény	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Teskánd	3.4	E1.1	0	0	3	0
Tetétlen	1.11	A1.1	3	0	0	0
Tevel	4.4	A1.3	1	0	0	0
Tibolddaróc	6.5	E1.9	0	0	-1	0
Tiborszállás	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Tikos	4.3	–	0	0	0	0
Tilaj	3.4	–	0	0	-3	1
Timár	1.11	–	1	3	0	0
Tinnye	5.3	E1.2	0	0	2	0
Tiszaadony	1.6	–	0	0	0	0
Tiszaalpár	1.2	–	0	1	0	-1
Tiszabábolna	1.7	Ü2.6	0	0	0	1
Tiszabecs	1.6	Ü2.8	0	0	0	-1
Tiszabercel	1.10	–	0	0	0	0
Tiszabezdéd	1.10	E1.2	0	0	2	0
Tiszabő	1.7	–	0	0	0	0
Tiszabura	1.7	I1.1	0	2	0	0
Tiszacsécse	1.6	–	0	0	0	0
Tiszacsermely	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Tiszadada	1.7	–	0	0	0	0
Tiszaderzs	1.7	–	0	0	0	0
Tiszadob	1.7	–	0	0	0	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Tiszadorogma	1.7	Ü2.6	0	0	0	1
Tiszaeszlár	1.11	–	0	0	0	0
Tiszagyenda	1.7	A1.3	1	0	0	0
Tiszagyulaháza	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Tiszaigar	1.7	A1.3	1	0	0	0
Tiszainoka	1.7	A1.3	1	0	0	0
Tiszajenő	1.7	Ü2.7	0	0	-1	1
Tizsakanyár	1.6	E1.2	0	0	2	0
Tizsakarád	1.6	A1.3	1	0	0	0
Tizsakerecseny	1.6	–	0	0	0	0
Tizsakessi	1.7	I2	0	3	0	0
Tizsakóród	1.6	–	0	0	0	0
Tizsakürt	1.7	–	0	0	0	0
Tizsaladány	1.7	A1.3	1	0	0	0
Tizsamogyorós	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Tizsanagyfalu	1.11	E1.5	0	0	-2	0
Tizsanána	1.9	–	1	1	0	1
Tiszaörs	1.7	Ü2.6	0	0	0	1
Tizsapalkonya	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Tizsapüspöki	1.7	Ü2.5	0	0	-2	2
Tizsarád	1.10	E1.1	0	0	3	0
Tizaroff	1.7	–	0	0	0	0
Tizsasas	1.7	–	0	0	0	0
Tizsasüly	1.7	A1.3	1	0	0	0
Tizsaszalka	1.6	–	0	0	0	0
Tizsaszentimre	1.7	–	0	0	0	0
Tizsaszentmárton	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Tizsasziget	1.7	E1.2	0	0	2	0
Tizsataridos	1.7	Ü2.6	0	0	0	1
Tizsatarján	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Tizsatelekek	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Tizsatenyő	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Tiszaug	1.8	Ü2.6	0	0	0	1
Tiszavalk	1.7	E1.5	0	0	-2	0
Tiszavárkony	1.7	E1.8	0	0	-2	-1
Tiszavid	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Tizstaberek	1.6	–	0	0	0	0
Tivadar	1.6	–	0	0	-1	3
Tóalmás	1.9	Ü2.4	0	0	2	2
Tófalú	1.9	E1.4	0	0	-3	0
Tófej	3.4	I2	0	3	0	0
Tófü	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Tokorcs	3.3	E1.1	0	0	3	0

Település	Tájégség	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Tolcsva	6.7	I1.2	0	1	0	0
Told	1.12	E1.5	0	0	-2	0
Tolmács	6.8	E2.3	0	1	-2	0
Tolnanémedi	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Tomajmonostora	1.7	E1.9	0	0	-1	0
Tomor	6.8	–	0	0	0	0
Tompaládony	3.2	–	0	0	-3	1
Tordas	1.4	I1.2	0	1	0	0
Tormafölde	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Tormás	4.4	–	2	1	0	0
Tormásliget	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Tornabarakony	6.6	–	0	0	0	2
Tornakápolna	6.6	–	0	0	0	0
Tornanádaska	6.6	–	0	0	0	0
Tornaszentandrás	6.6	E1.5	0	0	-2	0
Tornaszentjakab	6.6	–	0	0	0	0
Tornyiszentmiklós	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Tornyosnémeti	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Tornyospálca	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Torony	3.1	E1.8	0	0	-2	-1
Torvaj	4.2	E1.6	1	0	-2	0
Tószeg	1.7	E1.7	0	0	-2	1
Tótszentgyörgy	4.3	E1.4	0	0	-3	0
Tótszentmárton	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Tótszerdahely	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Tótújfalu	1.5	–	2	0	-1	0
Tótvázsony	5.1	E1.8	0	0	-2	-1
Tök	5.3	E2.1	0	0	2	-1
Töltéstava	2.3	E2.1	0	0	2	-1
Tömörd	3.1	E1.4	0	0	-3	0
Tömörkény	1.2	A1.1	3	0	0	0
Törökkoppány	4.2	E1.9	0	0	-1	0
Törtel	1.2	E1.9	0	0	-1	0
Töttös	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Trizs	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Tunyogmatolcs	1.6	E1.8	0	0	-2	-1
Túristvándi	1.6	Ü2.8	0	0	0	-1
Túrony	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Túrlicse	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Türje	3.4	I2	0	3	0	0
Tüskevár	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Tyukod	1.6	I1.2	0	1	0	0
Udvar	1.1	–	0	0	0	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Udvari	4.4	A1.1	3	0	0	0
Ugod	5.1	–	1	0	0	-2
Újbarok	5.2	–	0	0	3	2
Újcsanáros	1.9	E1.2	0	0	2	0
Újdombrád	1.6	E1.4	0	0	-3	0
Újhartyán	1.2	E1.9	0	0	-1	0
Újiráz	1.12	A1.1	3	0	0	0
Újireg	4.2	E1.4	0	0	-3	0
Újkenéz	1.10	E1.5	0	0	-2	0
Újkér	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Újkígyós	1.13	A2	1	1	0	0
Újlengyel	1.2	E1.5	0	0	-2	0
Újléta	1.10	A1.1	3	0	0	0
Újlőrincfalva	1.9	E1.2	0	0	2	0
Újpetre	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Újrónafő	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Újsolt	1.1	A1.1	3	0	0	0
Újszalonta	1.12	E1.9	0	0	-1	0
Újszentiván	1.7	E1.2	0	0	2	0
Újszentmargita	1.7	A1.2	2	0	0	0
Újszilvás	1.2	E1.5	0	0	-2	0
Újtelek	1.1	A1.3	1	0	0	0
Újtikos	1.7	E1.9	0	0	-1	0
Újudvar	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Újvárfalva	4.3	E1.5	0	0	-2	0
Ukk	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Und	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Úny	5.3	E1.5	0	0	-2	0
Uppony	6.5	Ü2.7	0	0	-1	1
Ura	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Uraiújfalú	3.2	I1.1	0	2	0	0
Úrhida	1.4	E1.1	0	0	3	0
Úri	6.3	E1.2	0	0	2	0
Uszka	1.6	–	0	0	0	0
Uszód	1.1	E1.9	0	0	-1	0
Uzsa	5.1	I1.1	0	2	0	0
Üllés	1.2	A1.1	3	0	0	0
Vácduka	6.3	E1.2	0	0	2	0
Vácegres	6.3	E1.1	0	0	3	0
Váchartyán	6.3	E1.2	0	0	2	0
Váckisújfalu	6.3	E1.1	0	0	3	0
Vácrátót	1.1	E1.3	0	0	2	1
Vácszentlászló	1.9	E1.2	0	0	2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Vadna	6.8	E1.2	0	0	2	0
Vadosfa	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Vág	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Vágáshuta	6.7	Ü2.5	0	0	-2	2
Vaja	1.10	–	0	3	0	-1
Vajdácska	1.6	E1.2	0	0	2	0
Vajszló	1.5	I1.1	0	2	0	0
Vajta	1.4	Ü2.7	0	0	-1	1
Vál	5.2	E1.2	0	0	2	0
Valkó	6.3	E1.2	0	0	2	0
Valkonya	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Vállaj	1.10	–	0	0	0	0
Vállus	5.1	E1.9	0	0	-1	0
Vámosatya	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Vámoscsalád	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Vámosgyörk	1.9	E1.5	0	0	-2	0
Vámosmikola	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Vámosoroszi	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Vámosújfalú	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Vámosszabadi	2.1	Ü2.4	0	0	2	2
Váncsod	1.12	E1.9	0	0	-1	0
Vanyarc	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Vanyola	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Várad	1.5	E1.4	0	0	-3	0
Váralja	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Varásló	4.3	E1.7	0	0	-2	1
Váraszó	6.8	E1.9	0	0	-1	0
Várbalog	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Varbó	6.5	–	0	0	-3	1
Varbóc	6.6	E1.9	0	0	-1	0
Várda	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Várdomb	4.4	E1.2	0	0	2	0
Várfölde	3.4	E1.9	0	0	-1	0
Varga	4.4	–	0	0	3	2
Várgesztes	5.2	–	0	0	2	-3
Várkesző	3.3	E2.3	0	1	-2	0
Várong	4.2	A1.1	3	0	0	0
Városföld	1.2	E1.9	0	0	-1	0
Városlőd	5.1	–	0	0	-2	-3
Varsád	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Varsány	6.3	E1.5	0	0	-2	0
Várvölgy	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Vasad	1.1	E2.2	0	0	1	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Vasalja	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Vásárosbéc	4.4	–	0	0	0	0
Vásárosdombó	4.4	E1.9	0	0	-1	0
Vásárosfalu	2.1	E1.2	0	0	2	0
Vásárossiske	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Vasasszonyfa	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Vasboldogasszony	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Vasegerszeg	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Vashosszúfalu	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Vaskeresztes	3.1	I1.1	0	2	0	0
Vaskút	1.3	I1.3	0	1	-1	0
Vasmegyer	1.10	I1.1	0	2	0	0
Vaspör	3.3	E2.3	0	1	-2	0
Vassurány	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Vaszar	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Vászoly	5.1	Ü2.3	0	0	-2	3
Vasszécseny	3.2	E2.1	0	0	2	-1
Vasszentmihály	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Vasszilvagy	3.2	E1.2	0	0	2	0
Vát	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Vatta	6.5	E1.5	0	0	-2	0
Váznok	4.4	–	0	0	-3	3
Vécs	6.4	E1.5	0	0	-2	0
Végegyháza	1.13	E1.9	0	0	-1	0
Vejti	1.5	E1.5	0	0	-2	0
Vékény	4.4	I1.3	0	1	-1	0
Vekerd	1.12	A1.1	3	0	0	0
Velem	3.1	Ü2.2	0	0	2	3
Velemér	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Velény	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Véménd	4.4	A1.3	1	0	0	0
Vének	2.1	Ü2.4	0	0	2	2
Vép	3.2	E1.5	0	0	-2	0
Vereb	5.2	E1.4	0	0	-3	0
Verőce	6.1	Ü2.2	0	0	2	3
Verseg	6.3	–	0	0	-2	-2
Versend	4.4	E1.2	0	0	2	0
Vértesacsa	5.2	E1.5	0	0	-2	0
Vértesboglár	5.2	E1.5	0	0	-2	0
Vérteskethely	5.2	E1.5	0	0	-2	0
Vértessomló	5.2	E1.4	0	0	-3	0
Vértestolna	5.3	E1.5	0	0	-2	0
Vértesszőlős	2.3	E2.1	0	0	2	-1

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Vése	4.3	E1.9	0	0	-1	0
Veszkény	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Veszprémfajsz	5.1	E1.1	0	0	3	0
Veszprémgalsa	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Veszprémvarsány	5.1	E2.2	0	0	1	0
Vezseny	1.7	E1.7	0	0	-2	1
Vid	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Vigántpetend	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Villánykövesd	4.4	E1.8	0	0	-2	-1
Vilmány	6.8	–	0	0	0	0
Vilonya	5.1	E1.4	0	0	-3	0
Vilyvitány	6.7	E1.8	0	0	-2	-1
Vinár	2.2	E1.1	0	0	3	0
Vindornyafok	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Vindornyalak	5.1	E1.5	0	0	-2	0
Vindornyaszőlős	5.1	E1.7	0	0	-2	1
Visnye	4.4	Ü2.6	0	0	0	1
Visonta	6.4	I2	0	3	0	0
Viss	1.6	–	0	0	0	0
Visz	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Viszák	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Viszló	6.6	E1.5	0	0	-2	0
Visznek	1.9	E1.9	0	0	-1	0
Vitnyéd	2.1	E1.5	0	0	-2	0
Vízvár	4.3	–	0	0	0	0
Vizslás	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Vizsoly	6.8	–	0	0	0	0
Vokány	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Vonyarcvashegy	4.1	–	0	0	1	3
Vöckönd	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Völce	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Vönöck	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Vöröstó	5.1	E1.7	0	0	-2	1
Vörs	4.1	E1.5	0	0	-2	0
Zabar	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Zádor	1.5	A1.1	3	0	0	0
Zádorfalva	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Zagyvaszántó	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Zajk	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Zajta	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Zákány	4.3	–	0	0	0	0
Zákányszék	1.2	A1.1	3	0	0	0
Zala	4.2	E1.4	0	0	-3	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Zalaapáti	3.4	Ü2.8	0	0	0	-1
Zalabaksa	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Zalabér	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Zalaboldogfa	3.3	E1.4	0	0	-3	0
Zalacsány	3.4	–	0	0	-1	-2
Zalacséb	3.4	I1.3	0	1	-1	0
Zalaerdőd	2.2	E1.5	0	0	-2	0
Zalagyömörő	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Zalahaláp	5.1	–	0	1	0	1
Zalaháshágy	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Zalaigrice	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Zalaistvánd	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Zalaköveskút	3.4	A1.3	1	0	0	0
Zalameggyes	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Zalamerenye	1.4	E1.4	0	0	-3	0
Zalasárszeg	3.4	–	0	1	1	0
Zalasababar	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Zalasántó	5.1	E1.9	0	0	-1	0
Zalaszegvár	2.2	E1.4	0	0	-3	0
Zalaszentbalázs	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Zalaszentgyörgy	3.4	E1.2	0	0	2	0
Zalaszentiván	3.4	E1.2	0	0	2	0
Zalaszentjakab	3.4	E1.4	0	0	-3	0
Zalaszentlászló	3.4	E1.7	0	0	-2	1
Zalaszentlőrinc	3.3	E1.5	0	0	-2	0
Zalaszentmárton	3.4	–	0	0	-3	2
Zalaszentmihály	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Zalaszombatfa	3.4	–	0	2	-2	0
Zaláta	1.5	E1.9	0	0	-1	0
Zalatárnok	3.4	A1.4	1	0	-1	0
Zalaújlak	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Zalavár	3.4	E1.5	0	0	-2	0

Település	Tájegység	Típus	Agrár érték	Ipari érték	Alvó érték	Üdülő érték
Zalavég	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Zalkod	1.6	E1.5	0	0	-2	0
Zánka	4.1	Ü2.1	0	0	0	3
Zaránk	1.9	I1.2	0	1	0	0
Závod	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Zebecke	3.4	E1.5	0	0	-2	0
Zebegény	6.2	Ü2.3	0	0	-2	3
Zemplénagárd	1.6	I1.1	0	2	0	0
Zengővárkony	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Zichyújfalu	1.4	I1.3	0	1	-1	0
Zics	4.2	E1.5	0	0	-2	0
Ziliz	6.8	E1.4	0	0	-3	0
Zimány	4.2	E1.2	0	0	2	0
Zók	4.4	–	0	0	-3	1
Zomba	4.4	–	1	0	-1	-1
Zubogy	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Zsadány	1.12	–	0	0	0	0
Zsáka	1.12	–	0	0	0	0
Zsámbok	1.9	E1.2	0	0	2	0
Zsana	1.2	A1.1	3	0	0	0
Zsarolyán	1.6	E1.9	0	0	-1	0
Zsebeháza	2.1	E1.4	0	0	-3	0
Zsédeny	3.2	E1.4	0	0	-3	0
Zselickisfalud	4.4	E1.4	0	0	-3	0
Zselickislak	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Zselicszentpál	4.4	E1.5	0	0	-2	0
Zsennye	3.2	E1.7	0	0	-2	1
Zsira	3.2	I1.1	0	2	0	0
Zsombó	1.2	A1.3	1	0	0	0
Zsujta	6.8	E1.5	0	0	-2	0
Zsurk	1.10	E1.4	0	0	-3	0

M6. MAGYARORSZÁG FALUTÍPUSAINAK FŐBB ADATAI

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
A1.1	Tisztán dominánsan agrárszerepkörű települések csoportja	3	0	0	0
A1.2	Tisztán jelentős agrárszerepkörrel bíró települések csoportja	2	0	0	0
A1.3	Tisztán átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja	1	0	0	0
A1.4	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja a település növekedése nélküli kisebb mértékű ingázással	1	0	-1	0
I1.1	Tisztán jelentős ipari szerepkörrel bíró települések csoportja	0	2	0	0
I1.2	Tisztán átlagon felüli ipari szerepkörrel bíró települések csoportja	0	1	0	0
I1.3	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja a település növekedése nélküli, kismértékű ingázással	0	1	-1	0
E1.1	A település növekedésével járó, kizárólag domináns ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	3	0
E1.2	A település növekedésével járó, kizárólag jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	2	0
E1.3	A település növekedésével járó, kizárólag jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenfogalmi szerepkörrel	0	0	2	1
E1.4	A település növekedése nélküli, kizárólag domináns ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	-3	0
E1.5	A település növekedése nélküli, kizárólag jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	-2	0
E1.6	A település növekedése nélküli, jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli agrárszerepkörrel	1	0	-2	0
E1.7	A település növekedése nélküli, jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenfogalmi szerepkörrel	0	0	-2	1
E1.8	A település növekedése nélküli, jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően vendégéjszakákon alapuló idegenfogalmi szerepkörrel	0	0	-2	-1
E1.9	A település növekedése nélküli, kizárólag kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	-1	0

Kód	Megnevezés	A	I	E	Ü
A2	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja átlagon felüli ipari szerepkörrel	1	1	0	0
I2	Tisztán dominánsan ipari szerepkörű települések csoportja	0	3	0	0
E2.1	A település növekedésével járó, jelentős ingázás átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapuló idegenforgalmi szerepkörrel	0	0	2	-1
E2.2	A település növekedésével járó, kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja	0	0	1	
E2.3	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja a település növekedése nélküli, jelentős ingázással	0	1	-2	0
Ü2.1	Tisztán döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja	0	0	0	3
Ü2.2	Döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedésével járó, jelentős ingázással	0	0	2	3
Ü2.3	Döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedése nélküli, jelentős ingázással	0	0	-2	3
Ü2.4	Döntően üdülőházakra épülő, jelentős idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedésével járó, jelentős ingázással	0	0	2	2
Ü2.5	Döntően üdülőházakra épülő, jelentős idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedése nélküli, jelentős ingázással	0	0	-2	2
Ü2.6	Tisztán átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja	0	0	0	1
Ü2.7	A település növekedése nélküli, kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörrel	0	0	-1	1
Ü2.8	Tisztán átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja	0	0	0	-1
Ü2.9	A település növekedése nélküli, kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel	0	0	-1	-1

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: A1.1								
Településcsoport megnevezése: Tisztán dominánsan agrárszerepkörű települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 47								
Jellemző tájegységek: Duna-Tisza köze, Duna mente, Külső-Somogy, Körös-Maros köze								
Egyéb előfordulás: Alföld, Dunántúli dombvidék								
Ismerőbb települések: Lajoskomárom, Harta								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: Alföldön 1000-1800 fő, Dunántúlon 400-700 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: változó (pozitív: Duna-Tisza köze, Duna mente, Külső-Somogy)								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya: 45%								
Bejárók: 56 fő								
Helyben tanulók: 138 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Duna-Tisza köze	9%	9%	13%	4%	6%	51%	8%
	Duna mente	9%	1%	17%	1%	1%	46%	9%
	Külső-Somogy	19%	3%	3%	3%	1%	63%	5%
	Körös-Maros köze	2%	1%	5%	2%	0%	86%	7%
	Alföld	11%	3%	13%	3%	4%	59%	7%
	Dunántúl	42%	4%	7%	1%	0%	38%	6%
	Átlag	13%	4%	10%	3%	3%	57%	7%
2000	Duna-Tisza köze	16%	8%	13%	1%	3%	48%	11%
	Duna mente	10%	0%	14%	0%	0%	49%	25%
	Külső-Somogy	21%	2%	3%	0%	0%	64%	9%
	Körös-Maros köze	1%	1%	5%	0%	0%	84%	9%
	Alföld	15%	2%	14%	0%	1%	58%	10%
	Dunántúl	26%	2%	5%	0%	0%	37%	29%
	Átlag	15%	3%	10%	0%	1%	56%	14%

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: A1.2								
Településcsoport megnevezése: Tisztán jelentős agrárszerepkörű települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 41								
Jellemző tájegységek: Középső-Tisza vidék, Körös-Maros köze, Belső-Somogy								
Egyéb előfordulás: Alföld, Kisalföld, Bakony, Külső Somogy, Északi-középhegység medencéi								
Ismertebb települések: Báta, Fenyőfő								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: Alföldön 1200-1600 fő, domb- és hegyvidékeken 100-300 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: változó								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya: 35%								
Bejárók: 42 fő								
Helyben tanulók: 103 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Körös-Maros köze	1 %	0 %	4 %	1 %	0 %	88 %	5 %
	Belső-Somogy	34 %	7 %	10 %	1 %	0 %	41 %	7 %
	Alföld	4 %	4 %	7 %	3 %	4 %	63 %	7 %
	Hegyvidékek	36 %	3 %	13 %	3 %	1 %	40 %	4 %
	Átlag	13 %	4 %	11 %	2 %	2 %	59 %	7 %
2000	Körös-Maros köze	1 %	0 %	3 %	0 %	0 %	89 %	7 %
	Belső-Somogy	50 %	2 %	7 %	0 %	0 %	23 %	16 %
	Alföld	9 %	3 %	6 %	2 %	3 %	65 %	11 %
	Hegyvidékek	39 %	2 %	10 %	4 %	0 %	37 %	7 %
	Átlag	18 %	2 %	9 %	1 %	1 %	57 %	11 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: A1.3								
Településcsoport megnevezése: Tisztán átlagon felüli agrárszerepkörű települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 109								
Jellemző tájegységek: Berettyó-Körös vidék, Körös-Maros köze, Duna-Tisza köze, Közép-Tisza vidék								
Egyéb előfordulás: Duna mente, Bácska, Felső-Tisza vidék, Dunántúli-dombság, Alpokalja és az Északi-középhegység medencéi								
Ismertebb települések: Alsónémedi, Ártánd, Csengersima, Szalafő								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: Alföldön 1500-2000 fő, Dunántúlon 800-1100 fő, hegyvidékeken 100-300 fő								
Természetes szaporulat: stagnál-negatív (stagnál: Duna mente, Duna-Tisza köze)								
Vándorlási egyenleg: többnyire pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya: 23%								
Bejárók: 55 fő								
Helyben tanulók: 164 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Berettyó-Körös vidék	4 %	3 %	16 %	2 %	1 %	62 %	8 %
	Körös-Maros köze	2 %	1 %	7 %	2 %	0 %	87 %	7 %
	Duna-Tisza köze	15 %	8 %	13 %	4 %	7 %	46 %	7 %
	Közép-Tisza vidék	3 %	1 %	10 %	1 %	0 %	73 %	11 %
	Duna mente	4 %	2 %	6 %	2 %	2 %	55 %	12 %
	Bácska	3 %	2 %	4 %	3 %	2 %	77 %	7 %
	Felső-Tisza vidék	4 %	3 %	11 %	5 %	0 %	64 %	9 %
	Dunántúli-dombság	22 %	6 %	8 %	2 %	1 %	55 %	5 %
	Hegyvidékek	34 %	7 %	6 %	5 %	1 %	36 %	5 %
	Átlag	10 %	4 %	10 %	3 %	2 %	62 %	8 %
2000	Berettyó-Körös vidék	6 %	2 %	15 %	1 %	0 %	64 %	13 %
	Körös-Maros köze	3 %	1 %	6 %	0 %	0 %	81 %	10 %
	Duna-Tisza köze	22 %	7 %	14 %	2 %	5 %	40 %	10 %
	Közép-Tisza vidék	4 %	0 %	9 %	0 %	0 %	73 %	13 %
	Duna mente	10 %	3 %	4 %	1 %	0 %	64 %	17 %
	Bácska	5 %	2 %	3 %	0 %	0 %	79 %	10 %
	Felső-Tisza vidék	6 %	2 %	17 %	3 %	0 %	56 %	16 %
	Dunántúli-dombság	28 %	3 %	6 %	0 %	1 %	51 %	10 %
	Hegyvidékek	36 %	4 %	11 %	2 %	0 %	36 %	10 %
	Átlag	14 %	3 %	10 %	0 %	1 %	60 %	1 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: A1.4								
Településcsoport megnevezése: Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja a település növekedése nélküli kisebb mértékű ingázással								
Alapadatok								
Települések száma: 40								
Jellemző tájegységek: Baranyai dombság, Győri-medence								
Egyéb előfordulás: Alföld, Nyugati peremvidék, Dunántúli-dombság								
Ismertebb települések: Fülöpháza								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: Alföldön 700-1100 fő, Dunántúlon 600-700 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: stagnál-negatív (stagnál: Alföld, Külső-Somogy)								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya: 23%								
Eljárók aránya: 54 %								
Bejárók: 32 fő								
Helyben tanulók: 77 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Baranyai-dombság	27 %	5 %	7 %	1 %	1 %	53 %	5 %
	Győri-medence	5 %	3 %	7 %	3 %	0 %	91 %	10 %
	Alföld	9 %	6 %	10 %	2 %	2 %	61 %	8 %
	Nyugati peremvidék	25 %	7 %	8 %	1 %	0 %	51 %	6 %
	Dunántúli-dombság	7 %	10 %	6 %	3 %	2 %	62 %	9 %
	Átlag	14 %	6 %	8 %	2 %	1 %	63 %	8 %
2000	Baranyai-dombság	37 %	2 %	7 %	0 %	1 %	42 %	10 %
	Győri-medence	5 %	3 %	5 %	0 %	0 %	75 %	13 %
	Alföld	12 %	4 %	10 %	0 %	1 %	59 %	13 %
	Nyugati peremvidék	28 %	2 %	6 %	0 %	0 %	51 %	12 %
	Dunántúli-dombság	9 %	6 %	3 %	2 %	1 %	61 %	19 %
	Átlag	18 %	3 %	6 %	0 %	1 %	58 %	13 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: I1.1								
Településcsoport megnevezése: Tisztán jelentős ipari szerepkörrel bíró települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 31								
Jellemző tájegységek: Nyírség								
Egyéb előfordulás: Tisza-vidék, Nyugati peremvidék, Dunántúli dombság								
Ismerőbb települések: Gávavencsellő, Tiszabura, Kemeneshőgyész, Alsómocsolád								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: Alföldön 1700-2500 fő, Dunántúlon 500-600 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni ipari foglalkoztatottak aránya: 30%								
Bejárók: 110-120 fő								
Helyben tanulók: 55-200 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Nyírség	19 %	4 %	5 %	8 %	2 %	55 %	8 %
	Alföld	13 %	3 %	10 %	4 %	3 %	53 %	13 %
	Nyugati peremvidék	11 %	10 %	5 %	3 %	1 %	60 %	11 %
	Dunántúli dombság	13 %	7 %	9 %	2 %	2 %	58 %	6 %
	Átlag	12 %	6 %	8 %	3 %	2 %	59 %	9 %
2000	Nyírség	31 %	2 %	4 %	3 %	0 %	44 %	14 %
	Alföld	17 %	4 %	12 %	1 %	1 %	46 %	18 %
	Nyugati peremvidék	13 %	6 %	5 %	0 %	3 %	54 %	19 %
	Dunántúli dombság	17 %	4 %	7 %	0 %	1 %	55 %	14 %
	Átlag	15 %	4 %	9 %	0 %	1 %	53 %	16 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: I1.2								
Településcsoport megnevezése: Tisztán átlagon felüli ipari szerepkörrel bíró települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 64								
Jellemző tájegységek: Belső-Somogy, Duna-Tisza köze, Észak-Alföld, Nyírség, Baranyai-dombság								
Egyéb előfordulás: Alföld, Kisalföld, Északi középhegység								
Ismertebb települések: Nagyszakácsi, Kunszállás, Jászkisér, Kunmadaras, Ipolytölgyes								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1200-2500 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni ipari foglalkoztatottak aránya: 21%								
Bejárók: 70-220 fő								
Helyben tanulók: 160-300 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Belső-Somogy	25 %	7 %	7 %	2 %	2 %	50 %	7 %
	Duna-Tisza köze	22 %	5 %	17 %	4 %	10 %	55 %	10 %
	Észak-Alföld	1 %	1 %	10 %	4 %	1 %	75 %	9 %
	Nyírség	10 %	4 %	4 %	11 %	2 %	60 %	7 %
	Baranyai dombság	29 %	5 %	11 %	3 %	2 %	43 %	6 %
	Alföld	4 %	4 %	11 %	4 %	3 %	64 %	10 %
	Kisalföld	4 %	7 %	6 %	5 %	0 %	70 %	8 %
	Északi középhegység	38 %	4 %	10 %	4 %	6 %	29 %	8 %
	Átlag	15 %	6 %	9 %	4 %	4 %	54 %	9 %
2000	Belső-Somogy	30 %	3 %	7 %	1 %	1 %	47 %	11 %
	Duna-Tisza köze	25 %	3 %	16 %	1 %	3 %	42 %	9 %
	Észak-Alföld	3 %	1 %	9 %	0 %	0 %	72 %	14 %
	Nyírség	23 %	4 %	5 %	7 %	1 %	45 %	15 %
	Baranyai dombság	36 %	3 %	9 %	1 %	1 %	41 %	9 %
	Alföld	8 %	3 %	11 %	1 %	1 %	61 %	14 %
	Kisalföld	5 %	5 %	4 %	0 %	0 %	73 %	12 %
	Északi középhegység	44 %	3 %	14 %	1 %	5 %	22 %	11 %
	Átlag	18 %	4 %	10 %	1 %	2 %	51 %	12 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: I1.3								
Településcsoport megnevezése: Átlagon felüli ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja a település növekedése nélküli, kismértékű ingázással								
Alapadatok								
Települések száma: 38								
Jellemző tájegységek: Zalai dombvidék, Baranyai dombvidék, Északi középhegység medencéi								
Egyéb előfordulás: Alföld, Dunántúli középhegység								
Ismerőbb települések: Drégelypalánk, Ágasegyháza, Pápateszér, Kám								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 800-1800 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni ipari foglalkoztatottak aránya: 21%								
Eljárók aránya: 55 %								
Bejárók: 95-140 fő								
Helyben tanulók: 95-190 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Zalai dombság	25 %	12 %	7 %	4 %	3 %	43 %	6 %
	Baranyai dombság	21 %	5 %	6 %	2 %	1 %	51 %	5 %
	Észak-Magyarország medencéi	34 %	7 %	15 %	4 %	1 %	31 %	10 %
	Alföld	18 %	5 %	12 %	2 %	7 %	46 %	6 %
	Dunántúli középhegység	41 %	5 %	7 %	2 %	1 %	38 %	6 %
	Átlag	32 %	5 %	8 %	3 %	2 %	42 %	6 %
2000	Zalai dombság	30 %	11 %	8 %	2 %	2 %	35 %	12 %
	Baranyai dombság	32 %	2 %	7 %	0 %	1 %	48 %	9 %
	Észak-Magyarország medencéi	38 %	6 %	18 %	1 %	1 %	24 %	12 %
	Alföld	23 %	4 %	13 %	0 %	4 %	45 %	8 %
	Dunántúli középhegység	43 %	4 %	7 %	0 %	1 %	35 %	10 %
	Átlag	35 %	4 %	9 %	0 %	1 %	40 %	10 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E1.1								
Településcsoport megnevezése: Tisztán a település növekedésével járó domináns ingázással jellemezhető települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 66								
Jellemző tájegységek: Baranyai-dombság, Sopron-Vasi sík, Bakony, Zalai-dombság, Cserhát								
Egyéb előfordulás: Alföld, Nyugati peremvidék								
Ismertebb települések: Gyód, Csempeszkopács, Veszprémfajsz, Váckisújfalu								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 500-800 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Eljárók aránya: 85%								
Bejárók: 10-20 fő								
Helyben tanulók: 10-70 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Baranyai dombság	14 %	5 %	6 %	6 %	5 %	64 %	6 %
	Sopron-Vasi sík	16 %	6 %	3 %	3 %	0 %	63 %	7 %
	Bakony	22 %	4 %	21 %	2 %	1 %	43 %	7 %
	Zalai-dombság	15 %	14 %	3 %	5 %	4 %	50 %	8 %
	Cserhát	17 %	4 %	6 %	7 %	3 %	56 %	6 %
	Alföld	5 %	6 %	8 %	5 %	1 %	67 %	8 %
	Nyugati peremvidék	21 %	5 %	3 %	2 %	1 %	43 %	5 %
	Átlag	14 %	6 %	7 %	4 %	2 %	58 %	7 %
2000	Baranyai dombság	17 %	1 %	6 %	3 %	3 %	59 %	11 %
	Sopron-Vasi sík	17 %	2 %	1 %	0 %	0 %	65 %	14 %
	Bakony	27 %	3 %	16 %	1 %	1 %	40 %	12 %
	Zalai-dombság	24 %	10 %	8 %	5 %	3 %	35 %	18 %
	Cserhát	22 %	3 %	10 %	1 %	6 %	48 %	10 %
	Alföld	6 %	3 %	8 %	1 %	0 %	63 %	18 %
	Nyugati peremvidék	27 %	5 %	2 %	3 %	4 %	48 %	12 %
	Átlag	17 %	4 %	7 %	2 %	2 %	54 %	14 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E1.2								
Településcsoport megnevezése: Tisztán a település növekedésével járó jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 147								
Jellemző tájegységek: Észak-Alföld, Győri medence, Cserhát, Dunazug								
Egyéb előfordulás: Észak-Magyarországi medencék, Nyírség, Mezőföld, Közép-Tisza vidék, Baranyai dombság, Felső-Tiszavidék, Zalai dombság, Bakony, Sopron-Vasi sík								
Ismertebb települések: Süllyáp, Ikrény, Kosd, Pilisborosjenő, Berkenye, Tác, Cserkút								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 800-2000 fő								
Természetes szaporulat: változó, többnyire negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Eljárók aránya: 71%								
Bejárók: 40-100 fő								
Helyben tanulók: 75-240 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Észak-Alföld	6 %	5 %	7 %	4 %	4 %	63 %	8 %
	Győri medence	6 %	3 %	5 %	3 %	0 %	54 %	9 %
	Cserhát	21 %	3 %	5 %	6 %	2 %	49 %	14 %
	Dunazug	35 %	10 %	17 %	8 %	2 %	44 %	21 %
	Északi medencék	22 %	4 %	13 %	4 %	1 %	50 %	7 %
	Nyírség	9 %	3 %	7 %	9 %	2 %	62 %	9 %
	Mezőföld	5 %	3 %	11 %	4 %	3 %	65 %	8 %
	Közép-Tisza vidék	4 %	1 %	14 %	2 %	0 %	81 %	10 %
	Baranyai dombság	14 %	7 %	5 %	3 %	7 %	46 %	12 %
	Felső-Tiszavidék	6 %	6 %	14 %	6 %	1 %	57 %	10 %
	Zalai dombság	23 %	11 %	3 %	5 %	2 %	52 %	9 %
	Bakony	42 %	3 %	10 %	3 %	3 %	32 %	6 %
	Sopron-Vasi sík	10 %	4 %	6 %	3 %	0 %	68 %	9 %
	Átlag	15 %	5 %	8 %	4 %	6 %	54 %	9 %
2000	Észak-Alföld	8 %	3 %	5 %	0 %	1 %	63 %	18 %
	Győri medence	11 %	4 %	5 %	0 %	0 %	63 %	16 %
	Cserhát	31 %	1 %	5 %	2 %	1 %	46 %	12 %
	Dunazug	21 %	1 %	8 %	3 %	1 %	49 %	18 %
	Északi medencék	27 %	2 %	11 %	1 %	1 %	45 %	13 %
	Nyírség	15 %	2 %	6 %	7 %	1 %	54 %	16 %
	Mezőföld	7 %	2 %	8 %	2 %	1 %	62 %	16 %
	Közép-Tisza vidék	6 %	1 %	8 %	1 %	0 %	68 %	16 %
	Baranyai dombság	18 %	1 %	6 %	3 %	6 %	48 %	18 %
	Felső-Tiszavidék	7 %	6 %	16 %	2 %	0 %	53 %	16 %
	Zalai dombság	29 %	9 %	5 %	2 %	1 %	39 %	14 %
	Bakony	43 %	2 %	7 %	1 %	2 %	27 %	18 %
	Sopron-Vasi sík	12 %	1 %	3 %	0 %	0 %	67 %	17 %
	Átlag	18 %	3 %	7 %	1 %	1 %	53 %	15 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E1.3								
Településcsoport megnevezése: A település növekedésével járó jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően üdülőházakon alapuló idegenforgalmi szerepkörrel								
Alapadatok								
Települések száma: 27								
Jellemző tájegységek:								
Egyéb előfordulás: Alföld, Dunántúli középhegység, Északi középhegység								
Ismertebb települések: Vácrátót, Csobánka, Pilisszentlászló								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 2200-3000 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 17%								
Eljárók aránya: 73%								
Bejárók: 135-170 fő								
Helyben tanulók: 120-245 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 18 %								
Vendégéjszakák száma: 180 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Alföld	6 %	3 %	6 %	6 %	3 %	66 %	11 %
	Dunántúli hegyvidék	19 %	4 %	8 %	5 %	3 %	42 %	8 %
	Északi középhegység	29 %	3 %	4 %	7 %	8 %	43 %	6 %
	Átlag	16 %	3 %	6 %	6 %	4 %	52 %	9 %
2000	Alföld	11 %	1 %	4 %	3 %	1 %	61 %	19 %
	Dunántúli hegyvidék	23 %	3 %	7 %	3 %	3 %	43 %	18 %
	Északi középhegység	31 %	2 %	3 %	3 %	2 %	40 %	17 %
	Átlag	20 %	2 %	5 %	2 %	2 %	50 %	18 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E1.4								
Településcsoport megnevezése: A település növekedése nélküli, kizárólag domináns ingázással jellemezhető települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 319								
Jellemző tájegységek: Zalai dombság, Baranyai dombság, Sopron-Vasi sík, Marcali medence, Kemeneshát, Dráva-mente, Bakony, Cserhát, Észak-Magyarországi medencék, Győri-medence, Alpokalja, Külső-Somogy								
Egyéb előfordulás: Belső-Somogy, Bükk, Alföld, Dunántúli középhegység								
Ismertebb települések: Szécsisziget, Palkonya, Csesznek, Ósagárd, Bucsú, Nemesborozva								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 200-1000 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: döntően pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Eljárók aránya: 85%								
Bejárók: 5-20 fő								
Helyben tanulók: 5-80 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
⌊	Zalai dombság	24 %	13 %	5 %	5 %	3 %	43 %	7 %
	Baranyai dombság	18 %	6 %	7 %	3 %	2 %	58 %	6 %
	Sopron-Vasi sík	13 %	6 %	4 %	2 %	0 %	65 %	7 %
	Marcali medence	7 %	11 %	9 %	2 %	0 %	61 %	7 %
	Kemeneshát	23 %	8 %	2 %	4 %	2 %	46 %	6 %
	Dráva-mente	14 %	4 %	11 %	3 %	0 %	59 %	8 %
	Bakony	25 %	3 %	11 %	3 %	1 %	35 %	6 %
	Cserhát	20 %	4 %	9 %	4 %	1 %	50 %	5 %
	Északi medencék	27 %	5 %	11 %	3 %	1 %	47 %	7 %
	Győri-medence	8 %	4 %	10 %	2 %	0 %	63 %	10 %
	Alpokalja	24 %	6 %	3 %	8 %	0 %	52 %	7 %
	Külső-Somogy	15 %	6 %	5 %	3 %	3 %	76 %	3 %
	Átlag	18 %	7 %	7 %	3 %	1 %	53 %	7 %
⌋	Zalai dombság	28 %	9 %	8 %	2 %	2 %	39 %	13 %
	Baranyai dombság	23 %	2 %	8 %	0 %	1 %	55 %	10 %
	Sopron-Vasi sík	15 %	3 %	3 %	0 %	0 %	66 %	13 %
	Marcali medence	10 %	7 %	7 %	0 %	0 %	64 %	12 %
	Kemeneshát	29 %	5 %	4 %	3 %	2 %	45 %	13 %
	Dráva-mente	16 %	1 %	6 %	0 %	0 %	63 %	14 %
	Bakony	28 %	2 %	13 %	1 %	1 %	42 %	14 %
	Cserhát	25 %	2 %	13 %	1 %	0 %	49 %	10 %
	Északi medencék	30 %	3 %	18 %	0 %	0 %	38 %	11 %
	Győri-medence	12 %	4 %	6 %	0 %	0 %	59 %	13 %
	Alpokalja	30 %	3 %	2 %	3 %	0 %	52 %	11 %
	Külső-Somogy	15 %	3 %	4 %	0 %	1 %	64 %	11 %
	Átlag	22 %	4 %	8 %	1 %	1 %	52 %	12 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E1.5								
Településcsoport megnevezése: A település növekedése nélküli, kizárólag jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 808								
Jellemző tájegységek: Zalai dombság, Baranyai dombság, Észak-Magyarországi medencék, Cserhát, Győri medence, Felső-Tisza vidék, Külső-Somogy, Bakony, Kemeneshát, Dráva-mente, Marcali-medence								
Egyéb előfordulás: Nyírség, Belső-Somogy, Észak-Alföld, Közép-Tisza vidék, Bükk, Mezőföld, Mátra, Komárom-Esztergomi sík, Alpokalja								
Ismertebb települések: Kallósd, Ipolytarnóc, Lébény, Kapolcs, Fertőszéplak								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 300-1500 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: döntően pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Eljárók aránya: 70 %								
Bejárók: 10-50 fő								
Helyben tanulók: 40-155 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Zalai dombság	25 %	12 %	7 %	5 %	3 %	41 %	7 %
	Baranyai dombság	23 %	6 %	8 %	3 %	2 %	54 %	6 %
	Északi medencék	27 %	5 %	13 %	3 %	1 %	39 %	7 %
	Cserhát	28 %	5 %	9 %	4 %	1 %	46 %	5 %
	Győri-medence	8 %	6 %	8 %	2 %	0 %	60 %	8 %
	Felső-Tisza vidék	4 %	4 %	9 %	8 %	1 %	57 %	10 %
	Külső-Somogy	15 %	6 %	5 %	3 %	1 %	63 %	1 %
	Bakony	26 %	7 %	11 %	3 %	1 %	43 %	5 %
	Kemeneshát	24 %	8 %	3 %	5 %	1 %	46 %	7 %
	Dráva-mente	17 %	5 %	11 %	2 %	0 %	60 %	8 %
	Marcali medence	12 %	9 %	7 %	2 %	1 %	55 %	7 %
	Átlag	19 %	6 %	8 %	4 %	2 %	52 %	7 %
2000	Zalai dombság	29 %	8 %	7 %	2 %	2 %	38 %	14 %
	Baranyai dombság	27 %	2 %	8 %	0 %	1 %	50 %	11 %
	Északi medencék	33 %	4 %	16 %	1 %	1 %	34 %	11 %
	Cserhát	32 %	2 %	14 %	1 %	0 %	41 %	10 %
	Győri-medence	10 %	5 %	7 %	0 %	0 %	65 %	13 %
	Felső-Tisza vidék	8 %	4 %	12 %	4 %	0 %	54 %	19 %
	Külső-Somogy	19 %	3 %	5 %	1 %	1 %	58 %	12 %
	Bakony	30 %	5 %	13 %	1 %	1 %	40 %	10 %
	Kemeneshát	31 %	4 %	5 %	2 %	1 %	45 %	12 %
	Dráva-mente	17 %	2 %	7 %	0 %	0 %	61 %	13 %
	Marcali medence	16 %	5 %	7 %	1 %	0 %	59 %	12 %
	Átlag	23 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	13 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E1.6								
Településcsoport megnevezése: A település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal								
Alapadatok								
Települések száma: 31								
Jellemző tájegységek: Baranyai dombság, Zalai dombság								
Egyéb előfordulás: Északi-középhegység kivételével országsszerte								
Ismertebb települések: Szentpéterföldre, Horváthertelend, Baranyahidvég								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: Alföldön 500-1000 fő, Dunántúlon 200-300 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: stagnál / negatív (stagnál: Alföld)								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya: 23%								
Eljárók aránya: 66%								
Bejárók: 20 fő								
Helyben tanulók: 17 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Baranyai-dombság	38 %	11 %	2 %	5 %	2 %	38 %	4 %
	Zalai-dombság	20 %	5 %	16 %	2 %	2 %	48 %	7 %
	Alföld	12 %	1 %	10 %	1 %	0 %	67 %	9 %
	Kisalföld	4 %	9 %	8 %	2 %	1 %	67 %	9 %
	Nyugati peremvidék	16 %	7 %	7 %	2 %	0 %	62 %	6 %
	Átlag	18 %	7 %	8 %	2 %	1 %	56 %	7 %
2000	Baranyai-dombság	41 %	7 %	5 %	2 %	1 %	35 %	10 %
	Zalai-dombság	27 %	4 %	12 %	0 %	0 %	46 %	11 %
	Alföld	14 %	0 %	9 %	0 %	0 %	66 %	10 %
	Kisalföld	6 %	4 %	7 %	0 %	0 %	71 %	12 %
	Nyugati peremvidék	18 %	2 %	5 %	0 %	0 %	63 %	12 %
	Átlag	21 %	3 %	7 %	0 %	0 %	56 %	11 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E1.7								
Településcsoport megnevezése: A település növekedése nélküli, jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenfogalmi szerepkörrel								
Alapadatok								
Települések száma: 59								
Jellemző tájegységek: Bakony, Baranyai dombság, Duna-mente, Külső-Somogy, Észak-Magyarországi medencék								
Egyéb előfordulás: Alföld, Nyugati peremvidék, Dunántúli középhegység								
Ismerőbb települések: Mindszentkál, Ófalu, Sződ, Kőröshegy, Nógrád								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 700-2000 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 20%								
Eljárók aránya: 69 %								
Bejárók: 10-50 fő								
Helyben tanulók: 25-70 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 19 %								
Vendégéjszakák száma: 400 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SA	KI
1971	Bakony	23 %	6 %	13 %	2 %	3 %	37 %	7 %
	Baranyai dombság	28 %	4 %	10 %	3 %	3 %	45 %	6 %
	Duna mente	15 %	2 %	4 %	6 %	8 %	46 %	19 %
	Külső-Somogy	19 %	6 %	12 %	3 %	3 %	51 %	6 %
	Északi medencék	29 %	6 %	8 %	3 %	0 %	47 %	7 %
	Alföld	6 %	2 %	6 %	2 %	2 %	64 %	8 %
	Nyugati peremvidék	18 %	12 %	8 %	3 %	2 %	48 %	8 %
	Dunántúli hegyvidék	35 %	3 %	6 %	2 %	2 %	45 %	6 %
	Átlag	23 %	6 %	9 %	3 %	3 %	46 %	8 %
2000	Bakony	22 %	5 %	13 %	0 %	4 %	37 %	19 %
	Baranyai dombság	33 %	2 %	15 %	0 %	2 %	36 %	11 %
	Duna mente	12 %	1 %	5 %	2 %	3 %	50 %	26 %
	Külső-Somogy	25 %	3 %	9 %	3 %	6 %	39 %	13 %
	Északi medencék	34 %	4 %	12 %	2 %	0 %	35 %	12 %
	Alföld	12 %	1 %	4 %	0 %	1 %	69 %	12 %
	Nyugati peremvidék	22 %	8 %	5 %	1 %	2 %	44 %	18 %
	Dunántúli hegyvidék	30 %	1 %	5 %	1 %	2 %	44 %	16 %
	Átlag	25 %	4 %	9 %	1 %	2 %	42 %	16 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E1.8								
Településcsoport megnevezése: A település növekedése nélküli, jelentős ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapuló idegenfogalmi szerepkörrel								
Alapadatok								
Települések száma: 40								
Jellemző tájegységek:								
Egyéb előfordulás: Alföld, Kisalföld, Nyugati peremvidék, Dunántúli dombság, Északi középhegység								
Ismertebb települések: Seregélyes, Fertőboz, Szeleste, Villánykövesd, Dédestapolcsány								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 900-1400 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 20%								
Eljárók aránya: 68 %								
Bejárók: 25-100 fő								
Helyben tanulók: 70-155 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 1 %								
Vendégéjszakák száma: 2200 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Alföld	2 %	2 %	8 %	5 %	2 %	70 %	11 %
	Kisalföld	9 %	5 %	6 %	2 %	1 %	56 %	9 %
	Nyugati peremvidék	24 %	8 %	7 %	7 %	3 %	53 %	15 %
	Dunántúli dombság	27 %	5 %	7 %	4 %	2 %	48 %	13 %
	Északi középhegység	32 %	3 %	11 %	4 %	4 %	43 %	6 %
	Átlag	21 %	4 %	8 %	3 %	2 %	53 %	11 %
2000	Alföld	4 %	1 %	11 %	2 %	1 %	64 %	16 %
	Kisalföld	12 %	3 %	6 %	0 %	1 %	52 %	13 %
	Nyugati peremvidék	24 %	6 %	7 %	2 %	2 %	42 %	17 %
	Dunántúli dombság	31 %	3 %	8 %	1 %	1 %	44 %	12 %
	Északi középhegység	31 %	3 %	13 %	0 %	2 %	40 %	11 %
	Átlag	22 %	3 %	9 %	1 %	1 %	47 %	14 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E1.9								
Településcsoport megnevezése: A település növekedése nélküli, kizárólag kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 205								
Jellemző tájegységek: Észak-Magyarországi medencék, Belső-Somogy, Felső-Tisza vidék, Észak-Alföld, Körös-Maros köze, Zalai dombság, Baranyai dombság, Külső-Somogy, Nyírség, Berettyó-Körös vidék								
Egyéb előfordulás: Dráva-mente, Közép-Tisza vidék, Marcali medence, Duna-mente Mezőföld, Sopron-Vasi sík								
Ismertebb települések: Hont, Csaroda, Sopronhorpács, Füzér								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 600-2000 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Eljárók aránya: 68 %								
Bejárók: 30-70 fő								
Helyben tanulók: 70-250 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Északi medencék	24 %	4 %	11 %	3 %	1 %	52 %	6 %
	Belső-Somogy	21 %	8 %	11 %	2 %	1 %	54 %	1 %
	Felső-Tisza vidék	6 %	3 %	12 %	6 %	1 %	60 %	9 %
	Észak-Alföld	3 %	3 %	13 %	4 %	1 %	65 %	7 %
	Körös-Maros köze	1 %	1 %	4 %	3 %	0 %	77 %	6 %
	Zalai dombság	32 %	11 %	5 %	6 %	3 %	38 %	7 %
	Baranyai dombság	21 %	6 %	6 %	3 %	2 %	59 %	7 %
	Külső-Somogy	15 %	6 %	6 %	2 %	3 %	64 %	2 %
	Nyírség	16 %	4 %	5 %	10 %	3 %	56 %	7 %
	Berettyó-Körös vidék	2 %	2 %	20 %	3 %	1 %	63 %	7 %
	Átlag	15 %	5 %	10 %	4 %	1 %	58 %	6 %
2000	Északi medencék	27 %	3 %	14 %	1 %	0 %	45 %	8 %
	Belső-Somogy	26 %	4 %	6 %	1 %	0 %	49 %	14 %
	Felső-Tisza vidék	10 %	4 %	13 %	2 %	0 %	54 %	16 %
	Észak-Alföld	4 %	2 %	12 %	0 %	0 %	69 %	11 %
	Körös-Maros köze	1 %	1 %	4 %	0 %	0 %	85 %	10 %
	Zalai dombság	33 %	9 %	6 %	2 %	1 %	35 %	14 %
	Baranyai dombság	22 %	1 %	5 %	0 %	1 %	57 %	13 %
	Külső-Somogy	19 %	3 %	6 %	1 %	2 %	57 %	11 %
	Nyírség	24 %	3 %	4 %	5 %	1 %	47 %	15 %
	Berettyó-Körös vidék	4 %	2 %	19 %	1 %	0 %	62 %	11 %
	Átlag	18 %	3 %	9 %	1 %	1 %	55 %	12 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: A2								
Településcsoport megnevezése: Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja átlagon felüli ipari szerepkörrel								
Alapadatok								
Települések száma: 16								
Jellemző tájegységek:								
Egyéb előfordulás: Dunántúli- és Északi-középhegység kivételével országszerte								
Ismerőbb települések: Újkígyós, Nágocs, Palotabozsok								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: Alföldön 1500-5000 fő, Dunántúlon 300-800 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: stagnál / pozitív (pozitív: Alföld)								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni agrárfoglalkoztatottak aránya: 22%								
Helybeni ipari foglalkoztatottak aránya: 19%								
Bejárók: 10-20 fő								
Helyben tanulók: 100-500 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Alföld	8 %	6 %	12 %	3 %	4 %	66 %	8 %
	Dunántúl	18 %	7 %	6 %	3 %	2 %	58 %	5 %
	Átlag	12 %	6 %	10 %	3 %	3 %	63 %	7 %
2000	Alföld	12 %	3 %	11 %	1 %	2 %	59 %	11 %
	Dunántúl	22 %	4 %	4 %	1 %	1 %	56 %	12 %
	Átlag	16 %	3 %	8 %	1 %	2 %	58 %	11 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: I2								
Településcsoport megnevezése: Tisztán dominánsan ipari szerepkörű települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 13								
Jellemző tájegységek: -								
Egyéb előfordulás: Alföld, Kisalföld, Nyugati peremvidék, Északi középhegység								
Ismertebb települések: Hollóháza, Visonta, Szany								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 300-2000 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: változó								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni ipari foglalkoztatottak aránya: 43%								
Bejárók: 35-370 fő								
Helyben tanulók: 85-300 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Síkvidékek	6 %	10 %	11 %	3 %	3 %	58 %	9 %
	Hegyvidékek	23 %	7 %	7 %	6 %	4 %	56 %	12 %
	Átlag	14 %	8 %	9 %	5 %	4 %	57 %	11 %
2000	Síkvidékek	13 %	7 %	9 %	0 %	2 %	55 %	13 %
	Hegyvidékek	23 %	6 %	5 %	1 %	4 %	38 %	24 %
	Átlag	18 %	7 %	7 %	0 %	3 %	47 %	18 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E2.1								
Településcsoport megnevezése: A település növekedésével járó, jelentős ingázás átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapuló idegenforgalmi szerepkörrel								
Alapadatok								
Települések száma: 13								
Jellemző tájegységek:								
Egyéb előfordulás: Kisalföld, Alföld, Nyugati peremvidék, Dunántúli dombság, Dunántúli középhegység								
Ismeretterb települések: Sződliget, Vértesszőlős, Kópháza, Mánfa, Páty								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1500-4500 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 18 %								
Eljárók aránya: 71 %								
Bejárók: 100-240 fő								
Helyben tanulók: 130-240 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 2 %								
Vendégéjszakák száma: 2400 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Síkvidékek	20 %	3 %	9 %	4 %	1 %	69 %	13 %
	Hegyvidékek	14 %	7 %	4 %	5 %	1 %	47 %	5 %
	Átlag	17 %	5 %	7 %	4 %	1 %	59 %	9 %
2000	Síkvidékek	16 %	2 %	5 %	1 %	1 %	56 %	19 %
	Hegyvidékek	32 %	2 %	5 %	3 %	2 %	44 %	13 %
	Átlag	24 %	2 %	5 %	2 %	1 %	50 %	16 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E2.2								
Településcsoport megnevezése: A település növekedésével járó, kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 25								
Jellemző tájegységek:								
Egyéb előfordulás: Alföld, Északi középhegység								
Ismertebb települések: Nyírkáta, Márianosztra								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 300-2800 fő								
Természetes szaporulat:döntően negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Eljárók aránya: 55 %								
Bejárók: 5-165 fő								
Helyben tanulók: 20-280 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Alföld	7 %	3 %	7 %	6 %	4 %	65 %	8 %
	Északi középhegység	17 %	5 %	13 %	4 %	1 %	55 %	5 %
	Átlag	10 %	4 %	8 %	5 %	3 %	64 %	7 %
2000	Alföld	12 %	2 %	6 %	2 %	1 %	63 %	13 %
	Északi középhegység	19 %	4 %	15 %	1 %	1 %	51 %	9 %
	Átlag	14 %	3 %	8 %	1 %	1 %	61 %	12 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: E2.3								
Településcsoport megnevezése: Átlagon felüli ipari foglalkoztatottsággal jellemezhető települések csoportja a település növekedése nélküli, jelentős ingázással								
Alapadatok								
Települések száma: 15								
Jellemző tájegységek: Zalai dombság								
Egyéb előfordulás: Nyugati peremvidék, Északi középhegység								
Ismertebb települések: Gellénháza								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 100-400 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: változó								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni ipari foglalkoztatottak aránya: 21%								
Eljárók aránya: 66%								
Bejárók: 5-150 fő								
Helyben tanulók: 0-250 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Zalai dombság	20 %	19 %	6 %	4 %	2 %	41 %	9 %
	Hegyvidékek	19 %	6 %	12 %	3 %	1 %	47 %	12 %
	Átlag	19 %	11 %	12 %	3 %	1 %	44%	9 %
2000	Zalai dombság	29 %	14 %	6 %	1 %	1 %	34 %	15 %
	Hegyvidékek	23 %	4 %	17 %	0 %	1 %	38 %	17 %
	Átlag	25 %	7 %	10 %	0 %	1 %	37 %	19 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: Ü2.1								
Településcsoport megnevezése: Tisztán döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 10								
Jellemző tájegységek: Balatoni medence								
Egyéb előfordulás: Dunántúli dombság								
Ismertebb települések: Balatonfenyves, Szántód, Révfülöp, Szigliget								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 900-1700 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: negatív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 50%								
Bejárók: 140-240 fő								
Helyben tanulók: 130-230 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 67 %								
Vendégéjszakák száma: 49500 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Balatoni medence	7 %	5 %	3 %	2 %	6 %	11 %	34 %
	Dunántúli dombság	20 %	7 %	7 %	3 %	1 %	56 %	6 %
	Átlag	17 %	6 %	5 %	2 %	4 %	20 %	23 %
2000	Balatoni medence	8 %	2 %	7 %	0 %	4 %	11 %	65 %
	Dunántúli dombság	30 %	2 %	5 %	1 %	0 %	51 %	10 %
	Átlag	20 %	3 %	6 %	0 %	3 %	47 %	19 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: Ü2.2								
Településcsoport megnevezése: Döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenfogalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedésével járó, jelentős ingázással								
Alapadatok								
Települések száma: 14								
Jellemző tájegységek:								
Egyéb előfordulás: Alföld, Dunántúli középhegység, Északi középhegység								
Ismertebb települések: Pócsmegyer, Fertőhomok, Felsőörs, Kismaros, Paloznak								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 500-2300 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 20 %								
Eljárók aránya: 72 %								
Bejárók: 30-100 fő								
Helyben tanulók: 10-200 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 65 %								
Vendégéjszakák száma: 7100 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Síkvidékek	16 %	6 %	21 %	5 %	3 %	86 %	19 %
	Hegyvidékek	39 %	4 %	7 %	4 %	3 %	22 %	13 %
	Átlag	28 %	4 %	11 %	4 %	4 %	45 %	29 %
2000	Síkvidékek	19 %	2 %	3 %	3 %	1 %	36 %	28 %
	Hegyvidékek	44 %	3 %	6 %	8 %	2 %	13 %	24 %
	Átlag	32 %	2 %	5 %	5 %	3 %	20 %	30 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: Ü2.3								
Településcsoport megnevezése: Döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenfogalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedése nélküli, jelentős ingázással								
Alapadatok								
Települések száma: 16								
Jellemző tájegységek: Bakony								
Egyéb előfordulás: Dunántúli dombság								
Ismerőbb települések: Dörgicse, Hegymagas, Zebegény								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 150-300 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: változó								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 21 %								
Eljárók aránya: 70 %								
Bejárók: 10-50 fő								
Helyben tanulók: 0-130 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 66 %								
Vendégéjszakák száma: 5300 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Bakony	30 %	5 %	14 %	2 %	11 %	33 %	5 %
	Dunántúli dombság	13 %	13 %	8 %	2 %	8 %	19 %	31 %
	Átlag	20 %	8 %	10 %	2 %	8 %	30 %	15 %
2000	Bakony	33 %	4 %	15 %	2 %	14 %	25 %	8 %
	Dunántúli dombság	14 %	13 %	7 %	0 %	8 %	12 %	43 %
	Átlag	24 %	7 %	9 %	2 %	9 %	27 %	22 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: Ü2.4								
Településcsoport megnevezése: Döntően üdülőházakra épülő, jelentős idegenfogalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedésével járó, jelentős ingázással								
Alapadatok								
Települések száma: 16								
Jellemző tájegységek:								
Egyéb előfordulás: Alföld, Dunántúli középhegység								
Ismertebb települések: Tóalmás, Csókakő, Aszófő, Pilismarót, Mogyoród								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1100-4300 fő								
Természetes szaporulat: döntően negatív								
Vándorlási egyenleg: pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 18 %								
Eljárók aránya: 72 %								
Bejárók: 50-150 fő								
Helyben tanulók: 100-380 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 38 %								
Vendégéjszakák száma: 1100 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Alföld	6 %	3 %	8 %	5 %	3 %	69 %	14 %
	Dunántúli hegyvidék	25 %	2 %	14 %	3 %	5 %	37 %	13 %
	Átlag	19 %	4 %	9 %	4 %	5 %	47 %	14 %
2000	Alföld	8 %	1 %	4 %	2 %	2 %	58 %	24 %
	Dunántúli hegyvidék	28 %	1 %	7 %	3 %	4 %	27 %	25 %
	Átlag	20 %	2 %	6 %	2 %	3 %	39 %	26 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: Ü2.5								
Településcsoport megnevezése: Döntően üdülőházakra épülő, jelentős idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja a település növekedése nélküli, jelentős ingázással								
Alapadatok								
Települések száma: 22								
Jellemző tájegységek:								
Egyéb előfordulás: Északi középhegység, Nyugati peremvidék, Dunántúli középhegység								
Ismertebb települések: Dömös, Fehérvárcsurgó, Dunaalmás, Abaliget								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 300-1700 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: döntően pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 21 %								
Eljárók aránya: 70 %								
Bejárók: 10-60 fő								
Helyben tanulók: 5-170 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 37 %								
Vendégéjszakák száma: 1500 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Északi középhegység	40 %	2 %	3 %	6 %	0 %	25 %	6 %
	Hegyvidékek	18 %	12 %	9 %	2 %	3 %	45 %	12 %
	Átlag	23 %	6 %	7 %	2 %	4 %	41 %	8 %
2000	Északi középhegység	44 %	2 %	7 %	1 %	0 %	27 %	18 %
	Hegyvidékek	20 %	7 %	8 %	0 %	3 %	39 %	22 %
	Átlag	29 %	2 %	7 %	1 %	2 %	43 %	16 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: Ü2.6								
Településcsoport megnevezése: Tisztán átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 16								
Jellemző tájegységek: Közép-Tisza vidék								
Egyéb előfordulás: Alföld, Dunántúli dombság, Északi középhegység								
Ismertebb települések: Tiszabábolna, Tiszaug, Kemence								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 400-1100 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: döntően pozitív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 41%								
Bejárók: 10-75 fő								
Helyben tanulók: 5-120 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 17%								
Vendégéjszakák száma: 200 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Közép-Tisza vidék	6 %	6 %	27 %	2 %	1 %	48 %	10 %
	Alföld	5 %	2 %	17 %	3 %	2 %	58 %	13 %
	Átlag	20 %	4 %	17 %	4 %	1 %	45 %	9 %
2000	Közép-Tisza vidék	7 %	3 %	25 %	0 %	0 %	46 %	17 %
	Alföld	8 %	2 %	14 %	2 %	2 %	55 %	16 %
	Átlag	24 %	3 %	17 %	1 %	1 %	42 %	13 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: Ü2.7								
Településcsoport megnevezése: A település növekedése nélküli, kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően üdülőházakra épülő idegenforgalmi szerepkörrel								
Alapadatok								
Települések száma: 14								
Jellemző tájegységek:								
Egyéb előfordulás: Alföld, Nyugati peremvidék, Dunántúli középhegység, Északi középhegység								
Ismertebb települések: Érsekcsanád, Rum, Diósjenő								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 700-2000 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: döntően negatív								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 27 %								
Eljárók aránya: 55 %								
Bejárók: 50-70 fő								
Helyben tanulók: 60-270 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 18 %								
Vendégéjszakák száma: 500 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Alföld	16 %	3 %	7 %	2 %	3 %	41 %	10 %
	Hegyvidékek	33 %	5 %	8 %	3 %	1 %	43 %	6 %
	Átlag	23 %	5 %	8 %	2 %	2 %	43 %	8 %
2000	Alföld	21 %	3 %	6 %	1 %	1 %	51 %	16 %
	Hegyvidékek	39 %	5 %	7 %	1 %	2 %	36 %	10 %
	Átlag	28 %	5 %	7 %	1 %	1 %	44 %	13 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: Ü2.8								
Településcsoport megnevezése: Tisztán átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörű települések csoportja								
Alapadatok								
Települések száma: 15								
Jellemző tájegységek: Felső-Tisza vidék								
Egyéb előfordulás: Északi középhegység								
Ismerőbb települések: Beregdaróc, Hollókő, Zalaapáti								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 500-1000 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: változó								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 47%								
Bejárók: 10-50 fő								
Helyben tanulók: 60-230 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 2%								
Vendégéjszakák száma: 1700 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Felső-Tisza vidék	13 %	7 %	12 %	5 %	0 %	53 %	7 %
	Északi középhegység	45 %	5 %	13 %	4 %	1 %	27 %	5 %
	Átlag	29 %	6 %	11 %	4 %	2 %	40 %	6 %
2000	Felső-Tisza vidék	16 %	5 %	16 %	3 %	0 %	42 %	17 %
	Északi középhegység	50 %	4 %	15 %	0 %	1 %	22 %	8 %
	Átlag	36 %	4 %	12 %	1 %	1 %	33 %	13 %

Településcsoport kódja, megnevezése								
Településcsoport kódja: Ü2.9								
Településcsoport megnevezése: A település növekedése nélküli, kismértékű ingázással jellemezhető települések csoportja átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel								
Alapadatok								
Települések száma: 13								
Jellemző tájegységek:								
Egyéb előfordulás: Alföld, Nyugati peremvidék, Északi középhegység								
Ismertebb települések: Mártély, Szirák, Füzérradvány								
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 700-1800 fő								
Természetes szaporulat: negatív								
Vándorlási egyenleg: változó								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni szolgáltatóipari foglalkoztatottak aránya: 27 %								
Eljárók aránya: 56 %								
Bejárók: 30-90 fő								
Helyben tanulók: 90-200 fő								
Üdülési funkció								
Üdülőházak aránya: 3 %								
Vendégéjszakák száma: 2300 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Alföld	8 %	2 %	8 %	3 %	1 %	75 %	8 %
	Hegyvidékek	25 %	5 %	11 %	4 %	2 %	45 %	7 %
	Átlag	15 %	4 %	9 %	3 %	1 %	63 %	8 %
2000	Alföld	7 %	2 %	6 %	1 %	0 %	73 %	11 %
	Hegyvidékek	30 %	3 %	9 %	1 %	1 %	44 %	11 %
	Átlag	16 %	2 %	7 %	1 %	1 %	61 %	11 %

M7. MAGYARORSZÁG TÁJEGYSÉGEINEK FŐBB ADATAI

Tájegységek	
Alföld	
1.1. Duna mente	1.7. Közép-Tisza vidék
1.2. Duna-Tisza köze	1.8. Alsó-Tisza vidék
1.3. Bácska	1.9. Észak-Alföld
1.4. Mezőföld	1.10. Nyírség
1.5. Dráva mente	1.11. Hajdúság
1.6. Felső-Tisza vidék	1.12. Berettyó-Körös vidék
	1.13. Körös-Maros köze
Kisalföld	
2.1. Győri medence	2.3. Komárom-Esztergomi sík
2.2. Marcali medence	
Nyugat-Magyarországi peremvidék	
3.1. Alpokalja	3.3. Kemeneshát
3.2. Sopron-Vasi sík	3.4. Zalai dombság
Dunántúli dombság	
4.1. Balatoni medence	4.3. Belső-Somogy
4.2. Külső-Somogy	4.4. Baranyai dombság
Dunántúli középhegység	
5.1. Bakony	5.3. Dunazug
5.2. Vértes-Velencei hegyvidék	
Észak-Magyarországi középhegység	
6.1. Visegrádi hegység	6.5. Bükk
6.2. Börzsöny	6.6. Aggtelek-Rudabányai hegyvidék
6.3. Cserhát	6.7. Tokaj-Zempléni hegyvidék
6.4. Mátra	6.8. Észak-Magyarország medencéi

Tájegység kódja, megnevezése								
Középtáj: Duna-mente (1.1)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 75								
Központi település: Budapest								
Profil: település növekedése nélküli kismértékű ingázás, átlagon felüli üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés					Példa		
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás							
A1.3	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság					Alsónémedi		
A1.1	Domináns agrárfoglalkoztatottság					Harta		
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás							
E1.7	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás átlagon felüli, üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel					Szöd		
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1400-2100 fő								
Természetes szaporulat: 90-110 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 50-300 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	9-22 %	Eljárók	I. szektor	2-3 %		
		II. szektor	7-9 %		II. szektor	21-30 %		
		III. szektor	19-25 %		III. szektor	22-31 %		
Bejárók: 40-130 fő								
Helyben tanulók: 120-190 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Duna-mente	11 %	3 %	1 %	3 %	3 %	62 %	13 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Duna-mente	13 %	2 %	7 %	1 %	1 %	56 %	19 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Duna-Tisza-köze (1.2)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 74								
Központi település: Kecskemét								
Profil: átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
A1.1	Domináns agrárfoglalkoztatottság						Petőfiszállás	
A1.3	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság						Pálmonostora	
I1.2	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottság						Nyárlőrinc	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1800-2000 fő								
Természetes szaporulat: 90-130 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 120-140 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	19-24 %	Eljárók	I. szektor		2-3 %	
		II. szektor	10-13 %		II. szektor		19-21 %	
		III. szektor	20-25 %		III. szektor		19-21 %	
Bejárók: 60-90 fő								
Helyben tanulók: 180-200 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Duna-Tisza-köze	14 %	7 %	12 %	4 %	9 %	47 %	8 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Duna-Tisza-köze	21 %	6 %	13 %	2 %	4 %	43 %	11 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Bácska (1.3)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 28								
Központi település: Baja								
Profil: átlagon felüli agrárszerepkör								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés				Példa			
A1.3	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság				Hercegszántó			
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések				Sükösd			
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1800-2600 fő								
Természetes szaporulat: 160-230 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 30-130 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság	I. szektor	15-22 %	Eljárók	I. szektor	3-4 %			
	II. szektor	6-16 %		II. szektor	17-21 %			
	III. szektor	25-31 %		III. szektor	16-21 %			
Bejárók: 40-85 fő								
Helyben tanulók: 190-260 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Bácska	12 %	2 %	6 %	3 %	5 %	60 %	7 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Bácska	19 %	1 %	6 %	1 %	1 %	62 %	9 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Mezőföld (1.4)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 68								
Központi település: Székesfehérvár								
Profil: település növekedése nélküli, jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés					Példa		
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás					Soponya		
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős mértékű ingázás					Tác		
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás					Kisláng		
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések					Dég		
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1800-2000 fő								
Természetes szaporulat: 50-80 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 230-250 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	10-12 %	Eljárók	I. szektor	3-4 %		
		II. szektor	7-8 %		II. szektor	34-37 %		
		III. szektor	18-23 %		III. szektor	18-27 %		
Bejárók: 60-90 fő								
Helyben tanulók: 175-230 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Mezőföld	8 %	3 %	7 %	3 %	2 %	53 %	9 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Mezőföld	10 %	2 %	6 %	0 %	1 %	66%	14 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Dráva mente (1.5)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 90								
Központi település: Harkány								
Profil: település növekedése nélküli, jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés					Példa		
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás					Drávakeresztúr		
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás					Siklónagyfalu		
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás							
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 300-500 fő								
Természetes szaporulat: 5-10 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 5-10 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	6-11 %	Eljárók	I. szektor	7-14 %		
		II. szektor	4-5 %		II. szektor	28-30 %		
		III. szektor	21-28 %		III. szektor	19-25 %		
Bejárók: 10-30 fő								
Helyben tanulók: 25-70 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Dráva mente	15 %	5 %	11 %	2 %	0 %	60 %	8 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Dráva mente	17 %	1 %	7 %	0 %	0 %	61%	13 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Felső-Tisza vidék (1.6)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 133								
Központi település: Sárospatak								
Profil: település növekedése nélküli, kismértékű ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás						Kisrosvágy	
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések						Szatmárcseke	
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás						Csaroda	
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős mértékű ingázás							
A1.3	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság						Csengersima	
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás						Nemesborozva	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 800-1000 fő								
Természetes szaporulat: 10-20 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 5-30 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	5-7 %		Eljárók	I. szektor	2-3 %	
		II. szektor	5-10 %			II. szektor	21-34 %	
		III. szektor	20-35 %			III. szektor	15-27 %	
Bejárók: 25-45 fő								
Helyben tanulók: 90-130 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Felső-Tisza vidék	6 %	4 %	12 %	7 %	1 %	58 %	11 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Felső-Tisza vidék	9 %	4 %	14 %	3 %	0 %	53 %	17 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Közép-Tisza vidék (1.7)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 95								
Központi település: Szolnok								
Profil: döntően vendégéjszakára épülő, átlagon felüli idegenforgalmi szerepkör								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás						Taktaharkány	
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések						Tiszadob	
A1.3	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság						Tiszaigar	
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás							
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős mértékű ingázás						Tiszasziget	
A1.2	Jelentős agrárfoglalkoztatottság						Mesterszállás	
Ü2.6	Átlagon felüli, üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkör						Ároktő	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1400-2100 fő								
Természetes szaporulat: 50-100 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 20-100 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	8-22 %		Eljárók	I. szektor	2-4 %	
		II. szektor	6-10 %			II. szektor	20-28 %	
		III. szektor	20-40 %			III. szektor	18-30 %	
Bejárók: 40-60 fő								
Helyben tanulók: 160-230 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Közép-Tisza vidék	4 %	2 %	13 %	2 %	1 %	66 %	11 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Közép-Tisza vidék	6 %	2 %	12 %	0 %	1 %	62 %	16 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Alsó-Tisza vidék (1.8)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 5								
Központi település: Szeged								
Profil:								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés				Példa			
A1.3	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság				Szegvár			
Ü2.6	Átlagon felüli, üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkör				Tiszaug			
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 800-3300 fő								
Természetes szaporulat: 80-240 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 20-165 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	11-25 %	Eljárók	I. szektor	2-3 %		
		II. szektor	11-16 %		II. szektor	17-21 %		
		III. szektor	25-29 %		III. szektor	18-22 %		
Bejárók: 40-90 fő								
Helyben tanulók: 85-245 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Alsó-Tisza vidék	8 %	2 %	8 %	2 %	3 %	65 %	11 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Alsó-Tisza vidék	11 %	2 %	8 %	1 %	2 %	60 %	15 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Észak-Alföld (1.9)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 99								
Központi település: Mezőkövesd								
Profil: település növekedése nélküli, jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás						Aldebrő	
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős mértékű ingázás						Sülysáp	
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás						Besenyőtelek	
I1.2	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottság						Jászkisér	
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések						Kömlő	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1500-2400 fő								
Természetes szaporulat: 70-90 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 130-190 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	5-13 %		Eljárók	I. szektor	2-3 %	
		II. szektor	6-9 %			II. szektor	26-30 %	
		III. szektor	21-26 %			III. szektor	18-37 %	
Bejárók: 60-100 fő								
Helyben tanulók: 180-270 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Észak-Alföld	4 %	4 %	1 %	4 %	2 %	67 %	8 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Észak-Alföld	6 %	2 %	8 %	0 %	1 %	67 %	15 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Nyírség (1.10)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 98								
Központi település: Nyíregyháza								
Profil: település növekedése nélküli, kismértékű ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés					Példa		
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás					Hajdúbagos		
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések					Nyírábrány		
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás					Nyírmeggyes		
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős mértékű ingázás					Kótaj		
I1.1	Jelentős ipari foglalkoztatottság					Gávavencsellő		
I1.2	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottság					Szakoly		
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1700-2200 fő								
Természetes szaporulat: stagnálás vagy 20-30 fős szaporodás								
Vándorlási egyenleg: 25-100 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	6-9 %	Eljárók	I. szektor	1-3 %		
		II. szektor	5-21 %		II. szektor	19-30 %		
		III. szektor	25-35 %		III. szektor	17-34 %		
Bejárók: 40-100 fő								
Helyben tanulók: 220-300 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Nyírség	11 %	3 %	5 %	1 %	2 %	61 %	8 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Nyírség	20 %	3 %	5 %	5 %	1 %	51 %	16 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Közeptáj: Hajdúság (1.11)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 8								
Központi település: Hajdúböszörmény								
Profil:								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás						Tiszanagyfalu	
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések						Tiszaeszlár	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 900-3100 fő								
Természetes szaporulat: változó								
Vándorlási egyenleg: változó								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	3-25 %		Eljárók	I. szektor	3-6 %	
		II. szektor	6-17 %			II. szektor	11-42 %	
		III. szektor	22-34 %			III. szektor	13-23 %	
Bejárók: 30-90 fő								
Helyben tanulók: 80-425 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Hajdúság	3 %	5 %	13 %	2 %	3 %	65 %	11 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Hajdúság	6 %	3 %	12 %	1 %	0 %	62 %	15 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Berettyó-Körös vidék (1.12)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 56								
Központi település: Gyula								
Profil: átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés							Példa
A1.3	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság							Ártánd
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések							Köröstarcsa
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás							
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1100-1500 fő								
Természetes szaporulat: 40-50 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	14-19 %		Eljárók	I. szektor	3-4 %	
		II. szektor	7-10 %			II. szektor	16-22 %	
		III. szektor	28-32 %			III. szektor	17-19 %	
Bejárók: 35-40 fő								
Helyben tanulók: 150-170 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Berettyó-Körös vidék	4 %	3 %	17 %	2 %	1 %	63 %	8 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Berettyó-Körös vidék	5 %	2 %	16 %	1 %	0 %	63 %	12 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Körös-Maros köze (1.13)								
Nagytáj: Alföld								
Alapadatok								
Települések száma: 52								
Központi település: Békéscsaba								
Profil: átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
A1.3	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság						Kardoskút	
A1.1	Domináns agrárfoglalkoztatottság						Székkutas	
A1.2	Jelentős agrárfoglalkoztatottság						Árpádhalom	
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás						Pusztáotlaka	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1400-1900 fő								
Természetes szaporulat: 100-150 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 20-50 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	14-35 %	Eljárók	I. szektor	3-5 %		
		II. szektor	8-9 %		II. szektor	16-23 %		
		III. szektor	24-29 %		III. szektor	15-17 %		
Bejárók: 50-70 fő								
Helyben tanulók: 150-210 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Körös-Maros köze	2 %	1 %	6 %	2 %	0 %	84 %	7 %
	Alföld	8 %	4 %	1 %	4 %	2 %	63 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Körös-Maros köze	2 %	1 %	5 %	1 %	0 %	81 %	10 %
	Alföld	11 %	3 %	9 %	1 %	1 %	59 %	15 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Győri medence (2.1)								
Nagytáj: Kisalföld								
Alapadatok								
Települések száma: 103								
Központi település: Csorna								
Profil: település növekedése nélküli jelentős ingázás, átlagon felüli vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés					Példa		
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás					Lébény		
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős mértékű ingázás					Győrújfalú		
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás					Hidegség		
A1.4	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság a település növekedése nélküli kismértékű ingázással					Marcaltó		
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 600-1100 fő								
Természetes szaporulat: 25-40 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 10-40 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	5-12 %		Eljárók	I. szektor	3-5 %	
		II. szektor	7-8 %			II. szektor	32-39 %	
		III. szektor	14-16 %			III. szektor	22-30 %	
Bejárók: 40-80 fő								
Helyben tanulók: 75-100 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Győri medence	9 %	5 %	7 %	2 %	0 %	61 %	9 %
	Kisalföld	9 %	7 %	8 %	2 %	1 %	60 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Győri medence	11 %	4 %	6 %	0 %	0 %	62 %	14 %
	Kisalföld	12 %	4 %	6 %	0 %	1 %	62 %	13 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Marcali medence (2.2)								
Nagytáj: Kisalföld								
Alapadatok								
Települések száma: 88								
Központi település: Pápa								
Profil: település növekedése nélküli, jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés					Példa		
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás					Győrszemere		
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás					Pápadereske		
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás					Bakonyszentiván		
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 500-600 fő								
Természetes szaporulat: 30-50 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 5-35 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	8-10 %	Eljárók	I. szektor	5-7 %		
		II. szektor	6-9 %		II. szektor	33-44 %		
		III. szektor	15-19 %		III. szektor	19-22 %		
Bejárók: 25-65 fő								
Helyben tanulók: 50-65 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Marcali medence	10 %	10 %	8 %	2 %	1 %	59 %	7 %
	Kisalföld	9 %	7 %	8 %	2 %	1 %	60 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Marcali medence	14 %	6 %	7 %	0 %	1 %	61%	11 %
	Kisalföld	12 %	4 %	6 %	0 %	1 %	62 %	13 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Komárom-Esztergomi sík (2.3)								
Nagytáj: Kisalföld								
Alapadatok								
Települések száma: 29								
Központi település: Győr								
Profil: település növekedése nélküli, jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás						Almásfüzitő	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1200-2000 fő								
Természetes szaporulat: 60-100 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 30-165 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	8-10 %	Eljárók	I. szektor	3-6 %		
		II. szektor	6-8 %		II. szektor	33-38 %		
		III. szektor	16-18 %		III. szektor	25-28 %		
Bejárók: 80-130 fő								
Helyben tanulók: 120-175 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Komárom-Esztergomi sík	10 %	2 %	7 %	3 %	3 %	62 %	10 %
	Kisalföld	9 %	7 %	8 %	2 %	1 %	60 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Komárom-Esztergomi sík	12 %	1 %	5 %	1 %	2 %	61%	18 %
	Kisalföld	12 %	4 %	6 %	0 %	1 %	62 %	13 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Közeptáj: Alpokalja (3.1)								
Nagyáj: Nyugat-Magyarországi peremvidék								
Alapadatok								
Települések száma: 38								
Központi település: Sopron								
Profil: település növekedése nélküli, jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás						Pornóapáti	
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás						Bucsu	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 400-900 fő								
Természetes szaporulat: 10-50 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 15-90 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	8-10 %		Eljárók	I. szektor	3-6 %	
		II. szektor	6-8 %			II. szektor	33-38 %	
		III. szektor	16-18 %			III. szektor	25-28 %	
Bejárók: 20-65 fő								
Helyben tanulók: 5-80 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Alpokalja	33 %	7 %	4 %	4 %	1 %	41 %	8 %
	Nyugati peremvidék	9 %	7 %	8 %	2 %	1 %	60 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Alpokalja	38 %	5 %	2 %	2 %	1 %	40%	11 %
	Nyugati peremvidék	12 %	4 %	6 %	0 %	1 %	62 %	13 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Sopron-Vasi sík (3.2)								
Nagytaj: Nyugat-Magyarországi peremvidék								
Alapadatok								
Települések száma: 112								
Központi település: Szombathely								
Profil: település növekedése nélküli, jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés				Példa			
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás				Rábatöttös			
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős ingázás				Vép			
E1.1	Település növekedésével járó, domináns ingázás				Csempeszkopács			
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős ingázás				Gencsapáti			
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás				Sopronhorpács			
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 600-800 fő								
Természetes szaporulat: 35-90 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 40-200 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	3-9 %	Eljárók	I. szektor	3-5 %		
		II. szektor	4-7 %		II. szektor	31-42 %		
		III. szektor	11-18 %		III. szektor	26-33 %		
Bejárók: 30-85 fő								
Helyben tanulók: 40-85 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Sopron-Vasi sík	16 %	6 %	5 %	2 %	0 %	63 %	8 %
	Nyugati peremvidék	9 %	7 %	8 %	2 %	1 %	60 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Sopron-Vasi sík	18 %	3 %	4 %	0 %	0 %	61 %	13 %
	Nyugati peremvidék	12 %	4 %	6 %	0 %	1 %	62 %	13 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Kemeneshát (3.3)								
Nagytaj: Nyugat-Magyarországi peremvidék								
Alapadatok								
Települések száma: 82								
Központi település: Vasvár								
Profil: település növekedése nélküli, jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés				Példa			
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős ingázás							
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás							
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 400-500 fő								
Természetes szaporulat: 40-60 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 5-10 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság	I. szektor	5-12 %	Eljárók	I. szektor	3-5 %			
	II. szektor	2-11 %		II. szektor	38-50 %			
	III. szektor	9-18 %		III. szektor	18-28 %			
Bejárók: 10-40 fő								
Helyben tanulók: 25-60 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Kemeneshát	25 %	8 %	4 %	4 %	2 %	48 %	7 %
	Nyugati peremvidék	9 %	7 %	8 %	2 %	1 %	60 %	9 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Kemeneshát	30 %	4 %	4 %	2 %	1 %	45 %	12 %
	Nyugati peremvidék	12 %	4 %	6 %	0 %	1 %	62 %	13 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Zalai dombság (3.4)								
Nagytáj: Nyugat-Magyarországi peremvidék								
Alapadatok								
Települések száma: 226								
Központi település: Zalaegerszeg								
Profil: település növekedése nélküli jelentős ingázás, átlagon felüli vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés					Példa		
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás					Kallósd		
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás					Velemér		
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás					Rédics		
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős mértékű ingázás					Zalaszentgyörgy		
E1.6	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság a település növekedése nélküli jelentős ingázással					Szentpéterfőldé		
I1.3	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottság a település növekedése nélküli kismértékű ingázással					Pölöske		
E2.3	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás átlagon felüli ipari foglalkoztatottsággal					Alsószenterzsébet		
E1.1	Település növekedésével járó domináns ingázás					Teskánd		
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 300-800 fő								
Természetes szaporulat: 25-50 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 10-30 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	5-12 %	Eljárók	I. szektor	3-5 %		
		II. szektor	7-8 %		II. szektor	32-39 %		
		III. szektor	14-16 %		III. szektor	22-30 %		
Bejárók: 10-70 fő								
Helyben tanulók: 10-90 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Zalai dombság	26 %	13 %	6 %	5 %	3 %	41 %	7 %
	Nyugati peremvidék	24 %	1 %	5 %	4 %	2 %	48 %	7 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Zalai dombság	30 %	9 %	7 %	2 %	2 %	37 %	14 %
	Nyugati peremvidék	28 %	6 %	5 %	1 %	1 %	44 %	13 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Balatoni medence (4.1)								
Nagytáj: Dunántúli dombság								
Alapadatok								
Települések száma: 34								
Központi település: Siófok								
Profil: döntően üdülőházakra alapozott domináns idegenforgalmi szerepkör a település növekedése nélküli, jelentős ingázással								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
Ü2.1	Döntően üdülőházakra alapozott domináns idegenforgalmi szerepkör						Balatonfenyves	
Ü3.2	Döntően üdülőházakra alapozott domináns idegenforgalmi szerepkör a település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázással						Ábrahámhegy	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 600-1200 fő								
Természetes szaporulat: 35-55 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 20-55 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	2-5 %	Eljárók	I. szektor	1-2 %		
		II. szektor	7-10 %		II. szektor	15-19 %		
		III. szektor	26-36 %		III. szektor	37-42 %		
Bejárók: 55-105 fő								
Helyben tanulók: 30-115 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Balatoni medence	13 %	9 %	9 %	2 %	7 %	22 %	33 %
	Dunántúli dombság	19 %	7 %	8 %	3 %	2 %	53 %	6 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Balatoni medence	14 %	6 %	6 %	0 %	7 %	16 %	49 %
	Dunántúli dombság	24 %	3 %	7 %	0 %	1 %	49 %	14 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Külső-Somogy (4.2)								
Nagytáj: Dunántúli dombság								
Alapadatok								
Települések száma: 112								
Központi település: Kaposvár								
Profil: település növekedése nélküli jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás						Kereki	
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás						Andocs	
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás						Pusztaszemes	
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések						Somogyvámos	
A1.1	Domináns agrárfoglalkoztatottság							
A1.3	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság							
E1.7	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás átlagon felüli üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel						Köröshegy	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 600-1000 fő								
Természetes szaporulat: 35-90 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 15-50 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	5-21 %	Eljárók	I. szektor		3-6 %	
		II. szektor	4-7 %		II. szektor		32-39 %	
		III. szektor	18-30 %		III. szektor		23-30 %	
Bejárók: 30-60 fő								
Helyben tanulók: 50-140 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Külső-Somogy	15 %	5 %	5 %	3 %	2 %	65 %	5 %
	Dunántúli dombság	19 %	7 %	8 %	3 %	2 %	53 %	6 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Külső-Somogy	18 %	3 %	5 %	1 %	1 %	60 %	12 %
	Dunántúli dombság	24 %	3 %	7 %	0 %	1 %	49 %	14 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Belső-Somogy (4.3)								
Nagytáj: Dunántúli dombság								
Alapadatok								
Települések száma: 105								
Központi település: Marcali								
Profil: település növekedése nélküli kismértékű ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás						Táska	
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás							
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések						Balatonszentgyörgy	
I1.2	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottság						Nagyszakácsi	
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás							
A1.2	Jelentős agrárfoglalkoztatottság							
A1.3	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság							
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 300-1000 fő								
Természetes szaporulat: 30-100 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 15-100 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	8-23 %		Eljárók	I. szektor	4-8 %	
		II. szektor	6-10 %			II. szektor	17-30 %	
		III. szektor	22-33 %			III. szektor	13-26 %	
Bejárók: 20-75 fő								
Helyben tanulók: 50-140 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Belső-Somogy	21 %	8 %	9 %	2 %	1 %	49 %	10 %
	Dunántúli dombság	19 %	7 %	8 %	3 %	2 %	53 %	6 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Belső-Somogy	27 %	4 %	7 %	1 %	0 %	46 %	15 %
	Dunántúli dombság	24 %	3 %	7 %	0 %	1 %	49 %	14 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Baranyai dombság (4.4)								
Nagytáj: Dunántúli dombság								
Alapadatok								
Települések száma: 258								
Központi település: Pécs								
Profil: település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés	Példa						
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás	Bakonya						
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás	Kővágótóttós						
E1.1	Település növekedésével járó domináns ingázás	Gyód						
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás	Valkonya						
A1.4.	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság a település növekedése nélküli kismértékű ingázással							
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős mértékű ingázás	Cserkút						
E1.7	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás átlagon felüli üdülőházakra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel	Ófalu						
E1.6	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás átlagon felüli agrárfoglalkoztatottsággal							
A1.3	Átlagon felüli agrárfoglalkoztatottság	Gödre						
I1.3	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottság a település növekedése nélküli kismértékű ingázással							
I1.2	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottság							
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 200-1000 fő								
Természetes szaporulat: 15-150 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 25-150 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság	I. szektor	3-24 %	Eljárók	I. szektor	3-13 %			
	II. szektor	3-19 %		II. szektor	24-35 %			
	III. szektor	11-23 %		III. szektor	20-38 %			
Bejárók: 10-55 fő								
Helyben tanulók: 10-130 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Baranyai dombság	21 %	6 %	8 %	3 %	2 %	54 %	7 %
	Dunántúli dombság	19 %	7 %	8 %	3 %	2 %	53 %	6 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Baranyai dombság	27 %	2 %	8 %	1 %	1 %	50 %	11 %
	Dunántúli dombság	24 %	3 %	7 %	0 %	1 %	49 %	14 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Bakony (5.1)								
Nagytáj: Dunántúli középhegység								
Alapadatok								
Települések száma: 132								
Központi település: Veszprém								
Profil: település növekedése nélküli, jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés	Példa						
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős ingázás	Kapolcs						
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás	Csesznek						
E1.7	A település növekedése nélküli jelentős ingázás átlagon felüli, döntően az üdülőházakra alapuló idegenforgalmi szerepkörrel	Pécsely						
E1.1	Település növekedésével járó, kizárólag domináns ingázás	Veszprémfajsz						
Ü2.3	Döntően üdülőházakra épülő, domináns idegenfogalmi a település növekedése nélküli, jelentős ingázással	Dörgicse						
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős mértékű ingázás	Rezi						
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 500-900 fő								
Természetes szaporulat: 20-35 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 20-80 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság	I. szektor	3-6 %	Eljárók	I. szektor	2-4 %			
	II. szektor	2-8 %		II. szektor	38-55 %			
	III. szektor	13-17 %		III. szektor	22-35 %			
Bejárók: 15-70 fő								
Helyben tanulók: 10-85 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Bakony	29 %	6 %	12 %	3 %	3 %	37 %	7 %
	Dunántúli középhegység	29 %	5 %	11 %	3 %	2 %	44 %	8 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Bakony	32 %	4 %	12 %	1 %	3 %	35 %	14 %
	Dunántúli középhegység	30 %	3 %	10 %	2 %	2 %	38 %	14 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Vértes-Velencei hegység (5.2)								
Nagytáj: Dunántúli középhegység								
Alapadatok								
Települések száma: 32								
Központi település: Csákvár								
Profil: a település növekedése nélküli, jelentős mértékű ingázás döntően üdülőházakra alapozott, átlagon felüli idegenforgalmi szerepkörrel								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés							Példa
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás							Csákberény
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1300-1500 fő								
Természetes szaporulat: 40-50 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 60-140 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	5-8 %		Eljárók	I. szektor	2-3 %	
		II. szektor	5-7 %			II. szektor	38-41 %	
		III. szektor	14-17 %			III. szektor	24-36 %	
Bejárók: 25-60 fő								
Helyben tanulók: 110-145 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Vértes-Velencei hegység	25 %	3 %	8 %	4 %	2 %	51 %	9 %
	Dunántúli középhegység	29 %	5 %	11 %	3 %	2 %	44 %	8 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Vértes-Velencei hegység	23 %	2 %	7 %	1 %	2 %	46 %	18 %
	Dunántúli középhegység	30 %	3 %	10 %	2 %	2 %	38 %	14 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Dunazug (5.3)								
Nagytaj: Dunántúli középhegység								
Alapadatok								
Települések száma: 38								
Központi település: Tatabánya								
Profil: település növekedésével járó jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés							Példa
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős ingázás							Vértestolna
E1.3	Település növekedésével járó, jelentős ingázás átlagon felüli, döntően az üdülőházakra alapuló idegenforgalmi szerepkörrel							Telki
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős ingázás							Leányvár
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1300-2200 fő								
Természetes szaporulat: 10-35 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 110-360 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	2-5 %	Eljárók	I. szektor	1-3 %		
		II. szektor	7-10 %		II. szektor	27-37 %		
		III. szektor	17-20 %		III. szektor	30-42 %		
Bejárók: 40-180 fő								
Helyben tanulók: 120-190 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KG Y	SZO	SZA	KI
1971	Dunazug	29 %	5 %	11 %	5 %	2 %	64 %	10 %
	Dunántúli középhegység	29 %	5 %	11 %	3 %	2 %	44 %	8 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Dunazug	29 %	1 %	9 %	2 %	1 %	44 %	13 %
	Dunántúli középhegység	30 %	3 %	10 %	2 %	2 %	38 %	14 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Visegrádi hegység (6.1)								
Nagytáj: Északi középhegység								
Alapadatok								
Települések száma: 6								
Központi település: Esztergom								
Profil: döntően üdülőházakra alapozott, jelentős idegenforgalmi szerepkör a település növekedésével járó jelentős ingázással								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
Ü.2.2	Döntően üdülőházakra alapozott, jelentős idegenforgalmi szerepkör a település növekedésével járó jelentős ingázással						Dömös	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 1200-3100 fő								
Természetes szaporulat: 45-260 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 175-385 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	1-6 %		Eljárók	I. szektor	1-6 %	
		II. szektor	6-10 %			II. szektor	21-24 %	
		III. szektor	19-23 %			III. szektor	41-42 %	
Bejárók: 35-150 fő								
Helyben tanulók: 60-235 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Visegrádi hegység	58 %	2 %	3 %	5 %	2 %	13 %	11 %
	Északi középhegység	30 %	5 %	11 %	4 %	2 %	41 %	7 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Visegrádi hegység	59 %	2 %	4 %	4 %	1 %	11 %	20 %
	Északi középhegység	34 %	3 %	14 %	1 %	2 %	35 %	11 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Börzsöny (6.2)								
Nagytáj: Északi középhegység								
Alapadatok								
Települések száma: 8								
Központi település: Balassagyarmat								
Profil: döntően üdülőházakra alapozott jelentős idegenforgalmi szerepkör a település növekedése nélküli kismértékű ingázással								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés	Példa						
Ü2.6	Döntően üdülőházakra alapozott átlagon felüli idegenforgalmi szerepkör	Kemence						
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 800-1000 fő								
Természetes szaporulat: 65-170 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 30-130 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság	I. szektor	2-9 %	Eljárók	I. szektor	1-9 %			
	II. szektor	3-11 %		II. szektor	16-24 %			
	III. szektor	28-44 %		III. szektor	17-36 %			
Bejárók: 30-75 fő								
Helyben tanulók: 60-120 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Börzsöny	62 %	2 %	6 %	5 %	2 %	19 %	6 %
	Északi középhegység	30 %	5 %	11 %	4 %	2 %	41 %	7 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Börzsöny	64 %	2 %	6 %	2 %	0 %	17 %	8 %
	Északi középhegység	34 %	3 %	14 %	1 %	2 %	35 %	11 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Cserhát (6.3)								
Nagytáj: Északi középhegység								
Alapadatok								
Települések száma: 108								
Központi település: Gödöllő								
Profil: település növekedése nélküli jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős ingázás						Kozárd	
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás						Ősagárd	
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős ingázás						Kosd	
E1.1	Település növekedésével járó, domináns ingázás						Váckisújfalu	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 800-2000 fő								
Természetes szaporulat: 50-60 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 20-300 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	1-3 %		Eljárók	I. szektor	1-3 %	
		II. szektor	4-8 %			II. szektor	30-42 %	
		III. szektor	12-20 %			III. szektor	33-41 %	
Bejárók: 20-100 fő								
Helyben tanulók: 80-170 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Cserhát	24 %	4 %	8 %	5 %	2 %	48 %	7 %
	Északi középhegység	30 %	5 %	11 %	4 %	2 %	41 %	7 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Cserhát	28 %	2 %	12 %	1 %	1 %	44 %	12 %
	Északi középhegység	34 %	3 %	14 %	1 %	2 %	35 %	11 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Mátra (6.4)								
Nagytáj: Északi középhegység								
Alapadatok								
Települések száma: 29								
Központi település: Gyöngyös								
Profil: a település növekedése nélküli jelentős ingázás átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős ingázás						Abasár	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 500-2600 fő								
Természetes szaporulat: 65-150 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: stagnálás vagy 20-200 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	4-6 %		Eljárók	I. szektor	1-2 %	
		II. szektor	5-19 %			II. szektor	30-44 %	
		III. szektor	17-24 %			III. szektor	21-26 %	
Bejárók: 10-200 fő								
Helyben tanulók: 30-250 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Mátra	29 %	4 %	7 %	4 %	7 %	40 %	9 %
	Északi középhegység	30 %	5 %	11 %	4 %	2 %	41 %	7 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Mátra	31 %	2 %	9 %	1 %	6 %	35 %	16 %
	Északi középhegység	34 %	3 %	14 %	1 %	2 %	35 %	11 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Bükk (6.5)								
Nagytáj: Északi középhegység								
Alapadatok								
Települések száma: 52								
Központi település: Miskolc								
Profil: a település növekedése nélküli jelentős ingázás átlagon felüli, döntően vendégéjszakákra alapozott idegenforgalmi szerepkörrel								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés				Példa			
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős ingázás				Sajókápolna			
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 400-1900 fő								
Természetes szaporulat: 10-130 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 10-65 fős elvándorlás vagy 10-200 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság	I. szektor	3-5 %	Eljárók	I. szektor	1-3 %			
	II. szektor	5-9 %		II. szektor	30-35 %			
	III. szektor	20-24 %		III. szektor	30-34 %			
Bejárók: 10-125 fő								
Helyben tanulók: 15-250 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Bükk	42 %	3 %	11 %	4 %	3 %	33 %	6 %
	Északi középhegység	30 %	5 %	11 %	4 %	2 %	41 %	7 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Bükk	45 %	4 %	14 %	1 %	3 %	23 %	10 %
	Északi középhegység	34 %	3 %	14 %	1 %	2 %	35 %	11 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Aggtelek-Rudabányai hegyvidék (6.6)								
Nagytáj: Északi középhegység								
Alapadatok								
Települések száma: 23								
Központi település: Szendrő								
Profil: döntően vendégéjszakákra alapozott átlagon felüli idegenforgalmi szerepkör								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés						Példa	
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás						Bódvalenke	
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések						Tornakápolna	
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 200-600 fő								
Természetes szaporulat: 5-20 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: változó								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	3-5 %	Eljárók	I. szektor		2-6 %	
		II. szektor	2-9 %		II. szektor		16-20 %	
		III. szektor	28-46 %		III. szektor		24-39 %	
Bejárók: 5-30 fő								
Helyben tanulók: 5-120 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGY	SZO	SZA	KI
1971	Aggtelek-Rudabányai hv.	40 %	9 %	12 %	2 %	1 %	31 %	5 %
	Északi középhegység	30 %	5 %	11 %	4 %	2 %	41 %	7 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Aggtelek-Rudabányai hv.	47 %	6 %	17 %	0 %	0 %	21 %	7 %
	Északi középhegység	34 %	3 %	14 %	1 %	2 %	35 %	11 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Tokaj-Zempléni hegyvidék (6.7)								
Nagytáj: Északi középhegység								
Alapadatok								
Települések száma: 45								
Központi település: Encs								
Profil: döntően vendégéjszakákra alapozott átlagon felüli idegenforgalmi szerepkör a települések növekedése nélküli kismértékű ingázással								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés				Példa			
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás				Boldogkőújfalu			
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 500-900 fő								
Természetes szaporulat: 30-50 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: változó								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság	I. szektor	3-5 %	Eljárók	I. szektor	3-4 %			
	II. szektor	4-22 %		II. szektor	31-35 %			
	III. szektor	23-36 %		III. szektor	17-30 %			
Bejárók: 15-40 fő								
Helyben tanulók: 50-110 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	Tokaj-Zempléni hv.	41 %	4 %	11 %	4 %	3 %	31 %	6 %
	Északi középhegység	30 %	5 %	11 %	4 %	2 %	41 %	7 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	Tokaj-Zempléni hv.	44 %	6 %	11 %	1 %	4 %	23 %	11 %
	Északi középhegység	34 %	3 %	14 %	1 %	2 %	35 %	11 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

Tájegység megnevezése								
Középtáj: Észak-Magyarország medencéi (6.8)								
Nagytáj: Észak-Magyarországi középhegység								
Alapadatok								
Települések száma: 188								
Központi település: Sátoraljaújhely								
Profil: település növekedése nélküli, jelentős ingázás								
Jellemző falutípusok, ismertebb települések								
Kód	Megnevezés					Példa		
E1.5	Település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás					Ipolytarnóc		
	Kiugró értékkel nem rendelkező települések					Vizsoly		
E1.9	Település növekedése nélküli kismértékű ingázás					Hont		
E1.4	Település növekedése nélküli domináns ingázás					Bükkszentmárton		
E1.2	Település növekedésével járó, jelentős mértékű ingázás					Berkenye		
I1.3	Átlagon felüli ipari foglalkoztatottság a település növekedése nélküli kismértékű ingázással					Drégelypalánk		
E1.7	A település növekedése nélküli jelentős mértékű ingázás átlagon felüli, döntően az üdülőházakra alapuló idegenforgalmi szerepkörrel					Nógrád		
Demográfiai adatok								
Lélekszám: 600-800 fő								
Természetes szaporulat: stagnálás vagy 30-55 fős fogyás								
Vándorlási egyenleg: 15-30 fős bevándorlás								
Foglalkoztatottság és oktatás								
Helybeni foglalkoztatottság		I. szektor	2-8 %	Eljárók	I. szektor	2-4 %		
		II. szektor	5-18 %		II. szektor	25-34 %		
		III. szektor	22-31 %		III. szektor	20-30 %		
Bejárók: 30-90 fő								
Helyben tanulók: 75-90 fő								
Területhasználat								
		ER	RE	LE	KGy	SZO	SZA	KI
1971	É-Magyarország medencéi	24 %	5 %	13 %	3 %	1 %	45 %	7 %
	Északi középhegység	30 %	5 %	11 %	4 %	2 %	41 %	7 %
	Vidék	18 %	6 %	9 %	4 %	2 %	53 %	8 %
2000	É-Magyarország medencéi	30 %	3 %	16 %	1 %	1 %	39 %	11 %
	Északi középhegység	34 %	3 %	14 %	1 %	2 %	35 %	11 %
	Vidék	22 %	4 %	9 %	1 %	1 %	49 %	14 %

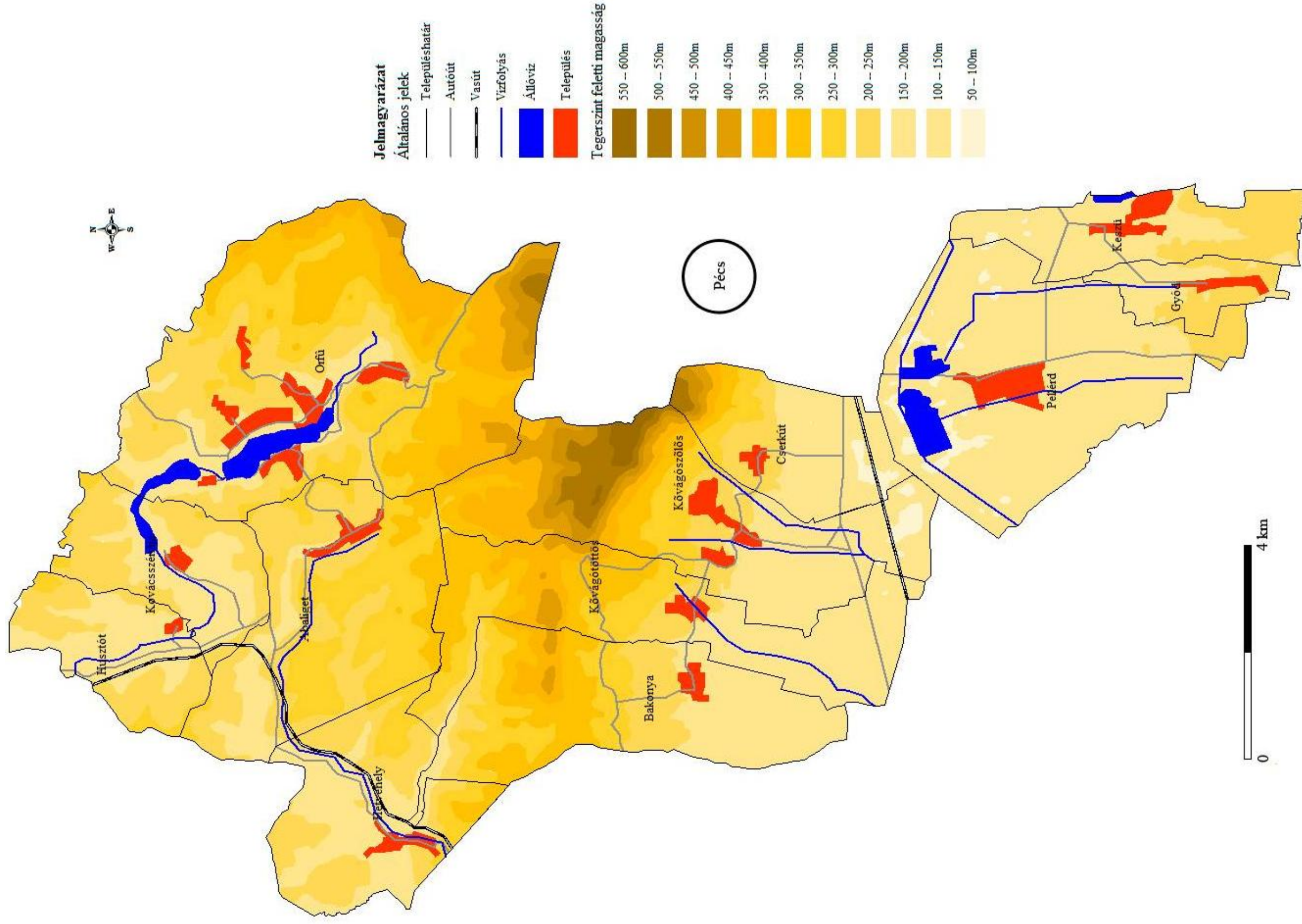
**M8. A MAGYARORSZÁGI MINTATERÜLET ÁBRA- ÉS FOTÓ-
DOKUMENTÁCIÓJA**

A. Térképek

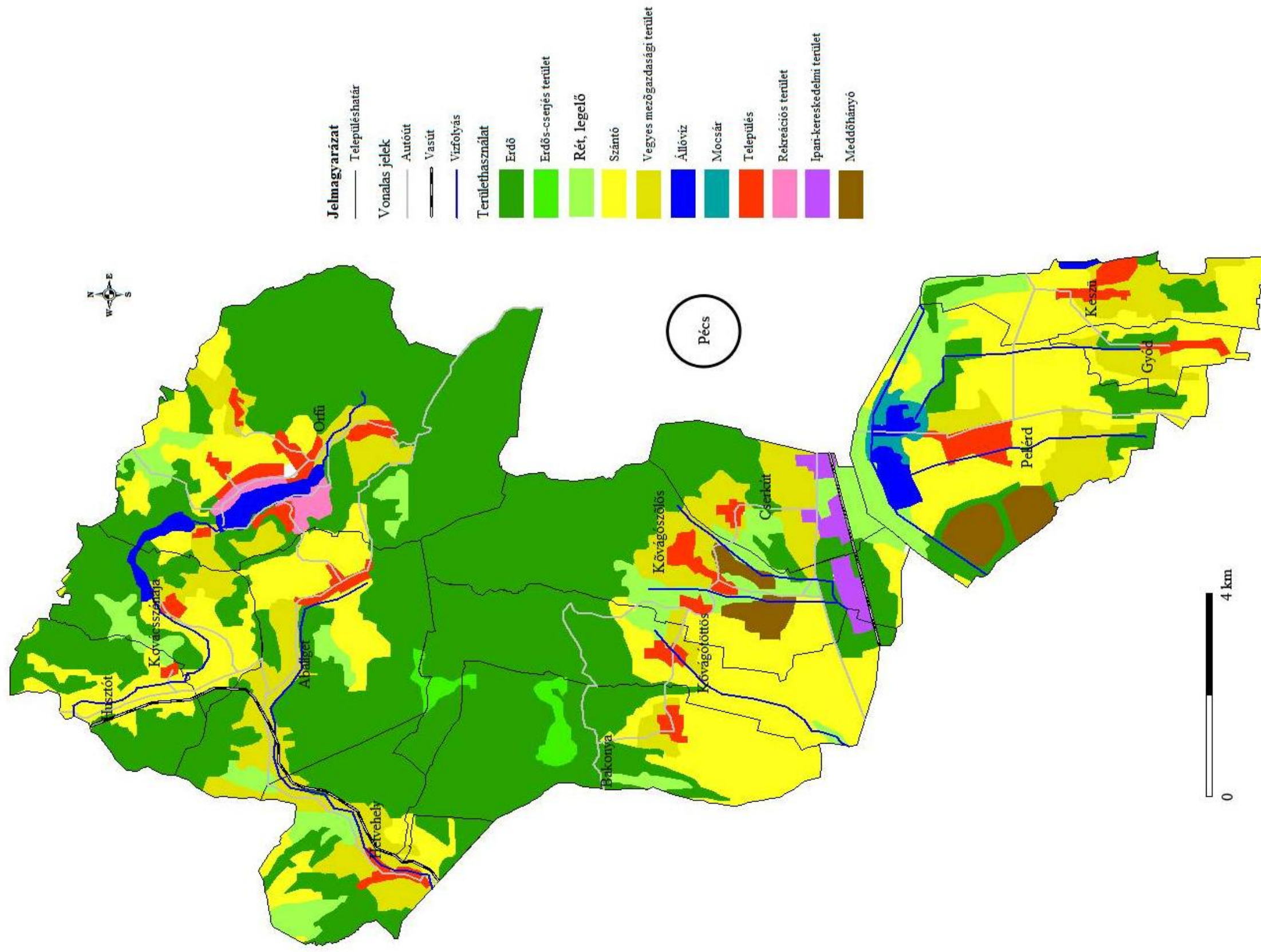
- A1. Áttekintő domborzati térkép
- A2. Áttekintő területhasználati térkép
- A3. I. katonai felmérés
- A4. II. katonai felmérés
- A5. III. katonai felmérés
- A6. IV. katonai felmérés
- A7. Jelenlegi műholdkép
- A8. A SENSOR Projekt előrejelzése
- A9. A térség összehasonlító erőforrás-piramisai

B. Ábrák és fotók

- B1. Abaliget
- B2. Bakonya
- B3. Cserkút
- B4. Gyód
- B5. Hetvehely (A, B)
- B6. Husztót
- B7. Keszü (A, B)
- B8. Kovácsszénája
- B9. Kővágószőlős (A, B)
- B10. Kővágótöttös
- B11. Orfű (A, B)
- B12. Pellérd

A1 . Áttekintő domborzati térkép

A2. Ártékintő területhasználati térkép

A4. II. katonai felmérés

M8

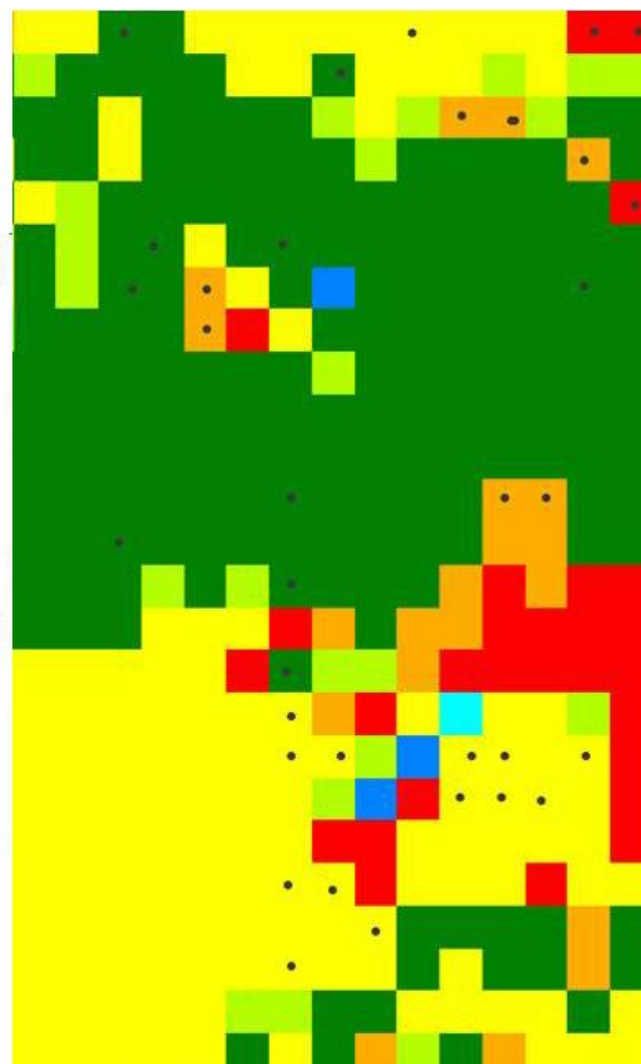

A7. .Jelenlegi állapot

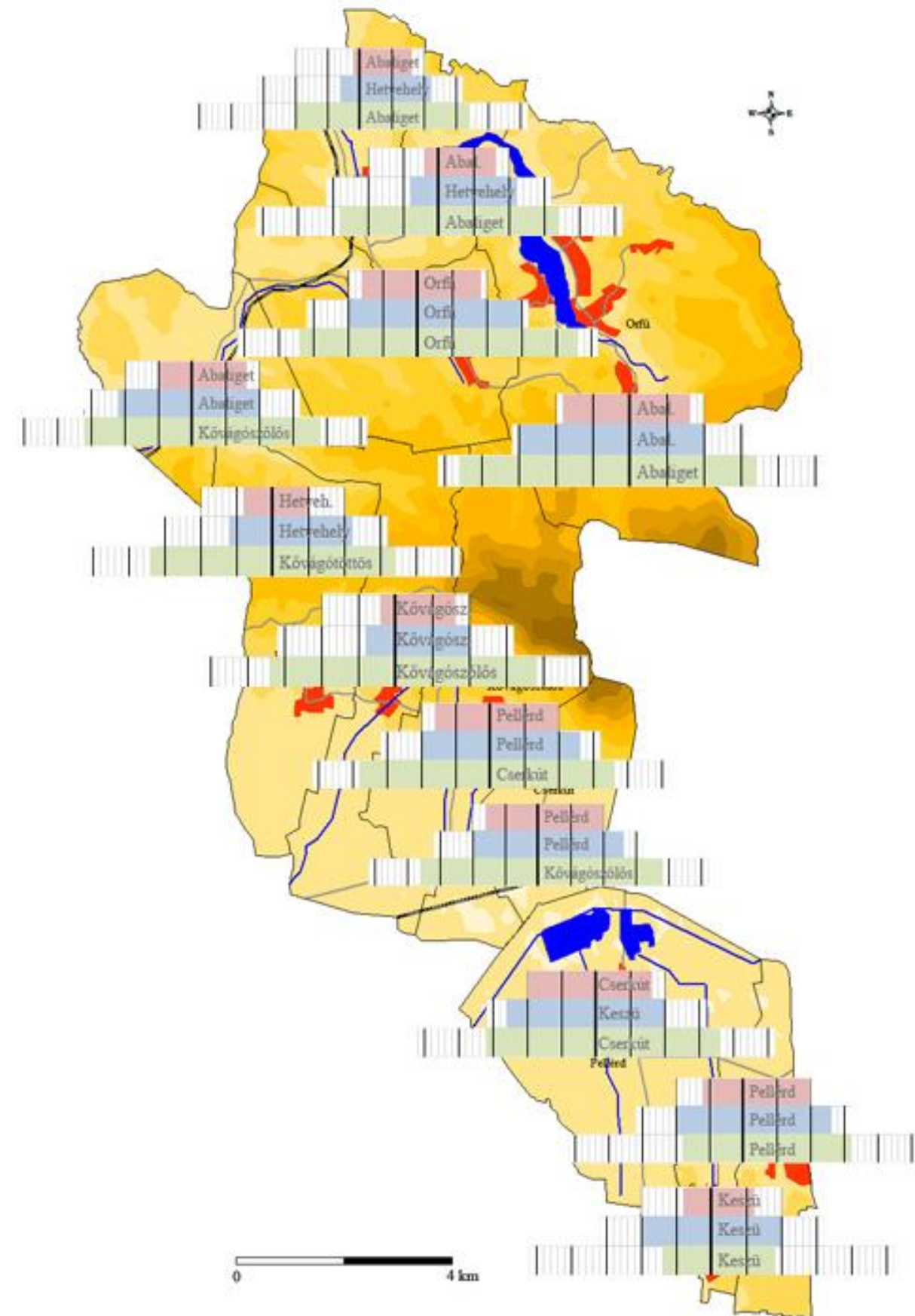
A CLUE területhasználati kategóriái

- Beépített terület
- Szántóterület
- Legelő
- (Fél-)Természetes növényzet
- Szárazföldi mocsár
- Felhagyott szántóterület
- Állandóan művelt termőterület
- Erdő
- Víz és parti síkok
- Hangás mocsaras területek
- Felhagyott legelőterület

A8. A SENSOR Projekt előrejelzése

		Abaliget	Bakonya	Cserkút	Gyód	Huszlót	Hetvehely	Keszű	Kovácszénája	Kővágószőlős	Kővágótóttós	Orfű	Pellérd
Környezet	Lakónépesség száma	2	1	2	2	0	1	3	0	3	1	2	3
	Város távolsága	1	1	2	1	0	0	2	0	1	1	1	2
	Főút távolsága	1	1	2	1	0	0	2	0	2	1	1	2
	Kivezető utak száma	2	1	1	0	0	2	1	0	2	1	2	2
	Legközelebbi település távolsága	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2
	Területhasználat változatossága	1	1	1	0	0	2	1	1	1	1	2	2
	Természetközeli vegetációk aránya	2	2	1	0	2	2	0	2	2	1	2	1
	Területhasználatok területi kiterjedésének ritkasága	1	1	0	1	0	2	0	0	2	1	2	1
	Épületállomány minősége	1	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1
	Településszerkezet	1	2	2	1	2	1	0	2	1	2	2	0
	Relief adottságok	1	2	2	0	1	1	0	1	2	2	2	0
	Vízfelület	2	0	1	0	0	1	0	2	1	1	2	2
	Talajminőség	0	1	1	0	2	2	0	2	1	1	2	0
	Országos jelentőségű táji értékek	2	1	1	0	0	1	0	1	1	1	2	1
	Környezeti érték	17	17	18	7	10	16	9	14	19	17	23	16
Társadalom	Közigazgatás	1	0	2	1	0	2	2	1	2	0	2	2
	Eljárók	1	1	1	0	1	2	0	2	1	0	2	1
	Lakónépesség változása	0	1	2	2	0	0	2	0	1	1	2	2
	Korfa	1	1	2	2	0	1	2	0	2	1	2	2
	Helyben tanulók aránya	2	1	0	1	0	2	0	0	2	0	1	2
	Munkanélküliek aránya	2	0	1	2	0	1	2	0	1	0	2	2
	Kisebbségek aránya	1	1	1	1	1	2	1	0	0	0	2	1
	Civil szervezetek jelenléte	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
	Társadalmi érték	10	6	10	10	3	11	10	4	10	4	15	13
	Személygépkocsik aránya	1	1	1	1	0	1	2	0	2	0	2	2
Gazdaság	Helyi vállalkozások aránya	2	1	2	1	0	1	1	0	2	1	2	2
	Bejárók	1	1	2	0	0	1	1	1	2	0	1	2
	Infrastrukturális ellátottság	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	2	2
	Fejlesztések (5 év)	2	0	1	1	0	1	1	0	0	0	2	2
	Gazdasági érték	8	4	8	4	1	5	6	2	8	2	9	10
	Összesített érték	35	27	36	21	14	32	25	20	37	23	47	39

A9. A térség összehasonlító erőforrás-piramisai

Az ófaluhoz képest (II. katonai felmérés) Abaliget lakóövezete észak felé terjeszkedett, míg az üdülőterület nyugat felől csatlakozik a településhez (GoogleMap).

Abaliget nevezetességei: a horgásztavak (fotó: Tekezer Balázs) és a cseppkőbarlang (www.abaliget.hu/abaligeti-cseppkobarlang)

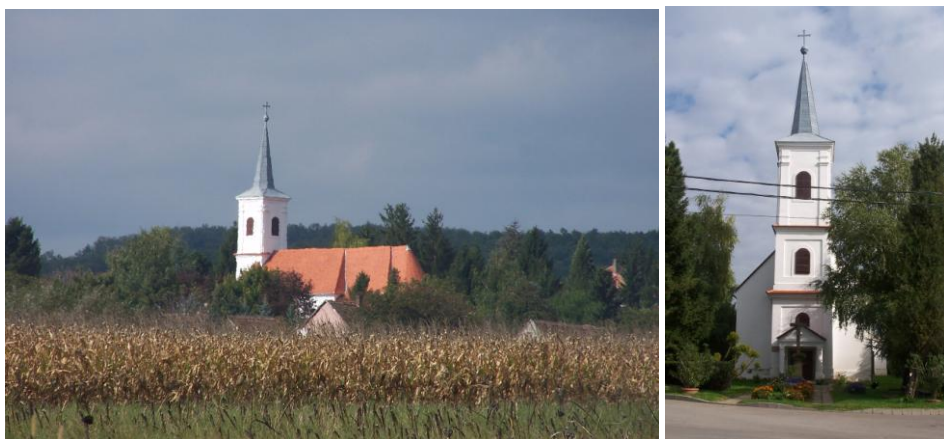

A Mária Magdolna templom (www.abaliget.hu/latnivalok/item/templom?category_id=3) távolról is a falu meghatározó eleme.

B1. Abaliget

Bakonyán is nyomott hagyott (III. katonai felmérés) az egykori zártkertek kialakítása (GoogleMap). Ez a terület őrizte meg leginkább termelő funkcióját.

Szent György templomának alapjai 13. századiak, jelenlegi formája barokk stílusú.

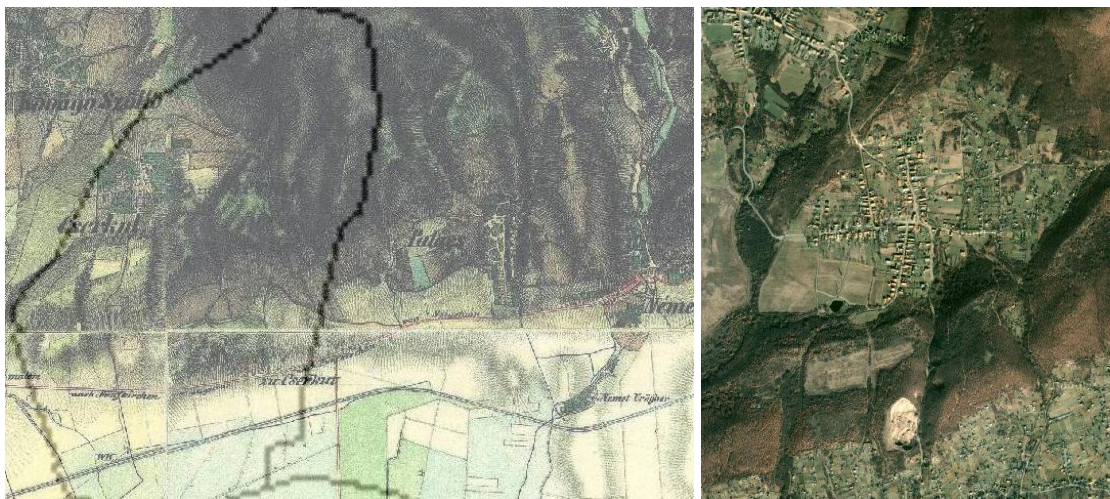

Jellegzetes a falu központjában telepített kettős fenyőfásor, a közterületek gondozottak.

A Helytörténeti Gyűjtemény kertjében a bányász múltra emlékeznek.

B2. Bakonya

Az utóbbi száz évben (II. katonai felmérés) Cserkút és környezete egyaránt jelentős változáson ment keresztül (GoogleMap).

Falukép a település központjában álló Árpád-kori templommal.
(87.229.73.98/~cserkuth/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1)

A helytörténeti gyűjtemény elsősorban a századelő használati tárgyait mutatja be.
(87.229.73.98/~cserkuth/index.php?option=com_content&task=view&id=91&Itemid=54)

Rendezett utcaképek, olykor egyedi építészeti megoldások jellemzőek.

B3. Cserkút

Gyód településszerkezete az utóbbi évszázadokban (II. katonai felmérés) szinte mit sem változott (GoogleMap).

A falu temploma ugyan egészen újkeletű, a keresztek olykor több száz évre tekintenek vissza, közterületen és magánkertekben is igen gyakoriak.

A település lakói tudatosan őrzik a falu egykori karakterét.

B4. Gyód

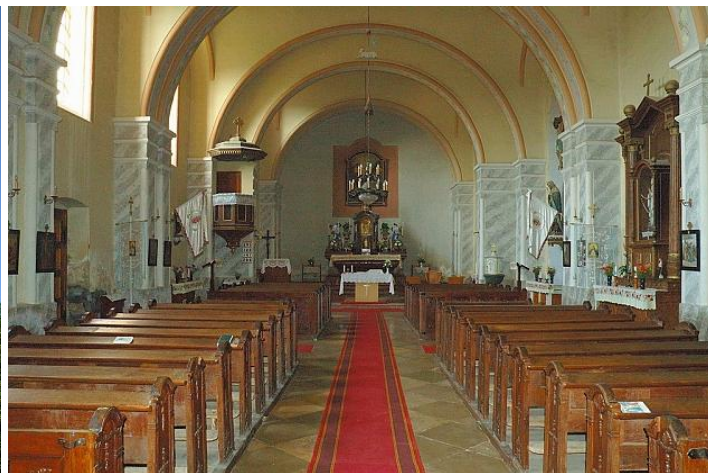

Hetvehely utóbbi száz évben (II. katonai felmérés) mutatott jelentős növekedése (GoogleMap) elsősorban a mikrotérsgéi vezető szerepkörnek tudható be.

A falu légifotója.

(users.atw.hu/hetvehely/album/album_hun/hetvehely/album_hun.html)

A falu 18. századi templomának külső és belső képe
(users.atw.hu/hetvehely/album/album_hun/hetvehely/album_hun.html)

B5. Hetvehely A) Településszerkezet, templom

Az Árpád-kori templom köré épített fal és kapuzata (a templom az épület mögött áll), valamint a II. világháború áldozatainak emlékműve.

A 2004-ben létesített horgásztó.

Vegyes arculatot tükröző utcaképek.

A német nemzetiségű építészeti emlékeit őrző Kán.
(users.atw.hu/hetvehely/album/album_hun/kan/album_hun.html)

Husztóton az utóbbi évszázadokban (I: katonai felmérés) sem a településszerkezet, sem a területhasználat nem változott jelentősen (GoogleMap).

A Szent Teréz tiszteletére emelt templom és egy kőkereszt.

Művelt területekkel övezett falukép, régi és felújított portákkal.

B6. Husztót

Keszű a szőlőhegy 1992-es parcellázása előtt (MePAR) és után (GoogleMap)

A Szent Anna templom, az I. világháború áldozatainak emelet emlékmű, valamint a falu szélén álló Szent Vendel szobor. Ma már csak ez utóbbi emlékeztet a szőlőművelő hagyományokra.

Egykori zártkertes terület.

B7. Keszű A) Településszerkezet, különleges épületek

A falun keresztülfolyó patak jelentősen befolyásolja a faluképet.

Az ófalu karakterét meghatározó elemek.

Az új lakóterület, a Cserepes-dűlő feltárási útja és lakóházai.

B7. Keszü B) A régi és az új településrész.

Kovácsszénája szerkezete a 18. században (II. katonai felmérés) és ma (GoogleMap)

Harangláb és a fotókiállításoknak valamint az élelmiszerboltoknak helyet adó épület.

Lakó-és üdülőházak.

Külterület-használat: a horgásztó, valamint mezőgazdasági művelés alatt álló terület.

Kővágószőlős jellegzetes halmazos település (II. katonai felmérés), kiterjedt egykori zártkertes övezettel, amely ma vegyes funkcióknak ad otthont.

Az ún. Babás-szerkövek (fotó: Dudás Béla), és az ott elhelyezett Jubileumi kereszt (www.kovagoszolos.hu/main.php?p=kereszt).

Kilátás a Jakab-hegyről (fotó: Kurucz Gábor) és a Jakab-hegyi Pálos kolostor romjai (fotó: Harsányi István)

B9. Kővágószőlős A) Településszerkezet, Jakab-hegy

A Sarlós Boldogasszonynak szentelt templom, az előtte álló kőkereszt, és a település központjában kialakított emlékpark közepén elhelyezett I. világháborús emlékmű.

A bányászkiállítás (www.kovagoszolos.hu/main.php?p=banyamuzeum) a régi iskolaépületben, a helytörténeti gyűjtemény (www.kovagoszolos.hu/main.php?p=helytortenet) az egykori tűzoltószertárban kapott helyet.

Helyi építőanyag felhasználásával készült ház az ófaluban, újonnan épült házsor a Cserkút felé vezető utcában.

B9. Kővágószőlős B) Különleges épületek, lakóházak

Kővágótöttöst egy erdősáv két részre bontja (GoogleMap). A település szerkezete évszázadok óta nemigen változott (II. katonai felmérés).

A falu központja a nyugati településrészen van: itt található a templom, a világháború áldozatainak emelt emlékmű, és az uránércbányászatra emlékező márványlap.

Utcaképek.

Mezőgazdasági tevékenység a falu szélén.

Orfű szerkezete a tavak kialakítása előtt (III. katonai felmérés) és után (GoogleMap)

A tórendszer első három tava: az Orfűi-tó, a legnagyobb terhelésnek kitett Pécsi-tó, és a legelzártabb Hermann Ottó-tó.

Orfű egykor önálló települései: az egykori Orfű magja, Mecsekrákos, Bános, Mecsekszakál és Tekeres.

B11. Orfű A) Településszerkezet, tavak

Az egyedi kialakítású új településrész, a Horgászfalu.

A Mecsekrákos templomával egybeépített paplak ma tájház, kertje különböző kiállításoknak ad otthont.

Tekeres elismert értékein kívül, mint az egykori német lakosság által épített lakóházak és egyéb gazdasági épületek, olyan elfeledett értékek is vannak, mint a Hermann Ottó-tó partján álló, nehezen megközelíthető kőkereszt.

B11. Orfű B) Épített értékek

Pellérd szerkezete és területhasználata a 18. század óta (I. katonai felmérés) igen sokat változott (GoogleMap)

A falu fő nevezetességei: a Szent Margit templom, a Brázay-kastély és parkja
(www.pellérd.hu/index.php?view=category&catid=128&page=1&catpage=1&option=com_joomgallery&Itemid=100&lang=hu#category)

A halastavak.
(www.pellérd.hu/index.php?view=category&catid=128&page=1&catpage=1&option=com_joomgallery&Itemid=100&lang=hu#category)

B12. Pellérd

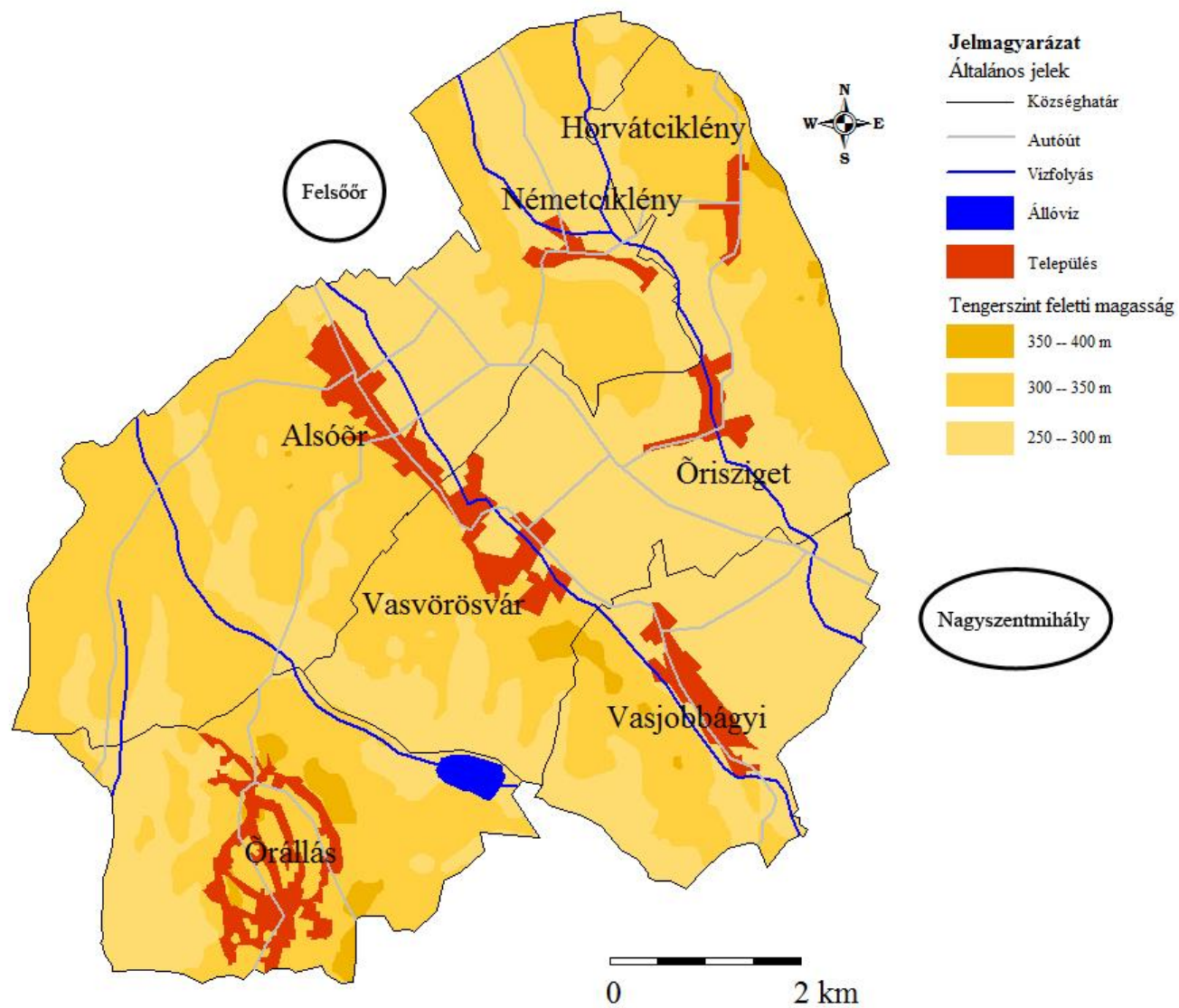
**M9. A BURGENLANDI MINTATERÜLET ÁBRA- ÉS FOTÓ-
DOKUMENTÁCIÓJA**

A. Térképek

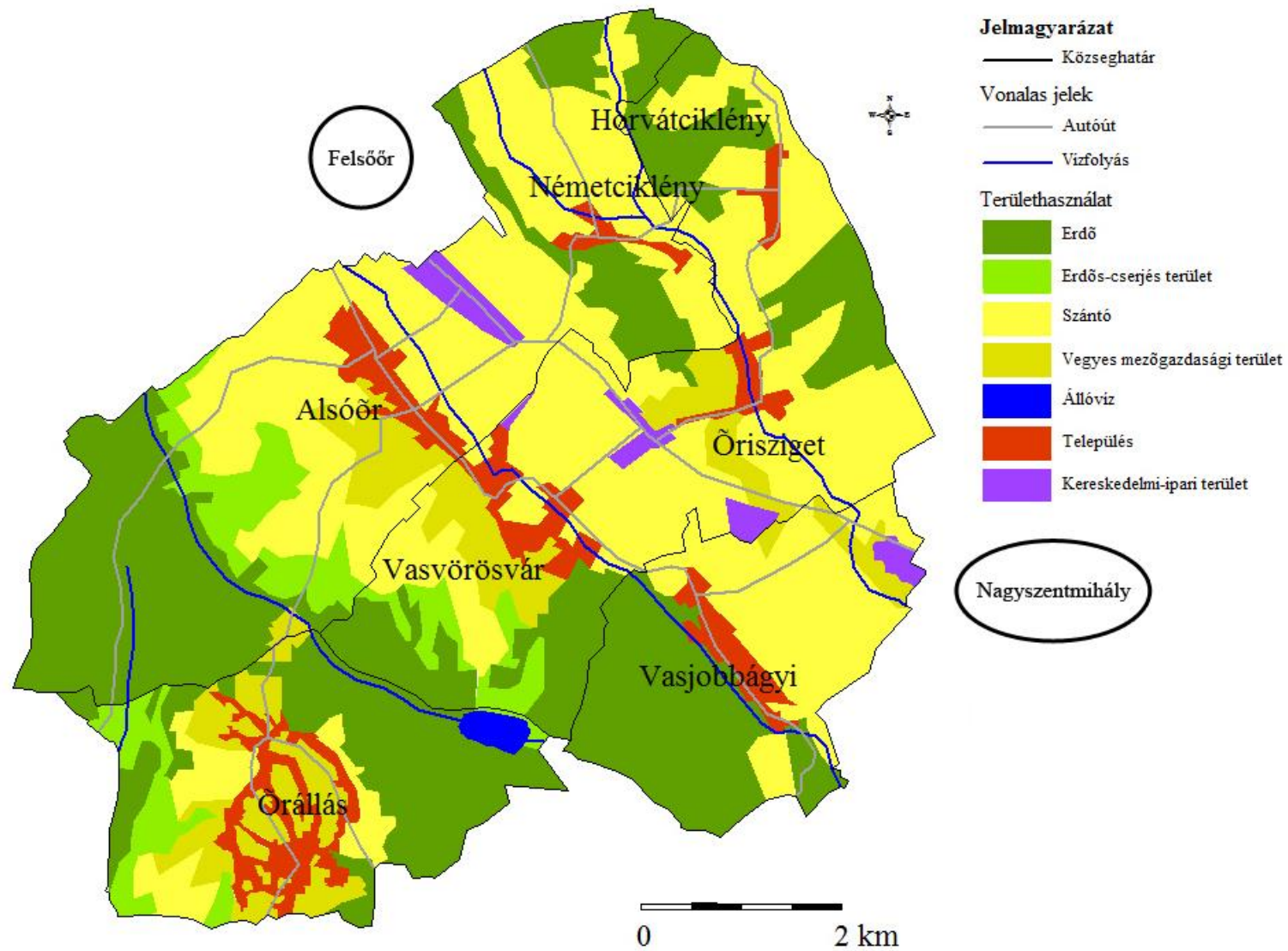
- A1. Áttekintő domborzati térkép
- A2. Áttekintő területhasználati térkép
- A3. I. katonai felmérés
- A4. II. katonai felmérés
- A5. III. katonai felmérés
- A7. Jelenlegi műholdkép
- A8. A SENSOR Projekt előrejelzése
- A9. A térség összehasonlító erőforrás-piramisai

B. Ábrák és fotók

- B1. Alsóőr (A, B, C, D)
- B2. Horvátciklénny (A, B)
- B3. Németciklénny
- B4. Órállás
- B5. Órisziget (A, B, C)
- B6. Vasjobbágyi (A, B)
- B7. Vasvörösvár (A, B, C)

A1. Áttekintő domborzati térkép

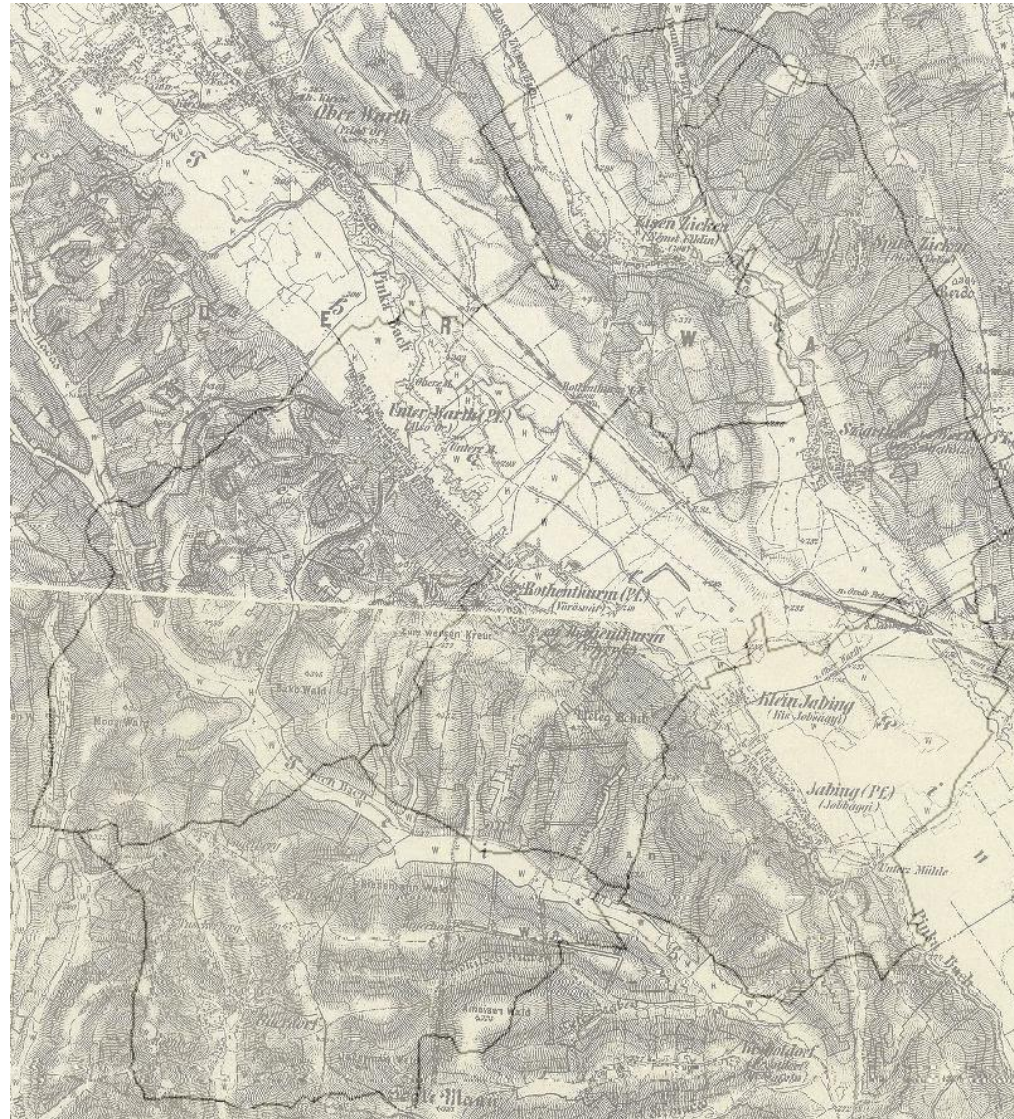
A2 Áttekintő területhasználati térkép

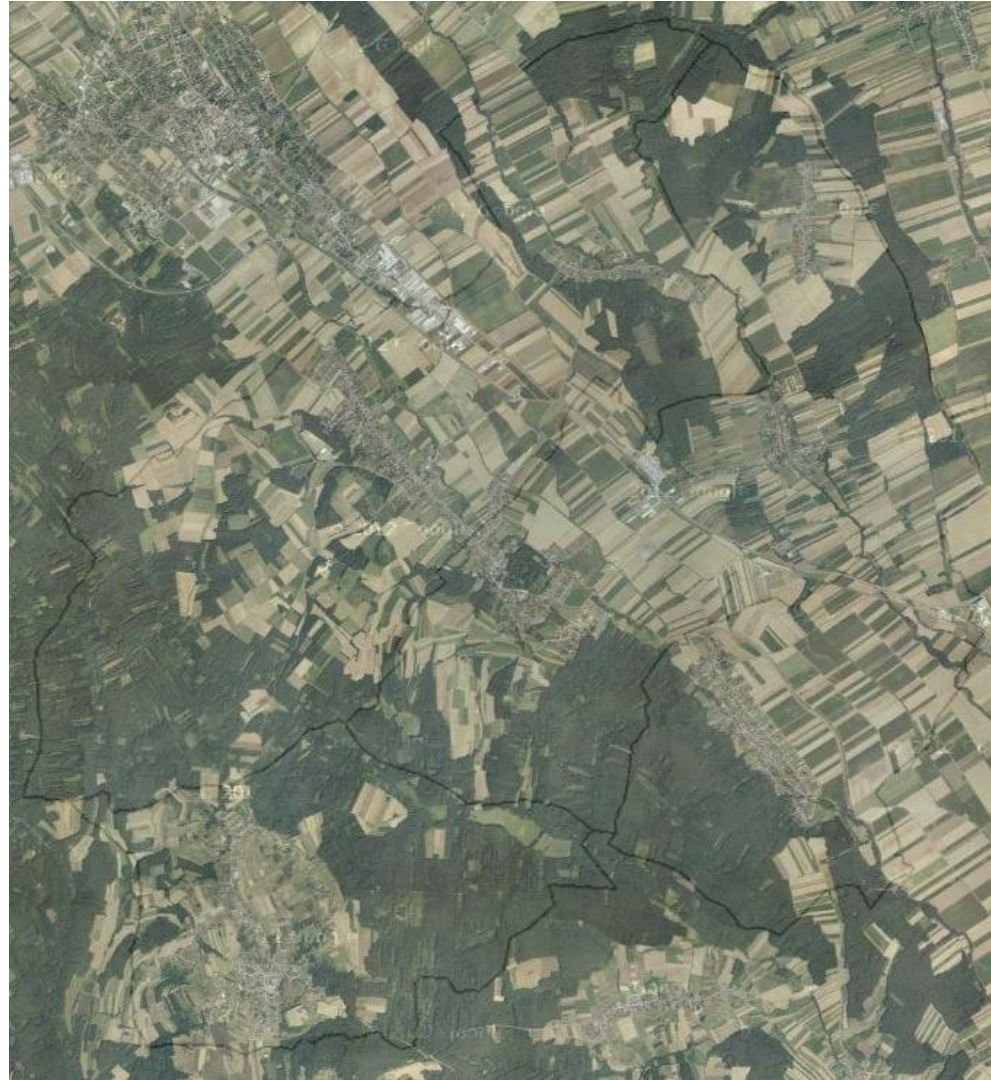
A3. I. katonai felmérés

A4. II. katonai felmérés

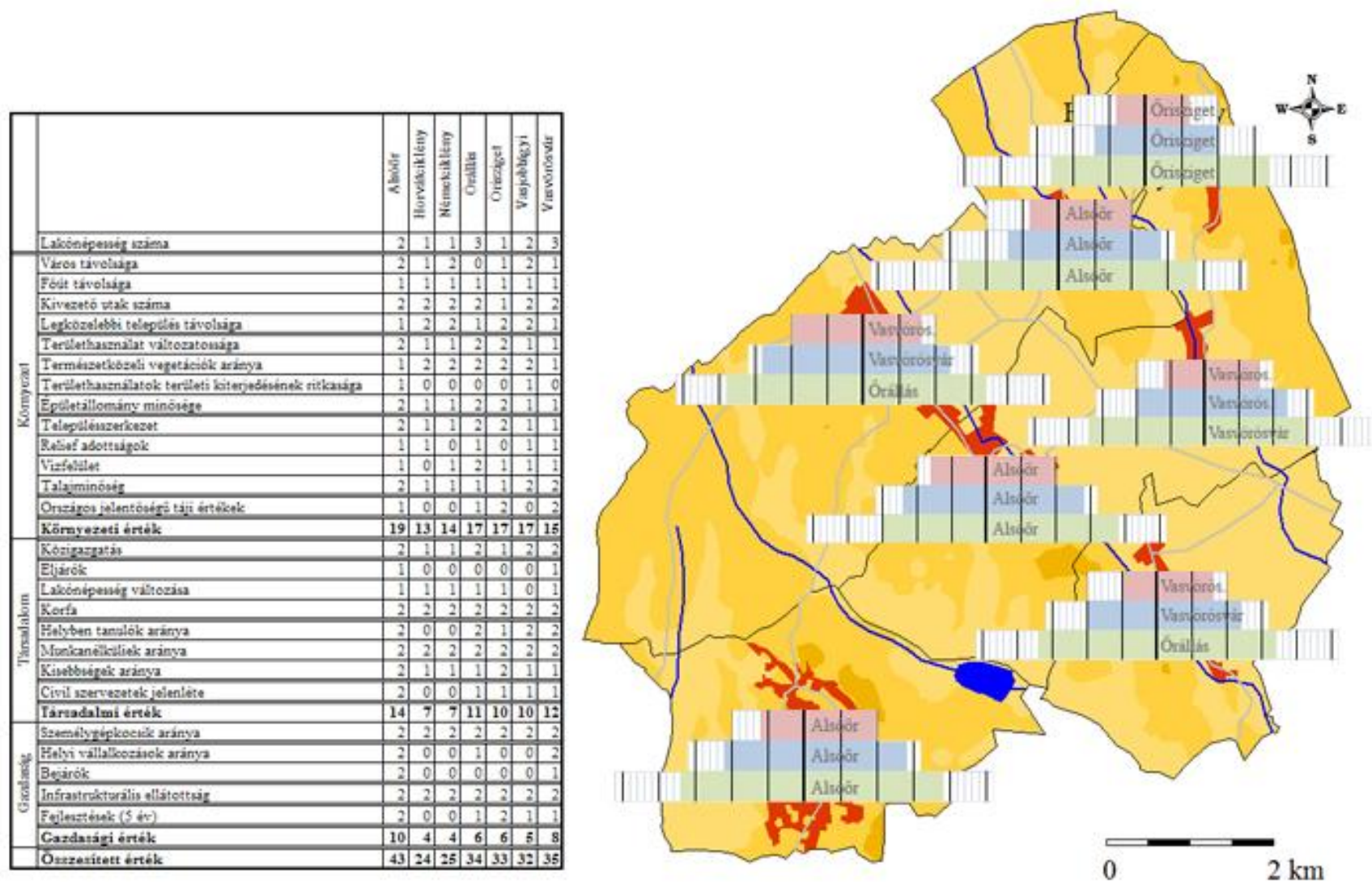
A5. III. katonai felmérés

A7. Jelenlegi műholdkép

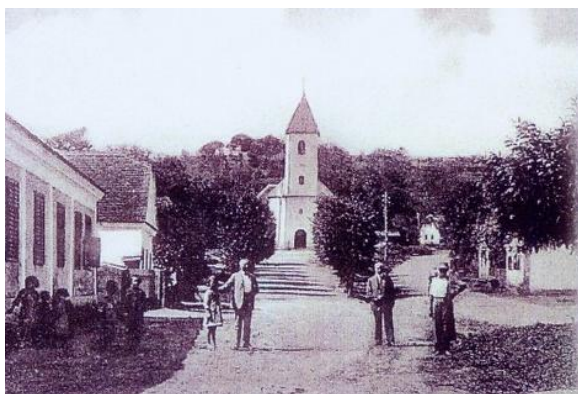
A8. A SENSOR Projekt előrejelzése

A9. A térség összehasonlító erőforrás-piramisai

Alsóőr szerkezete a 19. század (II. katonai felmérés) óta az ipari park kialakításától eltekintve nem sokat változott (GoogleMap), de az északi részen épült új lakóterület jelentősen különbözik az ófalutól (GoogleMap)

Alsóőr a 20. század első felében: a Szent Katalin templom (1940) és a főutca képe (1929).
(Forrás: Magyar Média- és Információs központ)

A falu központjában, magaslati ponton elhelyezett Szent Katalin plébániatemplom és a hozzá vezető kettős fásor, valamint a falu észak-nyugati szélén álló Szent Flórián kápolna

B1. Alsóőr A) Településszerkezet, archív fotók, egyházi épületek

Az Alsóőri Helytörténeti Gyűjtemény épülete és a Magyar Média- és Információs központnak helyet adó egykori magyar iskolaépület.

Alsóőr „hagyományos portáját” szimbolizáló, eredeti állapotukhoz hűen felújított házak.

Az Alsóőri Helytörténeti Gyűjtemény több ezer magyar vonatkozású tárgyat őriz, melyek között éppúgy vannak háztartási kellékek és festett bútorok, mint az állattartáshoz fűződő vagy ipartörténeti emlékek, de az Erdődy család hintói is megtekinthetők itt.

B1. Alsóőr B) Nevezetes magyar vonatkozású épületek, hagyományos építészet

A temetőben magyar származású nevek és helyenként magyar sírfeliratok is találhatóak.

A terület legjelentősebb vízfolyása, a Pinka, valamint a templomdombról nyíló kilátás.

A Pinka völgyében mezőgazdasági táblák terülnek el, a faüzem a magasabb térszíneket borító erdőkből kitermelt fát dolgozza fel.

Az eredeti funkcióját máig betöltő kukoricagóré, valamint az újrahasznosításra váró egykori vízimalom épülete.

B1. Alsóór C) Temető, természeti adottságok, gazdaság

A falu főutcájának képe a település nyugati szélén és a központban.

A falu központjának mind építésze, mind díszítőelemei igen eltérő stílusúak, éppúgy helyet kapott itt az I. világháború áldozatainak emlékműve, mint az új készítésű szökőkút.

A faluközpontot ma meghatározó épületek: a Polgármesteri Hivatal és egy étterem-panzió.

A falu legújabb építésű, nyugati része, és annak házai.

B1. Alsóór D) Utcakép, faluközpont, új lakóterület

Horvátciklénny 18. századi (I. katonai felmérés) formája első látásra megmaradt (GoogleMap), de a falu északi része az utóbbi évtizedekben jelentősen átépült (GoogleMap)

Erdőfoltokkal tarkított, művelt területekkel és gyepek társulásokkal domináló látkép a faluból dél és nyugat felé

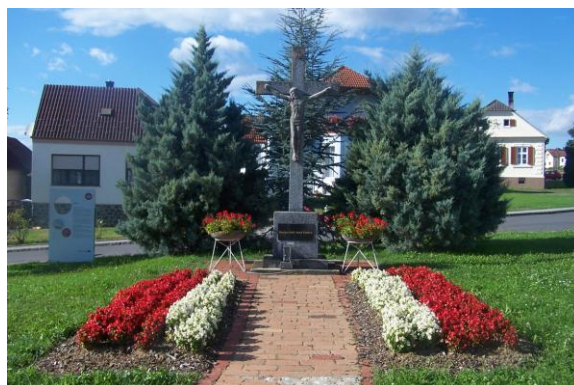

A Szent Barbara nevét viselő templom külső és belső képe, valamint a falu déli szélén álló kápolna.

B2. Horvátciklénny A) Településszerkezet, látkép, egyházi épületek

A temetőben a horvát és a német sírfeliratok mellett magyar szöveg is olvasható.

Gondozott közterületek: horvát feliratú második világháborús emlékmű, valamint a falu központjában elhelyezett kőkereszt.

Utcaképek a falu központjából délre és északra.

Hagyományos építésű ház a falu nyugati szélén, valamint az új lakóterület épületei a település északi részén.

Némeciklén szerkezete és területhasználata is sokat változott (GoogleMap) a 18. század óta (I. katonai felmérés)

A Szent Fábán és Szent Sebestyén nevét viselő templom, valamint a mellette álló Madonna-szobor.

Utcaképek az ófaluból és az új lakóterületről. Az török korban elnéptelenedett, ezért korán elnémetesedett faluban már csak a templomban őrzi egy írás a falu székely gyökereit, ennek tájképi lenyomatait ma nem lehetők fel.

B3. Némeciklén

Órállás a szerek (II. katonai felmérés) összenövése ellenére is megőrizte jellegzetes településszerkezetének főbb vonásait (GoogleMap).

Utcaképek.

(Forrás: <http://www.austriasites.com/best-of-burgenland/oberdorf.htm>)

A Szent Annáról elnevezett templom, kápolnák és egy szentségtartó fülke.

(Forrás: <http://www.austriasites.com/best-of-burgenland/oberdorf.htm>)

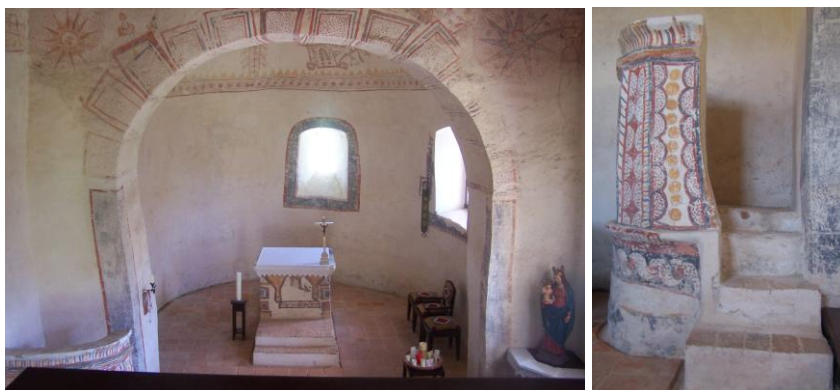
B4. Órállás

Órisziget központja a jelentősen módosult természeti adottságok ellenére sem változott (I. katonai felmérés), de az új lakóterületek és a kereskedelmi területek megjelenése szembeszökő (GoogleMap).

A falu központját és főutcáját ábrázoló képeslapok a 20. század közepéről.
(Forrás: Magyar Média és Információs Központ)

A Szent László templom a térség egyik legrégebbi épülete.

B5. Órisziget A) Településszerkezet, archív fotók, Szent László templom

Az evangélikus templom külső és belső képe

Az iskolának magyarországi tanulói is vannak, az épület mellett áll a világháborúk áldozatainak emelt emlékmű-együttes.

A Szék patak alapvetően meghatározza a falu arculatát. mivel a főutcán folyik keresztül.

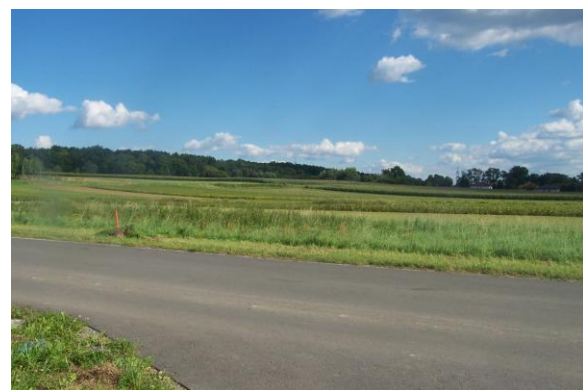
A falu főutcája döntően régi épületekkel, valamint a főút felé vezető utca az újabb lakóházakkal.

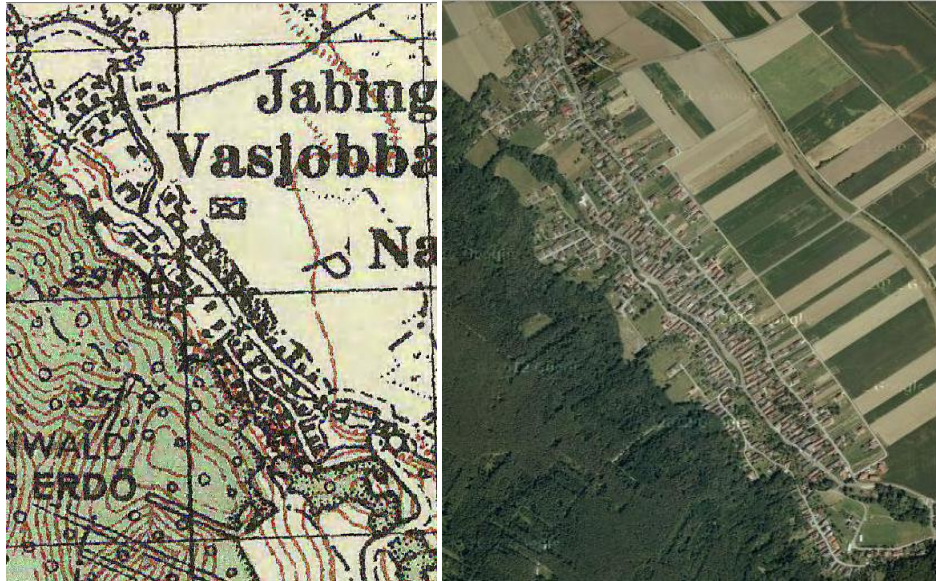
Az ófaluban kiemelkedően sok védett épület áll, és a felújításokat is az eredeti kornak megfelelően igyekeznek elvégezni.

A falu határában nagy sportterület alakítottak ki, amely labdarúgópálya mellett tenispályának is otthont ad. A területet a helyi sportegyesület gondozza.

A külterület látképe északi és nyugati irányban.
Itt találhatóak a legnagyobb arányban gyepes területek.
B5. Őrisziget C) Hagyományos lakóházak, sportterület, látkép

Vasjobbágyi településszerkezete több tekintetben is változott (IV. katonai felmérés) az utóbbi száz évben (GoogleMap): a két korábban különálló településrész összenőtt, a sík térszínen főutcával párhuzamosan egy új utca alakult ki, a domboldalra pedig szabálytalan utcákat alkotva kúsztak fel a házak.

A paplakkal egybeépített, főutcán álló evangélikus templom a 20. század közepén (Forrás: Alsóőri Helytörténeti gyűjtemény) és ma.

A Szent Anna templom, az 1910-ben még magyar nyelvű felirattal ellátott kőkereszt, és a már német nyelvű világháborús emlékmű.

B6. Vasjobbágyi A) Településszerkezet, különleges épületek

Ma már a temetőben is csak a nevek utalnak magyar származásra. A fakereszt ilyen kialakítása igen gyakori a térségben.

A Pinka igen meghatározó tájeleme a falunak, szinte végig a főutca mellett folyik.

A faluban már ritkák az ilyen régi porták, még akkor is, ha az egyes építmények funkciója megváltozott.

Rálátás az új lakónegyedre. Egyre több a villanegyedbe illő épület.

B6. Vasjobbágyi B) Temető, utcakép, lakóházak

Vasvörösvár az utóbbi száz évben (III. katonai felmérés) kétszeresére nőtt, több új településrész is kialakult (GoogleMap).

A település központjának és egyik utcájának képe az 1960-as évek közepén (Forrás: Vasvörösvári Polgármesteri Hivatal).

A faluközpont ma.

B7. Vasvörösvár A) Településszerkezet, településközpont régen és ma

A Mindenszentek templom külső és belső képe.

A Széchenyi család több tagja van eltemetve a templom mellett elterülő temetőben. A világháborúk áldozatainak állított emlékmű a templomhoz hasonlóan védett.

Az Erdődy-kastély és kertje. Az épület felújítás alatt áll.

B7. Vasvörösvár B) Különleges épületek

A Pinka felduzzasztásával egykor még vizesárok védte a várat.

Az ófalu utcái és épületei.

Új településrészek utcái és épületei.

B7. Vasvörösvár C) Pinka patak, utcaképek, lakóházak

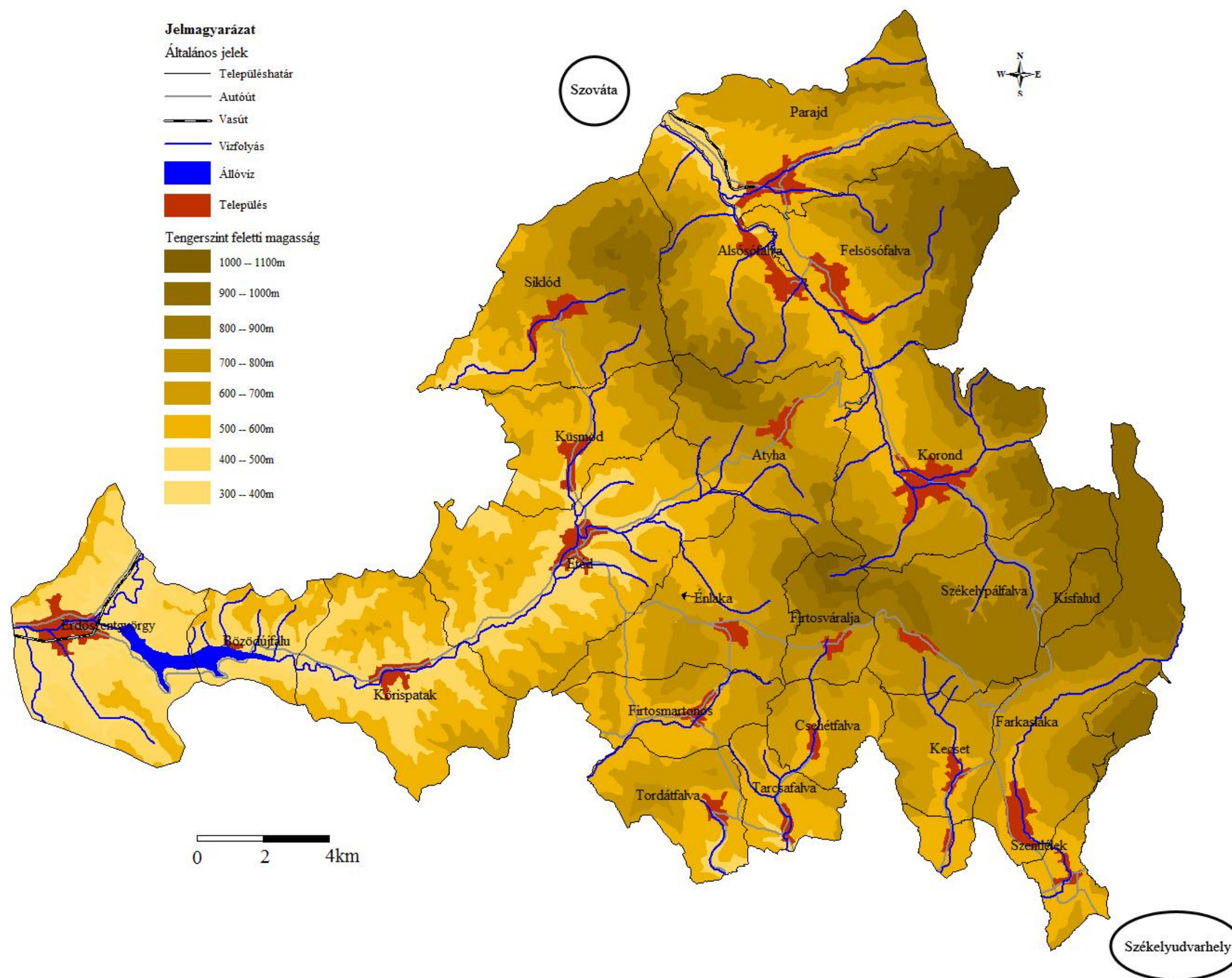
M10. AZ ERDÉLYI MINTATERÜLET ÁBRA- ÉS FOTÓDOKUMENTÁCIÓJA

A. Térképek

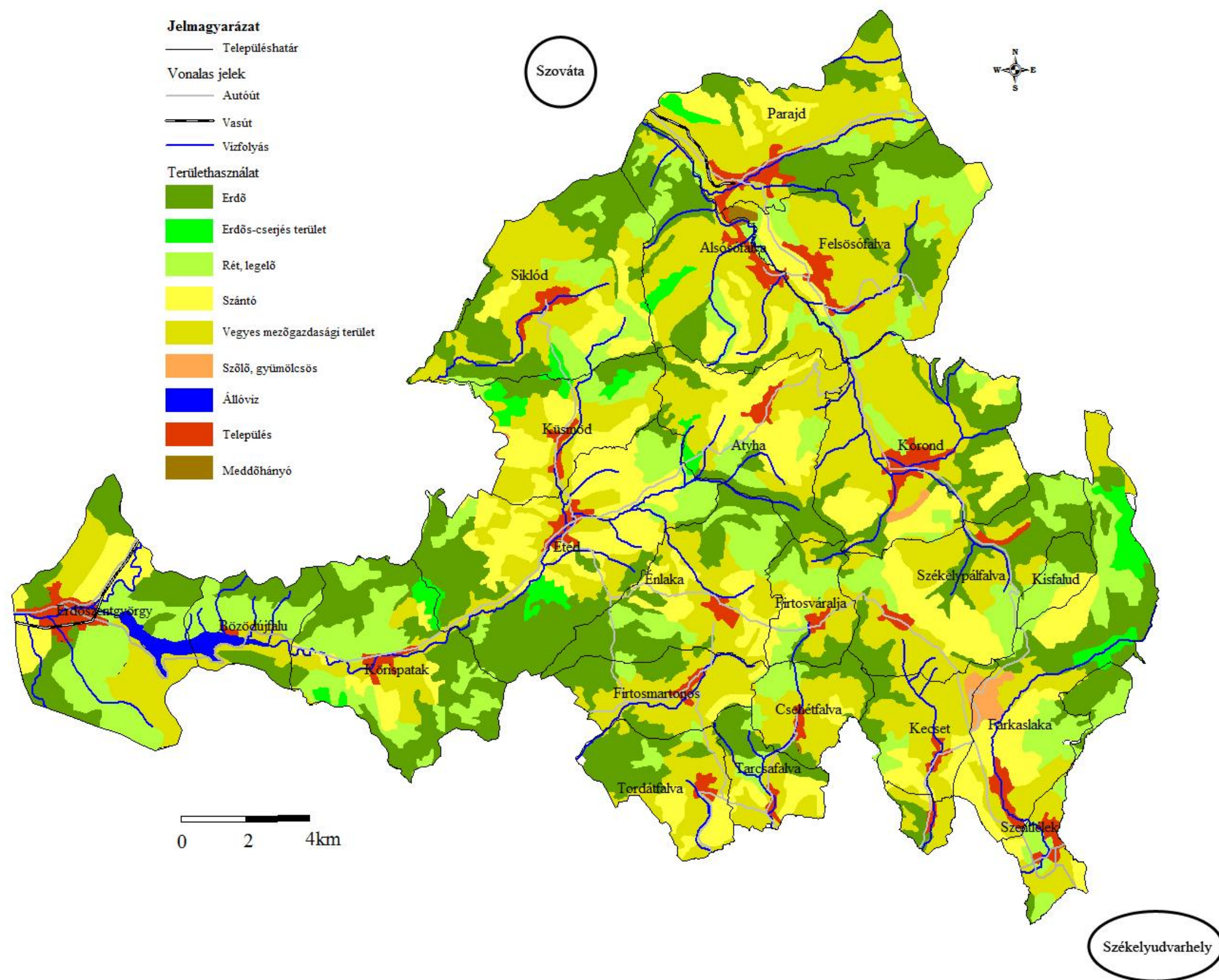
- A1. Áttekintő domborzati térkép
- A2. Áttekintő területhasználati térkép
- A3. I. katonai felmérés
- A5. III. katonai felmérés
- A6. IV. katonai felmérés
- A7. Jelenlegi műholdkép
- A8. A SENSOR Projekt előrejelzése
- A9. A térség összehasonlító erőforrás-piramisai

B. Ábrák és fotók

- B1. Alsósófálva (A, B)
- B2. Atyha (A, B)
- B3. Bözödújfalu
- B4. Csehétfalva
- B5. Énlaka (A, B)
- B6. Etéd (A, B)
- B7. Farkaslaka (A, B)
- B8. Felsősfálva
- B9. Firtosmartonos
- B10. Firtosváralja (A, B)
- B11. Kecset
- B12. Kisfalud
- B13. Korond
- B14. Kőrispatak (A, B)
- B15. Küsmöd (A, B)
- B16. Parajd (A, B)
- B17. Siklód
- B18. Székelypálfalva
- B19. Szentlélek
- B20. Tarcsalva (A, B)
- B21. Tordátfalva

A1. Áttekintő domborzati térkép

A2. Áttekintő területhasználati térkép

A3. I. katonai felmérés

A5. III. katonai felmérés

A6. IV. katonai felmérés

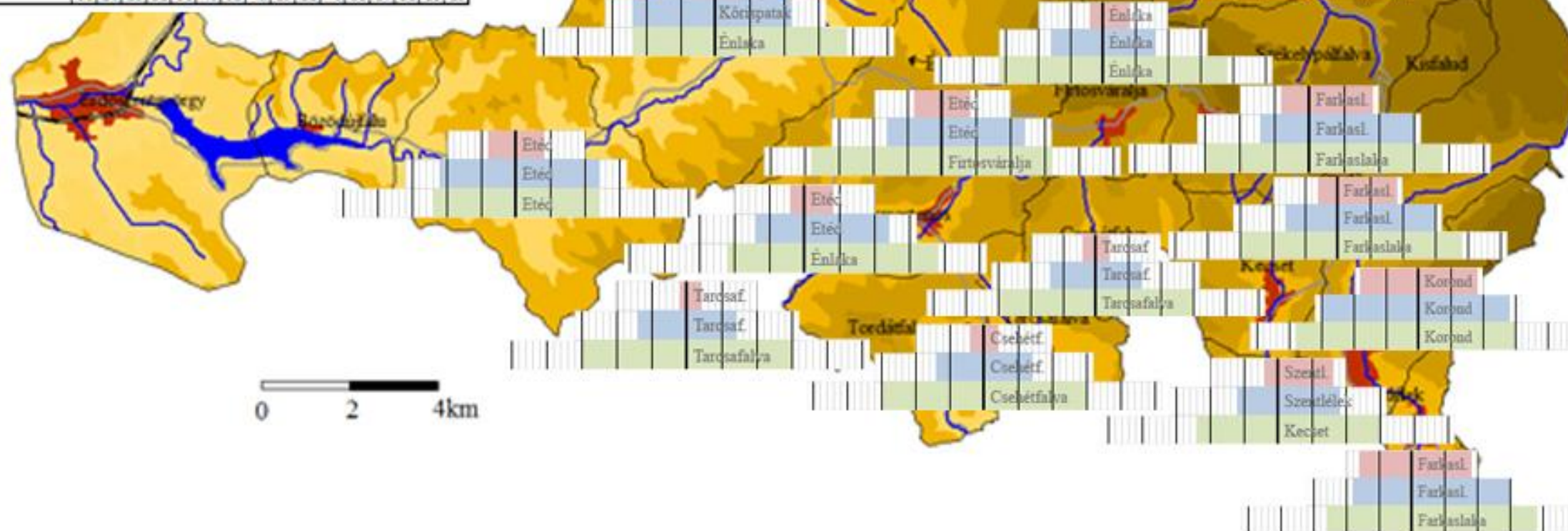

A7. Jelenlegi műholdkép

A8. A SENSOR Projekt előrejelzése

		Alsósófalva	Atyha	Csehőfalva	Enlaka	Etéc	Farkaslaka	Felsőőfalva	Korond	Kőispatak	Kősmód	Parád	Siklód	Székelypálfa	Szentlélek	Tarcsa	Tordafalva
Lakónépesség száma		3	1	1	1	3	3	3	4	2	1	4	1	1	2	1	0
Város távolsága		1	0	1	0	0	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1
Főút távolsága		1	0	1	0	0	2	2	2	0	0	2	0	1	2	1	1
Kövezető utak száma		1	1	0	2	2	2	2	2	1	2	2	0	1	2	2	1
Legközelebbi település távolsága		1	0	2	2	2	1	1	2	0	2	1	0	2	1	2	2
Területhasználat változatossága		1	0	2	2	0	2	1	0	0	2	0	0	1	1	1	0
Természetközeli vegetációk aránya		1	1	1	2	2	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2	2
Területhasználatok területi kiterjedésének ritkasága		0	0	1	1	0	2	0	0	0	1	2	2	0	0	0	0
Építéshatárny minősége		2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1
Település szerkezete		0	2	2	2	2	1	2	1	2	2	0	2	2	1	2	2
Relief adottságok		1	2	2	2	1	1	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2
Vízfelület		0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	1
Talajminőség		2	2	1	2	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1
Összagos jelentőségű táj értékek		0	0	0	2	0	2	0	2	2	0	2	2	0	0	0	1
Környezeti érték		11	10	15	19	12	19	14	15	12	14	18	12	15	13	15	15
Közigazgatás		1	1	0	1	2	2	1	2	1	1	2	1	1	1	0	0
Eljárók		0	2	2	1	2	1	1	2	2	2	2	2	1	0	2	2
Lakónépesség változása		2	0	0	2	2	2	2	1	0	2	0	0	2	1	0	0
Korfa		2	0	0	1	2	2	1	2	2	1	2	0	0	2	1	0
Helyben tanulók aránya		2	1	1	0	2	2	2	2	2	1	2	0	1	1	1	1
Munkanélküliek aránya		2	2	2	2	1	2	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2
Kisebbségek aránya		2	2	2	2	0	2	0	0	0	0	2	2	2	1	0	2
Civil szervezetek jelenléte		1	0	0	1	1	2	1	2	2	0	2	1	0	0	0	0
Társadalmi érték		12	8	7	8	12	15	9	14	11	6	16	8	7	9	7	7
Személygépkocsi aránya		1	0	1	1	1	2	2	2	1	0	2	0	1	2	1	0
Helyi vállalkozások aránya		1	0	0	1	1	2	2	2	1	0	2	0	1	1	0	0
Bejárók		0	0	0	0	1	0	1	0	0	2	0	0	1	0	0	0
Infrastrukturális ellátottság		2	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2	1	2	2	1	1
Felújítások (3 év)		1	0	0	1	0	2	1	2	1	0	2	0	0	2	0	0
Gazdasági érték		5	1	2	4	4	9	7	9	4	1	10	1	4	8	2	1
Összesített érték		31	20	25	32	31	46	33	42	29	22	48	22	27	32	25	23

A9. A térség összehasonlító erőforrás-piramisai

Alsósófalva utóbbi száz évben (IV. katonai felmérés) mutatott erőteljes megnyúlása Parajd felé jól látható (GoogleMap).

Alsósófalva és Parajd már összenőtt, Felsősófalvával együtt a három település egyre nagyobb egységet alkot.

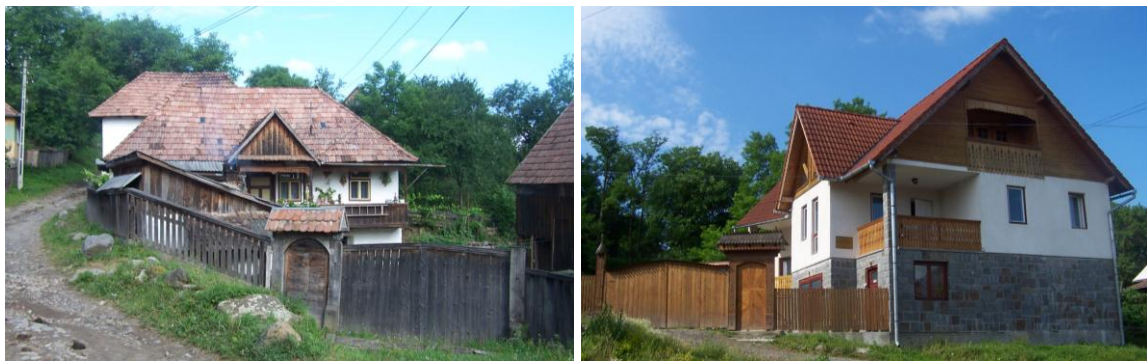

A falu nagyobb, református és kisebb, katolikus gyülekezetének temploma.

B1. Alsósófalva A) Településszerkezet, templomok

Jellegzetes a felszálló turul madárral díszített I. világháborús emlékmű, valamint az is, hogy a faluban csak a templomkerthez állítanak huszárcaput. A temetőben viszont már csak igen ritkán láthatóak kopjafás sírok.

A régi porták mellett egyre több modern stílusú ház látható.

A falut a hegyoldalra felfutó, keskeny, kacsakörös kavicsos földutak jellemzik laza beépítéssel.

A település közepén látható beépítetlen terület egykor a TSZ területe volt. A vadkár ellenére a falu fölött a művelt terület egészen az erdővonalig terjed.

B1. Alsósófalva B) Különleges építmények, porták, utcaképek, külterület

Atyha a 18. század (I. katonai felmérés) és a 19. század idején jelentős fejlődésen ment keresztül, mára (GoogleMap) azonban drasztikus népességvesztést szenvedett.

A falu katolikus temploma a mögötte elterülő temetővel, valamint a templomhoz vezető huszárcapu. Jellemzőség a templom mögé ültetett kislevelű hársfa (*Tilia cordata*).

Katolikus falu lévén gyakoriak a köz- és magánterületen állított keresztek.

A kopjafák állításának hagyománya még mindig él.

B2. Atyha A) Településszerkezet, templom és környéke

Atyha igazi hegyvidéki falu, meredek, kőves tekervényes utcákkal.
Bár a demográfiai mutatók igen rosszak, egy-egy új ház is látható.

Nagy számban maradtak fenn hagyományos lakó- és gazdasági épületek,
de állaguk igen változó.

Észak felé a Réda-fennsík művelhető, dél felé a Firtos-tető hegyoldala viszont erdővel
borított, meredek terület.

Bözödújfalu a 20. század elején (IV. Katonai felmérés),
és a falut is elárasztó víztározó (GoogleMap).

Bözödújfalunak állított emlékmű, valamint a falu I. Világháborús emlékműve.

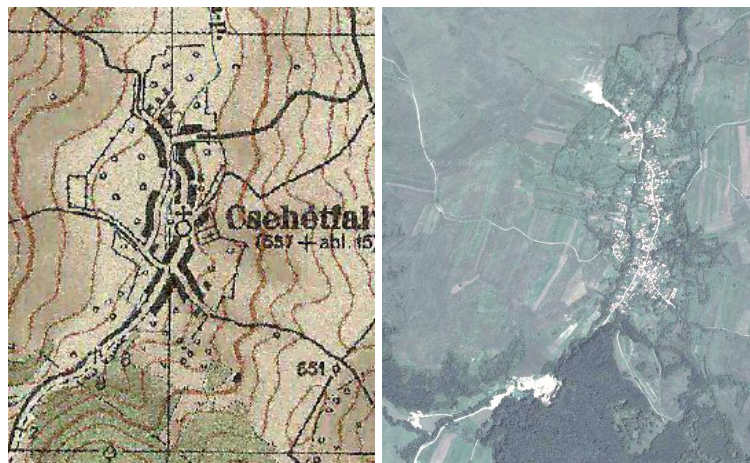

A katolikus és az unitárius templomok romjai.

A tó déli oldalán kialakult üdülőterület.

B3. Bözödújfalu

Csehétfalva egykori (IV. katonai felmérés) és jelenlegi (GoogleMap) képén a falutól délre nyitott kavicsbánya okozta tájseb a leginkább szembetűnő. A falutól északra látható erodációt a csorda indította, a kialakult ideiglenes vízfolyás pedig fokozta.

A falu unitárius temploma, valamint az előtte álló I. világháborús emlékműve.

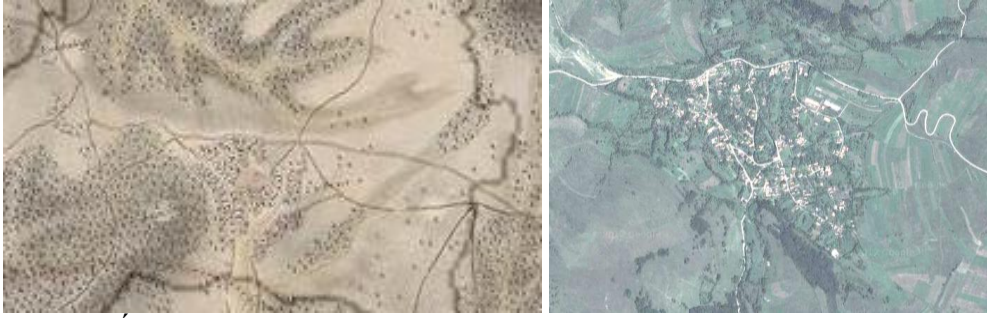

A faluban igen sok a helyi készítésű huszárkapu és a jól karban tartott gazdasági épület.

A bánya területe és látványa a domboldalról 2011-ben.

B4. Csehétfalva

Énlaka növekedés közben is megőrizte (I. katonai felmérés) jellegzetes, tízes rendszerű településszerkezetét (GoogleMap).

Az unitárius templom külső és belső képe eredeti gótikus, kőkeretes ablakkal. A templomkert különlegessége a lelőtt turullal díszített I. világháborús emlékmű, az egyháztörténeti jelentőségű 19. századi sírkövek és a megyei szinten védett 600 éves hárs.

Az iskolaépületben berendezett helytörténeti gyűjtemény a falu területén kialakított római castrum tárgyait és 19. századi használati tárgyakat őriz.

B5. Énlaka A) Településszerkezet, különleges épületek.

A Firtos-tető lábánál elterülő falu képe.

A falut változatos szélességű, köves utcák, laza beépítés jellemzi.

A közösség nagy hangsúlyt fektet az épületek hagyományos stílusú felújítására.

A csorda vonulása okozta marhazongora figyelhető meg a falutól délre, de az egykor igen széles körű gyümölcstermesztés mára a vadkár miatt beszorult a házak közé.

B5. Énlaka B) Falukép, utcaképek, épületek, mezőgazdaság

Etéd központi elhelyezkedésének köszönheti mikrotérési vezető szerepét. A falu az utóbbi évszázadokban (I. katonai felmérés) is harmonikusan nőtt (GoogleMap).

Falukép dél-keletről.

A falu nagyobb, református és kisebb, katolikus gyülekezetének temploma, valamint a jellegzetes kialakítású I. világháborús emlékmű.

A település helytörténeti gyűjteménye főként kerámiákat őriz, de az épület rossz állaga miatt a kiállítás nem látogatható, a tárgyak új helyre költöztetése elengedhetetlen.

B6. Etéd A) Településszerkezet, különleges épületek.

A település tipikus völgybeli fekvésű falu, közepes vízhozamú patakkal, hosszú, széles utcákkal.

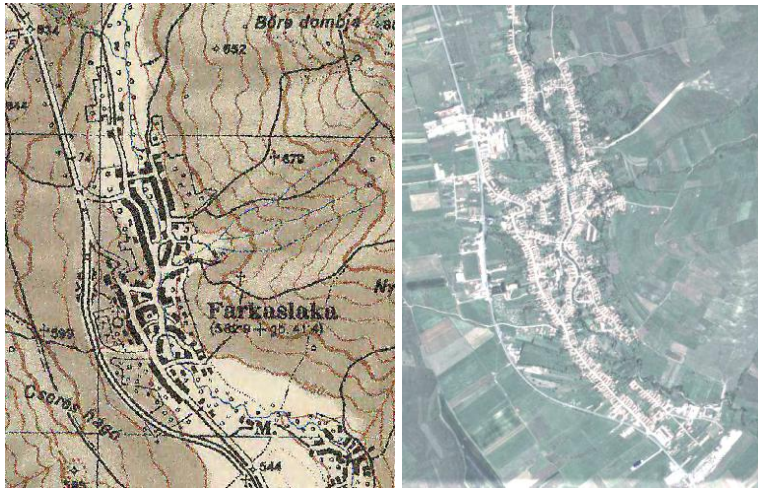

A falu arculata meglehetősen vegyes, ami részben a modernizációra, részben a roma lakosság tradicionálisan magas arányára vezethető vissza.

A település körül több eszténa és szénégető telep is található.

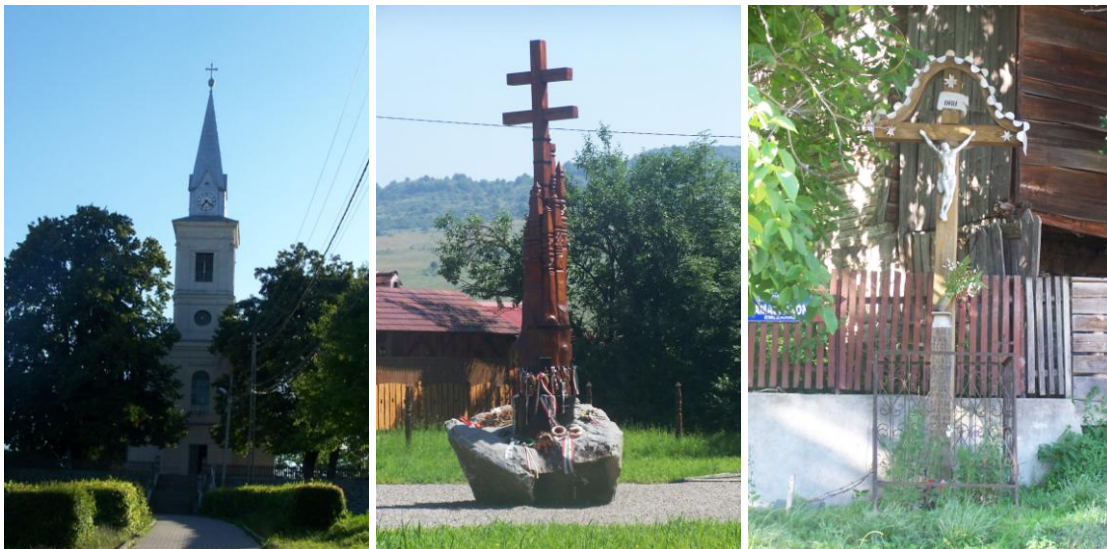
B6. Etéd B) Utcakép, épületállomány, külterület

Farkaslaka településszerkezete első látásra nem sokat változott a 20. század eleje óta (IV. katonai felmérés, de a falut egykor elkerülő útra történő egyre nagyobb mértékű rátelepülés szembetűnő.

Tamási Áron emlékét ápolja a falu. Szülőházában emlékműzeumot rendeztek be, sírja elé pedig egy andezittömbre legismertebb regényeinek alakjait faragták.

A katolikus templom nemrég felújításon esett át.
A faluban számos emlékművet emeltek, melyek közül a legújabb a trianoni emlékmű.
Gyakoriak a köz- és magánterületen állított feszületek.

B7. Farkaslaka A) Településszerkezet, különleges épületek

A falut keresztülszelő Fehér-Nyikó 2005-ös áradása tetemes károkat okozott, ezután az árvízi védekezés hangsúlyosabb lett a településen.

A falu vegyes arculata elsősorban az országot és Székelyudvarhely közelségére és a modernizációra vezethető vissza.

A falut intenzíven művelt területek, gyümölcsösök, kaszálók, erdők váltakozva szegélyezik.

B7. Farkaslaka B) Fehér-Nyikó, épületek, falukép.

Felsősfalva lassan növekedett, de a 18. századi állapothoz képest (I. katonai felmérés) látványos a falu északi meghosszabbodása és az utcák felkúszása a hegyoldalra (GoogleMap).

A főút legmagasabb pontján elhelyezkedő református templom, valamint a templomlépcsőnél elhelyezett dombormű.

A település vegyes arculata elsősorban a modernizációra vezethető vissza.

Firtosmartonosnak ma egyértelműen a főutcája dominál (GoogleMap), pedig egykor halmazos szerkezetű település volt (I. katonai felmérés).

A falu unitárius temploma és az iskolaépület szinte mindenhol látszik.
A világháborús emlékmű a templomkertben áll.

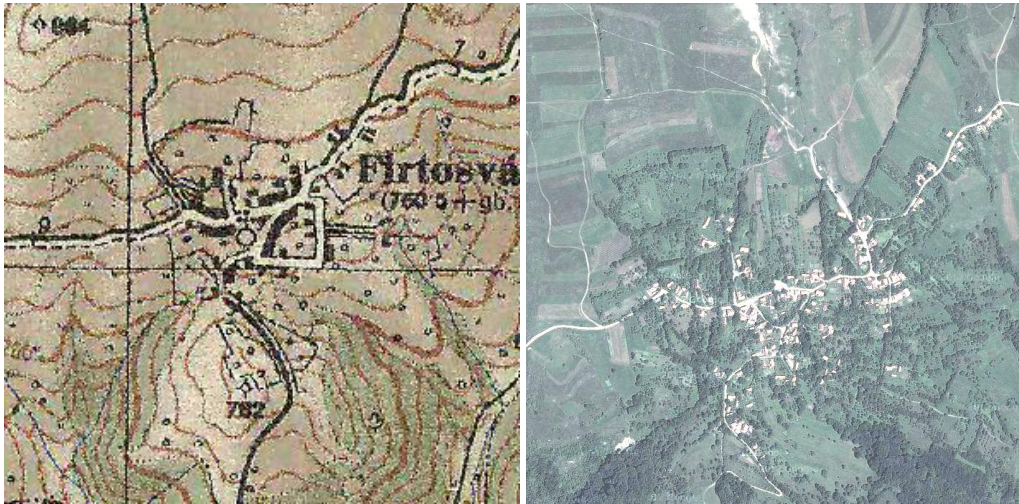

A falukép meglehetősen egységes, bár az épületek állaga változó.

A gazdálkodás nehézségei és a relatíve jó megközelíthetőség ellenére a falu még alapvetően agrárjellegű.

B9. Firtosmartonos

Firtosvárálja ugyan az utóbbi száz évben (IV. katonai felmérés) minden irányban megnyúlt kissé, alapvetően megőrizte halmazos jellegét (GoogleMap).

A Firtos-tető a térség meghatározó tájeleme, déli oldalában kilátó épült.

A falu unitárius templomának külső és belső képe.

B10. Firtosvárálja A) Településszerkezet, Firtos-tető, templom

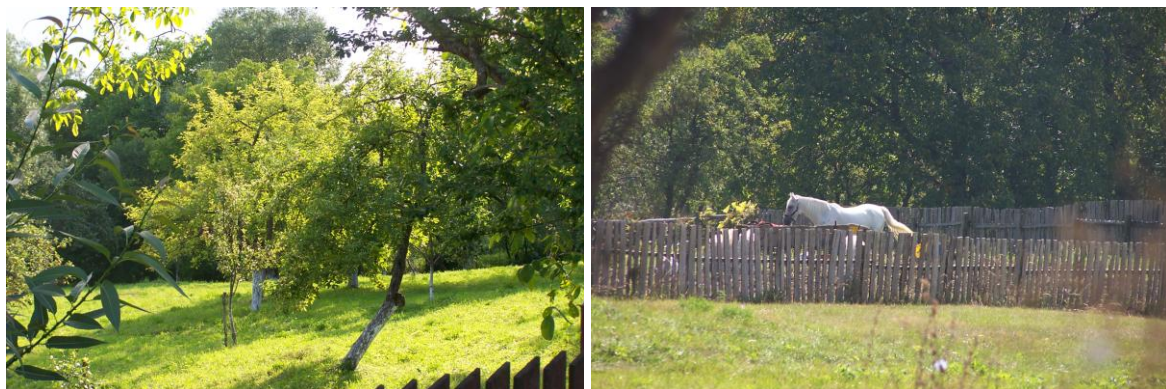
A felújított iskolaépületben több közösségi funkciójú terem is van.

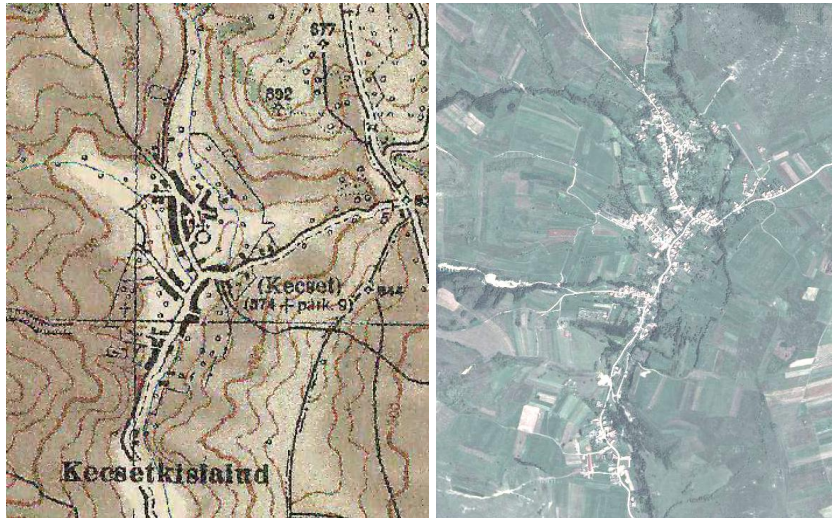
A falu központjának karakteres épülete az egykori mázsálóház.

A faluképben a hagyományos elemek dominálnak.

A település szerkezete igen laza, a gazdálkodás jórészt a falu belterületén folyik.

Kecset ugyan kitűnő adottságokkal rendelkezik többféle specializációhoz is, szerkezete az utóbbi évszázadban (IV. katonai felmérés) is organikusan fejlődött (GoogleMap).

Kecset nagyobb református gyülekezetének temploma, a templom fa haranglába, valamint a kisebb katolikus gyülekezet új építésű temploma.

A településkép egyelőre egységes, a hagyományos elemek dominálnak.

Alapvetően lágyszárú vegetációk és gyümölcsösök határozzák meg a tájképet.

B11. Kecset

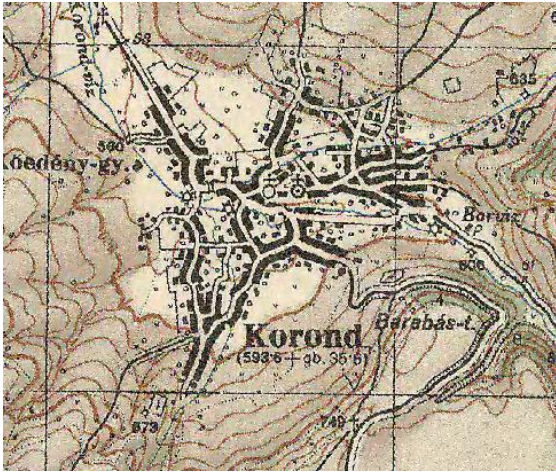
Kisfalud egykor (I. katonai felmérés) nem számított jelentősen kisebb településnek a szomszédainál, ma azonban kitűnik azzal, hogy lakói a száz főt sem érik el, így környezetében egyedülállóan megmaradt egyutcás településnek (GoogleMap)

A falu református temploma fa haranglábbal, valamint a település egyetlen huszárcapuja.

A falu főutcája megőrizte hagyományos karakterét, de az újonnan kialakult mellékutcában fellelhetőek modern épületek.

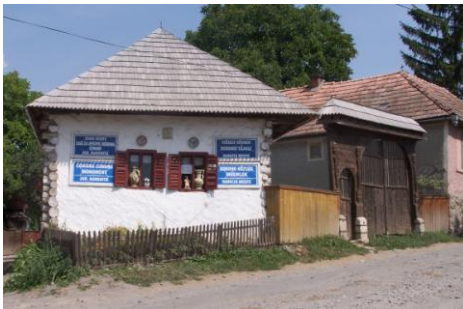
Korond már a század elejére (IV. katonai felmérés) elérte kompakt településszerkezete legnagyobb kiterjedését, az utóbbi években a főút menti széttelepülés figyelhető meg.

A falu fallal körülvett unitárius, valamint katolikus temploma.

A falu főutcáján áll a magyar kisebbségekre emlékező térplasztika. Az utcaképet a különböző népművészeti és egyéb használati tárgyakat áruló üzletsor határozza meg.

A Helytörténeti Gyűjtemény a népi mesterségeket mutatja be. A falutól délre fekvő Likas-kő védelem alatt áll, több legenda fűződik hozzá.

B13. Korond

Kőrispatak halmazos településből (I. katonai felmérés)
igen erőteljes egyutcás karakterre tett szert (GoogleMap)

A nagyobb református gyülekezet temploma, mellette hársfával magaslati ponton,
a kisebb unitárius gyülekezet temploma a falu központjában fallal körülvéve áll.

A Szalmakalap Múzeum immár több, mint tíz éve mutatja be a szalmakalapkészítés
folyamatát és a különféle szalmakalapokat. A gyűjtemény udvarán kőgyűjtemény található.

A falu legjellemzőbb termesztett növénye egy gabonaféle, az alakor, ami a szalmakalap
alapanyaga.

A Küsmöd pataka a központ meghatározó tájeleme, vízállása szélsőséges is lehet.
A roma lakosság még mindig rendszeresen mos a patakban.

A településkép meglehetősen vegyes, de látszik a hagyományőrzésre való törekvés.
A székelykapuk nagy számban és változatos kialakításban megtalálhatóak.

A térségben itt jelentek meg először a termés védelmére a villanypásztorok.
A domboldalra felfutó, a parcellákat elválasztó sövény igen látványos.
A kertekben még szőlőtermesztéssel is foglalkoznak.

B14. Kőrispatak B) Patak, épületállomány, gazdálkodás

Küsmöd legrégebbi településrésze a mai Alszege volt, de ez csak a térképek (I. katonai felmérés) segítségével tudható, a falu szerkezete harmonikusan növekedett, központja pedig a Felszegebe helyeződött át (GoogleMap).

A református templom haranglába és belső képe, valamint a falut keresztülszelő Küsmöd pataka. A templom egykor festett mennyezettel rendelkezett, de kazettáit lemeszelték.

A faluközpontot meghatározó, különleges kialakítású lakóépületek.

B15. Küsmöd A) Településszerkezet, templom, különleges épületek

Küsmöd tipikus völgybéli falu, széles, egyenes utcákkal.

A falu épületállománya alapvetően hagyományos elemekből épül fel, noha állaguk igen változatos.

A falu külterülete is kifejezetten agrárjellegű.

B15. Küsmöd B) Utcakép, épületállomány, gazdálkodás

Parajd az utóbbi évszázadokban (I. katonai felmérés) jelentősen nőtt (GoogleMap).

A régi bányaépületek és a bánya mai bejárata, valamint a Sószoros a Sósziklával.

Az ófalu központjában épült református, a település déli részén álló régi és új katolikus templom. Ez az egyetlen hely, ahol görög-katolikus templom is található.

B16. Parajd A) Településszerkezet, Sóbánya, Sószoros, templomok

Parajd Áprily Lajos emlékét őrzi.

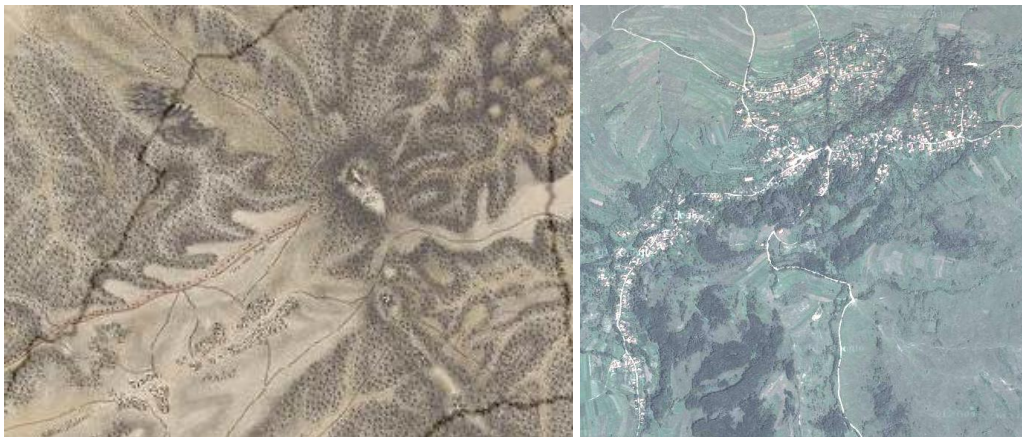

A sóvidéki építészet jellegzetes fafaragásai itt is fellelhetők.

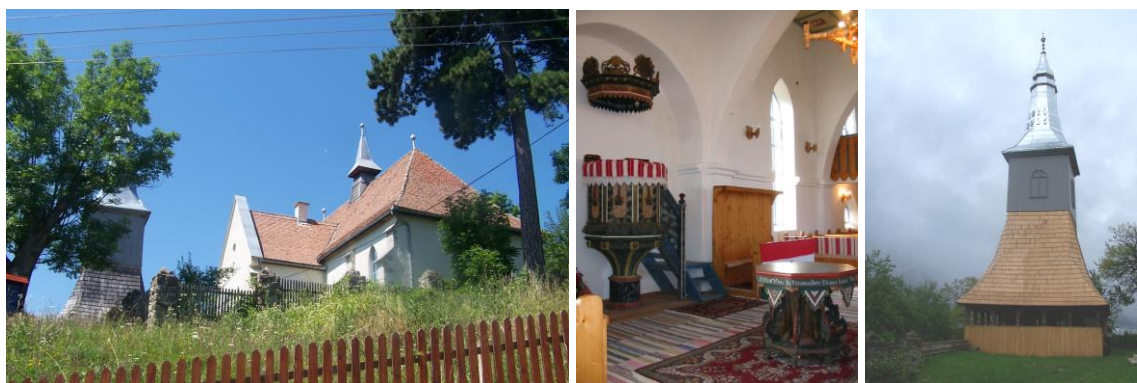

A település arculata szélsőségesen vegyes: a mellékutcák kifejezetten falusiasak, a bánya környékét az üzletsorok uralják, de a főút mentén a legkarakteresebb elemek is a bányászathoz kötődnek, mint az egykori Sóház (ma irodaépület) és a terület egyetlen tömbházas beépítése, amit a bányászok családjainak építettek.

B16. Parajd B) Épületállomány

Siklód a 18. században (I. katonai felmérés) csupán néhány házból állt, a 20. század közepére közepes méretű településsé fejlődött, ma (GoogleMap) pedig törpefalu.

A falu Kós Károly által tervezett református temploma és 2006-ban felújított haranglába.

A falu agrárjellege még mindig erős, a település karaktere egységes.

Falukép.

A falun az I. világháborúig (IV. katonai felmérés) keresztülhaladt a főút, ami azóta 4 km-es távolságban elkerüli a települést, így szerkezeti változás nem történt (GoogleMap).

A település 2011-ben újított katolikus temploma és a templomkertbe, valamint a paplakba vezető székelykapuk, melyek a helyi kapufaragó munkái.

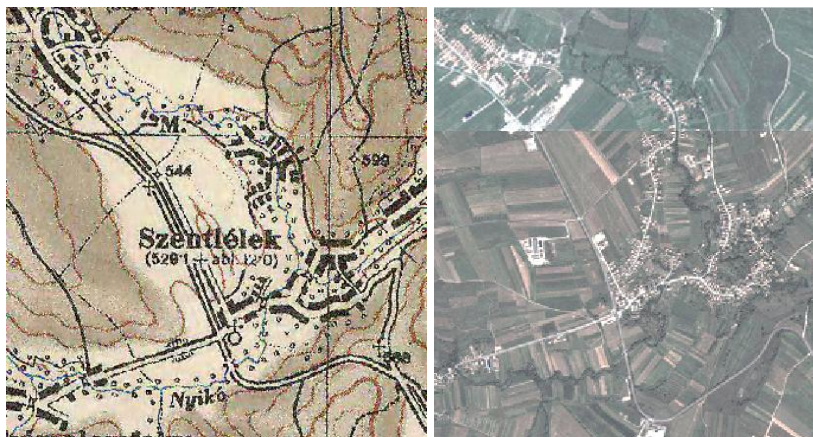

A falukép az ingázók egyre magasabb aránya ellenére egységes.

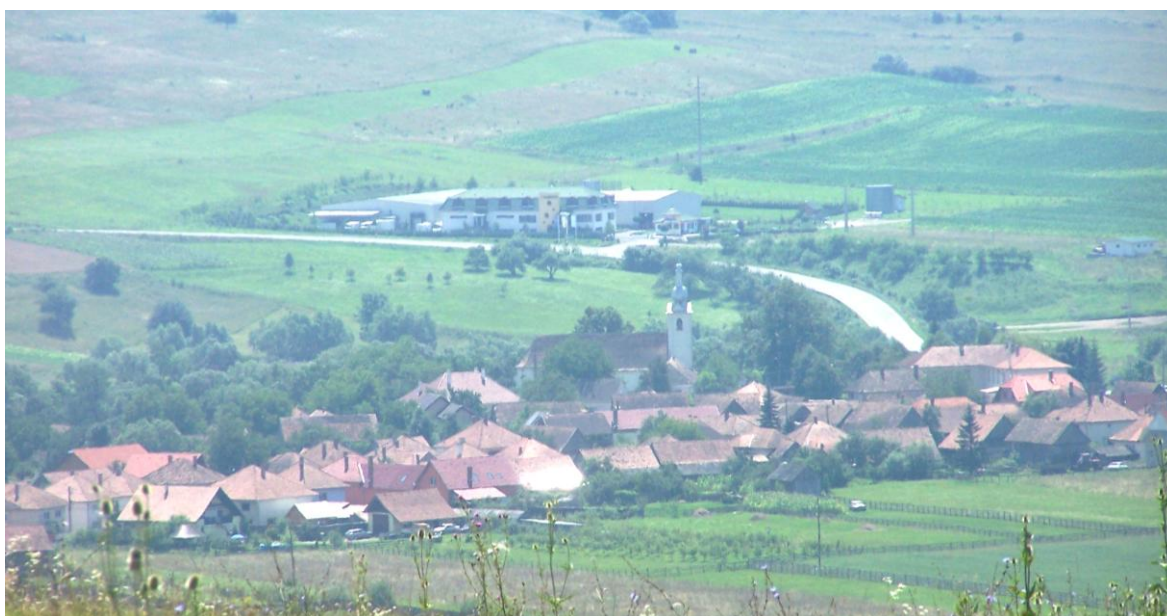

Bár Székelypálfalva kifejezetten hegyvidéki falu, ahol változatos a domborzat és bizonyos növények már nem teremnek meg, a Szilas-tető fennsíkja alkalmas a mezőgazdasági művelésre, a legelők pedig I. osztályúak.

B18. Székelypálfalva

Szentlélek a 20. században (IV. katonai felmérés) igen jelentős növekedést mutat (GoogleMap). A sűrű településhálózat miatt több falu összenövésére lehet számítani.

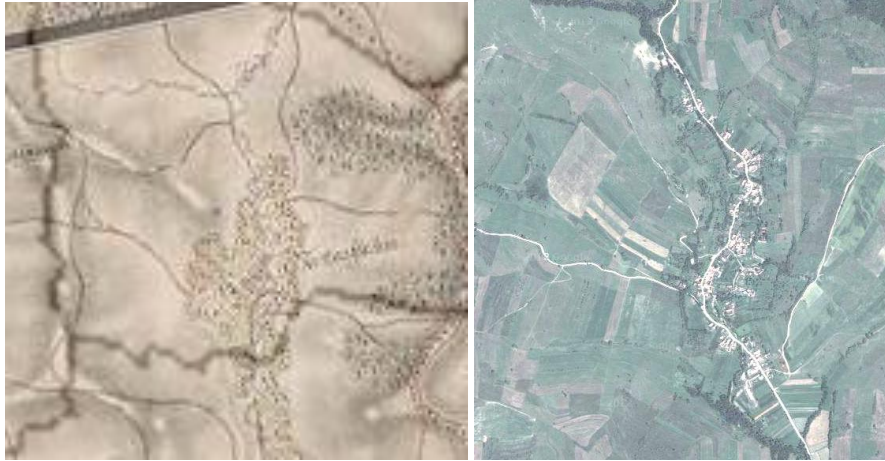

Falukép a település szélén emelt katolikus templommal, a háttérben a Gordon Prod. Kft. tejlfeldolgozó üzemével és mintagazdaságával

A Fehér-Nyikó 2005-ös áradásának áldozatai tiszteletére állított emlékmű.

B19. Szentlélek

Tarcsafalva az évszázadok során észak felé terjeszkedett a Konyha pataka völgyében, így lett a halmazfaluból (I. katonai felmérés) egyutcás jellegű település (GoogleMap)

A tarcsafalvi unitárius templom a talaj suvadása miatt már nem használható, új épület emelése egy másik helyen ajánlott. A temető elhelyezése jellegzetes, a falu legmagasabb pontján található.

Itt volt az egykori Pálffy grófi család birtokközpontja, a család egyik tagjának sírja a falu szélén található. A birtok egyetlen építészeti emléke az a gazdasági épület, amit a TSZ használt.

B20. Tarcsafalva A) Településszerkezet, templom, Pálffy-emlékek

A falu épületállománya alapvetően egységes, bár a település központjában lévő néhány modern építészeti megoldás erőteljesen befolyásolja a főutca karakterét.

Az agrárjelleg a vadkár ellenére igen erős, kiemelkedően sok a művelt terület, noha a talajminőség nem átlagon felüli. A kézzel rakott szénaboglyák mellett 2011-ben itt jelentek meg először a géppel összerakott halmok.

B20. Tarcsafalva B) Épületállomány, gazdálkodás

Tordátfalva a 18. század óta (I. katonai felmérés) először minden irányban egyenletesen terjeszkedett, mostanra a falu jobban megközelíthető déli és keleti része lakottabb.

A falu unitárius templomának külső és belső képe.

A Véghegyi kúriát panzióvá alakítják. A világháborús emlékmű a falu központjában áll.

A halastó adhat új lendületet a településnek.

B21. Tordátfalva

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetemet szeretném kifejezni
témavezetőmnek, Dr. Sallay Ágnesnek,
kutatóhelyem vezetőinek,
Dr. Csemez Attilának és Dr. Kollányi Lászlónak,
a Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék munkatársainak,
németországi kutatóhelyem vezetőjének,
Dr. Markus Reinkének,
valamint mindazoknak a mintaterületeken élő helyi lakosoknak,
akik a terepbejárások során a segítségemre voltak a térségek megismerésében.